

שבוע פרשת ראה

(9 - 15 August 1955)

כ"ד - ל' מנחם-אב תשע"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֵּךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָטְפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֲנוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירִשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְּךָ
לְבִהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה
אִפֹּא יי בְּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִתָּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָטְפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל פְּנֵי כִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת,
וְרִאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֵתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

ככון לומר קודם התפילה:

**הַרְיָנִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעְדָּה בְּמוֹדָה
מִצְוָה לְהַתְּפַלל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק
לִימֵי הַחֹדֶשׁ.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריד קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תובות "לה'") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
ג הים ראה ויגס הירדן יסב לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ה מה-לך
הים כי תגוס הירדן תסב לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ז מלפני ארון
חילי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם-מים חלמיש למעינו-מים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא-אלנו כי-לשמוך תן כבוד על-חסדך על-אמתך: ב למה יאמרו הגוים
איה-נא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר-חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה
ידי אדם: ה פה-להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם
ולא יריחון: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יחלכו לא-יהגו בגרונם: ח במוהם יהיו
עשיהם כל אשר-בטח בהם: ט ישראל בטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן בטחו
ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך
יברך את-בית ישראל יברך את-בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם-הגדלים: יד יספ
יהוה עליכם עליכם ועל-בניכם: טו ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים
שמים ליהוה והארץ נתן לבני-אדם: יז לא המתים יהלל-יהוה ולא פל-יירי דומה:
יח ויאנחנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיד מתוך "תהילות מנחם"

ג – הים ראה וינס

קריעת ים-סוף בכוח "עצמות יוסף"

איתא במדרש¹ "בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים לישראל, הדא הוא דכתיב הים ראה וינס, בזכות ויעזוב בגדו² בידה וינס". ומודגש בלשון חז"ל "עצמותיו (של יוסף)". וכן הוא בלשון הכתוב³ "ויקח משה את עצמות יוסף עמו".
וצריך להבין, הרי אין זה לשון כבוד⁴ (הגם שיוסף בעצמו אמר והשביע את בני⁵ "והעליתם את עצמותי מזה אתכם"⁶), והי' מתאים יותר הלשון "ארונו של יוסף"⁶ וכדומה?

(1) ב"ר פפ"ז, ח. וראה תנחומא ס"פ נשא. זח"ב מט, א. ח"ג ריד, רע"א. ועוד.

(2) וישב לט, יב.

(3) בשלח יג, יח-יט.

(4) בסוטה יג, ב "מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו מפני שלא מיחה בכבוד אביו כו'". אבל מוכן שגם לאחר מותו, השם "יוסף" סתם או "ארון" מכובד יותר מלשון עצמות. וראה ש"ך עה"ת (בשלח שם) שמביא ממדרש "מפני מה נקרא יוסף עצמות מפני שלא מיחה כו'", ומפרש: הקשה להם ז"ל שיוסף נחנט ודרך החנוטים שאינם כלים ואין הבשר מתעכל, אלא מעמיד אותו בלחותו, א"כ איך אמר ויקח משה את עצמות, אלא לפי שנתעדן בשרו כו'. וראה ראב"ע בשלח שם.

(5) ויחי נ, כה.

(6) ע"ד הלשון (ויחי מז, ל. מט, כט. נ, ה) בהעלאת יעקב "ונשאתני ממצרים גו' קברו אותי גו'" "אקברה את אבי".

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב) מסכת נדרים עם ביאורים
ב) מזמורי תהלים קיד, קטו	ג) מדף עז עד דף פג..... קפ
ג) מאמר ד"ה ראה אנכי נותן לפניכם היום גוי	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
ה) שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תשכ"ג..... ה	כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
ד) שיחת שבת פרשת ראה,	כא) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי
ה) לקוטי שיחות – פרשת ראה	כב) לקוטי תורה
ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	כג) שערי אורה
ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ראה	כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
ח) שיעור חומש יומי לשבוע פרשת ראה..... ל	כה) תורת שמואל תרל"ב
ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ראה	כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
י) שיעורים בספר התניא (מוגה)	כז) ספר המאמרים תרצ"ו
יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ראה..... צט	כח) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק
יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	כט) אגרות קודש
שיעורי רמב"ם	
יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ראה	ל) ביאורים לפרקי אבות פרק ה
יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ראה	לא) חומש לקריאה בציבור לשבת פרשת ראה
טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ראה	לב) לוח זמנים לשבוע פרשת ראה
טז) נביאים וכתובים	לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש
יז) ישעיה פרק ט"ז, משלי פרק טז-יז..... קעא	לד) עין יעקב מסכת יומא
יח) משניות – מסכת פרה	
יט) ביאור קהתי..... קעג	
יך) דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי	

40 **הַתַּעֲנוּג שֶׁנַּעֲשֶׂה לַמַּעֲלָה בְּאַלּוּקוֹת עַל־יְדֵי כָּל־לֹת הָעֲבוּדָה**
 41 **דִּמְעָשָׁה הַמִּצּוֹת עַל־יְדֵי הָאָדָם, שְׂזוּהִי הָעֲבוּדָה שֶׁל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת הִיא**
 42 **תְּכֵלִית כּוֹנֵן הַבְּרִיאָה שֶׁל הָעוֹלָם וְהָאָדָם, כִּמְאֹמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁸**
 43 **עַל הַפְּסוּק⁹ שׁוֹקִי עֲמוּדֵי שֵׁשׁ, זֶה הָעוֹלָם שֶׁנִּשְׁתַּוְּקָה**
 44 **הַקֶּבֶץ¹⁰ וְנִתְּאָוָה כְּבִיכּוֹל**
 45 **לְבִרְאוֹתוֹ, שְׂזוּהוּ ה'תְּשׁוּקָה¹¹**
 46 **וְה'תְּאוּהוּ¹² שֶׁל הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא**
 47 **לְבָרוּא אֶת הָעוֹלָם וְאֶת הָאָדָם הִיא**
 48 **בְּגִלְלֵי הַתַּעֲנוּג שֶׁנַּעֲשֶׂה**
 49 **לַמַּעֲלָה עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה**
 50 **בְּעוֹלָם.**

51 **וְזוּהוּ גַם הַחוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל עֲנִיָּן**
 52 **הַשִּׁבְתָּ, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר¹⁰**
 53 **וְקִרְאתָ לַשִּׁבְתָּ עֲנִי, דְּכַשֵּׁם**
 54 **שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה שֶׁל הָאָדָם**
 55 **בְּשִׁשֶּׁת יָמֵי הַחֹל נַעֲשֶׂה בְּיוֹם**
 56 **הַשִּׁבְתָּ שְׁבוּ שׁוֹבְתִים מִמֶּלֶאכָה עֲנִיָּן**
 57 **הַתַּעֲנוּג, כִּף גַּם עַל־יְדֵי**
 58 **כָּל־לֹת הָעֲבוּדָה דֹּאֲתַפְּנִיא כו'¹¹**
 59 **הַהִתְגַּבְּרוּת עַל תַּאוּת וְרִצּוֹנוֹת אִישִׁים**
 60 **וְעַל כָּלֹת כּוֹחוֹת הַסְּטֵרָא־אֲחֵרָה, הַצַּד**
 61 **הָאֲחֵר הַנוֹגֵד לְצַד הַקְּדוּשָׁה, נִקְרָאת**
 62 **בְּלִשׁוֹן הַזוּהָר "אֲתַכְפִּיא", הֵינּוּ כַּפִּיָּה**
 63 **וְהַכְנָעָה, וְעַל יְדֵי שְׁנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים**
 64 **אֵת ה' ב"אֲתַכְפִּיא" בְּמִשְׁפָּח שִׁית**
 65 **אֲלֵפִי שְׁנֵי דִּהְיָ עֲלֵמָא¹¹,**
 66 **שֵׁשֶׁת אֲלֵפִי הַשְּׁנַיִם שְׁבָהִם קִיּוֹם הָעוֹלָם,**
 67 **כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל הִנֵּה בְּאֵלֶף**
 68 **הַשְּׁבִיעִי שֶׁעֲנִינוּ קִבְּלַת שְׁכָר**
 69 **עַל הָעֲבוּדָה, נַעֲשֶׂה עֲנִיָּן הַתַּעֲנוּג**
 70 **שֶׁנִּפְעַל כְּתוּצָה מִעֲבוּדַת הָאֲתַפְּנִיא**
 71 **וְכַפִּי שִׁיתְבָּאָר בְּפִרְסוּתִים יוֹתֵר לַהֲלֹךְ.**

1 **רָאָה אֲנִכִּי נִתֵּן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם גו' אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ**
 2 **וְגו'¹. וְיָדוּעַ הַדִּיּוּק בְּזֶה², דְּצִרִּיף לְהִבִּין מִדּוּעַ נֶאֱמַר בַּפְּסוּק**
 3 **זֶה לְשׁוֹן נִתְיָנָה, נִתֵּן גו' בְּרָכָה, דְּלִכְאוּרָה הָיָה־לִּיה־לְמִימֵר**
 4 **הִיא לוֹ (לַפְּסוּק) לֹמֵר אֲנִי מְבָרֵךְ**
 5 **אֶתְכֶם?**

בס"ד. שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תשכ"ג (הנחה בלתי מוגה)

1 **רָאָה אֲנִכִּי נִתֵּן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם גו' אֶת הַבְּרָכָה**
 2 **אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ וְגו'¹. וְיָדוּעַ הַדִּיּוּק בְּזֶה²,**
 3 **דְּצִרִּיף לְהִבִּין מִדּוּעַ נֶאֱמַר לְשׁוֹן נִתְיָנָה, נִתֵּן גו'**
 4 **בְּרָכָה, דְּלִכְאוּרָה הָיָה־לִּיה־לְמִימֵר אֲנִי מְבָרֵךְ**
 5 **אֶתְכֶם. גַּם צִרִּיף לְהִבִּין מַה שֶּׁכְּתוּב (נִתֵּן)**
 6 **לַפְּנִיכֶם, דְּלִכְאוּרָה הָיָה־לִּיה־לְמִימֵר לְכֶם. וְגַם**
 7 **צִרִּיף לְהִבִּין אוֹמְרוֹ אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, לְשׁוֹן וְדֹאִי,**
 8 **דְּלִכְאוּרָה, כִּינֵן שֶׁבְּהַמִּשְׁפָּח הַכְּתוּב נֶאֱמַר אִם לֹא**
 9 **תִּשְׁמְעוּ, הִרִי גַם כָּאֵן הָיָה־לִּיה־לְמִימֵר אִם**
 10 **תִּשְׁמְעוּ, בְּלִשׁוֹן תְּנִיא. וְאִף שִׁישְׁנָה הַהִבְטָחָה**
 11 **דְּלֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדְּח³, הִרִי מִכָּל־מְקוֹם נֶאֱמַר אִם**
 12 **בְּחֻקוֹתֵי תִלְכוּ⁴, אִם בְּקוֹלוֹ תִּשְׁמְעוּ⁵, וְאִם־כֵּן גַּם**
 13 **כָּאֵן הָיָה־לִּיה־לְמִימֵר אִם תִּשְׁמְעוּ, וּמִדּוּעַ נֶאֱמַר**
 14 **אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ.**

15 **(ב) אִף הָעֲנִיָּן הוּא, דִּהְיָה "אֲשֶׁר" הוּא מְלִשׁוֹן**
 16 **תַּעֲנוּג⁶, כִּמּוֹ בְּאֲשֶׁר־כִּי אֲשֶׁרוֹנִי⁷, וְהוּא**
 17 **עֲנִיָּן הַתַּעֲנוּג שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי כָּל־לֹת הָעֲבוּדָה**
 18 **דִּמְעָשָׁה הַמִּצּוֹת, שְׂזוּהִי תְּכֵלִית כּוֹנֵן הַבְּרִיאָה,**
 19 **כִּמְאֹמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁸ עַל הַפְּסוּק⁹ שׁוֹקִי עֲמוּדֵי**
 20 **שֵׁשׁ, זֶה הָעוֹלָם שֶׁנִּשְׁתַּוְּקָה הַקֶּבֶץ¹⁰ לְבִרְאוֹתוֹ,**
 21 **שְׂזוּהוּ בְּגִלְלֵי הַתַּעֲנוּג שֶׁנַּעֲשֶׂה לַמַּעֲלָה עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּעוֹלָם. וְזוּהוּ גַם עֲנִיָּן**
 22 **הַשִּׁבְתָּ, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר¹⁰ וְקִרְאתָ לַשִּׁבְתָּ עֲנִי, דְּכַשֵּׁם שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּשִׁשֶּׁת**
 23 **יָמֵי הַחֹל נַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּ עֲנִיָּן הַתַּעֲנוּג, כִּף גַּם עַל־יְדֵי כָּל־לֹת הָעֲבוּדָה**
 24 **דֹּאֲתַפְּנִיא כו' בְּמִשְׁפָּח שִׁית אֲלֵפִי שְׁנֵי דִּהְיָ עֲלֵמָא¹¹, הִנֵּה בְּאֵלֶף הַשְּׁבִיעִי**
 25 **שֶׁעֲנִינוּ קִבְּלַת שְׁכָר, נַעֲשֶׂה עֲנִיָּן הַתַּעֲנוּג.**

(1) ריש פרשתנו. (2) רד"ה ראה אנכי העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'ק). (3) שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג. (4) בחוקותי כו, ג. (5) תהלים צה, ז. (6) סד"ה ראה הנ"ל (ע' א'קז). (7) ויצא ל, יג. (8) במדב"ר רפ"י. (9) שה"ש ה, טו. (10) ישעי' נח, יג. (11) ר"ה לא, א. וש"נ.

שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תשכ"ג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) וְהַעֲנִין בְּזֶה¹², דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹³ אֲלֵמְלִי אֵילו
2 שְׁמֵרוּ יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת בְּהִלָּכְתָּן הָיוּ מִיד נִגְאָלִין. וְאֵין
3 זֶה בְּסִתְרִיהָ לְמֵאמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁴ אֵילוּ הָיוּ יִשְׂרָאֵל
4 מְשֻׁמְרִין שֶׁבֶת אַחַת כְּתוּקָנָה מִיד הָיָה בֶן דָּוִד בָּא, וּלְכַאֲרָה
5 שְׁנֵי מֵאמְרִים אֵלֶּה סוֹטְרִים זֶה לָזֶה,
6 שְׁהָרִי בֶּאֱחָד נֹאמַר שְׁמִירַת שְׁתֵּי
7 שַׁבָּתוֹת תְּבִיא אֶת הַגְּאוּלָּה וּבִשְׁנֵי נֹאמַר
8 שְׁמִירַת שַׁבָּת אַחַת תְּבִיא אֶת
9 הַגְּאוּלָּה, כִּי¹⁵ בְּכָל שַׁבָּת בִּפְנֵי
10 עֲצֻמָּה יֵשׁ בְּעֵצִים שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת,
11 כְּלוּמֹר, שְׁתֵּי בַחֲנוּת בִּעֲנִין הַשַּׁבָּת
12 'שַׁבָּת תִּתְּאָה' שַׁבָּת תַּחְתּוֹנָה
13 'וְשַׁבָּת עֵילָאָה'¹⁶ שַׁבָּת עֲלִיוֹנָה,
14 'שַׁבָּת תִּתְּאָה' הַבַּחֲנָה הַתַּחְתּוֹנָה
15 בִּעֲנִין הַשַּׁבָּת הִיא הַשְּׁבִיתָה
16 מִמְּלֹאכָה וְהַמְנוּחָה הַבָּאָה
17 לְאַחֲרֵי הָעֵבֻדָּה וְהִיגִיעָה
18 בִּשְׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וְלִכְּנָן הָעוֹנָג
19 בְּמִנוּחָה הוּא לִפִּי עֲרִף
20 הָעֵבֻדָּה וְהִיגִיעָה שְׁלֹפְנֵי-זֶה
21 וּמִידַת הָעוֹנָג הִיא לִפִּי מִידַת הִיגִיעָה
22 שֶׁהִייתָ קוֹרֵם לִכְן וְלֹא יוֹתֵר מִזֶּה, הִינֵּנוּ
23 שֶׁהָעוֹנָג הוּא בְּמִדְרֵיךְ וְהַגְּבִלָּה,
24 'וְשַׁבָּת עֵילָאָה' הַבַּחֲנָה הָעֲלִיוֹנָה
25 בִּעֲנִין הַשַּׁבָּת הִיא שְׁבִיתָה
26 וּמְנוּחָה בְּעֵצִים לֹא בִּאֻפֵּן יַחֲסִי
27 בְּלִבִּי וְהִיא מְנוּחָה נְעִלִית יוֹתֵר.
28 וְיֻזְכַּן הַמַּשְׁמָעוּת שֶׁל שְׁתֵּי בַחֲנוּת
29 הַשַּׁבָּת הָאֲמוּרוֹת כִּפִּי שֶׁהָן לְמַעַל
30 בְּאֻלּוּקוֹת, תּוֹכֵן עַל פִּי מִשֶּׁל מֵאָדָם
31 הָעוֹשֶׂה אֵיזוֹ מְלָאכָה, שְׁבוּמָן
32 הָעֵשִׂיָּה כֹּאשֶׁר הוּא עֹסֵק בְּמִלְאכָה
33 בְּפוֹעַל הִנֵּה הַפְּחוֹת שְׁלוֹ
34 יוֹרְדִים מְשׁוּרָשִׁים וּמְקוֹרֵם בְּנֶפֶשׁ
35 לְמִטָּה וּמִתְלַבְּשִׁים בְּמִלְאכָה גִשְׁמִית
36 וּבָאִים בְּאֻפֵּן שֶׁל צִמְצוּם
37 בִּיחֹס לְמַצֵּב כִּפִּי שֶׁהֵם בְּנֶפֶשׁ עֲצֻמָּה,
38 וּכְמוֹ אֲפִילוּ כֹחַ הַמַּעֲשֶׂה,
39 שֶׁמִּלְכַחְתִּילָה הוּא כּוֹחַ חִיצוֹנִי וְנִחוּת
40 בִּיחֹס לְכוּחוֹת פְּנִימִים נְעִלִים
41 שֶׁבְּהִיּוֹתוֹ כֹּחַ הַתְּנוּעָה שֶׁבִּיד קוֹרֵם שִׁיּוּר לְפוֹעַל פְּעוּלָה מְסוּיִמָּה
42 הָרִי הוּא כּוֹחַ הַמַּעֲשֶׂה בְּמַעַלָּה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר, וְהוּא שֵׁם
- 43 בְּהַתְּגַלּוּת יוֹתֵר, וְכֹאשֶׁר נִמְשָׁךְ כּוֹחַ הַמַּעֲשֶׂה וְיוֹרֵד לְפוֹעַל פְּעוּלָה
44 גִּשְׁמִית מַעֲשִׂית בְּדָבָר פְּרָטִי הָרִי הוּא בָּא בְּבַחֲנֵית יִרְדָּה
45 וְצִמְצוּם כּוֹ' הַכּוֹחַ הַכִּלְלִי הַנֶּעֱלָה בֹּא בְּצִמְצוּם בְּהַתָּאָם לְפוֹעַל הַפְּרָטִית
46 הַמְסוּיִמָּה שֶׁהוּא מְבַצֵּעַ. וּמִפְּלִ-שֶׁכֶּן
47 כְּמוֹ כּוֹחַ הַמַּעֲשֶׂה, קָל־וְחוּמֵר שֶׁכֵּן הוּא
48 הַדְּבָר בְּנוֹגֵעַ לְפְחוֹת הַפְּנִימִיִּים
49 שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ הַמְּדוּת הָרִגֵּשׁ
50 וְהַשְּׂכָל הַהִבְנָה, שֶׁהֵם בְּעֵצִים
51 מִצֵּד עֵצִים מִהוּתָם לְמַעַלָּה
52 מַעֲשִׂיָּה, וּבְעֵצֵת הָעֵשִׂיָּה הֵם
53 כּוֹחוֹת הַשְּׂכָל וְהָרִגֵּשׁ וְיוֹרְדִים
54 מִמַּעַלְתָּם הַגְּדוּלָּה לְמִדְרַגַּת
55 הָעֵשִׂיָּה, שֶׁהָרִי כְּדִי שְׁתִּיהֶיָּה
56 הָעֵשִׂיָּה כְּדָבָעִי כִּפִּי הַנִּדְרָשׁ,
57 צָרִיף שְׁתִּיהֶיָּה לוֹ חֶשֶׁק רִצּוֹן
58 וְעִנּוּן לְעֲשׂוֹת הַמְּלָאכָה, וְגַם
59 צָרִיף לְעִין בְּשִׁכְלוֹ אֵיךְ וְיִמָּה
60 לְעֲשׂוֹת כּוֹ', וּבְשִׁכְלוֹ זֶה כְּדִי
61 שְׁכוּחוֹת הַשְּׂכָל וְהָרִגֵּשׁ הַנֶּעֱלִים יִתְיַחֲסוּ
62 וְיִתְעַסְקוּ בְּדָבָר פְּרָטִי מְסוּיִם וְיִרְדּוּ
63 לְפָרְטֵי הָעֲשִׂיָּה צָרִיף לְהִיּוֹת עִנּוּן
64 שֶׁל צִמְצוּם וְאִי אֲפֶשֶׁר שֶׁעֲצֻמּוֹת
65 וּמִהוּת הַשְּׂכָל וְהָרִגֵּשׁ הַנֶּעֱלָה יִרְדּוּ
66 וְיִתְלַבְּשׁוּ בְּעֲשִׂיָּה. וְהִנֵּנוּ, לֹא רַק
67 הַצִּמְצוּם שֶׁל הַשְּׂכָל וְהָרִגֵּשׁ הַנִּדְרָשׁ
68 בְּשִׁכְחוֹת לְעֲשׂוֹת דָּבָר פְּרָטִי
69 זֶה, אֲלָא גַם הַצִּמְצוּם
70 בְּשִׁכְחוֹת בְּהַתְיַחֲסוֹת לְכָל־לוֹת
71 עִנּוּן הַמַּעֲשֶׂה, בִּיּוֹן שְׁהַמְּדוּת
72 וְהַשְּׂכָל הֵם בְּעֵצִים מִצֵּד עֲצֻמּוֹת
73 וּמִהוּתָם לְמַעַלָּה מַעֲשִׂיָּה שִׁיא
74 עִנּוּן נִחוּת וְחִיצוֹנִי בִּיחֹס לְשִׁכָּל
75 וְהָרִגֵּשׁ. וּכְמוֹ-כֵּן יֵשׁ בְּעִנּוּן
76 הָעֵשִׂיָּה גַם הַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁל כּוֹחוֹת
77 עוֹד יוֹתֵר נְעִלִים בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁהֵם
78 רִצּוֹן וְעוֹנָג, שְׁזוּהִי סִיבַת
79 עֲשִׂיַת הַדָּבָר, שֶׁהָרִי אִדָּם עוֹשֶׂה
80 דָּבָר כִּי הוּא רֹצֵה בּוּ מְשׁוּם שֶׁעֲשִׂיתו
81 תְּגוּרֵם לוֹ עוֹנָג וְאִם-כֵּן צָרִיכָה
82 לְהִיּוֹת גַּם יִרְדָּה וְצִמְצוּם
83 הָרִצּוֹן וְהָעוֹנָג כּוֹ' מְכַפִּי שֶׁהֵם כּוֹחוֹת נְעִלִים בְּנֶפֶשׁ לְכַפִּי שֶׁהֵם מְלֻבְּשִׁים
84 בְּעֲשִׂיָּה שֶׁל פְּעוּלָה גִּשְׁמִית.

(12) בהבא לקמן ראה ד"ה ראה הנ"ל, והמשכו בד"ה שופטים ושוטרים העת"ר (ס"ע א"ק ואילך). (13) שבת קיח, ב.

(14) ירושלמי תענית פ"א סוף ה"א. (15) ראה לקו"ת בהר מא, א. (16) ראה זח"א ה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְכָל זֶה הַצְמָצוֹם שֶׁל כּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ (הַחֵל מְכוּחַ הָעִשְׂיָה וְהַמִּשְׁכָּם בִּשְׂכָל
- 2 וּמִדּוֹת וְעַד הַרְצוֹן וְהַעֲוֹג) בַּפְּעוּלָה שֶׁל עִשְׂיָה גִשְׁמִית הוּא בָּעֵת הָעִשְׂיָה,
- 3 כְּאִשֶּׁר הָאָדָם עוֹסֵק בְּעִשְׂיָה בַּפּוּעַל, אֵךְ בְּאִשֶּׁר הָאָדָם שׁוֹבֵת וְנָח
- 4 מִמְּלָאכָתּוֹ, אָזִי כָּל הַכּוּחוֹת שֶׁבַעַת הַמְּלָאכָה יִרְדּוּ וְצוּמְצוּ לְהַתְּלַבֵּשׁ
- 5 בַּפְּעוּלָה הַמַּעֲשִׂית שֶׁל הַמְּלָאכָה
- 6 עוֹלִים מִיִּרְדָּתָם וְצוּמְצוּמָם 1 כו'. וְכָל זֶה הוּא בָּעֵת הָעִשְׂיָה, אֵךְ בְּאִשֶּׁר הָאָדָם
- 7 וְחוֹזְרִים לְעֲצֻמוֹתָם כְּפִי שֶׁהֵם 2 שׁוֹבֵת וְנָח מִמְּלָאכָתּוֹ, אָזִי כָּל הַכּוּחוֹת עוֹלִים
- 8 כּוּחוֹת רוחניים בַּנֶּפֶשׁ, וְהוּא הָאָדָם 3 מִיִּרְדָּתָם וְצוּמְצוּמָם וְחוֹזְרִים לְעֲצֻמוֹתָם, וְהוּא
- 9 שֶׁעֲשֶׂה אֶת הַמְּלָאכָה מִתְּעַנֵּג 4 מִתְּעַנֵּג בַּמְּנוּחָה זֹאת שֶׁנָּח מִהִירֵידָה וְהַצְמָצוֹם.
- 10 בַּמְּנוּחָה זֹאת שֶׁנָּח מִהִירֵידָה 5 וְעוֹנֵג זֶה שֶׁבִּשְׂבִּיבִיתָה וּמְנוּחָה הוּא אוֹתוֹ הָעוֹנֵג
- 11 וְהַצְמָצוֹם שֶׁל כּוּחוֹת נִפְשׁוֹ כְּאִשֶּׁר 6 שִׁירָד וְנִתְפָּשֵׁט בְּעֵינָן הָעִשְׂיָה, אֲלָא שֶׁבְּזִמָּן
- 12 הַתְּלַבְּשׁוּ בַּמְּלָאכָה. וְעוֹנֵג זֶה 7 הַמְּלָאכָה הִיא הָעוֹנֵג בְּהָעֵלֶם (וְהֵינּוּ, שֶׁהָעוֹנֵג
- 13 שֶׁבִּשְׂבִּיבִיתָה וּמְנוּחָה הוּא אוֹתוֹ 8 הוּא רַק סִיבַת עֲשִׂית הַמְּלָאכָה, אֲכָל הָעוֹנֵג עֲצָמוֹ
- 14 הָעוֹנֵג הַנִּפְשִׁי שִׁירָד וְנִתְפָּשֵׁט 9 הוּא בְּהָעֵלֶם), לְהִיּוֹתוֹ בְּבַחֲנִיַת יִרְדָּה וְצוּמְצוֹם.
- 15 בְּעֵינָן הָעִשְׂיָה, אֲלָא שֶׁבְּזִמָּן 10 וְכֹאשֶׁר שׁוֹבֵת וְנָח, אָזִי מִתְּגַלֶּה אוֹתוֹ הָעוֹנֵג
- 16 הַמְּלָאכָה הִיא הָעוֹנֵג בְּהָעֵלֶם 11 שֶׁהִיא תַּחֲלָה בְּבַחֲנִיַת יִרְדָּה וְהַתְּפָשֻׁטוֹת הַכּוּחוֹת,
- 17 וְבַעֲת הַמְּלָאכָה עֲצָמָה אֵין הָאָדָם חֵשׁ 12 אֲלָא שֶׁנִּתְפָּקֵף לְהִיּוֹת עוֹנֵג שֶׁהוּא לְהִיפֹךְ מִעוֹנֵג
- 18 תַּעֲנוּג (וְהֵינּוּ, שֶׁהָעוֹנֵג הוּא רַק 13 הַמְּלָאכָה, שֶׁזֶּהוּ הָעוֹנֵג בַּמְּנוּחָה וּשְׂבִיבִיתָה.
- 19 סִיבַת עֲשִׂית הַמְּלָאכָה כְּלוּמָר 14 וְהִדּוּגְמָא מִזֶּה יוֹכֵן לְמַעֲלָה בְּעֵינָן בְּרִיאַת
- 20 הָאָדָם טוֹרַח בַּמְּלָאכָה וְעוֹשֶׂה אֶת הַדְּבַר 15 וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, שֶׁזֶּהוּ מִבְּחִינַת
- 21 כִּי יִהְיֶה לוֹ עוֹנֵג מִהַתְּרַצָּה, עִם 16 כַּחַ הַמַּעֲשֶׂה, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים¹⁷ עַל כָּל שֶׁבַח
- 22 הַשְּׁלֵמֶת הַמְּלָאכָה, אֲכָל הָעוֹנֵג 17 מַעֲשֶׂה יָדִיד, וְקָאִי עַל בְּחִינַת מְלָכוּת דְּאֲצִילוֹת
- 23 עֲצָמוֹ הוּא בְּהָעֵלֶם וְלֹא בַּתְּחוּשָׁה 18 שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲשִׂיָּה שֶׁבִּאֲצִילוֹת, שֶׁנַּעֲשִׂית
- 24 נִגְרַשְׁתָּ), לְהִיּוֹתוֹ כִּיּוֹן שֶׁשֶׁלֵּב זֶה 19 בְּבַחֲנִיַת מְקוֹר לְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, וְהוּא עֵינָן
- 25 הָעוֹנֵג הוּא בְּבַחֲנִיַת יִרְדָּה 20 הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבִּמְלָכוּת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁸ בְּדִבְרֵי הוֹי'
- 26 וְצוּמְצוֹם. וְכֹאשֶׁר שׁוֹבֵת 21 שְׁמִים נַעֲשׂוּ, וְהָרִי דְּבוּרוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה חֲשִׁיב
- 27 מִהַמְּלָאכָה וְנָח, אָזִי מִתְּגַלֶּה 22 מַעֲשֶׂה¹⁹. וְעוֹד זֹאת, שֶׁבַּחֲהִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת
- 28 וְנִגְרַשׁ אוֹתוֹ הָעוֹנֵג שֶׁהִיא 23 נִתְּלַבְּשׁוּ גַם הַמְּדַרְגּוֹת שֶׁלְּמַעֲלָה מִהַמְּלָכוֹת
- 29 תַּחֲלָה בְּבַחֲנִיַת יִרְדָּה 24 (שֶׁפּוֹלֵן נִמְשָׁכוֹת בְּבַחֲנִיַת הַמְּלָכוֹת, שֶׁנִּקְרָאֵת
- 30 וְהַתְּפָשֻׁטוֹת הַכּוּחוֹת, אֲלָא 25 כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, עַל שֵׁם שֶׁפּוֹנֶסֶת וְאוֹסֶפֶת אֶת כָּל
- 31 שֶׁנִּתְפָּקֵף לְהִיּוֹת עוֹנֵג שֶׁהוּא 26 הָאוֹרוֹת שֶׁלְּמַעֲלָה מִמֶּנֶּה²⁰), כְּמוֹ הַמְּדוֹת, כְּמוֹ
- 32 לְהִיפֹךְ מִעוֹנֵג הַמְּלָאכָה, 27 שֶׁכְּתוּב²¹ שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה גו', שֶׁהֵם שֵׁשֶׁת
- 33 שֶׁזֶּהוּ הָעוֹנֵג בַּמְּנוּחָה 28 הַמְּדוֹת, וְגַם בְּחִינַת הַמוֹחִין, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²² כּוֹלֵם
- 34 וּשְׂבִיבִיתָה. 29 בְּחֻקָּמָה עֲשִׂית, וְכִמְאֹמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²³ בְּעֶשְׂרָה
- 35 וְהִדּוּגְמָא מִזֶּה יוֹכֵן לְמַעֲלָה 30 שֶׁל הַבוֹרָא, כְּכִיּוֹל, כְּמוֹ
- 36 בְּאַלְקוֹת בְּעֵינָן בְּרִיאַת וְהַתְּהוּוֹת 31 בְּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע
- 37 הָעוֹלָמוֹת, שֶׁזֶּהוּ מִבְּחִינַת כַּח 32 שֶׁל שְׁחִירִית עַל כָּל שֶׁבַח מַעֲשֶׂה
- 38 הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַבוֹרָא, כְּכִיּוֹל, כְּמוֹ 33 וְהַתְּחַנּוּנָה בְּיוֹתֵר שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת (הָרָאוֹן וְהַנֶּעֱלָה מֵאַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת
- 39 שְׁאוּמְרִים¹⁷ בְּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע 34 בְּכֻלָּם בְּחֻקָּמָה עֲשִׂית, הָרִי שֶׁגַם הַחֲכָמָה, עֵינָן הַמוֹחִין, מְלוּבֶשֶׁת בְּעֵינָן
- 40 שֶׁל שְׁחִירִית עַל כָּל שֶׁבַח מַעֲשֶׂה 35 וְכִמְאֹמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²³ בְּגִמְרָא בְּעֶשְׂרָה דְּבָרִים קָרָא
- 41 יָדִיד, וְקָאִי וְהַחֲנוּנָה עַל בְּחִינַת מְלָכוּת דְּאֲצִילוֹת הַדְּרוּגָה הָאֲחֵרוֹנָה 36 הָעִשְׂיָה וְהַתְּחַנּוּנָה בְּיוֹתֵר שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת (הָרָאוֹן וְהַנֶּעֱלָה מֵאַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת
- 42 וְהַתְּחַנּוּנָה בְּיוֹתֵר שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת (הָרָאוֹן וְהַנֶּעֱלָה מֵאַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת

(17) ברכת יוצר. (18) תהלים לג, ו. (19) ב"ר פמ"ד, כב. (20) ראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך כנסת ישראל. תו"א תצוה פד, ב. (21) יתרו כ, יא. תשא לא, יז. זהר ח"א רמז, א. ח"ג רחצ, ב. ועוד. (22) תהלים קד, כד. (23) ראה חגיגה יב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הקב"ה את עולמו, בַּחֲכָמָה וְכוּ'. וּכְמוֹ-כֵן יֵשׁ הַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁל
2 בַּחֲכִינָה רָצוֹן וְעוֹנֵג בְּהִתְהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, כְּמֵאֲמַר²⁴ הַזֶּה פֶּד
3 סֵלִיק בְּרַעוּתִיהָ לְמַבְרִי עֲלָמָא כו', כאשר עלה ברצונו לברוא עולם
4 וּכְמֵאֲמַר רַבּוּתִינוּ ז"ל⁸ עַל הַפֶּסֶק שׁוֹקִי עֲמוּדֵי שֵׁשׁ, זֶה
5 הָעוֹלָם שֶׁנִּשְׁתַּוְּקָה רָצָה וְנִתְאוּוָה
6 הַקַּב"ה לְבְּרָאוֹתָיו (כְּנ"ל)
7 סְעִיף ב). וְכִידּוּעַ שְׁזָהוּ עֲנִין
8 בְּנִין הַמְּלָכוֹת בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה,
9 מְבֹאֵר בַּקְּבָלָה וְחִסְדוֹת שְׁמִיּוֹ שָׁנָה
10 בְּבֹא רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
11 מְסַלֵּק אֶת רָצוֹנוֹ לְמַלְכוּת עַל הָעוֹלָמוֹת
12 וּבִתְקִיעַת-שׁוֹפָר בִּנְיִישְׂרָאֵל מִמְּלִיכִים
13 אוֹתוֹ שׁוֹב עַל-יְדֵי 'בְּנֵי הַמְּלָכוֹת'
14 מִחֲדָשׁ, אַחֲרֵי שְׁבָלִיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה,
15 בְּעֻקְבוֹת סִילּוֹק הָרָצוֹן הַחִיּוֹת מוֹעֵט
16 וּמְצַמְצֵם לֹא אֶת הָאֵרֶץ הַתְּעֻנּוּגָה וְהָרָצוֹן
17 וְהַשְׂכָּל וְהַמִּדּוֹת כְּמִשְׁלַל אָדָם שְׁפוּעַל
18 בְּכּוֹחַ הַמַּעֲשֶׂה בְּלִבּוֹ וְלִכְּנֵי הוּא מְסַלֵּק
19 וְנִבְלָה מִהַפְּעוּלָה שְׁלוֹ, וְאַחֲרֵי תְקִיעַת-
20 שׁוֹפָר, כֹּאשֶׁר בִּנְיִישְׂרָאֵל חוֹרִים
21 וּמְכַתִּיבִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּא
22 חוֹרֵר לְהִיּוֹת מֶלֶךְ עִם כָּל הָרָצוֹן וְהַתְּעֻנּוּגָה,
23 הַמּוֹחִין וְהַמִּדּוֹת, וְזוֹ הַעֲבוּדָה שֶׁל 'בְּנֵי
24 הַמְּלָכוֹת' לְהַבִּיא אֶת הַכּוֹחֹת הַפְּנִימִיִּים
25 הַנִּעְלָמִים לְהֵאֵיר בְּמִלְכוּת
26 שְׁמִמְשִׁיכִים בַּחֲכִינָה קְתָר
27 מְלָכוֹת, לְהִיּוֹת בַּחֲכִינָה רָצוֹן
28 וְהַתְּעֻנּוּגָה בְּמִלְכוּתָהּ, וְהִנֵּנוּ לְפִי
29 שְׁבָרָאשׁ-הַשָּׁנָה חוֹזֵר כָּל דָּבָר
30 לְקַדְּמוֹתָיו, וְיֵשׁ סִילּוֹק שֶׁל הָרָצוֹן
31 הַעֲלִיין בְּעוֹלָמוֹת וּבְנִבְרָאִים וְלִכְּנֵי כָּל
32 רֹאשׁ הַשָּׁנָה צָרִיף לְעוֹרֵר
33 וְלְהַמְשִׁיךְ מִחֲדָשׁ אֶת הָרָצוֹן
34 וְהַתְּעֻנּוּגָה בְּמִלְכוּתָהּ. וּמוֹבָן,
35 שֶׁלְּכָל הַחֲכִינָה עֲנִין בְּרִיאַת
36 וְהִתְהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת עַל-יְדֵי
37 הַמְּשִׁכָּה בַּחֲכִינָה כַּח הַמַּעֲשֶׂה,
38 בַּחֲכִינָה הַמְּלָכוֹת, מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
39 כְּדִי לְהַתְּגַלּוֹת וּלְפַעוֹל בְּעוֹלָם שְׁבָרָה
40 נִתְּלַבְּשׁוּ גַם הַמְּדַרְגּוֹת
41 שְׁלִמְעַלָּה מִמֶּנָּה, הֵן כּוֹחַ הַמַּעֲשֶׂה
42 כְּפִי שֶׁהוּא בִּשְׂרָשׁוֹ וְהֵן כּוֹחֹת הַשְׂכָּל
43 וְהַמִּדּוֹת עַד לְבַחֲכִינָה הָרָצוֹן
- 1 וְהַתְּעֻנּוּגָה, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל הוּא עֲנִין שֶׁל יְרִידָה וְצִמְצוּם כו' בְּכּוֹחֹת
2 אֵלוֹ.
3 וְכָל זֶה הוּא בְּשִׁשֶּׁת יָמֵי הַחֹל, בְּאוֹפֶן שֶׁ"כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא
4 עָבִיד עֲבִידִיתָהּ"²⁵ כָּל יוֹם וְיוֹם עוֹשֶׂה אֶת מַעֲשָׂיו, כִּי בְּכָל יוֹם מֵאִירָה
5 אֶחָת הַמִּדּוֹת וּבִתְהַלָּא לֹזָה הִיא
6 הַפְּעוּלָה שֶׁל הַבְּרִיאָה וְהַתְּהוּוֹת בְּאוֹתוֹ
7 יוֹם. אֵף כִּיּוֹם הַשַּׁבָּת נַעֲשִׂית
8 הַשְּׁבִיתָה וְהַעֲלִיָּה מִהִירָדָה
9 וְהַצִּמְצוּם הַנִּל, וְהַכָּל כָּל
10 הַכּוֹחֹת הָאֲמוּרִים לְעֵיל עַד הָרָצוֹן
11 וְהַתְּעֻנּוּגָה חוֹזֵר לְעִצְמוֹתוֹ כְּפִי שֶׁהוּא
12 בִּשְׂרָשׁוֹ הַכִּי עֲלִיין כְּמוֹ שְׁהִיָּה
13 קוֹדֵם שְׁיִירָד וְצִמְצוּם כו'. וְכְּמוֹ
14 בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה שְׁכָּל דָּבָר חוֹזֵר
15 לְקַדְּמוֹתָיו (כְּנ"ל), אֲלָא
16 שְׁבָרָאשׁ-הַשָּׁנָה הוּא בְּבַחֲכִינָה
17 סִילּוֹק שֶׁל הָרָצוֹן וְהַתְּעֻנּוּגָה הַעֲלִיין
18 מִהַעֲלִיָּה (כְּמִשְׁלַל אָדָם הַעוֹשֶׂה
19 מִלְּאֲכָה לֵלָא חֲשֵׁק וְרָצוֹן וְהוּא מְסַלֵּק
20 מִהַדְּבָר), וְלִכְּנֵי יֵשׁ אֵז בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
21 דִּין וּמִשְׁפָּט כו' שֶׁהוּא עֲנִיין שֶׁל
22 הָעוֹלָם וְהַסֵּתֵר, אֲכָל בְּשִׁשֶּׁת הוּא
23 בְּבַחֲכִינָה עֲלִיָּה שֶׁל הָרָצוֹן וְהַתְּעֻנּוּגָה,
24 וְלִכְּנֵי יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא בַּחֲכִינָה
25 עוֹנֵג, כְּמוֹ שְׁכָּתוּב¹⁰ וְקָרָאתָ
26 לְשַׁבָּת עֹנֵג (כְּנ"ל סְעִיף ב),
27 שְׁזָהוּ הָעוֹנֵג שֶׁבְּעֲנִין הַשְּׁבִיתָה
28 מִהַמְּלָאכָה שֶׁל שֵׁשֶׁת הַיָּמִים. וְהוּא
29 אוֹתוֹ הָעוֹנֵג שְׁהִיָּה בֵּת עֲשִׂיַת
30 הַמְּלָאכָה בְּבַחֲכִינָה הִירָדָה
31 וְהַתְּפַשְּׁטוֹת מִמַּעַלְתוֹ כְּפִי שֶׁהוּא
32 בִּשְׂרָשׁוֹ, לְמַצְבוֹ כְּפִי שֶׁהוּא מְלוּבֵשׁ
33 בְּעִשְׂיָה, אֲלָא שְׁשִׁים בְּעִשְׂיָה
34 הָעוֹנֵג הוּא בְּהַעֲלָם כִּי הוּא רַק
35 הַסִּבָּה לְעִשְׂיָה אֲבָל אֵינוֹ נִכְרַ בְּעִשְׂיָה,
36 כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, וּבְשְׁבִיתָהּ וְהַעֲלִיָּה
37 הָעוֹנֵג הוּא בְּהַתְּגַלּוּת, וְהוּא נִכְרַ
38 וְנִרְשָׁה, אֲכָל הוּא הִיפָּךְ הַתְּעֻנּוּגָה
39 הַקּוֹדֵם שְׁהִיָּה בִּירִידָה
40 וְהַתְּפַשְּׁטוֹת הָאוֹר הָאֱלֹקִי
41 בְּבַחֲכִינָה עֲשִׂיָּה, כִּי קוֹדֵם הָעוֹנֵג
42 הִיָּה מְלוּבֵשׁ בְּעִשְׂיָה וְכָאֵן הָעוֹנֵג
43 הוּא בְּמִנוּחָה וּשְׁבִיתָה דְּקָא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

העולם ממשיך ומתרחב בלי גבול, כי הבורא הוא בלי גבול, אלא שהקדוש
ברוך-הוא עשה פעולה מיוחדת של 'גזירה' כדי להפסיק ולהגביל את
התרחבות העולם, וְאִם-כֵּן שהבורא הוא בלי גבול, והבריאה איננה עמל
ויגיעה לגביו מְהִי סִיפַת הַתַּעֲנוּג לְמַעַל בַּעֲנֵן הַמְנוּחָה
וְהַשְׁבִּיתָהּ ?

אָף הָעֵנָן הוּא, דָּהֵן אָמַת שָׁגַם בחינה זו באלוקות מֶה
שֶׁנִּמְשָׁךְ ויורד בבחינת כֹּחַ הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל ומתלבש בעשייה
ובריאה בפועל הוא בְּבִחִינַת בְּלִי גְבוּל, וְהֵינּוּ, שְׂאֵף-עַל-פִּי
שְׂפָדִי שֶׁבִּחִינַת הַמַּלְכּוּת כִּפִּי שְׂהִיָּה בעולם האצילות תְּהִיָּה
בְּבִחִינַת מְקוֹר לְעוֹלָמוֹת הַמּוֹגְבָּלִים, ועד לעולם הזה הגשמי
צְרִיכָה לְהִיּוֹת יְרִידָה וְהַשְׁפָּלָה גְדוֹלָה, וְעַד שֶׁעַל יָדָה נֶאֱמָר²⁸
הָיָה זָנֹב לְאֲרִיּוֹת, עֲדִיף לְהִיּוֹת קָשׁוּר לְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת אֲפִילוּ
בְּבִחִינַת הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹנָה שֶׁבְּאֲצִילוֹת, בְּחִינַת הַמַּלְכּוּת וְאֵל
תְּהִי רֹאשׁ לְשׁוֹעֲלִים²⁸ בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה-
עֲשִׂיָּה, מֵאִשֶּׁר לְהִיּוֹת 'רֹאשׁ', חֲסִידוֹת הַנְּעוּלֹת שֶׁל בְּחִינַת הַמּוֹחִין
וְהַמִּידוֹת שֶׁל הַעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה עֲשִׂיָּה שֶׁהֵם עוֹלָמוֹת שֶׁל נִבְרָאִים,
וְאִילוּ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא עוֹלָם שְׂכוּל וְאֵלּוֹת וְכִדְאִיתָא כְּמוֹבָא בְּעֵץ
חַיִּים²⁹ מִכְּתָבִי הָאֲרִיז'ל שֶׁגַּם נִקְדָּוֶת הַמַּלְכּוּת הַהִיא שֶׁל
מַלְכּוּת דְּאֲצִילוֹת שֶׁבּוֹקֶעֶת אֶת הַמָּסָךְ שֶׁבִּין אֲצִילוֹת לְבִרְיָה
וְיִוֵּרְדַת לְהַתְלַבֵּשׁ וְלִהְיוֹת בְּכִתְרָה חֲכָמָה-בִּינָה דְּבְרִיאָה, גַּם הִיא
נִקְרָאת רֹאשׁ הַבְּרִיאָה, וְכִבֵּר אֵינָה נִקְרָאת סְפִירָה שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת
מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְתַמַּעֶטֶת הַרְבֵּה וְחַל בָּהּ צִמְצוּם גָּדוֹל לְעוֹמֵת מַעֲמָדָה
וּמִצְבָּה כִּפִּי שְׂהִיָּה בְּאֲצִילוֹת וְאֵינָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּאֲצִילוֹת בְּבִחִינַת
זָנֹב לְאֲרִיּוֹת, הִדְרָה הַתַּחֲתוֹנָה שֶׁל חֲסִידוֹת דְּאֲצִילוֹת וְכָל-שֶׁכֶּן הָאוֹר
הָאֱלֹקִי שֶׁבָּא בְּבִחִינַת הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּנִבְרָאִים הַתַּחֲתוֹנִים שֶׁזוֹ

1 (ד) אָף צְרִיף לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה, בְּשִׁלְמָא הִיָּה יָכוֹל לְהִיּוֹת מוֹכֵן
2 בְּאָדָם, הָעוֹנֵג בְּמְנוּחָה וְשִׁבְחָה מְמַלְכָה הוּא מִפְּנֵי הִיָּגִיעָה
3 וְהַעֲיָפוֹת בְּמַלְאכָה, עַד שֶׁתִּקְצַר רוּחוֹ בְּעַמְלוֹ, שִׁזָּה עֵמֶל
4 וְהִיָּגִיעָה גֹרֵם כְּלִיּוֹן סִיּוֹם וְהַפְסַק בְּעוֹנֵג שֶׁבִּירִידַת וְהַתְּפַשְּׁטוֹת
5 הַכּוֹחוֹת בְּמַלְאכָה, וְלִכֵּן פְּאֻשֶּׁר שׁוֹכֵת מִהַמְּלָאכָה וְשִׁבְחָה רוּחוֹ
6 אֱלִיו, אֲזִי מִתְעַנֵּג מְאֹד בְּשִׁבְחָתָהּ. מֵה-שְּׂאִין-כֵּן
7 לְמַעַל בְּאֵלּוֹת לֹא שִׁיף יְגִיעָה וְעֵיפּוֹת חֲסִי-וְשִׁלּוֹם,
8 שֶׁהִי לֹא בְּעַמְל וְיָגִיעָה בְּרָא הַקֶּבֶ"ה אֶת עוֹלָמוֹ²⁶, אֵלָּא
9 כְּדִיבּוֹר בְּלִבּוֹ, (כְּדִבְרֵי הַמְדֻרֵּשׁ, "כְּדִבְרֵי ה' שְׁמִים נִעְשׂוּ. רַבִּי יְהוּדָה בֶּר סִימּוֹן
10 אָמַר: לֹא בְּעַמְל לֹא בִּיגִיעָה בְּרָא הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת עוֹלָמוֹ אֵלָּא
11 כְּדִבְרֵי ה' (וְכִבֵּר שְׁמִים נִעְשׂוּ) וְהֵינּוּ, שֶׁעֵנָן הִיָּגִיעָה וְהַעֲיָפוֹת שִׁיף
12 רַק בְּאָדָם, שֶׁכָּחוּ מוֹגְבָּל, וְיֵשׁ כְּלִיּוֹן סוּף וְסִיּוֹם לְהַתְּפַשְּׁטוֹת
20 כּוֹחוֹתָיו עַל-יְדֵי הִיָּגִיעָה, מֵה- שְּׂאִין-כֵּן לְמַעַל, שֶׁאֵין חֶקֶר מְרַחֵב וְהוֹלֵךְ כּוֹ' עַד שֶׁגָּעַר
15 בָּהֶם הַקֶּבֶ"ה כּוֹ', וְאִם-כֵּן מְהִי סִיפַת הַתַּעֲנוּג לְמַעַל בַּעֲנֵן הַמְנוּחָה וְהַשְׁבִּיתָהּ.
17 אָף הָעֵנָן הוּא, דָּהֵן אָמַת שָׁגַם מֵה שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּבִחִינַת כֹּחַ הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל הוּא בְּבִחִינַת
18 בְּלִי גְבוּל, וְהֵינּוּ, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂפָדִי שֶׁבִּחִינַת הַמַּלְכּוּת תְּהִיָּה בְּבִחִינַת מְקוֹר לְעוֹלָמוֹת צְרִיכָה
19 לְהִיּוֹת יְרִידָה וְהַשְׁפָּלָה גְדוֹלָה, וְעַד שֶׁעַל יָדָה נֶאֱמָר²⁸ הָיָה זָנֹב לְאֲרִיּוֹת, בְּבִחִינַת הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹנָה
20 שֶׁבְּאֲצִילוֹת, וְאֵל תְּהִי רֹאשׁ לְשׁוֹעֲלִים²⁸ בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, וְכִדְאִיתָא בְּעֵץ חַיִּים²⁹
21 שֶׁגַּם נִקְדָּוֶת הַמַּלְכּוּת שֶׁבּוֹקֶעֶת אֶת הַמָּסָךְ וְיִוֵּרְדַת בְּכִתְרָה-חֲכָמָה-בִּינָה דְּבְרִיאָה, נִקְרָאת רֹאשׁ
22 הַבְּרִיאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְתַמַּעֶטֶת הַרְבֵּה וְאֵינָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּאֲצִילוֹת בְּבִחִינַת זָנֹב לְאֲרִיּוֹת,
23 וְכָל-שֶׁכֶּן הָאוֹר הָאֱלֹקִי שֶׁבָּא בְּבִחִינַת הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּנִבְרָאִים הַתַּחֲתוֹנִים שֶׁזוֹ
24 אֵת הֵם, הִיָּה מְרַחֵב וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁגָּעַר בּו הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וַיִּבְשׁוּ, שְׂנֵאמֹר
25 'גֹּזַר בִּים וַיִּבְשׁוּ וְכָל הַנְּהוּרוֹת הַחֲרִיבִי', הִרִי שֶׁמִּצַּד מַעֲשֵׂה הַבְּרִיאָה הִיָּה

(26) ב"ר פ"ג, ב. פ"ב, י. (27) חגיגה יב, א. (28) לשון המשנה אבות פ"ד מט"ו. וראה לקו"ת שה"ש ח, ג. (29) בהמשך תער"ב שם (ע' א'קב) מציין לשער מז פ"א — והוא בדפוס שקלאוו, תק"ס. בדפוסים שלפנינו — שער מז פ"ו.

שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תשכ"ג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 השפלה גדולה עוד יותר, הנה גם לאחרי ירידה והשפלה זו
2 הרי זה ההארה האלוקית של ספירת המלכות שיוורת להוות עולמות
3 ונבראים בבחינת כלי גבול, עד שהעולם שנברא מהארה אלקית זו
4 היה מרחיב והולך, והיה יכול להתרחב ולהתפשט בלי גבול, אבל
5 אף-על-פי-כן הרי גער בהם
6 הקב"ה כו', והינו, שהן אמת
7 שגם הכוח הפועל בנפעל הוא בלי
8 גבול, אבל הקדוש-ברוך-הוא כגערותו
9 הגביל את התפשטות ופעולת הכוח
10 שנתן שיעור ומדה
11 להתפשטות הכח, להיות עד
12 כאן ותו לא, שזהו מפני
13 שעלה ברצונו שיהיה גבול
14 ומדה לעונג שבירידה
15 וצמצום להיות בריאת
16 והתהוות העולמות ולא יהיה
17 עונג בלתי מוגבל.
18 וכיון שמצד רצונו יתברך נתן
19 מדה ושיעור לירידת
20 והתפשטות הכח האלקי
21 והעונג שבזה, וכאשר נגמר
22 סוף התפשטותו כפי שעלה
23 ברצונו, והגיע לנקודה שמשם ואילך
24 איננו מתפשט עוד, הרי הוא חוזר
25 ועולה בחזרה למקורו כו', והינו,
26 שאותו הכח והעונג
27 שנתפשט ובה בבחינת
28 ירידה, הוא העולה למעלה,
29 ואם כן הרי זה עונג שבא על-
30 ידי ירידה והתפשטות, שעל-
31 ידי-זה מאחר שהעונג (יש לבוא,
32 כביכול, מנבראים מוגבלים) הוא
33 הגורם את היירידה והתפשטות של
34 הכוח, הרי לאחר שהכוח חוזר ועולה
35 למקורו יש שוב עונג, הוא העונג
36 בשביתה ומנוחה מן
37 ההתפשטות שהיא העליה.
38 ואם-כן, הרי זה כמו המנוחה
39 שלאחר העבודה והגיעה
40 הגורמת עונג, אלא שלמעלה
41 שלא שרץ ענין של גיעה
42 (כנ"ל), הרי זו בחינת
43 שביתה ועליה שלאחר
44 הירידה והצמצום.
- 45 (ה) והנה כל זה המובא לעיל אודות העונג הנגרם למעלה עם סיום
46 מלאכת הבריאה והשביתה ממלאכה הוא העונג מגמר מלאכת
47 בריאת והתהוות העולם, שזהו העונג בעצם ההתהוות העונג
48 הנגרם מכך שעל-ידי פעולת הבריאה נהווה עולם. אמנם מעבר לתוצאה
49 של ההתהוות בפועל, יש גם
50 הפונה הפנימית שבהתהוות
51 העולם, וכמו באדם הבונה
52 בנין שאמנם בחיצוניות ובגלוי
53 המטרה של מעשיו היא לבנות בנין,
54 אבל מלבד זאת יש גם כוונה פנימית
55 בדבר שיש לו פונה פנימית
56 להיות לו דירה נאה, כלשון
57 הפסוק כתפארת אדם לשבת
58 ב"ת³⁰, שפאר הוא לאדם לשבת
59 בבית נאה ולסדר בו כלים נאים
60 כו', והינו הסיבה לכך שזו הכוונה
61 הפנימית של בנין הבית היא מפני
62 שיש לו עונג בדירה המגורים
63 בבית ובסידור תצוגת הכלים
64 הנאים וכהאי גוונא וכדומה,
65 ועונג זה הוא הסיבה הגורמת
66 ומעוררת אל הרצון והעונג
67 במלאכת הבנין, דעם היותה
68 מלאכת הבנין עבודה וגיעה
69 ומלאכה פשוטה שהיא עצמה
70 לא מביאה עונג והנאה, מכל-מקום
71 יש לו רצון ועונג בזה, מפני
72 העונג הפנימי בדירה שיהיה
73 אחר גמר מלאכת הבנין
74 והידיעה והמחשבה על העונג שעתיד
75 להיות לו מהבית אחרי סיום המלאכה,
76 גורמים שיהיה לו עונג ורצון לעשות
77 את המלאכה ואפילו להתענג בה.
78 וכמו-כן השכל והחכמה
79 באופן הבנין בצעיר דמות
80 ותבנית התדרים וכהאי גוונא
81 וכדומה, הוא גם-כן כפי אופן
82 העונג שיש לו בפונה
83 הפנימית בבנין, שלפי אופן
- 21 (ה) והנה כל זה הוא העונג מגמר מלאכת
22 בריאת והתהוות העולם, שזהו
23 העונג בעצם ההתהוות. אמנם, יש גם הפונה
24 הפנימית שבהתהוות העולם, וכמו באדם הבונה
25 בנין שיש לו פונה פנימית להיות לו דירה נאה,
26 כתפארת אדם לשבת ב"ת³⁰, ולסדר בו כלים
27 נאים כו', והינו מפני שיש לו עונג בדירה בבית
28 ובסידור הכלים וכהאי גוונא, ועונג זה הוא
29 הסיבה אל הרצון והעונג במלאכת הבנין, דעם
30 היותה עבודה וגיעה ומלאכה פשוטה, מכל-
31 מקום יש לו רצון ועונג בזה, מפני העונג הפנימי בדירה שיהיה אחר גמר
32 מלאכת הבנין. וכמו-כן השכל והחכמה באופן הבנין בצעיר התדרים וכהאי
33 גוונא, הוא גם-כן כפי אופן העונג שיש לו בפונה הפנימית בבנין, שלפי אופן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ובאופן פֶּזָה כשם שהעונג מעשיית העולם כלי לאלקות נגדם בסופו של
 דבר על ידי קיום המצוות, כך צריכה להיות גם עבודת האדם,
 והינני, שעיקר העבודה של האדם היא במעשה בפועל, מצד
 קבלת עול, ולא בשביל העונג, ובזה בעשייה בפועל צריכה להיות
 גם התלבשות השכל והמדות, שהוא ענין
 ההתבוננות בשכל ואהבה
 ויראה כו' ברגש הלב, וגם
 התלבשות הרצון והתענוג
 כו' שהם כוחות נעלים בנפש והם
 המניעים את השכל והמידות וגם את
 המעשה, ומכל-מקום גם הם צריכים
 להתלבש בעשייה בפועל והעיקר הוא
 מעשה המצוות מתוך קבלת עול.
 וכאשר העבודה בששת ימי
 החול בענין הברורים של
 הדברים הגשמיים שבעולם על ידי
 קיום המצוות היא כדבצי הן
 במעשה בפועל והן בכוחות הנפש
 המלווים בעשייה, אזי נעשה
 למעלה ביום השבת שלמות
 התענוג העליון (וקראת לשבת
 ענג), הינו, לא רק התענוג
 שנגזר מצד השביתה והעליה
 שלאחר הירידה והצמצום
 שבענין ההתהוות, כמבואר לעיל
 באריכות אלא גם התענוג מצד
 מילוי השלמת הפונה הפנימית
 שבענין ההתהוות, להיות לו
 יתברך דירה בתחתונים.
 וכל זה האמור לעיל שעבודת האדם
 גורמת עונג למעלה הוא פאשר
 העבודה בקיום התורה
 ומצות היא כדבצי, ובכללות
 הוא ענין עבודת הצדיקים
 שעובדים עבודתם כראוי בקיום
 המצוות. אך גם אם חטא ופגם
 ועבר את הדרך, עדיין יש לאדם
 את הכוח והיכולת להשלים ולמלא את
 הכונה העליונה ולגרום נחת-רוח ועונג
 למעלה, כי גם אם חטא אזי ישנו
 התקון על זה על-ידי עבודת

זה הוא חיוב השכל באופן הבנין הידיעה והמחשבה על התוצאה
 שתתקבל בסיום המלאכה גורמת עונג והעונג הזה הוא המוביל והמכוין את
 השכל בתכנון צורת ותבנית הבנין שהיו באופן כזה שאכן יגרום את העונג
 המיוחל. וכאשר נגמר הבנין, הנה אם הוא באופן פֶּזָה כפי
 שחייב שכלו כפי שהעונג הניע את
 השכל, ומוצא אותו האדם מוצא
 את הבנין המוכן מוכשר בכל
 פרט בהתאם לתכנית, הרי הוא
 מתענג בנפשו כו'.
 והדוגמא מזה יבין למעלה
 באלקות, ששבת העונג בהתהוות
 העולם, שנשחזק רצה ונתאוה
 הקב"ה לבראותו, הוא העונג
 הפנימי שפונה הפנימית
 שבהתהוות העולם, שהיא
 המטרה והתכלית להיות לו יתברך
 דירה בתחתונים³¹, שהעולם הזה
 התחתון יהיה מקום ראוי להשראת
 והתגלות השכינה על-ידי עבודת
 האדם בקיום התורה ומצות,
 הגורמת עונג, כביכול, למעלה כמאמר
 חכמינו ז"ל נחת רוח לפני
 שאמרתי ונעשה התקיים
 רצוני³², והינני, שעל-ידי קיום
 המצות מבררים את הדברים
 הגשמיים שבהם נתלבשו
 המצות - מפריים את הטוב שבהם
 מהרע ומעלים אותו לקדושה, וכך
 הדברים הגשמיים הללו מגיעים לתכלית
 בריאתם שיהיו בלים לגילוי
 אלקות, וכל זה אופן השימוש
 בדברים הגשמיים בשביל תורה ומצוות
 נקבע על-פי החקמה ומדות
 דתורה, הקובעת באיזה אופן
 תהיה מקימת המצוה שעל-ידיה
 יהיה הברור כו' של הדברים
 הגשמיים, שזהו לפי אופן העונג
 בענין ה"דירה בתחתונים"
 כשם שבמשל העונג שהאדם מקבל
 בסופו של דבר כשהבית נבנה הוא
 הגורם והמכוין את אופן תכנון תבנית
 וצורת הבית.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַתְּשׁוּבָה, וְאֶדְרְבָּה, עַל-יְדֵי-זֶה עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה עִילּוּי
2 גְּדוֹל יוֹתֵר, בִּיחּוּס לַמַּצֵּב שֶׁהִיא קוֹדֶם הַחֹטָא, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
3 ז"ל³³ מְקוֹם שֶׁבַע-יְהוָה עוֹמְדִים וְכוּ' הוּא מְקוֹם (מַעֲלָה
4 וּמַדְרִיגָה) נַעֲלָה עוֹד יוֹתֵר מִמְּקוֹמָם שֶׁל הַצְדִּיקִים.
- 5 (ו) וְכֵּן יוֹכֵן מֶה שֶׁכָּתוּב "רֹאה
6 אֲנִי נָתַן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרַכְתִּי...",
7 אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, לְשׁוֹן וְדַאי, יוֹתֵר, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³³ מְקוֹם שֶׁבַע-יְהוָה
8 שְׁבוּדָאֵי תִשְׁמְעוּ וְתוֹכוֹ לְבִרְכָּה, וְלֹא
9 בְּלִשׁוֹן תִּנְאִי, אִם תִּשְׁמְעוּ,
10 כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִקְוֹמוֹת אַחֵרִים בְּתוֹרָה
11 אִם בְּחֻקוֹתֵי תַלְכוּ, אִם בְּקוּלוֹ
12 תִּשְׁמְעוּ, כִּי מֶה שֶׁכָּתוּב אִם
13 בְּחֻקוֹתֵי תַלְכוּ וְשֶׁם הַבְּרִכוֹת
14 הַוַּהֲבַטְחוֹת הֵם בְּתַנְאִי, דְּרוּקָא אִם
15 תַלְכוּ, קָאִי כּוֹנְנָתוֹ עַל קִיּוֹם
16 הַמִּצְוֹת, וְכִיּוֹן שֵׁישׁ בְּזֶה סִפְקָא אִם יִהְיֶה הַקִּיּוֹם
17 אִם יִהְיֶה הַקִּיּוֹם כְּדָבָרֵי
18 מַלְכַּתְחִילָה, אוֹ שִׁינְטֵרְכוּ
19 לְעִבּוּדַת הַתְּשׁוּבָה, לְכֵן אוֹמֵר
20 אִם בְּחֻקוֹתֵי תַלְכוּ. וְכֵּן
21 שֶׁכָּתוּב אִם בְּקוּלוֹ תִשְׁמְעוּ
22 קָאִי מְכוּוֹן עַל עֲבֹדַת
23 הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹכֵן מִמֶּה
24 שֶׁהִשְׁבִּיב אֱלֹהֵינוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
25 בֶּן לִוִּי כְּשֶׁשָּׁאֵל אֵימָתִי קָאִתִּי
26 מֵר, הַיּוֹם אִם בְּקוּלוֹ
27 תִּשְׁמְעוּ³⁴, (כְּמוֹסֵפֶר בְּגִמְרָא שְׂרַבִּי
28 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי מֵצֵא אֶת אֱלֹהֵינוּ בַּפֶּתַח
29 מַעֲרַת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי, וְשָׁאֵל
30 אוֹתוֹ: מַתִּי יְבוֹא מִשִּׁיחַ? אָמַר לוֹ: לֹךְ
31 וְשָׁאֵל אוֹתוֹ. וְלֵאחֲרַי שְׁאֵמַר לוֹ לֵאמֹר
32 לֵלַכְתָּ וְאִיךָ יִזְהַר אוֹתוֹ שָׁאֵל אוֹתוֹ: מַתִּי
33 יְבוֹא אֲדוֹנִי? אָמַר לוֹ: הַיּוֹם. אַחֵר כֵּן
34 אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי לְאֱלֹהֵינוּ: שִׁיקֵר
35 בִּי, שְׁאֵמַר לִי הַיּוֹם אֲנִי בֹא וְלֹא בֹא.
36 אָמַר לוֹ: כֵּן אָמַר לְךָ, הַיּוֹם אִם
37 בְּקוּלוֹ תִשְׁמְעוּ) וְדָוִעַ שֶׁבִּיאַת
38 הַמִּשְׁחָה הִיא עַל-יְדֵי
39 הַתְּשׁוּבָה³⁵ (וְעַד כִּדִּי כֵן שְׁאֵמַר
40 בּוֹוֹר שֶׁמִּשְׁחָה אֶתָּא לְאַתְבָּא
41 צְדִיקָא בְּתִיבְתָּא³⁶ בֹּא לְהַשִּׁיב
- 1 הַתְּשׁוּבָה, וְאֶדְרְבָּה, עַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה עִילּוּי גְּדוֹל
2 יוֹתֵר, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³³ מְקוֹם שֶׁבַע-יְהוָה
3 תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים וְכוּ'.
- 4 (ו) וְכֵּן יוֹכֵן מֶה שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, לְשׁוֹן
5 וְדַאי, וְלֹא בְּלִשׁוֹן תִּנְאִי, אִם תִּשְׁמְעוּ,
6 כְּמוֹ אִם בְּחֻקוֹתֵי תַלְכוּ, אִם בְּקוּלוֹ תִשְׁמְעוּ, כִּי
7 מֶה שֶׁכָּתוּב אִם בְּחֻקוֹתֵי תַלְכוּ קָאִי עַל קִיּוֹם
8 הַמִּצְוֹת, וְכִיּוֹן שֵׁישׁ בְּזֶה סִפְקָא אִם יִהְיֶה הַקִּיּוֹם
9 כְּדָבָרֵי, אוֹ שִׁינְטֵרְכוּ לְעִבּוּדַת הַתְּשׁוּבָה, לְכֵן
10 אוֹמֵר אִם בְּחֻקוֹתֵי תַלְכוּ. וְכֵּן שֶׁכָּתוּב אִם בְּקוּלוֹ
11 תִשְׁמְעוּ קָאִי עַל עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹכֵן מִמֶּה
12 שֶׁהִשְׁבִּיב אֱלֹהֵינוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי כְּשֶׁשָּׁאֵל
13 אֵימָתִי קָאִתִּי מֵר, הַיּוֹם אִם בְּקוּלוֹ תִשְׁמְעוּ³⁴,
14 וְדָוִעַ שֶׁבִּיאַת הַמִּשְׁחָה הִיא עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה³⁵
15 (וְעַד שֶׁמִּשְׁחָה אֶתָּא לְאַתְבָּא צְדִיקָא בְּתִיבְתָּא³⁶).
16 וְלֵכֵן אוֹמֵר "אִם", שְׁאֵין זֶה דְּבַר וְדַאי, שֶׁהִרִי אִם
17 יִקְיָמוּ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, לֹא יִהְיֶה צוּרָה בְּעִנְיָן
18 הַתְּשׁוּבָה. אֲבָל כָּאֵן אוֹמֵר אֲנִי נָתַן גו' בְּרַכָּה
19 וְקָלָה, שֶׁבְּרַכָּה קָאִי עַל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת שֶׁעַל-יְדֵי-
20 זֶה נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּת הָאוֹר, וְקָלָה קָאִי עַל עִנְיָן
21 הַתְּשׁוּבָה (שֶׁלֵּכֵן שִׁיף לֹמַר עַל זֶה אֲנִי נָתַן גו',
22 שְׁוֵהוּ עִנְיָן וַיִּהְיֶה ה' אֱלֹהֵינוּ לֹךְ אֶת הַקָּלָה
23 לְבְרָכָה³⁷, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁף גִּילּוּי אוֹר עֲלֵינוּ
24 יוֹתֵר), וְלֵכֵן אוֹמֵר אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, לְשׁוֹן וְדַאי, כִּי
25 בְּהִכָּרַת שְׁיִהְיֶה אֶחָד מִשְׁנִיָּהֶם, אוֹ קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
26 אוֹ תְּשׁוּבָה. וְעוֹד זֹאת, שֶׁעַל-יְדֵי שְׁנֵיהֶם נַעֲשֶׂה
27 עִנְיָן הַעוֹנֵג לְמַעַלָּה, שְׁוֵהוּ עִנְיָן "אֲשֶׁר", מִלְּשׁוֹן
28 תַּעֲנוּג (כַּנִּלְשׁוֹן סִיפִי ב). וְכֵּן שֶׁכָּתוּב אֲנִי נָתַן,
29 לְשׁוֹן נְתִינָה, הִרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁸
30 עַל הַפֶּסֶק³⁹ וְהִיא בְּרַכָּה, הַבְּרִכוֹת נְתוּנוֹת לָךְ, וְהִינוּ לְפִי שֶׁעִנְיָן הַבְּרַכָּה הוּא
31 מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, שְׁוֵהוּ שִׁיף דְּרוּקָא בְּמִי שֵׁישׁ בּוֹ כַּח לְבָרָךְ, וְזֶהוּ הַבְּרִכוֹת נְתוּנוֹת

המשך בעמוד קפז

(33) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ד. (34) סנהדרין צח, א. (35) סנהדרין צז, ב. וראה גם רד"ה ראה אנכי תער"ב (סה"מ תער"ב-תער"ו ע' קפח). עטר"ת, תרצ"ב. (36) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב. (37) תצא כג, ו. (38) במדבר פ"א, ב (בסופה). (39) לך-לך יב, ב.

בס"ד. שיחת שבת פרשת ראה, א' דראש-חודש אלול, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

א. ידועה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר ב'לקוטי דיבורים'¹ אודות סדר ההנהגה וכללות האווירה של חודש אלול בליובאוויטש, החל משבת מברכים חודש אלול,
וכפי שמזכיר גם בנוגע למאמרי החסידות, שבדרך כלל היו מתחילים באחד משלושת הפסוקים הידועים: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה גו"², "אני לדודי ודודי לי"³, או "השמים כסאי גו"⁴ (ומזה מובן שמדובר גם אודות שבת ראש-חודש אלול, שהרי הפסוק "השמים כסאי" הוא התחלת הפטרת שבת ראש-חודש, ששייכת לראש-חודש אלול כשחל ביום השבת, כקביעות שנה זו).

וכיון שענין זה נכתב וגם נדפס על-ידי נשיא בישראל, הרי מובן, שזהו ענין ששייך לדורות⁵, כך שזוהי הוראה גם לזמנינו זה.

ב. ובהקדמה:

לכאורה אין דמיון בין המעמד ומצב שהיה בליובאוויטש בכלל, ובפרט בחודש אלול, למעמד ומצב כאן או בשאר המקומות, כי הכל מודים שבליובאוויטש כל עניני התורה ומצוות ועניני העבודה היו בריבוי יותר בכמות ובאופן נעלה יותר באיכות, וזה היה העיקר. ואילו הענינים הגשמיים, כמו פרנסה כפשוטה כו', היו רק בדרך טפל - עזר וסיוע לקדושה, ועד לתשמישי קדושה, כך שגם הענינים הגשמיים והחומריים נמשכו מעניני התורה ומצוות. ועד כדי כך, שענין זה היה ניכר אפילו אצל אינם-יהודים, שגם הם ידעו ואמרו שהסיבה לכך שבאים למקום זה בשביל פרנסתם, היא בגלל היותו מקום של תורה ומצוות כו'.

ואם-כן, לכאורה אין זה "בנין אב" בנוגע לשאר המקומות, כמו מדינה זו, שהתחלתה לא היתה קשורה עם עניני תורה ומצוות ויהדות השייכים לבני ישראל, אלא רק לאחר משיך זמן הגיעו לכאן יהודים, בכדי לפעול על-ידי עבודתם בתורה ומצוות בירור וזיכוך והעלאת ניצוצי הקדושה דעולם התורה שנפלו שם כו'.

ואף-על-פי-כן, המעמד ומצב שהיה בליובאוויטש, מהווה נתינת כח בנוגע לכל המקומות, שגם בהם יוכלו לפעול את ההרגש שהעיקר הוא ענין התורה ומצוות, ואילו כל שאר הענינים הם טפלים ונמשכים מעניני התורה ומצוות, ועד שענין זה יורגש גם בחומרות העולם, ועל-אחת-כמה-וכמה בגשמיות העולם. והדוגמא לזה - מכללות עבודת האדם בנוגע לעצמו (נוסף על עבודתו בחלקו בעולם):

נשמת האדם המלוכשת בגופו, ירדה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"⁶, בור עמוק ("א טיפן גרוב"), תחתון שאין תחתון למטה ממנו⁷, עולם הקליפות, והרשעים גוברים בו⁸, כך שלכאורה צריכה להיות ההנהגה באופן ש"אחרי רבים להטות"⁹, כרצון היצר הרע ש"אקדמיה טעניתא"¹⁰.

ואף-על-פי-כן, כיון שהנשמה באה ממקום נעלה ביותר, "איגרא רמה", יש בכוחה לפעול שגם בירידתה למטה תהיה הנהגת האדם (ובמילא גם הנהגת העולם, שהרי "את העולם נתן בלבו"¹¹) באופן המתאים למעמדה ומצבה של הנשמה למעלה - שיורגש אצלו שהעיקר הוא הרוחניות, ואילו הגשמיות נמשכת ובאה מן הרוחניות, ואינה אלא בדרך טפל; וזוהי ה'נתינת כח' שגם למטה תוכל להיות העבודה במילואה ובשלימותה.

(6) ע"פ ל' חז"ל - חגיגה ה, ב.

(7) תניא רפ"ו.

(8) ראה ע"ח ש"מ"ב ספ"ד. הובא בתניא פ"ו. פכ"ד.

(9) משפטים כג, ב.

(10) זח"א קעט, א"ב.

(11) קהלת ג, יא. וראה לקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב. ובכ"מ.

(1) ח"א קטו, ב ואילך. וראה גם שיחת ש"פ ראה, מבח"ח אלול דאשתקד בתחילתה (תורת מנחם - התוועדות ח"נ ע' 309 ואילך). וש"נ.

(2) ריש פרשתנו.

(3) שה"ש ו, ג.

(4) ישע"י סו, א.

(5) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ב' ע' שפב.

- 1 ג. וענין זה מודגש גם בכללות העבודה של חודש אלול:
- 2 ידוע ביאור רבינו הזקן¹² בנוגע לענינו של חודש אלול - "על-פי משל למלך שקודם בואו לעיר
- 3 יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא
- 4 מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם וכו'".
- 5 והענין בזה - "שדה" אינה "עיר מושב", מקום מושב אדם - "אתם קרויין אדם"¹³, על שם "אדמה
- 6 לעליון"¹⁴ - דקאי על נפש האלקית, אלא זהו מקום שבו נמצאים בהמות כו', כולל גם הבהמה שבאדם
- 7 - נפש הבהמית.
- 8 ובכן: למרות שבחודש אלול נמצאים במקום (ודרגא) שנקרא בשם "שדה", הנה גם במעמד ומצב זה
- 9 מקבל המלך את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם!
- 10 וכל זה - בגלל שבני ישראל הם בעצם "אנשי העיר":
- 11 לכאורה אינו מובן מה שכתב רבינו הזקן (במשל על חודש אלול) ש"יוצאין אנשי העיר לקראתו" -
- 12 הרי לא מדובר אודות חודש תשרי, שבו נמצאים בעיר ("הולכים אחריו העירה"), שזוהי דרגת עולם
- 13 האצילות כו'¹⁵, אלא נמצאים עדיין בחודש אלול, בהמשך לכל חדשי השנה, ומה גם שבאים זה-עתה
- 14 מחודש אב, שאז נקראת אפילו ירושלים בשם "שדה", כמו שכתוב¹⁶ "ציון שדה תחרש", ואם-כן מדוע
- 15 נקראים (במשל) בשם "בני העיר"?
- 16 אך הענין בזה - כמדובר פעם בארוכה¹⁷, ונקודת הענין בקיצור - שבני ישראל הם בעצם במעמד
- 17 ומצב של "בני העיר", גם במשך כל השנה כולה.
- 18 ובלשון הכתוב - בפרשת השבוע¹⁸: "בנים אתם לה' אלקיכם", וכהמשך הכתוב: "לא תתגודדו וגו'",
- 19 כפירוש רש"י "לפי שאתם בניו של מקום כו'", והיינו, שגם במעמד ומצב שיש צורך בציווי "לא תתגודדו
- 20 גו' למת", כיון שיש מקום להיפך החיים כו', הנה גם אז נמצאים בני ישראל במעמד ומצב ד"בנים אתם
- 21 לה' אלקיכם".
- 22 ולכן, גם כשנמצאים בשדה, ממלאים את העבודה של חודש אלול - "אני לדודי ודודי לי" - במילואה
- 23 ובשלימותה, ופועלים את המשכת הברכה - "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה" - ב"השמים כסאי
- 24 והארץ הדום רגלי", ובאופן שתומשך כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, למטה מעשרה טפחים.

* * *

- 25 ד. נוסף על כללות ענינו של חודש (וראש-חודש) אלול, יש גם הוראה מקביעותו בימי השבוע,
- 26 שיכולה להיות בכמה אופנים, ובשנה זו חל ראש-חודש אלול ביום השבת.
- 27 ובהקדים תורת הבעל-שם-טוב¹⁹ שכל ענין שבעולם שיהודי רואה או שומע הוא בהשגחה פרטית,
- 28 ויש בו לימוד והוראה בעבודת ה', ועל-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בנוגע לעניני תורה ומצוות, כולל גם
- 29 הקביעות דראש-חודש (שבו תלויה קביעות המועדים), שהרי "מצות-עשה.. לחשב ולידע ולקבוע באיזה
- 30 יום הוא תחילת כל חודש מחדשי השנה"²⁰.
- 31 ה. ובכן: הקביעות של ראש-חודש אלול יכולה להיות בימות החול, "קמי שבתא"²¹, ועד - ביום
- 32 ששי²², "בי שמישי" (ערב שבת)²³, שיש בו מעלה יתירה לגבי שאר ימות השבוע, הן בנוגע לענינים

(12) לקו"ת פרשתנו לב, ריש ע"ב.

(13) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(14) ראה של"ה ג, רע"א. כ, ב. רסח, ב. שא, ב. ועוד.

(15) ראה גם תורת מנחם - התועודויות חל"ד ע' 299 הערה

39 ובשוה"ג.

(16) ירמ"י כו, יח. מיכה ג, יב.

(17) ראה גם שיחת ש"פ ראה הנ"ל ס"ו ואילך (תורת מנחם

שם ע' 312 ואילך). וש"נ.

(18) יד, א.

(19) ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. סרכ"ג ואילך.

וש"נ.

(20) רמב"ם ריש הל' קידו"ח (במנין המצוות).

(21) פסחים קז, סע"א.

(22) בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי', משא"כ בזמן הזה

שקביעות המועדים היא ע"פ חשבון, לא יחול א' דר"ח אלול

ביום ו', כיון שאז יחול ר"ה ביום א', היפך הכלל "לא אד"ו ראש"

(רמב"ם שם רפ"ז).

(23) כתובות קג, א (ובפירש"י).

שליילים, כפי שמצינו בהלכה שהרץ בערב שבת והזיק - פטור, לפי שרץ ברשות²⁴, והן בנוגע לענינים
חיוביים, שיש בו מעלת העבודה וההכנה ליום השבת, כמבואר ב'שולחן ערוך' הלכות שבת²⁵.
וכמו־כן יש מעלה מיוחדת כאשר ראש־חודש אלול חל ביום ראשון בשבוע - להיותו היום הראשון
של אחרי יום השבת, ועד שנקרא "יום אחד"²⁶, על שם "שהיה הקב"ה יחיד בעולמו"²⁷.
אמנם, מובן וגם פשוט, שמעלת יום ששי ויום ראשון, מצד הסמיכות ליום השבת (לפני השבת או
לאחרי השבת), אינה מגעת למעלת יום השבת עצמו, שבו נעשית העליה והשלימות - "ויכולו השמים
והארץ גו'"²⁸ - של כל הענינים, כך שגם עניני ה"שדה" הם באופן נעלה יותר ביום השבת, שבו אין
ענין של "עמל"²⁹, ואפילו לא עבודה ומלאכה, כיון ש"כל מלאכתך עשויה"³⁰, וכל ענינו הוא ענין התענוג
- "וקראת לשבת עונג"³¹.
ומה גם שכיון שראש־חודש אלול הוא לעולם ב' ימים (כיון שחודש אב הוא לעולם מלא), הרי כאשר
יום א' דראש־חודש חל בשבת, ישנה גם המעלה ד"מחר חודש" (יום ב' דראש־חודש ביום ראשון),
כמבואר העילוי שבזה במאמרים המדברים אודות עניני ראש־חודש³².
ו. וכיון שבראש־חודש אלול מתחיל הענין ד"מלך בשדה", והענין ד"אני לדודי ודודי לי" (לאחרי
ההכנה וה'נתינת כח' משבת מברכים החודש), הרי מובן, שכאשר ראש־חודש אלול חל בשבת, אזי נעשים
כל ענינים אלו באופן נעלה יותר - באופן של תענוג.
ובאופן כזה נמשכים הם על כל ימי החודש, שהעבודה בהם נכללת ומתחילה כבר בראש־חודש,
על־ידי "מחשבה טובה" ש"הקב"ה מצרפה למעשה"³³.
ועל־ידי־זה נעשית גם ההמשכה על כל השנה כולה - שתהיה שנה טובה ומתוקה, בבני חיי ומזוני
רויחי, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"³⁴, בטוב הנראה והנגלה, למטה מעשרה טפחים.

* * *

ז. מאמר (כעין שיחה) דיבור־המתחיל השמים כסאי גו'³⁵.

* * *

ח. התחלת פרשת השבוע היא: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה", "ראה" דייקא, והיינו, שלא זו
בלבד שיהודי שומע שאומרים לו שהקב"ה נותן לו ברכה, אלא המשכת הברכה היא באופן שרואה זאת
בגלוי.
והענין בזה: יכול להיות ענין שנחשב לברכה מצד אמיתית הענין כפי שהוא לגבי הקב"ה, שהוא
עצם הטוב, וטבע הטוב להיטיב³⁶, ו"מפי עליון לא תצא הרעות"³⁷, אבל ההמשכה למטה היא באופן
שלא רואים בגלוי שזהו ענין של חסד, כיון שזהו בחינת חסדים המכוסים שלמעלה מחסדים הגלויים
(כמבואר בתניא³⁸). וכמבואר ב'לקוטי תורה'³⁹ בנוגע לדברי התוכחה שבפרשת בחוקותי, ש"אף שלפי
הנראה.. הם קללות, אבל לפי האמת אינם רק ברכות", ו"ברכות אלו הוא על־דרך מה שכתוב בגמרא⁴⁰..
הנך כולו ברכתא ניהו כו', והיינו, שהברכה היא מבחינת סתום כו'"; ועל זה נאמר "ראה גו' ברכה",
שרואים בגלוי שזהו ענין של ברכה.

(32) ראה - לדוגמא - אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

(33) קידושין מ, א.

(34) נוסח ברכה הג' דברה"ז.

(35) המאמר לא הגיע לידינו לע"ע (המו"ז).

(36) נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה (ד"ה מספרי).

(37) איכה ג, לח.

(38) פכ"ו.

(39) בחוקותי מת, סע"א ואילך.

(40) מו"ק ט, ב.

(24) ב"ק לב, א. רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ו ה"ט. טושו"ע

חור"מ סשע"ח ס"ח.

(25) או"ח סר"ג.

(26) בראשית א, ה.

(27) ב"ר פ"ג, ח. הובא בפירש"י עה"פ.

(28) שם ב, א.

(29) ראה ויק"ר פ"ג, א. לקו"ת בלק עב, א.

(30) מכילתא ופירש"י יתרו כ, ט. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח

סש"ו ס"ח (סכ"א).

(31) ישע"י נח, יג.

- 1 וזהו גם מה שכתוב "ראה אנכי נותן גו' ברכה וקללה" - שגם ענין שהיה תחילה היפך הברכה, מתהפך
2 לברכה⁴¹.
- 3 ועל־דרך מה שכתוב⁴² "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך", והיינו, שהענין
4 ד"אהבך" הוא מבחינת "אנכי" (שנאמר במתן־תורה) שלמעלה מהוי' אלקיך, ולכן יש בכחו להפוך את
5 הקללה לברכה,
- 6 ולפני־זה - "ולא אבה ה' אלקיך לשמוע גו'"⁴², כמו האב שאינו רוצה לשמוע איזה קטרוג על בנו,
7 מפני אהבתו העצמית אליו, וכפי שמביא ה'צמח צדק' ב'אור התורה'⁴³ ש"היה מעשה בימי
8 הבעל־שם־טוב ז"ל שרדפו הבית־דין של מעלה לשטן המקטרג לחוב, ולא רצו לשמוע ממנו הקטרוגים
9 כו'".
- 10 [ולהעיר, שכיון שענין זה נדפס כבר, הרי זה פסק־דין בתורה, שיש בכחו לשנות את המציאות -
11 למעלה, וכל־שכן למטה (או להיפך: למטה, וכל־שכן למעלה, כיון שלמעלה אין בעלי בחירה, חוץ
12 מהקב"ה לבדו)].
- 13 וסדר הכתוב הוא מלמטה למעלה: תחילה ברכה סתם, ואחר־כך הפיכת הקללה לברכה, שזוהי ברכה
14 נעלית יותר.
- 15 וכמו בנוגע לנשמת איש ישראל⁴⁴ - שתחילה ישנה מציאות הנשמה כפי שהיא למעלה, שזהו באופן
16 של ברכה מלכתחילה, ואחר־כך נעשית ירידת הנשמה למטה, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, שזהו לכאורה
17 ענין של היפך הברכה, אבל הכוונה בזה היא - להפוך זאת לענין של ברכה בגלוי, שזוהי ברכה נעלית
18 יותר שנמשכת דוקא על־ידי ירידת הנשמה למטה, שעל־ידי־זה מתעלה לדרגא נעלית יותר מכמו שהיתה
19 קודם הירידה.
- 20 וזהו גם הביאור בנוגע לשמה של מסכת "מועד קטן", אף־על־פי שמדובר בה אודות ענינים שהם
21 היפך ענין ה"מועד" - דכיון שסיום המסכת הוא בפסוק⁴⁵ "ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים", שזהו
22 ענין ביטול והפיכת ענין בלתי־רצוי, אזי נעשה "מועד" נעלה יותר מאשר "מועד" שאינו קשור עם הפיכת
23 ענין בלתי־רצוי.
- 24 ט. וענין זה (הפיכת הקללה לברכה) נעשה על־ידי עבודת האדם:
- 25 שורש והתחלת המציאות של היפך הברכה - הרי זה הענין של עבודה־זרה, שעל זה נאמר "לא יהיה
26 לך אלהים אחרים"⁴⁶, "לא תעשון אתי אלהי כסף גו'"⁴⁷, דכיון שיש צורך לצוות על זה, הרי מובן שיש
27 אפשרות שתהיה מציאות כזו חס־ושלום, ועל־ידי־זה נעשית המציאות של היפך הברכה.
- 28 אמנם, כאשר יהודי מקיים הציווי "לא יהיה לך גו'", ועד שמבטל את המציאות של עבודה־זרה, אזי
29 בדרך ממילא מתבטלת המציאות של היפך הברכה.
- 30 וזהו שבהמשך ל"ראה אנכי נותן גו' ברכה וקללה" (לא רק ברכה מלכתחילה, אלא גם ברכה נעלית
31 יותר הקשורה עם הפיכת הענינים הבלתי־רצויים) - נצטוו בני ישראל לאבד כל סוגי העבודה־זרה
32 בכניסתם לארץ ישראל:
- 33 ארץ ישראל, ש"זבת חלב ודבש היא וזה פריה"⁴⁸ (פירות משובחים) - בהיותה "ארץ כנען", היתה
34 מלאה גילולים, "על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן"⁴⁹, ועד כדי כך, שבחירת המקום
35 לבנות עליו את בית־המקדש הוצרכה להיות "על־פי נביא", כיון "שלא הניחו הכנענים לא הר ולא גבעה
36 שלא עבדו עליו"⁵⁰.

(45) ישעי' כה, ח.

(46) יתרו כ, ג.

(47) שם, כ.

(48) שלח יג, כז.

(49) פרשתנו יב, ב.

(50) ראה ירושלמי ע"ז פ"ג סה"ה.

(41) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 105 (משיחה זו).

(42) תצא כג, ו. וראה סד"ה ראה אנכי העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'קז).

(43) תצא ע' תתקפה. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חנ"א

ע' 29. ורש"י.

(44) ראה גם לעיל ס"ב.

- ולכן נאמר לבני ישראל: "כי אתם עוברים את הירדן אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה וגו'" ⁵¹,
 "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים גו'", "ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבותם
 ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון, ואבדתם את שמם מן המקום ההוא" ⁵².
 וזהו המשך הענינים בפרשה ⁵³ — שעלידי איבוד עבודה־זרה נעשה הענין ד"ראה אנכי נותן גו' ברכה
 וקללה", שזוכים לשלימות הברכה הקשורה עם ביטול והפיכת ה'לעומת־זה'.
 י. ובהמשך לזה, יש לבאר פירוש רש"י על הפסוק ⁵⁴:
 הביאור בפירוש רש"י, "מזבח - של אבנים הרבה. מצבה - של אבן אחת, והוא בימוס ששינינו
 במשנה ⁵⁵ אבן שחצבה מתחילתה לבימוס. אשרה - אילן הנעבד. ואבדתם את שמם - לכנות להם שם
 לגנאי, בית גליא, קורין לה בית כריא, עין כל, עין קוק",
 - ש"ונתצתם גו'" אינו הוספה על "אבד תאבדון גו'" בנוגע למזבחות ומצבות כו' שאינם עבודה־זרה
 גופא, אלא משמש עבודה־זרה, אלא זהו ביאור ופירוש ש"אלקיהם" שצריכים לאבדם הם "מזבח מצבה
 כו'",* (ואחילוק ביניהם הוא (לא בענין העבודה־זרה, אלא) רק ש"מזבח - של אבנים הרבה", ו"מצבה
 - של אבן אחת", "והוא בימוס ששינינו במשנה** אבן שחצבה (רק) מתחילתה לבימוס" (מקום מושב
 לעבודה־זרה, אבל אחר־כך "עובדין את הבימוס כעבודה־זרה עצמו" ⁵⁸), וכן "אשרה" הוא (לא "עץ רענן"
 שמוסיף חשיבות בעבודה־זרה***, אלא) "אילן הנעבד".
 ועל־פי־זה צריך לומר ש"ואבדתם את שמם" אינו ציווי לבטל את הזכר של העבודה־זרה (דאם־כן
 צריך לבטל לכל־לראש את משמשה), אלא "לכנות להם שם גנאי", על־ידי שינוי שמה של העבודה־זרה
 גופא לשם של גנאי.
 והצורך בב' הדוגמאות: "בית כריא" ו"עין קוק" - לא בגלל ש"בית כריא" מדגיש את ענין האיבוד
 ("ואבדתם"), על־ידי הגנאי בתכלית (לשון חפירה ⁶⁰ ושפלות), ו"עין קוק" מדגיש את הגנאי על־ידי
 הדמיון לשם, שדומה בהברתו ל"עין כל", אלא בפשטות ⁶¹ - כנגד ב' סוגי המקומות שנזכרו בכתוב: "על
 ההרים הרמים גו'" - "בית גליא", לשון גובה; ו"תחת כל עץ רענן", עושה פרי - "עין כל", שמורה על
 ההשפעה.
 ולכן השמיט רש"י הדוגמא הנוספת שבגמרא ⁶²: "פני מלך, פני כלב", כיון שאינה שייכת לפשטות
 הכתובים כאן -
 הוגה על־ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ט עמוד 94 לקמן ע' כא ואילך.
- (*) שהרי פשוטם דמקראות אלו — שלפני־זה ושל־אחרי־זה - מפורש: "אלקיהם".
 (**) מוכרח לראיה להוציא מפירוש מצבה - רק סימן ⁵⁶, או לכל היותר - ליצוק עליה שמן ⁵⁷.
 (***) או סימן להראות הדרך לעבודה־זרה (כפירוש הרמב"ן ⁵⁹).

חשבתי לבאר באופן האמור לעיל, כיון שזהו ע"ד השקט"ו
 והפלפול, והרי יהודי אוהב יותר את דרך הפלפול, הדרך הקשה...
 אבל אח"כ תפסתי שהביאור בזה מובן בפשטות, כפי שיתבאר
 לקמן. ובינתיים יחשוב הקהל...
 ואח"כ אמר: שמעתי פעם שהרוגצ'ובי אמר (ראה גם תורת
 מנחם - התועדויות ח"ב ס"ע 177 ואילך), שביום השבת יש לו
 "סורים" - בגלל שנופלים לו סברות לכאן ולכאן, מצד נביעת
 המוחין, שאינו יכול להגבילה ע"י הכתיבה, כבימות החול.
 ובנדו"ד: במקום לייגע ("מאטערן") את הקהל לחשוב על תירוץ,
 סברות לכאן וסברות לכאן כו' - מוטב לומר את הביאור הפשוט
 מיד.
 (62) שם מו, רע"א.

- (51) שם יא, לא.
 (52) שם יב, ב"ג.
 (53) ראה גם שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול תשכ"ג בתחלתה
 (תורת מנחם - התועדויות חל"ז ע' 215 ואילך).
 (54) שם, ג.
 (55) ע"ז מז, ב.
 (56) ויצא לא, נב.
 (57) שם כח, יח.
 (58) פירש"י ע"ז שם.
 (59) שופטים יז, כא.
 (60) ע"ד פירש"י על הפסוק (בלק כד, יז) "וקרקר כל בני שת",
 "לשון קורה, כמו אני קרתי, מקבת בור כו'", שפירושו נוקב.
 (61) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (בכתב־שחוק): בתחילה

* * *

1 יא. כאן המקום להוסיף ביאור בהמדובר לעיל⁶³ בנוגע להכרחו של רש"י לפרש "ושננתם לבניך"⁶⁴,
2 "אלו התלמידים", ממה שכתוב בפרשת ויחי⁶⁵ "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", ופירש רש"י, "מלמדי
3 תינוקות.. משמעון", שמזה מוכח שאין חיוב על האב ללמד בעצמו את בנו, ובדרך כלל שוכר האב מלמד
4 לבנו - ששאלו על זה כמה שאלות⁶⁶, ומהם:

5 על-פי הנ"ל נמצא שהחיוב ד"ושננתם לבניך, אלו התלמידים" הוא על שבט שמעון דוקא, ולא על
6 כל בני ישראל?

7 אבל באמת מובן בפשטות שאין מקום לשאלה זו: הצייוי "ושננתם לבניך, אלו התלמידים" הוא
8 בוודאי לכל בני ישראל, ובוודאי יכולים להיות וישנם "מלמדי תינוקות" לא רק משבט שמעון, אלא גם
9 משאר השבטים; ומה שכתב רש"י "מלמדי תינוקות.. משמעון כדי שיהיו נפוצים", היינו⁶⁷, שמשבט
10 שמעון יהיו ריבוי מלמדים.

11 ועוד שאלו: בפירוש רש"י בפרשת ויחי, יש ב' פירושים: "אחלקם ביעקב", "אפרידם זה מזה, שלא
12 יהא לוי במנין השבטים, והרי הם חלוקים. דבר אחר, אין לך עניים.. מלמדי תינוקות אלא משמעון, כדי
13 שיהיו נפוצים וכו'". ולכאורה, ההוכחה על החיוב ד"ושננתם לבניך, אלו התלמידים" היא רק לפי הפירוש
14 השני, מה-שאינ-כן לפי הפירוש הראשון?

15 וגם: כיון שרש"י מזכיר גם "סופרים", אם-כן מהו ההכרח ש"אפיצם בישראל" קאי גם על "מלמדי
16 תינוקות"?

17 בנוגע לשאלה הראשונה, יש לתרץ על-דרך מה שנתבאר לעיל⁶⁸ בפירוש רש"י בפרשת אמור, על
18 הפסוק⁶⁹ "וינצו במחנה", "על עסקי המחנה", אף-על-פי שפירוש זה מתאים רק לפירוש השלישי ב"ויצא
19 בן אשה ישראלי", "מבית-דינו של משה יצא מחוייב, בא ליטע אהלו כו'", מה-שאינ-כן לפי פירוש
20 הראשון והשני. ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שהפירוש "ושננתם לבניך, אלו התלמידים" הוא רק לפי
21 הפירוש השני ב"אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", "אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא
22 משמעון".

23 אבל באמת יש לתרץ תירוץ מרווח יותר, ועל-ידי-זה יתורצו ב' השאלות בחדא מחתא, כדלקמן.

24 יב. ובהקדם הביאור בפירוש רש"י הנ"ל - מהו הצורך בשני הפירושים⁷⁰:

25 בפירוש הראשון, "אפרידם זה מזה, שלא יהא לוי במנין השבטים, והרי הם חלוקים" - יש להקשות:
26 "אחלקם ביעקב" - נאמר על "שמעון ולוי אחים", שכיון ש"כלי חמס מכרותיהם"⁷¹, לכן "אחלקם
27 ביעקב", שיהיו חלוקים זה מזה. ואילו הענין "שלא יהא לוי במנין השבטים" אינו שייך לחלוקה בין לוי
28 לשמעון דוקא, שהרי לוי חלוק מכל השבטים?

29 ויש לומר, שמקודם לכן היה לוי חלוק מכל שאר השבטים, מלבד משבט שמעון, שהרי "שמעון ולוי
30 אחים"; ועל-ידי-זה ש"לא יהא לוי במנין השבטים", ניתוסף החילוק של לוי גם משמעון.

31 אבל עדיין יש להקשות: החלוקה "שלא יהא לוי במנין השבטים" מדגישה את המעלה של שבט לוי,
32 שהוא מקודש מכל שאר השבטים. ולכאורה, כיון ש"אחלקם ביעקב" בא כתוצאה מזה ש"כלי חמס

מלמדי תינוקות".

(68) שיחת ש"פ עקב סי"ח (תורת מנחם - התועדויות חנ"ג

ע' 421). ורש"י.

(69) כד, יר"ד.

(70) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 39 הערה 27.

(71) ויחי שם, ה.

(63) שיחת ש"פ ואתחנן ס"ח (תורת מנחם - התועדויות חנ"ג

ס"ע 347 ואילך).

(64) ואתחנן ו, ז.

(65) מט, ז.

(66) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שהיו ששאלו סתם "ווילדע

שאלות", והיו ששאלו שאלות שהם "בדרי דאונא".

(67) ברשימה נוספת - בנוגע לצירוף שני הענינים: "עניים..

מכרותיהם.. באפם הרגו איש וגו', שזהו ענין בלתי־רצוי, לא מסתבר לומר שחלוקה זו תתבטא בענין של מעלה, שהרי לא יתכן שיהא חוטא נשכר!?

ולכן מפרש רש"י פירוש נוסף - ש"שבטו של לוי עשאו מחזור על הגרנות לתרומות ולמעשרות (כך שחלוקה זו אינה ענין של מעלה, ובמילא אין זה באופן שיהא חוטא נשכר, אלא שנתן לו תפוצתו דרך כבוד).

וכאן מדייק רש"י ומוסיף הלשון "תפוצתו" - בהתאם להוספה בלשון הכתוב "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל".

וכיון שבכתוב מדובר גם אודות שמעון ("שמעון ולוי גו'"), הרי מובן, שגם אצל שמעון ישנו הענין ד"אפיצם בישראל" - ש"אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים".

יג. ועל־פי־זה: החילוק בין הפירוש הראשון לפירוש השני הוא רק בנוגע ללוי - אם החלוקה שלו מתבטאת בכך שלא יהא במנין השבטים (ועל־ידי־זה יפרד גם משמעון), או בכך שעשאו מחזור על הגרנות לתרומות ומעשרות (ואז לא יפרדו שמעון ולוי זה מזה, אלא יהיו שניהם יחד נפוצים בכל מושבות בני ישראל);

אבל בנוגע לתפוצתו של שמעון, ש"אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים" - הרי זה גם לפי הפירוש הראשון באופן החלוקה של לוי⁷⁰.

וכיון שכן, הרי ההוכחה שהחייב "ושננתם לבניך" אינו כפשוטו, אלא "לבניך, אלו התלמידים", מזה שמשבט שמעון היו מלמדי תינוקות - היא לא רק לפירוש השני, אלא גם לפירוש הראשון.

יד. ועל־פי־זה יש לבאר גם הכרחו של רש"י לומר שמשמעון היו "סופרים ומלמדי תינוקות" - כי: כיון שבכתוב נאמרו ב' ענינים: "אחלקם" ו"אפיצם", הנה בהתאם לכך הם ב' הענינים ד"סופרים ומלמדי תינוקות": "אחלקם" - על־ידי "סופרים", שהרי בכל מושבות בני ישראל יש צורך בסופרים שיכתבו עבורם ספרי־תורה, תפילין ומזוזות; ו"אפיצם" - על־ידי "מלמדי תינוקות", שביחס אליהם מתאים הלשון "אפיצם" יותר מאשר ביחס ל"סופרים", כי סופר, יכול לישב בביתו ויגיעו אליו כל בני העיר לרכוש ממנו ספרי־תורה תפילין ומזוזות, מה־שאינ־כן מלמד תינוקות, שצריך לכתת את רגליו ולילך מבית לבית לאסוף את התינוקות כדי ללמדם⁷².

[כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים, שיש עוד פרטים הדורשים ביאור, אבל לאחר חמש שנים שעוסקים בלימוד פירוש רש"י, הגיע כבר הזמן שלא יצטרכו לפרש ולבאר כל דבר ודבר, אלא יוכלו לעיין ולהבין לבד].

* * *

טו. המשך הביאור בנוגע לשיטת הרמב"ם בענין התשובה - נכלל בשיחת כ"ף מנחם־אב סעיף ז⁷³.

* * *

טז. הביאור בפרקי אבות⁷⁴, "תלמידיו של אברהם אבינו עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, תלמידיו של בלעם הרשע⁷⁵ עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה" - החידוש שבלעם הוא ה'לעומת־זה'.

(74) פ"ה מי"ט.
(75) ושייך להמדובר בפרשת השבוע אודות הפיכת הענינים הבלתי רצויים לברכה (כנ"ל ס"ח) - כי מ"ש "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה" נאמר בהמשך למ"ש "ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם".

(72) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת־שחוק: ובפרט בזמנים ההם, שלא היתה "הסעה" ("טראנספארטיישן") כדי להביא את הילדים ל"חדר", ואילו שההורים עצמם יביאו את הילדים ל"חדר" - הם מלהזכיר...
(73) תורת מנחם - התועדויות חנ"ג ע' 371 ואילך. וש"נ.

- 1 דאברהם אבינו⁷⁶ (אף שבכלל ידוע שהיה ה'לעומת־זה' דמשה רבינו⁷⁷); השייכות של ג' מדותיו של
- 2 בלעם לג' עניניי ושמות העבודה־זרה⁷⁸: רוח גבוהה - בית גליא, נפש רחבה - עין כל, ועין רעה - פני
- 3 כלב (ש"כלבים⁷⁹.. לא ידעו שבעה⁸⁰); וענין ד"פני הדור כפני הכלב⁸¹ למעליותא, בנוגע ל"רעב.. לדבר
- 4 ה"ח⁸² באופן ש"לא ידעו שבעה" על־ידי הפצת המעיינות חוצה -
- 5 הוגה על־ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' שם עמוד 104 לקמן ע' כו ואילך.
- 6 יז. וההוראה מזה⁸³:
- 7 אף־על־פי שבלעם הרשע היה זה שאמר "לא אוכל לעבור את פי ה'", ולא התפעל מכל הבקשות של
- 8 בלק מלך מואב, בהבטיחו "מלא ביתו כסף וזהב", וגם לא התפעל כ"שראהו מצחק בו", שזהו לכאורה
- 9 קיום הוראת ה'שולחן ערוך⁸⁴ "אל יבוש מפני המלעיגים" - הנה כל זה אינו מספיק, אם יש,
- 10 רחמנא־ליצלן, עין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה.
- 11 כאשר מתנהגים כהנהגת בלעם בשלושה הנ"ל - הנה במשך הזמן נאבד גם הטוב שהיה לפני־זה, וזה
- 12 מביא למעמד ומצב ש"יורשין כו'", כסיום המשנה בנוגע לתלמידיו של בלעם הרשע.
- 13 אבל בני ישראל⁸⁵ - כולל גרים - הרי אומרים "אברהם אבינו", והנהגתם היא באופן של עין טובה
- 14 ורוח נמוכה ונפש שפלה, ואוכלין בעולם הזה ונוחלין העולם הבא.
- 15 [בסיום ההתוועדות הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות התחלת הפרשה שקורין במנחה: "שופטים
- 16 ושוטרים תתן לך בכל שעריך"⁸⁶].

להחשיב עצמן אלהות, והרי זו כפירה באחדותו" (ראה תניא פכ"ד).

ולכן: אף שלכאורה יש מעלה אצל בלעם, שלמרות היותו בעל רוח גבוהה ונפש רחבה כו', הצליח לעמוד בנסיון שלא לעבור על פי ה', משא"כ אברהם אבינו, כיון שבלא־הכי ה' בעל רוח נמוכה ונפש שפלה כו', הרי מלכתחילה לא ה' אצלו ענין של נסיון - מכל־מקום "תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין העולם הבא", ואילו "תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת כו'".

(77) כדרשת הספרי על הפסוק (ברכה לז, יו"ד) "ולא קם נביא בישראל כמשה", אבל באומות קם, ואיזה זה בלעם כו'.

(78) ומזה מובן, שע"י "אבד תאבדון גו'", ביטול הע"ז, באים למעלת תלמידי אברהם אבינו.

(79) ישע"י נו, יא.

(80) ולהעיר משבת קנה, ב: "יודע הקב"ה בכלב שמזונותיו מועטין, לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלשה ימים".

(81) סוטה בסופה.

(82) עמוס ה, יא.

(83) מ'רשימה' שהוכנה עבור השידור ברדיו, והוגהה ע"י כ"ק

אדמו"ר שליט"א*.

(84) ריש אור"ח.

(85) כ"ק אדמו"ר הוסיף בכתיב: בני אברהם יצחק ויעקב, שסימניהם רחמנים ביישנים גמ"ח. אבל העביר קולמוס על זה.

(86) ראה לקו"ש שבפנים בסופו.

(76) דלכאורה אינו מובן: מצינו שבלעם אמר "לא אוכל לעבור את פי ה'" (בלק כב, יח), "הדבר אשר ישים אלקים בפי אותו אדבר" (שם, לח), ולכן "מה אקוב לא קבה אֶל וגו'" (שם כג, ח).

[ואף שה' זה בעל־כרחו, ולכן גם לאחר שראה ש"טוב בעיני ה' לברך את ישראל", המשיך לנסות, "וישת אל המדבר פניו", באמרו "אזכיר עוונותיהם והקללה.. תחול" (בלק כד, א ובפירש"י), וכשלא הועיל, אמר לבלק "איעצך גו'", "אלקיהם של אלו שונא זימה הוא וכו'" (שם, יד ובפירש"י), ועי"ז יקבלו עונשם כו' - הרי בפועל התנהג כן, באמרו: יהי מה שיהי, אבל לעבור על פי ה' - בשום אופן לא!...].

וכיון שאמר זאת בגלוי בפני גוים (בלק ושריו), ובאופן שלא התבייש מפני המלעיגים שלעגו ממנו כו' (ראה פירש"י שם כג, יז), נמצא שפרסם אלקות בפניהם.

וא"כ, הרי זה ע"ד ובדוגמת פעולתו של אברהם אבינו שפרסם אלקות בעולם, כמ"ש (וירא כא, לג) "ויקרא שם בשם ה'", "א"ת ויקרא אלא ויקרא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפי כל עובר ושב (אפילו ערביים). כיצד, לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו. אמר להם, וכי משלי אכלתם, משל אלקי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והי' העולם" (סוטה יו"ד, ריש ע"ב).

אך הענין הוא - שאף שאמר "לא אוכל לעבור את פי ה'", הרי זה רק באופן ש"קרו ל' אלקא דלקייא" (מנחות בסופה), והיינו, ש"אינן כופרים וכחשו בה' לגמרי לומר לא הוא", "אני ואפסי עוד" (ישע"י מז, ח־יו"ד), אבל עדיין יש להם מציאות

לקוטי שיחות פרשת ראה כרך ט

מתורגם ללשון הקודש

אחת⁵, אלא מוסיף – "והוא בימוס...", ענין שאינו מוזכר כלל לפני כן.⁶

(ד) בפרשת וישלח נאמר "ויצב יעקב מצבה... ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן". מכך מובן, לכאורה, שגם שימושה של המצבה של עבודה-זרה, להבדיל בין טומאה וכו', הוא לנסך נסכים לעבודה-זרה.⁸ מדוע אפוא מסביר רש"י "והוא בימוס ששנויה במשנה...", אשר, כביאור רש"י במשנה, בימוס הוא "מקום מושב עבודה-זרה, שמושיב הצלם עליה"⁹?

(ה) מי שאינו מכיר את משמעות המושג "בימוס", לא יבין זאת גם מדברי המשנה "אבן שחצבה מתחילה לבימוס", אשר רש"י מצטט, שהרי ניסוח זה אינו מבאר את משמעות המושג בימוס¹⁰. וא"כ אינו מובן: אם רש"י סובר, שהתלמיד מכיר את משמעות המושג בימוס, די באומרו "והוא בימוס". ואם הוא חושש שהתלמיד אינו מכיר את משמעות המילה – מה מועילה התוספת "ששנויה במשנה אבן שחצבה מתחילה לבימוס"¹¹?

(ו) אף אם נאמר שבדברים אלו מובהרת בכל זאת משמעות המושג בימוס, צריך להבין: לשם מה צריך רש"י לציין, שאלו הם דברי המשנה?

א.

"מזבח... מצבה... אשרה..."

1 על הפסוק "ונתצתם את מזבחתם ושבתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש..."¹, אומר רש"י: "מזבח – של אבנים הרבה. מצבה – של אבן אחת, והוא בימוס ששנויה במשנה²: אבן שחצבה מתחילה לבימוס. אשרה – אילן הנעבד".

6 וצריך להבין בזה:

7 (א) בפסוק נאמר "מזבחתם", "מצבתם", "ואשריהם". מדוע מציין רש"י את המלים "מזבח", "מצבה" ו"אשרה", ואינו מצטט את המלים כלשונן בפסוק³?

11 (ב) לפני כן, בפרשת ואתחנן⁴, כבר פירש רש"י "מזבחותיהם – של בנין. מצבתם – אבן אחת. ואשריהם – אילנות שעובדין אותן". מדוע צריך רש"י לבאר זאת שוב כאן?

15 (ג) יותר מכך: רש"י בפסוקנו משנה מפירושו בפרשת ואתחנן: (א) שם הוא אומר, שהמזבח הוא "של בנין", ואילו כאן – "של אבנים הרבה". (ב) בפסוקנו אין רש"י מסתפק בדבריו "מצבה של אבן

(1) פרשתנו יב, ג.

(2) ע"ז מז, ב.

(3) אף שדרכו בכל מקום היא, שגם כשמבאר רק פירוש (טייטש) של תיבה – מעתיקה כמו שכתובה בהפסוק, וכמו: בפרשתנו יד, ה שמעתיק "ואקר", "ותאר" (בא"ו). וגם בנוגע למזבח, מצבה ואשרה גופא (משפטים כג, כד. תשא לד, יג. ואתחנן ז, ה).

(4) ואתחנן שם. וראה גם יתרו כ, כב (בנוגע למזבח). ויצא כח, יח. כב; וישלח לה, יד (בנוגע למצבה). רש"י תשא שם (בנוגע לאשרה).

(5) וגם בזה משנה מלשוננו ב' ואתחנן: ב' ואתחנן כותב "מצבתם אבן אחת", ובפרשתנו – "מצבה של אבן אחת".

(6) גם באשרה משנה רש"י מלשוננו ב' ואתחנן, אבל בזה טעמו מובן:

א) ב' ואתחנן כותב "אילנות שעובדין אותן" (לשון רבים), ובפרשתנו כותב "אילן הנעבד" (לשון יחיד) – כי ב' ואתחנן מפרש תיבת "ואשריהם" (ל' רבים) שבכתוב*, ובפרשתנו מפרש ענין אשרה (כנ"ל בקושיא הא').

ב) ב' ואתחנן (ועד"ז ב' תשא) "אילנות שעובדין אותן", ובפרשתנו "אילן הנעבד" – כי שם פירוש "אשריהם" (וכן מזבחותיהם,

מצבתם ופסיליהם) הוא – של ה"גוים רבים", "כל העמים" האנשים (שכל הפרשה מדברת בזה), ובפרשתנו – של (הע"ז) אלקיהם (שהרי כל הפרשה ענינה ע"ז עיקור ע"ז).

(7) שם. וראה גם ויצא שם, יח.

(8) ובפרט שי"ל, שמה שעשו מצבה לע"ז, היינו נפני שהייתה עבודה בקדש (ראה רש"י שופטים טז, כב (וראה לקו"ש ח"ו ע' 16 הערה 31). אלא שברש"י שם: "מצבת כו' להקריב". ואכ"מ).

(9) בפרש"י משפטים שם: "מצבתיהם – אבנים שהם מציבין להשתחוות להם". אבל נוסף לזה שא"ז פירוש "מצבה" ברוב המקומות**, גם מצבה דפ' משפטים אינו בימוס. כי הבימוס הוא מלכתחלה רק מקום מושב ע"ז, ורק שאח"כ "עובדין אותו" (ככפרש"י ע"ז שם, נעתק לקמן סעיף ה'). אבל "ומצבתיהם" דפ' משפטים, הם "אבנים שהם מציבין (היינו מלכתחלה) להשתחוות להם". וראה שוה"ג להערה 36.

(10) מהמשך לשון המשנה שם "העמיד עלי' עבודת כוכבים וסילקה כו'", מובן שבימוס היינו דבר שהוקצה להושיב עלי' עכו"ם. אבל – תיבות אלו שבמשנה, אין רש"י מעתיקם ואינו מרמזם אפילו ב"וכו".

(11) ואין לומר שכוונת רש"י היא, להוכיח שמצבה היא של אבן אחת

(*) ובכל אופן צ"ע בפרש"י תשא שם, שמפרש "אשריו – הוא אילן שעובדין אותו", היינו אילן (אחד) שרבים עובדין אותו – אף שבפשטות "אשריו" הוא – אילנות רבים של אחד. ואכ"מ.

(**) הוכחת רש"י ש"מצבתיהם" דפ' משפטים אינה כמצבה שברוב המקומות – י"ל. לפי ש"ושבר תשבר מצבתיהם" בא בהמשך "הרס תהרס – לאותם אלקות" (פרש"י שם), ולהעיד נתיב"ע, שבפ' משפטים מתורגם מצבתיהם – "קמתי צילמיהן", ולא בכלל מקום – "קמיתיהן" וכדומה.

ב.

"שם לגנאי" - מדוע דוקא דוגמאות אלו?

- 1 לאחר מכן מצטט רש"י את המלים "ואבדתם את
- 2 שמם", ומפרש: "לכנות להם שם לגנאי. בית גליא
- 3 קורין לה בית כריא, עין כל - עין קוץ".

4 גם בפירוש זה צריך להבין:

- 5 (א) המשמעות הפשוטה של "ואבדתם את שמם"
- 6 היא, לכאורה: שתבצעו פעולה¹² שתאבד ותשכיח את
- 7 השמות של העבודה-זרה. אם כך, צריך היה רש"י
- 8 להסביר "לשנות את שמם"¹³, שיקראו להם בשם אחר,
- 9 שבאמצעותו יישכח שמם הקודם¹⁴. מניין מסיק רש"י,
- 10 שההסבר הוא "לכנות להם שם לגנאי"¹⁵?

- 11 (ב) אף אם רש"י מוכרח לפרש שב"ואבדתם..."
- 12 הכוונה היא לשם גנאי, מניין הוא מסיק ששם הגנאי
- 13 צריך להיות דומה לשם הקודם, כפי שמוכן מדברי
- 14 רש"י "בית גליא קורין לה בית כריא, עין כל - עין
- 15 קוץ"?

- 16 ולכאורה, אדברה: כאשר מכנים את העבודה-זרה
- 17 בשם גנאי הדומה לשמה הקודם, יוצרים בכך זכרון
- 18 לשם הקודם¹⁶, הריפך מ"ואבדתם את שמם"?

- 19 (ג) מדוע מציין רש"י שתי דוגמאות - "בית גליא
- 20 קורין לה בית כריא", "עין כל - עין קוץ" - ואינו
- 21 מסתפק באחת מהן?

והגם שזה מפורש בכתוב (ראה הערה 4), מ"מ מכיון שמצבה שבפסוק זה היא בימוס, אפשר לומר שמצבה זו היא של אבנים הרבה ודלא כמצבה ברוב המקומות, ולכן כותב "ששנוי במשנה אבן שחצבה כר" (לשון יחיד) - כי נוסף למה שקשה לפי זה: מנ"ל לרש"י שמצבה בפסוק דידן הוא בימוס? ובפרט שבמשנה שם לא נזכר הלשון מצבה להוכיח את זה, טפי הו"ל לכתוב "דאיתא בגמרא בימוס אבן אחת" (ע"ז נג, סע"ב), ששם הוא מפורש ומודגש - כההמשך שם - "מזבח אבנים הרבה".

- 12 ובדוגמת "ונתצתם", "ושברתם" וכו' שלפנ"ו.
- 13 ולכן אין לפרש ש"ואבדתם את שמם" כוונתו כמו "ושם אלקים אחרים לא תזכירו גו'" (משפטים כג, יג) - כי "לא תזכירו" אי"ז פעולה (חיובית), כ"א (כפרש"י שם) "שלא יאמר כר".
- 14 כבספרי כאן. וראה גם ע"ז מה, סע"ב ואילך. תמורה כח, ב (אלא שבשניהם - "לכנות לה שם". וראה לקמן הערה 45).
- 15 או לפרש "ואבדתם את שמם" - למחוק את שמם (ע"ד פירש"י לקמן פסוק ד).

- 16 והרי אפילו בדרך ההלכה (ראה ספרי שם. ע"ז מו, רע"א), מפסוק זה עצמו - אלולי הכתוב "שקץ תשקצנו" (עקב ז, כו) - לא היינו יודעים הדין ד"לגנאי".

ואין לומר שזה שרש"י מפרש ד"ואבדתם את שמם" היינו "לכנות להם שם לגנאי" הוא (כבספרי וגמרא שם) מהכתוב שקץ תשקצנו

- 22 ובמיוחד כאשר בגמרא¹⁷ מובאת דוגמא נוספת
- 23 "לכנות לה שם לגנאי": "פני מלך - פני כלב". אך
- 24 רש"י אינו מציין דוגמא זו¹⁸. ומכך מובן, שיש כאן
- 25 חשיבות דוקא לשתי דוגמאות אלו.

ג.

דירוג הציוויים - לפי סדר עולה?

- 26 ההסבר לכל האמור לעיל הוא:
- 27 בפסוק הקודם¹⁹ נאמר "אבד תאבדון... את
- 28 אלקיהם". כיון שמיד לאחר מכן נאמר "ונתצתם...",
- 29 בוא"ו החיבור, צריך היה, לכאורה, להסביר, שהכוונה
- 30 היא להוסיף כאן: לא זו בלבד שיש לאבד את העבודה
- 31 זרה - "אלקיהם" - עצמה, אלא יש להוסיף ולהרוס
- 32 גם את מזבחותיהם, לשבור את מצבותיהם, לשרוף את
- 33 אשרותיהם, וכו', שהם תוספת ל"אלקיהם". אין זו
- 34 עבודה-זרה עצמה, אלא אלו הם משמשים לעבודה-זרה.
- 35 אמנם, לגבי אשריהם כבר הסביר רש"י לפני כן²⁰
- 36 "אילנות שעובדין אותן" - אך אפשר היה לומר,
- 37 שבפסוקנו משמעות המילה "ואשריהם" היא משמשי
- 38 עבודה-זרה: בפסוק הקודם¹⁹ מדובר על המקומות של
- 39 העבודה-זרה "על ההרים הרמים... ותחת כל עץ רענן",
- 40 ואפשר לומר, שכאן מופיע ההמשך והביאור לכך:
- 41 "ואשריהם" שבפסוקנו הוא ה"עץ רענן"²¹. וכן אפשר
- 42 להסביר לגבי "פסילי אלקיהם", שהם קשורים
- 43 ל"ההרים הרמים..." - "פסילי" מלשון "פסל לך"²² -

(שהתלמיד למדו כבר) - שהיה הכוונה (ובפרט - פשוטו) של הכתוב שקץ תשקצנו היא כפירוש שקץ בכ"מ (וכמו "שקץ הם לכם"; "ואת נבלתם תשקצו" (שמיני יא, י"ד. שם, יא) ועוד) - למאוס בו (וע"ד "ותעב תתעבנו" שלאחריו - לשנאו, להרחיקו). ולכן לא עמד רש"י בפירושו בכהנ"ל, כי פשוט הוא,

(ואפילו בספרי וגמרא שם (דרך ההלכה) אין לומדין מפסוק זה עצמו הדין דלכנות שם לגנאי*, ורק שממנו נלמד שהדין ד"ואבדתם את שמם - לכנות להם שם", היינו - לגנאי),

ובמילא, באם מקורו של רש"י לפירושו דכינוי שמם לגנאי הוא - מהפסוק שקץ תשקצנו, הו"ל לכתוב כן בפירושו.

- 16 ובפרט שהלשון "לכנות" (כבגמרא שם. ולא "לשנות" כבספרי שם), מורה שגם לאחר הכינוי נשאר שם הקודם (כדלקמן הערה 45).

- 17 ע"ז שם. תמורה שם. (אלא שבע"ז שם, נשמט זה מפני הצנזור. ובתמורה שם כתבו "פני המולך" (בוא"ו) - ראה ס' חסרונות הש"ס).

- 18 אף שדוגמא זו שנוי בגמרא שם לפני "עין כל עין קוץ".
- 19 פרשתנו יב, ב.

- 20 ואתחנן שם. וגם לפנ"ו - תשא שם.
- 21 הטעם מה שבפ' תשא כותב "הוא אילן כר" (ודלא ככפ' ואתחנן ובפרשתנו): בפעם הא' - ה"ז חידוש. לאח"ז - רק מזכיר הישנות.

- 22 כבמשנה ע"ז מה, א.
- 23 תשא לר, א. וראה פרש"י מ"א (ה, לב): ויפסלו, בהרים.

(* בירושלמי ע"ז פ"ג ה"ו. נלמד דין זה דלכנות להם שם לגנאי. רק מפסוק שקץ תשקצנו. אבל בספרי ובבבלי הוא כבפנים ההערה. (וראה ר"ח ע"ז שם. ב"ח ונקודות הכסף ליר"ד ט"ו ס"ח קמו. מלבי"ם כאן. ואכ"מ).

ד.

פירוט ולא תוספת

אך רש"י אינו חפץ להסביר כך. כי המשמעות
הפשוטה של "אשריהם" ועל-אחת-כמה-וכמה³³ של
"פסילי אלקיהם" היא – עבודה-זרה בעצמה. ואם כך,
אי אפשר לומר שהפסוק "ונתצתם..." מוסיף על "אבד
תאבדון את אלקיהם", כי שריפת אשריהם וגדיעת
פסילי אלקיהם הם איבוד אלקיהם. ואם כך הכרחי
להסביר, שהפסוק "ונתצתם..." מבאר ומציין את
הפרטים של "אבד תאבדון... את אלקיהם".

ולכן רומז רש"י בפשטות סגנונו: בכך שאין הוא
מציין בפירושו את המלים של הפסוק – "מזבחתם",
"מזבחתם", "ואשריהם" – אלא את המלים "מזבח",
"מזבה" ו"אשרה", הוא מבחיר, שפירושו "מזבח וכו'"
אינו פותח ענין חדש, אלא זהו ההסבר לדבריו
הקודמים "תאבדון מהם את אלקיהם (אשר על
ההרים)": "אלקיהם..." שיש לאבדם הם: "מזבח
וכו'".

ה.

ביאור הפרטים של "אלקיהם"

לפיכך מוסיף רש"י דוקא בפסוקנו לגבי המצבה
והוא בימוס...", וכן לגבי האשרה – "אילן הנעבד",
למרות שכבר ביאר זאת לפני כן – כי בכך הוא מדגיש
שגם "מזבחתם" ו"ואשריהם" הם פרטים של
"אלקיהם":
לגבי "מזבחתם" מובן, שהם פרט מתוך "אלקיהם"
– כיון שעל גביהם מקריבים קרבנות הנשרפים באש

1 שהם נהגו לפסול בהר מקום כגון בימה, עמוד וכדומה,
2 כדי להעמיד עליו את העבודה-זרה, ומקומות אלו
3 נקראים "פסילי אלקיהם"²³.
4 אמנם, התורה אומרת "ואשריהם תשרפון באש
5 ופסילי אלקיהם תגדעון", למרות שאלו הם, כלשון
6 הפסוק, רק מקומות לעבודה-זרה, ויש להסביר זאת:
7 הגויים בחרו דוקא מקומות אלו לעבודה-זרה משום
8 שה"הרים הרמים..."²⁴ ו"עץ רענן" מעניקים
9 "חשיבות" ל"אלקיהם"²⁵, ולכן יש לאבד גם את
10 "אשריהם"²⁷ ואת "פסילי אלקיהם"²⁸.

11 לפי זה היה יוצא, שכשם ש"ונתצתם..." מוסיף
12 על "אבד תאבדון..." את אלקיהם, כנאמר בפסוק
13 הקודם, הרי גם הציוויים בפסוק זה עצמו מופיעים
14 בסדר של "לא זו אף זו": נסכים אינם כה חשובים
15 כקרבנות. ולכן נאמר "ושברתם את מזבחתם" לאחר
16 "ונתצתם את מזבחתם" – תחילה את המזבחות
17 המשמשים לקרבנות, ואחר כך את המזבחות,
18 שעליהן²⁹ מנסכים נסכים³⁰. לאחר מכן מחדשת
19 התורה חידוש עצום, "ואשריהם תשרפון באש
20 ופסילי אלקיהם תגדעון" – למרות שאין משתמשים
21 ב"אשריהם" וב"פסילי אלקיהם" לעבודת האלילים,
22 כמזבחות ובמזבחות, אלא רק כמקומות³¹ לעבודה
23 זרה³². ואחר כך מוסיפים ומחדשים יותר מכך:
24 "ואבדתם את שמם" – למרות שאין זו עבודה-זרה
25 בעצמה, וכן אין הדבר קשור להקרבנות קרבנות, לא
26 לניסוך נסכים, וכן אין זה מקום לעבודה-זרה, אלא
27 זהו שם בלבד. ובמיוחד כאשר ב"שמם" נכללים
28 גם שמות שאינם מבטאים חשיבות.

לפי הפי' שבפנים – הדין דאיבוד משמשי ע"ז מחדש הכתוב בפסוק
ונתצתם גוי' (וכדלקמן בפנים, שהציוויים הם בסדר ד"לא זו אף זו").
ולכן צריך רש"י לשלול פי' זה ולפרש שכונת הכתוב "אבד תאבדון
גוי' (שלפני "ונתצתם גוי'") היא – לאיבוד אלקיהם.
(29) בפרש"י שופטים טז, כב "מזבחת... להקריב עליה". אבל מצבה
שברוב המקומות היא לנטף, כנ"ל בפנים.
(30) להעיר ג"כ מפירוש מצבה שברמב"ם (הל' ע"ז פ"ו ה"ו) ורמב"ן
(שופטים שם).

(31) להעיר ג"כ מפירוש הרמב"ם (שם ה"ט) ורמב"ן (שם) ב"אשרה".
(32) וגם ב' אלו הם בסדר ד"לא זו אף זו": (א) המקומות שנפסלו
בהרים להעמיד שם את אלקיהם, אין בהם תפיסת ידי אדם כ"כ (שה"ה
בדוגמת חק תוכות – ראה גיטין כ, א ופרש"י שם) כמו באשריהם. (ב)
החשיבות ד"אלקיהם" באה מצד ההרים עצמם ולא (כ"כ) מצד הדברים
שפסלו בהם, משא"כ באשרה.
(33) שהוא פשוט יותר מ"אשריהם". שלכן מפרש רש"י רק "אשרה
– אילן הנעבד" ואינו צריך לפרש "פסילי אלקיהם".

(23) ועפ"ז יומתק מ"ש "פסילי אלקיהם" (ולא "פסיליהם", ככפ' ואתחנן) – כי פירושו הוא: דברים שנפסלו בהר – (פסילי) – בכדי להעמיד את אלקיהם.

(24) ומ"מ א"צ לאבד את ההרים עצמם – ראה רש"י (יב, ב) ורק מה שנפסל בהם לאלקיהם – כי אין בההרים תפיסת ידי אדם (שלכן בדרך ההלכה, אין צריך לאבדם גם כשעובדים את ההרים עצמם – משנה שם), משא"כ אשריהם ופסילי אלקיהם.

(25) וע"ד שמצינו בעקידה "על אחד ההרים", מ"ת על הר סיני. ועוד. ובכ"מ בנביאים.

(26) ראה כלי יקר כאן פסוק ד'. וראה להלן סעיף יא.
(27) וגם בדרך ההלכה – לדעת הת"ק (ע"ז מח, א), כל שיש תחתי עכו"ם (אף שאין עובדין להאילן) היא אשרה.

(28) ואף שכבר פרש"י (פסוק ב') "ומה תאבדון מהם את אלקיהם על ההרים" ולא המקומות עצמם – (באם לא ה' מפרש מזבח וכו' – ראה לקמן סעיף ד' וז') ה' אפשר לומר: (א) שהכוונה היא לשלול רק את ההרים (ראה לעיל הערה 24). (ב) שזהו ציווי שנוסף בכתוב זה, שהרי גם

ו.

"בימוס" - פרט מתוך "אלקיהם"

אבל אינו מובן: לפני כן, בפרשת משפטים⁴², אומר רש"י "מצבתיים – אבנים שהם מציבין להשתחוות להם". אם כך, רש"י יכול היה להסביר זאת גם לגבי "מצבתם" שבפסוקנו, ואז היה מובן בפשטות, ש"מצבה" היא פרט ב"אלקיהם". מנין מסיק רש"י "והוא בימוס...?"

שאלה זו מתרץ רש"י על ידי ההוספה "בימוס ששנויה במשנה...":

כיון שממשנה זו ידועה המציאות של בימוס, שאף זהו פרט בתוך "אלקיהם", כדלעיל, הכרחי לומר⁴³, שאף בימוס נכלל בפסוקנו, שהרי כוונת הפסוק היא במיוחד כדי לפרט את כל הנכלל ב"אלקיהם", הנאמר לפני כן, וצריך להיות בו פירוט של כל סוגי איבוד העבודה-זרה. לכן יש להסביר, שמצבה "הוא בימוס".

ז.

"ואבדתם..." - "לכנות להם שם לגנאי"

לפי כל האמור לעיל אפשר להבין מדוע מפרש רש"י "ואבדתם את שמם" – "לכנות להם שם לגנאי", ולא – להשכיח את שמם:

על ידי קיום "אבד תאבדון... את אלקיהם", משתכח ונמחק ממילא גם שמם. ואם כך, מה מוסיף הפסוק "ואבדתם את שמם"?

אפשר היה לבאר, שהכוונה של "ונתצתם את מזבחתם... ופסילי אלקיהם תגדעון" היא: לאבד את משמשי העבודה-זרה, ואז אפשר לומר, שב"ואבדתם

שעל המזבח (בדומה, להבדיל, לאש היר' אשר על מזבח דקדושה³⁴), לכן גם המזבח של העבודה-זרה הוא חלק מ"אלקיהם".

הדבר אינו מובן לגבי המצבה, שעליה מנסכים נסכים רק משום היותה סימן לעבודה-זרה (בדומה ל"ידעה המצבה"³⁵ – דבר צדדי, המהווה עדות בלבד) –

ולכן אומר רש"י "והוא בימוס ששנויה במשנה: אבן שחצבה מתחילתה לבימוס", שרק מתחילתה חוצבים אותה לבימוס, למקום לעבודה-זרה³⁶, אך לא לאחר מכן. וליתר הבהרה³⁷ מציין רש"י "ששנויה במשנה", ששם מפרט רש"י, ש"עובדין את הבימוס כעבודת כוכבים עצמה"³⁸.

וכך לגבי האשרה מפרש רש"י "אילן הנעבד", שאין האשרה בפסוקנו "עץ רענן" שרק מוסיף חשיבות לעבודה-זרה, אלא זהו "אילן הנעבד", שהוא פרט בתוך "אלקיהם".

זהו ההסבר לדברי רש"י "מזבח של אבנים הרבה, מצבה של אבן אחת" – שההבדל בין מזבח לבין מצבה בפסוקנו אינו בענין העבודה-זרה³⁹, אלא רק בכך שהמזבח הוא "של אבנים הרבה", ואילו המצבה – "של אבן אחת"⁴⁰.

ולכן אומר רש"י "מזבח של אבנים הרבה", ולא כדבריו בפרשת ואתחנן "של בנין": כיון שרש"י מבאר כאן את "מזבח" ו"מצבה" כהמשך אחד, כדלעיל, לכן הוא אומר לגבי המזבח "של אבנים הרבה", שזהו ההיפך של המצבה, שהיא "של אבן אחת"⁴¹.

שבכתוב זה נטעה מתחלה לשם ע"ז (שלכן טעון שריפה באש, ואין מספיק לגודעו כאשירה שבפ' ואתחנן); פסל – שכל ענינו הוא תבנית של ע"ז.

(39) ואי"ז סותר להערה הקודמת – כי כוונת רש"י היא לשלול הפירוש (דלעיל סעיף ג') שהשייכות דע"ז למצבה היא פחותה מזו דמזבח (שאו אין בהכתוב הסדר ד"לא זו אף זו" וגם לא הסדר ד"זו ואצ"ל זו").

(40) ועפ"ז יומתק ג"כ מה שבפרשתנו מוסיף "של" (ראה לעיל הערה 5) – כי זה בא בהמשך ובדיבור אחד ל"מזבח של אבנים הרבה".

(41) ומה שבפ' ואתחנן מפרט "של בנין", י"ל, לפי שעפ"ז מובן הלשון "תתצו". ומה שרש"י אינו מפרש זה בפ' תשא (לד, יג) – כי מפורש לפניו בכתוב "ויבן מזבח" (לב, ה).

(42) כג, כד. וראה שו"ג להערה 9.

(43) ואף שמצד הכתוב עצמו אין כ"כ הכרח לומר שגם בימוס נצטוו לאבד – מכיון שכ"ה לפי האמת ואין בזה כל חסירה כלל לפשוטו של

(34) ראה שמיני ט, כד. יומא כא, ב. פרש"י ויקרא א, ז. במדבר ד, יג. וראה מ"ב (יח, כב) וישעי' (לו, ז), שהיו משתחוין למזבח.

(35) ויצא לא, נב. ועד"ז "שבע הכבשות האלה אשר הצבת... בעבור תהי' לי לעדה" (וירא כא, כטל).

(36) ולפרש"י כאן – כוונת המשנה ב"מתחלה" היא (לא רק להרגיש שחצבה מתחלה לכך*, אלא) גם שרק מתחלה חצבה לבימוס, אבל אח"כ עובדין כו' (כבפנים), וגם ע"ד ההלכה דוקא אז אסורה גם קודם שתיעבד (ראה תוס' שם ד"ה בית).

(37) נוסף על פירוש העיקרי בכוונת תיבות אלו (לקמן ס"ו).

(38) ע"פ האמור בפנים, יומתק סדר ד' הענינים שבכתוב: מזבח – שאין עובדין אותו לעולם, ורק מקריבין עליו לע"ז; מצבה – שעכ"פ אח"כ עובדין אותה; אשרה – שעובדין אותה לעולם [מזמן שנקראה בשם אשרה (ולא כמצבה שגם אחרי שנקראת בשם "מצבה", היא – מתחלתה – רק בימוס). ובפרט לפי המבואר בגמרא (שם מה, ב) שאשרה

* כי מכיון שמתחלה היא רק לבימוס (אף שאח"כ עובדין את הבימוס עצמו). באם לא נחצבה מתחלתה לכך, אינה אסורה עד שתיעבד (ראה תוס' שם ד"ה בית). משא"כ אבן העשירי להשתחוות לה עצמה, אסורה גם כשלא נחצבה מתחלה לכך (ראה תוס' שם ד"ה אבן). וגם בזה רואים דיוק לשון רש"י, שבפרשתנו כתב: **שחצבה**, ובפ' משפטים – שהם מציבין.

כיון שב"ואבדתם" אין הכוונה כאן להשכחה, אלא
לגינור, מובן, שהמשמעות של "ואבדתם את שמם"
היא: יש לגנות את השם של העבודה-זרה, ולא רק את
העבודה-זרה. לכן יש לכנות את העבודה-זרה בשם
הדומה לשמה הקודם, כי על ידי החלפת שם העבודה
זרה לשם גנאי שאינו קשור כלל לשם הקודם, מגנים רק
את העבודה-זרה, אך לא את שמה. דוקא על ידי
השאת קשר לשם הקודם⁴⁵, ושינוי רק של השם עצמו
והפיכתו לשם של גנאי – על ידי כך מתגנה גם השם
של העבודה-זרה⁴⁶.

ט.

ההסבר לשתי הדוגמאות, לכאורה

לפי האמור לעיל ניתן היה להסביר, לכאורה, מדוע
מציין רש"י בדוגמא השניה, שאת העבודה-זרה "עין
כל" יש לכנות "עין קוק". והרי, לכאורה, עדיף היה
לכנותה בשם "עין כלום"⁴⁷:

(א) "קוק", על-אף שהוא דוקר, הוא בכל זאת מאכל
בהמה⁴⁸, ואילו עבודה-זרה אינה מביאה שום תועלת⁴⁹,
ולפיכך צריך היה לכנותה "עין כלום".

(ב) לעבודה-זרה אין אפילו הכח לדקור, כפי שיש
לקוק. שהרי העונש והדקירה על עבודה-זרה אינו ניתן
מכוחה שלה ח"ו, אלא מאת הקדוש-ברוך-הוא, שהוא
מעניש על העבירה.

וכיון ש"עין כלום" מבטא גנאי יותר מאשר "עין
קוק", מדוע מצטט רש"י בפירושו, שעל-פי פשוטו של
מקרא, את פירוש הגמרא, שאת העבודה-זרה "עין כל"
יש לכנות "עין קוק"? כלומר, שגם לפי הפשט צריך
להיות כך.

לכאורה אפשר היה לומר, שזאת משום ש"עין

את שמם" כוונת התורה היא, שיש לבצע פעולה
מיוחדת כדי לאבד את שם העבודה-זרה, למרות שעל
ידי איבוד אלקיהם ומשמשיהם הם משתכחים, בדרך
כלל, מאליהם, וכפי שיוסבר להלן.

ואז היה מובן המשך הפסוק: בתחילה נאמר, שיש
לאבד "את אלקיהם". לאחר מכן מוסיפים, שיש לאבד
גם את משמשי העבודה-זרה – מזבחתם, מצבתם,
אשריהם ופסילי אלקיהם. ואחר כך מוסיפים יותר מכך,
שגם כל דבר אשר שם עבודה-זרה נקרא עליו – יש
למחוק ממנו את שם העבודה-זרה, על ידי איבוד הדבר
עצמו⁴⁴, או על ידי אי-קריאתו בשם העבודה-זרה.

אך כיון שב"ונתצתם את מזבחתם... ופסילי
אלקיהם תגדעון" כולל הפסוק גם את הפרטים של
"אבד תאבדון... את אלקיהם", לא יתכן להסביר,
ש"ואבדתם את שמם" הוא ציווי לבצע פעולה
שתמחוק את זכר העבודה-זרה, שהרי אז צריך היה
לאבד בראש ובראשונה את משמשי העבודה-זרה, שהם
בודאי מזכירים את העבודה-זרה, ואת זאת אין הפסוק
אומר. ושוב מתעורר הקושי: מהי כוונת הפסוק
ב"ואבדתם את שמם"?

לכן מסביר רש"י, שהמשמעות של "ואבדתם את
שמם" אינה להשכיח את שמם, אלא לגנותם – "לכנות
להם שם לגנאי".

ח.

יש לגנות גם את שם העבודה-זרה

לפי זה מובנים דברי רש"י, שה"שם לגנאי" צריך
להיות דומה לשם הקודם, למרות שעל ידי כך קובעים
זכר לשם הקודם, ולכאורה, זהו ההיפך מהמשמעות
הפשוטה של "ואבדתם את שמם":

ב"תורה תמימה" (כאן פסוק ג') – כי אדרבה: מכאן מוכח שהכינוי אינו
מבטל את השם הקודם, ככפנים).

(46) ומכיון שמה שצריך לגנות את שמם הוא, לפי שהשם מורה
לשבח העיז, הרי מובן, שהגנאי צ"ל בענין כזה דוקא שהוא היפך השבח
והמעלה שהשם ה" מורה עליו (כמובן מהדוגמאות שבפרש"י כאן. וראה
לקמן הערה 53), וג"ז נכלל ב"ואבדתם את שמם".

(47) שגם "כלום" דומה קצת ל"כל" – ראה בהערה 50. אבל אין כל
סברא שיקרא אותה "עין אין" או "אין מאומה" וכדומה, מכיון שהחיובות
"אין" ו"מאומה" אין להן דמיון להתיבה "כל".

ודוחק גדול לתרץ שהשינוי לגנאי צ"ל דוקא באותה השפה, בתרגום
(גליא – כריא) או בל' המקרא (כל – קוק) – ובפרט ד"כלום" הוא לשון
(הקודש) דחכמים במשנתם.

(48) ראה בראשית ג, יח ופרש"י שם.

(49) לפעמים מבואר (ע"פ מ"ש הרמ"ז ר"פ האזינו – ראה לקו"ש
[המתורגם] ח"ז ע' 194-5) בפירוש "אשר חלק ה'א אותם לכל העמים"

מקרא ותיבת מצבה – בוחר רש"י הפירוש "והוא בימוס כו'" (ובדוגמת
המבואר בלקו"ש חלק ה' ע' 19, בפרש"י בראשית א, כא – שבכדי
שהתלמיד לא יטעה בפשט הכתוב, כותב רש"י "והרג את הנקבה כו'" –
אף שמהכתוב גופא אי"ז מוכרח) – ועוד ועיקר: (א) מתקבל על הדעת
– בפשוטו של הענין – שכיון שמחמיר הכתוב כ"כ באיבוד ע"ז ושצריך
לשרש אחרי כו' – מחמיר ג"כ בהפרטים ד"אלקיהם". (ב) כיון שבימוס
(מצד שייכותו לע"ז) הוא בין מזבח ואשרה (כנ"ל בפנים ובהערה 38)
ואת שניהם נצטוו לאבד – בודאי חל הציווי גם על בימוס שביניהם.

(44) בדוגמת פרש"י ס"פ בשלח "עד שימחה שמו של עמלק", שהוא
ע"י איבוד כל הדברים ששמו של עמלק נקרא עליהם. כמפורש בפרש"י
ס"פ תצא. וגם בס"פ בשלח מובן כן בפרש"י שכותב שצ"ל "אבד זכרם"
דע"ז עמלק. וראה בארוכה לקו"ש ח"יד עמ' 86 ואילך.

(45) ולכן כותב רש"י "לכנות" (כבע"ז ותמורה שם) ולא "לשנות"
(כבספרי שם) – כי כשמשנים את השם, לא נשאר שם הקודם, משא"כ
כשמכנים. (ועפ"ז מתורץ בפשטות מה שהקשה מהר"ק שרש קס (הובא

שליטת המעלה של "עין כל", אך אין זה גנאי כל כך, 33
ואין זה ההיפך בדיוק מ"כל", כמו הכינוי "עין קוץ": 34
קוץ הוא דבר המזיק ופוגע באדם ובבהמה, וכך גם 35
העבודה-זרה היא הגורם והתקלה שבאמצעותה נגרם 36
קוץ" ופגם לעובד עבודה-זרה. 37

לפי זה מתעוררת שוב השאלה: מדוע צריך רש"י 38
להביא שתי דוגמאות? 39

יא.

השם - בהתאם למעלות המקום

ההסבר לכך הוא בפשטות: 40
כבר הוסבר לפני כן, בסעיף ג', שהגויים נהגו 41
לבחור לעבודה-זרה מקומות המבטאים את החשיבות 42
והמעלה של עבודה-זרה זו. כך מובן, שגם שם העבודה 43
זרה הביע אותן המעלות שהתבטאו על ידי המקומות. 44
לכן נוקט רש"י שתי דוגמאות אלו – "בית גליא" 45
ו"עין כל" – כי שני שמות אלו מתאימים לשני סוגי 46
המקומות המוזכרים בפסוק הקודם: "על ההרים 47
הרמים ועל הגבעות", ו"תחת כל עץ רענן": 48

בהצבת העבודה-זרה "על ההרים הרמים...", הם רצו 49
להראות את ה"גובה" וה"חשיבות" של עבודה-זרה 50
זו, והשם המתאים לכך הוא "בית גליא", מלשון 51
גובה⁵³. סוג אחר של עבודה-זרה העמידו "תחת כל עץ 52
רענן", ובכך רצו לבטא, שעל ידי עבודה-זרה זו זוכים 53
לשפע רב, כ"עץ רענן" הנותן פירות טובים. והשם 54
המתאים לסוג זה של עבודה-זרה הוא "עין כל", אשר 55
מראה⁵⁴ רואה ומשפיעה הכל. 56

לפיכך מציין רש"י רק את הדוגמאות "בית גליא..." 57
ו"עין כל...", ומשמיט את הדוגמא "פני מלך פני כלב" 58
המובאת בגמרא – כי רק דוגמאות אלו חשובות להבנת 59
המשמעות הפשוטה של הפסוקים כאן, כדלעיל. 60

יב.

"פני מלך - פני כלב"

ההסבר לפי האמור לעיל לנאמר בגמרא ש"פני 61
כלב" הוא ההיפך מ"פני מלך"⁵⁵: 62

קוץ" דומה יותר בצליל ל"עין כל", מאשר "עין 1
כלום"⁵⁰. וכיון שאת הציווי "ואבדתם את שמם" 2
מקיימים דוקא על ידי השארת שם דומה לשם הקודם, 3
כדלעיל בסעיף ח', לכן יש לכנות עבודה-זרה זו בשם 4
ש"עין קוץ", למרות ש"עין כלום" הוא מגנה יותר. 5

לפי זה אפשר היה להסביר גם מדוע מביא רש"י 6
שתי דוגמאות: 7

בדוגמא "בית גליא קורין לה בית כריא" הוא 8
מסביר את המשמעות של "ואבדתם", שיש לבחור שם 9
המגנה לחלוטין את העבודה-זרה, כגון "בית כריא", 10
מלשון חפירה ושפלות⁵¹ – שאינו מבטא רק את ההיפך 11
ואת השלילה של "בית גליא", שהוא מלשון גובה⁵², 12
אלא הוא ההיפך המוחלט של "בית גליא". ובדוגמא 13
ש"עין כל – עין קוץ", הוא מסביר שב"את שמם" 14
הכוונה היא ששם הגנאי צריך להיות דומה ככל 15
האפשר לשם של העבודה-זרה, אף כאשר יש שם אחר, 16
המגנה יותר. 17

י.

יש לבחור בכינוי המגנה יותר

אך לאמיתו של דבר אין להסביר כך. כיון שגם על 18
ידי "אבד תאבדון..." את אלקיהם", נמחק ונשכח שמה 19
של העבודה-זרה, כדלעיל בסעיף ז', ונשללת מציאות 20
השם, יש להניח, שהתוספת "ואבדתם את שמם" היא 21
ציווי לכנות את העבודה-זרה בשם, שלא זו בלבד 22
שהוא שולל את השבחים הנכללים ב"שמם" 23
(שהרי אז אין "ואבדתם את שמם" זה מהווה 24
הוספה מהותית ל"אבד תאבדון..." את אלקיהם", כי 25
שליטת המעלה הנכללת ב"שמם" דומה להשכחת השם 26
על ידי איבוד אלקיהם) 27

– אלא דוקא בכינוי המגנה שם זה. 28

ואם כך יוצא, שלא רק מפני הציווי "ואבדתם את 29
שמם", אלא גם מפני "ואבדתם" עצמו, אין לכנות את 30
העבודה-זרה שנקראה "עין כל" בשם "עין כלום", אלא 31
ש"עין קוץ". כי אמנם, השם "עין כלום" מביע יותר את 32

(53) ע"פ מ"ש בפנים, יובן ג"כ מה שבפרש"י כאן בחר הגירסא "בית כריא" ולא "בית כליא" (ראה פרש"י תמורה שם) – אף שדומה יותר (בהאזניות) ל"בית גליא", כי (נוסף לזה שהיא הגירסא הרווחת –) היפך "הרים הרמים" – גליא, הוא כריא, שפלות ולא כליא – כלום, כלום.

(54) לכאורה ה' אפ"ל גם מל' עין המים (לך טז, ז) – מעין ומקור. אבל צ"ע אם מקור (גם ע"ד הפשט) פ' של מעין.

(55) עוד ביאור – ראה הערה במכתב לג' תמוז תש"ל (נרפס בלקו"ש ח"ח ע' 342).

(ואתחנן ד, יט), שאה"ע מקבלים השפעתם ע"י שעובדין לכו"מ (ועייג"כ אגה"ת פ"ו). אבל [נוסף להעיקר, שהשפעה אינה מכחם ח"ו כ"א שהם רק כגורין ביד החוצב] – ע"פ דרך הפשט, אין מגיע מזה שום תועלת כלל (ראה רש"י יתרו כ, ג. ואתחנן שם).

(50) אף שגם "כלום" דומה קצת באותיות ל"כל", כי ב' אותיות הראשונות שב"כלום" הוא "כל".

(51) רש"י ע"ז מו, רע"א. וראה גם פרש"י תמורה שם.

(52) רש"י ע"ז ותמורה שם.

24 "נפש רחבה" ("אם יתן לי... מלא ביתו כסף וזהב"⁶⁵)
 25 – היא כ"עין כל", הרוצה הכל. ו"עין רעה" היא כ"פני
 26 כלב", שאינה מאפשרת נתינה לאחרים⁶⁶, כדלעיל.
 27 ההסבר לקשר שבין שמות העבודה-זרה לבלעם
 28 הוא:
 29 באופן כללי ידוע, שבלעם הרשע היה ה"לעומת
 30 זה" של משה רבינו⁶⁷. אך במשנה⁶⁸ מופיע ענין חדש,
 31 שהוא היה ה"לעומת זה" של אברהם אבינו,
 32 וכיון שמהותו של אברהם אבינו היא מלחמה בעבודה
 33 זרה וביטולה⁶⁹, אשר לפיכך נאמר ש"עבודת כוכבים
 34 דאברהם אבינו ד' מאה פירקי הוויין"⁷⁰ (=מורכבת
 35 מארבע מאות חלקים) – לכן, משום ששלוש המידות
 36 המזכורות של בלעם הרשע, מתאימות לשלושת הסוגים
 37 והשמות של העבודה-זרה שהוזכרו לעיל, הוא ה"לעומת
 38 זה" של אברהם אבינו.

יד.

הפיכת הקללה לברכה

39 בין הענינים המוזכרים בסוף מסכת סוטה, שיהיו
 40 בעקבתא דמשיחא, מוזכר ש"פני הדור כפני הכלב".
 41 אך כל הענינים המפורטים שם הם "בפנימיותם"
 42 ברכות⁷¹. הברכה בכך היא, שבעקבתא דמשיחא,
 43 ובמיוחד על ידי העבודה של הפצת המעיינות חוצה,
 44 גורמים לכל הדור ל"רעב" לדבר ה'⁷², באופן של "לא
 45 ידעו שבעה" – שכל מה שמקבלים עדיין אינו מספיק,
 46 ותמיד תובעים "הב הב".

המשך בעמוד רג

– וע"ד "יגיבה לבו בדרכי ה'" (דה"ב יז, ו) "ואתה הלכה ברחבה" (תהלים קיט, מה), וראה לקו"ת מטות (פו, ג) ששניהם צ"ל בכל אדם – היינו ב"בית גליא" ו"עין כל" אמתיים. משא"כ "עין רעה" אינה שייכת ב"פני המלך" אמיתי (דקדושה), ולכן נרמזת בהשם "פני כלב", כדלהלן בפנים.
 (64) אבות פ"ה מ"ט. פרש"י בלק כד, ב. ולהעיר, שלהנהגין לומר פרקי אבות כל שבתות הקיץ (נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 185 הערה 1), אומרים פרק זה (בכמה שנים) בש"פ ראה.
 (65) בלק כב, יח. וזוה"ל "למדנו שנפשו רחבה" (פרש"י שם).
 (66) הטעם מה שנמנו במשנה שם (ורש"י שם כד, ב) בסדר זה דוקא (אף שרוח גבוהה ונפש רחבה למדנו מ"כי מה א' לתתי להלוק עמכם" (בלק כב, יג) ו"אם יתן לי בלק מלא ביתו גו'" (שם, יח) – שלפני "וישא בלעם את עיניו – ביקש להכניס בהם עין רעה" (י"ל: "עין רעה" – (מוחין) נשמה, ואח"כ: רוח גבוהה ונפש רחבה.
 (67) ספרי ברכה לד, יו"ד. וראה בארוכה ד"ה השקיפה ש"ת.
 (68) אבות שם.
 (69) ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג.
 (70) ע"ז יד, ב.
 (71) ראה לקו"ת בחוקותי מח, סע"א ואילך.
 (72) ראה עמוד ח, יא.

1 מלך משפיע ודואג לכל צרכי עמו. ובמיוחד "פני
 2 מלך", אשר "באור פני מלך חיים"⁵⁶. ואילו "פני כלב"
 3 הוא בדיוק ההיפך מכך. כי, בנוסף לכך שהכלבים
 4 נכללים ב"שלושה" אשר "שונאים זה את זה"⁵⁷, הרי
 5 על הכלבים נאמר⁵⁸ "והכלבים עזי נפש לא ידעו
 6 שבעה", שתאוותם היא בעזות רבה, עד כדי כך ש"לא
 7 ידעו שבעה": אין די להם בכל מה שיהיה להם – הם
 8 תמיד רעבים ודורשים יותר.
 9 וכיון שהכלב חושק בהכל לעצמו, מובן שאין הוא
 10 מסוגל להשפיע ולתת לזולתו. ואדרבה: כאשר רק
 11 נדמה לו שיש לזולתו משהו, אין הוא סובל זאת, והוא
 12 רוצה הכל לעצמו.
 13 כשם שהמלך משפיע לכולם⁵⁹ מצד ההתבטלות
 14 הפנימית והאמיתית שלו⁶⁰, כך הכלב הוא בדיוק
 15 להיפך: הוא נובח תמיד "הב הב"⁶¹, ומביט בעין רעה
 16 על הזולת, ותמיד מקנא.

יג.

בלעם הרשע - "לעומת זה" של אברהם אבינו
 17 שלושת השמות של העבודות הזרות המוזכרים
 18 בגמרא – "בית גליא", "פני מלך" ו"עין כל", הקשורים
 19 למקומות: "על ההרים הרמים", "על הגבעות"⁶²
 20 ו"תחת כל עץ רענן" – הם בהתאם⁶³ לשלוש המדות
 21 של בלעם הרשע: "עין רעה, ורוח גבוהה ונפש
 22 רחבה"⁶⁴.
 23 "רוח גבוהה" דומה ל"בית גליא", מלשון גובה.

(56) משלי טז, טו.
 (57) פסחים קיג, ב. ומכיון שכלבים נמנו שם ראשונה, י"ל, שבהם טבע שנאה זו הוא ביותר.
 (58) ישע"י נו, יא. וראה רש"י ורד"ק שם.
 (59) בדוגמת החסד דאברהם אבינו – "עין טובה" (היפך עין רעה דבלעם), שזה ה' מצד הביטול ד"ואנכי עפר ואפר" (אגה"ק ס"ב. לקו"ת עקב יז, סע"ד ואילך. ד"ה אמרת ה' תרצ"ה (בסה"מ קונטרסים ח"ב) פ"ג. ועוד).
 (60) שלכן אמר דוד (עיקר המלכות בישראל) אם לא שויתי ודומותי – כדומם – (תהלים קלא, ב. וראה ירוש' סנה' פ"ב סה"ד); ואנכי תולעת ולא איש (שם כב, ז). והמלך שכרע שוב אינו פוסק (ברכות לד, יוש"ע"ב). וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ו: הכתוב... צוהו (את המלך) להיות לבד בקרבו שפל וחלל שנאמר ולבי חלל בקרבי [נועיי"ש בל' הרמב"ם "כדרך שחלק כו' כך צוהו"]. וראה גם ד"ה ביום השמע"צ תש"ח פל"א. עיי"ש.
 (61) ראה זח"ג פ, סע"א ואילך.
 (62) כי כמו שגבעות קטנות יותר "ומקבלות" מהרים [שלכן אמרו (ויק"ר ספ"ז) הרים אלו אבות, והגבעות אלו אמהות – כי אמהות מקבלות מהאבות (ראה לקו"ת שה"ש טו, א)], כן המלך נדר ונכנס [ומקבל] "תועלת" מבית המלך – בית גליא.
 (63) אלא שרוח גבוהה ונפש רחבה ישנם גם בקדושה

ילקוט לוי יצחק על התורה

המשכת החסדים (ד"א) מתחלה הנענועים שהוא המשכת הפנימים, ואח"כ מה שמקיפין התיבה בהלול שהוא המשכת המקיפים.

ואח"כ בהושענא רבה הוא עוד הפעם יום הדין המשכת הגבורות.

הרי שהגבורות מרוחקין זה מזה, והחסדים מקורבים וסמוכים זה לזה.

והוא מה שכתוב תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, יצחק גבורות, ואברהם חסדים.

הנה מתחלה כתיב יצחק, מתחלה גבורות ואח"כ אברהם חסדים.

ואח"כ כתיב מתחלה אברהם חסדים, ואח"כ יצחק גבורות.

הב' פעמים אברהם סמוכים זה לזה, והב' פעמים יצחק מרוחקים זה מזה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר פרשת בראשית עמוד יא

כתיב ב' פעמים "אברהם" (בחי' חסד), ואח"כ "יצחק" (בחי' גבורה), דאין רבוי אחר רבוי אלא למעט (יומא מג.)

אין¹³ מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, וע"ד מ"ש¹⁴ אלקים ברב חסדך שמאלקים גבורות נעשה רב חסדך, רבוי חסדים, ועיין בקהלת יעקב מע' ה' אות ט"ו בשם ספר התמונה¹⁵ ומה שרשמתי בס"ד בהגליון שם.

ויש לפרש אלקים ברב חסדך גם בהיפך, הוא, שברב חסדך רבוי חסדים, היינו רבוי אחר רבוי, הנה אין רבוי אחר רבוי אלא למעט שנעשה אלקים דין, והוא ע"ד¹⁶ רוב טובה אין יכולים לקבל.

וכן אברהם אברהם הוליד את יצחק, ב' פעמים אברהם¹⁷ הוא ב' פעמים חסדים זה אחר זה, והוא כמו רבוי אחר רבוי, נולד מזה יצחק בחי' דין, אלקים.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד רכח

(טו) וז"ל: "הוא אור המקיף דבינה. סוכה עם הכולל בגי' אלקים ומקיף לזו"ן" ע"ש. לקוטי שיחות חלק כט עמוד 211 ואילך.

סידור עם דא"ח רנט, א ואילך. רס, ב ואילך. רסה, סע"א ואילך. ספר המאמרים תרכ"ז עמוד תכא, ובהנסמן שם. ראה גם ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פ, ב.

(13) יומא מג, א.

(14) תהלים סט, יד.

(15) וז"ל: ה' הוא דין ובהתחברו אל אלהים כגון האלהים הוא רחמים והוא פלא, שאלהים בפני עצמו הוא דין, וה' בפני עצמו הוא דין ובהתחבר שניהם כאחד הוא רחמים, וכו' עם הו"ה הוא בהיפוך שכל אחד בפני עצמו רחמים, ובהתחברות שניהם הוא דין, כן כתב בספר התמונה.

(16) תענית כג, א.

(17) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק וז"ל "אברהם אברהם ב' פעמים הוא מספר מלכות, שמלכות הוא בחי' דין כי בנינה מהגבורות, צדק איהו דין, וצדק מלכותא קדישא".

ב' פעמים "אברהם" סמוכים זה לזה, משא"כ יצחק - דחסדים (בחי' אברהם) מקורבין זה לזה משא"כ גבורות (בחי' יצחק) וכו'

הב' פעמים אברהם סמוכים זה לזה, והב' פעמים יצחק מרוחקים זה מזה¹.

יש לומר כדי שלא להסמיך גבורות² זה לזה, משא"כ בחסדים³ אין חשש אם יוסמכו זה לזה⁴.

וכמו ששם אלקים גבורה לא נזכר ב' פעמים זה אחר זה, ושם אל חסד נזכר זה אחר זה וכן שם הוי' רחמים כמ"ש⁵ אלי אלי, ויקרא⁶ הוי' הוי', וכן יצחק לא כתיב ב' פעמים זה אחר זה, ואברהם⁷ ויעקב⁸ נזכרים ב' פעמים זה אחר זה.

וכן בהד' מדריגות, דחילו ורחימו, רחימו דחילו⁹, הב' רחימו סמוכים זה לזה, והב' דחילו מרוחקים זה מזה, דחילו א' קודם הרחימו ודחילו ב' אחר הרחימו הב'.

ועד"ד בר"ה ועשי"ת וסוכות. מתחלה המשכת הגבורות בר"ה ועשי"ת ויוהכ"פ שהם ימי הדין, ואח"כ הד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות וסוכה ולולב הם המשכת החסדים. מתחלה הפנימים¹⁰ ואח"כ המקיפים, בהד' ימים הפנימים (וכן ביום א' דסוכות, החסד היותר גדול¹¹ חסד), ובסוכות ע"י הסוכה המקיפים (דבינה¹²), וכן בהלולב

(1) ראה בזה לקוטי שיחות חלק ג פרשת תולדות עמוד 781 ואילך.

(2) ויצחק בחי' גבורות: כמ"ש (בראשית לא, מב) "ופחד יצחק". ראה פרדס שער (כג) הכינויים פ"ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ ובהנסמן בהערות שם. ועוד.

(3) אברהם בחי' חסד: כמ"ש (מיכה ז, כ). ראה גם זהר בראשית דף מז, ב. תניא – אגרת הקדש פרק ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד'. וש"נ.

(4) ראה גם תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד מט, בביאור הגמ' (סוטה לא). "הנהו תרי תלמידי דהוה יתבו קמי' דרבא, חד א"ל אקריין בחלמאי (תהלים לא, כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, וחד א"ל אקריין בחלמאי וישמחו כל חוסייך בך לעולם ירגנו ויעלצו אוהבי שמך, אמר להו תריווייהו רבנן צדיקי גמירי אתון, מר מאהבה ומר מיראה". דהקדים החלום להתלמיד ליראה, ואח"כ מאהבה, ובפתרון הקדים רבא אהבה ליראה, דב' בחי' אהבה הם באמצע סמוכים זה לזה, והיינו ע"ד יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, וכמו דחילו ורחימו רחימו ודחילו ע"ש.

(5) תהלים כב, ב. "אלי אלי למה עזבתני".

(6) שמות לד, ו. "ה' אל רחום וחנון וגו'".

(7) בראשית כב, יא. "ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני".

(8) שם מז, ב. "ויאמר אלקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני".

(9) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשח"י (ד"ה לכן אמור סעיפים ה, ו) עמוד קב. לקוטי שיחות ח"ג פרשת תולדות שם.

(10) מבאר דבהמשכת החסדים יש ב' שלבים, א) מתחלה המשכת חסדים פנימיים, ב) החסדים דבחי' מקיפים, – ושניהם הם "חסדים".

(11) ראה פרי עץ חיים שער חג הסוכות פרק א.

(12) ראה זוהר חלק ג דף רנה, ב. פרי עץ חיים שער חג הסוכות "סוד הסוכה היא בחי' אור הבינה, המסכת על בנין". מאורי אור מע' סמ"ך

רמז לישראל, שתי פרסות שנוחלים העולם הזה והעולם הבא, מעלה גרה כמו שהבהמה לאחר גמר אכילתה חוזרת המאכל לפיה ואוכלת כבתחילה, כך ישראל לאחר גמר אכילתן הפירות בעולם הזה הקרן קיימת להם לעולם הבא, אבל החזיר לפי שנמשלו בו האומות כתיב ב' והוא גרה לא יגר, כלומר אוכלים בעולם הזה ואין להם חלק לעולם הבא. רבנו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

יד, ח – ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מנשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו

ג. את החזיר. האור זרוע פוסק דכל תיקו דאמורא הוי דבר שיש לו מתירין דאם יבוא אליהו יוכל להיות שיתירנה, והרשב"א חלק עליו דממ"נ אם יתירנה נמצא שלא הי' אסור מעולם ואם יאסרנה לא הוי דבר שיש לו מתירין, וב"ח (טור יורה דעה סימן קב) בשם מרדכי אומר דהמאכל יתקלקל עד זמן ההוא ולא הוי דבר שיש לו מתירין.

והקשה הגאון הגדול ר' אבא זצ"ל אבדק"ק פפ"ד על מה דאיתא במדרשים שלכך נקרא חזיר בשם ההוא, שעתידי הקב"ה להחזיר ולהתיר אבל עכשיו הוא באמת אסור, וא"כ לשיטת הרשב"א הי' ראוי שיהי' דבר שיש לו מתירין ולא יתבטל.

ונ"ל דבספר תולדות יצחק מפרש דלכך אסר לנו ה' כל שאינה שוסעת שסע פרסות מפני שאותן החיות ובהמות שפרסותיהן אינן סדוקות והמה נלחמים ברגליהם, ומכין ודורסין בהם והמה יש להם ארס גדול ולכך אסרה התורה אותם לנו, ולכך צריכה להיות מעלה גרה מפני שאותה בעל חי שטבעה גסה אז יכולה כל מאכלה להתעכל מהרה ואותם אינם בריאים לגופינו מחמת כח גסות שלהם, אבל אותם שהמה דקים בטבע לא יוכל להתעכל את מאכלם עד שמקיאין וחוזרין ומקיאין עד שנתעכל המזון היטב והמה ראויים לאכול לנו מחמת דקות טבעיהם.

והנה בודאי שהקב"ה לא יעקר מצוה אחת מכל המצוות כמו שמקשין המפרשים ומחקרי' על המדרש הנ"ל, אבל באמת לעתיד ישנה הקב"ה את טבע החזיר ויפשיט זוהמתו ויזדקק טבעו, ובאם נזדקק טבעו ממילא יעלה גרה ויותר לנו, ועי"ז לא נעקר מצוה בתורה כי הך מצוה קיימת לעולם שהחזיר שיהי' גס בטבעו ועי"ז לא יעלה גרה ויהי' אסור לעולם, והא תינח אותן שיהי' אז בחיים ישתנו טבעם וישתרו ממילא, אבל אותו שנתערב לנו בתבשיל או בין חתיכות אחרות שלא נזדקק טבעו קודם מיתתו יהי' אסור לעולם ולכך לא מיקרי דבר שיש לו מתירין ודוק.

תורת משה – חתם טו פר

יב, ג-ד – ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם

א. בספרי בפרשת ראה בפסוק כי את מזבחותיו תתוצון ואת מצבותם תשברון כו' לא תעשון כן לה' אלקיכם, דרשו מכאן שאסור לסתור אבן אחת מן המקדש, וכן פסק הרמב"ם בפרק ו' מהלכות יסודי התורה הלכה ז', הסותר אבן אחת מן המזבח או מההיכל או מהעזרה לוקה שנאמר בע"ז כי את מזבחותיו תתוצון וכתוב לא תעשון כן לה' אלקיכם ע"ש.

א"כ יש לחקור שהרי אמרו בפרק בתרא דיומא (עז) דע"י גבריאלי נשרף בית המקדש בשליחות השי"ת, וכן אמרו במדרש איכה בפסוק ממרום שלח אש בעצמותי וא"כ קושיא לאלקינו איך שרף בית המקדש שהרי אמרו בכמה דוכתי שהקב"ה מקיים כל מצות התורה ובמ"ר פרשת משפטים אמרו מלך ב"ו גוזר גזרה לאחרים לעשות והוא אינו עושה אבל הקב"ה אינו כן אלא מה שהוא עושה ושומר לעשות אומר לישראל לעשות לשמור, ומין אחד שאל לר"ג לא אמרתם הקב"ה אומר ועושה למה אינו משמר את השבת אמר לו רשע אין אדם רשאי לטלטל בחצירו ע"ש, וא"כ קשה איך התיר לעצמו הקב"ה לאו זה בשריפת המקדש.

אכן נראה שיתיישב כל זה במ"ש בפ"ק דב"ב (ג:) לא לסתור איניש בי כנישתא עד דבני אחריתי ואמרו הטעם משום פשיעותא או משום צלויי ואסיק השי"ס דאי חזו ב' חיוהא שפיר דמי ומה"ט התירו לו חכמים להורדוס שישתור בית המקדש כדי לבנותו, והרי הני חששי משום פשיעותא או משום צלויי לגבי הקב"ה לא שייכי, ואי משום צלויי הרי בלאו הכי כבר הגויים שורפים אותו ואין לו מקום לצלויי, והרי הוא ב' חיוהא שהגויים כבר שורפים בית המקדש וא"כ אם הקב"ה שורפו על דעת לבנותו שפיר דמי, והרי אמרו בב"ק ד"ס כי תצא אש ומוצאה קוצים אמר הקב"ה אני הצתי אש בציון דכתיב ויצת אש בציון ואני עתיד לבנותה באש שנאמר ואני אהי' לה חומת אש סביב יע"ש, וא"כ נראה דזה הי' קטרוג מלאכי השרת דאף שידעו דישרפו ויגדפו הגוים אמרו כן לפני הקב"ה דאם ישרף ע"י הקב"ה יתחייב לבנותה כדקי"ל במבעיר את הבערה ומשום ליתא דאיסור דנותץ אבן במקדש ליכא דהא דאין חיוהא גדול מזה שהגויים עכ"פ ישרפו את בית המקדש, וכיון דשורף ע"ד לבנותו שפיר דמי.

מערכי לב' דרוש פג,

ועיין לקוטי שיחות חלק כט עמוד 11

יד, ו – וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו

ב. שתי פרסות ומעלת גרה הם סימני טהרה, והם

♦ יום ראשון כ"ד מנחם-אב ♦

יא (כו) רֵאָה אֶנְכִי נִתֵּן לַפְּנִימָה הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: כו חזי די אָנא יְהב קְדָמִיכוֹן יוֹמָא דִּין בְּרָכָן וּלְטִין:

כז"א רֵאָה אֶנְכִי נִתֵּן • בְּרָכָה וּקְלָלָה. הָאֲמִירוֹת בְּהַר גִּרְזִים וּבְהַר עֵיבָל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ראה תשי"ג – תורת מנחם התנועדיות ט עמ' 143)

ראה אנכי נתן (יא, כו)

אני נתן לכם את ה'ראה', דרגת הראיה באלקות, שהיא למעלה מעלה מדרגת שמיעה והבנה, כמאמר אינו דומה שמיעה לראיה. משה רבנו פעל בישראל מעין של דרגה זו, ושלמותה התגלה על ידי משיח צדקנו. (את גדל ההבדל בין ראיה לשמיעה נתן לראות במה שמספר על הארץ"ל, שפעם בעת שנתו שמע בשיבה של מעלה סודות נפלאים, שאם היה דורש שמונים שנה לא היה יכול למסר את כל מה שהשיג. הרי לנו, שמה שהשיג בבחינת ראיה בשעה אחת, היה צריך שמונים שנה כדי למסר בדרך שמיעה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקושיחות חלק י"ט עמוד 133 – מתוך 'לקראת שבת')

משמעות היסורים לפי התרגום

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: (יא, כו)

בתבות "ברכה וקללה" פרש בתרגום אונקלוס – "ברכן ולטין", אף בתרגום יונתן בפרשתנו תרגם "וקללה" "וחילופא". וצריך להבין דלשון חילופא, פרוש חלופ של שני דברים שונים, אף שיש שיכות ביניהם, אבל איך אפשר להגיד שקללה היא 'חילופא' של ברכה?

יש לבאר בזה: דהנה כללות ענין תרגום התורה ללשון ארמית וכיוצא בזה, הוא מצד השעבוד והגלות של בני ישראל שהיה צריך לפרש התורה לשונות אחרים של אמות העולם, ובענין השעבוד והגלות עצמו יש ב' אופנים: על-פי תרגום אונקלוס, התרגום של בבל – מקום שבו העלם והסתתר הגלות היה בתקף, שם ראו את יסורי הגלות כפי שהם נראים בפשטות: "לטין – קללה".

מה שאין כן על-פי תרגום יונתן וירושלמי, שהיו תרגומים של ארץ ישראל – ששם לא היה העלם והסתתר כל-כך כבבבל – ראו יותר הפנימיות של יסורי הגלות שהם באמת רק "חילופא" שפרושו חלופ של שני דברים שבאותו סוג, כי באמת היסורים בפנימיותם הם גם טוב כמו הברכות, רק שמתחלפים באופן המשתנה.

ועל-דרך מה שכתוב ויענן וירעיף גו' כי פאשר יסר איש את בנו ה' אלקיו מנסך – כדי שיהיה – ושמרת את מצות ה' אלקיו גו' מביאך אל ארץ טובה גו', היינו, שהתכלית של היסורים הוא כדי שבני ישראל יזדככו ויוכלו לקבל את הגלויים הנעלים של הגאולה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'תורת מנחם – התנועדיות' תש"נ חלק ד עמוד 173 – מתוך 'לקראת שבת')

ראיה ושמיעה

ראה אנכי נתן לפניכם היום (יא, כו)

יש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

איתא בגמרא (ראש השנה כו, א) "אין עד נעשה דין" ד"כין דחזיוהו כו' לא מצו חזי ליה זכותא". מה שאין כן פשהדינים שומעים את הדבר מעדים – אף שברור להם שהעדים אומרים אמת – חזו ליה זכותא.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

אלא הן נאמרו רק בהר גריזים ובהר עיבל, ומה שכתוב "אנכי נתן לפניכם היום", הפונה: אני נתן לפניכם היום את סדר הברכות והקללות שתסדרו אותן בהר גריזים ובהר עיבל. תורה כו

שיאמרו בהר גריזים ועיבל (גרא). והרא"ם כתב שאין פונת רש"י לשלול סברא זו, שהרי הדבר מפורש בפסוק (טו): "ונתת את הברכה על הר גריזים וגו'", אלא פונתו לבאר שהברכות והקללות לא נאמרו כאן בפרשה כפי שמשמע מלשון הכתוב,

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה – האמורות בהר גריזים ובהר עיבל – ולא שהוא נתן לפניהם עכשיו ברכה וקללה על קיום מצוות התורה, שאם יקומו אותן תהא ברכה, ואם לא יקומו אותן תהא קללה, אלא הפונה לברכות ולקללות

שיעור יומי ליום ראשון כ"ד מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - יא - פרשת ראה לא

ונמצא שבראיה מתאמת הדבר הנראה אצל האדם לגמרי, עד שאי-אפשר שיפרך אצלו הדבר, מפני שהוא עצמו ראה את זה.

מה שאין-כן כשאדם שומע דבר, אפילו אם שומעו מקור נאמן ומסמך ביותר, יכולים להתעורר בלבו ספקות באמתות הדבר, ואין זה מחלט אצלו כבראיה.

וזהו שמזהיר הכתוב: שלמוד התורה וקיום המצוות "אשר אנכי נותן לפניכם היום" צריך להיות אצל האדם באופן של "ראה", שלא יהיו רק בדבר ששומע או מאמין שקף הוא, אלא זה צריך להתאמת ולהתאחד בו כמו דבר שהוא רואה, שהוא בטוח לגמרי באמתיות הדבר, ולא שיך שיהיו בזה שנויים.

(כו) את-הברכה אשר תשמעו אל-מצות יהוה אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום:

כ"ט • את-הברכה • על-מנת אשר תשמעו.

כח ולוטיא אם לא תקבלו לפקודי דין אלהיכם וחסדו מן ארץ די אנא מפקד יתכון יומא דין למתה בטר טעות עממיא די לא ידעתון:

(כח) והקללה אם-לא תשמעו אל-מצות יהוה אלהיכם וסרתם מן-הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא-ידעתם: ס

כ"ט • מן-הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו' • הא למדת שכל העובד עבודת כוכבים, הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל. מכאן אמרו: (ספרי) 'כל המודה בעבודת כוכבים, ככופר בכל התורה כלה'.

אשל אברהם - הרב אלעזר

נאמר "לעבוד אלהים אחרים" אלא "ללכת אחרי אלהים אחרים", משמע אפילו אם הוא רק מודה בעבודה-זרה (משכיל לדוד).

ככופר בכל התורה כלה - כמו שכתב לעיל: "הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל". ומה שכתב רש"י "מכאן אמרו", אף שדבר זה למדנו כבר בפרשת שלח מהפסוק (טו, כ"ב): "וכי תשגו ולא תעשו וגו'", וברש"י שם: "מגיד שכל המודה בעבודה-זרה ככופר בכל התורה כלה ובכל מה שנתנבאו הנביאים, שנאמר למן היום אשר צוה ה' וקהל". יש לומר משום שעקר הלימוד הוא מכאן, מפני שבאן נאמר: "ללכת אחרי אלהים אחרים", לשון שמשמעו הודאה בעבודה-זרה, מה שאין-כן שם לא נאמר בלשון הכתוב לשון המורה על הודאה בעבודה-זרה (ע"פ משכיל לדוד). תורה כט

הרי הוא סר מכל "הדרך" שנצטוו ישראל - צריך לומר שאין הלימוד מהלשון "וסרתם מן הדרך", שהרי לשון זה נאמר על עבודה-זרה כמה פעמים בלשון הכתוב (ראה שמות לב, ח: סרו מהר מן הדרך אשר צויתם, ועוד), ואין רש"י מפרש על זה כלום, אלא הלימוד הוא מהתיבות: "וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום", שהכונה בזה לדרך של כל מצוות ה', שהרי על כל המצוות מצוה אותם "היום", וכמו שאומר בתהילת הפסוק: "אם לא תשמעו אל מצות ה'" (שמשמעו כל מצוות ה'), לכן בותב כאן רש"י: "הא למדת" שכל ההולך ועובד עבודה-זרה, הרי הוא סר בפועל מכל הדרך אשר צוה ה' את ישראל. וראה במפרשי רש"י פירושים נוספים.

מכאן אמרו - ספרי.
כל המודה בעבודה-זרה - מזה שלא

(כו) את הברכה - על-מנת אשר תשמעו - הוסיף "על-מנת" להורות על התנאי, בהמשך לשון הכתוב: "והקללה אם לא תשמעו" (רא"ם). ומה שלא פירש: אם תשמעו ("אשר" במשמעות "אם"), כמו גבי הקללה, וזהו משום שהכתוב עצמו שנה לכתוב "אשר" גבי "תשמעו" ו"אם" גבי "לא תשמעו", שמנה מובן שזהו בדוקא, דהינו שהכתוב מיעץ "אשר תשמעו" (על-דרך "ובחרת בחיים"), ולכן לא שנה רש"י לכתוב "אם תשמעו", אלא הוסיף התיבות "על-מנת" בכונת הכתוב, שהתנאי הוא כדי שישמעו (ראה משכיל לדוד). תורה כח

(כח) [וסרתם] - פן הוא בדפוס ראשון].
מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו' - הא למדת שכל העובד עבודה-זרה - כאמור "ללכת אחרי אלהים אחרים".

כט ויהי ארי ועלנך יי אלהך לארעא די את
עלל תמן למירתה ותמן ית מברכא על
טורא דגריזין וית מלטטא על טורא
דעיבל:

(כט) וְהָיָה כִּי יֵבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-
אָתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-
הָר גְּרִזִּים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הָר עֵיבֵל:

כ"י וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה • כְּתוּבָמוּ: 'יֵת מְבָרְכִיא', אֶת הַמְּבָרְכִים. עַל-הָר גְּרִזִּים • (סוטה לב) כָּלפִי הָר גְּרִזִּים
הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם, וּפְתָחוּ בְּבִרְכָּה: "בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה וּגו'". כָּל הָאֲרוּרִים שֶׁבִּפְּרָשָׁה,
אֲמָרוּ תְּחִלָּה בְּלִשׁוֹן 'בְּרוּךְ', וְאַחֲרֵיכֵן הִפְכוּ פְּנֵיהֶם כָּלפִי הָר עֵיבֵל וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה.

ל הָלֹא אֲנִי עֹבֵר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דִּירְדָּא אַחֲרֵי אֶרֶץ
מִעֲלֵנִי שְׁמִשָּׁא בְּאַרְעָא כְּנַעֲנָאָה דְּיִתִּב
בְּמִישְׁרָא לְקַבֵּל גְּלִגְלָא בְּסִטֵּר מִיִּשְׂרָי מְרָה:

(ל) הֲלֹא-הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דִּירְדָּא מְבֹא
הַשֶּׁמֶשׁ בְּאַרְץ הַכְּנַעֲנִי הִישֵׁב בְּעֵרְבָה מֹול הַגְּלִגְלָא
אֲצֵל אֵלוֹנֵי מְרָה:

כ"י וְהָלֹא-הֵמָּה • נִתְּן בָּהֶם סִימָן. אַחֲרֵי • אַחֲרֵי הַעֲבֵרַת הַיַּרְדֵּן, הִרְבָּה וְהִלָּאָה לְמַרְחֹק, וְזָהוּ לִשׁוֹן
"אַחֲרֵי", כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אַחֲרֵי", מְפֻלָּג הוּא. דִּירְדָּא מְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ • לְהֵלֵן מִן הַיַּרְדֵּן לְצַד מַעְרֵב. וְטַעַם

אשל אברהם - הרב אלאשילי

כח, כג. רש"י סוטה לג, ב.
דִּירְדָּא מְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ - לְהֵלֵן מִן הַיַּרְדֵּן
- זָהוּ פִירוּשׁ "בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי".
לְצַד מַעְרֵב - זָהוּ פִירוּשׁ "דִּירְדָּא מְבֹא
הַשֶּׁמֶשׁ". לְצַד מְקוֹם שְׁקִיעַת הַשֶּׁמֶשׁ,
הֵינּוּ מַעְרֵב. וְלֹא שְׁפִירוּשׁ: אַחֲרֵי דִירְדָּא
מְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ, אַחֲרֵי מַעְרֵב הַיַּרְדֵּן.
וְרָאָה גַם רִשְׁ"י סוטה לג, ב דְּבִירוּ -
הַמְּתִיחִיל הָלֹא: "הִרְבָּה וְהִלָּאָה בְּמַעְרֵב
הַיַּרְדֵּן וְאֵילָף הִרְבָּה לְהֵלֵן מִן הַיַּרְדֵּן
לְצַד מַעְרֵב, וְלֹא סָמוּךְ לַיַּרְדֵּן". אֲבָל
שֶׁם מְפָרֵשׁ: (א) "אַחֲרֵי" מוֹסֵב עַל
"דִּירְדָּא", (ב) "מְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ" לְדַעַת רַבִּי
יְהוּדָה הַכּוֹנֵה לְמִזְרָח, וְאִמְנָם לְדַעַת
רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁם "מְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ"
פִּירוּשׁוֹ מַעְרֵב, אֲבָל לְדִידוֹ "אַחֲרֵי"
מוֹסֵב לְכוּן מִזְרָח הַיַּרְדֵּן, כְּלוּמַר סָמוּךְ
לַיַּרְדֵּן. וּלְפִי זֶה פִירוּשׁ רִשְׁ"י כָּאֵן אֵינוֹ
מְתָאִים עִם שְׁתֵּי דְעוֹת אֵלוֹ, אֲלֵא לְפִי
פְּשׁוּטוֹת הַכְּתוּבִים כָּאֵן הַנִּתְמָכִים עִם
טַעְמֵי הַמִּקְרָא.

וְטַעַם הַמִּקְרָא מוֹכִיחַ שֶׁהֵם - הַתִּיבוֹת
"אַחֲרֵי" וְ"דִירְדָּא".

שְׁנֵי דְבָרִים - רָאָה גַם רִשְׁ"י יְהוֹשֻׁעַ ג,
כב: "אַחֲרֵי מוּפְלָג מִדִּירְדָּא עַל-יְדֵי
הַטַּעַם".

שְׁנֵי דְבָרִים בְּשְׁנֵי טַעְמִים, "אַחֲרֵי" נִקְוָה

בְּ"פִשְׁטָא" - שֶׁהוּא טַעַם מְפָסִיק (ג'א).
וְ"דִירְדָּא" נִקְוָה בְּ"מִשְׁפָּל" - יְתִיב (ג'א).

וְהוּא דְּנִגְשׁ - הַדִּלְ"ת שֶׁל "דִּירְדָּא"

וְאַחֲרֵיכֵן קָלְלָה. וְרָאָה גַם רִשְׁ"י סוטה
לב, ב: "כָּל הָאֲרוּרִים הָיוּ אוֹמְרִים
תְּחִילָה בְּלִשׁוֹן בְּרָכָה".
וְאַחֲרֵיכֵן הִפְכוּ פְּנֵיהֶם כָּלפִי "הָר
עֵיבֵל" וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה - וְזָהוּ פִירוּשׁ
"וְנָתַתָּה הַקְּלָלָה עַל הָר עֵיבֵל". תוֹרָה ל
(ל) הֲלֹא הֵמָּה - נִתְּן בָּהֶם סִימָן -
כְּלוּמַר, אֵין כּוֹנֵן הַכְּתוּב בְּאִמְרוֹ "הֲלֹא
הֵמָּה" לְחֻזַּק אֶת מִצִּיאוֹת הַהָרִים הֵלְלוּ
[עַל-דִּירְדָּא לִשׁוֹן הַכְּתוּב (לעיל ג, יא)] "הֲלֹא
הֵיָא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן", שֶׁכֵּן מִה חִידוּשׁ
יֵשׁ בְּהָר עֵיבֵל וּבְהָר גְּרִזִּים שֶׁהַכְּתוּב
צָרִיךְ לְאִמְתּוֹ וּלְחֻזְקוֹ, לְכֹן מְפָרֵשׁ שְׁזָהוּ
רַק נִתְּנָה סִימָן בְּאִיזוֹ מְקוֹם הֵם
נִמְצְאִים (ג'א). וְרָאָה גַם רִשְׁ"י סוטה
לג, ב: "כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, נֶאֱמַר
לָהֶם סִימָנִי הָר גְּרִזִּים וְעֵיבֵל וּמִקְוִמָם
שֶׁהֵם בְּעֵבֶר הַשְּׁנִי שֶׁל יַרְדֵּן".

אַחֲרֵי - "אַחֲרֵי" הַעֲבֵרַת "הַיַּרְדֵּן" -
כְּלוּמַר, תִּיבַת "אַחֲרֵי" מוֹסֵבַת עַל
הַתִּיבוֹת "בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן" (שְׁלִפְנִיָּה), וְלֹא
עַל הַתִּיבוֹת "דִּירְדָּא מְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ"
(שְׁאֲחִרְיָה), וְכַפִּי שְׁמוּכִיחַ מִטַּעְמֵי
הַמִּקְרָא בְּדִבּוּר הָבָא (ר'א'ס).

הִרְבָּה וְהִלָּאָה לְמַרְחֹק. וְזָהוּ לִשׁוֹן
"אַחֲרֵי" - בִּיזוּד (וְלֹא "אַחֲרֵי"), שֶׁהוּא
לִשׁוֹן הַמּוֹזְרָה עַל רִיחוּק מְקוֹם וּמִן,
וְכֵאֵן הַכּוֹנֵה לְרִיחוּק מְקוֹם (ר'א'ס).

כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אַחֲרֵי", מְפֻלָּג הוּא
- רָאָה גַם רִשְׁ"י בְּרַאשִׁית ט, א. מִשְׁלִי

(כט) וְנָתַתָּה אֶת הַבְּרָכָה -
כְּתוּבָמוּ: "יֵת מְבָרְכִיא", אֶת
הַמְּבָרְכִים - שְׁאִין לוֹמַר "הַבְּרָכָה"
בְּפִשְׁטוּתָהּ, שֶׁהָרִי אֵין הַבְּרָכָה לְהָר
גְּרִזִּים אֲלֵא לְיִשְׂרָאֵל, לְכֹן פִּירֵשׁ
שֶׁהַכּוֹנֵה עַל הַמְּבָרְכִים, וְהֵינּוּ הַלּוּיִם
(בֹּאֵר בִּשְׁדָּח). וְגַם לֹא יִתְכֵּן לוֹמַר שֶׁהַכּוֹנֵה
עַל הַבְּרָכָה עֲצֻמָּה, שֶׁהָרִי הוּא מְדַבֵּר
אֵל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי הֵם לֹא הָיוּ
הַמְּבָרְכִים, לְכֹן פִּירֵשׁ שֶׁ"הַבְּרָכָה" הֵינּוּ
הַמְּבָרְכִים, וְזָהוּ אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּתְּנוּ אֶת
הַלּוּיִם הַמְּבָרְכִים כָּלפִי הָר גְּרִזִּים
(מִשְׁכִּיל לִדּוּחַ).

עַל הָר גְּרִזִּים - כָּלפִי "הָר גְּרִזִּים" -
שְׁאִין לְפָרֵשׁ "עַל הָר גְּרִזִּים" מִמֶּשׁ,
שֶׁהָרִי הַלּוּיִם שֶׁהֵם הַמְּבָרְכִים עֲמָדוֹ
בֵּין שְׁנֵי הָהָרִים וְלֹא עַל הָהָרִים (ר'א'ס).
הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם וּפְתָחוּ בְּבִרְכָּה -
כְּלוּמַר, בְּשַׁעַת הַבְּרָכָה הִפְכוּ פְּנֵיהֶם
כָּלפִי הָר גְּרִזִּים.

"בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל
וּמַסֵּכָה וּגו'". כָּל הָאֲרוּרִים
שֶׁבִּפְּרָשָׁה - כִּי תְּבֹא כו, יב-כו.

אֲמָרוּ תְּחִלָּה בְּלִשׁוֹן "בְּרוּךְ" - לְמִרְוֹת
שֶׁבִּפְּרָשָׁה (כִּי תְּבֹא) לֹא נִזְכְּרוּ
הַבְּרָכוֹת אֲלֵא רַק הַקְּלָלוֹת, יֵשׁ לְלַמּוֹד
מִהַקְּלָלוֹת שֶׁכָּל הָ"אֲרוּרִים" שֶׁנִּזְכְּרוּ
שֶׁם נֶאֱמָרוּ תְּחִילָה בְּלִשׁוֹן בְּרוּךְ, שֶׁכֵּן
זָהוּ הַסֵּדֶר שֶׁתְּחִילָה בְּרָכוּ וְאַחֲרֵיכֵן
קָלְלוּ, כְּסֵדֶר הָאֲמֹר כָּאֵן תְּחִילָה בְּרָכָה

שיעור יומי ליום ראשון כ"ד מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - יב - פרשת ראה

לג
המקרא מוכיח שהם שני דברים, שנקודו בשני טעמים, "אחרי" נקוד בפשטא, ו"דרך" נקוד במשפל והוא דגוש. ואם היה 'אחרי דרך' דיבור אחד, היה נקוד "אחרי" במשרת בשופר הפוף, ו"דרך" בפשטא ורפה. מול הגלגל • רחוק מן הגלגל. אלוני מרה • שכם הוא, שנאמר (בראשית יב): "עד מקום שכם, עד אלון מורה".

לא ארי אתון עברין ית ירדנא למעל למירת
ית ארעא דני אלהכון יחב לכון ותירתון
יתם ותיבתון פה:

(לא) כי אתם עברים את-הירדן לבא לרשת
את-הארץ אשר-יהוה אלהיכם נתן לכם וירשתם
אתה וישבתם-בה:

כ"י • כי אתם עברים את-הירדן וגו' • נסים של ירדן יהיו סימן בידיכם שתבואו ותירשו את הארץ.

לב ותשרון למעבד ית כל קמציא וית דינציא
די אנא יחב קדמיכון יומא דין:

(לב) ושמרתם לעשות את כל-החקים ואת-
המשפטים אשר אנכי נתן לפניכם היום:

א אליו קמציא ודינציא די תשרון למעבד
בארעא דיהב יי אלהא דאבהתך לך
למירתה כל יומציא די אתון קמין על
ארעא:

יב (א) אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון
לעשות בארץ אשר נתן יהוה אלהי אבותיך לך
לרשתה כל-הימים אשר-אתם חיים על-האדמה:

ב אבדא תאבדון ית כל אתריא די פלחו
תמן עמציא די אתון ירתין ותיחון ית
טענתהון על טוריא רמציא ועל רמתא
ותחות כל אילן עבוף:

(ב) אבד תאבדון את-כל-המקומות אשר עבדו-שם
הגוים אשר אתם וירשים אתם את-אלהיהם
על-ההרים הרמים ועל-הגבעות ותחת כל-עץ
רענן:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הראוהו הר גריזים והר עיבל ששם
קבלו ישראל שבועת
התורה. תורה לא

(לא) כי אתם עברים את הירדן וגו'
- נסים של ירדן - הנסים שיתרשו
להם בעת שיעברו בירדן, שיבקע
הירדן בפניהם ויעברו ביבשה - ראה
יהושע ג, היז.

יהיו סימן בידיכם שתבואו ותירשו
את הארץ - כאמור "לבא לרשת
את הארץ". כי אם לא כן, למה
היה צריך להקדים: "כי אתם
עוברים את הירדן", היה לו לומר:
"כי תבאו לרשת את הארץ" (רא"ם).
או שלומד פן מיתור התיבות "לבא
לרשת את הארץ", שהרי אומר
אחר-כך "וירשתם אותה" (משכיל לדח).
ויראה רש"י במדבר לג, נא. תורה לב

שאינו לומר סמוך לגלגל, שהרי אומר
"אצל אלוני מורה", ואם כן אינו סמוך
לגלגל אלא רחוק ממנו (גרא). וראה
גם רש"י סוטה שם: "מול הגלגל -
רחוקים מן הגלגל הם".
אלוני מרה - שכם הוא - מבאר
בזה שבין שבא לתת להם כאן סימן
על מיקום ההרים, מה סימן נתן להם
באמרו "אלוני מורה" שגם את מקומו
לא ידעו, לכן מפרש שהפונה לשכם,
ושכם הוא יותר רדוע שכן הוא עיר,
ועיר רדועה יותר מהרים (גרא).

שנאמר - בראשית יב, ו.
"עד מקום שכם עד אלון מורה" -
שאינו אלו שני מקומות אלא הכל
מקום אחד, והכפל בא לומר שארון
מורה הוא שכם (ע"פ רא"ם). וראה גם
רש"י שם: "אלון מורה - הוא שכם,

דגושה, למרות שהיא באה לאחרי
אותיות אהוי" (תיבת "אחרי")
שמשתיקת ביו"ד, וזהו מפני שיש
טעם מפסיק בין "אחרי" ל"דרך".

ואם היה "אחרי דרך" דיבור אחד,
היה נקוד "אחרי" ב"משרת" - כל
טעם שאינו מפסיק התיבה מהתיבה
שלאחריה אלא מחבר בנגינה למלה
שלאחריה, נקרא "משרת", כי הוא
משרת את התיבה שלאחריה (ע"פ גרא).
ב"שופר הפוף" - הנקרא "מהפף"
(בטעמי אשכנז) ו"שופר מהפף"
(בטעמי ספרד).

ו"דרך" ב"פשטא" ורפה - שכן
תיבת "דרך" באה לאחרי תיבת
"אחרי" (מאותיות אהוי" ללא טעם
מפסיק ביניהם) (גרא).

מול הגלגל - רחוק מן הגלגל -

כ"ד אַבְד תַּאבְדוֹן • "אבד", וְאַחֲרֵיכֶם "תַּאבְדוֹן", (ע"ז מה) מִכָּאן לְעוֹקֵר עֲבוּדָה-זָרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁצִירָהּ לְשֵׁרֵשׁ אַחֲרֶיהָ. אֶת-כָּל-הַמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם וְגו' • וּמָה תַּאבְדוֹן מֵהֶם? "אֶת אֱלֹהֵיהֶם" "אֲשֶׁר עַל הַהָרִים".

(ג) וְנִתְצַתֶּם אֶת-מִזְבְּחֵיכֶם וְשִׁבְרֵתֶם אֶת-מִצְבְּתֵיכֶם וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת-שִׁמְם מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא:

כ"ה מִזְבֵּחַ • שֶׁל אֲבָנִים הִרְבֵּה. מִצְבָּה • שֶׁל אֲבָן אַחַת, וְהָיָה בִּימּוֹס, (אלטאר) שִׁשְׁנוּיָהּ בַּמִּשְׁנָה (ע"ז מז): 'אֲבָן שִׁחָצְבָה מִתַּחֲלָתָהּ לְבִימוֹס'. אֲשֶׁרָה • אֵילָן הַנֶּעֱבָד. וְאִבַּדְתֶּם אֶת-שִׁמְם • (שם מז) לְכַנּוֹת לָהֶם שֵׁם לְגִנְאִי: 'בֵּית גִּלְיָא' קוֹרִין לָהּ 'בֵּית פְּרִיָא'. 'עֵין כֹּל', 'עֵין קוֹץ'.

אשל אברהם - הרב אלעזר שטיינמאן

מִתַּחֲלָתָהּ לְבִימוֹס - לְכַאוֹרָה כְּנֻתָה לְהִבְיָא הוֹכֵחָה מִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה שֶׁבִּימוֹס הָיָא מִאֲבָן אַחַת כְּמוֹ הַמִּצְבָּה הַזָּמּוּרָה כָּאן. אִף בְּתוֹרַת מִנְחָם כְּתוּב, שִׁכְנוּת רִשְׁי לְהִבְיָא הוֹכֵחָה שֶׁהָאֲבָן שֶׁל הַבִּימוֹס מִתַּחֲלָתָהּ נִחָצְבָה בְּשִׁבְלִי לְהוֹשִׁיב עָלֶיהָ עֲבוּדָה-זָרָה, וְרַק אַחֲרֵיכֶם עוֹבְדִים גַּם אוֹתָהּ, כְּדַבְּרֵי רִשְׁי שָׁם. וְכֵן מִבְּאֵר רִשְׁי שֶׁהַכְּתוּב מְפָרֵט כָּאן אֶת סוּגֵי הַעֲבוּדָה-זָרָה שְׁצִירִיכִים לְאִבּוֹד מִהֶקֶל אֶל הַכְּבֹד: תַּחֲלִילָה הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ אֵינוֹ עֲבוּדָה-זָרָה, אֲבָל מִקְרִיבִים עָלָיו קִרְבָּנוֹת לְשֵׁם עֲבוּדָה-זָרָה, וְאַחֲרֵיכֶם הַמִּצְבָּה, שֶׁתַּחֲלִילָה חֲצִיבִיתָהּ אֵינָה לְשֵׁם עֲבוּדָה-זָרָה, אֲבָל אַחֲרֵיכֶם הִיא עֲצֻמָּה נִעֲשִׂית עֲבוּדָה-זָרָה, וְאַחֲרֵיכֶם הָאֲשֶׁרָה, שֶׁתַּחֲלִילָה נִטְעֵתָה הִיא לְשֵׁם עֲבוּדָה-זָרָה, וְאַחֲרֵיכֶם הַפֶּסֶל, שֶׁכּוֹלֵל עֲבוּדָה-זָרָה (ע"פ הרב).

אֲשֶׁרָה - אֵילָן הַנֶּעֱבָד - רָאָה גַם רִשְׁי לְעֵיל שָׁם: "וְאֲשִׁירֵיהֶם - אֵילָנוֹת שֶׁעוֹבְדִין אוֹתָן". וּמָה שֶׁחֹזֵר וּפִירֵשׁ רִשְׁי שׁוֹב פֶּעַם כָּאן, זֶהוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא נִטְעָה לְפָרֵשׁ שֶׁכָּאן הַכּוֹנֵה לְאֵילָן שֶׁהָעֵמִידוֹ תַּחֲתָיו עֲבוּדָה-זָרָה, וְכִלְשׁוֹן הַפֶּסֶק לְעֵיל "וְתַחַת כָּל עֵץ רִעְנָן", לִכְן מְפָרֵשׁ שָׁם כָּאן הַכּוֹנֵה לְאֵילָן שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ עֲבוּדָה-זָרָה, כִּינּוּן שֶׁכָּל הָאִמּוֹר בְּפִסּוּק זֶה הוּא פִירוֹט שֶׁל הָאִמּוֹר בְּפִסּוּק הַקּוֹדֵם: "אִבַּד תַּאבְדוֹן .. אֶת אֱלֹהֵיהֶם", שֶׁזֶּה כּוֹלֵל אֶת הַמִּצְבָּחוֹת וְהַמִּצְבּוֹת וְאֲשִׁירֵיהֶם וְהַפֶּסֶלִים, שֶׁכָּלֵם הֵם בְּגֶדֶר "אֱלֹהֵיהֶם" (ע"פ הרב).

גַּם רִשְׁי שָׁם: "הַמִּקְרָא מְלַמֵּדנוּ שֶׁהַמִּחְוָבֵר אֵינוֹ נֶאֱסָר, שֶׁנֶּאֱמַר: אִבַּד תַּאבְדוֹן אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם וְגו', וּמָה תַּאבְדוֹ? - אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים, מִשְׁמַע צִלְמִים וּפְסִילֵיהֶם שֶׁעַל הַהָרִים קְרוּיִים אֱלֹהֵיהֶם, וְלֹא הַהָרִים קְרוּיִים אֱלֹהֵיהֶם". תוֹרָה ג

(ג) מִזְבֵּחַ - שֶׁל אֲבָנִים הִרְבֵּה - לְהַעֲרִיר דְּלַעֲלִיל ז', הַכְּתוּב רִשְׁי: "מִזְבְּחוֹתֵיהֶם - שֶׁל בְּנֵינִי", וְאֵלּוּ כָּאן כְּתוּב "שֶׁל אֲבָנִים הִרְבֵּה", וְיֵשׁ לוֹמֵר מִשּׁוֹם שֶׁשָּׁם כְּנֻתָה לְכַאֵר מִדּוּעַ נֶאֱמַר לְשׁוֹן נִתְצָה בַּמִּזְבֵּחַ, וּמִבְּאֵר מִשּׁוֹם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ הוּא שֶׁל בְּנֵינִי, וְאֵלּוּ כָּאן כָּא לְהַבְדִּילוֹ מִן הַמִּצְבָּה שֶׁהִיא מִאֲבָן אַחַת, לְכַף הַקּוֹדֵם תַּחֲלִילָה שֶׁהַמִּזְבֵּחַ הוּא מִהִרְבֵּה אֲבָנִים (הרב).

מִצְבָּה - שֶׁל אֲבָן אַחַת - וְכֵן פִּירֵשׁ לְעֵיל שָׁם, אֲבָל שָׁם זֶהוּ לְעֵנִין לְמָה נֶאֱמַר כֵּן לְשׁוֹן שְׁבִירָה, וְאֵלּוּ כָּאן כָּא לְהַבְדִּילוֹ מִן הַמִּזְבֵּחַ. **וְהוּא בִּימוֹס** - מָקוֹם מוֹשָׁב עֲבוּדָה-זָרָה שֶׁמוֹשִׁיב הַצֶּלֶם עָלֶיהָ, וְעוֹבְדִים אֶת הַבִּימוֹס בַּעֲבוּדָה-זָרָה עֲצֻמָּה (רש"י ע"ז מז, ב). וְרָאָה רִשְׁי שְׁמוֹת כָּג, כֹּד: "מִצְבּוֹתָם - אֲבָנִים שֶׁהֵם מִצִּיבִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם". אֲבָל שֶׁשָּׁם מְלַכְתַּחֲלִילָה מִצִּיבִים אֶת הָאֲבָנִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם, וְאֵלּוּ כָּאן הָאֲבָן נִוָּעֵדָה לְכַתַּחֲלִילָה לְהוֹשִׁיב עָלֶיהָ עֲבוּדָה-זָרָה, וְרַק אַחֲרֵיכֶם מִשְׁתַּחֲוִים גַּם לָהּ (ע"פ הרב).

שִׁשְׁנוּיָהּ בַּמִּשְׁנָה - עֲבוּדָה-זָרָה מִז', ב. **אֲבָן שִׁחָצְבָה** - מִן הַהָר (רש"י שם).

(ב) **אִבַּד תַּאבְדוֹן** - "אבד" וְאַחֲרֵיכֶם "תַּאבְדוֹן" - אֵלּוּ מֵאֵל מֵאֵל שֶׁהָיָה הַפֶּסֶק בִּינֵיהֶם (רש"י ע"ז מה, טע"ב). כְּלוּמֹר, לְפָנַי שֶׁכְּבִשְׁנוּ אֶת הָאֶרֶץ נִתְחַיְבוּ לְגְדוּעַ כָּל עֲבוּדָה-זָרָה שֶׁעַל הָאֶרֶץ, וְאַחֲרֵי שֶׁגְּדַעְנוּ כְּבִשְׁנוּ אֶת הָאֶרֶץ, וְאַחֲרֵי הַכִּיבוֹשׁ חֹזֵר וּבִיַּעֲרוּ אֶת הַעֲבוּדָה-זָרָה לְגִמְרֵי מִשְׁרָשָׁה, גַּם מִה שֶׁתַּחַת הָאֶרֶץ (ע"פ הַמַּאֲדִיר ע"ז שם. מִשְׁכִּיל לְדוֹד). וְרָאָה רִשְׁי וְיִקְרָא כ, טו: "אִבַּד תַּאבְדוֹן אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת, הָרִי דְּבָרִים קְלִיחוֹמֵר, מָה אֵילָנוֹת שֶׁאֵינָן רוֹאִין וְאֵינָן שׁוֹמְעִין, עַל שֶׁבָּאת תִּקְלָה עַל יָדָם - אִמְרָה תוֹרָה: הִשְׁתַּחֲ שָׂרוֹף וְכֹלֵה, הַמִּשָּׁה אֶת הַבִּירוֹ מִדֶּרֶךְ חַיִּים לְדֶרֶךְ מִיתָה - עַל-אֲחַת-כְּפֹה-וְכֹמֵה".

מִכָּאן לְעוֹקֵר עֲבוּדָה-זָרָה שְׁצִירָהּ לְשֵׁרֵשׁ אַחֲרֶיהָ - לְעֹקֵר אוֹתָהּ מִשְׁרָשָׁה. כְּלוּמֹר, מִכָּאן אֵנוּ לְמַדִּים שֶׁעֲקִירַת עֲבוּדָה-זָרָה צְרִיכָה לְהִיֹּת מִהִשְׁוֹרָשׁ.

אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם וְגו' - וּמָה "תַּאבְדוֹן" מֵהֶם - מְפָרֵשׁ "אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת", כָּאֵלּוּ נֶאֱמַר: מִכָּל הַמְקוֹמוֹת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְאִבּוֹד הַמְקוֹם (גרא).

"אֶת אֱלֹהֵיהֶם" - כְּלוּמֹר, "אֶת אֱלֹהֵיהֶם" מוֹסֵב עַל "אִבַּד תַּאבְדוֹן", וְלֹא עַל "אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם" הַסּוּמָף לוֹ, כָּאֵלּוּ אִמְרָה: אִבַּד תַּאבְדוֹן אֶת אֱלֹהֵיהֶם (רא"ם).

אֲשֶׁר "עַל הַהָרִים" - כְּלוּמֹר, "אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים" פִּירוּשׁוֹ: אֶת אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר עַל הַהָרִים, וְלֹא שֶׁהָהָרִים אֱלֹהֵיהֶם (ראה ע"ז מה, א). וְרָאָה

ד לא תעשון בן גרם יי אלהיכם:

(ד) לא תעשון בן ליהוה אלהיכם:

וזהו לא-תעשון בן • להקטיר לשמים בכל מקום, כי-אם במקום אשר יבחר. דבר אחר: ונתצתם את-מזבחתם ואבדתם את שמם, לא תעשון בן, (ספר) אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח, או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל: וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות? אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרבו.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מצבותם. ולפירוש זה, הקשר בין פסוק ד לפסוק ה הוא כך: לא תעשון בן לה' אלהיכם לנתוץ או למחוק, אלא שיהיה מכובד בעיניכם עד שתהיו דורשים תמיד את המקום אשר יבחר ה', להביא שמה עולותיכם וזבחיכם, וכמו שפירש הרמב"ן (ראס).

אמר רבי ישמעאל - ספרי.
וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות - ולא היה צריך הכתוב להזהיר על כך. ומה שרבי ישמעאל מביע תמיהה זו רק לגבי נתיצת המזבחות ולא גבי מחיקת שם ה' (אף שגם היא נכללת באזהרה זו). יש לומר מפני שמחיקת שם ה' אסורה גם שלא לשם השחתה אלא לשם תקון, וכיון שיתכן להעלות על הדעת לעשות בן, לכן נאמר האיסור במפורש, אבל נתיצת המזבחות אסורה רק לשם השחתה, וזהו דבר שלא יעלה על הדעת שישראל יעשו בן (משכיל לדוד). או כיון שמחיקת השם מותרת לצורך השקאת סוטה, אין מקום להביע לשון תמיהה כזו ("וכי תעלה על דעתך וכו'") גבי מחיקת שם ה' בכלל (הרבי).

אלא שלא תעשו כמעשיהם - וזהו פירוש "לא תעשון בן", שלא תעשו כמעשיהם לעבוד עבודה-זרה, כמפורט בפסוק ב.

ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרבו - ולפי זה המושך הכתוב: "כי אם אל המקום אשר יבחר וגו'", יש לפרש (בדוחק על-כל-פנים): אלא תעשו מעשים טובים, כדי שבוה יתקיים בית המקדש במקום אשר יבחר ה', וזאת שמה" (משכיל לדוד). תורה ד

את שמו ל"בית כריא" שענינו שהוא נמוך ונפל. ב) "ותחת כל עץ רענן, הצבת עבודה-זרה תחת כל עץ רענן באה לבטא שהאלילים הם מקור לשפע ולפריון, כעץ המניב פירות טובים, וזו גם משמעות השם "עין כל", שהאליל הוא מקור לשפע ולכל טוב, משום כך משנים את שמו ל"עין קוץ", שלא זו בלבד שאינו מניב דבר, אלא הוא אף מזיק (ע"פ הרב). תורה ד

(ד) לא תעשון בן - להקטיר לשמים בכל מקום - לפי פירוש זה אזהרה זו מוסבת על האמור בפסוק ב, ופירושה: לא תעשון בן לה' אלהיכם, להקריב על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן, כאשר עבדו הגוים האלה את אלהיהם (ראס).

"כי אם במקום אשר יבחר" - כדלקמן פסוק ה (וכלשון הכתוב פסוק יד).
דבר אחר - הטעם שמביא פירוש נוסף, כי לפירוש זה יש מעלה שהפסוק "לא תעשון בן" מוסב לפסוק הסמוך לו, ולא לפסוק שלפני פניו. אף הביאו רק בפירוש שני, כיון שלפירוש הראשון יש מעלה גדולה יותר, שכן לפיו מובן הקשר בין פסוק ד לפסוק שלפניו: "כי אם אל המקום אשר יבחר", מה שאין-כן לפירוש זה הקשר בין הפסוקים ד-ה דחוק קצת, וכדלקמן.

"ונתצתם את מזבחתם .. ואבדתם את שמם - פסוק ג.

.. לא תעשון בן, אזהרה למוחק את השם - שזהו בדוגמת "ואבדתם את שמם".

ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה - נראה שזהו בדוגמת "ושברתם את

ואבדתם את שמם - לכנות להם שם לגנאי - ולא פירש לאבד את שמם בפשוטו, שכן השמדת עבודה-זרה כפי שנצטוו לעיל, מביאה בדרך ממילא לאיבוד והשפחת שמה של העבודה-זרה, לכן מפרש רש"י שהציווי "ואבדתם את שמם" האמור כאן, אינו מלשון כילוי ואבדון, אלא במובן של גנאי והשפלה, שעל-ידי שינוי שמה של עבודה-זרה לשם של גנאי, משפילים ומבזים אותה (הרבי).

"בית גלילא" - לשון גובה (רש"י ע"ז מז, רע"ב).

קורין לה בית כריא - לשון חפירה ונשפלות (רש"י שם). כונת רש"י לומר, ששינוי השם של העבודה-זרה לגנאי צריך להיות בהחלפת השם באופן שיש לו שיכות לשם הקודם של העבודה-זרה, שבה מקימים את הציווי "ואבדתם את שמם", לגנות את השם של העבודה-זרה, מה שאין-כן אם מחליפים את השם לשם אחר ממש, אזי מגנים רק את העבודה-זרה עצמה, אף לא את השם שלה (ע"פ הרבי).

"עין כל" - "עין קוץ" - בגמרא עבודה-זרה מה, ב ותמורה כח, ב (בגמרות שלא שלטה בהן יד הצנזור) הובאה גם דוגמא מ"פני מלך" ל"פני כלב", ורש"י השמיטו כאן, ונראה שזהו משום שרש"י מביא כאן דוגמאות שהן מקבילות לשני סוגי עבודה-זרה הנזכרים בפסוק הקודם: א) על ההרים הרמים ועל הגבעות, הצבתם של האלילים במקום גבוה נועדה לבטא שהאלילים הם רמים ונשגבים, וזהו גם ענין השם "בית גלילא", כנוצר לעיל, ומשום כך משנים

ה' אֱלֹהֵיךָ לְאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִכָּל
שְׁבִיטִיכֹן לְאַשְׁרָאָה שְׁכֵנְתָּהּ תִּמְנֵן לְבֵית
שְׁכֵנְתָּהּ תִּתְבַּעֲנֵן וְתִיתֵנִן לְתִמְנֵן:

(ה) כִּי אִם-אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיכֶם
מִכָּל-שְׁבִיטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת-שְׁמוֹ שָׁם לִשְׁכֹּנוֹ תִּדְרָשׁוּ
וּבָאתָ שָׁמָּה:

כ"י - לְשִׁכְנוֹ תִּדְרָשׁוּ • (ספרי) זֶה מִשְׁכַּן שִׁילָה.

וְתִיתֵנִן לְתִמְנֵן עֲלֹתֵיכֹן וְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיכֹן
וְגַם מַעֲשְׂרֵיכֹן וְגַם אֶפְרָשׁוֹת יִדְכֹן
וְנִדְרֵיכֹן וְנִדְבָתֵיכֹן וּבִכּוּרֵי תוֹרְכֹן וְעֹנְכֹן:

(ו) וְהֵבֵאתָם שָׁמָּה עֲלֵיתֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת
מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יִדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם
וְנִדְבָתֵיכֶם וּבִכּוֹרֵי בְקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם:

כ"י - וְזִבְחֵיכֶם • שְׁלָמִים שֶׁל חֻבָּה. מַעֲשְׂרֵיכֶם • מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי לְאָכֹל לִפְנֵים מִן הַחוּמָּה.
תְּרוּמַת יִדְכֶם • אֵלוּ הַבְּכוּרִים, שְׁנֵאמַר בָּהֶם (דברים כו): "וְלָקַח הַכֹּהֵן הַשָּׂנֵא מִיָּדְךָ". וּבִכּוֹרֵי בְקָרְכֶם • לְתִתֵּם
לַכֹּהֵן, וְיִקְרִיבֶם שָׁם.

ז וְתִיכְלוּן תִּמְנֵן קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיכֹן וְתִתְּנוּן כָּל
אוֹשְׁטוֹת יִדְכֹן אֹתוֹן וְאִנְשׁ בְּתִיכֹן דִּי בִרְכָּךְ
יְיָ אֱלֹהֶיךָ:

(ז) וְאִכְלֵתֶם-שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמִיחָתֶם
בְּכָל מִשְׁלַח יִדְכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָּךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:

כ"י - אֲשֶׁר בִּרְכָּךְ ה' • (ספרי) לְפִי הַבְּרָכָה, הֵבֵא.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שהפונה לביכורים.
וּבִכּוֹרֵי בְקָרְכֶם - לְתִתֵּם [לַכֹּהֲנִים -
בֶּן הַגִּירָסָא בְּכֶמָה בְּתַבִּייד וּדְפוּסִים
ראשונים. וּבִשְׁאָר דְּפוּסִים: לַכֹּהֵן.]
וְיִקְרִיבוּם שָׁם - בְּלֹמַר: הֵבֵאתָ
הַבְּכוּרוֹת אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַיָּא לְצוּרָךְ
הַקְּרִבְתָּם שָׁם, אֲבָל הַנְּתִינָה עֲצֻמָּה
לַכֹּהֲנִים אֵינָה חֻבָּת לְהִיּוֹת בְּמִקְדָּשְׁךָ,
אֲלֹא שְׂפִינֵן שְׂעָרִיכֶם לְהַקְרִיב אוֹתָם
בְּמִקְדָּשְׁךָ לְכֹן גַּם הַנְּתִינָה הֵיא
שָׁם. תורה ז

(ז) אֲשֶׁר בִּרְכָּךְ ה' - לְפִי הַבְּרָכָה
הֵבֵא - וּפִירוּשׁוֹ: כְּפִישׁ [כְּפִי אֲשֶׁר]
בִּרְכָּךְ ה' (רא"ם). וְכֹנֶנֶת רַשִׁי לֹמַר
שְׂאִינוֹ מוֹסֵב עַל "וּבְתִיכֶם", שִׁישְׁמַחוּ
הֵם וּבְנֵי בֵיתוֹ אֲשֶׁר בִּרְךָ אוֹתוֹ ה' בָּהֶם
(באר בשדה). וְיֹתֵר נִרְאֶה שְׂרַשִׁי מִפְּרֵשׁ
מִדּוּעַ נֶאֱמַר "בִּרְכָּךְ" בְּלִשׁוֹן יְחִיד, אֵף
שֶׁכָּל הַפְּסוּק נֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְהִיא
לוֹ לֹמַר "בִּרְכָּכֶם", וְלָכֵן מִפְּרֵשׁ
שֶׁהַפְּנוּנָה שֶׁכָּל אֶחָד זָכִיא כְּפִי הַבְּרָכָה
אֲשֶׁר בִּרְכּוֹ ה'. וְכַתֵּב הָרָא"ם, שְׂעָרִיךָ
לֹמַר שָׁמָּה מוֹסֵב עַל "נִדְרֵיכֶם"

שְׁלָמִי צְבוּר, הִינוּ שְׁלָמִי עֲצָרָת, אֲבָל
שְׁלָמִי רְשׁוֹת נִכְלָלִים בְּמָה שְׂאֹמַר
אַחֲרֵיכֶם: "וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם" (ג"א).
מַעֲשְׂרֵיכֶם - מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה וּמַעֲשֵׂר
שְׁנִי - מִפְּרֵשׁ "מַעֲשְׂרוֹתֵיכֶם" (לִשׁוֹן
רַבִּים) בְּשִׁנִּי סוּגִי מַעֲשָׁרוֹת. וְכֹן
מִפּוֹרֵשׁ ב'ספרי'.
לְאָכֹל לִפְנֵים מִן הַחוּמָּה - מוֹסֵב
בְּעֶקֶר עַל מַעֲשֵׂר שְׁנִי, אֲבָל מַעֲשֵׂר
בְּהֶמָּה צְרִיר הֵבֵאָה אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
לְכָל-לְרָאשׁ בְּשִׁבְלִי לְהַקְרִיבוֹ שָׁם (ע"פ
רא"ם). אִם כִּי גַם אֲכִילָתוֹ צְרִיכָה לְהִיּוֹת
לִפְנֵים מִן הַחוּמָּה כְּמוֹ כָּל שְׂעָר
קֹדְשִׁים קָלִים, בְּדִלְקָמֶן פְּסוּק ז וּפְסוּק
יח וּבְרַשִׁי שָׁם.

תְּרוּמַת יִדְכֶם - אֵלוּ הַבְּכוּרִים -
שְׂעָרִיכֶם לְהֵבִיאֵם לְמִקְדָּשְׁךָ, מִזֶּה-
שְׂאִינֵכֶן תְּרוּמָה סֵתֵם נוֹתְנָה לַכֹּהֵן
בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא.

שְׁנֵאמַר בָּהֶם - לְקַמֵּן כו, ד.
"וְלָקַח הַכֹּהֵן הַשָּׂנֵא מִיָּדְךָ" - וְכִינֵן
שְׂכָאן מִדִּיק לְכַתּוּב "תְּרוּמַת יִדְכֶם",
וּבִכּוּרִים נֶאֱמַר "מִיָּדְךָ", הִרִי

(ה) לְשִׁכְנוֹ תִּדְרָשׁוּ - זֶה מִשְׁכַּן
שִׁילָה - לֹמַד בֶּן מִיתוּר תִּיבַת
"לְשִׁכְנוֹ" (נח"י), שְׁפִירוּשׁ "לְשִׁכְנוֹ" הוּא
שֶׁשֶּׁם יְהִיָּה הַמִּשְׁכָּן קְבוּעַ, וְדָבָר זֶה לֹא
הִיָּה בְּמִדְבָּר שְׁהָיוּ מְטִלְטִלִים וְהוֹלְכִים,
וְכֹן לֹא בְּאוֹתָם י"ד הַשָּׁנִים שֶׁבָּבְשׁוּ אֶת
הָאָרֶץ וְחִלְקוּהָ, אֲלֹא בְּשִׁבְאוֹ לְשִׁילָה,
שְׂאֵז הַקִּימוֹ מִשְׁכָּן בְּאוֹפֶן קְבוּעַ [וְעַמֵּד
ש"ס"ט שְׁנִים] (ג"א). וְהִנֵּה הָרָא"ם כְּתִב
שֶׁתְּחִילַת הַפְּסוּק ("כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר ה'") מְדַבֵּר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
וְרַק "לְשִׁכְנוֹ תִּדְרָשׁוּ" מְדַבֵּר עַל שִׁילָה.
וְכֹן מוֹכַח מִדְּבָרֵי רַשִׁי לְקַמֵּן פְּסוּק יד.
אֵף ה' גּוֹר אֲרִיָּה" כְּתִב שְׂמִדְּבָרֵי רַשִׁי
לְקַמֵּן פְּסוּק יא מִשְׁמַע שֶׁכָּל הַפְּסוּק
הִנֵּה מְדַבֵּר עַל מִשְׁכָּן שִׁילָה, וּפְסוּק יא
מְדַבֵּר עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְכֹן מִפְּרֵשׁ
ב'יתורת מנחם', וְעַל-פִּי־זֶה מְבָאֵר אֶת
שְׁנוּנֵי הַלְשׁוֹנוֹת שֶׁבִּין הַפְּסוּקִים הִזִּי-
לְבִין פְּסוּק יא, וּבְדִלְקָמֶן שָׁם
בְּפִיאור. תורה ו

(ו) וְזִבְחֵיכֶם - שְׁלָמִים שֶׁל חֻבָּה -
בִּין שְׁלָמִי יְחִיד, הִינוּ שְׁלָמִי שְׂמִיחָה, בִּין

(ח) לֹא תַעֲשֹׂן כָּכָל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם
אִישׁ כָּל-הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו:

כ"י - לֹא תַעֲשֹׂן כָּכָל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים וְגו' • מוסב למעלה, על "כי אתם עוברים את הירדן וגו'", כשתעברו את הירדן, מיד מתרים אתם להקריב בבמה כל י"ד שנה של כבוש וחלוק. ובבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום במשכן, שהוא עמכם ונמשח והוא פשוט להקריב בו חטאות ואשמות, נדרים ונדבות. אבל בבמה, אין קרב אלא הנדר והנדב, וזהו: "איש כל הישר בעיניו", נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על-ידי שישר בעיניכם להביאם, ולא על-ידי חובה, אותם תקריבו בבמה (ובחים קיז) •

(ט) כִּי לֹא-בִאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְּנוּחָה וְאֶל-
הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

כ"י - כִּי לֹא-בִאתֶם • (ספרי) כל אותן י"ד שנה. עד-עתה • כמו עדין. אל-המנוחה • (ובחים קיט) זו שילה. הנחלה • זו ירושלים.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

במשכן, לפיכך כל הקרבנות כשרים להקריב, משנבוא לארץ י"ד שנים של כבוש וחלוק אנו מותרין בבמה, ושם לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה להקריב חובות, ומה אנו מותרין בה? איש כל הישר בעיניו, נדרים ונדבות שאינן חובה עליו, אלא שישרו בעיניו להתנדב. תורה ט
(ט) כִּי לֹא בִאתֶם - כל אותן ארבע עשרה שנה - של כבוש וחלוק. עד עתה - כמו עדין - ולא עד עכשיו, עד היום הזה שאנו עומדים פה, שהרי מדבר על זמן העתיד, שבאותן ארבע עשרה שנה של כבוש וחלוק "עדין" לא יגיעו אל המנוחה ואל הנחלה (ע"פ רא"ם). וראה גם רש"י ובחים קיד, א: "שאף-על-פי שנכנסתם לארץ בעברכם את הירדן, עדין לא באתם אל המנוחה".

אל המנוחה - זו שילה - שנחזו מלכבוש (רש"י מגילה י, א). ואז נאסרו הבמות.

הנחלה - זו ירושלים - ירושלים נקראת נחלה, כי נחלה אין לה הפסק, מה שאין-כן מנוחה יכולה להתבטל (רא"ם). תורה י

רש"י פסחים לח, ב: "עד שלא הוקם המשכן היו במות מותרות ועבודה בכורות, משהוקם המשכן עבודה בכנים ונאסרו הבמות, עברו את הירדן והקבעו בגלגל שבע שבבשו ושבע שחלקו - היו הבמות מותרות". ובבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים "פה היום" במשכן שהוא עמכם, ונמשח, והוא פשוט להקריב בו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל בבמה אין קרב אלא הנדר והנדב, וזהו "איש כל הישר בעיניו" - שפירוש: אלא איש כל הישר בעיניו. וכדלקמן בהערה הבאה.

נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על-ידי שישר בעיניכם להביאם ולא על-ידי חובה, אותם תקריבו בבמה - וראה גם רש"י ובחים קיב, ב: "כשתעברו את הירדן לא תקריבו בבמות ככל אשר אנחנו עושים פה היום, שאנו מקריבין במשכן חטאות ואשמות, אלא איש כל הישר בעיניו תעשו, דהינו נדרים ונדבות שאינן עליכם חובה אלא לפי מה שישר בעיניכם". וכן ברש"י שם קיד, א: "היום אנו מטלטלין את המשכן ואנו אסורין בבמה ואין אנו מקריבין אלא

ונדבותיכם" וכיוצא בזה, בדברים שיש בידו להוסיף לפי הברכה, אבל לא על דברים הבאים חובה, שאינו יכול להוסיף עליהם. אף יש לומר שזה מוסב גם עליהם, שכן גם בדברים הבאים חובה יש להביא קרבנות דוקא מהמין המשובח והמובחר, וכאמור (ויקרא ג, טו) "כל חלב לה". תורה ח

(ח) לֹא תַעֲשֹׂן כָּכָל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים וְגו' - מוסב למעלה על "כי אתם עוברים את הירדן וגו'" - לעיל יא, לא. ולא על (ספרי וסמך) "והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וגו'", המדבר בשילה, שאם בן יהיה פירוש: לא תעשו בשילה ככל אשר אנחנו עושים פה היום במדבר שהמשכן בינינו, ואי אפשר לומר בן, שהרי כמו שאנו מקריבים פה היום חטאות ואשמות נדרים ונדבות, כך הם מקריבים בשילה, ואין הבדל ביניהם (רא"ם).

כשתעברו - זהו פירוש "כי אתם עוברים", כאשר תעברו.

"את הירדן" - מיד מתרים אתם להקריב בבמה כל ארבע עשרה שנה של כבוש וחלוק - ראה גם

יִמְעַבְּרוּן יַת הַיָּרְדֵּן וּמִתְבּוֹן בְּאַרְעָא דִּי
אַלְהֵיכֶם מִחֲסֵן יִתְבּוֹן וַיְנִיחַ לָכֵן מִכָּל בְּעָלֵי
דְּבִיכּוֹן מִסְחֹר סְחֹר וּמִתְבּוֹן לְרַחֲצָן:

(י) וְעַבְרַתֶּם אֶת־הַיָּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאַרְץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אֹיְבֵיכֶם
מִסָּבִיב וַיִּשְׁבַּתֶּם־בְּטַח:

כ"י - וְעַבְרַתֶּם אֶת־הַיָּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאַרְץ • שְׂתַחֲלֻקְהָ, וַיְהִי כָּל אֶחָד מִכִּיר אֶת חֻלְקוֹ וְאֵת שְׁבִטוֹ. וְהֵנִיחַ
לָכֶם • לְאַחַר כְּבוֹשׁ וְחֻלּוּק וּמִנּוּחָה (שׁוּפְטִים ג) מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֵנִיחַ ה', לְנִסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל, וְאֵין זֶה אֶלָּא
בִּימֵי דְדוֹר. אַז.

♦ יום שני כ"ה מנחם-אב ♦

יֵא וַיְהִי אֶתְרָא דִּי יִתְרַעֲי יִי אֱלֹהֵיכֶם בְּה
לְאַשְׁרָאָה שְׂכִנְתָּהּ תִּמְן לְתִמְן תִּיתִין יַת כָּל
דִּי אָנָּה מִפְּקָד יִתְבּוֹן עֲלֻתִּיכֶם וְנִכְסֵת
קוּדְשִׁיכֶם מַעֲשֵׂרְתִּיכֶם וְאַפְרָשׁוֹת יִדְכּוֹן וְכָל
שְׁפָר נְדָרִיכֶם דִּי תִדְרוּן קָדָם יִי:

(יא) וְהֵינָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ
לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שֶׁם שְׁמָה תִבְיֹאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי
מִצְוֶה אֶתְכֶם עוֹלָתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשֵׂרְתִּיכֶם
וּתְרִמַּת יִדְכֶם וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ
לַיהוָה:

כ"י - וְהֵינָה הַמָּקוֹם וְגו' • בְּנוֹ לָכֶם בֵּית הַבְּחִירָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדוֹר (ש"ב ט): "וַיְהִי כִּי־יָשֵׁב הַמֶּלֶךְ
בְּבֵיתוֹ וְה' הֵנִיחַ־לוֹ מִכָּל־אֹיְבָיו מִסָּבִיב, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נִתָּן הַנָּבִיא: רֹאֵה נָא אֲנִכִּי יוֹשֵׁב בְּבֵית אַרְזִים וְאֶרֶץ
הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה". שְׁמָה תִבְיֹאוּ וְגו' • לְמַעַלָּה אֲמֹר לַעֲנֵן שִׁילָה, וְכֵאן אֲמֹר לַעֲנֵן יְרוּשָׁלַיִם,
וְלִכְף חֻלְקֵם הַכְּתוּב, לִיתֵן הָמָר בֵּין זֶה לְזֶה: מִשְׁחָרְבָה שִׁילָה וּבָאוּ לְנוֹב, וְחָרְבָה נֹב וּבָאוּ לְגִבְעוֹן, הֵיוּ הַבְּמוֹת
מִתְרוֹת עַד שְׁפָאוּ לִירוּשָׁלַיִם. מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם • מִלְּמַד שֶׁיִּבְיֹאוּ מִן הַמִּבְחָר.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

עֲצֻמָּאִית. שִׁינוּי זֶה נֹבֵעַ מִהַבְּדֵל
בְּסִיסֵי בֵּין מִשְׁכָּן שִׁילָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
הַבְּחִירָה בְּמִשְׁכָּן שִׁילָה לֹא הִיְתָה
בְּחִירָה בְּמָקוֹם עֲצֻמוֹ בְּמִסְרָה בְּפָנֵי
עֲצֻמָּה, אֶלָּא הִיא נִבְעָה מִהַצֹּרֶךְ
לְקַבֹּעַ מָקוֹם לְשִׁכְנָהּ, כְּדִי שְׁחוּץ
לְמָקוֹם זֶה תִּאָסֵר הַקֶּרֶבֶת קֶרֶבְנוֹת,
מִה־שְׁאִין־כֵּן הַבְּחִירָה בִּירוּשָׁלַיִם הִיא
בְּחִירָה בְּמָקוֹם עֲצֻמוֹ בְּמִסְרָה בְּפָנֵי
עֲצֻמָּה, וְלִכֵּן הַבְּחִירָה בְּשִׁילָה הִיְתָה
זְמַנִּית, וְאֵלּוּ הַבְּחִירָה בִּירוּשָׁלַיִם הִיא
קְבוצָה וְנִצְחִית וְעַל־פִּיָּהּ יֻכְּנוּ גַם
שְׁנוּיֵי הַלְשׁוֹנוֹת שֶׁבֵּין שְׁנֵי פְסוּקִים
אֵלּוּ, כְּפִי שֶׁיִּרְאֶה לְמַעֲנֵן, וְאֵין כָּאֵן
מְקוֹמוֹ [ע"פ הרב].

וְלִכְף חֻלְקֵם הַכְּתוּב - לְכַתּוּב אֶת
שְׁנֵיהֶם (רש"י וּבְחִים קִט, א).
לִתֵּן הָמָר - לְהַקְרִיב בְּבִמּוֹת.
בֵּין זֶה לְזֶה - בְּזִמָּן שֶׁבֵּין חֻרְבָּן מִשְׁכָּן
שִׁילָה לְבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם.
מִשְׁחָרְבָה שִׁילָה וּבָאוּ לְנוֹב וְחָרְבָה נֹב

בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה" - רֹאֵה גַם רִש"י שֶׁם:
"אָמַר הָרִי נִתְקַם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל
אֹיְבֵיכֶם וְגו', מִה כְּתִיב אַחֲרָיו וְהִיָּה
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר וְגו', מַעֲתָה עָלֵינוּ
לְבָנוֹת בֵּית הַבְּחִירָה".

שְׁמָה תִבְיֹאוּ וְגו' - לְמַעַלָּה -
פְּסוּקִים הֵיוּ.

אֲמֹר לַעֲנֵן שִׁילָה, וְכֵאן אֲמֹר לַעֲנֵן
יְרוּשָׁלַיִם - פִּירוּשׁ: הַחֻבָּה לְהַקְרִיב
אֶת הַקֶּרֶבְנוֹת "בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'"
מוֹפִיעָה בְּפְסוּקִים אֵלּוּ פְּעָמִים, הַפֶּעַם
הָרִאשׁוֹנָה מִתִּיחֶסֶת לְמִשְׁכָּן שִׁילָה,
וְכֵאן לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבִירוּשָׁלַיִם. וְיֵשׁ
לְצִין שֶׁיִּחַד עִם זֹאת יִשְׁנוּ הַבְּדֵל בּוֹלֵט
בֵּין שְׁנֵי הָאֲבֻדִּים: בְּפֶעַם הָרִאשׁוֹנָה,
הַחֻבָּה לְהַקְרִיב אֶת הַקֶּרֶבְנוֹת בְּמָקוֹם
הַנִּבְחָר אֵינָה מוֹפִיעָה כְּעִנְיָן בְּפָנֵי
עֲצֻמוֹ, אֶלָּא כְּנִגְזֶרֶת שֶׁל הָאִיסוּר
לְהַקְרִיב קֶרֶבְנוֹת בְּמָקוֹמוֹת אַחֲרִים:
"לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן .. כִּי אִם בְּמָקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחַר", וְאֵלּוּ כָאֵן הִיא מוֹפִיעָה כְּחֻבָּה

(י-יא) וְעַבְרַתֶּם אֶת הַיָּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם
בְּאַרְץ - [מ]שְׂתַחֲלֻקְהָ וַיְהִי כָּל
אֶחָד מִכִּיר אֶת חֻלְקוֹ וְאֵת שְׁבִטוֹ -
בְּדָפוּס רִאשׁוֹן: וְאֵת שְׂבִטוֹ. כְּלוֹמַר,
אֶת מָקוֹם וְשִׁיבְתוֹ. וְכֵן מִפְּרֵשׁ ה"גוּר
אַרְיָה, וְכָלשׁוֹן הַכְּתוּב "וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּה".
וְרֹאֵה גַם רִש"י וְכֵאִין קִיב, ב: "עַבְרַתֶּם
אֶת הַיָּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאַרְץ, הֵינּוּ לְאַחַר
יְרוּשָׁה וְיִשְׁיבָה".

וְהֵנִיחַ לָכֶם - לְאַחַר כְּבוֹשׁ וְחֻלּוּק
וּמִנּוּחָה "מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֵנִיחַ ה'
לְנִסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל" - שׁוּפְטִים ג.
א.

וְאֵין זֶה אֶלָּא בִּימֵי דְדוֹר, אִזּוֹ "וְהֵינָה
הַמָּקוֹם וְגו'", בְּנוֹ לָכֶם בֵּית הַבְּחִירָה
בִּירוּשָׁלַיִם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדוֹר -
שְׁמוֹאֵל ב ז, א-ב.

"וַיְהִי כִּי יָשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ, וְה' הֵנִיחַ
לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל אֹיְבָיו, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֶל נִתָּן הַנָּבִיא רֹאֵה נָא אֲנִכִּי יוֹשֵׁב
בְּבֵית אַרְזִים, וְאֶרֶץ הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב

המקום אשר יבחר ה' אליכם בו לשכן שמו שם (יב, יא)

הקשה בספר החיים (לאחי המהר"ל), מדוע לא נאמר בשום מקום בתורה 'ירושלים' בפרוש. ותרגו, שבכל מקום שיהודי מתפלל לה', הרי זה מקום שה' בחר בו. ולכן מתפללים לצד ירושלים, כי היא קיימת בכל מקום, גם בחוץ לארץ. ולפי זה מבאר מה שאמרו כל הדר בחוץ לארץ פאלו אין לו אלקה, שהכונה לדירת קבע, כאשר האדם אינו חושב כלל על הגאולה. אבל מי שגר שם וחושב אודות משיח וארץ ישראל, וכמו בעת התפלה שפונה לצד ארץ ישראל, הרי מקומו הוא המקום אשר יבחר ה'.

(יב) ושמחתם לפני יהוה אלהיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהתיכם והלוי אשר בשעריכם כי אין לו חלק ונחלה אתכם:

(יג) השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה:

כ"י • השמר לך • (ספר) לתן "לא תעשה" על הדבר. בכל מקום אשר תראה • אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב על-פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל.

(יד) כי אם במקום אשר יבחר יהוה באחד שבטיך שם תעלה עלתיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה:

אשל אברהם – הרב אלאשילי

לראית הלב והמחשבה, בכל מקום אשר יעלה על לבך, ובזנות הכתוב בזה להתיר על-פי נביא, וכדלקמן.
אבל אתה מקריב על-פי נביא - שאם הנביא אומר לך להקריב בבמה באופן חד פעמי, מותר לך לשמוע לו. **כגון אליהו בהר הכרמל** - שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות כדי לגדור את ישראל (רש"י לקמן יח, כב). ואף שדבר זה אנו למדים לקמן מהפסוק (יח, טו) "אליו תשמעו", כמבאר ברש"י שם פסוק כב, יש לומר שהלימוד מכאן הוא, שהקריב על-פי נביא בבמה יש לה גדר קרוב ממש לכל דבר וענין (כמו קרבן שהקריבו על המזבח), שמלכתחילה התורה נתנה אפשרות להקריב קרבן על-פי נביא מחוץ למקדש בבמה, ואלו מהפסוק "אליו תשמעו" לבד אנו למדים שרק הותר להקריב קרבן בבמה על-פי נביא, אבל לא לענין שיש לזה גדר קרוב ממש (ע"פ משאת המלך). וראה רש"י מלכים א יח,

(יג) השמר לך - לתן "לא תעשה" על הדבר - שאף שבכך צוה על זה באמרו: "שמעו תביאו וגו'", הרי זה ב'עשה' בלבד, ולכן הוצרך עוד לחזור ולומר "השמר לך", כדי שיהיה הדבר גם ב'לא תעשה' (גרא), שכן כל "השמר" ו"פן" לא תעשה' הוא (רא"ס). ואף שגם לעיל נזכר בלשון לאו: "לא תעשון כן", וברש"י שם: "להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יבחר", אין זה חשוב לאו, כיון שהדגש הוא על ה'עשה' שבדבר: "כי אם במקום אשר יבחר". וכן "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום", אין זה לאו, כי הדגש הוא על הסיום, "איש כל הישר בעיניו" (ע"פ באר בשדה).
בכל מקום אשר תראה - אשר יעלה בלבך - כלומר, ראייה האמורה כאן אינה ראייה חושית, כי הדבר מיותר, והיה די באמרו "בכל מקום", ומדוע "אשר תראה"? אלא הכונה

ובאו לגבעון, היו הבמות מתרות - ברש"י ובחיים קיב, ב: "בשחרבה שילה ונלקח הארון בימי עלי באו לנוב .. חרבה נוב בימי שאול באו לגבעון". וברש"י שמואל א ט, יג: "משחרבה שילה התרו הבמות, והיו מקריבין שלמים ואוכלים יחד".
עד שבאו לירושלים - שאז נאסרו שוב הבמות ושוב לא התרו. וראה רש"י ובחיים שם: "דהא קרא בהיתר במות דגלגל משתעי, וקאמר: עד מתי אני אומר לכם איש כל הישר בעיניו - כי לא באתם עד עתה וגו', אבל לא משבאתם, ואי אין היתר בין זו לזו, לא הני ליה למיכתב אלא מנחה, ומדכתיב נחלה, שמע מינה דהכי קאמר להו: אחר קדושת המנוחה תחורו להיתר הראשון, עד בואכם אל הנחלה".
מבחר נדריכם - מלמד שביאו מן המבחר - וראה רש"י ויקרא כו, לג. תורה יב

זש"י • באחד שבטיך • בחלקו של בנימין. ולמעלה הוא אומר: "מכל שבטיכם", הא כיצד? כשקנה דוד את הגרן מארונה היבוסי, גבה הזהב מכל השבטים, ומכל מקום הגרן בחלקו של בנימין היה.

טו לחוד בכל רעות נפשך תפוס ותיכול
בשרא ככרפתא דני אלהך די יהב לך בכל
קריוך מסאבא ודכיא וכלגא כבשר טבא
ואילא:

(טו) רַק בְּכַל-אוֹת נַפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאַכְלִיתָ בָּשָׂר
בְּבִרְפַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ בְּכַל-שְׁעָרֶיךָ
הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יֹאכְלֻנּוּ בַּצִּי וּבָאֵיל:

זש"י • רק בכל-אות נפשך • במה הפתוב מדבר? אם בבשר תאונה, להתיירה להם בלא הקרבת אמונים, הרי הוא אמור במקום אחר: "כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' ואמרת אכלה בשר וגו'", במה זה מדבר? בקדשים שנפל בהם מום, שיפדו ויאכלו בכל מקום, לכל יפדו על מום עובר? תלמוד לומר: "רק". תזבח ואכלת • (בכורות טו. יבמות עג) אין לך בהם הטר גיזה וחלב אלא אכילה על-ידי זביחה. הטמא והטהור • לפי שבאו מפת קדשים שנאמר בהם (ויקרא ו): "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל", הצריך להיתר בו שטמא וטהור אוכלין בקערה אחת. בצבי ובאיל • שאין קרבן בא מהם. בצבי ובאיל • לפטרן מן הזרוע והלחיים והקבה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הטמא והטהור - לפי שבא מפת קדשים - שהרי מדובר בבשר קדשים שנפל בו מום.

שנאמר בהם - ויקרא ז, יט.
"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", הצריך להיתר בו - בבשר קדשים שנפל בו מום ונפדה.

שטמא וטהור אוכלים בקערה אחת - שהבשר שאוכל אותו הטהור בהכרח יגע בטמא, מאחר שגם הטמא אוכל עמו בקערה אחת (רא"ש). וזהו פירוש "הטמא והטהור", הטמא עם הטהור. והלימוד הוא מיתור תיבת "והטהור", כי מה שכתב "הטמא" מוכן הוא, שבא להיתר לטמא לאכול קדשים שנפסלו ונפדו, אף לאיזה ענין כתב "והטהור"? לכן כתב שפירושו ביחד עם הטמא (באר בשדה).

"בצבי ובאיל" שאין קרבן בא מהם - כמו שהטהור אוכל צבי ואיל בטומאה, שהרי אינם קדשים, שכן אין קרבן בא מהם, כך הטהור אוכל בטומאה קדשים שנפסלו ונפדו (ט"א).
בצבי ובאיל - לפטרן - קדשים שנפסלו ונפדו.

מן הזרוע והלחיים והקבה - שאין צריך לתתם לכהן, כשם שאין נותנים מצבי ואיל (שכן נאמר בהם (לקמן יח, א): "אם שור אם שד", ופירש רש"י שם:

להתיירה להם בלא הקרבת אמונים - כשיבואו לארץ יוכלו לאכול בשר לתאונתן בלא שום הקרבה, שמתחלה כשהיו במדבר משחוקם המשכן, נאסר להם בשר תאונה, שאין יכולין לאכול אלא בשר שלמים, ואם היו שוחטין בלא קרבן - היו ענושים ברת, בדכתיב (ויקרא יז, ד) "ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו'", וכשנכנסו לארץ ונתרחקו מן המזבח, הותר להם שיזבחו בשר לתאונתן ויאכלו (רש"י חולין טו, א).

- הרי אמור במקום אחר - לקמן פסוק כ.

"כי ירחיב ה' [אלהיך] את גבולך וגו' ואמרת אכלה בשר וגו'", במה זה מדבר? בקדשים שנפל בהם מום, שיפדו ויאכלו בכל מקום. יכול יפדו על מום עובר - שגם אם נפל בהם מום שעתיד להתרפאות, יוכל לפדותו מיד ולאכלן במומם בכל מקום (שפ"ח).

תלמוד לומר: "רק" - ו"רק" הוא מיעוט, ובא למעט מום עובר.

תזבח ואכלת - אין לך בהם הטר גיזה וחלב, אלא אכילה על-ידי זביחה - כלומר, אין לך בהן היתר אכילה אלא משעת זביחה, לאפוקי חלב וגיזה דהנאה דמחיים היא (רש"י תמורה לא, א).

לא: "שבוים שנגלגלה שכינה על יעקב בבית אל וקראו ישראל, בו ביום אמר לו: גוי וקהל גוים יהיה ממך, עתידין בניך להקהל בשאר עמים ולבנות מזבח להקטיר עליו בשעת איסור הבמות, ואני מתרצה בך". תורה יד (יד) באחד שבטיך - בחלקו של בנימין - בדרך לקמן לג, יב וברש"י שם.

ולמעלה הוא אומר - פסוק ה.
"מכל שבטיכם", הא כיצד? כשקנה דוד את הגרן מארונה היבוסי גבה הזהב מכל השבטים - כתוב אחר אומר (דח"א כא, כה): "ויתן דוד לארגון במקום שקלי זהב משקל שש מאות, וכתוב (ש"ב כד, כד): "ויען דוד את הגרן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים", הא כיצד? גבה מכל שבט ושבט חמשים, שהן שש מאות (ובחס קטו, א). ומכאן מוכיח הרא"ם שתחילת פסוק ה: "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם", מדבר על בית המקדש. אף ה"גור ארצה" כתב שאין הכרח לקף, אלא הפסוק כלו מדבר במשכן שילה, אלא שלומדים משם גם על בית המקדש שצריך להיות "מכל שבטיכם".

ומכל-מקום הגרן בחלקו של בנימין היה. תורה טו

(טו) רק בכל אות נפשך - במה הפתוב מדבר? אם בבשר תאונה

(טז) רק הָדֵם לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם: ^{טז} לְחֹדֶר דָּמָא לֹא תִיכְלוּן עַל אֶרְעָא תִשְׁפְּכוּהָ בַּמַּיָּא:

כ"ט"א רק הָדֵם לֹא תֹאכְלוּ • אף-על-פי שֶׁאֲמַרְתִּי שָׁאִין לָךְ בּוֹ זְרִיקַת דָּם בַּמִּזְבֵּחַ, לֹא תֹאכְלֶנּוּ. תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם • לומר לָךְ שָׁאִין צָרִיךְ פְּסוּי. דָּבָר אַחֵר: הָרִי הוּא בַּמַּיִם, לְהִכְשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים (ספרי. חולין עד) •

(יז) לֹא־תוֹכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעֲשֶׂר דִּגְגָךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וְצֹאנְךָ וְכָל־נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדָּר וּנְדִבְתֶּיךָ וְתִרְוַמַת יָדְךָ:

כ"ט"א לֹא־תוֹכַל • בָּא הַכְּתוּב לִתֵּן "לֹא תַעֲשֶׂה" עַל הַדָּבָר. לֹא־תוֹכַל • רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־קֶרְחָה אוֹמֵר: "כָּל אֲמָה, אֲבָל אֵינָךְ רִשְׁאִי". כִּי־צֵא בּוֹ: (יהושע טו) "וְאֵת הַיְּבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא יָכְלוּ בְּנֵי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם", יְכוּלִים הָיוּ, אֲלָא שָׁאִינָן רִשְׁאִין, לְפִי שֶׁפָּרַת לָהֶם אֲבָרָהֶם בְּרִית כְּשֶׁלָּקַח מֵהֶם מַעֲרַת הַמַּכְבֵּלָה. וְלֹא יְבוּסִים:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

תַּעֲשֶׂה' עַל הַדָּבָר - לְעֵיל פְּסוּק יג בָּא הַכְּתוּב לִיתֵּן 'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל הַהֶקְדָּה, וְכֵאן בָּא לִיתֵּן 'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל הָאֲכִילָה, שֶׁלֹּא יִאָּכְלוּ מִחוּץ לַחֻמָּה, וְהַמִּצְוָה 'עֲשֶׂה' שֶׁל זֶה נִאֲמָרָה לְעֵיל פְּסוּקִים יז: "שָׁמָּה תִּבְיֹאוּ .. וְאִכְלֹתֶם שֶׁם וְגו'" (ע"פ גר"א). וְמָה שֶׁנֶּקַט בִּלְשׁוֹן "בָּא הַכְּתוּב" וְלֹא בִלְשׁוֹן "לִיתֵּן לֹא־תַעֲשֶׂה", בְּדִלְעִיל פְּסוּק יג, יֵשׁ לוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁכֵּאן אֲמָר בִּלְשׁוֹן "לֹא תוֹכַל לֶאֱכֹל", וְלֹא בִלְשׁוֹן פְּשׁוּטָה "לֹא תֹאכַל", וְהִיא נִתֵּן לוֹמֵר שָׁאִין זֶה 'לֹא תַעֲשֶׂה' אֲלָא סִיפּוֹר בְּעֶלְמָא, לְכֹן כּוֹתֵב רִשְׁ"י שֶׁבְּהֶקְדָּם צָרִיךְ לוֹמֵר שֶׁ"בָּא הַכְּתוּב לִיתֵּן לֹא־תַעֲשֶׂה", כִּי אִם לֹא בֶן לָמָּה לֹא יוֹכְלוּ, וּפִירוּשׁ "לֹא תוֹכַל", מְבָאֵר רִשְׁ"י בַּדְּבוּר הַבָּא (ע"פ מַשְׁכִּיל לְדוֹד).

לֹא תוֹכַל - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אוֹמֵר - ספרי.
יְכוּל אֲתָה, אֲבָל אֵינָךְ רִשְׁאִי - בְּלוֹמֵר, "לֹא תוֹכַל" פִּירוּשׁוֹ: אֲסוּר לָךְ, וְלֹא שָׁאִין לָךְ יְכוּלָּת, כִּי אִם מוֹתֵר - לָמָּה "לֹא תוֹכַל"?

כִּי־צֵא בּוֹ: "וְאֵת הַיְּבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא יָכְלוּ בְּנֵי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם" - יהושע טו, סג.

יְכוּלִים הָיוּ, אֲלָא שָׁאִינָן רִשְׁאִין, לְפִי שֶׁפָּרַת לָהֶם אֲבָרָהֶם בְּרִית כְּשֶׁלָּקַח מֵהֶם מַעֲרַת הַמַּכְבֵּלָה - אֲמָרָה: אֲנִי יוֹדְעִים שֶׁעֲתִיד הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לִיתֵּן לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה, בְּרוּת עֲמֻנּוֹ שְׁבוּעָה שָׁאִין

כִּיסוּי אִף זֶה לֹא צָרִיכָה כִּיסוּי (חולין פד, א). וְאִף שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כִּיסוּי דָּם אֲלָא בְּחִיה וְעוֹף, כְּאֲמוֹר בְּפֶרֶשׁת אַחֲרֵי מוֹת יו, יג: "צִיד חַיָּה אִו עוֹף .. וְכִסְהוּ בַּעֲפֹר", הָרִי מְפֹרָשׁ בְּגִמְרָא שֶׁם שְׁלוּלָה הַפְּסוּק הָאֲמוֹר כֵּאן הִיָּה נִיתֵן לוֹמֵר שֶׁבְּהִמָּה בְּכָלל חַיָּה לְחִיָּבָה בְּכִסּוּי דָּם (גר"א). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁזֶּה שֶׁבְּהִמָּה אֵינָה צָרִיכָה כִּיסוּי דָּם לוֹמְדִים מִלִּקְמֵן פְּסוּק כד, וְכֵאן הוּצָרָךְ לְמַעַט בְּהִמָּה פְּסוּלִי הַמְּקַדְּשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה דְּמַתָּה אוֹתָהּ לְצַבִּי וְאַיִל, וְהִיא נִיתֵן לוֹמֵר שֶׁצָּרִיכָה כִּיסוּי דָּם כְּצַבִּי וְאַיִל (באר בשדה בדעת הרא"ם).

דָּבָר אַחֵר - הַטַּעַם שֶׁהוּצָרָךְ לְפִירוּשׁ נוֹסֵף, כִּי לְפִירוּשׁ הָרִאשׁוֹן קֶשֶׁה: לָמָּה נֶאֱמַר "תִּשְׁפְּכֶנּוּ", הִיָּה לוֹ לוֹמֵר "יְהִיָּה בַּמַּיִם" (מַשְׁכִּיל לְדוֹד). אִו מִשּׁוֹם שֶׁזֶּה שֶׁבְּהִמָּה לֹא צָרִיכָה כִּיסוּי דָּם אֲנִי יוֹדְעִים מִהַפְּסוּק דִּלְקַמֵּן. וְיוֹתֵר נִרְאֶה, מִשּׁוֹם שֶׁבְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא נִיתֵן לְלַמּוֹד אֶת שְׁנֵיהֶם מִפְּסוּק זֶה. וְזֶהוּ הַכָּלל בְּרִשְׁ"י, שֶׁלְּפַעֲמִים מִבִּיא כְּמָה פִּירוּשִׁים בְּאוֹתוֹ פְּסוּק לֹא מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ קוּשִׁי בְּפִירוּשׁ הָרִאשׁוֹן, אֲלָא מִשּׁוֹם שֶׁבְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא יֵשׁ מְקוֹם לְשִׁנּוֹי הַפִּירוּשִׁים.

הָרִי הוּא "בַּמַּיִם" לְהִכְשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים - מָה מֵיָּם מְכִשִּׁיר אֶת הַזְּרָעִים לְקַבֵּל טוּמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יא, לח) "וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל יָדְךָ וְגו'", אִף דָּם מְכִשִּׁיר אֶת הַזְּרָעִים. תּוֹרָה יז
(יז) לֹא תוֹכַל - בָּא הַכְּתוּב לִתֵּן לֹא

"פֶּרֶט לְחִיָּה". הַלִּימּוּד הוּא מִיתוּר הַתִּיבוֹת "בְּצַבִּי וְכֹאִיל", שָׁאֵם הַכּוֹנֵה לְהַתִּיר לֶאֱכֹל בְּטוּמְאָה, הָרִי כִּבֵּר אֲמָר "הַטַּמָּא וְהַטְּהוֹר" (גר"א). אֲלָא שֶׁתְּחִילָה בִּיָּאֵר אֶת הַכְּתוּב כְּפִשּׁוּטוֹ, וְכַעַת מְבָאֵר הַלִּימּוּד מִיתוּר תִּיבוֹת אֵילוּ. וְכִ"מִשְׁכִּיל לְדוֹד" כְּתֹב, שֶׁהַלִּימּוּד הָרִאשׁוֹן הוּא מִ"כְּצַבִּי", וְהַלִּימּוּד הַשֵּׁנִי הוּא מִ"וְכֹאִיל". אִף לְכַאֲוָה לֹא מִשְׁמַע כֵּן מִלְשׁוֹן רִשְׁ"י. תּוֹרָה טז

(טז) **רַק הָדֵם לֹא תֹאכְלוּ - אַף־עַל־פִּי שֶׁאֲמַרְתִּי שָׁאִין לָךְ בּוֹ זְרִיקַת דָּם בַּמִּזְבֵּחַ** - וְהִיא עוֹלָה עַל הַדַּעַת, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר הָדֵם אֲלָא כְּדִי שֶׁיְהִי נִזְרָק עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲבָל זֶה שָׁאִין בּוֹ זְרִיקַת דָּם בַּמִּזְבֵּחַ, לֹא (רא"ם).

- לֹא תֹאכְלֶנּוּ - לְכֹן חֹזֵר וְהוֹדִיר כֵּאן עַל הָדֵם. אִף קֶשֶׁה, הָרִי הַדָּבָר כְּבֵר נִלְמַד מִמָּה שֶׁכְּתוּב (ויקרא יז, י): "אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל דָּם", וּפִירוּשׁ רִשְׁ"י: "כָּל דָּם - לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יז, יא): בְּנֶפֶשׁ וְכִפֹּר, יְכוּל לֹא יִהְיֶה חֵיב אֲלָא עַל הַמְּקַדְּשִׁים? תִּלְמוּד לוֹמֵר: כָּל דָּם" (רא"ם). וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁמִּשְׁם נִיתֵן לְלַמּוֹד רַק עַל "תְּמִימִים", שָׁאֵף שְׁאִינָם מְקַדְּשִׁים הָרִי בִּינוֹן שֶׁהֵם רְאוּיִים לְמוֹדָה, הַתּוֹרָה אֲסָרָה לֶאֱכֹל אֶת דָּמָם, וְאַלּוּ כֵּאן הַתּוֹרָה בָּאָה לְאֲסוּר אִף דָּם שֶׁל בְּעֵלֵי מוֹמִים שֶׁהֵם פְּסוּלִים לְמוֹדָה (גר"א).

תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם - לוֹמֵר לָךְ שָׁאִין צָרִיךְ בְּסוּי - מָה מֵיָּם לֹא צָרִיכִים

היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס, כך מפרש בפרקי דרבי אליעזר (פ' לה), והוא שנאמר (שמואל ב ה'): "כי אם-הסירך העזרים והפסחים", צורות שכתבו עליהם את השבועה. ובכרת בקרך • אזרה לכהנים. ותרומת ירך • אלו הבכורים.

(יח) **כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה יֵאלֶהֶךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה יֵאלֶהֶךָ בּוֹ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחָת לִפְנֵי יְהוָה יֵאלֶהֶךָ בְּכָל מִשְׁלַח יָדְךָ:**

כ"ה • לפני ה' • לפני מן החומה. והלוי אשר בשעריך • אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני! אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

קדשי הגבול היא, ואינה צריכה חומה (רש"י יבמות עג, א). תורה יח (יח) **לפני ה' - לפני מן החומה** - בתוך ירושלים, וזה נקרא "לפני ה'", ולא בעירה, שהרי לא נאמר שיש לאכול אותם "במקום קדוש" (רא"ם גור"א).

והלוי אשר בשעריך - וקשה מה ענין הלוי כאן, שהרי מעשר ראשון נאכל בכל מקום (משכיל לדח).

אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון - תן לו מעשר עני - לומר בן ממה שנאמר "והלוי אשר בשעריך", דהינו שמדובר כאן בלוי הגר בעירך ואתה מצוה לפרנסו, אמנם תחלה מוטל עליך לתת לו מעשר ראשון כפי המגיע לו "מחלקו", אף אם אין לך מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, ואת זה ניתן לעשות "בשעריך", ואין צורך לשם כך להביאו לירושלים, שכן מעשר עני נאכל בכל מקום (עייני רש"י).

אין לך מעשר עני - הזמינהו על שלמך - דיק לכתוב "הזמינהו" ולא "תן לו" בכמעשר עני, משום שמעשר עני נאכל בכל מקום, ויוצא ידי חובתו במה שנותן לו המעשר בעירו, אבל השלמים נאכלים רק בירושלים, והכונה שזמין את הלוי אליו לירושלים לאכול יחד עמו את השלמים לפני ה' (עייני רש"י). תורה יט

ב ה, ו: "מצדת ציון נקראת יבוס, ומזרעו של אבימלך היו".

[נקראו יבוסים - בן הגירסא בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים], כך מפרש ב"פרקי דרבי אליעזר" - פרק לו.

והוא שנאמר - שמואל ב ה, ו.

"כי אם הסירך העזרים והפסחים, צלמים שכתבו עליהם את השבועה

- וברש"י שם: "והיו להם שתי עבודות דות: אחד עור ואחד פסח, שנעשו על שם יצחק ויעקב, ובפיהם השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, ולכך לא הורישום, וכשלקדו את ירושלים לא לבדו את המצודה, כמו שנאמר (יהושע טו, ג): ואת היבוס יושבי ירושלים לא יכלו יושבי יהודה להורישם, ותנא אמר רבי יהושע בן לוי: יכולין היו אלא שלא היו רשאים".

ובכרת בקרך - אזרה לכהנים - שהרי את הבכורות רק הכהנים אוכלים (רא"ם).

ותרומת ירך - אלו הבכורים - כבר פירש בן לעיל פסוק ו, ומה שחזר ופירשו כאן, יש לומר מפני שלעיל שם נזכר "תרומת ירכם" בהמשך ל"מעשרותיכם", ואלו כאן הוא נזכר בהמשך לנדרים ונדבות, והיה ניתן לומר ש"תרומת ירך" דומה להם, לכן פירש שגם כאן פירשו ביכורים, וכמבאר ברש"י לעיל (גור"א). אבל אין לפרש שהכונה לתרומה ממש, שכן תרומה ממש

ישראל יורשים את עיר יבוס כ"אם ברצונם, ואחר-כך קנה את המכפלה במכר זהב ובכתב עולם לאחוזת עולם. מה עשו אנשי יבוס? עשו צלמי נחשת והעמידו אותם ברחוב העיר וכתבו עליהם שבועת אברהם, וכשבאו ישראל להכנס בעיר היבוסית לא היו יכולים מפני ברית אברהם (פרקי דרבי אליעזר פ"ח). אף רש"י ביהושע שם, וכן בשמואל ב ה, ו, הביא את דברי ה"ספרי" שלא היו יכולים מחמת השבועה שנשבע אברהם לאבימלך. ומה שרש"י לא נקט כאן בדעה זו, שהוא דבר שמפורש במקרא (בראשית כא, ג), יש לומר מפני שהשבועה היתה רק עד הנזר, כאמור ברש"י שם: "עד כאן רחמי האב על הבן", ועל-פי פשוטו של מקרא בזמן יהושע כבר בטלה השבועה, כי עברו כבר שלשה דורות עד אז, מה שאין-כן לפירוש רש"י על הנ"ך יש לומר בדוחק שאחד מנכדיו האריך ימים עד יהושע, ואלו בזמן דוד היה רק ענין של חלול השם (ע"פ הרב).

ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס - וברש"י יהושע שם: "יבוסית זה לא על שם האומה היה, אלא מגדל דוד שהיה בירושלים ושמו יבוס, ובני אותו מחוז מפלשתים היו, וכשכבשו בני יהודה את ירושלים לא הורישו את בני אותו מחוז". וברש"י שמואל

(יט) הַשֹּׁמֵר לֹךְ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-הַלֵּל בְּלַיְמוֹךְ יט אֶסְתַּמֵּר לָךְ דִּלְמָא תַּשְׁבּוּק יֵת לְנָאִי כֹל יומיךָ על ארעך:

על-אדמתך: ם

כ"י- הַשֹּׁמֵר לֹךְ • לֵתֵן 'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל הַדָּבָר. עַל-אֲדָמְתְּךָ • אֲכַל בְּגוֹלָה, אֵינְךָ מִזְהָר עָלָיו יוֹתֵר מֵעֲנִי יִשְׂרָאֵל.

(כ) כִּי-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבולֶךָ בְּאֶשֶׁר דָּבַר לָךְ וְאַמְרֹת אֲכַלָּה בָּשָׂר כִּי-תֵאָוֶה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל-אֹתוֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:

כ"י- כִּי-יִרְחִיב וְגו' • (חולין פד) לְמַדָּה תוֹרָה 'דֶּרֶךְ אֶרֶץ' שְׁלֹא יִתְאָוֶה אָדָם לֶאֱכֹל בָּשָׂר אֲלֹא מִתּוֹךְ רַחֲבַת יָדַיִם וְעֶשֶׂר. בְּכָל-אֹתוֹת נַפְשְׁךָ וְגו' • (שם ט"ז) אֲכַל בַּמִּדְבָּר נֶאֱסַר לָהֶם בָּשָׂר חֲלִין, אֲלֹא-אִם-כֵּן מִקְדִּישָׁה וּמִקְרִיבָה שְׁלָמִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק ד עמוד 1108 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הנהירות באכילה - שתהיה לשם שמים

בְּכָל-אֹתוֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר: .. רַק חֲזַק לְבַלְתִּי אֲכֹל הָדָם (יב, כ - כג)

אֵינָא בְּגִמְרָא (חולין טז, ב): "רבי ישמעאל אומר, לא בא הפתוב אלא להחמיר להם בשר תאווה". שעד שזכננסו לארץ נאסר להם בשר תאווה, ורק בשר קדשים היה מתיר להם. מה-שאין-כן שזכננסו לארץ, התיר להם בשר תאווה. ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

כששהו בני ישראל במדבר לא התעסקו עם ענינים גשמיים, וכל עסקיהם היה רק בלמוד התורה וכיוצא בזה, ואף כשאכלו בשר היה זה רק בשר קדשים. אף שזכננסו לארץ, התחילו להתעסק עם ענינים גשמיים ולהעלותם לקדשה על-ידי העבודה ד'כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו". ועל-זה מזהיר הפתוב, שזכננסו לארץ ויתר להם - לא רק בשר קדשים שיש בזה מצוה, אלא גם - "בשר תאווה", אכילה שאין בה מצוה, יש להזהר מאוד "רק חזק לבלתי אכל הדם", ש"רתיתחת הדמים" וחיות האדם לא תהיה ב"בשר" ובענינים הגשמיים, אלא כל עסוקו בהם יהיה רק לשם שמים להעלותם לקדשה.

אשל אברהם - הרב אלעזר

שפסוק זה בא ללמד דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא מתוך עושר, שאם בן היה לו לכתוב: "כי וברכך ה' אלהיך" [או "כי ירחיב ה' אלהיך לך"], ומהו שנקט "את גבולך"? אלא ללמד גם שהיתר בשר תאווה הוא רק ב"גבולך" ולא במדבר (ע"פ גרא). אֲלֹא-אִם-כֵּן מִקְדִּישָׁה וּמִקְרִיבָה שְׁלָמִים - ויראה רש"י חולין שם ש"אם היו שוחטין בלא קרבן היו עגושים פרת, כדכתיב (ויקרא י"ד) וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הָבִיאוּ וְגו'". אֲבָל רֹאה רש"י ויקרא שם שהפתוב מדבר במקדשים. תורה כא

בָּשָׂר, אֲלֹא מִתּוֹךְ רַחֲבַת יָדַיִם וְעֶשֶׂר - מפרש "גבולך" על שדות וכרמים, וזהו העושר (רא"ם). בְּכָל אֹתוֹת נַפְשְׁךָ וְגו' - הפתוב מדבר בבשר תאווה להחמיר להם בלא הקרבת אימונים (רש"י לעיל פסוק טז), שזכננסו לארץ ויכלו לאכול בשר לתאווה, בלא שום הקרבה (רש"י חולין טז, ב). וזהו פירוש "בכל אות נפשך", בכל מין שתתאנה בו נפשך, בין בשתקריבנה שלמים בין בשלא תקריבנה שלמים (רא"ם). - אֲכַל בַּמִּדְבָּר נֶאֱסַר לָהֶם בָּשָׂר חֲלִין - הלימוד הוא מזה שכתוב "כי ירחיב ה' את גבולך", דהינו דוקא בארץ. ואין זה סותר לפירוש שלפני כן

(יט) הַשֹּׁמֵר לֹךְ - לֵתֵן 'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל הַדָּבָר - שבפסוק הקודם זהו מצות עשה, וכאן הוסיף לו מצות 'לא תעשה' (גרא). עַל אֲדָמְתְּךָ - אֲכַל בְּגוֹלָה - שאינה "אדמתך". אֵינְךָ מִזְהָר עָלָיו יוֹתֵר מֵעֲנִי יִשְׂרָאֵל - כיון שבארץ ישראל יש לישראל נחלה וללוי אין נחלה, לכן צריך לזהר לפנקסם יותר משאר עניי ישראל, אבל בגולה שגם לישראל אין נחלה, אין דין עדיפות ללוי על שאר עניי ישראל. תורה כ (כ) כִּי יִרְחִיב וְגו' - לְמַדָּה תוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שְׁלֹא יִתְאָוֶה אָדָם לֶאֱכֹל

כא ארי יתרחק מן ארץ די יתרי יי
אלהיך לאשראה שכנתה תמן ותכוס מתוך
ומענה די יב יי לך קמא די שקדנה
ותיכול בקרניך בכל רעות נפשך:

(כא) כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וּבִבְחַת מִבְּקֶרֶךְ וּמִצְאֹנֶךְ
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ וְאָכַלְתָּ בִשְׁעָרֶיךָ
בְּכָל אֹת נִפְשֶׁךְ:

כ"ה כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם • ולא תוכל לבא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשו שהמשכן הולך
עמכם. וּבִבְחַת וגו' כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ • (חולין כח) למדנו שיש צווי בזביחה היאך ישחוט, והן הלכות
שחיטה שנאמרו למשה מסיני.

כב ביום קמא די מתאכל בשר טבא ואילא
בן תיכלה מסאבא ודכיא כחדא יכלה:

(כב) אַךְ כַּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל בֶּן
תֹּאכְלֶנּוּ הַטֶּמְאָה וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֵאָכְלֻנּוּ:

כ"ה אַךְ כַּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת־הַצִּבִּי וגו' • אינך מזהר לאכלן בטרה; אי מה צבי ואיל חלבן מתר, אף חלין
חלבן מתר? תלמוד לומר: "אך".

כג לחוד תקף בדיל דלא למיכל דמא ארי
דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא עם
בשרא:

(כג) רַק חֹזֶק לְבַלְתִּי אֶכֶּל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ
וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבֶּשָׂר:

כ"ה רַק חֹזֶק לְבַלְתִּי אֶכֶּל הַדָּם • (ספרי) ממה שנאמר "חזק", אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו. לפיכך
הצריך לומר "חזק", דברי רבי יהודה. רבי שמעון בן עזאי אומר: לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך
עד כמה אתה צריך להתחזק במצות. אם הדם, שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאנה לו, הצריך לחזקך
בזההתו, קל וחומר לשאר מצות. וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבֶּשָׂר • (חולין קב. ספרי) אזהרה לאכר מן החי.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וכשב ועז לא תאכלו, יש לומר
שולא לימוד זה היה ניתן לומר
שהפסוק הוא מדבר בקדשים, וכמו
שאומר בהמשך הכתוב שם: "כי כל
אוכל חלב מן בהמה אשר יקריב
ממנה אשה לה", שהיה ניתן לפרש מן
הבהמות העומדות להקדשה, ולכן
צריך לימוד מתיבת "אך", לומר שחלב
לא התר בחולין, והאמור לעיל שם
מדבר אף בחולין (ע"פ משכיל לדוד). תורה כג
(כג) רַק חֹזֶק לְבַלְתִּי אֶכֶּל הַדָּם -
ממה שנאמר "חזק" אתה למד שהיו
שטופים בדם לאכלו - וכן מובן מזה
שאיסור אכילת דם נאמר כאן בהמשך
ל"כי תאנה נפשך לאכול בשר", דהיינו
שגם הדם הוא בכלל "תאנה נפשך",
ואין זה אלא מחמת שהיו שטופים
באכילת דם, ולכן הביא רש"י דעה זו
כפירוש עקרי של הפסוק (ע"פ הרב). וגם
יותר מסתבר בפשוטו של מקרא
ש"חזק" האמור באיסור הדם נאמר

לצבי ואיל, לומר שכמו שאינכם
מוזהרים בם לאכלן בטרה, שהרי
אינם ממין הנקרבים, כך אינכם
מוזהרים בחולין לאכלן בטרה, אף
שהן ממין הנקרבים. ואף שהדבר
מפורש מיד בכתוב: "הטמא והטהור
יחדיו יאכלנו", דרך הכתוב לסתום
תחלה ואחר-כך לפרש, אף כאן סתם
תחלה וכתב: "כאשר יאכל את הצבי
ואת האיל בן תאכלנו", וחזר ופירש:
"הטמא והטהור יחדיו יאכלנו" (רא"ם).
אי מה צבי ואיל חלבן מתר - שכן
רק חלב בהמה הוא שאסור באכילה,
כאמור (ויקרא י, כג) "כל חלב שור וכשב
ועז לא תאכלו".
אף חלין חלבן מתר? תלמוד לומר:
"אך" - "אך" ענינו מיעוט, שרק לענין
אכילה בטרה אנו מדמין חולין לצבי
ואיל ולא לענין אכילת חלב. ואף
שקבר מפורש בכתוב שחלב בהמה
אסור באכילה, כאמור "כל חלב שור

(כא) כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם - ולא
תוכל לבוא ולעשות שלמים בכל יום
כמו עכשו שהמשכן הולך עמכם -
כלומר, זהו טעם למה התיר להם
בארץ בשר חולין (גרא).
וּבִבְחַת וגו' כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ - למדנו
שיש צווי בזביחה היאך ישחוט, והן
הלכות שחיטה שנאמרו למשה
מסיני - ראה גם רש"י יומא עה, ב:
"וּבִבְחַת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ - ולא מצינו
בתורה צווי בזביחה היאך, מכאן אתה
למד שנמסרו לו הלכות שחיטה על-
פה. וכן ברש"י חולין כח, א: "כַּאֲשֶׁר
צִוִּיתָךְ - למד שנתפרשה לו מצות
שחיטה על-פה, דהייכן צוהו
בכתב". תורה כב
(כב) אַךְ כַּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת הַצִּבִּי וגו'
- אינך מזהר לאכלן בטרה -
פירושו: אף שהחולין הן ממין הנקרבים,
והיה אפשר לומר שיש לנו לאכלן
בטרה כמו המקדשים, הקישן הכתוב

בטעם אזהרת איסור אכילת דם, מפרש הפתוב "כי הדם הוא הנפש גו'". ובארו המפרשים, דאף שגם בבשר הבהמה נמצאת הנפש, מפל-מקום ישנו הפרש בין הבשר שבו **נמצאת** הנפש, לדם ש"הוא הנפש" עצמה. דהנה, מפל דבר מאכל נעשה דם ובשר מבשרו, ולכן נקבע באדם טבע המאכל שהוא אוכל. וכאשר האדם אוכל בשר בהמה (טהורה), הרי א' אין בזה תוקף **נפש** (וטבע) הבהמה, ב' הבשר צריך להיות נלעס ומתעכל ומשתנה וכו' עד שנעשה דם ובשר "ושב אל טבע הניזון": אבל הדם שאין צריך עיכול וכו' כבשר וכיוצא בזה, הרי על-ידי אכילתו הדם שהוא **הנפש** דהבהמה, יתחבר טבע ונפש הבהמה בנפש האדם - ויתעבה כנפש הבהמה. והמובן מזה, שאלו השטופים בדם, מדות דנפש הבהמית שלהם הן כטבע נפש הבהמה.

וזהו ב' הפירוש שבידו רש"י: בתחלה מדבר בזה ש"היו שטופים בדם", ו"לפיקה הוצרך לומר חזק", והוא הצוי על החזק בתקון וברור מדותיו הטבעיות של הנפש הבהמית.

ופירוש זה אומר רבי יהודה, כי רבי יהודה הוא מלשון "הפעם אודה את ה'" שהוא בחינת הודאה וביטול, ומצד זה העבודה היא גביטול וברור מדרגות הכי תחתונות, עבודת אתפניא - הינו שיש לו שיכות למדות טבעיות דנפש הבהמית, וצריך לבררם ולשנותם.

אבל רבי שמעון בן עזאי שעבודתו "היה בבחינת **רצוא** דוקא, שכל חפצו ומגמתו היה לעלות למעלה כו' וכמו-כן בעסק התורה שלו נפשו חשקה בתורה וכו'", ואשר לכן כל ענין של תורה ומצוות עשה באופן של **ריצה** והתחזקות, כנ"ל, לדעתו "לא בא הפתוב אלא להזהיר וללמד עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות", והינו שהפתוב לא בא על ברור ושינוי מדות טבעיות - אלא להזהיר להתחזק במצוות, להזהיר מלשון זוהר ואור, הינו שעל האדם להתחזק **ולהתעלות** כו' ולהאיר נפשו **באור** אלקי בענין המצוות -

אם בדבר "שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאנה לו, הוצרך לחזק באזהרתו", זאת-אומרת אם ענין פזה שבלאו-הכי אין אדם מתאנה לו מצד מדותיו הטבעיות דנפשו הבהמית, ומובדל ממנו גם מצד טבע מדותיו, מפל-מקום "הוצרך לחזק באזהרתו", שגם בזה עליו להתחזק עוד יותר באזהרתו, בבחינת אור אלקי, הינו לעלות מעלה בהבדלה גם מטבע מדותיו -

"קל-וחמור לשאר מצוות" בעניני מצוות כאלו שנפשו של אדם מתאנה להן - על-אחת-כפה-וכמה שעליו להתחזק ולהתעלות להיות באופן של הבדלה מזה, ולהאיר נפשו **באור** אלקי.

(כד) **לא תאכלנו על-הארץ תשפכנו במים:** כד לא תיכלנה על ארעא תשדנה כמיא :

כ"י • לא תאכלנו • (כריתות ד) אזהרה לדם התמצית.

אשל אברהם - הרב אלעזר

לשאר מצוות. ולא תאכל הנפש עם הבשר - אזהרה לאכר מן החי - לא תאכל ממנו בעוד שהנפש עמו (רש"י חולין קב, רע"א). והכי משמע: לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר, בעוד החיות עם הבשר (רש"י שם ע"ב). כלומר, כשנחתך האכר מן החי, בעוד הנפש עם הבשר, לא תאכל ממנו (רא"ם). תורה כד (כד) **לא תאכלנו - אזהרה** - הינו לאו, אף לא ענוש כרת (רש"י פסחים סה, א). **לדם התמצית** - דם התמצית אינו דם הנפש (רש"י פסחים סה, א), היוצא בשעת הקלות, אלא הוא הדם השותת קודם הקלות ואחריו. ושלשה גונו דם יורדין בשתייתו: הראשון שחור, והשני אדום,

"להזהירך וללמדך", הינו לכל אחד ואחד הלומד את התורה בכל זמן שהוא. **עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות. אם הדם, שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאנה לו - לקמן פסוק כה כתב רש"י:** "שנפשו של אדם קצה ממנו", וכאן כתב רק: "שאין אדם מתאנה לו", ויש לומר, משום שלענין הלימוד של בן עזאי מספיק גם אם נאמר שאין אדם מתאנה לדם, שכן גם בדברים שאין נפשו של אדם קצה מהם אלא רק אינו מתאנה להם, קל להשמר מהם, כנראה בחוש (הריב).

הצרך לחזק באזהרתו, קל-וחמור

בשביל איסור הדם עצמו, ולא בשביל ללמוד ממנו לשאר מצוות בפירוש השני. **לפיקה הוצרך לומר "חזק"** - שיש להתחזק ולא לאכול דם. **דברי רבי יהודה** - 'ספרי' פסקא עו. **רבי שמעון בן עזאי אומר** - 'ספרי' שם. **לא בא הפתוב אלא להזהירך וללמדך** - נראה שרבי יהודה וכן עזאי אינם חלוקים במציאות, אלא שלדעת רבי יהודה הפסוק מדבר (בעקר) לדור המדבר, ואלו לדעת בן עזאי יש בזה לימוד (בעקר) לדורות הבאים שאינם שטופים בדם, וזהו דיוק הלשון

(כה) **לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּלְבִנְיָךְ אַחֲרָיִךְ** כה לא תיכלנו למען ייטב לך ולבניך
בִּיַּתְעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: בתוך ארי מעבד דבש קדם יי:

כ"י • לא תאכלנו • (חולין קלב) אזהרה לדם האברים. למען ייטב לך וגו' • (מכות כג) צא ולמד מתן שכרן של מצות: אם הדם, שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, קל-וחמר לגזול ועריות, שנפשו של אדם מתאווה להם.

(כו) **רַק קִדְּשִׁיךָ אֲשֶׁר־יְהִי לָךְ וְנִדְרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:** כו לחוד מעשר קידשך דיהוה לך ונדרך
 תטול ותיטי לאתרא די תרעי יי:

כ"י • רק קדשך • אף-על-פי שאתה מתר לשחט חלין, לא התרתי לך לשחט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא להביאם לבית הבחירה.

(כו) **וַעֲשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל:** כו ומעבד עלותך בשא ודמא על מדבח
 דיי אלהך ודם נכסת קידשך ושתפך על מדבחא דיי אלהך ובשאר תיכול:

כ"י • וַעֲשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ • אם עלות הן, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה, ואחר-כך: "והבשר תאכל"; ועוד דרשו רבותינו (ספרי): "רק קדשך", שפא ללמד על הקדשים שבחוצ לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

והדם" במקום "עשה הבשר והדם", מפני שלשון עשה אינו נופל על נתינת הבשר והדם על גבי המזבח, אלא לשון נתינה. ויהיה פירוש "ועשית" באלו אמר: אם עשית העולות היא - תן הבשר והדם על גבי המזבח (רא"ם). וראה רש"י שמות כ, כא שלומד מכאן שאין שחיטה בראש המזבח.
וְאִם זִבְחֵי שְׁלָמִים הֵם - כתב "ואם זבחי שלמים הם", במקום "ודם זבחיך", כמו שנתבאר גבי "ועשית עולותיך" (רא"ם).

— **וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ** - הסתיר האות וא"ו מ"ודם זבחיך", כיון שהעביר אותה לתחילת הענין: "ואם זבחי שלמים הם" (רא"ם).
עַל הַמִּזְבֵּחַ - לעיל גבי עולות כתב: "על גבי המזבח", ואלו כאן גבי דם שנה וכתב: "על המזבח", מפני שנתנית הבשר (והדם) של העולות, היא על גבי המזבח, ולא על גוף המזבח עצמו, ואלו דם השלמים הוא על גוף המזבח ולא על גגו (רא"ם).

לָךְ לִשְׁחַט אֶת הַקִּדְּשִׁים וּלְאָכְלָן בְּשַׁעְרֶיךָ - כלשון הכתוב לעיל פסוק כא.
בְּלֹא הַקֶּרֶבָה - אבל להקריבן בחוץ כבר הוזכר לעיל פסוקים יא-יג בעשה ולא-תעשה (משכיל לדוד). אבל לשחוט בלא הקרבה היה ניתן לומר שמותר משום רחוק מקום, בשם שהתר לשחוט חולין משום רחוק מקום (ע"פ באר בשדה).
אֶלֹא הֵבִיאָם לְבֵית הַבְּחִירָה. וַעֲשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ - אִם עוֹלוֹת הֵם - תִּתֵּן הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ - תיקן בזה כמה ענינים: א) פירש "ועשית עולותיך" - אם עולות הם", מפני שאמר למעלה: "רק קדשך אשר יהיו לך וגו'", שכלל בזה כל מיני הקרבות, וחזר ואמר: "ועשית עולותיך", כדי לפרש משפטי הקרבות האמורים לעיל, והרי זה באלו נאמר: "אם עולות הם" (ב) כתב "אם עולות הם" במקום "אם עולותיך", מפני שהמקרא הזה מפרש עשית העולות, במה הן עולות, לא במה הן "עולותיך". ג) אמר "תן הבשר

ואחר-כך מתחיל לקלות, ואחר-כך בשנתמעט הדם, חוזר ושותת. ושלשתן קרויין דם התמצית (רא"ם ע"פ בריכות כב, א ורש"י שם). תורה כה
**(כה) לֹא תֹאכְלֶנּוּ - אֲזַהֲרָה לָדָם הָאֲבָרִים. לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּגְו' - צֵא וְלָמַד מִתֵּן שֹׁכֵרן שֶׁל מִצְוֹת, אִם הָדָם שֶׁנִּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָצֶה מִמֶּנּוּ - נִשְׁ לֹמֵד שֶׁלִּימוּד זֶה נִכּוֹן אִף לְדַעַת רַבִּי יְהוֹדָה (ולעיל פסוק כג) שְׁדוּר הַמִּדְבָּר הָיוּ שְׁטוּפִים בָּדָם, שֶׁהָרִי הַפְּסוּק מִדְבַּר גַּם לְדוֹרוֹת הַבָּאִים שֶׁנִּפְשָׁם קָצֶה בָּדָם, שֶׁגַם לָהֶם הוּבַטַּח שֹׁכֵר זֶה. וְזֶה גַם דִּיוֹק הַלְשׁוֹן "צֵא וְלָמַד", שֶׁמִּדְּבַר כָּאן בָּאָדָם הַלֹּמֵד תּוֹרָה בְּכָל זְמַן שְׁהוּא, שֶׁנִּשְׁ לוֹ לְלָמֹד מִפְּסוּק זֶה מִתֵּן שֹׁכֵרן שֶׁל מִצְוֹת (וראה גם משכיל לדוד).
הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ - זֹכָה לוֹ וּלְבָנָיו אַחֲרָיו, קַל־וַחֲמֹר לְגֹזֵל וְעֲרִיּוֹת שֶׁנִּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְאַוָּה לָהֶם. תורה כו
(כו-כז) רַק קִדְּשִׁיךָ - אִף־עַל־פִּי שְׂאֵתָה מִתֵּר לִשְׁחַט חָלִין, לֹא הִתְרִיתִי**

(כח) שְׁמֹר וְשָׁמַעְתָּ אֶת פְּלִי-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ לַמַּעַן יִיטֵב לָךְ וּלְבִנְךָ אַחֲרָיִךְ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀

כח טר ותקבל ית פתגמית האלין די אנא
מפקדו בדיל דייטב לך ולבניך פתרו עד
עלם ארי מעבד דמקו ודקשר קדם יי
אלהיך:

רש"י • שמר • (ספרי) זו משנה, שאתה צריך לשמרה בבטנך שלא תשכח, כענין שנאמר (משלי כב): "כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנְךָ", ואם שנית, אפשר שתשמע ותקיים. הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה. **את פלי-הדברים •** (שם) שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה חמורה. **הטוב •** בעיני השמים. **והישר •** בעיני אדם.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הא כל שאינו בכלל משנה - אינו בכלל מעשה - שאם לא למד איך יעשה (שפ"ח).

את כל הדברים - שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה חמורה - לומד פן מיתור תיבת "כל" (רא"ס). שכל המצוות יהיו שוות בעיניך באותה מידה. **הטוב - בעיני השמים** - לשון טוב נאמר על דבר שהוא טוב בעצם, ודבר זה הוא רק ביכולת ה', כי ה' יודע מה הוא טוב באמת, כי ה' יראה ללבב, אבל האדם שרואה בעיניו, אינו יכול לדעת אם הוא טוב באמת (נר"א).

והישר - בעיני אדם - כי לשון ישר הוא כל דבר שאינו מעונן, וזה ניתן להבחין בראיית העין, כי אדם יראה בעיניו אם הדבר ישר או לא (נר"א). ולפי מה שנאמר "בעיני ה' אלהיך" מוסב רק על "הטוב" ולא על "והישר" (רא"ס). אך הרע"ב כתב שזה מוסב גם על "והישר" (כפשוטו לשון הכתוב). שכן הישר בעיני אדם הוא גם ישר בעיני ה', שכן נאמר (אבות ג, י): "כל שריו הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו". וזה "באר בשדה" כתב, שגם מה שנואח ישר בעיני אדם צריך להיות ישר גם בעיני ה', שאם אינו עושה את המעשה הישר לשם שמים אלא כדי להתפאר, איז אין זה ישר בעיני ה'. וראה רש"י לעיל ו, ד: "הישר והטוב - זו פשרה לפני משורת הדין", דהיינו שהישר שהוא הדין יש לנטותו לכיוון הטוב ולפנים משורת הדין, אך כאן אמר להיפך: "הטוב והישר", לכן פירש שהם שני ענינים שונים (משכיל לדוד). תורה כט

על מנבא וגו', לומר לך: בשם שאתה נהוג בעולה נהוג בתמורתה, בדרך שנוהג בשלמים נהוג בנלדותיהם. ובגמרא בכורות יד, ב: "רק קדשיך - אלו התמורות, אשר יהיו לך - אלו הנלדות", וברש"י שם: "ואתה לאשמועינן שיקרבו למנבח, דאי לעיקר הקדש אתה, למה לי למכתב שיעלם לירושלים, הא שמעינן קראי טובא: השמר לך פן תעלה עולותיך וגו'". תורה כח

(כח) שמר - זו משנה - ראה גם רש"י לעיל ד, ו: "ושמרתם - זו משנה". משנה היא הלכות התורה, ונקראת "משנה", מפני שהיא פירוש התורה, וכאלו חזון ושונה אותה בלה, ובהלכות שני שמירה, כי הן שמורות במוחו כדי לדעת איך לקמן, ואלו בתלמוד לא שני שמירה, כי הן קושיות ותיורצים וסברות (נר"א).

שאתה צריך לשמרה בבטנך שלא תשכח, כענין שנאמר - משלי כב, יח. "כי נעים כי תשמרם בבטנך" - וברש"י שם: "כי נעים - יהיה לך לאחר זמן, אם תשמרם ותחפנם בבטנך שלא תשכחם".

ואם שנית, אפשר שתשמע ותקיים - וזהו מה שאומר: "שמור ושמעת את כל הדברים האלה", שאם תשמור המשנה תוכל לקיים המצוות. וכתב ה"משכיל לדוד" שהלמוד הוא מנה שאמר "שמר ושמעת", ולא "שמר ושמע", דהיינו שהצווי הוא על השמירה, ועל-ידי השמירה יכול לבא לידי קיום.

תחלה, ואחר-כך "והבשר תאכל" - הוסיף התיבות "תחלה ואחר-כך" קודם "והבשר תאכל", מפני שכל תוספת זו היה מובן שהבשר יאכל בין קודם וריקת הדם ובין אחר וריקת הדם, לפיכך אמר: "דם ובהיך ישפך על המנבח תחלה, ואחר-כך והבשר תאכל" (רא"ס). וראה גם רש"י פסחים יג, ב: "וריקת הדם מתרת קדשים, ודתיב: ודם ובהיך ישפך והדר והבשר תאכל". וראה גם רש"י יומא ס, א. מכות יז, א. ובהים כו, ב. חולין לג, א. וראה רש"י ויקרא ז, יט: "לפי שנאמר ודם ובהיך ישפך וגו' והבשר תאכל, יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים? לך נאמר: כל טהור יאכל בשר".

ועוד דרשו רבותינו - בספרי: "רק קדשיך" - במה הכתוב מדבר? אם בקדשי הארץ - כבר אמור (ספרי).

בא ללמד על הקדשים שבחוצה לארץ - שחייב בטפול הבאתו, עד שיביאם לבית הבחירה (ספרי).

וללמד על התמורות ועל נלדות קדשים שיקרבו - ברש"י נזיר כה, א: "רק קדשיך אשר יהיו לך וגו' - מי הן אותן קדשים שהן עכשיו ועתידים להעמיד אחרים תחתיהם שרבה הכתוב: אשר יהיו לך? הוי אומר: ולדי קדשים ותמורתן, ומה הן תקנתן? כמו שנאמר לאחרי: תשא ובאת אל המקום, שלא שנה בהן הכתוב משאר קדשים שעולים אל המקום.. יכול יעלם לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון.. בשביל שימזוגו תלמוד לומר לאחרי: ועשית עולותיך הבשר והדם

♦ יום שלישי כ"ו מנחם-אב ♦

כט ארי ישעי יי אלקה ית עממיא די את
עלל לממן למרכא יתהון מקדמך ומירת
יתהון ומיתב בארעהון:

(כט) כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה
בֹּא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וִירִשְׁתָּ אוֹתָם וַיִּשְׁבַּת
בְּאַרְצָם:

לאסתמר לך דילמא תתקל בתריהון בְּמִר
דישתצון מקדמך ודילמא תתבע לטענתהון
למירמ אכדין פלחין עממיא האלין ית
טענתהון ואעבד בן אף אנא:

(ל) הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמֶדֶם
מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ
הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:

רש"י • פֶּן־תִּנְקַשׁ • אונקלוס תרגם לשון מוקש; ואני אומר שלא חש לך דקדק בלשון, שלא מצינו נוי"ן בלשון יוקש, ואפלו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טרוף וקשקוש מצינו נוי"ן: (דניאל ה) "וארפכתה דא לך נקשן", ואף זה אני אומר: "פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם", פֶּן תטרוף אחריהם, להיות כרוף אחר מעשיהם. וכן (תהלים קט): "יִנְקַשׁ נוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ", מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו. אחרי השמדם מפניך • אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב, מפני מה נשמדו אלו? מפני מעשים מקלקלים שבידיהם. אף אתה לא תעשה כן, שלא יבאו אחרים וישמידו. איכה יעבדו • לפי שלא ענש על עבודה־זרה אלא על זבוח וקטור ונסוף והשתחווא, כמו שכתוב (שמות כב): "בלתי לה' לבדו", דברים הנעשים לגבה, בא ולמדך כאן שאם דרכה של עבודה־זרה לעבדה בדבר אחר, כגון פוער לפעור, וזורק אבן למרקוליס, זו היא עבודתו, וחיב. אבל זבוח וקטור ונסוף והשתחווא, אפלו שלא בדרכה חיב.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בהם, ראוי לתת לב, שמפני מעשיהם המקלקלים השמדתים, והשמר שלא תנקש אחריהם וינקרה לך מה שקרה להם (רא"ם).

איכה יעבדו - לפי שלא ענש על עבודה־זרה אלא על זבוח וקטור ונסוף והשתחווא, כמו שכתוב - שמות כב, יט.

"בלתי לה' לבדו", דברים הנעשים לגבה - ברש"י שם: "לפי שלא פירש על איזו עבודה חיב מיתה, בא ופירש תאמר כל עבודות במיתה, לומר לך: לך כאן: זבוח לאלהים יחרם, לומר לך: מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרבה המקטיר והמנסף והמשתחוה, שהן עבודות בפנים וחיבים עליהם לכל עבודה - וזר".

בא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודה־זרה לעבדה בדבר אחר, כגון פוער לפעור - מתריו רעי בפניו (רש"י סנהדרין ס, ב).

וזורק אבן למרקוליס - מצדין שלש

- בכתוב נאמר "אחרי" שהוא לשון מופלג לאחר זמן, ואילו רש"י מפרש "אחר" שהוא סמוך, כיון שהוא מפרש "לתת לב", שדבר זה נעשה סמוך להשמדם.

שתראה שאשמידם "מפניך" - פירש "אשמידם" במקום "השמדם", מפני שאין "השמדם" סבה לתת לב על מעשיהם המקלקלים, אלא מפני שאני משמידם מפניכם (רא"ם).

יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקלקלים שבידיהם - כאמור לעיל ט, ה: "ברשעת הגוים האלה ה' אלהיך מורישם מפניך".

אף אתה לא תעשה כן, שלא יבואו אחרים וישמידו - הוצרך לפרש כן, מפני שהמובן מלשון הכתוב הוא, שאחר זמן השמדם תשמר שלא תנקש, ואינו מובן, וכי רק אחרי השמדם אתה מזהיר שלא תנקש, וקודם השמדם לא? לכן פירש ואמר, שאחר שתראה ההשמדה אשר אעשה

(ל) פֶּן תִּנְקַשׁ - אונקלוס תרגם לשון "מוקש". ואני אומר שלא חש לך דקדק בלשון, שלא מצינו נוי"ן בלשון "יוקש", ואפלו ליסוד הנופל ממנו - כלומר, בלשון יוקש לא מצינו נוי"ן בכלל, אף לא נוי"ן הנופלת (דהינו שלפעמים נמצאת ולפעמים נשמטת), ומזה שבתחבת "תנקש" מופיעה האות נוי"ן מוכח שהיא משורש אחר. אבל בלשון טרוף וקשקוש מצינו נוי"ן: "וארפכתה דא לך נקשן" - דניאל ה, ו. ובכריו מקישות ודופקות (רש"י שם).

ואף זה אני אומר: "פֶּן תִּנְקַשׁ אחריהם" - פֶּן תטרוף אחריהם להיות כרוף אחר מעשיהם. וכן "יִנְקַשׁ נוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ" - תהלים קט, יא. ובכר"י שם: "אדם הטורח מחזיר ולהוט לעשות דבר, נופל בו לשון מתנקש, כלומר מטרף ומחלבוט". מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים ויהיו מחזירים ומתנקשין אחר ממונו. אחרי השמדם מפניך - אחר

ופן תדרש לאלקיהם (יב, ל)

שלא תשאל על דרך עבודתה היא (רמב"ם עבודה זרה ב, ב)

ואף-על-פי-כן יש חייב על בית-דין לידע דרכי העבודות, שאין סוקלין עבודת פוכבים עד שיגיעו שזו היא דרך עבודתה (שם ג, ב). ויש לומר, שפאשר בית-דין קורין ספרי עבודה-זרה כדי לבער את עובדיה מן העולם, הנה בקריאה זו עצמה מבטלים ושוללים אותה, וזאת באמצעות דרגתם הנעלית בלמוד התורה. והיינו, שהבטול אינו רק מצד אמונה, שמעל השכל, אלא גם מצד השכל עצמו, הבנת והשגת התורה בדרגה נעלית; וכך מדגשת אחדות ה' (שליטת עבודה-זרה) גם היכן שיש נתינת מקום לעבודה-זרה.

(לא) לא-תעשה כן ליהוה אלהיך כי כל-תועבת יהוה אשר שנא עשו לאלהיהם כי גם את-בניהם ואת-בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם:

זש"א כי גם את-בניהם • (ספרי) גס, לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר רבי עקיבא: 'אני ראיתי עובד פוכבים שפפתו לאביו לפני כלבו ואכלו'.

יג (א) את כל-הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא-תספ ע'לו ולא תגרע ממנו:

זש"א את כל-הדבר • קלה כבדמונה. תשמרו לעשות • לתן 'לא תעשה' על 'עשה', האמורים בפרשה, שכל 'השמר', לשון 'לא תעשה' הוא, אלא שאין לוקין על 'השמר' של 'עשה'. לא-תספ ע'לו • (ספרי) חמשה טוטפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בנהנין.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

'עשה' - כלומר "השמר" של 'עשה' הוא לאו, אלא שאין לוקין עליו. ולפי-זה מה שאמרנו: "השמר ד'עשה", אינו אלא לענין שאין לוקין עליו כמו ב'עשה', אבל לעולם 'לא תעשה' הוא (רא"ם). ולכאורה זהו הפירוש בדרבנן רש"י במנחות לו, ב: "רבי אלעזר סבר השמר דכתיב במילתא דמונה רחמנא 'לא תעשה' הוי לאו גמור ללקות .. אבל השמר ד'עשה' גזון האי דמשמע לעשות תפילין - 'עשה' הוא".

לא תספ ע'לו - חמשה טוטפות בתפלין - חמשה בתיים בתפלין של ראש במקום ארבעה. משמע שמוסיף בית חמישי בלבד אף ללא תוספת פרשה חמישית. אבל ראה לעיל ד, ב: "חמש פרשיות בתפלין".

חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות לברכת כהנים - וראה רש"י לעיל שם: "לא תוסיפו - גזון חמש פרשיות בתפלין, חמשת מינין בלולב וחמש

(א) את כל הדבר - קלה כבדמונה - לומד בן מיתור תיבת "כל", שכל המצוות יהיו שוות אצלו. ואף שכבר כתב רש"י דבר זה לעיל יב, כח: "שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה חמורה". יש לומר ששם מדבר לענין מצוות עשה, שאם נקרה לידו מצוה קלה יעשה בחבה, ואילו כאן מזהיר על מצוות-לא תעשה, שיהיה זהיר שלא לעבור על מצוה קלה כמו בחמורה. ולכן לעיל הוביר "חביבה עליך", וכאן השמיטה [כי כאן אין זה ענין של חביבות אלא והירות] (משכיל לדח).

תשמרו לעשות - לתן 'לא תעשה' על עשה האמורים בפרשה, שכל "השמר" לשון 'לא תעשה' הוא - ראה גם רש"י שמות כג, יג: "ויכלל אשר אמרתי אליכם תשמרו - לעשות כל מצוות עשה באזהרה, שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו". אלא שאין לוקין על "השמר" של

אבנים, אחת מכאן ואחת מכאן ואחת מלמעלה על גביהן, וקורין אותם מרקוליס, ועובדין אותה בזריקת אבנים (רש"י שם).

זו היא עבודתה וחיב - וזהו פירוש "איכה יעבדו", דהינו שדרכה בעבודה זו.

אבל וכות וקטור ונסוף והשתחוואה, אפלו שלא בדרכה חיב - ראה גם רש"י שם: "בין שדרכה לעבדה בכה, בין שאין דרכה לעבדה בכה, אבל שאר עבודות, גזון מכבד והמרבץ והמגפץ והמנשק, אינו במיתה, אלא באזהרה". תורה לא

(לא) כי גם את בניהם - גס, לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר רבי עקיבא - ספרי.

אני ראיתי גוי שפפתו לאביו לפני כלבו - זהו בינוי גנאי לעבודה-זרה (צדק לדרך).

ואכלו - שרפו לשם עבודה-זרה (צדק לדרך). תורה א

(ב) בִּיְיָקוֹם בְּקִרְבְּךָ נִבְיָא אוֹ חִלָּם חִלּוֹם וְנָתַן אֱלֹהֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֶת:

כ"ו – וְנָתַן אֱלֹהֶיךָ אוֹת • בְּשָׁמַיִם, כְּעֵינֵי שְׁנָאֹמֶר בְּגִדְעוֹן (שופטים ו): "וְעָשִׂיתָ לִּי אוֹת", וְאוֹמֵר (שם): "יְהִי־נָא חֶרֶב אֶל־הַגָּזָה וְגו'". אוֹ מוֹפֶת • בְּאָרֶץ. [ספרים אחרים: וְנָתַן אֱלֹהֶיךָ אוֹת • בְּשָׁמַיִם, דְּכָתִיב (בראשית א): "וְהָיָה לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים". אוֹ מוֹפֶת • בְּאָרֶץ, דְּכָתִיב: "אִם טַל יִהְיֶה עַל־הַגָּזָה לְבִדָּה וְעַל כָּל־הָאָרֶץ חֶרֶב, אַף־עַל־פִּי־כֵן "לֹא תִשָּׁמַע לוֹ", וְאִם תֹּאמַר: מִפְּנֵי־מָה נוֹתֵן לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְמַשְׁלָה לַעֲשׂוֹת אוֹת? "כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֹתְכֶם".

אשל אברהם – הרב אלאשילי

הָאָרֶץ שֶׁלֹּא הָיָה עָלֶיהָ טַל, מֵה שְׁמִירָה שֶׁכָּאֵלֹו גִּזַּת הַצֶּמֶר הָיָה בְּחִינַת שָׁמַיִם וְלֹא אָרֶץ, שֶׁכֵּן עַל־פִּי טִבַּע הַטַּל אֲמֹר לְרֹדֶת עַל כָּל מֵה שֶׁבָּאָרֶץ. וּמִשּׁוּם כֵּן הִבִּיא רַשִׁי הוֹכְחָה דִּקְא מֵהָאוֹת הַשֵּׁנִי שֶׁבִּשְׁכָּח גִּדְעוֹן, כִּי בָאוֹת הָרֹאשׁוֹן בִּקֵּשׁ שִׁיְהִי טַל עַל הַגָּזָה לְבִדָּה וְחֶרֶב עַל הָאָרֶץ, הֲרִי זֶה מוֹפֶת בְּאָרֶץ, וְאִפְּלוֹ לְפִירוֹשׁ רַשִׁי שֵׁם: "שִׁיְהִי טַל עַל הַגָּזָה לְבִדָּה יוֹתֵר מִבְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת .. אֲבָל עַל כָּל הָאָרֶץ חֶרֶב לֹא נִתְקַם, שֶׁהִבְרִית בְּרוּתָה לְטַל שְׂאִינוֹ נִעְצָר", הֲרִי זֶה עֵדִין מוֹפֶת בְּאָרֶץ, שֶׁעַל הַגָּזָה שֶׁבָּאָרֶץ יֵרֵד טַל יוֹתֵר מִמָּה שְׂיֵרֵד בְּשָׂאֵר הָאָרֶץ, מֵה שְׂאִי־כֵן בָּאוֹת הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא יֵרֵד עָלֶיהָ כָּל־טַל, הֲרִי זֶה בְּגֵדֵר "אוֹת בְּשָׁמַיִם" (ע"פ עיוני רש"י). אִךְ הַ"גּוֹר אֲרִיָּה" כְּתִיב שֶׁהַגִּירָסָה הַנִּכְוֶנָה יוֹתֵר בְּהוֹכְחָה עַל הָאוֹת שֶׁבְּשָׁמַיִם הִיא: "דְּכָתִיב וְהָיָה לְאוֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים", וְכֵן הוּא בִּסְפָרִי שֶׁלְפָנֵינוּ.

אוֹ מוֹפֶת – בְּאָרֶץ – נִרְאֶה שֶׁהַלִּימוּד אֵינוֹ מִכְּפַל הַלְשׁוֹן "אוֹת .. מוֹפֶת", אֲלָא מִמָּה שֶׁכְּתוּב "אוֹ" לְחַלֵּק בֵּין הָאוֹת לְבֵין הַמוֹפֶת, וְאֵין זֶה אֲלָא שֶׁהָאוֹת הוּא בְּשָׁמַיִם וְהַמוֹפֶת בְּאָרֶץ. וּמֵה שֶׁלֹּא מִבִּיא הוֹכְחָה עַל מוֹפֶת שֶׁבָּאָרֶץ, יֵשׁ לֹאֹמֵר שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁהִבִּיא הוֹכְחָה שֶׁהָאוֹת הִיא בְּשָׁמַיִם מוֹכֵחַ שֶׁהַמוֹפֶת הוּא בְּאָרֶץ (מַשְׁכִּיל לְדָוִד). אִךְ הַ"גּוֹר אֲרִיָּה" גּוֹדֵר: "אוֹ מוֹפֶת – בְּאָרֶץ, דְּכָתִיב: אִם טַל יִהְיֶה עַל הַגָּזָה לְבִדָּה וְעַל כָּל הָאָרֶץ חֶרֶב". וְכֵן הוּא בִּסְפָרִי שֶׁלְפָנֵינוּ.

אַף־עַל־פִּי כֵן "לֹא תִשָּׁמַע" לוֹ, וְאִם תֹּאמַר: מִפְּנֵי מָה נוֹתֵן לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְמַשְׁלָה לַעֲשׂוֹת "אוֹת" – מְזַכֵּיר רַק "אוֹת" שֶׁהוּא בְּשָׁמַיִם, כִּי בּוֹ

צִיצִית שֶׁהִיא חוֹבַת הַטְּלִית וְלֹא חוֹבַת הָאָדָם, אִךְ גַּם שֶׁם כְּנִרְאֶה הָאֲסוּר הוּא רַק בְּשָׁעָה שְׁלוּבָשׁוֹ וְלֹא בְּשָׁעַת הַטְּלִית הַצִּיצִית. וְאֵלֹו כֵּן הִדְגֵּשׁ הוּא עַל הַמִּצְוָה שֶׁהוֹסִיפוּ עָלֶיהָ, כְּלוֹמֵר הָאֲסוּר לְהוֹסִיף הוּא מִצַּד הַמִּצְוָה עֲצָמָה (מִצַּד הַחֲפָצָא), שְׂאִין לְהוֹסִיף עָלֶיהָ, וְלִכֵּן מַעֲתִיק בְּדְבוּר־הַמִּתְחִיל גַּם תִּיבַת "עָלֶיךָ". וְיֵשׁ לֹאֹמֵר שֶׁדָּבָר זֶה מִדְגֵּשׁ גַּם בְּסִדֵּר הַדּוּגְמָאוֹת שֶׁהוֹפִיר רַשִׁי כֵּן, שֶׁהַסֵּדֵר הוּא מִהֲחִמּוֹר אֶל הַקַּל מִצַּד הַהוֹסָפָה עַל הַמִּצְוָה עֲצָמָה (וְלֹא מִצַּד הָאָדָם הַמוֹסִיף): תַּחֲלָה הוֹפִיר חֲמִשָּׁה בְּתִיבִים בְּתַפִּילִין, הֵינִי שֶׁחֲמִשָּׁת הַבְּתִיבִים נִעֲשׂוּ כְּמִצִּיאוֹת אַחַת, וְהַכֵּל נִקְרָא תַּפִּילִין, וְאַחֲרֵי־כֵן הוֹפִיר חֲמִשָּׁה מִיַּיִן בְּלוּלָב, שֶׁהַמִּינִים אֵינָם מְחוּבָּרִים מִמֶּשׁ אֲלָא אֲגוּדִים עִם הַלּוּלָב בְּאוֹפֶן שְׁנִיתִן לְהַפְרִידָם, שֶׁגַּם זֶה נִקְרָא הוֹסָפָה עַל הַמִּצְוָה, וְאַחֲרֵי־כֵן הוֹפִיר אַרְבַּע בְּרִכּוֹת לְבִרְכַּת כְּהֻנָּה, שֶׁהַבְּרָכָה הַרְבִּיעִית אֵינָה מְחוּבָּרָת כָּל־לְשִׁלֶּשֶׁת הַבְּרִכּוֹת אֲלָא הִיא נוֹסָפָה עָלֵיהֶם כְּנֹזֵךְ לְעִיל, וְגַם זֶה אֲסוּר, מִצַּד שֶׁגַּם אִזּוּ בְּרִכַּת כְּהֻנָּה נִעֲשִׂית כְּמִצִּיאוֹת אַחַת שֶׁל אַרְבַּע בְּרִכּוֹת. וְעוֹד יֵשׁ לְהַאֲרִיךְ בְּכָל זֶה. וְאֵין כֵּן מְקוֹמוֹ. תוֹרַה ב

(ב-ד) **וְנָתַן אֱלֹהֶיךָ אוֹת – בְּשָׁמַיִם** – שֶׁמִּעֲמִיד חֲמָה בְּאִמְצַע הַרְקִיעַ (סַמְדוּדִין א. א.) אוֹ שֶׁהַכְּנֶנָה לְנֶס שִׁוְיָצָא מִגִּדְרֵי הַטֶּבַע (עֵינֵינוּ רַשִׁי).

כְּעֵינֵי שְׁנָאֹמֶר בְּגִדְעוֹן – שׁוּפְטִים ו, יז. **"וְעָשִׂיתָ לִּי אוֹת", וְאוֹמֵר** – שָׁם ו, לט. **"יְהִי נָא חֶרֶב אֶל הַגָּזָה** – גִּזַּת צֶמֶר. **וְגו' –** "וְעַל כָּל הָאָרֶץ יִהְיֶה טַל". וְכֵן הָיָה: "וְיִהְיֶה חֶרֶב אֶל הַגָּזָה לְבִדָּה וְעַל כָּל הָאָרֶץ יִהְיֶה טַל". וְזֶה נִקְרָא אוֹת בְּשָׁמַיִם, כִּי גִזַּת הַצֶּמֶר נִשְׁתַּנְּתָה מִכָּל

צִיצִית". אִךְ כֵּן הִשְׁמִיט צִיצִית וְכְתִיב בְּמִקְוֹמוֹ "אַרְבַּע בְּרִכּוֹת לְבִרְכַּת כְּהֻנָּה". וְיֵשׁ לֹאֹמֵר שֶׁכֵּן בָּא רַשִׁי לְבָאֵר הַחִידוּשׁ שֶׁבְּפֶסֶק זֶה עַל הַפֶּסֶק דְּלָעִיל, שֶׁהַפֶּסֶק דְּלָעִיל בָּא לֹאֹמֵר שֶׁאֲסוּר הַהוֹסָפָה הוּא כְּשֶׁהַדָּבָר הַנוֹסֵף מֵאֲגֵד וּמִחֻבָּר עִם עֶקֶר הַמִּצְוָה, כְּמוֹ בְּתַפִּילִין וְצִיצִית וְלוּלָב, וְכִשְׁמוֹסִיף עַל הַמִּצְוָה הֲרִי כֵּן הוּא עוֹקֵר אֶת הַמִּצְוָה, וְאֵלֹו כֵּן עֵקֶר הַחִידוּשׁ שֶׁל הַכְּתוּב הוּא בְּאֲסוּר הַהוֹסָפָה שֶׁל הַבְּרָכָה הַרְבִּיעִית לְבִרְכַּת כְּהֻנָּה, שְׂאֵף שֶׁהוֹסָפָה זוֹ אֵינָה מְחוּבָּרָת עִם שְׁלֹשֶׁת הַבְּרִכּוֹת שֶׁל בְּרִכַּת כְּהֻנָּה, שֶׁכֵּן הַהוֹסָפָה נִעֲשִׂית רַק לְאַחַר נִיתָן לֹאֹמֵר שֶׁזֶה מוֹתֵר, כֵּיּוֹן שְׂאִינוֹ עוֹקֵר כֵּן אֶת הַמִּצְוָה, בָּא הַכְּתוּב וְאוֹמֵר שֶׁגַּם בְּאוֹפֶן זֶה אֲסוּר לְהוֹסִיף (ע"פ גִּי'א וּמַשְׁכִּיל לְדָוִד). וּמֵה שֶׁכָּבֵל זֹאת כְּתִיב כֵּן תַּפִּילִין וְלוּלָב, יֵשׁ לֹאֹמֵר שֶׁרָצָה לְהַבְהִיר כֵּן שֶׁהוֹסָפָה שֶׁל בְּרָכָה רְבִיעִית בְּבִרְכַּת כְּהֻנָּה שֶׁהוּא בְּחוּמְרָתָה לְהוֹסָפָה שֶׁל בֵּית חַמִּישִׁי בְּתַפִּילִין וּמִיּוֹן חַמִּישִׁי בְּלוּלָב. וּמֵה שֶׁהִשְׁמִיט צִיצִית, כְּתִיב הַ"גּוֹר אֲרִיָּה", מִפְּנֵי שֶׁהַדָּבָר הִיא לְהִבִּיא רִאִיָּה מִשְׁלֹשׁ דּוּגְמָאוֹת, וְהִבִּיא בְּרִכַּת כְּהֻנָּה בְּמִקּוֹם צִיצִית. וְעוֹד יֵשׁ לֹאֹמֵר עַל הַהִבְדָּל בֵּין "לֹא תוֹסִיפוּ" הָאֲמֹר לְעִיל לְבֵין "לֹא תוֹסֵף" הָאֲמֹר כֵּן: לְעִיל הִדְגֵּשׁ הוּא מִצַּד הָאָדָם הַמוֹסִיף (מִצַּד הַגִּבְרָא), וְלִכֵּן מַעֲתִיק שֵׁם בְּדְבוּר־הַמִּתְחִיל הַתִּיבּוֹת "לֹא תוֹסִיפוּ" בְּלָדֵךְ. וְלִכֵּן גַּם הַדּוּגְמָאוֹת נִכְתְּבוּ לְפִי סֵדֵר הַחוּמְרָא שֶׁל הַמִּצְוָה כְּפִי שֶׁהוּא בִּיחּוּס לְאֶדָם הַמוֹסִיף, תַּחֲלָה נִקַּט תַּפִּילִין כֵּיּוֹן שֶׁזֶה חוֹבַת הַגּוֹף מִמֶּשׁ, וְאַחֲרֵי־כֵן לּוּלָב שֶׁגַּם זֶה חוֹבַת הַגּוֹף (אֵךְ רַק שֶׁבָּעָה יָמִים בְּשָׁנָה), וְאַחֲרֵי־כֵן

ג וַיְהִי אֲתָא וּמוֹפְתָא דִּי מַלְלִי עִמָּךְ לְמִימְרֵי
נְהַךְ בְּתַר טַעֲוֵת עֲמִמְיָא דִּי לֹא יִדְעָתָנוּן
וְנִפְלְחָנוּן :

ד לֹא תִקְבֹּל לְפִתְגָמֵי נְבִיאָא הָהוּא אוֹ לְחֹלִם
חֲלָמָא הָהוּא אֲרִי מְנַסִּי יְיָ אֱלֹהֶכֶון יִתְכוֹן
לְמַדְעָא הַאיִתִּיכוֹן רַחֲמִין יְיָ אֱלֹהֶכֶון בְּכָל
לְבָבְכוֹן וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן :

ה בְּמִר דַּחֲלָמָא דִּי אֱלֹהֶכֶון תִּתְכוֹן וְיִתְהַ
תְּחַלְלוֹן וְיִת פְּקוּדֵיהִי תִשְׁרוֹן וּלְמִימְרֵיהִי
תִּקְבְּלוֹן וְיִקְדְּמוּהִי תִפְלָחוּן וּבְדַחֲלָמָה
תִּתְקַרְבוּן :

כ"י - וְאַתְּ-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ • תּוֹרַת מֹשֶׁה. וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ • בְּקוֹל הַנְּבִיאִים. וְאוֹתוֹ תַעֲבֹדוּ • בְּמִקְדָּשׁוֹ.
וְבוֹ תִדְבְּקוּן • (סוטה יד) הַדְּבֵק בְּדַרְכָּיו: גַּמֵּל חֲסִידִים, קָבֵר מֵתִים, בֶּקֶר חוֹלִים ! כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

(ג) וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפְתִּים אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִי לְאַמֹּר
נִלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יִדְעָתֶם
וְנִעַבְדֶם:

(ד) לֹא תִשְׁמַע אֶל-דִּבְרֵי הַנְּבִיאָה הָהוּא אוֹ אֶל-חֹלִם
הַחֲלֹם הַהוּא כִּי מִנְסֶה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם
לְדַעַת הִישָׁבֶם אֱהָבִים אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-
לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

(ה) אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֹת-
מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ
תִּדְבְּקוּן:

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

מו, מט וברש"י שם, מה-שאיין-כן
בבבקר חולים. או מפני שבבבורת
מתים הוא עושה פעולה עם המת
עצמו שמביאו לבבורה, מה-שאיין-כן
בבבקר חולים.

כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא -
רָאָה סוּטָה יד, א: מַה הוּא מַלְבִּישׁ
עֲרֻמִּים, דְּכֹתִיב (בראשית ג, כא): "וַיַּעַשׂ ה'
אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתֹנִת עוֹר
וַיַּלְבִּישֵׁם", וּמִבְּקֵר חוֹלִים, דְּכֹתִיב
(בראשית יח, א): "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאַלּוֹנֵי
מִמְרָא", וּמִנְחָם אֲבָלִים, דְּכֹתִיב (בראשית
כח, יא): "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם, וַיְבָרֶךְ
אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ, וְקוֹבֵר מֵתִים,
דְּכֹתִיב (דברים לד, ו): "וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בְּגִזְאִי".

וְנִרְאָה שֶׁמַּלְבִּישׁ עֲרֻמִּים וְנִיחָם אֲבָלִים
כָּלֵל רש"י בְּאִמְרוֹ בְּכִלְלוֹת "גְּמוּל
חֲסִידִים". [אך ב"תורת מנחם" כתב
ש"גְּמוּל חֲסִידִים" זֶהוּ כָּלֵל, וְהַפְּרָטִים
שֶׁלֹּא הֵם: "קְבוּר מֵתִים" ו'בְּקֵר חוֹלִים"].
וְאִפְשָׁר שֶׁכְּוֹנֵת רש"י בְּאִמְרוֹ "כְּמוֹ
שֶׁעָשָׂה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא", הִיא,
שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֲסִידִים אֵלּוּ
מִשּׁוֹם שֶׁבֶן עָשָׂה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
שֶׁשִּׁעֲשׂוֹשָׁה בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ, אֲזִי הוּא דָּבֵק
בְּדַרְכָּיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
וּמִתְרַחֵק מִעֲבוּדָה-זֶרָה, מַה-שִּׁאיין-כן

וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ - בְּמִקְדָּשׁוֹ -
שֶׁהַעֲבוּדָה הַזֹּאת אֵינָה אֵלּא עֲבוּדַת
הַקְרָבָנוֹת, שֶׁהִרְי עֲבוּדַת הַמִּצְוֹת כְּכֹר
נִאֲמָרָה, וְעֲבוּדַת הַקְרָבָנוֹת אֵינָה אֵלּא
בְּמִקְדָּשׁוֹ (רא"ם). וְהַכְּתוּב בָּא לְשַׁלּוֹל
שֶׁלֹּא לְשִׁמּוֹעַ לְדִבְרֵי נְבִיאֵי הַשִּׁקֵּר
הַאֲמֻרִים לְהַקְרִיב קְרָבָנוֹת לַעֲבוּדָה-
זֶרָה, אֵלּא לַעֲבוּד ה' בְּמִקְדָּשׁוֹ (הר"ב).

וְבוֹ תִדְבְּקוּן - הַדְּבֵק בְּדַרְכָּיו - וְלֹא
בְּדַרְכֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְרָאָה רש"י
לְעִיל יא, כב: "וּלְדִקְקָה בּוֹ - אִפְשָׁר
לֵאמֹר כֵּן? וְהִלָּא אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא, אֵלּא
הַדְּבֵק בְּתַלְמִידִים וּבְחֻכְמִים, וּמַעֲלָה
אֲנִי עֲלֶיךָ כְּאֵלּוֹ נְדַבֶּקֶת בּוֹ". אֵלּא
שֶׁלִּפְנֵי כֵּן שֶׁם פִּירֵשׁ: "לְלַכֵּת בְּכָל
דַּרְכָּיו - הוּא רְחוּם וְאֵתָה תִּהְיֶה רְחוּם,
הוּא גּוֹמֵל חֲסִידִים וְאֵתָה גּוֹמֵל חֲסִידִים".
גַּמֵּל חֲסִידִים, קָבֵר מֵתִים, בֶּקֶר חוֹלִים
- מַה שֶׁהַקְדִּים קְבוּרַת מֵתִים לְפָנֵי
בְּקוּר חוֹלִים (אף שֶׁבְּסִדֵּר הַזְּמַנִּים בְּקוּר
חוֹלִים קוֹדֵם, וְגַם אֲצֵל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא מְצִיגוֹ תַּחֲלָה בְּקוּר חוֹלִים (אֲצֵל
אַבְרָהָם) וְרַק אַחֲרֵי-כֵן קְבוּרַת מֵתִים
(אֲצֵל מֹשֶׁה)). יֵשׁ לֵאמֹר מִפְּנֵי שֶׁקְבוּרַת
הַמֵּת הִיא חֶסֶד גָּדוֹל יוֹתֵר, הַנִּקְרָא
"חֶסֶד שֶׁל אֱמֶת", שִׁאיִנו מְצַפֶּה
לְתִשְׁלוֹם וְלְגְמוּל, כְּאִמּוֹר בְּבִרְאשִׁית

מִתְבַּטָּא יוֹתֵר שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
נוֹתֵן לוֹ מְמִשְׁלָה לַעֲשׂוֹת כְּרִצּוֹנוֹ. וְכֵן
הוּא לְשׁוֹן הַגְּמֵרָא שֶׁם: "לְפִיכֵךְ נִתְּנָה
תּוֹרָה מְמִשְׁלָה בּוֹ, שֶׁאִפְּלוּ מִעֲמִיד לָךְ
חֲמָה בְּאִמְצַע הַרְקִיעַ - אֵל תִּשְׁמַע לִי".
וּבְרִש"י שֶׁם: "כְּלוֹמֵר אִפְּלוּ תִרְאֶה
אוֹתוֹ נְבִיא מוֹשֵׁל וְעוֹשֶׂה כְּרִצּוֹנוֹ,
דְּכֹתִיב וְנָתַן אֵלָיךְ אוֹת אוֹ מוֹפְתִּים".

- "כִּי מִנְסֶה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם" -
מִפְּנֵי שְׁנִיתִית טַעַם שֶׁל "כִּי מִנְסֶה",
אֵינָה נּוֹפֶלֶת אֵלּא עַל שְׁאֵלַת: "מִפְּנֵי
מַה כּוֹ" (רא"ם). תּוֹרָה ה

(ה) וְאַתְּ מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ - תּוֹרַת
מֹשֶׁה - כְּלוֹמֵר, הַמִּצְוֹת הַכְּתוּבוֹת
בְּתּוֹרַת מֹשֶׁה (רא"ם). וְדִיק לְכַתּוּב "תּוֹרַת
מֹשֶׁה", כְּלוֹמֵר, יֵשׁ לְשִׁמּוֹר הַמִּצְוֹת כְּפִי
(הר"ב). כְּלֹמֵר מֹשֶׁה בְּתּוֹרָה, וְלֹא לְשִׁמּוֹעַ
לְחִדוּשֵׁי מִצְוֹת אוֹ לְפִירוּשֵׁי הַמִּצְוֹת
שֶׁל נְבִיאֵי הַשִּׁקֵּר (עֵינֵי רש"י).

וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ - בְּקוֹל הַנְּבִיאִים -
וְלֹא בְּקוֹל נְבִיאֵי הַשִּׁקֵּר (הר"ב). שֶׁאִם לֹא
כֵּן, כִּמָּה הַכְּתוּב מְדַבֵּר דְּרִי הַפֶּל כְּלוֹל
בְּמִאֲמַר "אַתְּ מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ", וּמַדּוּ
עוֹד "וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ"? אֵלּא בְּקוֹל
הַנְּבִיאִים, שֶׁאַתֶּם מְזִיבִים לְקַבֵּל כָּל מַה
שֶׁכְּתוּב בְּדִבְרֵי הַנְּבִיאִים (רא"ם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק י"ד עמוד 53 עייך שם)

הדבקות בדרךיו של הקב"ה

אחרי יהוה אלהים גוי ובו תדבקו

הדבק בדרךיו, גמל חסדים, קבר מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה (יג, ה. ובפירוש רש"י) ויש לבאר הטעם שדוקא ב"קבר מתים ובקר חולים" נעשית ההליכה בדרךיו של הקב"ה, דהנה אזהרת "ובו תדבקו" באה בסוף כל הצווים המנויים בכתוב, וביניהם גם "ואת מצותיו תשמרו", שמה מובן שהצווים על דבקות זו הוא בדבר שחיובו אינו מצוה בין המצוות, היינו שגולי הצווי "הדבק בדרךיו" לא היה עושהו מצד צווי מפורש אחר.

ולכן מפרש רש"י "קבר מתים בקר חולים כמו שעשה הקב"ה", כי רק בדברים אלו אנו מוצאים שהקב"ה עשהם באופן שבדגמתיים גבי האדם לא היה מחייב לגמל חסד זה מצד מצוה וחייב: בקור חולים - גם במצב שהקב"ה בא לבקר את אברהם, וכמו שפרש רש"י "וירא אליו - לבקר את החולה", עם היות שבדאי כמה מאנשי ורעיו באו לבקרו, וכמו ממרא - שהקב"ה נגלה אליו בחלקו, ובני ביתו של אברהם. קבר מתים - הפונה בפשטות לקבורת אהרן שנאמרה כבר בכתוב, שהיתה על-ידי הקב"ה, שהרי הסתלקותו היתה במערה, ובפסוק נאמר רק "וימת אהרן שם בראש ההר (וימיד) וירד משה ואלעזר" ולא נזכר שם כלום אודות קבורתו, כמו במקרים שנאמר "ותקבר שם". אבל בפרשת עקב נאמר "ויקבר שם", ואם כן על-פירוש שהקב"ה התעסק בקבורתו, אף שרבים מבני ישראל היו בודאי מוכנים להתעסק בזה.

וינבא ההוא או חלם החלום ההוא ויחטל ארי מליל סניא על יי אלהכון די אפק יתכון מארעא דמצרים ודפרקו מבית עבדיתא לאטעיותה מן ארחא די פקדו יי אלהו למיהו ביה ויחפלי עבד דביש מבינה:

(ו) והנביא ההוא או חלם החלום ההוא וימת כי דבר-סרה עליהוה אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפך מבית עבדים להדיחך מן-הדרך אשר צוה יהוה אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך: ס

נ"י • סרה • דבר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר כן, דיטורנור"א בלע"ז (אבווערונג) • והפך מבית עבדים • (ספר) אפלו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו.

זארי ימלכנך אחוה בר אמך או כרף או בריתך או אתת קימך או חכרך די כנפשו בסתרא למימר נהו ונפלא לטעות עממא די לא ידעת את ואבהתך:

(ז) כי יסיתך אחיך בן-אמך או-בנך או-בתך או אשת חיקך או רעה אשר בנפשך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבתיך:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אין לו עליך אלא שפדאך, דיו - כלומר, אפילו לא הוציאך ממצרים אלא פדאך מהעבדות בלבד, דיו [שתעבדוהו ולא תשמעו אל נביא השקר, או דיו להמית את נביא השקר שדבר סרה על ה'], וכל-שכן שהוציאך ממצרים. ודבר זה לומד רש"י מיתור תיבת "והפוך", שהרי יכול היה לומר: "המוציא אתכם מארץ מצרים מבית עבדים" (רא"ם). תורה ז

כן - בענין כפל הלשון "שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר כן", יש לומר, ש"לא היה ולא נברא" פירושו שלא דברתי עמו כלל, "ולא צויתיו לדבר כן" פירושו שאמנתי דברתי עמו אף לא כן, אלא דבר אחר. וראה רש"י לקמן יח, כב, שפסוקים אלו מדברים לא רק בעבודה-זרה אלא גם בשאר כל המצוות. רישמולוד"א - destolude, דברים מעוותים, עוות (אוצר לעזי רש"י). בלעז. והפך מבית עבדים - אפלו

אם עושה מעשים אלו שלא לשם פונה זו, הרי עדין אין זה מונע ממנו את הסכנה ללכת אחרי אלהים אחרים. תורה ו (סרה) - דבר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא - ראה גם רש"י לקמן יט, טז: "לענות בו סרה - דבר שאינו, שהוסר העד הנה מכל העדות הזאת". ביטוי זה הובא גם גבי עדים זוממין, ברש"י כתובות לג, א. ו"לא צויתיו לדבר" - כלשון הכתוב לקמן יח, כ.

רש"י כי יסיתך • אין הסתה אלא גרוי, שנאמר (ש"א כו): "אם ה' יסיתך ביי", אמיתר"א בלע"ז (אן רייצען), שמשאיו לעשות בן. אחיד • מאב. בן-אמך • מאם (קידושין פ). חיקך • השוככת בחיקך ומחוקה בך, אפיקט"א בלע"ז (אנחאנגנד), וכן (יחזקאל מג): "ומחיק הארץ", מיסוד התקוע בארץ. אשר בנפשוך • זה אביו, פרש לך הכתוב את החביבין לך, קל-וחמר לאחרים. בסתר • דבר הכתוב בהוה, שאין דברי מסית אלא בסתר, וכן שלמה הוא אומר (משלי ו): "בנפש-בערב יום, באישון לילה ואפלה". אשר לא ידעת אתה ואבתיך • דבר זה, גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך: 'עזב מה שמסרו לך אבותיך'.

(ח) מאלה העמים אשר סביבתיכם הקרבים אליך או הרחקים ממך מקצה הארץ ועד-קצה הארץ:

רש"י הקרבים אליך או הרחקים • (סנהדרין סא) למה פרט קרובים ורחוקים? אלא כך אמר הכתוב: מטיבן

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לפיונה היה לו לרש"י להעתיק בדבור-המתחיל גם את תיבת "רעך". וצריך עיון.

פרש לך הכתוב את החביבין לך, קל-וחמר לאחרים. בסתר - דבר הכתוב בהוה - ולא שדין המסית הוא רק בסתר.

שאינ דברי מסית אלא "בסתר" - אכל באמת גם אם הסית שלא בסתר הוא נקרא מסית, וחזב מיתה (עיוני רש"י). וכן שלמה הוא אומר - משלי ז, ט. "בנפש בערב יום" - בהעריב היום

קרוי נפש (רש"י ברכות ג, ב). באישון לילה ואפלה - ובפסוק שלאחרי זה: "והנה אשה לקראתו", וברש"י שם (בפירוש השני): "אחד מן האפיקורסים".

אשר לא ידעת אתה ואבתיך - דבר זה גנאי גדול הוא לך - כלומר, אין זה המשך דברי המסית שפונתו לפתות אותך בדבריו (שכן מה פיתוי יש בזה באמרו שהיא עבודה-זרה חדשה ואינה מפרת, אדרבה זו סבה להתרחק ממנה). אלא הם דברי התורה האומרת לך בגנות השמיעה לדברי המסית (ספר דברים).

שאף האומות אין מניחין - את איליהם.

מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך: עזב מה שמסרו לך אבותיך - שאין עוד מלבדו (באר בשדה), כפי שראו במעמד הר סיני. תורה ח (ח) הקרבים אליך או הרחקים -

(ראה רש"י ויקרא יט, כח), וכאן הוא במשמעות של דבוקה, כמו שמפרש בלעז. כלומר החיק נקרא חיק מפני שהוא מקום חקוק ושקוע בגוף האדם, וממילא השוככת בחיקו הרי היא שקועה בחיקו.

אפיקיד"א - afichiede, דבוקה. בלעז. וכן "מחיק" - בפסוק: "ומחיק. הארץ" - יחזקאל מג, יד.

מיסוד התקוע בארץ - כלומר, "חיק" מלשון חקיקה ותקיעה. וברש"י שם: "ומחיק הארץ - מן היסוד, מקרקע הארץ". וראה גם רש"י משלי ח, כט: "בחקוק מוסדי ארץ - בחיקתו .. כמו על כפים חקתיך (ישעיה מט, טז), וכן ומחיק הארץ".

אשר בנפשוך - זה אביו - הרא"ם כתב שחסרה תיבת "או", וכאלו נאמר: "רעך או אשר בנפשוך", כי אין אביו בכלל רעהו. אף לפיונה היה לו לרש"י להוסיף תיבת "או" בלשון הכתוב כפי שעשה גבי "בן אמך". והגור אריה" כתב שפונת רש"י ש"אשר בנפשוך" בא לרבות את "אביו", שגם האב הוא בכלל "רעך" (והכתוב מדבר הן ברעהו בפשוט והן ברעהו אשר בנפשו). אף לפיונה היה לו לרש"י לכתוב "לרבות אביו", ולא "זה אביו". וה"באר בשדה" כתב שפונת רש"י ש"רעך אשר בנפשוך" מדבר רק באביו, שהרי מצינו לשון "רע" אפילו על הקדוש-ברוך-הוא, כנאמר (משלי כ, י) "רעך ורע אביו". אף

(I) כי יסיתך - אין הסתה אלא גרוי - כדעת רבי מאיר בספרי, ולא כדעת תנא קמא שם שאין הסתה אלא טעות (ספר דברים). וראה רש"י איוב ב, ג: "כל לשון הסתה אינו אלא לשון המשכה, שממשיך את האדם לעצתו". וראה רש"י מנחות צט, ב: "הסתת אדם אינה אלא לרעה, כמו כי יסיתך אחיך וגו'". שנאמר - שמואל א כו, יט.

"אם ה' יסיתך כי" - אבל ראה רש"י שם: "כל הסתה לשון שומה, אמטימינ"ש [=עלילה] בלעז". וברש"י שבועות מ, ב: "היסת - לשון שומא, ששמו חכמים עליו שבועה, כמו אם ה' יסיתך ביי".

אמיתר"א - ametra, ופתה. בלעז, שמשאיו - שמטעהו (ראה רש"י בראשית ג, יג). כלומר שהגירוי אינו בא אלא מדברים מטעים (רא"ם שם).

לעשות בן. אחיד - מאב. או בן אמך - מאם - או שהוא אחיד מאם. והוסיף רש"י "או" הקטר בכתוב, וכאלו נאמר: "אחיד או בן אמך" (ע"פ רא"ם). והלימוד הוא מיתור התיבות "בן אמך" (גור אריה). ועל-פי הוספת תיבת "או" מובן גם מה שכתוב "בן אמך" בבי"ת רפויה, שזה מורה כאלו כתוב בפסוק "או", שכן אות בי"ת בראש מלה שלאחרי אותיות אהוי"ה היא רפויה.

[אשת] חיקך - השוככת בחיקך - האשה השוככת בחיקך. ומחוקה בך - לשון חקוקה ושקועה

שֶׁל קְרוֹבִים, אֶתָּה לָמַד טִיבָן שֶׁל רְחוּקִים. בְּשֵׁם שְׂאִין מִמֶּשׁ בְּקְרוֹבִים, כִּף אֵין מִמֶּשׁ בְּרְחוּקִים. מְקַצֶּה הָאָרֶץ • (ספרי) זו חֲמָה וּלְבָנָה וּצְבָא הַשָּׁמַיִם, שֶׁהֵן מְהֻלָּכִים מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ.

(ט) לֹא-תֹאכֶּה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא-תִחַסּוּ עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא-תִחַמֵּל וְלֹא-תִכְסֶּה עָלָיו: ט לא תיבי לה ולא תקבל מנה ולא תחוס עינך עלוהי ולא תרחם ולא תכסי עלוהי:

כז"י • לֹא-תֹאכֶּה לוֹ (שם) לא תהא תאב לו, לא תאֶהְבֶּנּוּ, לפי שְׁנֵאמַר (ויקרא יט): "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ", אֵת זֶה לא תאֶהְבֶּה. וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו • בְּהִתְחַנְּנוּ עַל נַפְשׁוֹ לְמַחֵל לוֹ, לפי שְׁנֵאמַר (שמות כג): "עֲזֹב תַעֲזֹב עִמּוֹ", לָזֶה לא תַעֲזֹב. וְלֹא תִחַסּוּ עֵינֶיךָ עָלָיו • לפי שְׁנֵאמַר: "לֹא תַעֲמִד עַל-דָּם רֵעֶךָ", עַל זֶה לא תִחַסּוּ. וְלֹא-תִחַמֵּל • לא תִהְפֹּךְ בְּזָכוּתוֹ. וְלֹא-תִכְסֶּה עָלָיו • (ספרי) אִם אֶתָּה יוֹדֵעַ לוֹ חוֹבָה, אֵינֶךָ רֹשֵׁא לְשִׁתָּק.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(ג"א).
"עֲזֹב תַעֲזֹב עִמּוֹ" - ומתרגם אונקלוס:
 "משֶׁבַּק תִּשְׁבּוֹק מִה דִּי בִלְבָךְ עֲלוּהִי
 וּתְפַרֵּק עִמּוֹהִי", שתמחול מה שבלבך
 עליו ותפרוק עמו (חוקני ובאר בשדה).
 לָזֶה **לֹא תַעֲזֹב** - כלומר, למסית לא
 תמחול (חוקני ובאר בשדה). ואף ששְׁלֵעִיל שֵׁם
 לא מִפְּרֶשׁ רַשִׁי בְּתַרְגּוֹם אֲוִנְקְלוֹס אֶלָּא
 מִלְשׁוֹן עֲזָרָה, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁשֵׁם זֶהוּ לְפִי
 פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרְא הַמִּתְאִים לְשֵׁם, וְכָאן
 זֶהוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרְא הַמִּתְאִים
 לְכָאן.

וְלֹא תִחַסּוּ עֵינֶיךָ עָלָיו - לפי שְׁנֵאמַר
 - וַיִּקְרָא יט, טו.

"לֹא תַעֲמִד עַל דָּם רֵעֶךָ" - וברש"י
 שֵׁם: "לְרֹאוֹת בְּמִיתָתוֹ וְאֶתָּה יִכּוֹל
 לְהַצִּילוֹ, כְּגוֹן טוֹבֵעַ בְּנֶהֱרָ, וְחִיָּה אוֹ
 לְסֻטִּים בָּאִים עָלָיו".

עַל זֶה "לֹא תִחַסּוּ" - מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן
 "תִּחַסּוּ" (בְּנִיגוּד ל"תִּחַמֵּל") הוּא,
 שֶׁהוּא חֵס עַל דָּבָר שֶׁהוּלָף לְאִיבּוֹד,
 וְלָכֵן מְזוּהָרִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִחַסּוּ עָלָיו
 (ג"א). וְצִרִיף לוֹמַר שֶׁהָאִסּוּר הוּא עַל

הַמוּסָת, שֶׁכֵּן מְדוּבָר כָּאן לְפָנֵי שְׁנִמְסַר
 לְבִית-דִּין, וְרַק הַמוּסָת יוֹדֵעַ אֶת הָאֻמָּת,
 עָלָיו חָל הָאִסּוּר שֶׁלֹּא לְחוֹס עָלָיו
 לְהַצִּילוֹ מִטְּבִיעָה אוֹ מִלְּסֻטִּים (עֵינֵי רַשִׁי).

וְלֹא תִחַמֵּל - **לֹא תִהְפֹּךְ בְּזָכוּתוֹ** -
 מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן חֲמָלָה הוּא שְׁחוּמֵל עַל
 דָּבָר שֶׁלֹּא יֵאבֵד, וְלָכֵן כָּאן מְזוּהָר שֶׁלֹּא
 יִחַמֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא יִלָּךְ לְמִיתָה (ג"א).

וְהִנֵּה בְּפִשְׁטוֹת נִרְאָה שֶׁהַכְּנָה לְמוּסָת.
 אֵף אֲפֹשֶׁר שֶׁהַכְּנָה גַּם לְבֵית הַדִּין,
 שֶׁלֹּא יִטְעֶנּוּ בְּשִׁבְלֵי דְבָרֵי זְכוּת.
 וּכְפִירוֹשׁ רַשִׁי בְּבִרְאִשִׁית ג, יד
 שֶׁמְדַבְּרִי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶל הַנֶּחָשׁ

וְיוֹצֵא לְגַמְרֵי מִפִּירוֹשׁ רָצוֹן, שֶׁכֵּן אוֹבָה
 וְתֹאב קְרוֹבִים בְּעֵינֵינוּ, וְכִמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ
 בְּרַשִׁי (שְׁמוֹת כג, ו): "אֲבִינֶךָ - לְשׁוֹן אוֹבָה,
 שֶׁהוּא מְדַלֵּל וְתֹאב לְכָל טוֹבָה".

לֹא תִהְבֶּנּוּ - אֵין זֶה פִירוֹשׁ נִסְסָף,
 אֶלָּא זֶהוּ פִירוֹשׁ שֶׁל "לֹא תִהְאֵת תֹּאב
 לוֹ", שֶׁמִּשְׁמַעוֹ שֶׁאִסּוּר לָךְ לְאַהֲבֹב אוֹתוֹ,
 שֶׁכֵּן אֵין הָאֵדָם תֹּאב אֶלָּא אֵל מִי שֶׁהוּא
 אוֹהֵב [וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא תִהְבֶּנּוּ, מִמִּילָא לֹא
 תִהְאֵת תֹּאב לוֹ] (באר בשדה).

לְפִי שְׁנֵאמַר - וַיִּקְרָא יט, יח.

"וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ", אֵת זֶה **לֹא**
תִהְבֶּה - הוֹצִרָךְ רַשִׁי לְתֵת טַעַם

לְאֻהֶרֶת "לֹא תִהְבֶּה לוֹ", מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
 זֶה קֶשֶׁה: לָמָּה הוֹצִרָךְ לְהוֹדִירוֹ, וְכִי
 תַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ, שִׁיְהֵא אוֹהֵב לְמִסִּית
 שֶׁהוּא חֵיב מִיתָה? (רא"ס). ואף שֶׁגַּם שְׁאָר

רַשְׁעִים מוֹתֵר לְשִׁנְאוֹתָם (רא"ה תענית ה, ב
 וברש"י שם), הַחִידוּשׁ בְּמִסִּית הוּא **שְׁאִסּוּר**
 לְאַהֲבֹב אוֹתוֹ, דִּהְיִנּוּ שֶׁהָאוֹהֵב אוֹתוֹ
 עוֹבֵר בְּלֹא, מִה־שְׂאִינֶכָן בְּשְׁאָר

רַשְׁעִים (באר בשדה).

וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו - בְּהִתְחַנְּנוּ עַל
נַפְשׁוֹ לְמַחֵל לוֹ - אֵין הַכְּנָה שֶׁהוּא

מִתְחַנֵּן בְּפָנֵי הַבֵּית-דִּין שִׁיִּמְחֲלוּ לוֹ,
 שֶׁהֵרִי כָּל חֲזָבִי מִיתוֹת אֵין בִּיד הַבֵּית-
 דִּין לְמַחֵל לָהֶם, אֶלָּא הַכְּנָה שֶׁהוּא

מִתְחַנֵּן בְּפָנֵי הַמוּסָת שִׁיִּמְחֲלוּ לוֹ וְלֹא
 יִמְסוֹר אוֹתוֹ לְבֵית-דִּין (ע"פ מִשְׁכִּיל לַדָּח).
 וְלֹא פִירֵשׁ בְּפִשְׁטוֹ שֶׁלֹּא יִתְרַצֶּה לוֹ
 לְעַבּוֹד עֲבוּדָה-זָרָה, שֶׁכֵּן פְּשׁוּט הוּא

וְאֵין צָרִיף לְכַתְּבוֹ, שֶׁהֵרִי הַתּוֹרָה מִצְוָה:
 "כִּי הִרְגָּה תִהְרַגְנּוּ", וּבִדּוּאִי שֶׁלֹּא יִתְרַצֶּה
 לוֹ (רא"ס וג"א).

לְפִי שְׁנֵאמַר - שְׁמוֹת כג, ה. מְבָאֵר בְּנֶה
 לָמָּה הִיתָה סִבְכָּא לוֹמַר שֶׁכֵּן מְחֻלָּל לוֹ

לָמָּה פִירֵשׁ קְרוֹבִים וְרְחוּקִים - מִה לִּי
 קְרוֹבִים וּמִה לִּי רְחוּקִים (רש"י סנהדרין סא,
 ב).

אֶלָּא כִּף אִמֵּר הַכְּתוּב: מִטִּיבָן שֶׁל
קְרוֹבִים אֶתָּה לָמַד טִיבָן שֶׁל רְחוּקִים,
בְּשֵׁם שְׂאִין מִמֶּשׁ בְּקְרוֹבִים כִּף אֵין
מִמֶּשׁ בְּרְחוּקִים - רִאָּה גַּם רַשִׁי שֵׁם:

"לָמָּה הִזְכִּיר קְרוֹב וְרְחוּק? - אֶלָּא מִפְּנֵי
 שֶׁדָּרְכוֹ שֶׁל מִסִּית לְדָבָר עַל עֲבוּדָה-
 זָרָה רְחוּקָה שְׂאִינוּ מְכִיר בָּהּ, וּמוֹצִיא
 בְּפִיו הַשֶּׁקֶר וְאוֹמַר: כִּף אוֹכֵלֶת וְכִף
 שוֹתֶה, לְפִיכָף אֵנִי אוֹמֵר לָךְ: הַסֵּתֶמֶל
 בְּעִבּוּדוֹת זָרוֹת הַקְּרוֹבוֹת לָךְ וְתִרְאֶה
 שְׂאִין בָּהֶן מִמֶּשׁ, וּמִהֵן אֶתָּה לָמַד טִיבָן
 שֶׁל רְחוּקִים".

מְקַצֶּה הָאָרֶץ - זוֹ חֲמָה וּלְבָנָה
וּצְבָא הַשָּׁמַיִם - רִאָּה לְעִיל ד, יט.

שֶׁהֵן מְהֻלָּכִין מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ
 - זֶהוּ פִירוֹשׁ "מְקַצֶּה הָאָרֶץ וְעַד קֶצֶה
 הָאָרֶץ". שְׂאִין לְפֶרֶשׁ "הִרְחוּקִים אֶלֶיךָ ..

עַד קֶצֶה הָאָרֶץ", שֶׁאִם כֵּן מִהוּ "מְקַצֶּה
 הָאָרֶץ"? לָכֵן פִירֵשׁ שֶׁ"מְקַצֶּה הָאָרֶץ
 וְעַד קֶצֶה הָאָרֶץ" הוּא עֵנִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ

(ע"פ ג"א). תורה ט

(ט) **לֹא תֹאכֶּה לוֹ - "לֹא" תִהְאֵת תֹּאב**
"לוֹ" - מִפְּרֶשׁ "תֹּאכֶה" מִלְשׁוֹן תִּתְּנוּ,

וְהִתִּיּוֹ הוּא תִיּוֹ הַפּוֹעֵל וְלֹא מִיטוֹד
 הַתִּיבָה, כִּי הִתִּיּוֹ שֶׁל תִּתְּנוּ הוּא תִיּוֹ
 הַנּוֹפֵל מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים, כְּמוֹ "אִנּוּהָ לְמוֹשֶׁב

לוֹ" (תהלים קלב, יג). וּמִפְּרֶשׁ כֵּן, וְלֹא מִלְשׁוֹן
 רָצוֹן בְּפִשְׁטוֹת לְשׁוֹן "תֹּאכֶה" בְּמִקְרָא,
 מִפְּנֵי יִתּוֹר תִּיבַת "לוֹ", שֶׁהֵרִי לוֹ לוֹמַר:

"לֹא תֹאכֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו", וּמִזֶּה
 מוֹכֵן שֶׁ"תֹּאכֶה לוֹ" הוּא עֵנִין בְּפָנֵי
 עֲצָמוֹ, וְהוּא מִלְשׁוֹן תִּתְּנוּ [וְאֶהְבֶּה,
 כְּדִלְקָמָן] (מִשְׁכִּיל לַדָּח). וְיֵשׁ לוֹמַר שְׂאִינוּ

(י) **כִּי הָרַג תִּהְיֶה-כּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לַהֲמִיתוֹ וְיָדְךָ תִּהְיֶה יָדָךְ תִּקְטְלֶנָּה יָדְךָ תְּהִי בֵּה בְּקַדְמִיתָא לְמִקְטֵלָּה וְיָדָא דְּכָל עָמָא בְּבִתְרִיתָא :**

כ"י • **כִּי הָרַג תִּהְיֶה-כּוֹ** (אם יצא מבית דין ופאי, תחזירו לחובה), **יָצָא מִבֵּית דִּין חַיִּב, אֶל תַּחֲזִירָהוּ לְזָכוֹת (ספרי).** **יָדְךָ תִּהְיֶה-כּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה • מִצְוָה בְּיַד הַנִּסָּת לַהֲמִיתוֹ. לֹא מֵת בְּיָדוֹ, יָמוּת בְּיַד אֲחֵרִים, שְׁנֵאֲמַר: "וְיָד כָּל הָעָם וְגו'".**

(יא) **וּסְקַלְתוּ בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לַהֲדִיחָךְ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:**

(יב) **וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא-יוֹסֵפוּ לַעֲשׂוֹת בְּדַבַּר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: ם**

(יג) **כִּי-תִשְׁמָע בְּאַחַת עֲרִידֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבַת שָׁם לֵאמֹר:**

כ"י • **לְשִׁבַת שָׁם** (ספרי) **פָּרַט לִירוּשָׁלַיִם, שָׁלֹא נִתְּנָה לְדִירָה. כִּי-תִשְׁמָע וְגו', לֵאמֹר • אוֹמְרִים כֵּן: "יֵצְאוּ וְגו'".**

(יד) **יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְּיחוּ אֶת-יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יַדְעֵתָם:**

אשל אברהם - הרב אלאשולי

לְיִוְרִשִׁיָּהֶם (משכיל לדוד).
שָׁלֹא נִתְּנָה לְדִירָה - כלומר, לא נתנה לְדִירָת שְׂבִט מִיּוֹחַד, כִּי לֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים, אֲלֹא הִיא מְקוֹם הַנִּית כָּל יִשְׂרָאֵל הַעוֹלָמִים לְרַגֵּל (ספר חובת).
וְהַלִּימוֹד הוּא מִיתוֹר הַתִּיבוֹת "לְשִׁבַת שָׁם". וְאֵינוֹ לוֹמֵד כְּבִגְמָרָא (בבא קמא פב, א) שֶׁמִּשְׁמָעִים אֶת יְרוּשָׁלַיִם מִ"עֲרִיד", שֶׁמִּשְׁמָע שֶׁאֵתָּה יוֹדֵעַ לְמִי מִיּוֹחַדֵּת הִיא, וְהָרִי יְרוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים, מִפְּנֵי שֶׁתִּיבַת "עֲרִיד" אֵינָה מִיּוֹחַדֵּת לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא.
כִּי תִשְׁמָע וְגו' לֵאמֹר - אוֹמְרִים כֵּן: "יֵצְאוּ וְגו'". - כלומר, תִּיבַת "לֵאמֹר" מוֹסֵבֶת עַל "יֵצְאוּ אֲנָשִׁים וְגו'", שֶׁשְׁמָע שְׁאוֹמְרִים כֵּן. וְכֵן מֵלֵת "לֵאמֹר"

מִכָּפַל הַלָּשׁוֹן "הָרַג תִּהְיֶה-כּוֹ", הָרַאשׁוֹן נִלְמַד מִ"הָרַג" וְהַשְּׁנִי מִ"תִּהְיֶה-כּוֹ", אֲךָ רִשִׁי לֹא הִבִּיא לִימוֹד זֶה. וּבִסְפָּר הַזִּכְרוֹן כָּתַב שֶׁהַלִּימוֹד הוּא מִכָּלִלוֹת הַלָּשׁוֹן "הָרַג תִּהְיֶה-כּוֹ", שֶׁמִּשְׁמָעוֹ שֶׁתִּשְׁתַּדֵּל בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים וְתַחֲבֻלוֹת שֶׁהַמִּסִּית יוֹבֵא לִידֵי הַרִיגָה.
יָדְךָ תִּהְיֶה כּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה - מִצְוָה בְּיַד הַנִּסָּת לַהֲמִיתוֹ. לֹא מֵת בְּיָדוֹ - יָמוּת בְּיַד אֲחֵרִים, שְׁנֵאֲמַר "וְיָד כָּל הָעָם וְגו'". תורה יא
(יג-יד) **לְשִׁבַת שָׁם** - מִשְׁמָע מְקוֹם שְׁמִתֵּי-שָׁבִים שָׁם (רַבֵּנוּ הָלַל עַל הַסֵּפֶר). -
פָּרַט לִירוּשָׁלַיִם - שֶׁאֵינָה נַעֲשִׂית עִיר הַנִּדְחָת, אֲלֹא כָּל אֶחָד מִהַעוֹבְדִים נִידוֹן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ בְּסִקְלָהּ, וּמִמּוֹנֵם

אֲנוּ לְמַדִּים "שֶׁאֵין מִהֶפְכִּים בְּזָכוֹתוֹ שֶׁל מִסִּית, שֶׁאֵלֹו שָׁאֵל: לָמָּה עֲשִׂית זֹאת? הִיָּה לוֹ לְהַשִּׁיב: דְּבָרֵי הָרַב וְדְבָרֵי הַתְּלָמִיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִין".
וְלֹא תִכְסֶּה עָלָיו - אִם אַתָּה יוֹדֵעַ לֹא חוֹבָה - בְּפִשְׁטוֹת הַכִּנּוּיָה לְחוֹבָה כֹּזֶת שִׁישׁ בֵּה לְגִרוֹם לוֹ דִּין מִיתָה.
אֵינְךָ רִשָּׁא לְשִׁתָּךְ. תורה י
(י) **כִּי הָרַג תִּהְיֶה-כּוֹ** - יֵצְא מִבֵּית-דִּין וְכָאִי - תַּחֲזִירָהוּ לְחוֹבָה - אֲךָ שֶׁבִּשְׂאָר דִּינֵי נַפְשׁוֹת אֵין מִחֲזִירִין לְחוֹבָה. רֹאֵה רִשִׁי שְׁמוֹת כג, ז.
יֵצְא מִבֵּית-דִּין חַיִּב - אֶל תַּחֲזִירָהוּ לְזָכוֹת - אֲךָ שֶׁבִּשְׂאָר דִּינֵי נַפְשׁוֹת מִחֲזִירִין אוֹתוֹ לְזָכוֹת, רֹאֵה רִשִׁי שָׁם.
וְהִנֵּה בְּסִפְרֵי כָּתוּב שֶׁהַלִּימוֹד הוּא

כ"ו **אָנְשִׁים** • (סנהדרין פה) **וְלֹא נָשִׁים**. **בְּנֵי-בְלִיעַל** • (שם) **בְּלִי עַל, שִׁפְּרוּ עָלָיו שֶׁל מָקוֹם**. **יֹשְׁבֵי עִירָם** • וְלֹא יֹשְׁבֵי עִיר אַחֶרֶת. מִכָּאן אָמְרוּ: 'אֵין נַעֲשִׂית עִיר הַנִּדְחָת עַד שִׁידְיָחוּהָ אָנְשִׁים, וְעַד שִׁיְהִיו מְדִיחֶיהָ מִתּוֹכָה'.

כ"ו **וְדַרְשָׁת וְחֻקְרַת וְשִׁאלַת הַיֵּטֵב וְהַנָּה אִמַּת נִכּוֹן**
הַדָּבָר נַעֲשִׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבָּךְ:
טו וְתַתְּפַע וְתַבְדּוֹק וְתִשָּׂאֵל יָאוֹת וְהָא קִשְׁטָא
כּוּן פִּתְגָמָא אֲתַעְבִּידָא תוֹעֵבָתָא הָדָא בִּינְךָ:

כ"ו **וְדַרְשָׁת וְחֻקְרַת וְשִׁאלַת הַיֵּטֵב** • (סנהדרין כו) **מִכָּאן לְמַדּוּ שְׁבַע חֻקִּירוֹת, מִרְבּוּי הַמִּקְרָא כָּאן יֵשׁ ג': דְּרִישָׁה, וְחֻקְרָה וְהִיטֵב; וְשִׁאלַת, אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן, וּמִמֶּנּוּ לְמַדּוּ בְּדִיקוֹת. וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (דברים יט): "וְדַרְשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים הַיֵּטֵב", וְעוֹד בְּמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (שם יז): "וְדַרְשָׁת הַיֵּטֵב", וְלִמְדּוּ: 'הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב' לְגִזְרָה שְׁוֶה, לִיתֵן הָאֲמֹר שֶׁל זֶה בְּזֶה.**

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מקור דברי רש"י, שכן בסנהדרין מ, ב לומדים בדיקות מהתיבות: "והנה אמת נכון הדבר" (ראה רש"י שם ל, ב). בדיקות הן שאלות שאין הזמת העדים תלויה בהן, כיון שאין השאלות נוגעות בזמן ובמקום כמו בחקירות, אלא בדברים אחרים: כגון מפירים אתם אותו התריעם בו? כמה הרגו? בסוף הרגו או בארירן [=במין חנית] הרגו? כליו שחורים או לבנים? וכל המרבה בבדיקות הרי זה משובח (ע"פ רש"י פסחים יב, א).

ובמקום אחר הוא אומר - לקמן יט, יח. בעדים זוממים (רש"י סנהדרין מ, א). **"וְדַרְשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים הַיֵּטֵב"** - הרי עוד שנים. **וְעוֹד בְּמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר** - לקמן יו, ד. בקהיד העובד עבודה זרה (רש"י סנהדרין שם).

"וְדַרְשָׁת הַיֵּטֵב" - הרי עוד שנים. צריך עיון שהקדים להביא הפסוק המדבר בעדים זוממים, לפני הפסוק המדבר בעבודה זרה של יחיד, אף שהיא כתובה לפנייה. ואולי יש לומר, מפני שבעדים זוממים כתוב "וְדַרְשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים הַיֵּטֵב", שתיבת "וְדַרְשׁוּ" ותיבת "היטב" כתובות באופן נפרד, שמנה למדים שגם מה שכתוב בעבודה זרה של יחיד "וְדַרְשָׁת הַיֵּטֵב" ביחוד, הרי הם נפרדים ונחשבים כשנים.

ולמדו "היטב" "היטב" לגזרה-שוה, לתן האמור של זה בזה - הרי שבע חקירות (רש"י שם), שפאלו בכל אחד מהם כתוב כל שבע הלשונות הנזכרים לעיל, ומפילא בכל אחד מהם צריך שבע חקירות. תורה טו

נוספים לעשית עיר הנדחת, כתב לך רש"י כאן, שאין כוננו בפירושו לכתוב את כל התנאים, אלא כתב רק שני תנאים שבלעדיהם אינה נעשית עיר הנדחת, אבל ישנם עוד תנאים המובאים בספרי ובגמרא. (ד) כיון שכל הלשון האמור כאן הם מדברי האומרים, היה ניתן לומר שאין ללמוד מדבריהם לדינא, לכן בא רש"י ואומר: "מכאן אמרו", שאף שזהו מדברי האומרים, לומדים מכאן לדינא לענין עיר הנדחת. (ה) ב"עיוני רש"י" כתב שכונת רש"י לומר שמכאן לומדים שצריך פעולה של הדחה, ובא למעט כנה באם אנשי העיר הדחו מאליהן, שדבר זה לא נלמד מלשון הכתוב עצמו, אלא מהסכום של שני דינים אלו. תורה טו

(טו) וְדַרְשָׁת וְחֻקְרַת וְשִׁאלַת הַיֵּטֵב - **מִכָּאן לְמַדּוּ** - סנהדרין מ, א-ב. **שְׁבַע חֻקִּירוֹת** - באיזה שבוע (של יובל), באיזה שנה (של שמטה). באיזה חדש, בכמה בחדש, באיזה יום (בשבוע), באיזה שעה, באיזה מקום (משנה סנהדרין מ, א).

מִרְבּוּי הַמִּקְרָא, כָּאן יֵשׁ שְׁלֹשׁ, דְּרִישָׁה וְחֻקְרָה וְ"הַיֵּטֵב", וְ"שִׁאלַת" אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן - אף רש"י בסנהדרין שם כתב ש"ושאלת היטב" זהו לימוד על חקירה, כי "ושאלת" אינו נמנה אלא יחד עם "היטב". אף בפירושו על התורה לא נזכר לו לפרש כן, שכן בשאר המקומות דלקמן דורשים "היטב" לבד, אם כן גם כאן יש לדרוש "היטב" בנפרד, ואם כן אייתר ליה "ושאלת" עבור בדיקות. **וממנו למדו בדיקות** - צריך עיון

הכתובה בהמשך מוסכת על "נלכה ונעבדה וגו'" (רא"ם).

בְּנֵי בְלִיעַל - **בְּלִי עַל, שִׁפְּרוּ עָלָיו שֶׁל מָקוֹם**.

אָנְשִׁים - **וְלֹא נָשִׁים** - שאין נעשות מדיחות, והלימוד הוא מיתור תיבת "אנשים", שהרי היה די באמרו "בני בליעל" (רא"ם). ונראה לומר שתיבת "אנשים" אינה לשון האומרים, אלא לשון הכתוב, כדי למעט מפנה נשים, ולפי זה מוכן מה שהקדים רש"י לפרש "בני בליעל" לפני "אנשים", כי "בני בליעל" הם מדברי האומרים, מה שאין כן "אנשים" היא הוספת הכתוב (דברי יח). אף לכאורה בפשטות, כל הלשון הוא לשון הכתוב, שרק בשתשמע אומרים כך אזי נעשית עיר הנדחת.

יֹשְׁבֵי עִירָם - **וְלֹא יֹשְׁבֵי עִיר אַחֶרֶת** - גם תיבת "עירם" אינה מדברי האומרים אלא לשון הכתוב (דברי יח). **מִכָּאן אָמְרוּ** - ראה ספרי על הפסוק. סנהדרין קיא, ב. וישם הובאו תנאים נוספים ורש"י השמיטם כאן.

אֵין נַעֲשִׂית עִיר הַנִּדְחָת עַד שִׁידְיָחוּהָ "אָנְשִׁים", וְעַד שִׁיְהִיו מְדִיחֶיהָ מִתּוֹכָה - מה שכותב רש"י סכום זה, אף שמוכן הוא מתוך הפירוש עצמו, יש לומר: (א) לפני כן פירש רק השלילה, וכאן כתב החיוב באיזה אופן היא נעשית עיר הנדחת (על-ידי אנשים ויושבי העיר). (ב) כיון שיש לימודים ותנאים נוספים מהפסוק כדי שתהיה עיר הנדחת, כתב רש"י שלפי פשוטו של מקרא די בשני תנאים אלו לעשות עיר הנדחת, (ג) או לאידך גיסא, כיון שיש לימודים ותנאים

טו מממחא תמחי ית יתבי קרתא והיא
לפתגם דחרב גמר יתה וית כל די בה וית
בעירה לפתגם דחרב:

(טו) הִכָּה תִּכָּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי־חֶרֶב
הַחֲרִים אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֶמְתָּהּ לְפִי־
חֶרֶב:

כ"ט - הִכָּה תִּכָּה • (כ"ט לא) אם אינך יכל להמיתם במיתה הכתובה בהם, המיתם באחרת.

יו וית כל עדא תכנוש לגו פתיה ותוקד
בגורא ית קרתא וית כל עדא גמיר קדם
יי אלהך ותהי תל חריב לעלם לא תתפני
עוד:

(יו) וְאֶת־כָּל־שָׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשָׂרֶפֶת
בָּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שָׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תַל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:

כ"י - לה' אלהיך • לשמו ובשבילו.

יח ולא ידבק בידך מדעם מן קרמא בדיל
דיתוב יי מתקוף רגזה ויהב לך רחמין
וירחם עלך ויסגנך קמא די קיים לאכדתך:

(יח) וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְדַעַם מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב
יְהוָה מִחֲרוֹן אָפוֹ וְנָתַן־לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמָנְךָ וְהִרְבֶּה
בְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ:

כ"י - למען ישוב ה' מחרון אפו • (ספרי) שכל זמן שעבודת-כוכבים בעולם, חרון אף בעולם.

יט ארי תקבל למימרא דיי אלהך למטר ית
כל פקודתי די אנא מפקדך יומא דין
למעבד דקשר קדם יי אלהך:

(יט) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־
מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מֵצִוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִנֵּי־אֲשֶׁר בְּעֵינֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀

♦ יום רביעי כ"ז מנחם-אב ♦

א בנין אתין קדם יי אלהכון לא תתחממו
ולא תשונו מרט בין עיניכון על מית:

יד (א) בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ
וְלֹא־תִשְׁיִמוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:

כ"י - לא תתגדדו • לא תתנו גדידה ושרט בכשוקם על מת, בדרך שהאמורים עושין, לפי שאתם בניו

אשל אברהם - הרב אלשול

זרה קים בעולם, ועדין חרון אף ה'
בעולם (באר בשדה ועיני רש"י). אף בדפוס
ראשון ובכמה כתבי־יד הגירסא:
"למען ישוב ה' - מוסב על הכה תכה.
מחרון אפו - שכל זמן שעבודה־זרה
בעולם חרון אף בעולם". ולפי גירסא זו
מוכן, שכן השעם "למען ישוב ה' מחרון
אפו" מוסב על הריגת עובדי עבודה־
זרה של עיר הנדחת, ולא על לקיחת
החרם. תורה יט

(א) לא תתגדדו - "לא תתנו"
גדידה - מפני ש"לא תתגדדו" הוא
מבנין התפעל, שעל הרוב מורה על

בסנהדרין קיא, ב: "אמר הקדוש־ברוך"
הוא, אם אתם עושין דין בעיר הנדחת
- מעלה אני עליכם כאלו אתם מעלים
עולה כליל לפני", שזהו כמו קרבן
עולה שאין לאדם שום הנאה מזה (עיני
רש"י). תורה יח
(יח) למען ישוב ה' מחרון אפו -
שכל זמן שעבודה־זרה בעולם, חרון
אף בעולם - ולכן "לא ידבק בידך
מאומה מן החרם". ומזה מוכן שכל
השכל של העיר הנדחת הוא בגדר
עבודה־זרה, וכל עוד שמישהו לוקח
משהו מן החרם, הרי זה כאלו עבודה־

(טו) הִכָּה תִּכָּה - אם אינך יכול
להמיתם במיתה הכתובה בהם -
בחרב.

המיתם באחרת - בגון שהיה בספינה
ובורח, ואתה יכול לזרוק בו חץ או
לטבעו (רש"י ב"מ לא, ב). שלשון "הכה
תכה" מורה באיוו הכאה שאתה יכול
להמיתו. תורה יז

(יז) לה' אלהיך - לשמו ובשבילו -
שלא תהיה לאדם שום הנאה משריפת
עיר הנדחת, אלא עושה הכל לשם ה'
ובשבילו בלבד, וזהו הפירוש "כליל
לה' אלהיך", וכדברי רבי שמעון

שֶׁל מְקוֹם, וְאַתֶּם רְאוּיִין לְהִיּוֹת נְאִים וְלֹא גְדוּדִים וּמִקְרָחִים. **בֵּין עֵינֵיכֶם • אֶצֶל הַפְּדֻחַת, וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (ויקרא כא): "לֹא יִקְרָחוּ קִרְחָה בְּרֹאשָׁם", לַעֲשׂוֹת כָּל הָרֹאשׁ כְּבִין הָעֵינַיִם.**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 295)

בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם (יד, א)

ידועה תורת הבעל-שם-טוב (כתר שם טוב - קה"ת - הוספות אות קלג), שְׁכָל יְהוּדֵי יִקְרָ בְּעֵינֵי ה' כְּבִין יָחִיד שְׁנוּלָד לְהוֹרִיו לַעַת זְמַנְתָּם, וְעוֹד יוֹתֵר מִכָּף. מוֹבֵן אֲפוּא, שֶׁגַם כְּאֶשֶׁר הוּא עוֹסֵק בְּעֵינֵי חֲלִין, שְׂאִינָם לְפִי כְּבוֹדוֹ שֶׁל בֶּן מֶלֶךְ, אֲסוּר לוֹ לְשַׁכַּח שֶׁהוּא בֶּן שֶׁל מֶלֶךְ מְלִכֵּי הַמְּלָכִים הַקִּבְּ"ה. וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדוֹת, שְׂאִינָה דוֹמָה מַעֲלַת הָשָׁר - אֲפִילוּ בְּהִיּוֹתוֹ בְּשִׁבְיָה - לְמַעֲלַת אִישׁ הַדְּיוּט.

בְּאֲרֵי עִם קְדוֹשׁ אֶת קִדְּשׁ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּכְךָ
אֶתְרָעִי יְיָ לְמַהוּי לַה' לְעַם חֲבִיב מְכֹל
עֲמִמָּיָא דִּי עַל אֲפִי אֲרָעָא:

(ב) **כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּכְךָ בָּחַר יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֻגָּלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָרֶצָה: ה**

כ"י • **כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה • קְדַשְׁתָּ עַצְמְךָ מֵאֲבוֹתֶיךָ, וְעוֹד: "וּכְךָ בָּחַר ה'".**

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לְכִן "כָּךְ בָּחַר ה'", כִּי אָז: א) לֹא הָיָה לוֹ לומר: "וּכְךָ בָּחַר ה'", אֲלֵא "כָּךְ בָּחַר ה'" (ספר הזכרון). ב) הָיָה לוֹ לומר תְּחִילָה: "כָּךְ בָּחַר ה'" וְכֵן אַחֲרָיָה: "כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה", שְׁעַל-יְדֵי הַבְּחִירָה נַעֲשִׂיתָ עִם קְדוֹשׁ (עניני רש"י). ג) אֲמַתַּת לְשׁוֹן בְּחִירָה אֵינָה נּוֹפֶלֶת עַל דְּבַר הַנִּבְחָר בְּגִלָּל תְּכוּנֹתָיו וּמַעֲלֹתָיו, שֶׁכֵּן אִין אֵין זֶה בְּחִירָה חֲפְשִׁית אֲמַתִּית, אֲלֵא בְּחִירָה הַמְּכַרְחַת מִצַּד סִבָּה. וּלְפִיכָךְ, הַבְּחִירָה הַאֲמַתִּית הִיא כְּשֶׁעַם יִשְׂרָאֵל נִבְחָר לֹא מִצַּד מַעֲלֹתָיו עַל שֶׁאֵר הָעַמִּים, אֲלֵא מִרְצוֹנוֹ הַחֲפְשִׁי שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, מִפְּנִימִיּוֹת עֲצֻמוֹתָיו, לֹא שׁוּם סִבָּה. וְתִחְלָה אוֹמֵר הַכְּתוּב שֶׁמַּעֲלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא מִצַּד אֲבוֹתָיו, שֶׁלְּפִי טַעַם זֶה אֶהְבֵּת הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא אֶהְבָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ סִבָּה, וְאַחֲרָיָה מוֹסִיף הַכְּתוּב שֶׁיִּשְׁנָה מַעֲלָה עֲמָקָה יוֹתֵר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁגַם בְּדִרְגָּא כּוֹז שֶׁמַּעֲלֹתֵיהֶם לֹא תוֹפְסוֹת כָּלִל מְקוֹם לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, מִכָּל-מְקוֹם הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בָּחַר בָּהֶם מִרְצוֹנוֹ הַחֲפְשִׁי לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֻגָּלָה, וּמֵהַבְּחִינָה הַזֹּאת אֶהְבָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא עֲמָקָה וּפְנִימִית יוֹתֵר, כִּי הִיא נּוֹכַעַת מֵעֲצֻמוֹתָיו וּמֵהוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (ע"פ הרב). תורה ג

אֱלֹהֵיכֶם" וְהוּ טַעַם לְאֻזְהָרוֹת: "לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תִשְׁמְרוּ קִרְחָה", כְּאֵלּוּ אָמַר: לְפִי שֶׁ"בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם" - "לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תִשְׁמְרוּ קִרְחָה" (רא"ם). כְּלומר, הָאִסוּר הוּא לֹא לַעֲשׂוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֲמוּרִיִּים הָיוּ עוֹשִׂים, וְלָכֵן הָאִסוּר הוּא עַל מַת בַּלְבָּד, וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּדֶרֶךְ הָאֲמוּרִיִּים הוּא מִפְּנֵי שֶׁאֵנּוּ בְּנֵיו שֶׁל מְקוֹם וכו'.

בֵּין עֵינֵיכֶם - אֶצֶל הַפְּדֻחַת. וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר - וִיקְרָא כֹא, ה (גְּבִי כְּהִנִּים).

"לֹא יִקְרָחוּ קִרְחָה בְּרֹאשָׁם", לַעֲשׂוֹת כָּל הָרֹאשׁ כְּבִין הָעֵינַיִם - וְרָאָה רִש"י שֶׁם בִּיתֵר פִּירוּט: "לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל בֵּין עֵינֵיכֶם, יָכוֹל לֹא יִהְיֶה חֵיב עַל כָּל הָרֹאשׁ? תִּלְמוּד לומר: בְּרֹאשָׁם, וְיִלְמְדוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַכְּהִנִּים בְּגִזְרֵה-שְׁנָה, נֶאֱמַר כֹּאן קִרְחָה וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן בְּיִשְׂרָאֵל קִרְחָה, מֵה כֹּאן כָּל הָרֹאשׁ אֵף לְהֵלֵן כָּל הָרֹאשׁ בְּמִשְׁמַע, כָּל מְקוֹם שֶׁיִּקְרָח בְּרֹאשׁ". תורה ב

(ב) **כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה - קְדַשְׁתָּ עַצְמְךָ מֵאֲבוֹתֶיךָ - מֵאֲבָרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְלֹא מִמֶּךָ.**

וְעוֹד - מִלְּבַד הַקְדוּשָׁה מֵאֲבוֹתֶיךָ.
"**וּכְךָ בָּחַר ה' - הַבְּחִירָה הִיא כָּךְ מִצַּד עַצְמְךָ. וְאֵין לומר שֶׁזֶהוּ דְּבַר אֶחָד, שֶׁכֵּיוֹן שֶׁ"עִם קְדוֹשׁ אַתָּה" מִצַּד עַצְמְךָ,**

הַפְּעוּל (מִקְבֵּל הַפְּעוּלָה), וְהֶאֱזָרָה אֵינָה נּוֹפֶלֶת אֲלֵא עַל הַפּוֹעֵל, שֶׁבִּידוֹ לְפַעוּל וְשֶׁלֹּא לְפַעוּל, לְכִן פִּירֵשׁ: "לֹא תִתְגַּדְּדוּ - לֹא תִתְּנוּ גְדִידָה", בְּלִשׁוֹן פּוֹעֵל (רא"ם). וְנִקְטַ בְּלִשׁוֹן "לֹא תִתְּנוּ" בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בּוִיקְרָא יט, כח: "וְשָׂרְט לְנַפְשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרָכֶם".

וְשָׂרְט - הוֹסִיף תִּיבַת "שָׂרְט" (הָאֲמוּר בּוִיקְרָא שֶׁם), כְּדִי לְפַרֵּשׁ מִלַּת גְּדִידָה, שֶׁהִיא מַעֲנִין שָׂרְט, וְהֵם שְׁמוֹת גְּרָדִים (רא"ם). וְכַדַּעַת רַבִּי יוֹסִי (מְכוּת כֹּא, רע"א) שֶׁגְּדִידָה וְשָׂרְטָה אֶחָת הִיא, וְשְׁנֵיהֶם מַעֲנִין חֲבוּרָה, בֵּין בִּיד בֵּין בְּכָלִי (ראח"ר ש"ס).

"כְּבִשְׂרָכֶם" - הַעֲתִיק לְשׁוֹן הַכְּתוּב בּוִיקְרָא שֶׁם גְּבִי שָׂרְט, מֵאֲחֵר שֶׁעֲנִינָם אֶחָד (דברי יוד).

עַל מַת - תִּיבַת "לְמַת" שֶׁבְּסוּף הַפְּסוּק מוֹסִבַת גַּם עַל "לֹא תִתְגַּדְּדוּ" (רא"ם).

כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֲמוּרִיִּים עוֹשִׂין - רָאָה גַם רִש"י וִיקְרָא שֶׁם: "וְשָׂרְט לְנַפְשׁ - כִּן דִּרְכֵּן שֶׁל אֲמוּרִיִּים לְהִיּוֹת מְשָׂרְטִין בְּשָׂרָם כְּשֶׁמַּת לָהֶם מַת". וְרָאָה גַם רִש"י קִידוּשִׁין לָהּ, ב: "גְּדִידָה .. חֲקִי הָאֲמוּרִי הִיוּ עַל מִתִּיהָ".

לְפִי שֶׁאַתֶּם בְּנֵיו שֶׁל מְקוֹם, וְאַתֶּם רְאוּיִין לְהִיּוֹת נְאִים וְלֹא גְדוּדִים - חֲבוּלִים וְשָׂרְטִים.

וּמִקְרָחִים - כְּלומר, "בְּנִים אַתֶּם לַה'

(ג) לא תאכל בל־תועֶבָה:

ג לא תיכול כל דמֶרְחֶק:

רש"י • בל־תועֶבָה (בכורות לד) כל שתעבתי לך, כגון: צרם און בכור כדי לשחטו במדינה, הרי דבר שתעבתי לך: "כל מום לא יהיה בו", ובא ולמד כאן, שלא ישחוט ויאכל על אותו המום. בשל בשר בחלב, הרי דבר שתעבתי לך, והזהיר כאן על אכילתו.

(ד) זאת הבהמה אשר תאכלו שור שֶׁה כֶּשֶׁבִּים וְשֶׁה עֵזִים:

(ה) אֵיל וְצִי וְיַחֲמוֹר וְאֶקוֹ וְדִישֵׁן וְתֹאוֹ וְזֹמֶר:

פירש"י ורש"י • זאת הבהמה וגו'. אֵיל וְצִי וְיַחֲמוֹר • למדנו (ספרי. חולין עא) שֶׁהִתְחַה בְּכָלֵל בְּהֵמָה, וְלִמְדָנוּ (חולין סג) שֶׁהִתְחַה וְחִיָּה טְמֵאָה מִרְפָּה מִן הַטְּהוֹרָה, שֶׁבָּכֵל מְקוֹם פּוֹרֵט אֶת הַמַּעֲטָה. וְאֶקוֹ • מִתְרַגֵּם: 'יֵעָלָא', (אויב לט) יֵעָלִי סָלַע, הוּא אֲשֶׁטְנַבּוּ"ק (ת"א וחולין פ) וְתֹאוֹ • תורבל"א, (וכן פרש"י אויב ל"ט. ר"ה כו ב. ורש"י חולין נט ב) תור היער. באל"א, יער בלשון ארמי.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

"לא תאכל כל תועֶבָה", "כל שתעבתי לך". זו שיטת רש"י בפירושו על התורה. אף בפירושו לגמרא שם כותב רש"י: "כל שתעבתי לך הרי הוא בכל תאכל עולמית בכל ענין שהוא בא, בין שבא בעבירה, בין שלא בא בעבירה, כגון על־ידי קטן, או על־ידי גוי, מאחר שתעבתי אותו לך, אסור."

וְהִזְהִיר בָּאן עַל אֲכִילָתוֹ - מדיק רש"י לכתוב: "וְהִזְהִיר בָּאן עַל אֲכִילָתוֹ", ולא "ולמד כאן שלא יאכלנו" (כמו גבי צרם און בכור). משום שבמקרה זה אין צורך ללמד שהתבשיל אסור באכילה, שהרי התבשיל אסור בלאור הכי משום אסור בשר בחלב (אלא זו תוספת אזהרה למבשל, שנוסף על אסור אכילת בשר בחלב שעל כל אדם, יש כאן לגבי אסור נוסף משום "לא תאכל כל תועֶבָה" (הרבי). תורה ד

(ד-ה) זאת הבהמה וגו' אֵיל וְצִי וְיַחֲמוֹר - למדנו שֶׁהִתְחַה בְּכָלֵל בְּהֵמָה - דכתיב "זאת הבהמה אשר תאכלו", ומפרש אחריו "אֵיל וְצִי וְיַחֲמוֹר" (רש"י י"ב, עא). ולמידים מזה כמה הלכות שהחזיק שוה בהן לבהמה (כמו לענין סימני טהרה, טומאת נבלת חיה טהורה, והרפעת פלאים בחיה). ראה חולין ע, ב וברש"י שם. וראה רש"י ויקרא א, ב שלולא המיעוט היינו למדים שהחיה בכלל בהמה לענין

שם). וְכֹא וְלִמַּד בָּאן שְׁלֹא יִשְׁחַט וְיֵאָכֵל - משמעות רש"י שהבכור כששלעצמו לא נאסר באכילה, ורק על מטיל המום נאסר לשחטו ולאכלו, שכן מום זה לגביו הוא בבחינת "דבר שתעבתי לך" (הרבי).

עַל אוֹתוֹ הַמוֹם - משמע שרק על בסיס מום זה אסור לו לאכול, אבל אם יפול בו בעתיד מום אחר - יתר הבכור לאכילה גם לאותו אדם עצמו, שכן אז ההיתר יתבטל על המום השני ולא על המום שנעשה באסור (הרבי).

בֶּשֶׁל בָּשָׂר בַּחֲלָב, הֲרִי דָבָר שֶׁתַּעֲבֹתִי לָךְ - תעבתי לך להתרחק מבשולו שלא לבשלים יחד (רש"י חולין שם).

וב"תורת מנחם" מבאר שכונת רש"י להוסיף ולחדש כאן (על הדוגמא הקודמת), שגם בשמדובר בדבר שהוא אסור בלאור הכי, יחול אסור נוסף על האדם שבצע בו פעולה אסורה, מדין "דבר שתעבתי לך". והדוגמא לכך היא "בשל בשר בחלב", אמנם בשר בחלב אסור באכילה לכל אדם משום "לא תבשל גדי בחלב אמו" (ראה רש"י שמות לד, כו: "לא תבשל גדי - אזהרה לבשר בחלב, ושלש פעמים כתוב בתורה: אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאסור בשול"), אבל לגבי המבשל עצמו יש בכך אסור נוסף -

(ג) בל תועֶבָה - כל שתעבתי לך - כל שאסרתי לך לתעבו ולהתרחק ממנו (רש"י חולין קיד, ב).

כגון צרם און בכור - חתך מאונן מעט, כדי שיהא בעל מום (רש"י מדרק יג, רע"א). ומדובר בכהן (רש"י בכורות לד, א), שכן הבכור אפילו בעל מום שנקר לכהן. וראה רש"י מועד קטן שם: "ויהא מותר לו", משמע לִישְׂרָאֵל. אבל משמעות רש"י כאן שמדובר בכהן שרוצה לאכול את הבכור "במדינה".

כדי לשחטו במדינה - שהבכור התמים אינו נאכל לכהן אלא בירושלים, ואלו בכור בעל מום נאכל (לכהן, ויכול גם להאכיל ישראל) בכל המדינה.

הרי דבר שתעבתי לך - כלומר, "לא תאכל כל תועֶבָה", אין הכוונה דוקא לדברים שהם בגדר "תועֶבָה" כשלעצמם (שלשם כך אין צריך בפסוק נוסף), אלא לדברים שכלעצמם אין בהם אסור, אלא שהאדם עשה בהם מעשה אסור, ולכן נאסר עליו לאכול ממעשה אסור זה. ועל כך מביא דוגמא מצרימת און הבכור, שכן הבכור כשלעצמו אינו אסור, אלא שהאדם עשה בו מעשה אסור, וזהו "דבר שתעבתי לך" (הרבי).

"כל מום לא יהיה בו" - ויקרא כב, כא. כלומר: לא תטיל בו מום (רש"י מדרק

(ו) וְכַל־בְּהֶמָה מִפִּרְסַת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פִרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהֶמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ:

כ"ז - מִפִּרְסַת • סְדוּקָה, כְּתִרְגוּמוֹ. פֶּרֶסָה • פִּלְאֲנִט"ה (פוסטאז'ה). וְשִׁסְעַת • חֲלוּקָה בְּשְׁתֵּי צִפְרָנִים, שִׁישׁ סְדוּקָה וְאִינָה חֲלוּקָה בְּצִפְרָנִים, וְהִיא טִמְאָה. בְּבִהֶמָה • (חולין סט) מִשְׁמַע מַה שְּׁנִמְצָא בְּבִהֶמָה, אָכַל! מִכָּאן אָמְרוּ (שם ע"ד) שֶׁהַשְּׁלִיל נִתֵּר בְּשִׁחִיטַת אֹמֶז.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

תאכלו, כלומר כל אשר תמצא בבהמה - אכול. אלא שאחר-כך מבארת הגמרא שם שאין הכוונה לכל ממש, שכן אם נמצא שם יונה אסורה באכילה, אלא לשליל של בהמה דוקא, והלימוד הוא ממה שנאמר "פרסות בבהמה". אם כי בהמשך הגמרא שוב חוזרת ללימוד הקודם. ורש"י השמיט כל זה, ונקט הדרשה היותר מתאימה לפשוטו של מקרא. **מכאן אמרו** - חולין סט, א. שם ע"ד, א במשנה. **שהשליל** - עבר שבמעי בהמה. וראה משנה שם.

נותר בשחיטת אמו - שאם שחטו בהמה ונמצא עובר במעייה, אינו צריך שחיטה, כי הוא נותר בשחיטת אמו. אמנם לפי דרשתו של רש"י אין הכרח לשליל בהמה דוקא, אלא שרש"י לא רצה להאריך כאן בפרטי הדרשה, וסמך על המבואר בגמרא. ולכן אמר "מכאן אמרו" (ע"פ משכיל לחד). ועוד יש לומר בדיוק הלשון "מכאן אמרו", שרש"י מדגיש כאן שעיקר הלימוד הוא מפסוק זה דוקא, אף שבכך למדנו דבר זה מתיבת "בבהמה" שבפרשת שמיני, כמו שפירש רש"י שם (כמובא לעיל בהערה), משום שהלימוד המדויק הוא מחיבור התיבות "וכל בהמה .. בבהמה", שנאמר בפסוק זה דוקא ולא בפרשת שמיני. אף יותר נראה לומר שלדעת רש"י הלימוד הוא מתיבת "בבהמה" בלבד, "מה שנמצא בבהמה אכול", והכוונה למה שנמצא במעי הבהמה בדרך כלל, והוא שליל של בהמה. ואין כוונת רש"י לומר מה לא הותר בשחיטת הבהמה, אלא רק מה שכן הותר בנדראות. והוא השליל, וזהו מה שכתב "מכאן אמרו", שדבר זה ודאי נלמד מדרשה זו. ומה שרש"י

ליה בהמה - כמאן דאמר מין בהמה הוא, ופלגתיהו לענין התרת חלבו וכסוי הדם.

"כלא" - יער, בלשון ארמי - ראה גם רש"י בבא-קמא שם: "תור - שור, בלא - יער". אבל ראה רש"י חולין פ, א: "תורבאלה - שור הלכנו". תורה ו (ו) **מפרסת - סדוקה, כתרנומו** - "סדיקא". ולא מלשון פרסה (כף רגל), שאם כן לא היה כותב אצל הגמל "ופרסה לא הפריס", שהרי יש לו כף רגל (רא"ם). וראה גם רש"י ויקרא יא, ג: "כתרגומו סדיקא".

פרסה - פלנט"א - plante, כף רגל. **ושסעת** - חלקה בשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלקה בצפרנים - כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה, אבל למטה היא מחברת (רש"י ויקרא יא, ס). ראה גם רש"י ויקרא יא, ג: "שמבדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפרניו, כתרגומו: ומטלפא טלפיו, שיש שפרסתיו סדוקות מלמעלה ואינן שסועות ומבדלות לגמרי, שמלמטה מחברות".

והיא טמאה. בבהמה - משמע מה שנמצא "בבהמה" אכל - משמע שלומד כן מיתור תיבת בבהמה, שהרי כבר כתב בתחילת הפסוק "וכל בהמה". וכן כתב רש"י במפורש בויקרא יא, ג: "בבהמה - תיבה זו יתירה היא לדרשה, להתיר את השליל הנמצא במעי אמו". אף בגמרא חולין סט, א לומדים כן ממשמעות התיבות "וכל בהמה .. בבהמה", ובלשון רש"י שם: "שדיא בהמה דרישא אבהמה דסיפא, ודרוש הכי: בהמה הנמצאת בבהמה תאכלו". ובהמשך לומדים שם באופן אחר, ובלשון רש"י שם: "לאו מבהמה נפקא, אלא מכל נפקא, והכי דריש: כל מפרסת פרסה בבהמה

קרבנות. ומצינו גם להיפך - ראה רש"י ויקרא יא, ב: "זאת החיה מכל הבהמה - מלמד שהבהמה בכלל חיה".

ולמדנו שהבהמה ותיבה טמאה מרבה מן הטוהרה - ולכן מפרט את הטוהרים ולא את הטמאים, לומר לך שהם לבדם טוהרים וכל השאר טמאים (ע"פ רש"י חולין סג, ב), "מה שאין כן בעופות מונה את הטמאים כיון שהם המועטים (רש"י לקמן פסוק ג). ומה שהזכיר את הגמל ואת הארנבת ואת השפן הטמאים, וזהו כדי להוציא אותם מכלל מעלי הגרה הטוהרים, והזכיר את החזיר הטמא כדי להוציא אותו מכלל מפרטי הפרסה הטוהרים.

שבכל מקום פורט את המועט - כי לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה (חולין סג, ב).

ואכו - מתרגם "יעלא", "יעלי סלע" - איוב לט, א. וברש"י שם: "ושונאה את ולדה, ועולה לראש סלע גבוה בשבורעת לילד כדי שיפול לארץ וימות, והקדוש-ברוך-הוא מזמן לו נשר ומקבלו בכנפיו".

הוא אישטיינבו-ק - esteinboc, יעל סלע.

ותאו - תורבאלא, תור היער - שור הבר (רש"י ב"ק קז, א). ובמשנה (פ"ח מ"ז) נחלקו חכמים ורבי יוסי אם הוא מין בהמה, או חיה, לדעת חכמים הוא מין בהמה ולדעת רבי יוסי הוא מין חיה. ובטעם מחלקתם מסבירה הגמרא (חולין פ, א): "דרבנן סבירי: מדימתרגמינן תרבאלא - מינא דבהמה הוא, ור' יוסי סבר: מדקא חשיב ליה בהדי חיות - מינא דחיה הוא". אבל רש"י בבבא-קמא (סג) נקט בפשיטות שהוא חיה, אף שמביא בפירושו שם את לשון התרגום. וראה רש"י סנהדרין כה, א: "שור הבר - דוקה לחיה .. והא דקרי"

וְכָרַם יֵת דִּין לֹא תִכְלֹן מִמִּסְקֵי פִשְׁרָא
וּמִמִּסְדֵּיקֵי פִרְסְתָא מִשְׁלָפִי טְלָפִיא יֵת גְּמִלָא
וְיֵת אֲרֻנָּא וְיֵת טַפְזָא אֲרִי מִסְקֵי פִשְׁרָא
אֲנִין וּפִרְסְתָהוֹן לֹא סִדִּיקָא מִסְאֲבִין אֲנִין
לְכוּן:

(י) אַתְּ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלִי הַגֶּזֶה וּמִמִּפְרִיסֵי
הַפֶּרֶסָה הַשְּׂסוּעָה אֶת־הַגִּמְלָא וְאֶת־הָאֲרֻנָּבֶת וְאֶת־
הַשָּׁפֶן כִּי־מַעַלָה גִּזְרָה הִמָּה וּפִרְסָה לֹא הַפְּרִיסוּ
טַמְאִים הֵם לָכֶם:

רש"י • השְּסוּעָה (נדח כד) בְּרִיָּה הִיא שֵׁשׁ לֵה שְׁנֵי גִבִּין וּשְׁנֵי שְׁדָּרָאוֹת; אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: (חולין ס"ג) 'לָמָּה נִשְׁנוּ?
בְּבִהְמוֹת, מִפְּנֵי הַשְּׂסוּעָה. וּבְעוֹפּוֹת, מִפְּנֵי הָרָאָה, שֶׁלֹּא נֶאֱמָרוּ בִּ'תּוֹרַת כֹּהֲנִים'.

ח וְיֵת חֲזִירָא אֲרִי מִסְדִּיק פִּרְסְתָא הוּא וְלֹא
פִּשֶׁר מִסְאֲב הוּא לְכוּן מִפְּסִרְהוֹן לֹא תִכְלֹן
וּבִנְבִלְתָּהוֹן לֹא תִקְרֹבוּן:

(ח) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְרִיס פֶּרֶסָה הוּא וְלֹא גִזְרָה
טַמְא הוּא לָכֶם מִבִּשְׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבִנְבִלְתֶּם לֹא
תַעֲשׂוּ: ס

רש"י • וּבִנְבִלְתֶּם לֹא תַעֲשׂוּ • רַבּוֹתֵינוּ פִּרְשׁוּ: בְּרִגְלָא, שְׁאֵדָם חֵיב לְטַהַר אֶת עַצְמוֹ בְּרִגְלָא. כֹּל יֵהִיו מְזֻהָרִים
בְּכָל הַשָּׁנָה? תִּלְמוּד לומר (ויקרא כא): "אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים וְגו'", וְמָה טַמְאָת הַמֶּת חֲמוּרָה, כֹּהֲנִים מְזֻהָרִים וְאִין
יִשְׂרָאֵל מְזֻהָרִים; טַמְאָת נְבִלָה קִלָּה, לֹא כָל־שָׂפָן? !.

ט יֵת דִּין תִּכְלֹן מִכָּל דִּי כְּמִיָּא כָּל דִּי לֵה
צִיצִין וְקִלְפִין תִּכְלֹן:

(ט) אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמָּוֶם כָּל אֲשֶׁר־לֹ
סֹנֶפִיר וְקִשְׁקִשַׁת תֹּאכְלוּ:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שְׂכַל יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין אִין לְהִבִּיא עוֹלָת
רִאִיָּה וְצִרִיבִין לִיכְנֵס בְּעִזְרָה, מַדָּה
שְׁאִין־כֹּן בְּשֶׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה (רא"ס).
יָכוֹל יֵהִיו מְזֻהָרִים בְּכָל הַשָּׁנָה?
תִּלְמוּד לומר - וַיִּקְרָא כֹא, א.א.
"אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים וְגו'" - "לִנְפֹשׁ לֹא
יִטְמָא בְּעִמּוּי".
וְמָה טַמְאָת הַמֶּת חֲמוּרָה - שְׁהִיא
שׁוֹבַעַת יָמִים.
כֹּהֲנִים מְזֻהָרִים וְאִין יִשְׂרָאֵל מְזֻהָרִים,
טַמְאָת נְבִלָה קִלָּה - שְׁהִיא עַד הָעֶרֶב.
לֹא כָל־שָׂפָן - וְכֹן כְּתֹב רש"י בְּוִיקְרָא
יא, ח, אֲלֵא שֵׁשׁ הוּא בְּהִפּוּף הַסֶּדֶר:
"יָכוֹל יֵהִיו יִשְׂרָאֵל מְזֻהָרִים עַל מַגַּע
נְבִלָה? תִּלְמוּד לומר: אָמַר אֶל
הַכֹּהֲנִים, כֹּהֲנִים מְזֻהָרִין וְאִין יִשְׂרָאֵל
מְזֻהָרִין. קל־וְחֹמֶר מַעֲתָה: וְמָה
טוֹמְאוֹת מֵת חֲמוּרָה, לֹא הִזְהִיר בָּהּ אֲלֵא
כֹהֲנִים, טוֹמְאוֹת נְבִלָה קִלָּה, לֹא כָל־
שָׂפָן? וְמָה תִּלְמוּד לומר: לֹא תַעֲשׂוּ?
בְּרִגְלָא. זֶהוּ שְׁאֵמְרוּ: חֵיב אָדָם לְטַהַר
עַצְמוֹ בְּרִגְלָא". תורה ט

ו.א.
לָמָּה נִשְׁנוּ - לָמָּה חֹזֵר בְּסִפְר דְּבָרִים
וּמִנָּה שׁוֹב אֶת הַבִּהְמוֹת וְהַחֲיוֹת
הַמְּזֻהָרֹת לֵאכִילָה וְאֶת הָעוֹפּוֹת
הָאֲסוּרִים בְּאִכְלָהָ, לְאַחַר שֶׁכָּבַר כְּתָבָם
בְּסִפְר וַיִּקְרָא?
בְּבִהְמוֹת מִפְּנֵי "הַשְּׂסוּעָה", וּבְעוֹפּוֹת
מִפְּנֵי "הָרָאָה" - שֶׁבְּסִפְר וַיִּקְרָא הִיא
נִקְרָאת "דָּאָה", וְכִדִּי שֶׁלֹּא יָבֹא אָדָם
לְהַכְשִׁירָהּ בְּמָקוֹם שְׁקוּרִין אוֹתָהּ
"רָאָה", וַיֹּאמֶר: "דָּאָה" אֲסִרָה תוֹרָה וְלֹא
"רָאָה", לְכֹן חֹזֵר וְכָתֵב בְּסִפְר דְּבָרִים
"רָאָה", וְהִיא הִיא (ע"פ רש"י חולין סג, ב).
וְרָאָה רש"י לְקַמֵּן פְּסוּק יג.
שֶׁלֹּא נֶאֱמָרוּ בִּ'תּוֹרַת כֹּהֲנִים" - בְּסִפְר
וַיִּקְרָא. תורה ח
(ח) וּבִנְבִלְתֶּם לֹא תַעֲשׂוּ - רַבּוֹתֵינוּ
פִּרְשׁוּ - רֹאשׁ הַשָּׁנָה טו, ב.
בְּרִגְלָא - בְּכָל רִגְלָא מִשְׁלֹש רִגְלִים.
שְׁאֵדָם חֵיב לְטַהַר אֶת עַצְמוֹ בְּרִגְלָא -
שְׁאֵם הִיָּה טַמָּא קוֹדֵם הָרְגֵל, יִטְהַר
עַצְמוֹ קוֹדֵם הָרְגֵל. וְאֵם הִיָּה טְהוֹר קוֹדֵם
הָרְגֵל, יִזְהַר שֶׁלֹּא יִטְמָא בְּרִגְלָא, מִפְּנֵי

מִבִּיא דְּרִשָּׁה זוֹ גַּם בְּפִרְשַׁת שְׁמִינִי, יֵשׁ
לומר מִשּׁוֹם שֶׁדָּרְכוּ שֶׁל רש"י לְפָרֶשׁ
הַמִּקְרָא בְּכָל מָקוֹם לְפִי עֲנִינֹה, אִף אִם
מִשּׁוֹם כִּן יִצְטָרֵךְ לְכַפּוֹל הַדְּרָשׁוֹת.
וְרָאָה רש"י לְקַמֵּן פְּסוּק ו.
(ז) הַשְּׂסוּעָה - בְּרִיָּה הִיא שֵׁשׁ לֵה
שְׁנֵי גִבִּין - וְלִפְנֵי נִקְרָאת "שְּסוּעָה" -
תִּנְאוּמָה (רש"י חולין ס, ב). וּבְגִמְלָא חוּלִין
מִהֲדוֹרֶת "אֶבֶן יִשְׂרָאֵל" מִבְּאֵר שֶׁהַפְּנוּה
לְתִנְאוּמִים סִימְאִיִּים, שֶׁהֵם שְׁנֵי עֲבָרִים
מִחֲבָרִים.
וּשְׁתֵּי שְׁדָּרָאוֹת - וּלְפִי־זֶה חֲסֵר וְא"ו
מִ"אֶת הַגִּמְלָא", וְ"אֶת" מִ"הַשְּׂסוּעָה",
וְכֹאֲלוֹ אָמַר: "אֶת הַשְּׂסוּעָה וְאֶת הַגִּמְלָא
וְגו'" (רא"ס). וְאִין לומר שִׁ"הַשְּׂסוּעָה"
הַפְּנוּה לִ"וְשׁוּסַעַת שְׁסַע", כִּי בְּפִרְשַׁת
שְׁמִינִי נֶאֱמַר רַק: "מִמַּעַלִי הַגֶּזֶה
וּמִמִּפְרִיסֵי הַפֶּרֶסָה", בְּלִי "וְשׁוּסַעַת
שְׁסַע", מִפְּנֵי שֶׁסִּמָּךְ עַל הָאִמּוּר קוֹדֵם
לְכֹן, אִם כֵּן אִף כֵּאֵן סִמָּךְ עַל הַכְּתוּב
לְפָנֵי כֵן, וְאִם כֵּן "הַשְּׂסוּעָה" הִיא בְּרִיָּה
בְּפָנֵי עַצְמָה (נרא).
אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ - חוּלִין סג, ב. בְּכוֹרוֹת

(י) וְכָל אֲשֶׁר אֵין-לּוֹ סִנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ יוכל די לית לה ציצין וקלפין לא תיכלון
מסאב הוא לכוּן:
טמא הוא לכּם: ם

(יא) כָּל-צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: יא כל צפר דקינא תיכלון:

כ"י - כל-צפור טהרה תאכלו • (קידושין נז) להתיר משלחת שבמצרע.

(יב) וְזֶה אֲשֶׁר לֹא-תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּהרִם יב וזו די לא תיכלון מנהון נשרא וער
ועזיא:
והעזניה:

כ"י - זה אשר לא-תאכלו מהם • לאסר את השחוטא.

(יג) וְהִרְאָה וְאֶת-הָאִיָּה וְהִדִּיָּה לְמִינָהּ: יג וכת פנפא וטרפיתא ודיתא לזנה:

כ"י - והראה ואת-האיָה וגו' • היא ראה, היא איָה, היא דיה, ולמה נקרא שמה 'ראה'? שרואה ביותר. ולמה הזהירך בכל שמוטיה? שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלק, שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה, והבא להתיר, אומר: 'זו, דיה שמה, או איָה שמה, וזו לא אסר הכתוב'. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות הטהורים מרבים על הטמאים, לפיכך פרט את המעט.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

גמור. תורה יג
(יג) וְהִרְאָה וְגו' - היא "ראה" היא "איָה" היא "דיָה" - והיא "הדָּא" הנזכרת בספר ויקרא (יא, ד), שמצינו בכמה מקומות שהיו"ד באה תחת האל"ף (רא"ם).
וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ "רֹאֶה"? שְׂרֹאָה בְּיֹתֵר - כאמור באיוב "ולא שפתי עין איָה", וברש"י שם: "לפי שהיא רואה יותר משאר עופות, ולכך נקראת 'רֹאֶה', שהיא עומדת בקבל ורואה נבלות בארץ ישראל, כך מפורש באגדת חולין (סג, א)."
וְלִמָּה הִזְהִיר בְּכָל שְׁמוּתֶיהָ? שְׁלֹא לִתֵּן פֶּתַח זֵין לְחִלְקָה, שְׁלֹא יִהְיֶה הָאוֹסְרָה קוֹרָא אוֹתָהּ "רֹאֶה", וְהִבָּא לְהַתִּיר אוֹמֵר: זֶה "רֹאֶה" שְׁמָהּ אוֹ "איָה" שְׁמָהּ, וְזֶה לֹא אָסַר הַכֶּתוּב. וּבַעֲפֻפֹת פֶּרֶט לָךְ הַטְּמָאִים - שלא כמו בבקומות וחיות שפרט לך הטהורות (רא"ם).
לְלַמֵּד שֶׁהַעֲוִפֹת הַטְּהוֹרִים מְרַבִּים עַל הַטְּמָאִים - והעופות הטמאים שמנה - הם בלבד הטמאים, וכל השאר טהורים (ע"פ רש"י חולין סג, ב).
לְפִיכֵן פֶּרֶט אֶת הַמוֹעֵט - בְּדִלְעִיל בְּרִשִׁי פֶסוּק ד"ה. תורה יד

אך נראה לומר שלפי פשוטו של מקרא כל הפסוק לא נכתב אלא לאסור את השחוטא (פי על כל העופות הטמאים נאמר לקמן פסוק יט "לא יאכלו"), ולכן נאמר "וזה" (ולא "ואלָה", כלשון הכתוב בויקרא יא, יג), שהכונה לצפור השחוטא. ועל-פי-זה מיושבת בפשטות קושית הגמרא והמפרשים: מנין לנו שהפסוק הראשון בא להתיר את המשולחת והשני בא לאסור את השחוטא, אולי להיפך, ובלשון הגמרא שם: "ויאפוה אגא"? ולפי המבואר לעיל מוכן, שכן בפסוק נאמר "וזה", המורה על צפור הנמצאת לפנינו, שנוכל להראות עליו ולומר "זה", והכונה לשחוטא אשר היא נמצאת לפנינו, מהשאין-כן המשולחת שלא ידוע לנו היכן היא. ואולי ניתן לפרש בן גם דברי הגמרא שם (רע"ג) בתיורין: "לא אמרה תורה שלח לתקלה", וברש"י שם: "שתהא למכשול עו וילכדנה אדם ויאכלנה", מהשאין-כן בשחוטא שהיא לפנינו, לא שיה חשש זה. אלא שרש"י מסים שם: "וקרא דאמרן לעיל לרבות את המשולחת אסמכתא בעלמא היא", דלא בפירושו על התורה שזהו לימוד

(יא-יב) כָּל צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ - להתיר משלחת שבמצרע - כאמור במצרע (ויקרא יד, ד) שצריך ליקח שתי צפרים חיות, צפור אחת שחוטא וצפור שניה משלחה, והנה שתי צפרים אלו נאסרו באכילה משעת לקיחה, אך איננו יודעים אם מותרות באכילה לאחר שנעשו בהן מצותן, ומלשון הכתוב כאן "כל צפור טהרה תאכלו" (שהוא לשון ריבוי - רש"י קידושין נז, א), אנו למדים שבא להתיר באכילה את המשולחת לאחר שלוחה (ראה קידושין סג). אך מלשון רש"י כאן שכתב "להתיר" ולא "לרבות", משמע שלפי פשוטו של מקרא הלימוד הוא מהפסוק עצמו, שכל הפסוק לא נכתב אלא "להתיר משולחת שבמצרע", ולכן נאמר בכתוב "צפור" דוקא (להורות על הצפור הנזכר במצרע) ולא "עוף" כלשון הכתוב לקמן פסוק ב.

וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם - לֹאֲסוֹר אֶת הַשְּׁחוּטָה - שהיה ניתן לומר שבין שנשחטה הותרה לאכילה, משמיענו הכתוב שאסורה (ראה קידושין סג), ולומדים זאת מתיבת "אשר" שהוא לשון ריבוי (ראה רש"י קידושין סג).

(יד) וְאֵת בְּלִעְרֹב לְמִינוֹ:

יְדִית כָּל עֲרֵבָא לְזִנְה:

(טו) וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנֶה וְאֵת־הַתְּחִמָּם וְאֵת־הַשֹּׁחַף וְאֵת־הַנֶּגֶז לְמִינֵהוּ:

טו וְיָת בֵּת נַעְמִיתָא וְצִיצָא וְצִפְרָא שְׁחָפָא וְנָצָא לְזִנְהֵי:

(טז) אֶת־הַבֹּמֶס וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף וְהַתְּנַשְׁמָת:

טז וְנִדְיָא וְקַפּוּפָא וְכוּתָא:

כ"י • הַתְּנַשְׁמָת • קלב"א שורי"ץ (פלעדערמורז) •

(יז) וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֵמָה וְאֶת־הַשִּׁלְף:

יז וְקָתָא וִירְקָקָא וְשְׁלִי נִנְא:

כ"י • שִׁלְף • (חולין סג) הַשּׁוּלָה דְּגִים מִן הַיָּם.

(יח) וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינֶהּ וְהַדּוּכִיפָת וְהַעֲטָלָף:

יח וְחִדְרִיתָא וְאִבּוֹ לְזִנְה וְנִנְרָא טוֹרָא וְעֲטָלָפָא:

כ"י • דּוּכִיפָת • הוּא תַרְנַנְגוּל הָבֵר, וּבִלְע"ז הַרופ"א (וידעאפף), וְכַרְבְּלָתוֹ כְּפּוּלָה.

(יט) וְכָל־שָׂרֵץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ:

יט וְכָל רַחֲשָׁא דְעוּפָא מְסָאָב הוּא לְכוּן לֹא יִתְאַכְלוּן:

כ"י • שָׂרֵץ הָעוֹף • הֵם הַנְּמוּכִים הַרוֹחֲשִׁים עַל הָאָרֶץ, כַּגּוֹן: זְבוּבִין, וְצִרְעִים וְחִגְבִּים טָמְאִים, הֵם קְרוּיִים 'שָׂרֵץ'.

(כ) בְּלִיעוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ:

כ כָּל עוּפָא דְכִי תִיכְלוּן:

כ"י • בְּלִיעוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ • וְלֹא אֵת הַטָּמֵא, בָּא לִיתֵן 'עֲשֵׂה' עַל 'לֹא תַעֲשֶׂה', וְכֵן בְּהִלָּמָה: אוֹתָהּ תֹּאכְלוּ וְלֹא בְּהִלָּמָה טָמְאָה, וְלֹא הָבֵא מִכָּלל 'עֲשֵׂה' - 'עֲשֵׂה', לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּ'עֲשֵׂה' וְ'לֹא תַעֲשֶׂה'.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

שְׁלָאוּ הָבֵא מִכָּלל 'עֲשֵׂה' - 'עֲשֵׂה', כְּדִלְקָמֶן. כְּלוּמַר, מְלִבְד הֵלָא שֶׁ"לֹא יֵאָכְלוּ" (הַנִּזְכָּר לְעֵיל פְּסוּק יט), בָּא הַכְּתוּב לְהוֹסִיף עָלָיו 'עֲשֵׂה', שְׁהָאוּכַל עוֹף טָמֵא עוֹבֵר גַּם בְּ'עֲשֵׂה'.
וְכֵן בְּהִלָּמָה - לְעֵיל פְּסוּק ו.
"אוֹתָהּ תֹּאכְלוּ" - מִפְּרֻסַּת פְּרֻסָּה וּמַעֲלַת גֵּרָה (רש"י זכחס לד, א).
וְלֹא בְּהִלָּמָה טָמְאָה - שְׁאִין סִימְנִין הֵלָלוּ בָּהּ (רש"י מכות יח, ב).
וְלֹא הָבֵא מִכָּלל 'עֲשֵׂה' - 'עֲשֵׂה' - כִּי שְׁנוּיָה בְּבְרִייתָא, וּמִסְקִינָן: בִּלְאִי תַעֲשֶׂה מִנִּיז? תִּלְמוּד לזמֵר (לעיל פְּסוּק ז):
"אֵךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ", אֵלְמָא מִדְּאִי־צִטְרִיף 'לֹא תַעֲשֶׂה' אֲחִירָיָה - לֹא אֲחִירָהּ הוּא (רש"י זכחס שם). כְּלוּמַר, בְּעוֹף טָמֵא וְדֹאֵי בָּא לִיתֵן 'עֲשֵׂה' עַל 'לֹא תַעֲשֶׂה', כִּי הֵלָא נִכְתָּב לְפָנֵי הָעֲשֵׂה, וְהָעֲשֵׂה נִוְסָף עַל

פִּירֵשׁ בְּסִפְר וִיקְרָא, וְחִלְק מִהֲעוּפוֹת אִינוּ חוֹזֵר וּמִפְּרֵשׁ מִפְּנֵי שְׁסוּמָךְ עַל מַה שְּׁפִירֵשׁ בְּסִפְר וִיקְרָא, וְחִלְק מִהֲעוּפוֹת אִינוּ מִפְּרֵשׁ כָּלל לֹא שָׁם וְלֹא כֵּאֵן. תוֹרָה יט
(יט) שָׂרֵץ הָעוֹף - הֵם הַנְּמוּכִים - בְּרִש"י וִיקְרָא יא, כ: "הַדּוּכִיפָת הַנְּמוּכִים".
הַרוֹחֲשִׁים עַל הָאָרֶץ - "שָׂרֵץ" לְשׁוֹן רִיחֻשׁ וְנִעְנֻנֶע (רש"י פסחים כד, ב).
כַּגּוֹן זְבוּבִים וְצִרְעִים - וְיִתְנוּשִׁים (רש"י וִיקְרָא שם).
וְחִגְבִּים טָמְאִים, הֵם קְרוּיִים "שָׂרֵץ". תוֹרָה כ
(כ) כָּל עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ - וְלֹא אֵת הַטָּמֵא - שְׁאִין הַכְּתוּב בָּא לזמֵר שְׁמִצּוֹת־עֲשֵׂה לְאָכּוֹל אֵת הָעוֹף הַטָּהוֹר, אֵלְא לְלִמּוּד מִמֶּנָּה: "וְלֹא אֵת הַטָּמֵא".
בָּא לִיתֵן 'עֲשֵׂה' עַל 'לֹא תַעֲשֶׂה' -

(טז) וְהַתְּנַשְׁמָת - קלב"א שורי"ץ - chalve soriz, עֲטָלָף. רָאָה גַם רש"י וִיקְרָא יא, יח, וְשָׁם הוֹסִיף: "וְדוּמָה לְעַכְבָּר וּפּוֹרְחַת בְּלִילָה". תוֹרָה יז
(יז) שִׁלְף - הַשּׁוּלָה - כְּלוּמַר "שִׁלְף" מִלְשׁוֹן "שּׁוּלָה", וּפִירוּשׁוֹ: מַעֲלָה (רָאָה רש"י מוֹרֵק יב, ב).
דְּגִים מִן הַיָּם - וְהוּא הַנִּקְרָא עוֹרֵב הַיָּמִים (רש"י חולין סג, א), וְנָהוּ שְׁתַּרְגֵּם אוֹנִקְלוֹס "וְשִׁלְיִנְנָא" (רש"י וִיקְרָא יא, ז). תוֹרָה יח
(יח) דּוּכִיפָת - הוּא תַרְנַנְגוּל הָבֵר, וּבִלְעֻז הַרופ"א - herupe, דּוּכִיפָת. וְכַרְבְּלָתוֹ כְּפּוּלָה - וְלִכּוֹן נִקְרָא "דּוּכִיפָת", שְׁהוֹדוּ כְּפוֹת, וְזוּהִי בְּרַבְּלָתוֹ (רש"י וִיקְרָא יא, ט). כְּלוּמַר בְּרַבְּלָתוֹ עָבָה, וְדוּמָה כְּמִי שְׁכַפּוּלָה לְתוֹף הָרֹאשׁ וּכְפּוּתָהּ שָׁם (רש"י חולין סג, א). וְצִרְיָן עֵיוֹן הַטַּעַם שֶׁחֵלַק מִהֲעוּפוֹת חוֹזֵר רש"י וּמִפְּרֵשׁ כֵּאֵן שׁוּב (בְּקִצְרָה), אֵף שְׁכַבְר

(כא) **לֹא־תֵאבְּלוּ כָּל־נִבְלָה לִגְר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ תִּתְּנָה וְאִכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנִכְרִי בִּי עִם קְדוֹשׁ אֹתָהּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ**

כא לא תיכלון כל נבילא לתותב ערל די בקרין תתננה וייכלנה או תתננה לבר עממין ארי עם קדיש את קדם יי אלהך לא תיכול בשר בחלב:

כ"ז לִגְר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ • גֵּר תוֹשֵׁב, שֶׁקֶבֶל עָלָיו שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבֹד־זָרָה וְאוֹכֵל נִבְלוֹת. **פִּי עִם קְדוֹשׁ אֹתָהּ לַה'.** • (ספר) קֹדֶשׁ אֵת עֲצָמָךְ בַּמָּתָר לךְ, דְּבָרִים הַמְּתָרִים וְאַחֲרֵים נוֹהֲגִים בָּהֶם אִסּוּר, אֵל תִּתִּירֵם בַּפְּנִיָּהִם. **לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי.** • (חולין קיג) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, פֶּרֶט לַחִיָּה, וְלַעֲוֹפוֹת וְלִבְהֵמָה טְמֵאָה. **לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי וְגו'.**

אשל אברהם - הרב אלאשילי

דברים שונים, ושניהם נלמדים מהפסוק "פי עם קדוש אתה לה" (א) מהתיבות "פי קדוש אתה לה" אנו למדים שכל יחיד צריך לקדש עצמו במותר לו, לנהוג בהם הרחקה וזהירות, כדי שלא ימשך על-ידם לאיסור. (ב) מתיבת "פי עם קדוש אתה" אנו למדים שיש להבטיח שגם ה"עם" ינהג בקדושה, ולכן כל דבר המותר שהעם נוהג בו איסור - "אתה" אל תורה להם לנהוג בהם היתר, וזה כולל גם שאין אתה רשאי לנהוג בפניהם היתר, כלשון ה'ספרי' (ע"פ עיוני רש"י).

לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי - שְׁלֹשׁ פְּעָמִים - אין פונתו שמזכיר הכתוב שלש פעמים האזהרה על בשר בחלב, שכן את זה כבר פירש רש"י בפרשת משפטים (כג, ט) ובפרשת כי תשא (לה, כה): אָחֹד לְאִיסוּר אֲכִילָה, וְאָחֹד לְאִיסוּר הִנָּאָה, וְאָחֹד לְאִיסוּר בִּישוּל. אֵלֶּא פִּנְתּוֹ מֵהַ שְּׁנָאֵמַר: "לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי" דוֹקָא (במקום: "לֹא תִבְשֹׁל בָּשָׂר בַּחֲלָב"), שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְלִכְּנֹן כֹּל "גְּדִי" מִהַשְׁלֵשׁ פְּעָמִים בָּא לְמַעַט (על-פי רמב"ן ורא"ם. וכן משמעות רש"י המובא בהערה בהקדמה).

פֶּרֶט לַחִיָּה וְלַעֲוֹפוֹת וְלִבְהֵמָה טְמֵאָה - "גדי" - פרט לעוף שאינו בהמה. "גדי" - פרט לחיה שאינה בהמה, דאף-על-גב דחיה בכלל בהמה, אתא קרא יתירא ומפקיע, "גדי" ולא עגל הבהמה טמאה (רש"י חולין קיג, א). אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולך רך (רש"י שמות כג, יט. שם לה, כו). תורה כב

עבודה-זרה, כאמור (שם פסוק יח): "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם אשר עשו **לאלהיהם**", ומפרש רש"י: "הא אם עשו תשובה ומתגירים - אתה רשאי לקבלם". הרי שהגרות האמורה בהם היא רק בנוגע לאיסור עבודה-זרה, ולא לענין שאר מצוות בני נח. אם כן, אף כל גר תושב, שאתה מצוה להחיותו, והו שקבל על עצמו שלא לעבוד עבודה זרה בלבד.

וְאוֹכֵל נִבְלוֹת - כלומר, נבילה מותרת לו, ואתה מצוה להחיותו, דכתיב בגר ותושב (ויקרא כה, לה): "וחי עמך" (רש"י ע"ז ב, א). לכן יש לתת הנבילה לגר תושב.

בִּי עִם קְדוֹשׁ אֹתָהּ לַה' - קֹדֶשׁ אֵת עֲצָמָךְ בַּמָּתָר לךְ, דְּבָרִים הַמְּתָרִים וְאַחֲרֵים נוֹהֲגִים בָּהֶם אִסּוּר - אֵל תִּתִּירֵם בַּפְּנִיָּהִם - כדי שלא יבאו לזלזל באיסורים עצמם (ראה רש"י נא, רע"א). כמו הנבילה הזאת המותרת בהנאה, ומותר למכרה לנכרי, ואחרים נהגו שלא למכרה - אין אתה רשאי להתיר את המכירה בפניהם (ספר חובת הלבבות פירוש הראב"ד על הספרי). או שהכונה לכללות המאכלות האסורות, והדבר מוטב על תחלת הפסוק: "לא תאכל כל נבילה", ש"כל" בא לרבות דברים המותרים שנהגו בהם איסור, שאין להתיר אותם בפניהם, "בי עם קדוש אתה לה", וצריך לקדש עצמך במותר לך (באר בשדה). או יש לומר ש"קדש עצמך במותר לך" ו"דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור", הם שני

לֹא תַעֲשֶׂה, וזהוידוש הוא שגם בבהמה **עובר** ב'עשה' ו'לא תעשה', שאף שה'עשה' (כלומר לאו הבא מ'עשה') נכתב לפני ה'לא תעשה' (ואם כן לא שייך לומר שהכתוב בא "ליתן" 'עשה' על 'לא תעשה'), בכל זאת היא נחשבת כעשה, שמשום כך הוצרכה תורה לכתוב ה'לא תעשה' אחריה ("לעבור עליהם בעשה ולא תעשה"). בנוסף לכך, לאחר שמיצינו שכן הוא מפורש בעוף, אנו למדים שכן הוא גם בבהמה. ועל-פי-זה מובן מה שרש"י כתב דיוק זה בבהמה כאן ולא לעיל בפסוק ז, כי מהעוף אנו למדים גם על בהמה.

לַעֲבֹד עֲלֵיהֶם ב'עשה' ו'לא תעשה' - ראה גם רש"י ויקרא יא, ג: "אתה תאכלו - ולא בהמה טמאה, והלא באזהרה היא? אלא לעבור עליה ב'עשה' ו'לא תעשה'". תורה כא

(כא) **לִגְר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ - גֵּר תוֹשֵׁב שֶׁקֶבֶל עָלָיו שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבֹד־זָרָה** - כן פירש רש"י גם בויקרא כה, לה. וכן פירש רש"י ברוב המקומות בש"ס. והוא פדעת רבי מאיר בעבודה-זרה סד, ב: "אִיזוּהוּ גֵר תוֹשֵׁב? כֹּל שֶׁקֶבֶל עָלָיו בַּפְּנִי שְׁלֹשָׁה חֲבִירִים שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבֹד־זָרָה". אָבֵל בַּעֲבֹד־זָרָה כ, א פירש רש"י: "גר תושב שקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח". והוא פדעת חכמים בעבודה-זרה סד, ב. ונראה שלפי פשוטו של מקרא מסתבר יותר פדעת רבי מאיר, שכן הטעם לצויו (לקמן ב, טז): "לא תחיה כל נשמה", הוא משום

♦ יום חמישי כ"ח מנחם-אב ♦

(כב) עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל-תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה:
כב עֲשֹׂרָה תַעֲשֹׂר יָת כָּל עֲלֹלַת זֶרְעֶךָ דִּיפּוּק
חֻקְלָא שְׁמָא בְּשִׁמְא:

וכו) ◀ עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר • מַה עֲנִין זֶה אֶצֶל זֶה? אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְיִשְׂרָאֵל: 'לֹא תִגְרְמוּ לִי לְבַשֵּׁל גְּדִיִּים שֶׁל תְּבוּאָה, עַד שֶׁהוּא בִּמְעֵי אֲמוּתִיהֶן, שָׂאֵם אֵין אַתֶּם מַעֲשִׂיִּים מַעֲשִׂוֹת כְּרָאוּי, כְּשֶׁהוּא סְמוּךְ לַהֲתַבְשֵׁל, אֲנִי מוֹצִיא רוּחַ קָדִים וְהִיא מִשְׁדַּפֶּתָן, שְׁנֶאֱמַר (מלכים ב' כו): "וַיִּשְׁדָּפָה לִפְנֵי קָמָה", וְכֵן לַעֲנִין בְּכוּרִים. שָׁנָה שָׁנָה • מִכָּאן שָׂאִין מַעֲשִׂוִּין מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיֵּשֶׁן. (ספרי)

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ר"ג תמוז תשי"ב - תורת מנחם התנועדות 1 עמ' 54)

עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר (יד, כב)

עֲשֹׂר בְּשִׁבְלִי שִׁתַּעֲשֹׂר (תענית ט, א)

מבאר בגמרא שם, שבמצות מעשר מתר לנסות את ה', אף דכתיב (ואתחנן ו, טז) לֹא תִנְסֶוּ אֶת ה', וכמו שצאמר (מלאכי ג, י): הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֹׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר . . . וּבְחֲנוּנֵי נָא בָּזֹאת . . . אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם. וְכֵן נִפְסַק לְהַלְכָה (טור יו"ד הלכות צדקה סרמ"ז), שֶׁבְּכָל דָּבָר אֲסוּר לְנִסּוֹת אֶת ה', חוץ מְדַבֵּר זֶה. וְהֵנָּה, הֵרָמָ"א שֶׁם הִבִּיא דְּעָה שֶׁהַדָּבָר אֲמוּר רַק בְּמַעֲשֹׂר. אֲבָל הַסְּכֻמַּת רַב הַחֲרוּזִים, וְכֵן אֵימָא בְּסִפְרֵי חֲסִידִים (סקמ"ד), שֶׁמִּתֵּר לְנִסּוֹת אֶת ה' גַּם בְּשֹׂאֵר צִדְקָה.

(כג) וְאַכְלֹתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֹׂר דִּגְנוֹךְ תִּירְשֹׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכּוֹרֶת בָּקָרְךָ וְצֹאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל-הַיָּמִים:
כג וְיִתְכּוּל קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי
לְאַשְׁרָאָה שְׁכֻנְתָּהּ תִּמְן מַעֲשֹׂר עֲבוּרְךָ חֲמִירָה
וּמִשְׁחָךְ וּבִכּוּרֵי תוֹרְךָ וְעֶנְךָ בְּדִיל דְּתִילָה
לְמַדְחַל קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל יוֹמָיָא:

כז) ◀ וְאַכְלֹתָ וְגו' • זֶה מַעֲשֹׂר שְׁנִי, שֶׁכָּבֶר לְמַדְנוּ לִיתֵּן מַעֲשֹׂר רִאשׁוֹן לְלוּוִיִּם, שְׁנֶאֱמַר (במדבר יח): "כִּי תִקְחוּ מֵאֵת

אשל אברהם - הרב אלאשילי

יותר - באר בשדה], לֹא יִפְרִישׁ. וְכָל-שָׁבֶן מִן הַיֵּשֶׁן עַל הַחֹדֶשׁ, שְׁהוּא מִן הָרַע עַל הַיָּפֶה (רא"ס). אוּ מִשּׁוֹם שֶׁנֶּקֶט אֶת הַמַּצּוֹי יוֹתֵר, שְׁאֵדָם הַלּוֹקֵט אֶת הַחֹדֶשׁ וְרוֹצֶה לַעֲשׂוֹר מִן הַחֹדֶשׁ, הִרִי הוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹר בְּזֶה גַם אֶת הַתְּבוּאָה הַיִּשְׁנָה שֶׁלֹּא עֲשֹׂר עֲדִין. וְכֵן הוּא גַם פִּירוּשׁ הַכְּתוּב "שָׁנָה שָׁנָה", שֶׁהוּא צָא בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיָּה אֵין לַעֲשׂוֹר מִמֶּנָּה עַל הַיּוֹצֵא בְּשָׁנָה שְׁלִפְנִיָּה. וְרָאָה גַם רִש"י בְּכוּרוֹת נג, ב: "הַיּוֹצֵא שָׁנָה אַתָּה מַעֲשֹׂר, וְלֹא מִשְׁנָה זֶה לְשָׁנָה שֶׁעֲבָרָה, וְלֹא מִשְׁנָה שֶׁעֲבָרָה לְשָׁנָה הַבָּאָה". אֲבָל רָאָה רִש"י לְקַמֵּן כו, יג: "לֹא עֲבָרְתִּי מִמִּצְוַתְּךָ - לֹא הִפְרַשְׁתִּי מִמִּין עַל שְׂאִינוֹ מִינּוֹ וּמִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיֵּשֶׁן", וְאִינוֹ מִזְכִּיר מִן הַיֵּשֶׁן עַל הַחֹדֶשׁ. וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ. תוֹרָה כג
(כג) וְאַכְלֹתָ וְגו' - זֶה מַעֲשֹׂר שְׁנִי - רָאָה גַם רִש"י לְקַמֵּן כו, יב.

יט, כא. "וַיִּשְׁדָּפָה לִפְנֵי קָמָה" - בְּשִׁבְלִים הַשְּׂדוּפוֹת בְּטָרֵם יִתְקַשּׁוּ לְבָא לִידֵי קָמָה (רש"י שם).
וְכֵן לַעֲנִין בְּכוּרִים - אֲנִי מוֹצֵאִים סְמִיכוּת גַּם בֵּין בִּיכּוּרִים לְאִיסוּר בְּשֹׂר בְּחֹלֶב - רָאָה שְׁמוֹת כג, יט. שֶׁם לֵד, כו: "רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ, לֹא תִבְשֵׁל גְּדִי בְּחֹלֶב אִמּוֹ", לומר לך שְׂאִי הַבָּאָת בְּכוּרִים כְּרָאוּי יִגְרוּם לְכֻלֵּי הַפִּירוֹת (לבוש וספרי).
שָׁנָה שָׁנָה - מִכָּאן שָׂאִין מַעֲשִׂוִּין מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיֵּשֶׁן - וְרָאָה גַם רִש"י רֹאשׁ הַשָּׁנָה יב, א: "אֵין תּוֹרְמִין מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיֵּשֶׁן, דְּכִתִּיב שָׁנָה שָׁנָה". וְצָרִיךְ לומר שְׁלֹא דוֹקָא מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיֵּשֶׁן, אֲלֵא הוּא הַדִּין מִן הַיֵּשֶׁן עַל הַחֹדֶשׁ, אֲלֵא רְבוּתָא קָא-מִשְׁמַע-לָן, דְּאִפִּילוּ מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיֵּשֶׁן, שְׁהוּא מִן הַיָּפֶה עַל הָרַע [שֶׁהַיֵּשֶׁן מִתְקַלְקֵל מִהָרַע

(כא-כב) לֹא תִבְשֵׁל גְּדִי וְגו' עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר - מַה עֲנִין זֶה אֶצֶל זֶה - שֶׁהִרִי הַמַּעֲשֹׂר הוּא חוֹבַת הָאֶרֶץ וְנוֹהֵג רַק בְּאֶרֶץ, וְאִלוֹ אִיסוּר בְּשֹׂר בְּחֹלֶב הוּא חוֹבַת הַגּוֹף וְנוֹהֵג בְּכָל מָקוֹם, וְלָמָּה סְמִיכָן הַכְּתוּב? (באר בשדה).
אֲמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְיִשְׂרָאֵל: לֹא תִגְרְמוּ לִי לְבַשֵּׁל גְּדִיִּים שֶׁל תְּבוּאָה עַד שֶׁהוּא בִּמְעֵי אֲמוּתִיהֶן - פִּירוּשׁ, כְּשֶׁהַתְּבוּאָה עֲדִין בְּקִשְׁיָה (שפ"ח).
שָׂאֵם אֵין אַתֶּם מַעֲשִׂיִּים מַעֲשִׂוִּים כְּרָאוּי - כְּלומר גַּם אִם אַתֶּם מַעֲשִׂיִּים אֲלֵא שְׂאִין אַתֶּם מַעֲשִׂיִּים כְּרָאוּי, תִּלְקַה הַתְּבוּאָה. וְנִרְאָה שְׁלומֵד כֵּן מִכָּפֶל הַלְשׁוֹן "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר", שֶׁהַמַּעֲשֹׂר צָרִיךְ לְהִיטֵר כְּרָאוּי לַמַּעֲשֹׂר. - כְּשֶׁהוּא סְמוּךְ לַהֲתַבְשֵׁל אֲנִי מוֹצִיא רוּחַ קָדִים - רוּחַ מִזְרָחִית. וְהִיא מִשְׁדַּפֶּתָן, שְׁנֶאֱמַר - מְלָכִים ב

שיעור יומי ליום חמישי כ"ח מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - יד - פרשת ראה

בני ישראל וגו', ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר (שם): "ואכלתם אותו בכל מקום"; על-כרחך זה מעשר אחר הוא.

(כד) וכי־ירפה ממך תִּדְרֹךְ כִּי לֹא תֹכַל שְׂאֵתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"ד • כי יברכך • שתהא התבואה מרבה לשאת.

(כה) ונתתה בכסף וצרת הפסף בידך והלכת אל־המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו:

(כו) ונתתה הפסף בכל אשר־תאנה נפשך בבקר ובצאן ובין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך ושמת אתה וביתך:

כ"ו • בכל אשר־תאנה נפשך • כלל. בבקר ובצאן ובין ובשכר • פרט. ובכל אשר תשאלך נפשך • (ספרי. ב"ק סג) תזר וכלל: מה הפרט מפרש: ולד ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו'.

(כז) והלוי אשר־בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה עמך: ס

כ"ז • והלוי וגו' לא תעזבנו • מליתן לו מעשר ראשון. כי אין לו חלק ונחלה עמך • (ספרי) יצאו לקט, שכחה, ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמוד, ואין חזקתו במעשר.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

אדם, אבל בן משמע בירושלמי עירובין פ"ג ה"א, לגירסת קרבן העדה שם. אבל ראה רש"י נדה שם: "דרחמנא אמר ואכלת לפני, והני לדין לאו אוכל ניהו", משמע שלומד מתיבת "ואכלת" ולא מכלל ופרט. ואולי מהכתוב "ואכלת" לומדים שיהא אוכל, ומכלל ופרט לומדים אף אם הוא ראוי למאכל אדם. וראה עוד ב"עיוני רש"י". תורה כו

(כז) והלוי וגו' לא תעזבנו - מליתן לו מעשר ראשון - בין שהפיר מעשר שני, אמר: לא תחשוב כי תצא ידי חובה במעשר שני לבדו (ראב"ע). ואין לומר שהכתוב בא לומר שזמין את הלוי על מעשר שני, שהרי ענין זה

(כז) בכל אשר תאנה נפשך - כלל, בבקר ובצאן ובין ובשכר - פרט, ובכל אשר תשאלך נפשך - חזר וכלל, מה הפרט מפרש ולד ולדות הארץ - שנבראו מן הארץ במעשה בראשית (רש"י עירובין כו, ב).

וראוי למאכל אדם - אף אם כמות שהן עתה אינן מאכל אדם, מידי דהוי אבהמה וזוהי דנקחת בכסף מעשר לפי שראויין לשחוט, וראויין אחר תיקון לאכילה (תוס' נדה נא, ב).

ובו - אף הכלל אינו מרבה אלא כל שהוא ולד מולדות הארץ וראוי למאכל אדם, למעט מים ומלח, כמהין ופטירות, דגים ועופות שאינם ולד מולדות הארץ (ראה עירובין כו, א-ב). אמנם בגמרא שם לא נזכר "וראוי למאכל

שכבר למדנו לתן מעשר ראשון ללויים, שנאמר - במדבר יח, כו. "כי תקחו מאת בני ישראל וגו'", ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום - מה שאין בן מעשר שני נאכל רק בירושלים.

שנאמר - שם יח, לא. "ואכלתם אותו בכל מקום" - אפילו בבית הקברות (רש"י שם).

על־כרחך זה מעשר אחר הוא. תורה כד

(כד) כי יברכך - שתהא התבואה מרבה לשאת - כלומר "כי יברכך" מוסב על "כי לא תוכל שאתו" (ולא על "כי ירחק ממך המקום", מפני הרחבת הגבולות). כי ענין הברכה הוא בריבוי תבואה (רא"ע). תורה כה

(כח) **מִקְצָה** | **שָׁלֹשׁ שָׁנִים תוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְּבוּאֹתָיִךְ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהֵנַחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ:**
 כח מסוף תלת שנים תפק ית כל מעשר עלתך בשתא ההיא ותצנע בקרניך:

כ"י- מִקְצָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים • בָּא וְלָמַד, שָׁאם הִשְׁהָה מַעֲשְׂרוֹתָיו שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה לְשִׁמְטָה, שְׂיַבְעָרָם מִן הַבֵּית בְּשִׁלִּישִׁית.

(כט) **וּבָא הַלֹּוּי כִּי אֵין-לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתָוּם וְהָאֻלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ לִמְעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ם**
 כט וייתי ללואה ארי לית לה חלק ואחסנא עמך וגירא ויתמא וארמלא די בקרניך ויכלון וישבעון בדיל די יברכנך וי אליהם בכל עובדי ידך די תעבד:

כ"י- **וּבָא הַלֹּוּי • וְיִטַּל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן. וְהִגֵּר וְהִיתָוּם • וְיִטְלוּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי, שֶׁהוּא שֶׁל עֲנִי שֶׁל שָׁנָה זוֹ, וְלֹא תֵאָכְלֶנּוּ אִתָּהּ בִּירוּשָׁלַיִם בְּדֶרֶךְ שְׂנוּקָקָתָ לְאָכֹל מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים. וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ • תֵּן לָהֶם כְּדֵי שְׂבִיעָה, מִכָּאן אָמַר: 'אֵין פּוֹחֲתִין לַעֲנִי בַגֶּרֶן וְכו'.** וְאִתָּהּ הוֹלֵךְ לִירוּשָׁלַיִם בְּמַעֲשֵׂר שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה שֶׁהִשְׁהִיתָ, וּמִתְנַדָּה: (דברים כז) "בְּעִרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית", כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ (שם) בְּ"כִי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר".

♦ יום שישי כ"ט מנחם-אב ♦

טו (א) מִקֵּץ שִׁבְעֵ-שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׂמִטָּה: א מסוף שבע שנים תעבד שמיטתא:

כ"י- **מִקֵּץ שִׁבְעֵ-שָׁנִים • כָּל "שִׁבְעֵ שָׁנִים" לְכָל מַלְוָה וּמַלְוָה? תִּלְמוּד לומר: "קָרַבָּה שְׁנַת הַשִּׁבְעֵ", וְאִם אִתָּהּ אומר שִׁבְעֵ שָׁנִים לְכָל מַלְוָה וּמַלְוָה לְהִלָּוֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הִיאָךְ קָרַבָּה? הָא לְמִדָּת "שִׁבְעֵ שָׁנִים" לְמַנְיַן הַשְּׁמִטוֹת.**

אשל אברהם - הרב אלאשילי

כְּדֵי שְׂבִיעָה. מִכָּאן אָמַר - פָּאָה פֶּרֶק ח מִשְׁנָה ח. וְרָאָה גַם רַשִּׁי לִקְמוֹן שָׁם. אֵין פּוֹחֲתִין לַעֲנִי בַגֶּרֶן וְכו' - פּוֹחֵת מִחֲצִי קַב חֲטִים (מִשְׁנָה שֶׁם. רַשִּׁי לִקְמוֹן שָׁם). וְאִתָּהּ [מִלֻּד - פֶּן הִגִּירָסָא בְּדָפוּס רִאשׁוֹן. וְכֵן מְפוֹרָשׁ בְּרַשִּׁי לִקְמוֹן כו, יג. וּבְדָפוּסִים הַנִּפְּוֲצִים: הוֹלֵךְ]. לִירוּשָׁלַיִם [מַעֲשְׂרוֹת - פֶּן הִגִּירָסָא בְּדָפוּס רִאשׁוֹן. וּבְדָפוּסִים הַנִּפְּוֲצִים: בְּמַעֲשֵׂר]. שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה שֶׁהִשְׁהִיתָ, וּמִתְנַדָּה: "בְּעִרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית" - לִקְמוֹן כו, יג. וּבְרַשִּׁי שָׁם: "וְלָמַדְךָ שָׁאם שְׁהָה מַעֲשְׂרוֹתָיו שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא הִעֲלָם לִירוּשָׁלַיִם, שִׁצְרִיךְ לְהַעֲלוֹתָם עִכְשִׁיר". כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּ"כִי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר" - שָׁם פְּסוּק יב. תורה א

(א) **מִקֵּץ שִׁבְעֵ שָׁנִים - יָכוֹל "שִׁבְעֵ שָׁנִים" לְכָל מַלְוָה וּמַלְוָה? תִּלְמוּד לומר - פְּסוּק ט.**

בְּעֶרְב פֶּסַח שֶׁל שָׁנָה רְבִיעִית (רַשִּׁי לִקְמוֹן כו, יג). וְעַד אָז יָכוֹל לַעֲלוֹת הַמַּעֲשְׂרוֹת לִירוּשָׁלַיִם וּלְאָכְלָם שָׁם, וְאִם לֹא הִעֲלֵהוּ עַד עֶרֶב פֶּסַח - מִבְּעֶרְב בְּעֶרְב פֶּסַח בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא (ע"פ רַשִּׁי סְנַהֲדֵרִין יא, ג). וְהוּא הִדִּין בְּמַעֲשְׂרוֹת שֶׁל רְבִיעִית וְחִמִּישִׁית לְשִׁמְיֻטָּה שֶׁמִּתְבַּעְרִים בְּסוּף הַשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית, הִינּוּ בְּעֶרְב פֶּסַח שֶׁל שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה (ראה ספרי). וְכֵן שְׁרַשִּׁי לֹא הִבִּיאָו כָּאן, יֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוּם שֶׁאֵין הִכָּרֵחַ לָזֶה מִלְּשׁוֹן הַכְּתוּב בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא. תורה כט

(כט) **וּבָא הַלֹּוּי - בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית. - וְיִטַּל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן. וְהִגֵּר וְהִיתָוּם - וְיִטְלוּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי, שֶׁהוּא שֶׁל עֲנִי שֶׁל שָׁנָה זוֹ - רָאָה גַם רַשִּׁי לִקְמוֹן כו, יב.**

וְלֹא תֵאָכְלֶנּוּ אִתָּהּ בִּירוּשָׁלַיִם - אֶלָּא הִגֵּר וְהִיתָוּם יֵאָכְלוּהוּ בְּכָל מְקוֹם. בְּדֶרֶךְ שְׂנוּקָקָתָ לְאָכֹל מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים. וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ - תֵּן לָהֶם

כְּדֵי שְׂבִיעָה. מִכָּאן אָמַר הַכְּתוּב לַעֲלִיל יב, יח, רָאָה רַשִּׁי שָׁם.

כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ - יִצְאוּ לִקְמוֹת שְׂבָחָה וּפָאָה וְהִפְקֵר - וְרָאָה רַשִּׁי פְּסוּקִים נו, א ש"לִקְט שְׂבָחָה וּפָאָה פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר, מִשּׁוּם דְּהִפְקֵר נִיגְהוּ.

שָׁאָה הוּא יֵשׁ לוֹ חֶלֶק עִמָּךְ בְּהֵן כְּמוֹד, וְאֵין חִיבִין בְּמַעֲשֵׂר - רָאָה גַם רַשִּׁי סוּכָה לט, ב: "בְּדָבָר שֶׁאֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ - יִטַּל מַעֲשְׂרוֹתָיו, יִצָּא הַפֶּקֶר לִקְט שְׂבָחָה וּפָאָה, שִׁישׁ לוֹ חֶלֶק עִמָּךְ". תורה כח

(כח) **מִקְצָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים - בָּא וְלָמַד שָׁאם הִשְׁהָה מַעֲשְׂרוֹתָיו - וְלֹא שִׁיעֲשָׂה כֵּן לְכַתְּחִלָּה. שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה לְשִׁמְטָה, שְׂיַבְעָרָם מִן הַבֵּית בְּשִׁלִּישִׁית - בְּסוּף שָׁנָה שְׁלִישִׁית (רַשִּׁי סוּכָה מ, ג), שִׁזְהוּ פִּירוּשׁ "מִקְצָה". וְהַפְּנָה לְסוּף שְׁנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁל שָׁנָה שְׁלִישִׁית, הִינּוּ**

ב וְדִין פִּתְגָם שְׁמִטָּה דְּתַשְׁמֵט כָּל גֹּבֶר מְרִי
רְשׁוֹ דִּי יִרְשִׁי בְּחִבְרָה לֹא יִתְבַּע מִן חִבְרָה
וּמִן אַחוּהֵי אֲרִי קָרָא שְׁמִטָּה קָדָם יי:

(ב) וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִיטָה שְׁמוֹט כָּל-בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ
אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרַעְהוּ לֹא-יִגַּשׁ אֶת-רַעְהוּ וְאֶת-אָחִיו
כִּי-קָרָא שְׁמִיטָה לַיהוָה:

כ"ט • שְׁמוֹט כָּל-בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ • שְׁמֵט אֶת יָדוֹ שֶׁל כָּל בְּעַל מִשָּׁה.

ג מִן בֵּר עֲמֻמִּין תִּתְבַּע וְדִי יְהִי לָךְ עִם אַחוּךָ
תַּשְׁמֵט יָדְךָ:

(ג) אֶת-הַנִּכְרִי תִגַּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ אֶת-אָחִיךָ
תַּשְׁמֵט יָדְךָ:

ד לַחֹדֶר אֲרִי לֹא יְהִי בָךְ מִסְפָּנָא אֲרִי בִּרְכָא
יִבְרַכְךָ יי בְּאַרְעָא דִּי יי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לָּךְ
אֲחֻסָּנָא לְמִירְתָּה:

(ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה-בְּךָ אֲבִיוֹן כִּי-בִּרְךָ יִבְרַכְךָ
יְהוָה בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נִתְּן-לָךְ נַחֲלָה
לְרִשְׁתָּהּ:

כ"ט • אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה-בְּךָ אֲבִיוֹן • וְלַחֲלֹץ הוּא אוֹמֵר: "כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבִיוֹן"? אֲלָא בְּזִמָּן שְׂאֵתָם עוֹשִׂים
רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֲבִיוֹנִים בְּאַחֲרִים וְלֹא בְּכֶם. וּכְשֶׁאֵין אֲתָם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֲבִיוֹנִים בְּכֶם. אֲבִיוֹן,
דֵּל מַעֲנִי, וְלִשׁוֹן 'אֲבִיוֹן' שֶׁהוּא תָאב לְכָל דְּבַר.

אשל אברהם - הרב אלעזר שטיינמאן

היא ש"ל לא יהיה בך אביון", אבל לא
שלא יהיה בך עני. ובצינוני רש"י כתב
שההבטחה היא גם על עני, ומה
שהתורה כתבה "אביון", כי זהו חידוש
גדול יותר, שאפילו אם על-פי המזל
היו צריכים להיות בכם אביונים, הרי
אם תשמעו בקולו, לא יהיו בכם
אביונים, וכל-שכן אם על-פי המזל היו
צריכים להיות בכם עניים, שלא יהיו
עניים.

ולשון "אביון" שהוא תאב לכל דבר
- ראה גם רש"י שמות כג, ו: "לשון
אובה, שהוא מדלדל ותאב לכל
טובה". וברש"י בבא מציעא קיא, ב:
"אביון - מענה מעני. ולשון אביון,
האובה ואינו משיג מה שנפשו מתאנה
לכל טוב". אלא שמלשון רש"י בפנים
משמע ש"אביון" הוא מלשון "תאב"
ותאנה, ואלו ברש"י שמות שם
וסנהדרין שם מפורש שהוא מלשון
"אובה" ורוצה, אלא שאצל אביון
הרצון הוא חזק עד שהוא נעשה תאב.
וראה גם רש"י עניא ג, ז: "מן אבה
יאמר אביון". תורה ה

"בעל משה" (גרא). בדפוס רומי נוסף
כאן: "וכן הוא אמר למשה (פסוק א):

תשמט ידך". תורה ג

(ג) את הנכרי תגש - זו מצות עשה
- כלומר, לא רק שמוותר ללחוץ את
הנכרי שישלם לו חובו, אלא זו מצות
עשה (ספר הזכרון. וראה רמב"ן באופן

אחר). תורה ד

(ד) אפס כי לא יהיה בך אביון -
ולחלץ הוא אומר - פסוק יא.

"כי לא יחדל אביון" - "מקרב הארץ".
ומשמע ש"לא יחדל אביון" בשום מצב,
אפילו בזמן שעושין רצונו של מקום
(דברי אברהם).

אלא בזמן שאתם עושים רצונו של
מקום - בדלקמן פסוק ה וברש"י שם.
- אביונים באחרים - כלשון הכתוב:
"מקרב הארץ".
ולא בכם - כלשון הכתוב: "לא יהיה
בך אביון".

וכשאין אתם עושים רצונו של מקום
- אביונים בכם - וכמו שנאמר (לסמן
פסוק ז): "כי יהיה בך אביון".

אביון - דל מעני - ולפי זה ההבטחה

"מקרב שנת השבע" - שנת
השמיטה.

ואם אתה אומר: "שבע שנים" לכל
מלוה ומלוה להלוות כל אחד
ואחד, היאך היא "מקרב" - הרי עד
שבע שנים למלוה אינה קריבה (רמב
הלל).

הא למדת: "שבע שנים" למנין
השמיטות - ושביעית אינה משמטת
אלא בסופה, דכתיב "מקץ שבע
שנים", לסוף שבע שנים (רש"י קידושין מ,
א). תורה ב

(ב) שמוט כל בעל משה ידו -
"שמוט" את "ידו" של "כל בעל
משה" - פירוש: המקרא הזה מסוּרס,
שהשמיטה אינה נופלת אלא על ידו של
בעל חוב, שלא יהיה לו יד לבקש חובו.
והוסיף מלת "של", מפני שאחר מלת
"ידו" בוי"ו, צריך לומר ידו של מי. גם
הוסיף מלת "את", להורות שידו הוא
הפעול, כי בלי מלת "את" היה ידו
הפועל, כמו "והשיגה ידו" (רא"ם). ועל-
פי זה מובן גם המשך לשון הכתוב:
"אשר ישה ברהו", שזה מוסב על

ה לַחֹדֶד אִם קָבָלָה תִּקְבַּל לְמִימְרָא דְּיֵי אֱלֹהִיךָ
לְמִטְרָה לְמַעְבַּד יֵת כָּל תַּפְקִידָא דְּהָא דִּי אֲנָא
מִפְקֵדְךָ יוֹמָא דִּין:

(ה) רַק אִם-שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי
מִצְוֶה הַיּוֹם:

כ"ט רַק אִם-שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע • אִזּוּ לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן. שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע • שָׁמַע קִמְעָא, מְשִׁמְעִין אוֹתוֹ
הַרְבֵּה.

וְאֵרִי יֵי אֱלֹהִיךָ בְּרַכְךָ כְּמָא דִּי מְלִיל לָךְ
וְתוֹזֵף לְעַמְמִין סְגִיאיִן וְאֵת לֹא תוֹזֵף
וְתִשְׁלוֹט בְּעַמְמִין סְגִיאיִן וּבְךָ לֹא יִשְׁלוֹטוּ:

(ו) כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ וְהִעֲבַטְתָּ
גוֹיִם רַבִּים וְאֶתָּה לֹא תִעָבֹט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים
וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ: ם

כ"ט רַק אִם-שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע • וְהִכֵּן דִּבֶּר? (דברים כח) "בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר". וְהִעֲבַטְתָּ • כָּל לְשׁוֹן הַלְוָאָה, כְּשֶׁנוֹפֵל עַל
הַמְלִיחָה נוֹפֵל בְּלִשׁוֹן מַפְעִיל, כְּגוֹן: "וְהַלְוִית", "וְהִעֲבַטְתָּ", וְאִם הָיָה אוֹמֵר "וְעֲבַטְתָּ", הָיָה נוֹפֵל עַל הַלְוָה,
כְּמוֹ "וְלִוִית". וְהִעֲבַטְתָּ גוֹיִם • יָכֹל שֶׁתֵּהָא לְוָה מְזָה וּמְלִיחָה לְוָה? תִּלְמוּד לומר: "וְאֶתָּה לֹא תִעָבֹט".
וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים • כָּל עוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים אֲחֵרִים מוֹשְׁלִים עָלֶיךָ? תִּלְמוּד לומר: "וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ".

וְאֵרִי יֵהִי בְּךָ מִסְכָּנָא חַד מֵאַחֲדֵיךָ בְּחָדָא
מִקְרִיָּךְ בְּאַרְעֵךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה בְּךָ לֹא
תִתְקַף יֵת לְבָךְ וְלֹא תִקְפֹּץ יֵת יְדֶךָ מֵאַחֲדֵיךָ
מִסְכָּנָא:

(ז) כִּי-יְהִיֶּה בְּךָ אֲבִיוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ
בְּאַרְצֶךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תֵאמַר
אֶת-לִבִּיךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת-יְדֶיךָ מֵאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן:

כ"ט כִּי-יְהִיֶּה בְּךָ אֲבִיוֹן • הִתְאָב, תֵּאָב קוֹדֵם. מֵאַחַד אַחֶיךָ • אַחֶיךָ מֵאַחֶיךָ קוֹדֵם לְאַחֶיךָ מֵאַחֶךָ.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

בְּגוֹן "וְהַלְוִית" - לְקַמֵּן כח, יב.
"וְהִעֲבַטְתָּ" - אֵלָּא שְׁ"וְהַלְוִית" הִיא
הַלְוָאָה לֹא מִשְׁכּוֹן, וְאֵלּוּ "וְהִעֲבַטְתָּ"
הִיא הַלְוָאָה עַל-יְדֵי לְקִיחַת מִשְׁכּוֹן.
וְאִם הָיָה אוֹמֵר: "וְעֲבַטְתָּ", הָיָה נוֹפֵל
עַל הַלְוָה, כְּמוֹ "וְלִוִית". וְהִעֲבַטְתָּ
גוֹיִם - יָכֹל שֶׁתֵּהָא לְוָה מְזָה וּמְלִיחָה
לְוָה - וּבְלִשׁוֹן הַסְפָּרִי: "יָכֹל תֵּהָא לְוָה
בְּסַלַע וּמְלִיחָה בְּשִׁקְל, בְּדֶרֶךְ שְׁאֲחֵרִים
עוֹשִׂים".
תִּלְמוּד לומר: "וְאֶתָּה לֹא תִעָבֹט".
וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים - יָכֹל גוֹיִם
אֲחֵרִים מוֹשְׁלִים עָלֶיךָ - שְׁהֵרִי אֵינוֹ
אוֹמֵר "בְּכָל הַגּוֹיִם", אֵלָּא "רַבִּים".
תִּלְמוּד לומר: "וּבְךָ לֹא
יִמְשְׁלוּ". תורה ז
(ז) כִּי יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן - הִתְאָב - זְהוּ
פִירוּשׁ אֲבִיוֹן, בְּדִלְעִיל פִּסְקוֹ ד.
תֵּאָב קוֹדֵם - וְלָכֵן בְּתַבְרָה הַתּוֹרָה
"אֲבִיוֹן" וְלֹא "עֲנִי", כִּי הָאֲבִיוֹן קוֹדֵם
לְעֲנִי, מִפְּנֵי שֶׁהָאֲבִיוֹן הוּא תֵּאָב, מֵהֶ-

וְהַבְּהֵמוֹת (עמק הנצרים). או שֶׁהַבְּהֵמוֹת
לְהַמְשִׁיךְ הַבְּרֻכּוֹת הַמּוֹבָאוֹת שֶׁם
בְּפִרְשָׁה (שֶׁם פִּסְקוֹ יב, שְׁ"בְרוּךְ אַתָּה
בְּעִיר" הִיא הַתְּחִלָּתָם): "וְהַלְוִית גוֹיִם
רַבִּים וְאֶתָּה לֹא תִלְוָה", וְהִיא הַבְּרֻכָּה
הָאֲמוּרָה כֵּן: "וְהִעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים
וְאֶתָּה לֹא תִעָבֹט" (באר בשדה). אֵלָּא
שֶׁלְּפִי-זֶה הָיָה לוֹ לְרַשִּׁי לְצַנֵּן "וּגוֹ".
וְלְדַבְּרִי הַכֹּל צָרִיךְ לומר, שֶׁהַבְּרֻכָּה
"בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר" נִאֲמָרָה לְפָנֵי פִרְשָׁה
זוֹ, אֵף שֶׁבְּכַתּוּב הִיא מֵאוּחֶרֶת יוֹתֵר,
שֶׁכֵּן אֵין מוֹקֵדִם וּמֵאוּחֶרֶת בְּתוֹרָה.
וְהִעֲבַטְתָּ - כָּל לְשׁוֹן הַלְוָאָה
כְּשֶׁנוֹפֵל עַל הַמְלִיחָה, נוֹפֵל בְּלִשׁוֹן
מַפְעִיל - בְּטַעַם הַדִּבְרֵי נִרְאָה לומר,
מִפְּנֵי שֶׁהַמְלִיחָה גוֹרֵם לְלִוָּה לְהִיּוֹת חֵזֵק
לוֹ, וְכֵמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כב, ז): "עֹבֵד לְוָה
לֹא יֵאֱשָׁר מְלִיחָה". כְּלוּמָר הַמְלִיחָה אֵינוֹ רַק
נוֹתֵן אֶת כֶּסֶפוֹ לְלִוָּה, אֵלָּא עַל-יְדֵי
נְתִינַת הַהַלְוָאָה הוּא מִשְׁעַבֵּד אֶת הַלְוָה
אֵלָיו.

(ה) רַק אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע - אִזּוּ "לֹא
יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן" - שְׁמַלְת "רַק" מוֹסַבֶּת
עַל "אִפְסֵי כִי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן", כְּאֵלּוּ
אוֹמֵר: זֶה שֶׁהַבְּרֻכָּה שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּךָ
אֲבִיוֹן, יִהְיֶה "רַק אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע",
דְּהִינּוּ בְּזִמְנָן שֶׁאֵתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל
מְקוֹם (רא"ס).
שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע - שָׁמַע קִמְעָא - קֶצֶת.
- מְשִׁמְעִין אוֹתוֹ הַרְבֵּה - יִסְיֵעוּ לוֹ
מִן הַשְּׁמִים לְשָׁמוֹעַ הַרְבֵּה. וְרִאָה עַל-
דִּרְךָ-זֶה רַשִּׁי יוֹמָא לֵט, ב:
"וְהִתְקַדַּשְׁתָּ - מַעֲט, וְהִיָּיתָם קְדוֹשִׁים -
הַרְבֵּה, הִבָּא לִישְׁהֵר מִסְגִּיעִין אוֹתוֹ".
וְרִאָה רַשִּׁי לְעִיל יא, יג. תורה ו
(ו) כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ - וְהִכֵּן "דִּבֶּר" -
הִכֵּן בִּירֵךְ אוֹתָךְ בְּבִרְכַּת הַמָּמוֹן, שֶׁלֹּא
תִּזְדַּק מִהַהֲלָאָה? (עמק הנצרים).
"בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר" - לְקַמֵּן כח, ג.
וְהַבְּהֵמוֹת לְעַסֵּק הַנַּעֲשֶׂה בְּעִיר, וְהוּא
בְּרִכַּת הַמָּמוֹן, מֵהֶ-שְׁאִין כֵּן "בְּרוּךְ אַתָּה
בְּשָׂדֶךָ", הַבְּהֵמוֹת לְבִרְכַּת הַתְּבוּאָה

שְׁעָרֶיךָ • עֲנִי עִירָךְ קוֹדְמִים לַעֲנִי עִיר אַחֶרֶת. לֹא תֹאמַרְךָ • יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמִּצַּטֵּעַר אִם יִתֵּן אִם לֹא יִתֵּן, לְכָךְ נֹאמַר: "לֹא תֹאמַרְךָ"; יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁפּוֹשֵׁט אֶת יָדוֹ וְקוֹפֶצָה, לְכָךְ נֹאמַר: "וְלֹא תִקְפֹּץ". מֵאַחֲרֶיךָ הָאֲבִיוֹן • אִם לֹא תִתֵּן לוֹ, סוֹפֶךְ לִהְיוֹת אָחִיו שֶׁל אָבִיוֹן.

(ח) כִּי-פִתַּח תִּפְתָּח אֶת-יָדְךָ לֹא וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ דִּי
מַחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יַחֲסֵר לוֹ:

ז"ל פִּתַּח תִּפְתָּח • אָפְלוּ כְּמָה פְּעָמִים. כִּי-פִתַּח תִּפְתָּח • הָרִי 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֶלֶּא'. וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ • אִם לֹא רָצָה בְּמִתְּנָה, תֵּן לוֹ בְּהִלּוּאָה. דִּי מַחֲסָרוֹ • וְאִי אִתָּה מִצְוָה לְהַעֲשִׂירוֹ. אֲשֶׁר יַחֲסֵר לוֹ • אָפְלוּ סוֹס לִרְכָב עָלָיו וְעָבַד לְרוּי לִפְנָיו. לוֹ • (כתובות 10) ז"ל אֲשֶׁה, וְכֵן הוּא אֹמֵר (בראשית ב:): "אֲעֲשֶׂה לוֹ עֶזֶר כְּנָגְדּוֹ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר-שיחות חלק ל"ד עמוד 82 ואילך)

נתון תתן – אפילו מאה פעמים

כי-פתח תפתח את-ידך לו . . נתון תתן לו

פתוח תפתח – אפילו כמה פעמים. נתון תתן – אפילו מאה פעמים (טו, ח - י. רש"י)
יש לעין מדוע על הפסוק הא' פרש רש"י דמלמדנו לפתח אפילו כמה פעמים, ולא כמו שפרש "נתון תתן" שהוא אפילו מאה פעמים?

אשל אברהם – הרב אלאשילי

וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ – אִם לֹא רָצָה בְּמִתְּנָה, תֵּן לוֹ בְּהִלּוּאָה – כִּי אִם לֹא כֵן, לְמָה יִלְוֶנּוּ וְרָאָה גַם בְּכָא מִצִּיעָא לֹא, ב וברש"י שם: "שֶׁאִין לוֹ – מָמָה שְׂחִתְפָּרְנִס, וְאִינוּ רוֹצֶה לְהִתְפָּרְנִס – מִשְׁלָךְ בְּמִתְּנָה, וְאִמֵּר רַחֲמֵנָא: הֶעֱבַט – דֶּרֶךְ הִלּוּאָה". אֶלֶּא שֶׁשֶּׁם הַגִּמְרָא לֹמַדְתָּ: "תַּעֲבִיטֵנּוּ", אֶפְיֻלוֹ אִם יֵשׁ לוֹ וְאִינוּ רוֹצֶה לְהִתְפָּרְנִס, אֲבָל רִש"י כָּאן לֹמַד אֶת "הֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ", רַק לַעֲנִין אִם אִין לוֹ. וְאִפְשָׁר שֶׁכָּפַל הַלָּשׁוֹן מוֹדָה עַל רִיבּוּי פְּעָמִים, וְרִש"י סָמַךְ עַל מָה שֶׁפִּירֵשׁ בְּכָר כֵּן לַעֲלִיל.

דִּי מַחֲסָרוֹ – וְאִי אִתָּה מִצְוָה לְהַעֲשִׂירוֹ – הַלִּימוּד הוּא בְּעִיקָר מִתִּיבַת "דִּי", שֶׁמִּשְׁמַעוּ מִיעוּט, שֶׁכָּא לְמַעַט שֶׁגַם אִם הִיָּה עֲשִׂיר לִפְנֵי כֵן, אִין חִיבִים לַעֲשֹׂרוֹ, כִּי אִין עֲשִׁירוֹת בְּכָלִל "מַחֲסוּרוֹ".

אֲשֶׁר יַחֲסֵר לוֹ – אָפְלוּ סוֹס לִרְכָב עָלָיו וְעָבַד לְרוּי לִפְנָיו – אִם הִיָּה רְגִיל בְּכָר לִפְנֵי שְׁנֵהִיָּה אָבִיוֹן. וְהַלִּימוּד הוּא מִתִּיבַת "אֲשֶׁר יַחֲסֵר", שֶׁ"אֲשֶׁר" מִשְׁמַעוּ רִיבּוּי, כֵּל מָה שֶׁיַּחֲסֵר.

לוֹ – ז"ל אֲשֶׁה – שֶׁאִתָּה צָרִיךְ לְהַשִּׂיאוֹ אֲשֶׁה (שפ"ח). וְדָבָר זֶה נִדְרָשׁ מִתִּיבַת "לוֹ" כִּי הָאֲשֶׁה מִיּוֹחֲדָת לוֹ יוֹתֵר מִכָּל הַקְּנָנִים (נ"א).

צָדָקָה לַעֲנִי, וְאַחֲרֶיךָ [מִתְחַרְט] וְחוֹזֵר וְקוֹפֵץ אֶת יָדוֹ (ספר הזכרון). או שפושט את ידו ונותן מעט, וְאַחֲרֶיךָ חוֹזֵר וְקוֹפֵץ אֶת יָדוֹ (באר בשדה). וּמִפְּנֵי שְׁזָהוּ דְבָר הָרְגִיל בְּצָדָקָה, לְכֵן הוֹצֵרָךְ הַכְּתוּב לְהוֹדִיר עַל כָּךְ.

לְכָךְ נֹאמַר: "וְלֹא תִקְפֹּץ". מֵאַחֲרֶיךָ הָאֲבִיוֹן – אִם לֹא תִתֵּן לוֹ סוֹפֶךְ לִהְיוֹת אָחִיו שֶׁל אָבִיוֹן – גַּם אִתָּה תִּהְיֶה אָבִיוֹן כְּמוֹהוּ (נח"י). לֹמַד כֵּן מִיִּתּוֹר הַתִּיבּוֹת "מֵאַחֲרֶיךָ הָאֲבִיוֹן" (באר בשדה). תורה ח

(ח) **פִּתַּח תִּפְתָּח – אָפְלוּ כְּמָה פְּעָמִים** – לֹמַד כֵּן מִכָּפַל הַלָּשׁוֹן "פִּתַּח תִּפְתָּח". וְכֵן מְפֹרֵשׁ בְּרִש"י שְׁמוֹת כֵּב, כֹּה: "חָבַל תַּחֲבֹל, כָּפַל לָךְ בְּחִבְלָה, עַד כְּמָה פְּעָמִים". וְכֵן פִּירֵשׁ רִש"י בְּתַמוּדָה ו, א: "הֶשֶׁב תִּשְׁכְּבוּ לוֹ – מְרִיבוּיָא דְקָרָא נִפְקָא לָן דְּמַחְזִיר כְּמָה פְּעָמִים". אִף יֵשׁ שֶׁכְּתִיב (חֲבֹת הַנִּקְרָא. ועוד) שֶׁהַלִּימוּד הוּא מִתִּיבַת "פִּתַּח" בְּלָכָד שֶׁהוּא לָשׁוֹן מְקוֹר, שֶׁמִּשְׁמַעוּ אֶפְיֻלוֹ כְּמָה פְּעָמִים. וְרָאָה גַם בְּכָא מִצִּיעָא לֹא, א: "הֶשֶׁב אֶפְיֻלוֹ מֵאָה פְּעָמִים מִשְׁמַע". וְרָאָה לְקַמֵּן פְּסוּק י.

כִּי פִתַּח תִּפְתָּח – הָרִי "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן אֶלֶּא – בְּכָר פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: אֶל תִּקְפֹּץ אֶת יָדְךָ, אֶלֶּא פִתַּח תִּפְתָּח וְרִש"י ר"ה ג. א. גִּיטִין צ. א.

שֶׁאִין-כֵּן הָעֲנִי (ע"פ ג"א).

מֵאַחֲרֶיךָ אֲחִיךָ – אֲחִיךָ מֵאַחֲרֶיךָ קוֹדֵם לְאַחֲרֶיךָ מֵאַחֲרֶיךָ – שֶׁכֵּן "מֵאַחֲרֶיךָ אֲחִיךָ" פִּירוּשׁוֹ: הַמִּיּוּחַד שֶׁבְּאַחֲרֶיךָ (שפ"ח). או מִשׁוּם שֶׁשְׁתֵּם אֲחִיךָ הוּא אַח מִן הָאֵב, כְּמוֹ שֶׁמִּשְׁמַע מִהַכְּתוּב דְּלַעֲלִיל (יג, ז): "אֲחִיךָ בֵּן אִמִּי", וּבְרִש"י שֶׁם: "אֲחִיךָ – מִן הָאֵב, בֵּן אִמִּי – מִן הָאֵם".

שְׁעָרֶיךָ – עֲנִי עִירָךְ קוֹדְמִין לַעֲנִי עִיר אַחֶרֶת – רָאָה רִש"י שְׁמוֹת כֵּב, כֹּד שְׁלֹמֹד כֵּן מִהַפְּסוּק שֶׁם: "אֶת הָעֲנִי עֲמֹךְ". (וְשׁ לֹמַד: א) בְּכָר דְּדוּעַ הַכָּלִל שֶׁרִש"י מְפֹרֵשׁ אֶת הַמְקָרָא לְפִי פְּשׁוּטוֹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם. (ב) רִש"י מְבִיא שֶׁם פִּירוּשׁ אַחֵר בִּ"אֶת הָעֲנִי עֲמֹךְ", וְלִפְרִישׁ הַהוּא הַלִּימוּד הוּא מִהַפְּסוּק כָּאן.

לֹא תֹאמַרְךָ – יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמִּצַּטֵּעַר אִם יִתֵּן אִם לֹא יִתֵּן – כְּלֹמֵר, שֶׁמִּצַּטֵּעַר בְּעֶצְמוֹ וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּלִבּוֹ אִם לִתֵּת אוֹ לֹא לִתֵּת צָדָקָה (ספר הזכרון).

לְכָךְ נֹאמַר: "לֹא תֹאמַרְךָ" – לֹא תַחֲנוּן אֶת לָבָךְ, אֶלֶּא תִרְחַם עָלָיו לִתֵּת לוֹ. כְּלֹמֵר, הַתּוֹדָה הוֹנֵקָה לְהוֹדִיר בְּמִיּוּחַד בְּצָדָקָה שֶׁלֹּא לֵאמֹר אֶת הַלֵּב, מִפְּנֵי שְׁזָהוּ דְבָר רְגִיל בְּצָדָקָה שֶׁאָדָם נוֹטֶה לֵאמֹר אֶת לִבּוֹ.

יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁפּוֹשֵׁט אֶת יָדוֹ וְקוֹפֶצָה – או שֶׁפִּירוּשׁוֹ שֶׁפּוֹשֵׁט אֶת יָדוֹ לִתֵּת

יגש לומר בפשטות:

הפסוק "פתוח תפתח" בא בהמשך לפסוק שלפניו "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך גו'" ולאחריו ממשיך "כי פתוח תפתח", ומדבר על פתיחת הלב בנתינת הצדקה שתהיה בסדר פנים יפות וכיוצא בזה. אך בפסוק השני מדבר על נתינת הצדקה בפעל, שאם כש"קרבה שנת השבע . . ורעה עינך באחיו ולא תתן לו" - "נתון תתן לו".

ועל-פי-זה מובן טעם השוני בפרוש רש"י, כי רק על נתינה בפעל אפשר לצוות שתהיה אפילו מאה פעמים, אבל על פתיחת הלב (שהיא רגש שבלב) קשה לצוות שיפתח את לבו מאה פעמים! וקל-להבין.

ט אסתמר לך דילמא יהי פתגם עם לך
ברשע למימר קריבא שתא שביעתא שתא
דשמשתא ותבאש עינך באחור מספנא ולא
תתן לה ויקרי עלך קדם יי ויהי בך חובא:

(ט) הַשְׁמַר לְךָ פְּתִיחַת דָּבָר עִם-לִבְּךָ בְּלִיעַל
לֵאמֹר קִרְבָּה שְׁנַת-הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה
עֵינְךָ בְּאַחִיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ
אֶל-יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֲטָא:

כ"י • וְקָרָא עָלֶיךָ (ספר) • יְכַל מַצּוּהָ? תִּלְמוּד לומר (דברים כד): "ולא יקרא". והיה בך חטא • מפל-מקום, אפילו לא יקרא. אם-כן למה נאמר: "וקרא עליך"? ממהר אני לפרע על-ידי הקורא, יותר ממי שאינו קורא.

י מתן תתן לה ולא יבאש לך במתנה לה
ארי בדיל פתגמא הדין יברכנה יי אלהה
בכל עובדך ובכל אושטות ירך:

(י) נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא-יִרַע לִבְּךָ בְּתִתְּנָהּ לוֹ כִּי
בְּגִלָּל הַדִּבֶּר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-
מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:

כ"י • נָתַן תִּתֵּן לוֹ • אפילו מאה פעמים. לו • בינו ובינה. כי בגלל הדבר • אפילו אמרת ליתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

ועל-פי-זה מובן מה שכאן העתיק רש"י בדבור-המתחיל גם תיבת "לו", משום שמדבר בנתינת הצדקה בפועל אל המקבל, ואילו לעיל שם העתיק רק התיבות "פתח תפתח", כי שם מדבר בעקר באיכות הנתינה של הנותן. לו – בינו ובינה – כדי שלא יתביש. והידידו שאפילו שכר נתן לו מאה פעמים, דהינו שהוא כבר רגיל לקבל זאת ממך, בכל זאת הקפד לתת לו בסתר ולא ברבים כדי שלא לבישו (עיוני רש"י).

כי בגלל הדבר – אפילו אמרת לתן – מפרש "הדבר" מלשון דבור (רא"ם). אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה – יש לעין בלשון רש"י שמתחיל בלשון "אפילו אמרת ליתן", משמע שנאנס ולא נתן, אבל מסים: "נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה", משמע שהיה מעשה, ואז

יותר ממי שאינו קורא – ראה גם רש"י לקמן שם: "והיה בך חטא – מפל-מקום, אלא שממהרין להפרע על-ידי הקורא". תורה י
(י) נתון תתן לו – אפילו מאה פעמים – לומר בן מכפל הלשון "נתון תתן", וכמובאר לעיל פסוק ח. ומה שלעיל שם כתב "פתח תפתח" – "אפילו כמה פעמים", ואילו כאן כתב "אפילו מאה פעמים", כתב ב"תורת מנחם" שיש הבדל בין הפסוקים, לעיל שם מדבר על אופן נתינה של הנותן, שעליו לתת צדקה מתוך פתיחת הלב, והלב, כלומר, מדובר באיכות הנתינה, ולכן נקט "אפילו כמה פעמים", שכל אימת שהוא צריך לתת צדקה, עליו לעשות זאת ביד פתוחה ורחבה. ואילו כאן מדבר בנתינת הצדקה בפעל, שיש לה משמעות במוותית, ולכן נקט במספר מגדר "אפילו מאה פעמים".

וכן הוא אומר – בראשית ב, יח. "מעשה לו עור בנגידו". תורה ט
(ט) וְקָרָא עָלֶיךָ – יכול מצוה – שמצוה עליו לקרוא עליך אל ה' אם לא תלך לו. תלמוד לומר – לקמן כד, טו. "ולא יקרא" – שפירושו: תן לו את שכרו [של השכיר, הנקרא "עני" בלשון הכתוב] לפני בא השמש, כדי שלא יקרא עליך אל ה', ומשמעות הפסוק היא שזוהי קריאה של רשות (ספר הזכרון), שעליו תלוי הדבר אם לקרוא עליך או לא. ולפי-זה "וקרא עליך" פירושו: שמא יקרא עליך. והיה בך חטא – מפל-מקום, אפילו לא יקרא – שמשמעות הכתוב "והיה בך חטא" היא, שעוד קודם שיקרא עליך יש בך חטא. אם כן, למה נאמר "וקרא עליך"? ממהר אני לפרע על-ידי הקורא,

יא אַרִי לֹא יִפְסֹק מִסְכָּנָא מִגֹּז אַרְעָא עַל בֶּן
אַנָּא מִפְקֶדֶד לְמִימַר מִפְתַּח תַּפְתַּח זֵת יָדָךְ
לְאַחוּךְ לַעֲנֶנְךָ וּלְמִסְכְּנֶךָ בְּאַרְעֶךָ:

(יא) כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־בֶּן אֹנְכִי
מִצִּוְךָ לֵאמֹר פֶּתַח תַּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאַחוּךְ לַעֲנֶנְךָ
וּלְאַבְיֹנְךָ בְּאַרְעֶךָ: ׀

כ"ט -> עַל־בֶּן • (שם) מִפְּנֵי בֶן. לֵאמֹר • (ספרי) עֲצָה לְטוֹבָתְךָ אֲנִי מַשִּׁיאָךְ. לְאַחוּךְ לַעֲנֶנְךָ • לֵאמֹר אַח? לַעֲנִי. לַעֲנֶנְךָ • בִּי"ד אַחֵךְ, לְשׁוֹן עֲנִי אַחֵךְ הוּא, אָבֵל עֲנִיָּיִךְ בְּשֵׁנֵי יוֹדִי"ן, שְׁנֵי עֲנִיִּים.

יב אַרִי יִזְדַּבֵּן לָךְ אַחוּךְ בֶּר יִשְׂרָאֵל אוּ בֵּת
יִשְׂרָאֵל וְיִפְלַחְךָ שִׁית שְׁנֵי וּבִשְׁמָא
שְׂבִיעֵתָא תִּפְטְרָנָה בֶּר חוֹרִין מַעֲמָךְ:

(יב) כִּי־יִמְכַר לָךְ אַחוּךְ הָעִבְרִי אוּ הָעִבְרִיָּה וְעַבְדְּךָ
שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי
מִעֲמָךְ:

כ"ט -> כִּי־יִמְכַר לָךְ • (קידושין יד) עַל־יְדֵי אַחֲרִים, שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית־דִּין בְּגִנְבָתוֹ הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְהָרִי כָּכָר נֶאֱמַר
(שמות כא): "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי, וּבִמְכָרוֹהוּ בֵּית־דִּין הַכְּתוּב מְדַבֵּר? אֵלָּא מִפְּנֵי שְׁנֵי דְּכָרִים שְׁנִיתִּחַדְשׁוּ כָּאֵן:
אַחֵךְ, שְׁכֵתוֹב "אוּ הָעִבְרִיָּה", אָף הִיא תֵּצֵא בְּשֵׁשׁ, וְלֹא שְׁמִכְרוּהָ בֵּית־דִּין, שְׁאִין הָאִשָּׁה נִמְכָּרַת בְּגִנְבָתָהּ,
שְׁנֶאֱמַר: "בְּגִנְבָתוֹ", וְלֹא 'בְּגִנְבָתָהּ', אֵלָּא בְּקִטְנָה שְׁמִכְרָה אֲבִיָּה; וְלִמַּד כָּאֵן שְׁאֵם יֵצְאוּ שְׁנֵים קָדָם
שְׁתֵּבִיא סִימָנִין, תֵּצֵא. וְעוֹד חֲדָשׁ כָּאֵן: "הַעֲנִיק תַּעֲנִיק".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

כָּאֵן לְכַתּוּב דִּין שֶׁל מְכָרוֹהוּ בֵּית־דִּין?
אָבֵל רֹאֵה רַשִּׁי שָׁם, שְׁמַמָּה שְׁנֶאֱמַר
כָּאֵן "אַחוּךְ" אֲנוּ לְמַדִּים שְׁ"עֶבֶד עִבְרִי"
הָאֲמֹר שֶׁם פִּירוּשׁוֹ: עֶבֶד שְׁהוּא עִבְרִי,
וְלֹא עֶבֶד כְּנַעֲנִי שְׁהוּא עֶבֶדוֹ שֶׁל
עִבְרִי. וַיֵּשׁ לֹמַר שְׁאִין הַכּוֹנֵה שְׁמִשׁוֹם
כֶּף נִכְתָּב הַפְּסוּק כָּאֵן, אֵלָּא לְאַחֵר
שֶׁנִּכְתָּב הַפְּסוּק כָּאֵן אֲנוּ לְמַדִּים מִכָּאֵן
שְׁמִדוּבָר שֶׁם בְּעֶבֶד שְׁהוּא עִבְרִי.
אַלֵּא מִפְּנֵי שְׁנֵי דְּכָרִים שְׁנִיתִּחַדְשׁוּ
כָּאֵן: אַחֵךְ, שְׁכֵתוֹב: "אוּ הָעִבְרִיָּה",
אָף הִיא תֵּצֵא בְּשֵׁשׁ, וְלֹא שְׁמִכְרוּהָ
בֵּית־דִּין - שְׁאֵם הִיָּה מְדוּבָר כָּאֵן
בְּמִכְרוּהָ בֵּית־דִּין, הִיָּה נִיתָן לֹמַר
שְׁאִין כָּאֵן שׁוֹם חִידוּשׁ בְּמָה שְׁהִיא
יוֹצֵאָה בְּשֵׁשׁ, שֶׁכֵּן דִּין עֶבֶד עִבְרִי וְדִין
אֲמָה עִבְרִיָּה שְׁנִמְכְּרוּ עַל־יְדֵי בֵּית־דִּין
צָרִיךְ לְהוֹיֹת שׁוֹה, שְׁהָרִי לֹא נִכְתָּב לָהּ
שׁוֹם יִצִּיאָה אַחֲרַת בְּמִקּוֹם אַחֵר, כִּי
הִצִּיאָה בְּסִימָנֵי נִעְרוֹת (הָאֲמִיָּה)
בְּפִרְשַׁת מִשְׁפָּטִים כֹּא, (יא) מְדַבֵּרַת בְּמִי
שְׁמוּכָר אֵת בְּתוּ לֵאמָּה וְלֹא בְּמִכְרוּהָ
בֵּית־דִּין, וְאֵם כֵּן שׁוֹב יוֹקֶשֶׁה לֵאמֹר
עֲנִין נִכְתָּב פְּסוּק זֶה כָּאֵן,
שְׁאִין הָאִשָּׁה נִמְכָּרַת בְּגִנְבָתָהּ,
שְׁנֶאֱמַר - שְׁמוֹת כֹּב, ב.
"בְּגִנְבָתוֹ" - "אֵם אֵין לוֹ וְנִמְכַר
בְּגִנְבָתוֹ".

לֵאמֹר - עֲצָה לְטוֹבָתְךָ אֲנִי מַשִּׁיאָךְ -
כְּלֹמַר, בְּנוֹסֵף עַל הַצִּוּוֹי (אֲשֶׁר "אֹנְכִי
מִצִּוְךָ") "פֶּתַח תַּפְתַּח אֶת יָדְךָ", אֲנִי
מַשִּׁיא לָךְ עֲצָה טוֹבָה "פֶּתַח תַּפְתַּח
וְגו'", כִּי זֶהוּ לְטוֹבָתְךָ, שְׁד' יִכְרֶךְ אוֹתְךָ,
כְּאֲמֹר בְּפִסּוּק הַקּוֹדֵם], וְזֶהוּ פִירוּשׁ
"לֵאמֹר" (ע"פ גר"א).
לְאַחוּךְ לַעֲנֶנְךָ - לֵאמֹר אַח? לַעֲנִי -
וְלֹא שְׁפִירוּשׁוֹ שֶׁתַּתֵּן לְאַחוּךְ וְלַעֲנֶנְךָ.
"לַעֲנֶנְךָ" בִּי"ד אַחֵךְ, לְשׁוֹן עֲנִי אַחֵךְ
הוּא - וְאֲמַר בְּלִשׁוֹן יְחִיד, כִּי הוּא
פִירוּשׁ שֶׁל "אַחוּךְ" הָאֲמֹר בְּלִשׁוֹן יְחִיד
(ע"פ באר בשדה).
אָבֵל "עֲנִיָּיִךְ" - תַּהֲלִים עֵב, ב. שֶׁם עַד,
יט.
בְּשֵׁנֵי יוֹדִי"ן, שְׁנֵי עֲנִיִּים - לְכָל הַפְּחוֹת.
י"ד אַחַת לְשֶׁרֶשׁ הַמִּלָּה "עֲנִי", וְהַשְׁנִיָּה
לְלִשׁוֹן רַבִּים. תּוֹרָה יב
(יב) כִּי יִמְכַר לָךְ - עַל־יְדֵי אַחֲרִים -
דִּכִּי יִמְכַר" עַל־יְדֵי אַחֲרִים מִשְׁמַע רַשִּׁי
קִדּוּשִׁין יד, ב.
בְּמִכְרוּהוּ בֵּית־דִּין בְּגִנְבָתוֹ - כְּשֶׁאִין
לוֹ לְשִׁלֵּם מִה שֶׁגָּנַב (שְׁמוֹת כב, ב).
הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְהָרִי כָּכָר נֶאֱמַר -
שְׁמוֹת כא, ב.
"כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי", וּבִמְכָרוֹהוּ
בֵּית־דִּין הַכְּתוּב מְדַבֵּר - כְּמִבְּמֹאֵר
בְּרַשִּׁי שֶׁם. וְאֵם כֵּן לְמָה חוֹר הַכְּתוּב

מִקְבֵּל שְׁכָר גַּם עַל הָאֲמִיָּה וְגַם עַל
הַמַּעֲשֶׂה. וְכַתּוּב הַ"בְּאֵר בְּשִׁדָּה" שְׁכֻנָּת
רַשִּׁי לֹמַר, שְׁאֵם נֶאֱכַס וְלֹא נִתָּן,
מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלּוֹ עֲשָׂאָה רֹאֵה
בְּרוּכָה א, וְהָרִי הוּא מִקְבֵּל שְׁכָר הֵן עַל
הָאֲמִיָּה וְהֵן עַל הַמַּעֲשֶׂה. אָף יוֹתֵר
נִרְאֶה לֹמַר, שְׁרַשִּׁי רוּמוֹ בְּלִשׁוֹן
הַזֶּהב לְשֵׁנֵי הָאֲפִיָּים: בִּין אֵם נִתָּן וּבִין
אֵם לֹא נִתָּן, וְנִקְט "אֲפִילוּ", לְאֹפֶן שֶׁלֹּא
נִתָּן, וְנִקְט "עַם שְׁכָר הַמַּעֲשֶׂה" לְאֹפֶן
שֶׁנִּתָּן. וְכֵן מוּבָא בְּסִפְרֵי: "אֵם אֲמַר
לִיתָן וְנָתַן - נִוְתָּנִים לוֹ שְׁכָר אֲמִיָּה
וּשְׁכָר מַעֲשֶׂה, אֲמַר לִיתָן וְלֹא הִסְפִּיק
בְּיָדוֹ לִיתָן - נִוְתָּנִים לוֹ שְׁכָר אֲמִיָּה
כְּשֶׁכָּר מַעֲשֶׂה". וּשְׁנִיָּהֶם מְרֻמָּזִים
בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב: "כִּי בְּגִלְל הַדֶּבֶר הִזָּה
יִכְרַפְךָ", הִינֵנו אֲפִילוּ הִיָּה רַק דְּבוּר
בְּלָבָד, וְיִכְרַפְךָ .. בְּכָל מַעֲשִׂיךָ, וְזֶה
לְאֹפֶן שְׁהִיָּה גַם מַעֲשֶׂה. תּוֹרָה יא
(יא) עַל בֶּן - מִפְּנֵי בֶן - וְלֹא עַל אֲשֶׁר
(כְּמוֹ הַרְבֵּה "עַל בֶּן" שְׁבִמְקָרָא),
שְׁפִירוּשׁוֹ: "לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב
הָאָרֶץ", עַל אֲשֶׁר "אֹנְכִי מִצִּוְךָ" .. פֶּתַח
תַּפְתַּח אֶת יָדְךָ, כִּי מִה טַעַם הוּא זֶה?
אֵלָּא פִירוּשׁוֹ: מִפְּנֵי כֵן [שְׁכִינָּה שֶׁ"לֹא
יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ", לְכֵן אֲנִי
מִצִּוָּה אוֹתְךָ פֶּתַח תַּפְתַּח אֶת יָדְךָ] (ע"פ
גר"א).

(יג) וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מַעֲמֶךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם: יִגְאָרִי תִפְטְרֶנָּה בַּר חוֹרִין מַעֲמֶךָ לֹא תִפְטְרֶנָּה רִיקָנִין: יד אֶפְרָשָׁא תִפְרֹשׁ לָהּ מַעֲנֶךָ וּמַאֲדָרְךָ יִמְמַעְצְרֶתְךָ דִּי יִבְרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן לָהּ: בְּרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן־לוֹ:

נשי! העניק תעניק • לשון עדי, בגבה ובמראית העין. דבר שיהא נפר שהטיבת לו. ויש מפרשים לשון הטענה על צוארו. מצאנך ומגנך ומיקך • כל אין לי אלא אלו בלבד? תלמוד לומר: "אשר ברכך", מפל מה שברךך בוראך. ולמה נאמרו אלו? מה אלו מיחדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה. יצאו פירות. ולמדו רבותינו במסכת קדושין בגנה-שנה כמה נותן לו מכל מין ומין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטרשיחות חלק כ"ד עמוד 87 ואילך)

העניקה – חלק משחרור העבד

העניק תעניק לו . . וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים

הענקתי לך ושניתני לך, אף אתה הענק לו ושנה לו, מה במצרים נתתי לך ברחב יד, אף אתה תתן לו ברחב יד (טו, יד-טו. ובספרי)

יש לעין: א. מצות העניקה היא על האדון, ומדוע לשון הספרי הוא "הענקתי ושניתני" דמונה שהקב"ה העניק (פלומר

אשל אברהם – הרב אלאשילי

בתהלים עג, ו: "לכן ענקתמו גאונה – בעבור זה שאין יסורין באין עליהם, העניקתם הגאונה לעלות על צוארם גסות הרוח".

מצאנך ומגנך ומיקך – יכול אין לי אלא אלו בלבד? תלמוד לומר: "אשר ברכך", מכל מה שברךך בוראך. ולמה נאמרו אלו? מה אלו מיחדים שהם בכלל ברכה – צאן פרה ורבה, וכן גדולי קרקע (קדושין יז, סע"א).

אף כל שהוא בכלל ברכה, יצאו פירות – שאין פרים ורבים (ספרי). ולמדו רבותינו במסכת קדושין – יז, א.

בגנה-שנה כמה נותן לו מכל מין ומין – ולא שיתן לפי הברכה, אלא יש קצבה לדבר (באר בשדה). לדעת רבי מאיר חמש סלעים מכל מין ומין, שהן חמשה עשר סלעים, רבי יהודה אומר: שלשים, בשלשים של עבד, רבי שמעון אומר: חמשים, בחמשים שבערכין. וראה רש"י שמות לד, כ: "ולא יראה פני ריקם.. לפי מדרש ברייתא מקרא יתר הוא, ומפנה לגורה-שנה, ללמד על הענקתו של עבד עברי שהיא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון בכור, במסכת קדושין". והוא פדעת רבי מאיר. תורה טו

כל פרשה שנאמרה ונשנית, לא נשנית אלא בעבור דבר שנתחדש בה, אלא בחדוש המבואר בכתוב בלבד, לא כמו זה שיוצא מכח ההיקש ראש. ועל-דרך-זה יש לומר לענין מה שלומדים מהיקש עברי לעבריה כאן לגבי יציאת עבריה ביוכל בעבד עברי, כמפורש ברש"י שם. תורה יג (יד) העניק תעניק – לשון עדי – תכשיט.

בגבה – מפרש "העניק" מלשון "ענק". אבל ראה רש"י במדבר יג, לג: "ענק – שמעניקים חמה בקומתן". וברש"י סוטה לד, ב: "שהיו מעניקים את החמה בקומתן – מרוב גובה קומתן דומין כאלו צוארם נזקב ועונק בנזקב שהחמה יוצאה בו". משמע שמפרש "ענק" מלשון תכשיט הצואר, וכפירוש יש מפרשים דלקמן.

ובמראית העין – שיהיה נראה לעין. ונראה שלומד בן מכפל התיבות "העניק תעניק".

דבר שיהא נפר שהטיבת לו – פלומר אין הכונה שיתן לו תכשיטים, אלא שיהיה ניכר ונראה בעין שהנותן הטיב לו.

ויש מפרשים: לשון המענה על צוארו – והכונה שיטעון אותו במתנות. וכן משמעות לשון רש"י

ולא בנזבתה, אלא בקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם יצאו שש שנים קדם שתביא סימנין – סימני נערות, שיוצאה בהם אף אם לא עברו שש שנים – ראה רש"י שמות כא, יא.

תצא – וראה גם רש"י שם: "ויצאה חנם – רבה לה יציאה לזו יותר ממה שרבה לעבדים, ומה היא היציאה? ללמדך שתצא בסימנין, ותשקה עמו עד שתביא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנין, כבר למדנו שתצא, שנאמר: העברי או העבריה ועבדך שש שנים". וראה גם רש"י שם פסוק ד.

ועוד חדש כאן: "העניק תעניק" – לקמן פסוק יד. פלומר, דין העניקה לעבד עברי שלא נתפרש בפרשת משפטים. אף קשה למה לא אמר: ועוד חדש כאן שהעברי אינו יוצא בראשי אברים, כמו שכתב רש"י בשמות כא, יז: "לא תצא כצאת העבדים – לא תצא בראשי אברים בעבדים פנענים, וכול העברי יוצא בראשי אברים? תלמוד לומר: העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי אברים, אף הוא אינו יוצא בראשי אברים". ואולי יש לומר, שלא אמרו (סוטה א, ג):

גם שהמצרים יתנו כלי כסף כו), ולא המצרים שהיו האדון. ב. עבד הנמכר לעבד פוכבים ומזלות אינו בכלל הענקה, ואיך אפשר לומר על הרכוש שקבלו בני ישראל במצרים - גדר הענקה?
יש לבאר בזה:

במצות הענקה ישנם ב' חלקים א) נתינת האדון - בתור הכרת הטוב לעבד עבור עבודתו. ב) קבלת העבד - ההנאה והתועלת של העבד מהמתנה.

והחלוק ביניהם: נתינת האדון קשורה למצבו הקודם - הכרת הטוב עבור עבודתו כעבד; מה שאין-כן קבלת העבד קשורה לחירותו והיא מהנה פרט וחלק משחרורו, אשר בד-בבד עם יציאתו הוא מקבל מתנות, הפך הענין דעבדות, כ-אם חרות ורחב יד.

והנה בפסוק "וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדה ה' אלקיך, על פן אנכי מצוך גו'" מדגיש ענין השני בהענקה, שלמות שחרור העבד, דכמו שבני ישראל היו עבדים והקב"ה שחררם לגמרי, פן מחזירים הם בשחרור עבדיהם. ובהיות שאין המדבר כאן על חייב הנתינה שעל האדון אלא לגבי שלמות השחרור שבהענקה, אינו נוגע אצל מי היה עבד לפני-זה, וכן אינו נוגע מי נותן המתנה, דגם בקבלת המתנה מאדם אחר מרגיש העבד במצב של חרות.

(טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדה יהוה אלהיך על-פן אנכי מצוך את-הדבר הזה היום:

כ"ט וזכרת כי עבד היית • והענקתי ושניתי לך מכות מצרים וכות הים, אף אתה הענק ושנה לו.

(טז) והיה כ-יאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת-ביתך ב-טוב לו עמך:

(יז) ולקחת את-המריצע ונתתה באזנו ובדלת והיה לך עבד עולם ואף לאמתך תעשה-כן:

כ"ט וְעַבְד עוֹלָם • יָכֹל כְּמִשְׁמַעוֹ? תִּלְמֹד לֹמֵר (ויקרא כה): "ושבתם איש אל אחוזתו, ואיש אל משפחתו תשובו", הא למדת, שאין זה אלא עולמו של יובל (מכילתא). ואף לאמתך תעשה-כן • הענק לה, זכל אף לרציצה השנה הכתוב אותה? תלמוד לומר: (שמות כא) "ואם אמר יאמר העבד", עבד נרצע ואין אמה נרצעת.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

"ולקחת את המריצע" שבפסוק זה. ומה שהוצרך הכתוב לומר שאף האמה העבריה צריכה הענקה, אף שכבר אמר לעיל "העברי או העבריה", יש לומר משום שלגבי הענקה הופיר הכתוב "וזכרת כי עבד היית", והיה ניתן לומר שבא למעט אמה עבריה מהענקה. יכול אף לרציצה השנה הכתוב אותה - כפי שמשמע לכאורה מפשטות לשון הפסוק. תלמוד לומר - שמות כא, ה. "ואם אמר יאמר העבד", עבד נרצע, ואין אמה נרצעת. תורה יח

ולכן אף אתה הענק ושנה. ואפשר שגם מבאר רש"י גם למה נאמר "העניק תעניק" בכפל לשון. תורה טו
(יז) עבד עולם - יכול כמשמעו - לעולם ממש.
תלמוד לומר - ויקרא כה, י.
"ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו" - וברש"י שם: "לרבות את הנרצע".
הא למדת שאין זה אלא עולמו של יובל. ואף לאמתך תעשה כן - העניק לה - ש"תעשה כן" מוסב על "העניק תעניק" שבפסוק יד, ולא על

(טו) וזכרת כי עבד היית - והענקתי ושניתי לך מכות מצרים וכות הים - ראה רש"י שמות טו, כב. אף אתה הענק ושנה לו - שאף שכבר נתן שיעור הענקה, אם נתברר הבית בגללו לא נפטרת בזה, אלא תחזור ותוסיף לו כפי ברכת הבית (ספרי דבי רב. מנ"ח מצוה תפב). ונראה שאין פונת רש"י לומר שיתור הפסוק "וזכרת כי עבד היית" בא ללמד שצריך לשנות בהענקה, שכן אין הפסוק מיותר, אלא הכתוב מוכיר שכן היה ביציאת מצרים שה' העניק ושנה לבני ישראל,

(יח) לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינָהּ בְּשַׁלְחָהּ אֹתוֹ חֲפָזִי מַעֲמֹךְ
כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שָׂכִיר עֲבָדֶךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָּךְ
יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בָּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: פ

כ"י- כי מִשְׁנֶה שָׂכָר שָׂכִיר • מכאן אָמְרוּ: עֶבֶד עֲבָרִי עוֹבֵד בֵּין בְּיָוֶם וּבֵין בְּלַיְלָה, וְזֶהוּ כְּפָלִים שְׁפַעְבֹּדֶת שְׂכִירֵי יוֹם, וּמֵהוּ עֲבֹדֶתוֹ בְּלַיְלָה? רַבּוּ מוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית, וְהוֹלְדוֹת לְאֶדוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום כז סיון)

וּבִרְכָּךְ ה' אֱלֹקֶיךָ בָּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה (טו, יח)

על האדם רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו שהכלי יהיה טהור מכל סיג ופסלת של אונאה וכדומה, היינו שיהיה הכל על-פי דיני התורה. ואז יהיה כלי ראוי לברכת ה', ובשנים: א. תהיה לו פרנסה בריוח. ב. הפרנסה תלך למקום הראוי.

♦ שבת קודש ל' מנחם-אב ♦

(יט) כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצִאֲנוֹ הַזֶּכֶּר
תִּקְדֹּשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר שׁוֹרְךָ
וְלֹא תִגְזוּ בְּכוֹר צֹאֲנֶךָ:

כ"י- כָּל־הַבְּכוֹר וגו' תִּקְדֹּשׁ • ובמקום אחר הוא אומר "לא יקדיש איש אותו" (ויקרא כז), הֲאֵל בִּיצֵד? אֵינוּ מְקַדִּישׁוֹ לְקִרְבָּן אַחֵר, וְכֵאֵן לְמַד שְׁמִצּוֹה לומר: 'הרי אתה קדוש לבכורה' (ערכין כט). דָּבָר אַחֵר: אִי אֶפְשָׁר לומר 'תקדיש', שְׂכָר נֶאֱמַר: "לא יקדיש", וְאִי אֶפְשָׁר לומר: "לא יקדיש", שְׂהָרִי כָּכָר נֶאֱמַר: "תקדיש", הֲאֵל בִּיצֵד? מְקַדִּישׁוֹ אֶתְּהָ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיו, וְנוֹתֵן לְהַקְדִּישׁ כְּפִי טוֹבֶת הִנָּא שָׁבוּ. לֹא תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ וגו' • אף החלוף - לְמַדוּ רַבּוֹתֵינוּ (בבורות כח) שְׁאִסּוּר, אֲלֹא שְׂדֵבֶר הַכְּתוּב בַּהֲנֶה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

- רָאָה גַם רַש"י שֶׁ: "לא יקדיש איש אתו - לְשֵׁם קִרְבָּן אַחֵר, לְפִי שְׁאִינוּ שְׁלוּ".
וְכֵאֵן לְמַד - בְּמָה שְׁאִמֵּר "תקדיש".
שְׁמִצּוֹה לומר - בְּפָה (רא"ס).
הֲרִי אֶתְּהָ קָדוֹשׁ לְבִכּוֹרָה - וְאִי־עַל־פִּי שֶׁהוּא קָדוֹשׁ מֵאֲלֵיו (רש"י ערכין כט, א).
דָּבָר אַחֵר - פִּירוּשׁ זֶה חוֹלֵק עַל־הַפִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן רַק בִּפְירוּשׁ "תקדיש", אֵף לֹא בִפְירוּשׁ "לא יקדיש", וְכֵן מְפֻרָּשׁ בְּגִמְרָא עֲרֵכִין כט, א (רא"ס).
אִי אֶפְשָׁר לומר "תקדיש" שְׂכָרִי נֶאֱמַר "לא יקדיש", וְאִי אֶפְשָׁר לומר "לא יקדיש" שְׂהָרִי כָּכָר נֶאֱמַר "תקדיש", הֲאֵל בִּיצֵד? מְקַדִּישׁוֹ אֶתְּהָ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיו - שְׁמִקְדִּישׁ אֶת הַבְּכוֹר לְבָדֵק הַבֵּית לְפִי טוֹבֶת הִנָּא שֵׁשׁ לוֹ בְּבִכּוֹר. וְנִקְרָא "הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיו", מִפְּנֵי שְׁמִעֲלָה בְּדָמִים אוֹתוֹ שִׁיעוֹר טוֹבֶת הִנָּא שֵׁשׁ לוֹ בְּבִכּוֹר (רש"י בבורות נא, א).
וְטוֹבֶת הִנָּא" הַכֹּנֶה, מֵה שִׁיכּוֹל

גרא"ס. וְכֵן מִשְׁמַע מְלִשׁוֹנוֹת רַש"י כֵּאֵן וְשֵׁם, שְׁשֵׁם כְּתָב: "מִכָּאן שְׁהִרְשׁוּת בִּיד רַבּוּ לְמוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית" (עצם הַיְכּוּלֶת לְהַשִּׁיא שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית לְעֶבֶד עֲבָרִי). וְאֵלּוּ כֵּאֵן כְּתָב "רַבּוּ מוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית" (אֶפְיִלּוֹ בְּעַל כְּרָחוֹ שֶׁל הָעֶבֶד). וְכֵל זֶה אִם הָיָה נָשׁוּי, אֲבָל אִם לֹא הָיָה נָשׁוּי - לֹא, כְּאִמּוֹר (שם פסוק ג): "אִם בְּגִפּוֹ נָבֵא בְּגִפּוֹ יֵצֵא", וּבִרְש"י שֶׁם: "מִגִּיד שֶׁאִם לֹא הָיָה נָשׁוּי מִתְּחִלָּה, אֵין רַבּוּ מוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה עֲבָדִים".
וְהוֹלְדוֹת לְאֶדוֹן - כְּאִמּוֹר (שם פסוק ד) הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֶדוֹנֶיהָ". תורה יט
(יט) כָּל הַבְּכוֹר וגו' תִּקְדֹּשׁ - וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: "לא יקדיש", שְׂנֶאֱמַר - וִיקְרָא כז, כו.
"אֵף בְּכוֹר אֲשֶׁר יִכְבֵּר לָהּ" וגו' - בְּבִהְמָה, לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אוֹתוֹ וגו'".
הֲאֵל בִּיצֵד? אֵינוּ מְקַדִּישׁוֹ לְקִרְבָּן אַחֵר

(יח) כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שָׂכִיר - מִכָּאן אָמְרוּ - קִידוּשִׁין טו, א.
עֶבֶד עֲבָרִי עוֹבֵד בֵּין בְּיָוֶם וּבֵין בְּלַיְלָה, וְזֶהוּ כְּפָלִים שְׁפַעְבֹּדֶת שְׂכִירֵי יוֹם - וְזֶהוּ פִירוּשׁ "מִשְׁנֶה שָׂכָר שָׂכִיר".
וּמֵהוּ עֲבֹדֶתוֹ בְּלַיְלָה - שְׁאֵין לוֹמֵר שְׁעוֹבֵד מִמֶּשׁ יוֹם וְלַיְלָה, שְׂהָרִי נֶאֱמַר (פסוק טז): "כִּי טוֹב לוֹ עֲמֹךְ" (גמרא שם).
רַבּוּ מוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית - כְּאִמּוֹר (שמות כא, ד): "אִם אֶדְנִי וְתָן לוֹ אִשָּׁה", מִכָּאן שְׁהִרְשׁוּת בִּיד רַבּוּ לְמוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה עֲבָדִים (רש"י שם). וּמוֹסֵר לוֹ אֶפְיִלּוֹ בְּעַל כְּרָחוֹ שֶׁל עֶבֶד, דִּגְזִירַת הַכְּתוּב הִיא (רש"י תמורה ל, א). וְצִרִיף לוֹמֵר שְׁהִלְיִמוֹד לְבַעַל כְּרָחוֹ שֶׁל עֶבֶד הוּא מִהַפְּסוֹק הַזֶּה, שְׁאִם הַכֹּנֶה רַק מִרְצוֹנוֹ, לֹא שִׁיף לוֹמֵר: "כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שָׂכִיר עֲבָדֶךָ", שְׂהָרִי מִרְצוֹנוֹ נִשְׁאַה, וְלִפִּי־זֶה מוֹבֵן לְמָה צִרִיף הַלִּימוֹד מִפְּסוֹק זֶה לְאַחַר שְׂכָרִי נֶאֱמַר הַפְּסוֹק: "אִם אֶדְנִי וְתָן לוֹ אִשָּׁה" (ע"פ

כַּעֲלֵם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ • לִפְנֵי הוּא אֹמֵר, שֶׁכָּכֵר מְצִינוּ שֶׁהוּא מִמִּתְנֹת כְּהֵנָּה, אֶחָד תָּם וְאֶחָד בַּעַל מוֹם, שְׁנֹאֲמַר (במדבר יח): "וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ וְגו'". שְׁנֵה בְשָׂנָה • מִכָּאֵן, שְׂאִין מְשִׁיחִין אוֹתוֹ יוֹתֵר עַל שְׁנָתוֹ, כִּלְ יֵהָא פִּסּוּל מִשְׁעֻבְרָה שְׁנָתוֹ? כָּכֵר הָקֵשׁ לְמַעֲשֹׂר, שְׁנֹאֲמַר (לעיל יח): "וְאֶכְלֹתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֹׂר דְּגַנְךָ תִּירְשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ, וּבִכּוּרוֹת בִּקְרֶךָ וְצֹאנְךָ", מֵה מַעֲשֹׂר שְׁנֵי אֵינוֹ נִפְסַל מִשְׁנָה לַחֲבֵרְתָּהּ, אִף בְּכוֹר אֵינוֹ נִפְסַל, אֲלֵא שְׁמֻצָּה תוֹף שְׁנָתוֹ. שְׁנֵה בְשָׂנָה • אִם שְׁחָטוּ בְּסוֹף שְׁנָתוֹ, אוֹכְלוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְיוֹם אֶחָד מִשְׁנָה אַחֲרָת; לְמַד שְׁנֹאֲכַל לְשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד (ספרי).

רש"י • מום • כָּלָל. פָּסַח אוֹ עֹזֵר • פָּרַט. כָּל מוֹם רָע • חֹזֵר וְכָלָל, מֵהַ חִפְּזָה מִפְּרָשׁ: מוֹם הַגְּלוּי וְאֵינוֹ חוֹזֵר, אֵף כָּל מוֹם שֶׁבְּגִלּוּי וְאֵינוֹ חוֹזֵר.

שָׁכַר מְצִינוֹ שְׂהוּא [מִתְּנוֹת
בְּהֵנָה, אֶחָד תָּם וְאֶחָד בְּעַל מוֹם -
וְלָכֵן אֵין לוֹמֵר שְׂבָאן מְדוּבָר בְּבַעַל
מוֹם. וְאָמַר "תֹּאכְלוּ" לְבַעְלֵיו.
שְׂנֵאמַר - בַּמְדַּבֵּר יח, יח (גְּבִי בָכּוֹר).

(כב) בַּשְּׁעָרִים תֹּאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטְהוֹר יַחְדָּו בַּצִּבִּי וְכִאֲנִי פָחַד כְּבֶסֶר טְבִיא וְאִילָא:

(כג) רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַמַּיִם: פ

כ"ג - רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל • שְׁלֹא תֹאמַר: הוֹאִיל וְכָלוּ הַתֵּר הֵבֵא מִכָּלל אֲסוּר הוּא, שֶׁהָרִי קָדוֹשׁ וְנִשְׁחַט בַּחוּץ בְּלֹא פְדִיּוֹן וְנֶאֱכַל, יָכֹל יִהְיֶה אִף הַדָּם מִתֵּר? תִּלְמֹד לֹאמַר: "רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל".

טז (א) שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:

כ"ז - שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב • מִקֵּדֶם בּוֹאוּ, שְׁמוֹר שִׁיחָא רָאוּי לְאָבִיב, לְהַקְרִיב בּוֹ אֶת מִנְחַת הָעֹמֶר, וְאִם לֹא, עֲבֹר אֶת הַשָּׁנָה. מִמִּצְרַיִם לַיְלָה • וְהָלֹא בַּיּוֹם יֵצְאוּ, שְׁנֵאמַר (במדבר לג): "מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'?" אֵלֹא לִפִּי שְׁבַל־לֵילָה נִתֵּן לָהֶם פְּרָעָה רְשׁוּת לְצֵאתָ, שְׁנֵאמַר (שמות יב): "וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וְגו'".

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

ניסן של חמה נמשך בתוך ימי חידוש הלכנה במקצת, וכמה הן ימי חידושה - ארבעה עשר ימים, מכאן ואילך היא ישנה.

- עֲבֹר אֶת הַשָּׁנָה - מוסיפים חודש אחד נוסף לפני חודש ניסן, זוהי פגת רש"י באמרו לעיל: "מקודם בואו שמור". וראה גם רש"י ראש השנה ז, א: "אין מוסיפין חדש על השנה אלא אדר, דכתיב שמור את חדש האביב, חדש הסמוך לאביב עבר, שיבוא אביב בזמנו".

מִמִּצְרַיִם לַיְלָה - וְהָלֹא בַּיּוֹם יֵצְאוּ, שְׁנֵאמַר - בַּמִּדְבָּר לֵג, ג. "מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'?" אֵלֹא לִפִּי שְׁבַל־לֵילָה נִתֵּן לָהֶם פְּרָעָה רְשׁוּת לְצֵאתָ, רָאָה גַם רִשְׁ"י בַּרְכוּת ט, א: "מִעֲרֵב נִגְאָלוּ - נִתְּנוּ לָהֶם רְשׁוּת לְצֵאתָ".

שְׁנֵאמַר - שְׁמוֹת יב, לא. "וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה - וּבָנָה מִבֹּאֶר גַּם מִה שְׁאֵמַר כֵּאֵן "לַיְלָה" (ולא "בַּלַּיְלָה"), שֶׁהוּא כְּלָשׁוֹן הַכְּתוּב בַּזֶּמֶן שֶׁנִּיתֵן לָהֶם רְשׁוּת לְצֵאתָ. וְגו' - "וַיִּאֶמֶר קוֹמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי וְגו'". תורה ב

לקמן על שלש ארצות מעברין את השנה, על שנים מהן מעברין, ואם בשלה תבואה ביהודה ולא בישלה בעבר הירדן ובגליל - מעברין השנה, ואי טעמא משום עומר הוא, הרי בישלה התבואה ביהודה.

וְאִם לֹא - אִם חֹדֶשׁ נִסָּן אֵינוֹ רָאוּי לְאָבִיב לְהַקְרִיב בּוֹ אֶת מִנְחַת הָעֹמֶר. וְרָאָה סְנֵהֲדִרִין יֵא, ב שְׁמַעְבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה גַם "עַל הַתְּקוּפָה", וּבְרִשְׁ"י שָׁם: "תְּקוּפַת טֶבֶת שְׁנִמְשָׁךְ וְזִמְנָה עַד שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן, שֶׁהָבֵאתָ הָעֹמֶר דִּילָה בַּחוּץ תְּקוּפַת טֶבֶת - מִעֲבָרִין לְדָחוֹת אֶת הַמוֹעֲדוֹת". וּבִגְמָרָא שָׁם יג, א דוֹרְשִׁים אֶת הַפְּסוֹק הַזֶּה כֵּן: "שְׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב - שְׁמוֹר אָבִיב שֶׁל תְּקוּפָה שִׁיחָא בַּחֹדֶשׁ נִסָּן". וּבְרִשְׁ"י שָׁם: "שְׁמוֹר תְּקוּפַת חֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁל חֲמָה שִׁיחָא בַּחוּץ חִידוּשָׁה שֶׁל לְכָנָה, אָבִיב הוּא נִסָּן שֶׁל חֲמָה, שְׁאִין נִסָּן קְרוּי אָבִיב אֵלֹא עַל־פִּי בִישׁוּל הַתְּבּוּאָה שְׁמִיתִיבָתָּה בּוֹ, וְכָל בְּכוֹר הַתְּבּוּאָה וְעַמִּי הַקִּיץ וְהַחֹרֶף לְחֻשְׁבוֹן הַחֲמָה הֵם, וְאִמֵּר רַחֲמֵנָא: שְׁמוֹר שִׁיחָא חֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁל חֲמָה נִמְשָׁךְ לְתוֹךְ יְמֵי חִידוּשָׁה שֶׁל לְכָנָה, דְּכִתְיִב חֹדֶשׁ, וְאִין לְשׁוֹן חִידוּשׁ נּוֹפֵל אֵלֹא עַל לְכָנָה הַמִּתְחַדֶּשֶׁת, וְאִשְׁמוּעִינָן שִׁיחָא

(כג) רַק אֶת דָּמוֹ לֹא תֹאכַל - שְׁלֹא תֹאמַר: הוֹאִיל וְכָלוּ הַתֵּר הֵבֵא מִכָּלל אֲסוּר הוּא, שֶׁהָרִי קָדוֹשׁ וְנִשְׁחַט בַּחוּץ בְּלֹא פְדִיּוֹן וְנֶאֱכַל, יָכֹל יִהְיֶה אִף הַדָּם מִתֵּר? תִּלְמֹד לֹאמַר: "רַק אֶת דָּמוֹ לֹא תֹאכַל" -

וְרָאָה גַם רִשְׁ"י לְעֵיל יב, טז. תורה א
(א) שְׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב - מִקֵּדֶם בּוֹאוּ, שְׁמֹר שִׁיחָא רָאוּי לְאָבִיב - כְּלוּמַר, שְׁמוֹר אֶת "חֹדֶשׁ" נִסָּן שִׁיחָה בּוֹ "אָבִיב", שְׁחֹדֶשׁ נִסָּן יְחוּל בְּזִמְן בִּישׁוּל הַתְּבּוּאָה, שְׁכֵן זֶהוּ פִּירוּשׁ "אָבִיב", שֶׁהַתְּבּוּאָה מִתְּמַלֵּאת בּוֹ בְּאָבִיב, אוּ מִלְּשׁוֹן "אָב", שֶׁהוּא בְּכוֹר וְרֹאשׁוֹן לְבִישׁוּל הַתְּבּוּאָה (ראה רש"י שמות כג, טז. שם לד, יח).

לְהַקְרִיב בּוֹ - בְּט"ו בְּנִיסָן.
אֶת מִנְחַת הָעֹמֶר - שְׁכֵן מִנְחַת הָעֹמֶר הִיחָה בָּהּ "אָבִיב", כְּלוּמַר בִּישְׁעַת בִּישׁוּל הַתְּבּוּאָה, וְ"כֶרֶם־לֵל", כְּלוּמַר בְּעוֹד הַכֶּר מֵלֵא, שֶׁהַתְּבּוּאָה לָחָה וּמִלָּאָה בְּקִשְׁיוֹן שֶׁלָּה (ראה ויקרא ב, יד ורש"י שם). וְרָאָה רִשְׁ"י סְנֵהֲדִרִין יא, ב: "עַל הָאָבִיב - אִם לֹא בִישְׁלָה הַתְּבּוּאָה מִעֲבָרִין, דְּקָרָא כִּתְיִב: בַּחֹדֶשׁ הָאָבִיב. וְאִית דִּמְפָּרְשִׁים: לִפִּי שְׁאִין לָהֶם מִהִיכָן לְהַקְרִיב הָעֹמֶר. וְקִשָּׁה לִי: דְּאִמְרִינָן

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ח"ד אגרת תתקצד – מתוך 'לקראת שבת')

שְׁמוֹר אֶת חוֹדֶשׁ הָאָבִיב – תְּמִיד הָאָדָם בִּיצִירָה וּפְרִיָּהָ

בְּפָרְשֵׁתנוּ כְּתוּב "שְׁמוֹר אֶת חוֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח גּוֹ" (טז, א). וְהִינוּ, שְׁסִימֵן חַג הַפֶּסַח בַּפְּסוּק הוּא שְׁצִירָה לְהִיּוֹת בְּחוֹדֶשׁ הָאָבִיב.

וְיֵשׁ לְבָאֵר הָעֵנִין בְּעִבּוּדֵי ה':

על-פי סְדְרֵי הַטֵּבֶע, עִם הוֹפְעַת הָאָבִיב, הִנֵּה כַּחוֹת הַטֵּבֶע שֶׁהָיוּ בְּהַעֲלֵם בְּמִשְׁךְ יָמֵי הַחוֹרֶף, עַד שֶׁלְעִין הַרְוָאָה נִדְמָה שֶׁנִּפְסְקָה הַחַיּוּת, יִצִּירָה צְמִיחָה וְגִידוֹל, הִנֵּה לִפְתָּע פִּתְאוֹם בְּחוֹדֶשׁ הָאָבִיב מִתְגַּלֶּה לְעֵין כָּל, שֶׁלֹּא הָיָה זֶה אֲלֹא מִשְׁךְ זְמַן שֶׁל קִיבוּץ כַּחוֹת, לְמַעַן יוֹפִיעוּ אַחֲר־כֵּף אֵילָנוֹת מְלַבְּלִים וְשָׂדוֹת עֲטוּפִים יָרֵק.

וְכֵן הָיָה גַם בְּעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שְׁאַחֲרֵי הַתְּקוּפָה הַמְּרָה שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם – גְּלוּת הַגּוֹף וְגְלוּת הַנֶּשְׁמָה גַּם יַחַד, הִנֵּה בְּמִשְׁךְ זְמַן מוֹעֵט נִתְגַּלֶּה בָּהֶם הַזִּיכּוֹר שֶׁפָּעַל גְּלוּת מִצְרַיִם בְּעַם יִשְׂרָאֵל, וּבְחֻמְשֵׁים יוֹם נִתְעַלּוּ מִמֶּנּוּ שְׁעָרֵי טוּמְאָה לְקַבֵּלֵת הַתּוֹרָה מִפִּי הַקֹּדֶ"ה בְּכַבֹּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ!

וּמוֹסֵר הַשֹּׁפֶל בָּזֶה לְכוֹלְנוּ, שֶׁאִם יֵשׁ בְּחַיֵּינוּ אִיזוֹ תְּקוּפָה שְׁאַפְשֵׁר לְטַעוֹת בָּהּ שְׂאִינָה תְּקוּפָה שֶׁל יִצִּירָה, צְמִיחָה וְגִידוֹל, קָרֹב לְוֹדָאֵי שְׂאִין זֶה אֲלֹא טַעוֹת בִּדְיָנוּ, וְהַפְסְקָה תִּשְׁמַשׁ לְתוֹסֶפֶת כֹּחַ, וְכַמְּשֵׁל הָאָבִיב – לְהוֹצֵאת פֶּרֶח וְלִגְמוֹל פִּירוֹת.

(ב) וְזִבְחַת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לִשְׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:

נִשְׁמָר • שְׁנֵאֲמַר: "מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעִזִּים תִּקְחוּ". וּבָקָר • (ספרי) תִּזְבַּח לַחֲגִיגָה, שֶׁאִם נִמְנוּ עַל הַפֶּסַח חֲבוּרָה מְרֻבָּה, מְבִיאִים עִמּוֹ חֲגִיגָה כְּדֵי שִׁיחָא נֶאֱכַל עַל הַשֵּׁבֶע, וְעוֹד לְמִדּוֹ רַבּוּתֵינוּ דְּכָרִים הִרְבֵּה מִפְּסוּק זֶה.

(ג) לֹא-תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל-עָלָיו
מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזֶן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי
חַיֶּיךָ:

נִשְׁמָר • לֶחֶם עֲנִי • לֶחֶם שְׁמוֹזְכֵּר אֶת הָעֲנִי שֶׁנִּתְעַנּוּ בְּמִצְרַיִם. כִּי בַחֲפוּזֶן יֵצֵאתָ • וְלֹא הִסְפִּיק בָּצֵק לְהַחֲמִיץ

אשל אברהם – הרב אלאשילי

(ב) וְזִבְחַת פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר –
שְׁנֵאֲמַר – שְׁמוֹת יב, ה.
"מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעִזִּים תִּקְחוּ".
וּבָקָר – תִּזְבַּח לַחֲגִיגָה – וְלֹא לְפֶסַח.
כִּי אֵין הַפֶּסַח בֹּא אֲלֹא מִן הַצֹּאן, וְמֵה
שְׁנֵאֲמַר "וּבָקָר" הַכּוּנָה לְקָרְבַּן חֲגִיגָה
הַבֹּא עִם הַפֶּסַח. וְהוֹסִיף מִלֵּת "תִּזְבַּח"
אַחֵר "וּבָקָר", מִפְּנֵי שְׁבֻזָּה יוֹבֵן
שֶׁ"הַבָּקָר" אֵינוֹ מְחוּבָּר אֶל "הַצֹּאן",
אֲלֹא הוּא עֵנִין לְעֲצָמוֹ, שֶׁכֵּמוֹ שֶׁתִּזְבַּח
צֹאן לְפֶסַח, כִּךְ תִּזְבַּח גַּם בָּקָר לַחֲגִיגָה
(רא"ם).

שֶׁאִם נִמְנוּ עַל הַפֶּסַח חֲבוּרָה מְרֻבָּה
– וְהָיָה הַפֶּסַח מוֹעֵט לְאַכִּילֵת בְּנֵי
הַחֲבוּרָה (רש"י פסחים טז, ב).

מְבִיאִים עִמּוֹ חֲגִיגָה, כְּדֵי שִׁיחָא
נֶאֱכַל עַל הַשֵּׁבֶע – שְׁאוּכְלִין הַחֲגִיגָה
תַּחֲלָה, כְּדֵי שִׁיחָא פֶּסַח גָּמֵר שְׁבִיעִתָּן,
וְתַחֲשֵׁב לָהֶן אֲכִילָה (רש"י שם). בְּהִיאָו
טַעַם זֶה מְבִאֵר רִש"י מֵה שֶׁ"הַבָּקָר" שֶׁל
חֲגִיגָה נִזְכָּר בָּאֵן בְּסִמּוּכּוֹת ל"צֹאן" שֶׁל
פֶּסַח (אף שֶׁחֲגִיגָה הִיא רְשׁוּת, וּפֶסַח
חֻבָּה). מִפְּנֵי שֶׁטַעַם הַבָּאָת חֲגִיגָה הוּא
כְּדֵי שֶׁהַפֶּסַח יִהְיֶה נֶאֱכַל עַל הַשֵּׁבֶע,
הִרִי שֶׁהַבָּאָת הַבָּקָר לַחֲגִיגָה הִיָּתָה
בְּעֵצֶם בְּשִׁבִּיל קָרְבַּן פֶּסַח, וְלָכֵן נִזְכָּרוּ
יָחַד (ע"פ גור אריה).

וְעוֹד לְמִדּוֹ רַבּוּתֵינוּ דְּכָרִים הִרְבֵּה
מִפְּסוּק זֶה – וּמֵהֶם: (א) מִנֵּין לְמוֹתֵר
הַפֶּסַח שֶׁקָּרַב שְׁלָמִים? שְׁנֵאֲמַר "וְזִבְחַת

שְׁנֵתְעֵנוּ – מִפְּרֵשׁ "עֲנִי" מִלְשׁוֹן עֲנִינוּ.
בְּמִצְרַיִם – כְּדִלְקָמֶן בְּדַבּוּר הַבָּא.
כִּי בַחֲפוּזֶן יֵצֵאתָ – וְלֹא הִסְפִּיק

שיעור יומי לשבת קודש ל' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת ראה

עט וְזֶה יְהִי לָךְ לְזִכְרוֹן, וְחִפְזוֹן לֹא שָׁלַךְ הָיָה אֵלָא שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר (שמות יב): "וַתִּחְזַק מִצְרַיִם עַל הָעָם וְגו'". לְמַעַן תִּזְכֹּר • עַל-יְדֵי אֲכִילַת הַפֶּסַח וְהַמִּצֵּה, "אֶת-יוֹם צֵאתְךָ".

~ נקודות משיחות קודש ~ נקודות משיחות קודש (ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 921 ואילך)

מצה וחמץ – הבדל של אות אחת

בפרשתנו כתוב בנגע לחג הפסח "לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות גו'" (טז, ג). והנה, מצה וחמץ חלוקים בכמה ענינים, ומהם: א. בחמץ – מתנשאת העיסה, ואילו במצה – נשארת העיסה כמות שהיא. ומשמעות הדבר ברוחניות: חמץ מורה על ישות והתנשאות, ומצה על ביטול וספלות (ראה לקוטי-תורה צו יג, ג. שה"ש יד, ד. ובכ"מ).

ב. "מצה" ו"חמץ" מורכבות מאותיות זהות, אלא ש"מצה" היא באות ה"א, ו"חמץ" באות ח"ת. ושתי אותיות אלו דומות אחת לשניה, שהרי שתיהן מורכבות משלשה קוין ופתוחות מלמטה. אלא שהאות ח"ת סתומה בכל שלשת הצדדים לגמרי, ואילו האות ה"א יש לה פתח מלמעלה (ראה זח"ג רנב, א, ובכ"מ).

ויש לבאר משמעות הדבר ברוחניות:

הפתח מלמטה (שבשתי האותיות) – קאי על ה"לפתח חטאת רובץ" (בראשית ד, ז). והאות ח"ת, שסתומה מכל שאר הצדדים, מורה על אדם ש"נכנס" ל"פתח" זה ואין לו מקום לציאה ממנה. מה-שאינן האות ה"א, שיש לה פתח מלמעלה, מורה על אדם שאמנם נמצא במצב של "לפתח חטאת רובץ", אבל אף-על-פי-כן, יש לו פתח למעלה – שעל-ידו יכול לצאת ממצבו ולעשות תשובה.

ואף שהפתח למעלה (באות ה"א) הוא פתח קטן ביותר – הרי אמרו רבותינו ז"ל (שהש"ר פ"ה, ב [ב]) "פתחו לי כהודו של מחט", ועל-ידי-זה – "ואני אפתח לכם כפתחו של אולם", פי על-ידי הרהור תשובה אחד, יכול האדם להשתנות – ברגע אחד – מרשע גמור לצדיק גמור.

ונמצא, שחמץ מורה על גאון וישות, וגם על מי שאין לו פתח לתשובה, ומצה מורה על ביטול וגם על תשובה.

וישני החילוקים שבין חמץ ומצה – תלויים זה בזה:

דכאשר האדם מתגאה ומתנשא, לא יבוא לעולם לידי תשובה חס-ושלום, מפני שכל הזמן ימצא חשבונות להצדיק את כל הנהגותיו. מה-שאינן פאשר הוא בביטול וספלות, אינו משתדל להצדיק את עצמו, ובמילא הרי הוא עושה חשבון-צדק מכל מעשיו, וכאשר נוכח לדעת שהנהגתו אינה באופן הראוי – עושה תשובה.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

מוסב על "כי בחפזון יצאת", אלא על האמור לפני כן: "תאכל עליו מצות" (רא"ם).

"את יום צאתך" – כלומר, זכירת יום צאתך. אינה נעשית רק בזכירת יציאת מצרים בדבור, אלא היא נעשית על-ידי אכילת הפסח והמצה. ואף שלפני כן אמר שהלחם עני מזכיר את העינוי שנתענו במצרים, יש לומר בכמה יאפנים: א) שניהם ישנם במצה, אכילת המצה מזכירה מצד אחד "את יום צאתך" (הגאולה), ומאידך את אופן היציאה שהיה בחפזון ובעל כרחם, ובכך מזכירה גם את העינוי והשעבוד. ומשום כך נקראת גם "מצה" וגם "לחם עני". ב) אכילת מצה לבדה מזכירה את העינוי, ואילו אכילת פסח עם המצה מזכירה את "יום צאתך". ג) המצה מצד עצמה מזכירה את העינוי, אף אכילתה היא למען זכירת "יום צאתך". תורה ד

מצרים – שפיון שהחפזון לא היה מצדם אלא מצד המצרים, ומשום כך לא הספיק הבצק להחמיץ, לכן המצה תזכיר להם את שלטת המצרים עליהם ואת כל הענוי שהתענו תחת ידם, מה-שאינן אם הסבה שהבצק לא הספיק להחמיץ היה מצד בני ישראל, מפני שיצאו ממצרים החפשי במהירות ממצרים, הרי המצה היתה מזכירה את הגאולה ולא את הענוי, ולא היתה נקראת "לחם עני".

שכן הוא אומר – שמות יב, לג. **"ויתחזק מצרים על העם וגו'"** – ראה גם רש"י סוף פרשת שמות: "וביד חזקה יגרשם מארצו – על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם צדה, וכן הוא אומר: ויתחזק מצרים על העם למחר לשלחם וגו'".

למען תזכור – על-ידי אכילת הפסח והמצה – פירוש: "למען תזכור" לא

בצדק להחמיץ – באמור (שמות יב, לד): "וישא העם את בצקו טרם יחמיץ". ובהמשך שם (פסוק טז): "ויאפו את הבצק .. עגת מצות כי לא חמץ, כי גרשו ממצרים וגו'". ובנוסף הגדה של פסח: "מצה זו שאנו אוכלין על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ".

וזה יהיה לך לזכרון – כלומר, הבצק שלא הספיק להחמיץ מחמת החפזון יזכיר לך את העינוי שנתענו במצרים, ומשום כך נקרא "לחם עני", בנזכר לעיל (עניני רש"י). ואפשר גם שפגנת רש"י באמרו: "וזה יהיה לך לזכרון" היא גם לחפזון שבו יצאו ממצרים, שכן האמור מיד אחר-כך "למען תזכור" מוסב גם על "כי בחפזון יצאת". אבל ראה רש"י בדבור הבא וביאור בשם הרא"ם.

"חפזון" לא שלך היה אלא של

(ד) וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גִּבְלוֹךָ שִׁבְעַת יָמִים
וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בְּיוֹם
הָרֹאשׁוֹן לַבֹּקֶר:

כ"י: «וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן לַבֹּקֶר • אֲזַהֲרָה לְמוֹתִיר בְּפֶסַח דּוֹרוֹת, לִפִּי
שְׁלֹא נֵאמַר אֲלֵא בְּפֶסַח מִצְרַיִם, וְיוֹם רֹאשׁוֹן הָאֱמֹר כָּאֵן הוּא י"ד בְּנִיסָן, כְּמָה דְּאֵת אָמַר: (שְׁמוֹת יב) "אֶף בְּיוֹם
הָרֹאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבְּתִיכֶם", וְלִפִּי שֶׁנִּסְתַּלַּק הַכְּתוּב מִעֲנִינוֹ שֶׁל פֶּסַח וְהַתְחִיל לְדַבֵּר בְּחֻקֹּת שִׁבְעַת
יָמִים, כְּגוֹן: "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיו מִצֹּת, וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גִּבְלוֹךָ", הִצְרֹךְ לִפְרֹשׁ בְּאִיזוֹ זְבִיחָה
הוּא מִזְהִיר, שְׁאֵם כְּתָב: "וְלֹא יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב לַבֹּקֶר", הִיִּיתִי אוֹמֵר: שְׁלֵמִים הַנִּשְׁחָטִים
כָּל שִׁבְעָה, כֵּלָן בְּכָל תּוֹתִירוֹ, וְאֵינָן נֹאכְלִין אֲלֵא לְיוֹם וְלַיְלָה, לְכָף כְּתָב: "בַּעֲרֵב בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן". דְּבָר אַחֵר:
בְּחֻגִּיגַת י"ד הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְלִמַּד עֲלֶיהָ שֶׁנֹּאכְלֵת לִשְׁנֵי יָמִים, וְהָרֹאשׁוֹן הָאֱמֹר כָּאֵן בְּיוֹם טוֹב הָרֹאשׁוֹן
הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְכֵן מְשַׁמְעוֹת הַמִּקְרָא: בֶּשֶׂר חֻגִּיגָה אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב, לֹא יִלִּין בְּיוֹם טוֹב הָרֹאשׁוֹן עַד בֹּקֶר
שֶׁל שְׁנֵי, אֲבָל נֹאכְלֵת הִיא בִּי"ד וּבִט"ו, וְכָף שְׁנוּיָה הִיא בְּמַסְכַּת פְּסָחִים (ע"א).

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הַכְּתוּב מְדַבֵּר - דִּנְשָׁחֶטָה עִם הַפֶּסַח
בַּעֲרֵב" (רש"י שם).

וְלִמַּד עֲלֶיהָ שֶׁנֹּאכְלֵת לִשְׁנֵי יָמִים -
כְּדַעַת חֻקִּים בְּמִשְׁנֵה פְּסָחִים סט, א.
אֲבָל יֵרָאֶה רִש"י וְיִקְרָא ז, טו: "וּבִשְׂרֹבָח
תּוֹדַת שְׁלֵמִיו - יֵשׁ כָּאֵן רְבוּיָן הַרְבֵּה,
לְרִבּוֹת חֻסָּתָא וְאֶשֶׁם וְאִיל זָוִיר וְחֻגִּיגַת
אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר, שִׁיחֵיו נֹאכְלִין לְיוֹם
וְלַיְלָה". וְהוּא כְּדַעַת בֵּן תִּימָא בְּפֶסַחִים
ע, א. אֶף זֶה דְּרַכּוֹ שֶׁל רִש"י לִפְרֹשׁ
הַפְּסוּקִים בְּכָל מְקוֹם בְּהִתְאָם לִפְשׁוֹטוֹ
שֶׁל מִקְרָא בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, אֶף אֵם הֵם
סוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה (ר"א"ס וִיקְרָא שם), וּבִפְרָט
כָּאֵן שֶׁהִבִּיא תַּחֲלָה פִּירוּשׁ אַחֵר.

וְ"הָרֹאשׁוֹן" הָאֱמֹר כָּאֵן, בְּיוֹם טוֹב
הָרֹאשׁוֹן הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְכֵן מְשַׁמְעוֹ
שֶׁל מִקְרָא: בֶּשֶׂר חֻגִּיגָה "אֲשֶׁר תִּזְבַּח
בַּעֲרֵב" - "לֹא יִלִּין" בְּיוֹם טוֹב
"הָרֹאשׁוֹן" עַד בֹּקֶר שֶׁל שְׁנֵי - יֵרָאֶה
גַּם רִש"י פְּסָחִים עא, רִישׁ עֲמוּד ב:
"כִּשְׁהוּא אוֹמֵר בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן - מִכָּל
דְּנֹאכְלֵת כָּל יוֹם הָרֹאשׁוֹן שֶׁל יוֹם טוֹב,
וְקָאמַר לַבֹּקֶר, דְּלֹא תִלִּין עַד בֹּקֶר שְׁנֵי".
וְכֵן בְּרִש"י שֵׁם עא, סוף עֲמוּד א: "דְּהָאִי
בֹקֶר, בֹּקֶרוֹ שֶׁל שְׁשָׁה עֶשֶׂר קָאמַר
קָרָא".

אֲבָל נֹאכְלֵת הִיא בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר
וּבְחֻמְשָׁה עֶשֶׂר, וְכָף הִיא שְׁנוּיָה
בְּמַסְכַּת פְּסָחִים - סט, א. עא,
ב. תורה ה

הַלִּפְנֵי אָדָם נוֹלָדָת".
וְלִפִּי שֶׁנִּסְתַּלַּק הַכְּתוּב מִעֲנִינוֹ שֶׁל
פֶּסַח - שְׁאֵמַר בְּפֶסֶח ב: "וְזָבַחְתָּ פֶּסַח
וְגו'", וּבְפֶסֶח ג: "לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֻמִּי".
וְהַתְחִיל לְדַבֵּר בְּחֻקֹּת "שִׁבְעַת
יָמִים", כְּגוֹן "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל
עֲלֵיו מִצֹּת" - פְּסוּק ג.

"וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גִּבְלוֹךָ
[שִׁבְעַת יָמִים] - בֵּן הוּא בְּכֻמָּה כְּתִבִּי"
יְד וְדִפּוּסִים רֹאשׁוֹנִים]. הִצְרֹךְ לִפְרֹשׁ
בְּאִיזוֹ זְבִיחָה הוּא מִזְהִיר, שְׁאֵם כְּתָב:
"וְלֹא יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב
לַבֹּקֶר", הִיִּיתִי אוֹמֵר: שְׁלֵמִים הַנִּשְׁחָטִים
כָּל שִׁבְעָה - כָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַפֶּסַח. אֲבָל
יֵרָאֶה רִש"י פְּסָחִים עא, א: "דְּהָא לֵיכָא
לְמִימַר בַּעֲרֵב שֶׁל יוֹם טוֹב הָרֹאשׁוֹן
עֲצָמוֹ קָאמַר קָרָא, דְּאֵם בֵּן מֵאִי בַּעֲרֵב?
הֲלֹא שְׁחִיטְתָּן בְּיוֹם כָּלוּ". וְאוֹלִי מִשּׁוּם
כֵּף מְבִיא רִש"י כָּאֵן פִּירוּשׁ נוסף.
וְלִפִּירוּשׁ הָרֹאשׁוֹן נִיתָן לְדַחֹק וְלוֹמַר
שֶׁכֵּף פִּירוּשׁוֹ: וְלֹא יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר - אֲשֶׁר
תִּזְבַּח - בַּעֲרֵב לַבֹּקֶר, דְּהִינּוּ שֶׁ"בַּעֲרֵב"
מוֹסֵב עַל "וְלֹא יִלִּין", שְׁלֹא יִשְׁאִיר
בַּעֲרֵב בְּשִׁבִּיל הַבֹּקֶר.

כֵּלָן בְּ"כָל תּוֹתִירוֹ", וְאֵינָן נֹאכְלִין
אֲלֵא לְיוֹם וְלַיְלָה - כְּמוֹ הַפֶּסַח. שְׁלֹא
בְּשְׁלֵמִים שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה שֶׁנֹּאכְלִים לִשְׁנֵי
יָמִים וְלַיְלָה אַחֵד.
לְכָף כְּתָב: "בַּעֲרֵב בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן".
דְּבָר אַחֵר: בְּחֻגִּיגַת אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר

(ד) וְלֹא יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח
בַּעֲרֵב בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן לַבֹּקֶר -
אֲזַהֲרָה לְמוֹתִיר בְּפֶסַח דּוֹרוֹת, לִפִּי
שְׁלֹא נֵאמַר אֲלֵא בְּפֶסַח מִצְרַיִם -
כְּאֱמֹר (שְׁמוֹת יב): "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד
בֹּקֶר". וְהִנֵּה עוֹלָה עַל הַדַּעַת שֶׁזֶה דְּיוֹקָא
בְּפֶסַח מִצְרַיִם, כִּיּוֹן שֶׁהִיוּ אוֹכְלִים אוֹתוֹ
בְּחַפְזוֹן וְהִיוּ מוֹכְנִים לְצֹאת מִשֶּׁם, וְלָכֵן
הוֹדְהוּ שְׁלֹא יוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ, שְׁלֹא יִהְיֶה
סִבָּה לְהִתְעַבְּבוֹתָן, אֲבָל בְּפֶסַח דּוֹרוֹת
לֹא (ר"א"ס). וְאֶף שֶׁנֶּאמַר בְּפֶסַח שְׁנֵי (נְמִדֵּר
ט, יב): "לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר", לֹא
יִהְיֶה נִיתָן לְלַמּוֹד מִזֶּה לְפֶסַח רֹאשׁוֹן,
מִשּׁוּם שֶׁפֶּסַח שְׁנֵי יוֹם ט"ו שְׁלוֹ הוּא חוֹל
גְּמוּר, וְאֵינּוּ שִׁיךְ כָּלֵל לְפֶסַח, מִדֵּשֶׁאִין -
כֵּן פֶּסַח רֹאשׁוֹן שִׁיוֹם ט"ו הוּא יוֹם טוֹב
שֶׁל פֶּסַח (מִשְׁכֵּל לַדָּח).

וְיוֹם רֹאשׁוֹן הָאֱמֹר כָּאֵן הוּא אֲרֻבָּעָה
עֶשֶׂר בְּנִיסָן - וְלֹא חֻמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן.
וְלִפְיָזָה, "בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן" מוֹסֵב עַל
"אֲשֶׁר תִּזְבַּח", וְ"לַבֹּקֶר" מוֹסֵב עַל "וְלֹא
יִלִּין", וּבְאֵלוֹ אָמַר: וְלֹא יִלִּין לַבֹּקֶר מִן
הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן
(ר"א"ס).

כְּמָה דְּאֵת אָמַר - שְׁמוֹת יב, טו.
"אֶף בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר
מִבְּתִיכֶם" - וּבְרִש"י שֵׁם: "מַעֲרֵב יוֹם
טוֹב, וְקָרוֹי רֹאשׁוֹן לִפִּי שֶׁהוּא לִפְנֵי
הַשְּׁבָעָה, וּמִצִּינוֹ מִקְדָּם קָרוֹי רֹאשׁוֹן,
כְּמוֹ (אִיב טו, ז) הָרֹאשׁוֹן אָדָם תִּזְלֹד,

(ה) לא תוכל לזבח את־הפסח בְּאֶחָד שְׁעָרָיָהוּ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

(ו) כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צִאתְךָ מִמִּצְרַיִם:

כז"ו בְּעֶרֶב. כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ. מוֹעֵד צִאתְךָ מִמִּצְרַיִם • (ספרי) הָרִי שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים חֲלוּקִים: בְּעֶרֶב מִשֶּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעַלָּה זִבְחָהּ, וּכְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ תֹּאכְלָהּ, וּמוֹעֵד צִאתְךָ אֶתָּה שׁוֹרְפָהּ; כְּלוּמֹר, נַעֲשֶׂה נֹתֵר וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׁרָפָה.

(ז) וּבִשְׁלַתְּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בַּבֶּקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאַחֲרָיָהוּ:

כז"י וּבִשְׁלַתְּ • זֶהוּ צֵלִי אֵשׁ, שָׂאף הוּא קְרוֹי בְּשׁוּל. וּפְנִיתָ בַּבֶּקֶר • (ספרי) לְבָקְרוֹ שֶׁל שְׁנֵי; מִלְמַד שֶׁשְּׁעוֹן לֵינָה לִּילָה שֶׁל מוֹצָאֵי יוֹם־טוֹב (חגיגה טז).

אשל אברהם - הרב אלאשילי

בישול ענינו תיקון הדבר כל צרכו (כמו פירות מבושלים), ולכן כשאומר כאן "ובשללת" הכוונה שיתקן אותו כל צרכו, והתיקון הוא לעשותו "צלי אש" גמור ולא "נא", ורק כשנזכר לשון בישול במים, כמו "ובשל מבושל במים", או במשקה אחר, הכוונה לבישול כפשוטו (ע"פ ספר הזכרון).

וּפְנִיתָ בַּבֶּקֶר - לְבָקְרוֹ שֶׁל שְׁנֵי - שהוא חול המועד (רשי' חגיגה י, א). אכל ב'יום טוב' לא קאמר קרא, שהרי הוא יום שחיבו ליראות בעזרה כדי להביא עולת ראיה, ואי אפשר לומר "והלכת לאהלך" אלא בחלו של מועד (רשי' סוכה מז, א). דאלו ב'יום טוב' תחומין אסור (רשי' חגיגה שם).

מִלְמַד - מזה שאמר "בבקר" (רשי' סוכה שם).

שְׁמֵעוֹן לֵינָה לִילָה שֶׁל מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב - בתוך העיר (רשי' סוכה שם). אכל ראה רש"י פסחים צה, ב: "שעון לינה - לילה הראשון ילין בירושלים, מיכן ואילך רשאי לדור חוץ לחומה בתוך התחום, והינו לאהלך - לאהל שחון לחומה, ולא לביתו ממש, דהא יום טוב הוא, ועוד: דקא בעי לאיתווי עולת ראיה." תורה ח

ו"מועד צאתך" - בבקר (רשי' שם). כְּאֵמֹר (שמות יב, כב): "וְאֵתֶם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִמֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר". אָכֹל רָאָה רש"י דברים לב, מח שמפרש מה שנאמר (שמות יב, נא): "בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה'". שהכוונה "בפצי היום". ואולי הן מדרשות חלוקות.

אֶתָּה שׁוֹרְפּוֹ - ברש"י שם: "זמן שריפה". ומה שהוסיף תיבת "אתה (שורפו)" ולא כתב "שרפהו" (כמו "זבחהו" ו"תאכלהו"), יש לומר משום ש"שרפהו" משמע לשון ציווי בפועל, וכיון שאין הכוונה כאן שישורף אותו מיד בבקר (שהרי הוא יום טוב) ודלקמן). נקט בלשון (פחות מחיבת): "אתה שורפו", כלומר, שהוא זמן שאתה צריך לשרפו, אלא שלמעשה אינך שורפו כעת אלא למחרת.

כְּלוּמֹר, נַעֲשֶׂה נֹתֵר וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׁרָפָה - כלומר, בבקר הוא נעשה נותר, שהגיע זמן שריפה, אלא לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב ממתינין לו עד בקר שני (רשי' שם). תורה ז

(ז) וּבִשְׁלַתְּ - זֶהוּ "צֵלִי אֵשׁ" - שמות יב, ח"ט.

שָׂאף הוּא קְרוֹי בְּשׁוּל - בדכתיב (דברי הימים ב לה, יא): "וַיִּבְשְׁלוּ הַפֶּסַח בְּאֵשׁ כַּמִּשְׁפָּט" (רשי' פסחים צה, ב). כי עיקר לשון

(ו) בְּעֶרֶב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צִאתְךָ מִמִּצְרַיִם - הָרִי שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים חֲלוּקִים: "בְּעֶרֶב" מִשֶּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעַלָּה - הֵינּוּ לְאַחַר חֲצוֹת, שְׁנִסְתַּלְקָה חֲמָה מֵרֹאשׁ כָּל אֲדָם וְנִסְתָּה לְמַעַרְב (רשי' ברכות ט, א). וְרָאָה גַם רש"י שְׁמוֹת יב, ו. וּבְרש"י פסחים ה, א: "שְׁחִיטַת פֶּסַח זְמַנָּה מִתְחַלֶּת שָׁבַע, שְׁהוּא בֵּין הָעֶרְבִים, שֶׁכָּבֵר נוֹטָה חֲמָה לְצַד שְׁקִיעָתָהּ, וְהָיָה אֲמִרְיָן [בְּיוֹמָא כח, ב]: צְלוּתֶיהָ דְּאִבְרָהֶם מִכִּי מִשְׁחִירָ כוּתְלִי, דְּהֵינּוּ מִחֲצוֹת וְאִילָּהּ, וְגַמְרִינֵן מִינָּה דְּשְׁחִיטַת הַתְּמִיד מִתְחִילַת שָׁבַע, וְקִשְׂיָא לָן הֵתֵם מִתְּנִיתִין דְּתְמִיד נִשְׁחַט בְּשֶׁשׁ שָׁעוֹת וּמִחֲצָה, וּמִשְׁנֵי לָן: שְׁאֵנִי כְּתִלִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דְּלֹא מִפּוּגְנִי - רְחִבִּין תַּחְתִּיָּהּ מֵאֵד, וְלֹא מִשְׁתַּחֲרִי עַד שֶׁשׁ וּמִחֲצָה". אָכֹל רָאָה רש"י בְּרִכּוֹת כו, ב: "מִשְׁתַּחֲמָה נוֹטָה לְמַעַרְב, דְּהֵינּוּ מִשֶּׁשׁ שָׁעוֹת וּמִחֲצָה וּלְמַעַלָּה, דְּאָמַר מִר: חֲצִי שֶׁשׁ וְחֲצִי שָׁבַע - חֲמָה עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ כָּל אֲדָם, בְּאֲמֻצֵּי הָרָקִיעַ".

זִבְחָהּ - כלומר, זהו זמן שחיטת הפסח (רשי' ברכות שם). וְעָלִיו נֶאֱמַר: "תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח".

ו"כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ" - מִשְׁחָשְׁכָה (רשי' שם). **תֹּאכְלָהּ -** ברש"י שם: "הִתְחַלֶּת זְמַן אֲכִילָהּ".

(ח) **שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבֵינֵם הַשְּׂבִיעִי עֲצֶרֶת**
לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: ם
 חֲשֵׁתָא יוֹמִין תִּיכּוּל פְּטִירָא וּבִיּוֹמָא
 שְׂבִיעָאָה פְּגִשׁ קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד
 עֲבִידָא:

כ"י • **שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת** • ובמקום אחר הוא אומר (שמות יב): "**שִׁבְעַת יָמִים**", שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר אחר: למד על אכילת מצה בשביעי, שאינה חובה. ומכאן אתה למד לששת הימים, שהרי שביעי בפלל היה, ויצא מן הפלל למד שאין אכילת מצה בו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הפלל בלוי יצא: מה שביעי רשות, אף כלם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר (שמות יב): "**בַּעֲרֹב תֹּאכְלוּ מִצֹּת**". **עֲצֶרֶת לַה' אֱלֹהֶיךָ** • עצר עצמך מן המלאכה. דבר אחר: כנופיא של מאכל ומשתה, לשון (שופטים יג): "**נַעֲצְרָהּ-נָא אוֹתָךְ**".

(ט) **שִׁבְעָה שְׂבַעַת תִּסְפְּרֶנָּה מִהַחֵל חֲרָמֶשׁ בְּקָמָה**
תַּחֲלִל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שְׂבַעַת:
 ט שְׂבַעַא שְׂבִיעִין תִּמְנִי לָךְ מִדְּשִׁרְיוֹת מַגְלָא
 פְּחָצַד עוֹמְרָא דְאַרְמוֹתָא תִּשְׁרִי לְמִמְנִי
 שְׂבַעַא שְׂבִיעִין:

כ"י • **מִהַחֵל חֲרָמֶשׁ בְּקָמָה** • (ספרי. מנחות עא) מְשַׁנְקָצַר הַעֵמֶר, שהיא ראשית הקציר.

אשל אברהם - הרב אלעזר שולין

יח, א: "עצור ממלאכה, כדכתיב בְּהַאי קְרָא גופיה: לא תעשה מלאכה". כלומר "לא תעשה מלאכה", הוא לתוספת ביאור, כאלו אמר: "עצרת תהיה לכם" ש"לא תעשה מלאכה" (רא"ס במדבר שם). או שבא להוסיף 'עשה' על הלאו של "לא תעשה מלאכה" (עייני רש"י).

דבר אחר: כנופיא - אסיפה.
של מאכל ומשתה - שביעו-טוב ותאספו לאכול ולשתות לשמחת יום-טוב.

לשון "נעצרה נא אותך" - "ונעשה לפניך גְּדִי עֵינִים" (שופטים יג, טו). וברש"י שם: "נאסוף אותך אל הבית". נראה שעיקר הוכחתו מפסוק זה הוא, שלשון עצירה נאמר לענין אכילה, אבל לפירוש "עצרת" מלשון אסיפה, יכול היה להביא פסוקים מפורשים יותר, כמו "קדשו עצרה" (מ"ב, ב), "קראו עצרה" (יואל א, ד). תורה ט

(ט) **מִהַחֵל חֲרָמֶשׁ בְּקָמָה** - **משנקצר העמר, שהיא ראשית הקציר** - כאמור בויקרא כג, י: "עומר ראשית קצירכם", וברש"י שם: "שתהא ראשית לקציר". וכתב הרא"ם שכוונת רש"י לומר, שלא בתחילת הקציר תלוי הדבר, אלא בקצירת העומר, אך מפני שתחילת הקציר הוא העומר, כתב: "מהחל חרמש", במקום "מקצירת העומר". תורה י

בשביעי שאינה חובה - לאכול מצה, ובלבד שלא תאכל חמץ (רש"י שמות יב, טו). וראה גם רש"י סוכה כז, א: "אם באת לאכול - תנא אכילתך מצה ולא חמץ".

ומכאן אתה למד ל"ששת ימים, שהרי שביעי בפלל היה - "שבעת ימים תאכל מצות" - שמות יג, ו (רש"י סוכה שם).

ויצא מן הפלל - בפסוק זה: "ששת ימים מצות תאכלו וביום השביעי עצרת" (רש"י שם). ולא כתב: "תאכלו מצות" (רש"י פסחים קב, א).

ללמד שאין אכילת מצה בו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הפלל בלוי יצא: מה שביעי רשות, אף כלם - כל הששה ימים.

רשות - שאם רוצה יכול לאכול בשר בלא לחם או להתענות (רש"י שם). וצריך לומר שהכוונה לחול המועד, אבל ביום טוב אסור להתענות מדינא (עייני רש"י). חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר - שמות יב, יח. "**בַּעֲרֹב תֹּאכְלוּ מִצֹּת**" - ראה גם רש"י שמות יב, טו. ואם ישוב ולא אכל - עבר ב'עשה' (רש"י חולין ד, א).

עצרת לה' אלהיך - **עצר עצמך מן המלאכה** - ראה גם רש"י במדבר כט, לה: "עצרת תהיה לכם - עצורים בעשית מלאכה". וראה רש"י חגיגה

(ח) **שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת** • ובמקום אחר הוא אומר - שמות יב, טו.

"שבעת ימים", שבעה מן הישן וששה מן החדש - דבששה עשר בניסן מביאין העומר ומתיר את התבואה החדשה, וממילא הוא יכול לאכול מצה מהתבואה החדשה רק ששה ימים, ואלו מהתבואה הישנה הוא יכול לאכול שבעה ימים (שפ"ח). והכתוב משמיענו שאין 'עשה' של אכילת מצה דוחה איסור אכילת חדש, אף אם אין לו מצה מן הישן לא יאכל מצה מן החדש (גריא). ובספר הזקרון כתב, שרש"י הביא פירוש זה משום שיש בזה תשובה לדברי הביתוסים שאומרים ש"ממחרת השבת" פירוש: ממחרת שבת בראשית, ומכאן אנו לומדים שלא יתכן לפרש כן, שכן כתוב אחר אומר: "ששת ימים תאכל מצות", וכתוב אחר אומר: "שבעת ימים מצות תאכלו", הא כיצד? מצה שאי אתה יכול לאכלה שבעה מן החדש, אתה יכול לאכלה ששה מן החדש (מנחות טו, א), שלמחרת יקרב העומר, ואם תמתין עד לאחר השבת - נמצאת מבטל מקרא זה, כגון כל פסח בשני בשבת ולא תביא עומר עד לאחר השבת, נמצא שלא תאכל מצה חדש אלא אותו יום לבדו (רש"י שם).

דבר אחר: למד על אכילת מצה

(י) וְעָשִׂיתָ חֶג שָׁבָעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן בְּאֶשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"י • מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ • דִּי נִדְבַת יָדְךָ, הַפֶּל לְפִי הַבְּרָכָה, הֵבֵא שְׁלָמִי שְׁמָחָה וְקִדְשׁ קְרוֹאִים לְאַכֹּל.

(יא) וְשָׂמַחְתָּ לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׂכַן שְׁמוֹ שָׁם:

כ"י • וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֻמָּנָה • אַרְבָּעָה שְׁלִי כְּנָגֵד אַרְבָּעָה שְׁלָךְ: "כִּנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ", אִם אֶתָּה מְשַׁמֵּחַ אֶת שְׁלִי, אֲנִי מְשַׁמֵּחַ אֶת שְׁלָךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשכ"ו)

בענין מעלת תפלת העני, ישנו גם הספור שספר כבוד-קדשת מורי-וחמי אדמו"ר אודות אמירת המאמר דבור-הפתיחיל תפלה לעני כי יעטף גו' על-ידי אדמו"ר מהר"ש, ביום ו' תשרי תרכ"ט (שהיה אז ביום חול - עד כמה שאפשר לומר "יום חול" על עשרת ימי תשובה), בקישינב.

תכן המאמר היה בבאור ענין משפיע ומקבל בכל הפרצופים הספירות והבחניות, וה'בכ' הוא שמשום זה צריך להיות גם בציור אדם עני ועשיר, להיותו ענין משפיע ומקבל, העני הוא המקבל, והעשיר הוא המשפיע.

אבל - הרים כבוד-קדשת אדמו"ר מהר"ש את הדרת קדשת קולו - ואמר (באידיש) - כמדבר בקול טענה - אמת הדבר שפיון שבכללות העולמות צריך להיות הענין דמשפיע ומקבל, לכן הנה גם למטה, בציור קומה של נשמות ישראל, צריך להיות הענין דמשפיע ומקבל, אבל העני טוען: מדוע צריך הוא להיות המקבל. וטענת העני היא טענה צודקת.

וממשיך לספר: בהשמע דברי קדש הללו יוצאים מפי הוד כבוד-קדשת אדמו"ר - געה העם בבכייה. ואמר אחד החסידים: הלואי הייתי זוכה לבכות בתמימות כזו ביומי האחרון.

ומוסיף כבוד-קדשת מורי-וחמי אדמו"ר לספר מה שאמר לו אביו (כבוד-קדשת אדמו"ר מהורש"ב נשמותו-עין): "דעם טאטענס זשארגאן וערטער בעת זאגען חסידות דארפן ווערן חקוק לעד".

וקסם כבוד-קדשת מורי-וחמי אדמו"ר: פתגמו של אדמו"ר מהר"ש, שהעני טוען מדוע צריך הוא להיות העני, והאשור שלו, שטענת העני היא אכן טענה צודקת - צריך לעמוד תמיד נגד העינים, וענין זה נותן פח ועז לעשות ולחזור ולעשות אף טוב לכל מי שאפשר בכלל, ולבני תורה ושומרי מצוה בפרט.

(יב) וְזָכַרְתָּ כִּי-עֲבַד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשָׂמַחְתָּ וְעָשִׂיתָ אֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: פ

כ"י • וְזָכַרְתָּ כִּי-עֲבַד הָיִיתָ וְגו' • עַל-מִנַּת כֶּן פְּדִיתִיךָ, שֶׁתִּשְׁמַר וְתַעֲשֶׂה אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

(י) מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ - דִּי - שָׂכַן תְּרַגּוּם (טו, ח) "דִּי מְחִסּוֹרוֹ - כְּמִסֹּת חֲסִדוּנִיהָ". וּמִ"ם שֶׁל "מִסֹּת" מְשׁוֹרֵשׁ הַמֶּלֶךְ, וְשָׂרְשׁוֹ "מִסֵּס", וְהַסֵּמ"ף דְּגוּשָׁה לְחִסְרוֹן אוֹת הַכֶּפֶל, וּבִתְשׁוּמוֹ - "מִסֵּס" (רא"ס).
נִדְבַת יָדְךָ - וּפְרִירוּשׁוֹ: כְּשִׁיעוֹר הַשְּׁגָתָה דִּיךָ (קיצור מורדח).
הַפֶּל לְפִי הַבְּרָכָה - בְּאִמּוֹר: "בְּאֶשֶׁר יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ".
הֵבֵא שְׁלָמִי שְׁמָחָה - בְּאִמּוֹר בְּפִסּוּק הַבָּא: "וְשָׂמַחְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ".
וְקִדְשׁ - מִלְשׁוֹן הַזְּמִנָּה.
קְרוֹאִים לְאַכֹּל - בְּמִפּוֹרֵט בְּפִסּוּק הַבָּא. תוֹרָה יֵא
(יא) וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֻמָּנָה - בְּאִמּוֹר: "בְּאֶשֶׁר יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ" - מְבָאָר בְּזֶה לְמַעַן הַכְּתוּב מוֹנֵה "עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ" לְפָנַי הַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהָאֱלֻמָּנָה, אֵפֶי שֶׁהֵם חֲשׁוּבִים יוֹתֵר.
אִם אֶתָּה מְשַׁמֵּחַ אֶת שְׁלִי - אֲנִי מְשַׁמֵּחַ אֶת שְׁלָךְ. תוֹרָה יֵב
(יב) וְזָכַרְתָּ כִּי עֲבַד הָיִיתָ וְגו' -

ר"י • בְּאֶסְפָּדָה • בְּזֵמַן הָאֲסִיף, שְׁאַתְהָ מְכָנִיס לְבֵית פְּרוֹת הַקֵּיץ. דְּבַר אַחֵר: בְּאֶסְפָּדָה מְגֻרְנָךְ וּמִיקָבְךָ, לְמַד שְׁמִסְכְּכִין אֶת הַסִּפָּה בַּפְּסֻלַּת גֶּרֶן וְיִקָּב (סוּכָה י"ב).

סִפּוּת – בַּחֲדָשׁ תִּשְׁרֵי דּוֹקָא

(יד) וְשִׁמְחַת בְּחֻגֶּךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבָתְּךָ וְעַבְדְּךָ
וְאִמָּתְךָ וְחֵלְוֵי וְהֶגֶר וְחִיתוֹם וְהָאֻלְמָנָה אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֶיךָ:

(טו) שְׁבַעַת יָמִים תָּחֹג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל
תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וּהְיִיתָ אִתּוֹ שִׂמְחָה:

כ"א • וְהָיִיתָ אֶף שְׂמַח • לִפִּי פְּשׁוּטוֹ, אֵין זֶה לְשׁוֹן צְוִי אֶלֶּא לְשׁוֹן חֲבָטָחָה. וּלְפִי תַלְמוּדוֹ: לְמַדּוּ מִכָּאן לְרַבּוֹת לִיל יוֹם-טוֹב אַחֲרָיוֹן לְשִׂמְחָה (שם) •

אשל אברהם - הרב אלעזר

פִּרְוֹת הַקִּיץ - וְזֶהוּ "מִגְרֶנֶךָ וּמִיָּקָרֶךָ".
וְיִרְאֶה שְׁמוֹת כַּג, טו: "בְּאֶסְפָּרָה אֶת
מַעֲשֵׂיךָ מִן הַשָּׁדָה", וְהַכּוֹנֶה עַל
הַתְּבוּאָה, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרֹשׁ שֵׁם רַש"י.

דָּבָר אַחֵר: "בְּאַסְפֵּךְ מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ"
- לְמַה נִּקֵּט דּוּקָא "מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ".

לְמַד שְׁמִסְבֵּינִי אֶת הַסֵּפֶה בַּפְּסֻלֹת
נָתַן וְיָקֵב - בְּגוֹן קֶשֶׁן וּזְמוּרוֹת
וְאֶשְׁכּוּלוֹת רִיקָנִים - רִשִּׁי סוּכָה ט, ב],
דִּבֶּר שְׁאִין מְקַבֵּל טוֹמְאָה וְגִידוּלוֹ מִן
הָאָרֶץ (רִשִּׁי ר"ה יג, א) וְתוֹלוֹשׁ - רִשִּׁי

עַל־מִנֶּת בֶּן פְּדִיתִיךָ - שָׁאם לֹא בֶן, מֵהַ
שִׁיף עֲנִין הַזִּכְרָה שֶׁהִיא עֶבֶד לְשִׁמִּירַת
הַמִּצְוֹת. וְרָאָה גַם רִשְׁי לְעֵיל ה', טו.
לְקַמֵּן כֹּד, יח.

שְׁתִּשְׁמֹר וְתַעֲשֶׂה "אֵת הַחֻקים
הָאֵלֹהִים" - מוֹסֵב עַל כָּל הַמִּצְוֹת

הַבְּנֵי־בְרִית מִפְּסוּק א וְאֵילָּה. תּוֹרָה יג
(יג) **בְּאֶסְפָּה** - בְּזֶמֶן הָאֶסְפָּה, שְׁאֵתָהּ
מִכְנִים לְבֵית - שְׁזוֹהוּ פִירוּשׁ "אֶסְפָּה",
מִלְשׁוֹן הַכְּנֶסֶה - רֵאָה רִשְׁי בְּרֵאשִׁית
מט, כט.

(טז) שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים | בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרֶךָ
אֶת־פָּנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחָג
הַמִּצּוֹת וּבְחָג הַשְּׁבָעוֹת וּבְחָג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה
אֶת־פָּנָי יְהוָה רִיקָם:

נשי"א וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָי ה' רִיקָם • אֵלָּא הֵבֵא עֲלוֹת רֵאִיָּה וְשִׁלְמִי חֲגִיגָה.

(יז) אִישׁ בְּמִתְנַת יָדוֹ בְּכַרְפֶּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
נִתְּנָלְךָ:
יז גִּבֹּר בְּמִתְנַת יָדָה בְּכַרְפֶּת דִּינִי אֱלֹהֶיךָ דִּי
יֵהֵב לָךְ: ס ס ס

נשי"א אִישׁ בְּמִתְנַת יָדוֹ • מִי שֵׁישׁ לוֹ אוֹכְלִין הֲרֵבָה וּנְכָסִים מְרִבִּין, יָבִיא עֲלוֹת מְרִבוֹת וְשִׁלְמִים מְרִבִּים:

קכ"ו פסוקים, פליא"ה סימן. חסלת פרשת ראה

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

וְשִׁלְמִי חֲגִיגָה) אֵלָּא בְּשִׁבִּיל עֲנִין
הַשְּׁמִיחָה. וּמִזֶּה גַם שִׁשְׁלְמִי שְׁמִיחָה
הַזִּכְרוֹת כְּבָר לְעֵיל פְּסוּקִים יִיָּא. וּמִזֶּה
שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים וְכִי־תִשָּׂא הַזִּכְרוֹת
רִשִׁי רַק עֲלוֹת רֵאִיָּה וְלֹא שִׁלְמִי
חֲגִיגָה, יֵשׁ לִוְמֵר שֶׁלְדַעַת רִשִׁי
בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, כָּל הַחִיּוּב שֶׁל
שִׁלְמִי חֲגִיגָה לְמִדֵּים רַק בְּפֶרֶשֶׁת אֲמֹר
מִדֶּפְסוּק (וּקְרָא בּוֹ, לט): "אֶךָ בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר
יוֹם תִּחְגֹּג", כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ רִשִׁי שֶׁם:
"קָרְבַּן שְׁלָמִים לְחֲגִיגָה", וְהַזִּכְרוֹת
הָאֲמֹרָה בְּפֶרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים וְכִי־תִשָּׂא:
"וְלֹא יֵרָאֶה פָנָי רִיקָם", לֹא כָּלֵלָה עֲדִין
אֶת קָרְבַּן חֲגִיגָה, מִדֶּה־שְׁאִינֶכָן כָּאֵן
שֶׁכְּבָר נִתְחַבְּבוּ עַל שִׁלְמִי חֲגִיגָה, הָרִי
נִתֵּן לְכֹלֵל ב' וְלֹא יֵרָאֶה פָנָי רִיקָם" גַּם

כְּתִיב גַּבִּי שְׁמִיחָה כְּדִפְרִישִׁית, וּמִמִּי־לֹא
אִימְעִיט שְׁמִינִי". וְרֵאֶה בְּגִמְרָא סוֹכָה
שֶׁם ש"אך" בָּא לְמַעַט לִילָה רֵאשׁוֹן שֶׁל
'יוֹם טוֹב' מִשְׁמִיחָה, שְׁאִין צָרִיךְ לְזַבֵּחַ
שִׁלְמִי שְׁמִיחָה בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב' לְשִׁמְחַת
הַלִּילָה. תוֹרָה טו
(טז) וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פָּנָי ה' רִיקָם -
אֵלָּא הֵבֵא עֲלוֹת רֵאִיָּה וְשִׁלְמִי חֲגִיגָה
- אֶךָ שְׁאִין בְּמִצְוֹת "יֵרָאֶה כָּל זָכוֹרֶךָ"
אֵלָּא עֲלוֹת רֵאִיָּה בְּלָכָד, כְּמוֹ שֶׁכְּתִב
רִשִׁי בְּשִׁמּוֹת כג, טו, גַּבִּי "וְלֹא יֵרָאֶה
פָּנָי רִיקָם" - "כִּשְׁתַּבֵּאוּ לְרֵאוֹת פָּנָי
כְּרָגָלִים הִבִּיאוּ לִי עֲלוֹת" [נִכְּן פִּירֵשׁ
שֶׁם לֵד, כ: "מִצְוָה עֲלֵיכֶם לְהִבְיֵא עֲלוֹת
רֵאִיָּה פָנִים], הוֹכֵרֵחַ רִשִׁי לְפִרְשׁ כָּאֵן:
"וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פָּנָי ה' רִיקָם" עַל
"עֲלוֹת רֵאִיָּה וְשִׁלְמִי חֲגִיגָה", מִפְּנֵי
שֶׁבְּפֶסֶק הֵבֵא כְּתוּב: "אִישׁ בְּמִתְנַת יָדוֹ
בְּכַרְפֶּת ה' אֱלֹהֶיךָ", וְהוּא מוֹרָה עַל
עֲלוֹת רֵאִיָּה וְעַל שִׁלְמִי חֲגִיגָה, לְכֹן
פִּירֵשׁ גַּם הַפְּסוּק: "וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פָּנָי
ה' רִיקָם" עַל שְׁתִּיחָה, כִּי שְׁתִּיחָה הֵן
מִעֲנִין אֶחָד (רִאשׁוֹ). וְשִׁלְמִי שְׁמִיחָה לֹא
הַזִּכְרוֹת כָּאֵן, מִפְּנֵי שֶׁהֵם לֹא מֵאוֹתוֹ עֲנִין
שֶׁל רֵאִיָּה פָנָי ה', שֶׁהָרִי עֵינֵךְ הִבְאָתָם
אֵינִי בְּשִׁבִּיל הַמִּזְבֵּחַ (כְּעֲלוֹת רֵאִיָּה

בְּאֵמֶת, בְּלִי שׁוּם עֶצֶב, וְנִהוּ פִּירוּשׁ "אֶךָ
שְׁמִיחָה", שְׁמִיחָה בְּלָכָד, בְּלִי שׁוּם תַּעֲרוּכָת
שֶׁל עֶצֶב, כְּפִירוּשׁ הַסְּפָרָה.
וּלְפִי תַלְמוּדוֹ - סוֹכָה מִח, א.
לְמִדֵּי מִכָּאן לְרֵבוֹת לִיל יוֹם־טוֹב
הָאֲחֵרוֹן לְשִׁמְחָה - וּבִיתֵר בִּיאֹר רֵאֶה
רִשִׁי שֶׁם: "לְרֵבוֹת לִילִי יוֹם טוֹב"
הָאֲחֵרוֹן - לְשִׁמְחָה שֶׁלְפָנָי, כְּלָלָה עִם
שְׁבַעַת הַיָּמִים, שִׁזְבֵּחַ שְׁלָמִים בְּשִׁבְעֵי
כְּדִי לְאָכּוֹל לִיל שְׁמִינִי, דִּהֵאִי 'שְׁמִיחָה'
לְמֵאִי אֲתָא? בֵּינָן דְּכְתִיב לְעֵיל מִיָּדָה
וְשִׁמְחָת בְּחָג - אֵלָּא לְרֵבוֹת שְׁמִיחָה
לִיל שְׁמִינִי, וְכֵינָן דְּאֲתַרְבִּי לִילִי יוֹם טוֹב
הָאֲחֵרוֹן שְׁהוּא טָפַל - קל-וְחֹמֶר הַיּוֹם,
שְׁהוּא עֵינֵךְ, שְׁחִיב בְּשִׁמְחָה, וְשִׁאֵר
הַלִּילוֹת לֹא צָרִיכִי רִיבּוּי. דִּימִים אֲפִילוֹ
לִילוֹת בְּמִשְׁמַע .. וְכִי אִיצְטְרִיךְ - לְלִילִי
יוֹם טוֹב' הָאֲחֵרוֹן אִיצְטְרִיךְ, דְּאֵינִי
בְּכָלֵל שְׁבַעַת, וְעַל־כֵּךְ לִילָה אֲתַרְבִּי,
שְׁהוּא סְמוּךְ לְשְׁבַעַת יָמִים דְּקָרָא, וְיוֹם
אֲתִי ב'קל-וְחֹמֶר', וְאִשְׁמַעִינָן
שֶׁבְּשִׁלְמִים הַנִּזְכָּרִים בְּחָג הַסֻּכּוֹת
יִשְׁמְחוּ בְּלִיל שְׁמִינִי, שְׁאֵינִי יוֹכֵל
לְהַקְרִיב בְּלִילָה. אֲבָל רֵאֶה רִשִׁי
פְּסוּקִים עֵא, א: "וְיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן
גּוֹפִיָּה לֹא, דִּהֵא תְרִי וְיִמְנִי שְׁבַעַת יָמִים

חגיגה ח, ב.

וּנְכָסִים מְרִבִּים, יָבִיא עֲלוֹת - רֵאִיָּה.
מְרִבוֹת - דְּכְתִיב אִישׁ בְּמִתְנַת יָדוֹ (רִשִׁי
שם).

וְשִׁלְמִים - שִׁלְמִי חֲגִיגָה.

מְרִבִּים - לְפִי הָאוֹכְלִים (רִשִׁי שם).

עטרת מרים

יא את ירושלים בענינה סערה הועתה מרות ועוד לא נחמה כי אין מי להנחמה. הנה אנכי מרביץ משכב ומסדר בפה בפה, והוא רק בעין החול אבניך אבני הרצפה, ויסדתיך והסוד בעצמו ארביץ בפספירים אבנים יקרות: יב ושמתי מאבן כדכר הבחר ביותר שמשלתך מחיצות החלונות

שהשמש וזרחת דרך בם וישעריך מוזות השערים והפכו לחיות לאבני אקדח המאירים ביותר וכל־גבולך אבני רצפת כל גבולך והפכו לחיות לאבני־חפץ אבני יקר שהאדם חפץ ורצה בהן: יג וכל־בניך כאלו יהיו למורי יהוה עד שלא יהיה מחלוקת ביניהם בעניני לימוד ואמונה, וממלא ורב שלום בנך: יד בצדקה בעבור המעשים טובים בין אדם למקום תפונני תהיה נכונה בכל טובה רחמי תהיה ממונה מרוחקת מעשק ביי לא תיראי מהם כלל וכלל וממחלתה תהיה מרוחקת כי לא יוכל תקרב להתקרב אליך: טו הן גור יגור באמת יחת ויפחד, אפס מאותי רק מי שהוא נערר ונפרד וקרוחק מפני מרגר אתך מי שאסוף להלחם בך, עליך ופול כמו שאמר על הרי ישראל ופול: טז הנה אנכי בראתי חרש נפלח באש פחם נפלח בגחלים כבויים להבערים ופה ומוציא כלי למעשהו לצורך גומרו כל צרכו ואנכי בראתי אש מושחית לחבל למקל את חבלי התוא, כלומר אני המורה בך את האויב ואני מתיש כח: כז מבואר שאם אנכי איני רוצה להשחית, אז: ז כל־כלי יוצר עליך להלחם בך לא יצלח כי לא יציק לך. וכל־לשון תקום־אתך למשפט את תרשיעי אותו במשפט ולא יציק לך לא במעשה ולא בדיבור, הברכה הזאת נחלת עבדי יהוה וצדקתם זאת היא הצדקה אשר תבוא להם מאתי נאם־יהוה: א הוי פליצמא לשון קריאה, כל

שי למורא

(יא) סערה, מרב צרות לבה סוער. מרביץ בפה, מרצף רצפתו מאבני נפק. (ראה שמות כח, יח). יב כדכר, מין אבן יקרה המאירה. והוא מלשון "כידורי אש" (איוב מא, יא). שמשלתך, חלונות. אקדח, מין אבן יקרה המאירה ביותר. והוא מלשון "קדחי אש" (ישעיה נ"א). לאבני חפץ, אבנים יקרות שאדם חפץ ורצה בהן.

(יג) למורי ה', כלומר, ישפילו בחכמה כאלו היו תלמידי ה'. (יד) בצדקה תפונני, בעבור הצדקה שתעשי תהיו מבססת. רחמי מעשק, תהיו מרחקת מעושקים. כי לא תיראי, ולא תפחדו מהם. וממחלתה, משכר ופחד. (טו) גור יגור, ענין פחד. כמו "לא תגור" (דברים א, יז). אפס מאותי, מי שאין אני עמו. מי גר אתך עליך ופול, מי שיחגרה אתך להלחם בך, על הירד ופול. (יז) כל כלי יוצר עליך, כל כלי נשק אשר יוצר להביא עליך. (א) הוי, לשון קריאה. כל צמא לכו למים, כמו שהצמא מתאנה למים, כך הנפש החכמה מתאנה לתורה ולחכמה. וכמו שאמר הנביא עמוס "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה'" (עמוס ח, יא). ואשר אין לו כסף, כלומר, המתאב לדבר ה' ילך אל הנביא לשמע דבר ה' מבלי שיצטרך לשלם כסף. שברו, לשון קניה. ויין וחלב, נמשלה התורה ליון המשמח, כמו שכתוב "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים יט, ט). ונמשלה לחלב שהוא מקום ומגדל את התינוק, כי דברי תורה הם קיום הנשמה וגדולה, שהיא חולקת וגדלה במדרגתה על ידי לימוד התורה. (ב) בלוא לחם, כלומר, למה תרבו לתת מחיר עבור לימוד חכמות נכריות שאין בהם תועלת. ויגיעכם, כספכם תבא לכם על ידי יגיעה. בלוא לשבעה, בדבר שאינו

משביע. ותתענג בך שן נפשכם, תענוג הנפש בעולם הבא. (ג) חסדי דוד הנאמנים, חסדי דוד הנאמנים. שהוא מלך המשיח, שנקרא על שם חסדי לא יחוש, אלא לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא־כסף קטן דברי מאכל ואכלו, ועל דברי התורה יאמר ובלוא מתן מחיר קטן יין וחלב

כי נמשלה תורה גם ליון וחלב: ב למה תשקלו־כסף בלוא־לחם למה תרבו לתת מחיר עבור לימוד חכמות נכריות שאין בהן תועלת ויגיעכם למה תתנו הון תבא ביגיעה בלוא לשבעה בעבור חכמות הנזכרים דבר שאין משביע שבעו שמוע אלי ללמוד חכמת התורה ואכלו־טוב בן תקרא חכמת התורה

הפטרה לפרשת ראה לשנים מקרא ואחד

תרגום בישעיה פרק נד

נד יא ענינה סערה לא נחמה הנה אנכי מרביץ בפה אבניך ויסדתיך בפספירים:

יב ושמתי כדכר שמשלתך וישעריך לאבני

אקדח וכל־גבולך לאבני־חפץ: יג וכל־בניך

למורי יהוה ורב שלום בנך: יד בצדקה

תפונני רחמי מעשק ביי לא תיראי וממחלתה

כי לא־תקרב אליך: טו הן גור יגור אפס

מאותי מי־גר אתך עליך ופול: טז הנה אנכי

בראתי חרש נפלח באש פחם ומוציא כלי

למעשהו ואנכי בראתי מושחית לחבל:

ז כל־כלי יוצר עליך לא יצלח וכל־לשון

תקום־אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת

עבדי יהוה וצדקתם מאתי נאם־יהוה: ח

א הוי בל־צמא לכו למים ואשר אין־לו כסף

לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא־כסף

ובלוא מחיר יין וחלב: ב למה תשקלו־כסף

בלוא־לחם ויגיעכם בלוא לשבעה שמועו

שמוע אלי ואכלו־טוב ותתענג בך שן

נפשכם: ג הן אונכם ולכו אלי שמועו ותתי

מחיר קטן יין וחלב: ב למה תשקלו־כסף בלוא־לחם למה תרבו לתת מחיר עבור לימוד חכמות נכריות שאין בהן תועלת ויגיעכם למה תתנו הון תבא ביגיעה בלוא לשבעה בעבור חכמות הנזכרים דבר שאין משביע שבעו שמוע אלי ללמוד חכמת התורה ואכלו־טוב בן תקרא חכמת התורה

(משלי ד') וְתִתְעַנֵּג בְּדַשָּׁן נִפְשֶׁכֶּם וְהוּ תַעֲנֵג הַנֶּשְׁכָּה בְּעוֹלָם הָבָא: ג' הָמוּ אֲנֹכֶם לִשְׁמֹעַ אֶמְרִי וְלָכוּ אֵלַי לְלִמּוֹד תּוֹרָתִי שְׁמָעוּ אֵלַי וְתִרְוִי נִפְשֶׁכֶּם וְתִזְכּוּ לְעִמּוּד בְּתַחֲתֵי בִימֵי הַחַיִּים וְאִכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית אֲהֲבָה לְחַיִּים מִתְקַנֶּמֶת עַד עוֹלָם בְּחֹסְדִי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים אֲשֶׁר הִבְטַחְתִּי לוֹ שְׁלֹא תִפְסַק הַמְּלִיכָה מִזֶּרְעוֹ: ד' הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּנָיו אֶת דָּוִד שְׂדֵכֵר ה' יָקִים לְעוֹלָם, וְהַמִּשִּׁיחַ הָבָא מִזֶּרְעוֹ יִהְיֶה נֶגִיד וּמִצִּיּוֹן לְאֻמִּים אֵל תְּהִי אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה: ה' כִּמּוֹ שְׁמִתְקַנֶּם הַחֹסֵד שֶׁהִבְטַחְתִּי לְדָוִד, כֵּן יִתְקַם הַחֹסֵד שֶׁהִבְטַחְתִּי לָךְ, כִּי הֵן גֹּי' אֲשֶׁר לֹא־תִרְעַע מֵעוֹלָם, הוּא תִקְרָא אֵלֶיךָ לְשִׁמֵּשׁ אוֹתָךְ, וְגו' אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּךָ מֵעוֹלָם אֵלֶיךָ יִרְצוּ לְחַיִּים סְרִים לְמִשְׁמַעְתֶּךָ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ הַיּוֹשֵׁב בְּקִרְבְּךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ פֶּאֶר לְהַשְׁרֹת שְׂכִינָתוֹ בְּקִרְבְּךָ:

(יח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ: יט וְשִׁלְשֶׁת תֵּרַד מֵאֹד וּבָאתְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁכַּתְ אֶצֶל הָאֶבֶן הָאֵזוֹל: כ' וְאֲנִי שְׁלִשֶׁת הַחֲצִים צָדָה אוֹרָה לְשִׁלַּח־לִי לְמַטְרָה: כא וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנֶּעֱר לָךְ מֵצֵא אֶת־הַחֲצִים אִם־אֶמֶר אֲמֹר לִנְעֹר הִנֵּה הַחֲצִים | מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קָחְנוּ | וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאִין דָּבָר חִי־יְהוֹה: כב וְאִם־כֹּה אֲמַר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שִׁלַּחְךָ יְהוֹה: כג וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוֹה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: כד וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְחָם לֶאֱכֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו בְּפַעַם | בְּפַעַם אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר

דָּוִד, בְּכַתּוּב "וְדוֹד עֲבָדִי נָשִׂא לָהֶם לְעוֹלָם" (יחזקאל לז, כה). ד' עַד לְאוֹמִים, שֶׁר וְגִדּוֹל עֲלֵיהֶם, וּמוֹכִיחַ וּמַעֲדִיר דְּרִבְיָהֶם עַל פְּנֵיהֶם. נֶגִיד וּמִצִּיּוֹן לְאֻמִּים, הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ יִהְיֶה רֹאשׁ עַל הָעַמִּים, וּמִצִּיּוֹן לָהֶם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה. וְנִקְרָא "נֶגִיד" עַל שֵׁם שְׁפוּנִים נִגְדוּ בְּכָל עֲנִיָּהֶם. (ה) גֹּי' לֹא תִרְעַע תִּקְרָא וְגו', גֹּי' שֶׁהוּא רְחוֹק מֵאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, תִּקְרָא אוֹתוֹ וַיָּבֹא לְפָנֶיךָ, אֶרְעֵל־פִּי שְׁלֹא תִרְעַהוּ וְלֹא יִדְעֶךָ עַד הַיּוֹם, כִּי יִשְׁמַע אֶת הַנִּפְלְאוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה ה' עִם יִשְׂרָאֵל. וְיִרְוֶיז לְעִבּוּדֶיךָ. וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל, וְלִמַּעַן הַקִּבֹּ"ה. פֶּאֶרְךָ, לִשְׁוֹן פֶּאֶר וְיָפִי.

(יח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן, יְהוֹנָתָן כֵּן שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ אֶמֶר לְדָוִד. מִחֵר חֲדָשׁ, מִחֵר רֹאשׁ חֲדָשׁ. וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ, וְיִזְכִּירוּ אוֹתוֹ כִּשְׂחִסְרֵי מוֹשְׁבֶךָ וַיֵּשֶׁב. (יט) וְשִׁלְשֶׁת תֵּרַד מֵאֹד, שְׁלֹשָׁה יָמִים תִּסְתַּמֵּר וְתִרַד מֵאֹד בְּעֶמֶק לְהִסְתַּמֵּר שָׁם. בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה, בַּיּוֹם חָל לְנִמְרִי, בְּלִימֹר לְפָנֵי רֹאשׁ חֲדָשׁ. פְּרוּשׁ אַחֵר, בַּיּוֹם מַעֲשֶׂה הַשְׂכִּיבָה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂאוֹל לְיְהוֹנָתָן שְׁלֹא יָמִית אֶת דָּוִד, שֶׁגַּם אִם תִּסְתַּמֵּר דָּוִד שָׁם. הָאֶבֶן הָאֵזוֹל, הָאֶבֶן שֶׁהִתָּה אוֹת לְהוֹלִכִי דְרָכִים. "הָאֵזוֹל", הוֹלִכִי הַדֶּרֶךְ, כִּמּוֹ "אֵזוֹל" שֶׁפְּרוּשׁוֹ הַלֵּךְ. (כ) צָדָה אוֹרָה, לְצַד הָאֶבֶן אֲתָה מוֹרָה הַחֲצִים. לְשִׁלַּח לִי לְמַטְרָה, שֶׁתִּתֵּן הָאֶבֶן לִי לְמַטְרָה. (כא) קָחְנוּ וּבָאָה, צֵא אֲתָה בַּעֲצֻמֶּךָ מִמָּקוֹם מִחְבּוּאָךְ וְקַחְנוּ וּבֹא אֵלַי. (כב) לָךְ כִּי שִׁלַּחְךָ ה', לָךְ לְדָבָר וְכִתְּבָה, שֶׁהִקְבִּ"ה אוֹמֵר לָךְ לְכָרֵךְ וְלַחֲמִלֵט. (כג) וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ, הַבְּרִית שֶׁכִּתְּבָנוּ יַחַד. הִנֵּה ה', ה' יְהִי עִדִּי. (כה) אֵל מוֹשֵׁב הַקִּיר, בְּרֹאשׁ הַמַּסְבִּים סְמוּךְ לַקִּיר. וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר מֵצֵד שְׂאוֹל, סֵדֵר תִּשְׁכִּיבָה הִנֵּה, שְׂדוּד הִנֵּה יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְמֶלֶךְ, וְאַחֲרָיו

לָךְ לְדָבָר וְכִתְּבָה לָךְ כִּי שִׁלַּחְךָ יְהוֹה (נִצְלַח בְּהַשְׁגָּחַת ה') (כג) וְאִם תִּלָּךְ לָךְ, וְכֹר תִּזְכּוּר וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ דְּבַר הַבְּרִית שֶׁכִּתְּבָנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוֹה יְהִי עִדִּי וְכִינֶךָ עַד־עוֹלָם: (כד) וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְחָם לֶאֱכֹל: (כה) וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו מִקּוֹם הַמִּיּוֹחֵד לֹא לְשָׁכַת כִּי בְּפַעַם | בְּפַעַם אֶל־מוֹשֵׁב שֶׁאֵצֶל הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב וַיְחַשֵּׁב אֲבִנָּר מֵצֵד אֲבִיו כִּי לֹא רָצָה לְהִיטֵר סְמוּךְ לְאֲבִיו, שָׂאֵם

עטרת מרים

שי למורא

יְקַצֵּף עָלָיו עַל דָּבָר דָּוָה, שָׁאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: (כו) וְלֹא־דָבָר לֹא שָׁאֵל שָׁאוּל מֵאוֹמֶה בַּיּוֹם הַהוּא מִדּוּעַ לֹא בָּא דָוִד בִּי אָמַר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה קָרָה בְּלִתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר כִּי עֲדוֹן לֹא מָבֵל לְקִרְוֹ: (כו) וַיְהִי מִמַּחֲרַת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לַחֹדֶשׁ וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד

וַיְהוֹנָתָן, וְאַחֲרָיו אֲבָנֵי. וּבַיּוֹם הַהוּא בִּשְׁהַמְלִךְ יוֹשֵׁב בְּמִקְוֹמוֹ וַיְהוֹנָתָן בְּמִקְוֹמוֹ, וְדָוִד לֹא בָּא, אִם כֵּן נִשְׁאָר וַיְהוֹנָתָן יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְאֲבִיו מִבְּלִי שֶׁחֲפָסִיק אָדָם אַחֵר בִּנְיָהֵם, וְאִין מִדְּרָךְ חֶפֶן לִישֵׁב בְּחִסְבָּה אֲצִל אֲבִיו, לָכֵן קָם וַיְהוֹנָתָן מִמִּקְוֹמוֹ לְשִׁבְתָּה בְּמִקְוֹמוֹ שֶׁל אֲבָנֵי, וְאֲבָנֵי יוֹשֵׁב בְּמִקְוֹם שֶׁל וַיְהוֹנָתָן כְּדִי לְחֲפָסִיק בֵּין שָׁאוּל לַיהוֹנָתָן בְּנֵו.

וּמִקְוֹמוֹ שֶׁל דָּוִד נִשְׁאָר כְּנִי, שִׁיבֹכֶל לְבֹא אַחֵר כְּדִי. וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד, נִחְסֵר הָיָה הַמְקוֹם מִן הַיּוֹשֵׁב. (כו) כִּי לֹא טְהוֹר, וְהֵם הָיוּ נִשְׁמָרִים מִלְּאַכֵּל יַחַד הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר. אוֹ שְׁחִי אוֹכִלִים וְזָכָי שְׁלָמִים, וְאִסּוּר לְטָמְאִים. וְגַם יִתְכַּן שְׂאִין מִדְּרָךְ הַמוֹסֵר לְבֹא טָמֵא לְשִׁלְחַן הַמֶּלֶךְ. (כו) מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, בַּיּוֹם הַשְּׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, דִּתְּנוּ לַמַּחֲרַת. (כח) מִעֲמֻדִי, מִמֶּנִּי לָקַח רְשׁוֹת בְּכֻלָּהוּ לְבֵית לָחֶם, וְלֹא הִלָּךְ בְּלִי רְשׁוֹת. (כט) שְׁלַחְנִי, מִן לִי רְשׁוֹת לְלָכֶת. וְזָכַח מִשְׁפָּחָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיוּ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וְזָכָיִם וְזָכָי שְׁלָמִים. וְהוּא צֹנֶה לִי אֲחִי, וְאֲחִי הַגָּדוֹל צֹנֶה עָלַי לְהִיּוֹת שֵׁם. (ל) בֶּן נְעוֹת הַמַּרְדּוּת, בְּנָה שֶׁל מַעֲנֹת הַמוֹסֵר, כְּלוּמַר שְׂאֵמוֹ לֹא הוֹכִיחֹתוֹ בְּמִנְיָנוֹתָיו וְלֹא קָבַל מוֹסֵר כְּרֹאִי. (וְאָמְרוּ ר"ל, שֶׁכִּשְׁחַמְכּוֹ בְּנֵי בְּנִימִין מִבְּנֵי שִׁלָּה שִׁנְאוּ לְחֹל בַּכְּרִמִּים, הָיָה שָׁאוּל בִּישׁוֹן וְלֹא רָצָה לְחַמֵּם, עַד שֶׁבָּאָה הָיָה עֲצֻמָּה וְהַעֲזָה פָּנֶיהָ וְדָרְפָה אַחֲרָיו.) כִּי בּוֹחֵר אֶתְּהָ לָכֵן יִשִּׁי, שְׂהוּא יִמְלֶךְ. לְבָשֶׁתְּךָ, בְּשִׁישְׁמֵעוֹ אֲנָשִׁים שְׂאֵתָה אוֹהֵב אָדָם שְׂאֵנִי שׁוֹנָא, יִאֲמְרוּ שְׂאֵנִיךָ בְּנִי, וְהָהָר יִתְּנָה לְבָשֶׁתְּךָ. וּלְבָשֶׁת עֲרוֹת אֶמְךָ, וּלְבִישָׁה וְחֻרְפָּה שֶׁל אֶמְךָ. (לג) כִּי כָלָה הָיָה, נִמְכָּרָה הַתְּחֵלֶמָּה. (לד) אֵל דָּוִד, בְּשִׁבִּיל דָּוִד. כִּי הִכְלָמוֹ אֲבִיו, וְגַם מִשׁוֹם שְׂאֲבִיו הַכְּלִים (בִּישׁ) אֵת וַיְהוֹנָתָן בְּרִבּוֹר וּבְמַעֲשָׂה. (לה) לְמוֹעֵד דָּוִד, לְמוֹעֵד שֶׁקָּבַע

מִצֵּד שָׁאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־דָבָר שָׁאוּל מֵאוֹמֶה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בְּלִתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר: כז וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֵו מִדּוּעַ לֹא־בָּא בְּנִי־יִשִּׁי גַם־תִּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם:

כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מִעֲמֻדִי עַד־בֵּית לָחֶם: כט וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָכַח מִשְׁפָּחָה לָּנוּ בְּעִיר וְהוּא צֹנֶה־לִּי אֲחִי וְעַתָּה אִם־מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־בֶּן לֹא־כָא אֶל־שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ: ל וַיַּחֲרָאֵף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נְעוֹת הַמַּרְדּוּת הִלּוּא יִדְעָתִי כִּי־בָחַר אֶתְּהָ לְבִן־יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֲרוֹת אֶמְךָ: לא כִּי בְּלִי־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יִשִּׁי חִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתְּהָ וּמִלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אוֹתוֹ אֵלַי כִּי בְּנִי־מֹת הוּא: לב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מִיָּה עָשָׂה: לג וַיִּטֵּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָה מַעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לד וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מִעַם הַשְּׁלַחַן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָבַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לָחֶם כִּי נַעֲצֵב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוֹ אָבִיו: לה וַיְהִי בְּבֹקֶר

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֵו מִדּוּעַ לֹא־בָּא בְּנִי־יִשִּׁי גַם־תִּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם אִם הָיָה מִקְרָה, הָיָה לוֹ לְבֹא הַיּוֹם חֲלוּפִי: (כח) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׂאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מִעֲמֻדִי רְשׁוֹת לְלָכֶת עַד־בֵּית לָחֶם: (כט) וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא מִן לִי רְשׁוֹת לְלָכֶת כִּי זָכַח מִשְׁפָּחָה וְזָכָי שְׁלָמִים לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צֹנֶה־לִּי אֲחִי־אֵלִי־אֵלִי הַכְּבוֹד לְבֹא אֵל תְּחֵבָה, וְעַתָּה אִם־מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־בֶּן לֹא־כָא אֶל־שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ כִּי נִתְּחִי לוֹ רְשׁוֹת לְלָכֶת, וְהִלָּךְ לוֹ: (ל) וַיַּחֲרָאֵף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵי־נְעוֹת הַמַּרְדּוּת אֶתְּהָ כַּאֲמֹד שְׂהוּא מוֹרְדָת כְּרָצוֹנִי, כֵּן אֶתְּהָ מוֹרְדָת כִּי לֹאֲהוֹב מִי שְׂאֵנִי שׁוֹנָא הִלּוּא יִדְעָתִי כִּי־בָחַר אֶתְּהָ לָכֵן בְּנֵו יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֲרוֹת אֶמְךָ כִּי יִאֲמְרוּ הַשּׂוֹמְרִים שְׂאֵתָה אוֹהֵב אָדָם שְׂאֵנִי שׁוֹנָא, אִם כֵּן אֵינִךְ בְּנִי וְאֶמְךָ וְנִתְּחִי: (לא) כִּי בְּלִי־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יִשִּׁי חִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן לֹא תִחַקֵּם אֶתְּהָ וּמִלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אוֹתוֹ אֵלַי הוּאִיל וְאֶתְּהָ נִתְּחִי לוֹ רְשׁוֹת לְלָכֶת כִּי בְּנֵי־מֹת הוּא: (לב) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מִיָּה עָשָׂה אִם ה' הַמְּלִיכִי: (לג) וַיִּטֵּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָה גִּמְרֵי דַעְתּוֹ מַעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: (לד) וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מִעַם הַשְּׁלַחַן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָבַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לָחֶם כִּי נַעֲצֵב אֶל־דָּוִד כִּי בְּרֹאוֹתוֹ כִּי בָלָתָה אֵלָיו הָרָעָה וְעוֹד כִּי הִכְלָמוֹ אָבִיו שֶׁקָּרָא בֶּן נְעוֹת הַמַּרְדּוּת: (לה) וַיְהִי בְּבֹקֶר בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לַחֹדֶשׁ וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשְּׂדֶה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר קָבַע לוֹ דָּוִד וַיַּעַר קֶטֶן עִמּוֹ:

(לו) וַיֹּאמֶר לְנִעְרֹי רֵץ מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֵנֹכִי מוֹרֶה תַּעֲשֶׂה רֵץ אֶחָד מֵחֵץ הָרֹאשׁוֹן שֹׁרֶה, וַיַּעֲדוּ רֵץ, וְהוֹאִיְרָה הַחֲצִי הַשֵּׁנִי לְהַעֲבֹר לְהֵלֵאָה לַמִּסְתָּר וְהוּא הָאֵבֶן הָאֵל: (לז) וַיָּבֹא הַנָּעַל עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן בְּרֹאשׁוֹנָה וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַל וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרִיתִי בְּאַחֲרֹנָה הוּא מִמֶּךָ וְהִלָּאָה: (לח) וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַל מִהֲרָה חֲיוּשָׁה רֵץ מֵהָר אַחֵר הַשֵּׁנִי אֶל־תַּעֲמֹד בְּמִקְוֵם הָרֹאשׁוֹנָה וַיִּלָּטֵם נָעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים הָרֹאשׁוֹנָה וְהַשֵּׁנִי וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו: (לט) וְהַנָּעַר לֹא־יָדַע מֵאִימָה מִהִסְתֵּם הַנָּעִשָׁה בְּרִית אֵלֹהִים הַחֲצִים אֲדִי יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדָעוּ אֶת־הַדָּבָר: (מ) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן

אֶת־בְּלִיזְיָה וְהַחֲצִים אֶל־הַנָּעַר
אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמְרוּ לוֹ הֵךְ הַבָּיִת
הַעִיר: (מא) הַנָּעַר בָּא הֵלֶךְ לְבֹא
הַעִירָה וְדָוִד קָם מֵאֶצֶל הַחֲנָנִים מִצֵּד
הַדְּרוֹמִי שֶׁל אָבֵן הָהָלָל וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ
עַל פְּנֵי אֲרֻצָּה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁלֹשׁ
פַּעַמִּים וַיִּשְׁקְנוּ | אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ
וַיִּכְבְּדוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי הִתְחַה קִשָּׁה
לְהָם תְּפִירָה רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד תִּהְיֶה
הַדְּרָה לְכָבוֹד יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן:
(מב) וַיֹּאמְרוּ יְהוֹנָתָן לְדָוִד הֵךְ
לְשָׁלוֹם וְהַשְׁכִּיעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ
שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
וְאִמְרֵנוּ יְהוָה יִרְחֵם | בִּינֵי וּבִינֶךָ
וּבֵין יָרֵעַ וּבֵין וְהֵעָךְ עַד־עוֹלָם:

וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשְּׂדֵה לְמוֹעֵד דָּוִד וַנֶּעַר קָמָן
עָמוּ: לוֹ וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מִצָּא נָא אֶת־
הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ וְהוּא יִרְה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: לוֹ וַיָּבֹא הַנַּעַל עַד־מְקוֹם
הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי
הַנַּעַל וַיֹּאמֶר הֲלוֹא תַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:
לֹא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר מִהֵרָה חוּשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וּלְקָט נֵעַר יְהוֹנָתָן אֶת־תַּחֲצִים
ר לֹא־יָדַע מֵאוֹמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ
אֶת־כָּלֵיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קֵד

הָבִיִּא הָעִיר: מֵא הַנֶּעֱרָ בָּא וְדוֹר קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוָד הַגִּדְיָל: מִבּ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעְנוּ שְׂרִינוּ אֲנַחְנוּ בָּשָׂם יְהוּדָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בִּינִי וּבִינְךָ וּבֵין זֵרַעִי וּבֵין זֵרַעְךָ עַד־עוֹלָם:

הפמרת לשבת ראש חודש לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה לקמן עמ' רכה

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אלול, תשי"ט
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה אברהם משה שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מה' אלול.

במ"ש בשער היחוד והאמונה פרק ז' בענין אופן ידיעת הבורא ב"ה שהוא בידיעת עצמו וכו' ושואל ביאור נוסף בזה, אבל אינו מפרט הפרט בו נתקשה.

וימצא ביאור נוסף בכ"מ בדא"ח, ומהם בספר תורה אור לבעל התניא יד, ד עה"כ ארדה גוי' הכצעקתה גוי' בו מדבר ג"כ הראב"ע שהביא במכתבו, ובספר המצות לאדמו"ר הצמח צדק מצות האמנת אלקות ומצות דין עבד עברי ועוד.

תקותי שנוסף על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים יש לו קביעות עתים בלימוד תורת החסידות, וכציווי התורה שצ"ל תלמוד שמביא לידי מעשה, וק"ל.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ראה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ד מנחם-אב מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום רביעי - כ"ז מנחם-אב מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שני - כ"ה מנחם-אב פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום חמישי - כ"ח מנחם-אב מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שלישי - כ"ו מנחם-אב פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום שישי - כ"ט מנחם-אב מפרק קמ עד סוף פרק קמד
שבת קודש - ל' מנחם-אב פרק כ מפרק קמה עד סוף פרק קנ	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ד מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיב, והנה אף שגילוי... עד עמ' קיב, ממש:

39 לו פעלה פרטית ומיוחדת, העין לראות והאזן לשמע, כך
40 בכל מצוה - הנקראות "אברין דמלכא"²⁹ - "אברי המלך",
41 מאיר אור פרטי ומיוחד מאור אין-סוף ברוך-הוא. ואף
42 שכל נפש מישראל צריכה לבוא בגלגול לקיים כל תרי"ג
43 מצוות, - כיצד מתאים,
44 איפוא, לומר, שלשמה

45 של זמן זה ודורות אלה
46 מאירה, באופן אחר,
47 ההתגלות האלקית,
48 ונדרשת זהירות מיוחדת
49 וחזקה יותר במצוות
50 פרטיות מסוימות? מכל-
51 מקום לא נצרכה -
52 הזהירות המיוחדת במצוה
53 מסוימת, אלא להעדפה
54 וזהירות וזהירות יתרה,
55 ביתר שאת ויתר עז,
56 כפולה ומכפלת,
57 למעלה מעלה מזהירות
58 שאר המצוות. וזהו
59 שאמר "במאי הוי זהיר
60 טפי" - "טפי" - יותר,
61 דייקא. - דוקא. שכן,
62 זהירות צריכה להיות בכל
63 המצוות, השאלה כאן
64 היא: באיזו מצוה היה

65 זהיר יותר. והנה, יתרון האור הנה הפרטי לנשמות פרטיות
66 - שבחן מאיר האור שמהמצוה ביתר התגלות, אינו בבחינת
67 טעם ודעת משג, אלא למעלה מבחינת הדעת, - וההבנה,
68 שפך עולה במחשבה לפניו יתברך, - שבשמה מסוימת יאיר
69 האור של מצוה מסוימת בהארה והתגלות מיוחדת. ונדגמתו
70 למטה הוא בחינת הגורל ממש: - שגם הוא אינו על פי טעם
71 ושכל, מדוע זוכה בגורל זה או אחר, אלא כך נקבע מלמעלה,
72 כמו שכתוב³⁰: "בחק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו", שהגורל
73 יפול בחלק של זה או זה, הרי זה הענין של "מה נעים גורלינו",
74 שהחלק היפה מה שישנה התגלות אלקית מיוחדת מענין מסוים
75 של תורה ומצוות, לנשמה מסוימת, הוא ענין של "גורל"
76 שלמעלה מטעם ודעת.

1 והנה, אף שגילוי - אלקי, זה על-ידי עסק התורה והמצוות
2 הוא שווה לכל נפש מישראל בדרך כלל, כי תורה אחת
3 ומשפט אחד לכלנו - כל יהודי מחוייב בתורה ומצוות, ומצד
4 ההארה שלמעלה הנמשכת על ידי התורה והמצוות, היא
5 נמשכת לכל אחד
6 מישראל בשווה, אף-על-
7 פירבן בדרך פרט אין
8 כל הנפשות או -
9 המדריגה שלמעלה
10 ממנה, הרוחות ו - או
11 המדריגה שלמעלה
12 ממנה, הנשמות שוות
13 בענין זה - בהארה
14 והתגלות האלקית
15 המאירה להם על ידי
16 תורה וקיום מצוה, לפי
17 עת וזמן גלגולם וזמנם
18 בעולם הזה, - מרבית
19 הנשמות של דורותינו
20 אלה הן הרי נשמות שהיו
21 כבר בעולם זה וירדו שוב
22 לעולם הזה כדי לתקן ענין
23 מסויים, הרי לפי הזמן
24 והתקופה שהנשמה
25 מתגלגלת ויורדת לעולם
26 זה - באופן כזה מאירה

27 לה מלמעלה ההארה וההתגלות האלקית שעל ידי מצוה זו או
28 זו. וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁵: "אבוך במאי הוי
29 זהיר טפי, אמר ליה בציצית כו'". - "אביך במה היה זהיר
30 יותר?" וענה לו: "במצות ציצית". הרי, שבמצות ציצית האירה
31 לו התגלות אלקית מיוחדת, שלכן היה זהיר בקיומה יותר
32 מאשר במצוות אחרות, וכפי הפירוש²⁶: "במאי הוי זהיר טפי" -
33 במה האיר לו יותר האור האלקי. וכן אין כל הדורות²⁷ שוין.
34 - לא זו בלבד שישנם שינויים בין נשמה אחת לשניה, אלא
35 ישנם גם שינויים מצד הדורות, שהיו דורות שעבודתם העיקרית
36 היתה ענין התורה, ודורות שעבודתם העיקרית היתה ענין
37 הצדקה וכי²⁸, שכן, לנשמות שבאותם דורות האירה התגלות
38 מיוחדת בענינים אלה. כי כמו שאבירי האדם, כל אבר יש

25. שבת קיח, ב. 26. ראה ספר השיחות תש"ב ע' 21. סה"מ תש"א ע' 240. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה נכלל ב"עת
וזמן" דלעיל. ויש לחפש בכת"י דאגה"ק אולי צ"ל 'המצוות'. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק ס"ה, ס"ט". 29. תקר"ז
ת"ל. 30. משלי טז, לג.

יום שני כ"ה מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיב, ח זורע צדקות... עד עמ' 224, נמוך כו':

- 1 ח. "זורע צדקות, מצמיח ישועות". – מלשונות סדר התפלה.
 2 הנה מה שכתוב לשון "זריעה" במצות הצדקה, וכמו
 3 שכתוב בפסוק: "זרעו לכם לצדקה כו'", – ומסיים: "קצרו
 4 לפי חסד", שיקצרו את פרי הזריעה לפי מדת החסד, יובן על
 5 פ'י מה שאמרו רבותינו
 6 וזכרונם לברכה²: "רבי
 7 אלעזר יחיב פרוטה
 8 לעני והדר מצלי, – ר'
 9 אלעזר נתן פרוטה (צדקה)
 10 לעני ולאחר מכן התפלל,
 11 דכתיב: – שכן, כתוב⁴:
 12 אני בצדק אחזה פניד⁵.
 13 פרוש, – מה שהוא קורא
 14 לתפלה "אחזה פניד",
 15 ומדוע זה דוקא על ידי
 16 ההכנה של צדקה, כי
 17 גילוי אלקותו יתברך
 18 המתגלה במחשבתו של
 19 אדם וכוונתו בתפלתו,
 20 כל חד לפום שיעורא
 21 דיליה, – כל אחד לפי
 22 שיעורו, הוא בתורת
 23 צדקה ו'חסד ה' מעולם
 24 ועד עולם על יראיו
 25 כו'". – שמאירה ויורדת
 26 מהעולם העליון לעולם
 27 התחתון התגלות אלקית

אגרת הקדש

ח זורע צדקות מצמיח ישועות הנה מ"ש

לשון זריעה במצות הצדקה וכמ"ש

בפסוק זרעו לכם לצדקה כו'. יובן ע"פ מה שארז"ל

ר"א יחיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק

אחזה פניד פ'י כי גילוי אלקותו יתברך המתגלה

במחשבתו של אדם וכוונתו בתפלתו כל חד לפום

שיעורא דיליה הוא בתורת צדקה וחסד ה' מעולם

ועד עולם על יראיו כו' כלומר שאור ה' א"ס ב"ה

המאיר למעלה בעולמות עליונים בהארה רבה בבחי'

גילוי רב ועצום עד שבאמת הן בטלין במציאות

וכלא ממש חשיבי קמיה ונכללין באורו ית' והן הן

ההיכלות עם המלאכים והנשמות שבהן המבוארים

בוה"ק בשמותם למקומותם בסדר התפלה שסדרו לנו

אנשי כנה"ג הנה משם מאיר האור כי טוב לעולם

השפל הזה על יראי ה' וחושבי שמו החפצים לעבדו

בעבודה שבלב זו תפלה וכמ"ש וה' יגיה חשבי והנה

ירידת הארה זו למטה לעוה"ז נקראת בשם חסד ה'

המכונה בשם מים היוורדים ממקום גבוה למקום

נמוך כו':

- הנה, על "יראי ה' וחושבי – מתבוננים ב'שמו", החפצים
 לעבדו ב"עבודה שבלב זו תפלה", – הנקראת "עבודה
 שבלב"⁴, וכמו שכתוב: "וה' יגיה חשבי". – שבעולם השפל
 הזה שהוא עולם חשוך שאינו מאיר בו גילוי אלקות, "הוי' יגיה
 חשבי", יאיר האור של שם
 הוי' את החושך שלי.
 והנה, ירידת הארה זו
 למטה לעולם הזה,
 נקראת בשם "חסד ה'",
 – שכן, זה בא על ידי
 עבודתו של יהודי, אך
 העבודה עצמה אינה
 בערך כלל שתמשיך
 המשכה זו, אלא זה ענין
 של "חסד ה'" המאיר
 ליהודי גילוי זה, המכנה –
 "חסד ה'" מכונה, פ"ש
 "מים", היוורדים ממקום
 גבוה למקום נמוך כו':
 – כמו טבע המים לרדת
 ממקום גבוה לנמוך, כך
 יורד אור ה' מהעולמות
 העליונים אל העולם
 השפל, "חסד ה'" זה נמשך
 על ידי "אתערותא
 דלתתא" – ההתעוררות
 מלמטה – מהחסד

- והצדקה שיהודי עושה, שלכן "אחזה פניד", ראיית הפנימיות של
 אלקות ליהודי בתפלתו – בא אחרי "בצדקה", אחרי נתינת
 פרוטה לעני, כדי להמשיך את החסד שלמעלה על ידי החסד
 שלמטה. ברם, לכאורה, כיוון שהארת גילוי זה הוא בין כה ענין
 של צדקה וחסד שלמעלה – הרי זה יכול להאיר גם בלי
 ה"אתערותא דלתתא" – ההתעוררות מלמטה – מהחסד של
 האדם למטה? מסביר רבנו הזקן, שגם למעלה ישנה מדת
 הגבורה והצמצום, לצמצם ולכסות על אורו יתברך, לכן זקוקים
 לחסד וצדקה של האדם כ"אתערותא דלתתא" לחסד ה', כדי
 שמדת הגבורה והצמצום לא תימנע את ההתגלות האלקית
 ליהודי בשעת התפלה, ובלשון רבנו הזקן:

- על יראי השם, כלומר, שאור ה', אין-סוף ברוך-הוא המאיר
 למעלה בעולמות עליונים, בהארה רבה בבחינת גילוי רב
 – בכמות, ועצום, – באיכות, עד שפאמת – הנבראים
 שבעולמות העליונים, הן בטלין במציאות וכלא ממש חשיבי
 קמיה – שהם חשים בביטולם ואיך שאין הם נחשבים לכלום
 לגבינו יתברך, ונכללין באורו יתברך, והן הן ההיכלות עם
 המלאכים והנשמות שבהן, המבוארים בזה הקדוש
 בשמותם למקומותם בסדר התפלה שסדרו לנו אנשי
 כנה"ג, – בסדר התפלה מרומים ההיכלות והמלאכים
 והנשמות שבהם, הנה משם – מההתגלות האלקית המאירה
 בהם בעולמות העליונים. מאיר האור כי טוב לעולם השפל

יום שלישי כ"ז מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 224, והנה מודעת... עד עמ' קיג, והארה וכו':

גשמיים – מעניקים לו, באותה מדה, גם השכר בענין של עולם, 27
פרט לכך שזה בעולם נעלה יותר, עולם הבא, אבל לא להשפיע 28
לו חיי הארת אור ה' [נפח אחר: אין-סוף ברוך-הוא] ממש, 29
– ענין של "אין סוף", שלמעלה לגמרי מה"עולם", שיאיר ויגיה 30
חשבו – החושך שלו, 31
ב"עבודה שכלל זו 32
תפלה", שהיא בחינת 33
ומדרגת תשובה עלאה 34
– תשובה עליונה, בנדר, 35
– הרי אין זה "מן המדה" 36
להשפיע לו זאת, שהרי 37
היא – ה"תשובה 38
העילאית" היא למעלה 39
מעלה מכל חיי עולם 40
הבא, כמו שאמרנו 41
רבותינו זכרונם 42
לברכה: "יפה שעה 43
אחת בתשובה ומעשים 44
טובים בו", – בעולם 45
הזה מכל חיי העולם 46
הבא, וכמו שנתבאר 47

במקום אחר¹⁰ באריכות, דעולם הבא אינו אלא זיו והארה 48
וכו': – הארה מ"אור ה'", הנקרא "זיו השכינה". ואילו על ידי 49
תשובה "לוקחים" את הקב"ה עצמו, הרי שההתגלות שבשעת 50
התפלה היא למעלה מעלה מחיי עולם הבא, והרי אין זה "מן 51
המדה" שעל ידי צדקה וחסד תאיר לו התגלות אלקית זו? 52

1 והנה מודעת זאת, – ידוע הדבר, שיש למעלה גם בן מדת
2 הגבורה והעצמים, לצמצם ולהסתיר אורו ותכופו לכל
3 ותגלה לתחתונים. – לנבראים התחתונים. הרי, כיצד, איפוא,
4 מאיר "חסד ה'", בשעה שקיימת מדת הגבורה והעצמים
5 המפסיקה את ההתגלות?
6 אך הכל תלוי
7 ב"אתגרותא דלתתא",
8 – בהתעוררות שמלמטה.
9 שאם האדם מתנהג
10 בחסידות – במדת החסד,
11 להשפיע חיים וחסד בו,
12 – שהוא נותן צדקה
13 המקיימת את העני בחיים,
14 כך מעורר למעלה,
15 שתומשך מדת החסד
16 שלמעלה בהתגלות
17 האלקית אליו, כמו
18 שאמרנו רבותינו
19 זכרונם לברכה: "במה
20 שאדם מודד – בה
21 מודדו לו". – וכאשר

22 הוא מתנהג במדת החסד – מתנהגים אתו כך גם מלמעלה,
23 שנותנים לו חסד שלמעלה. אלא דלכאורה זו אינה מן המדה,
24 – של אותו ענין, ב"אם להשפיע לו חיי העולם הבא לבד
25 כנגד מה שהוא משפיע חיי עולם הזה, – שזה שבר מתאים
26 – שבשעה שהוא משפיע ענין של העולם שלו, ענין של חיים

יום רביעי כ"ז מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיג, אך הענין הוא... עד עמ' קיג, האריז"ל:

66 כוח הצומח התגלה בורע או בגרעין, אלא "כוח הצומח" הנמצא
67 בארץ עצמה, [נפח אחר: עצמו] – "כוח הצומח" שבארץ, הוא
68 עצמו, הוא המוציא ותמנל השפלת – שלא היתה כלל
69 בורע, והאילן ופרותיו. – שלא היו בגרעין, "כוח הצומח" הוא
70 כוח אלקי המצמיח
71 דברים, ענין של "יש
72 מאין": מ"אין" נעשה "יש",
73 דבר גשמי מכוח רוחני.
74 ברם, אם כך הם פני
75 הדברים, נשאלת השאלה:
76 לשם מה זקוקים לזריעת
77 הזרע או הגרעין – הרי בין
78 כה אין הצמיחה באה

79 אך הענין הוא עד"מ כמו שזרעין זרעים או נוטעין
גרעין שהשבולת הצומחת מהזרע והאילן ופירותיו
מהגרעין אינן מהותן ועצמותן של הזרע והגרעין כלל
כי מהותם ועצמותם כלה ונרקב בארץ וכה הצומח
שבארץ עצמה [נ"א עצמו] הוא המוציא והמגדל
השבולת והאילן ופירותיו רק שאינו מוציא ומגלה
עצמה – לא החלק של

53 אך הענין הוא על-דרך-משל, כמו שזרעין זרעים – של
54 תבואה או חטה וכדומה, או נוטעין גרעין, – של עץ פרי
55 שיצמח ממנו אילן, שהשפלת – של התבואה, הצומחת
56 מהזרע, והאילן ופרותיו – הצומחים מהגרעין, אינן מהותן
57 ועצמותן של הזרע
58 והגרעין כלל, כי
59 מהותם ועצמותם – של
60 הזרע והגרעין, כלה
61 ונרקב בארץ, – הרי
62 שהצמיחה אינה באה
63 מהזרע או מן הגרעין אלא
64 – וכך הצומח שבארץ
65 עצמה – לא החלק של

41 וְשֵׁרֵשׁ חַיִּיּוֹת הַפְּרוֹת נִשְׁפָּע מִכֹּחַ הַצּוּמָח שְׁבָאֲרִין, הַכּוֹלֵל
42 חַיִּיּוֹת כָּל הַפְּרוֹת. — וּמַצְמִיחַ כֹּחַ הַפִּירוֹת. אֵלָּא, אִם כֵּךְ, לִשְׁם
43 מֵה זְקוּקִים לִזְרִיעַת הַזֶּרַע אוֹ הַגֶּרֶעִין, וּמִדּוּעַ מִ"כּוֹחַ הַצּוּמָח"
44 שֶׁבְּכוּחוֹ לְהַצְמִיחַ כֹּחַ סוּגֵי פִירוֹת, צוּמָח דּוֹקָא אוֹתוֹ מִן שְׁזֵרְעוֹ?
45 — אֵלָּא, וְהַגֶּרֶעִינִין

46 הַזֵּרְעִים כְּאֲרִין, אֵינֶן
47 אֵלָּא כְּעֵין "אַתְעֵרוּתָא"
48 דְּלִתְתָּא, — "הַתְעוּרוֹרוֹת"
49 מִלְמֻטָּה, כִּשְׁם שֶׁנִּדְרֶשֶׁת
50 הַתְעוּרוֹרוֹת מִלְמֻטָּה כִּדִּי
51 לְהַמְשִׁיךְ הַתְעוּרוֹרוֹת
52 מִלְמַעְלָה, הַנִּקְרָאֵת בְּשֵׁם
53 "הַעֲלָאָה מִיּוֹן נֹקֶבִין"
54 בְּכַתְבֵּי הָאֲרִין וְלִי: —
55 שֶׁ"נֹּקְבָא", "הַמְקַבֵּל",
56 מַעֲלָה "מִיּוֹן נֹקֶבִין",
57 כְּלוּמַר, הוּא יוֹצֵר כָּלִי שְׁבו
58 יוֹמֶשֶׁךְ שֶׁפַּע מִדְּכֹר",
59 מִדּוּכָר וְהַמְשִׁיעַ. כֵּךְ גַּם
60 בְּקֶשֶׁר לְעֵינֵינוּ, כּוֹחַ
61 הַצּוּמָח עֲצוּמוֹ הוּא כּוֹחַ

62 רֹחַנִי הַכּוֹלֵל כֹּחַ סוּגֵי הַפִּירוֹת, וְכֵן מִצֵּד רֹחַנִיּוּתוֹ הוּא לְמַעֲלָה
63 מֵאֲשֶׁר לְהַצְמִיחַ פִּירוֹת גִּשְׁמִיִּים. מִי וּמָה, אִיפּוֹא, פּוֹעֵל שְׂכוֹחַ
64 רֹחַנִי זֶה יֵרֵד וַיִּצְמִיחַ בְּפוֹעֵל אֵילִן וּפִירוֹת גִּשְׁמִיִּים, וּמִי זֶה שְׁפוֹעֵל
65 שֶׁמִּהִפְרֵט שֶׁל תְּפוּחַ לְמַשֵּׁל — שְׂבִיכוֹלֵת "כּוֹחַ הַצּוּמָח" לְהַצְמִיחַ
66 — יִצְמַח בְּגִילּוֹי תְּפוּחַ וְלֹא פְרִי אַחֲרָיִךְ? — הֲרִי זֶה פְּעוּלָתָה שֶׁל
67 "הַעֲלָאָה מִ"נ" — "מִיּוֹן נֹקֶבִין" שֶׁל הַגֶּרֶעִין, הַמְעוּרֶרֶת אֶת "כּוֹחַ
68 הַצּוּמָח", שִׁיתְּגַלֶּה בְּצִמְיָחָה בְּפוֹעֵל, וּמִשְׁפִּיעָה שִׁיִּצְמַח אוֹתוֹ מִן
69 פְּרִטֵּי שְׂבִדוּגְמַת הַגֶּרֶעִין שֶׁנִּזְרַע. עַל כָּל פָּנִים, הֲרִי שֶׁעֵנִין הַצְמִיחָה
70 הוּא שְׂמָה שֶׁצּוּמָח מִדּוּרִיעָה הוּא לְמַעֲלָה מַעֲלָה, עַד לְמַהוּת
71 אַחֲרֵת וְנִעְלִית מֵאֲשֶׁר הַזֶּרַע שֶׁנִּזְרַע. בְּכִי יִסְבִּיר רַבְּנֵי הַזֶּקֶן לְהֵלֵךְ,
72 אִיךְ יֵשׁ בְּכוֹחַ הַצִּדְקָה וְהַחֲסֵד שֶׁאֲדָם עוֹשֶׂה לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו עֵנִין
73 שֶׁהוּא מִסּוּג נִעְלָה לְגַמְרֵי מִסּוּג הַחֲסֵד שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדִּי, כִּפִּי
74 שֶׁהִיא מִתְאִים, שֶׁבְּגִלְל הַצִּדְקָה וְהַחֲסֵד שֶׁהוּא מִשְׁפִּיעַ חַיִּים שֶׁל
75 הָעוֹלָם הַזֶּה — יוֹמֶשֶׁךְ לוֹ עֵנִין שֶׁל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבֵּא, שֶׁבִּפְרֵט זֶה,
76 שֶׁהֵם שְׁנֵיהֶם עוֹלָמוֹת, עַל כָּל פָּנִים, הֵם אוֹתוֹ מַהוּת, אֵלָּא כִּיּוֹן
77 שֶׁ"מְרֻבָּה מִדָּה טוֹבָה", נִוְתָּנִים לוֹ עֵנִין שֶׁל עוֹלָם הַבֵּא עֲבוּר מֵה
78 שֶׁהוּא הַשְּׁפִיעַ עֵנִין שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, בְּהִתְאָם לְכָלֵל "בְּמִדָּה
79 שֶׁאֲדָם מוֹדֵד בָּה מוֹדֵדִין לוֹ" — זֶה נִקְרָא בִּ"מִדָּה", כְּלוּמַר
80 מֵאוֹתוֹ סוּג מִדָּה וּמַהוּת.

1 מהם, אלא מ"כוח הצומח" שבארץ? והתשובה היא: רק שאינו
2 — "כוח הצומח" שבארץ, אינו מוציא ומגלה כחו לחוץ מהכח
3 אֵל הַפְּעֵל, — מִהִיכּוֹלֵת לְהַצְמִיחַ (בְּכוֹחַ), לְצִמְיָחָה מִמִּשְׁתִּי,
4 בִּיָּאֵם עַל־יְדֵי הַזֶּרַע וְהַגֶּרֶעִין — הַפוֹעֵלִים שְׂכוֹחַ הִיכּוֹלֵת
5 לְהַצְמִיחַ הַנִּמְצָא בָּאֲרִץ —
6 יְבוֹא בְּגִילּוֹ, לְהַצְמִיחַ
7 בְּפוֹעֵל אֶת הַתְּבוּאָה אוֹ
8 אֶת הָאֵילָן וּפִירוֹתָיו. כִּיצַד
9 אֲבֹן, הֵם פּוֹעֵלִים דְּבַר זֶה?
10 שְׁנֵינֵינוּ בְּאֲרִץ וְכֵלָּה
11 כָּל בְּחֵם — שְׂבָא מִ"כּוֹחַ
12 הַצּוּמָח" שֶׁבָּאֲרִץ בִּשְׁעָה
13 שֶׁהֵם צִמְחוּ מִכּוֹחַ הַצּוּמָח,
14 בְּכֹחַ הַצּוּמָח שְׁבָאֲרִין,
15 וְנִתְאַחֲדוּ וְהָיוּ לְאַחֲדִים,
16 — הִפְרֵט שֶׁל "כּוֹחַ הַצּוּמָח"
17 שְׂבָא לִידֵי בִטּוֹי בּוֹרַע אוֹ
18 בְּגֶרֶעִין, עִם הַכֹּלֵל שֶׁל
19 "כּוֹחַ הַצּוּמָח" שֶׁבָּאֲרִץ —
20 נִעְשִׂים לְדַבֵּר אַחֵר, וְעַל־
21 יְדֵי זֶה מוֹצִיא בְּחַ

22 הַצּוּמָח אֶת כּוֹחַ אֵל הַפְּעֵל, וּמִשְׁפִּיעַ חַיִּיּוֹת לְגִדְלָה שְׂבִלָּה
23 כְּעֵין הַזֶּרַע, — שֶׁנִּזְרַע בָּאֲרִץ, שְׂבָאֵם הַזֶּרַע הוּא שֶׁל חֹטָה —
24 צוּמַחַת שְׂבוּלָה שֶׁל חֹטָה, וְכִדּוּמָה. אֲבָל בְּרִבּוּי הַרְבֵּה מֵאֲדָם
25 בְּשְׂבִלָּתָהּ אַחֲתָה, — מִגֶּרֶעִין חֹטָה אַחַד צוּמַחִים הַרְבֵּה גֶרֶעִינֵי חֹטָה
26 בְּשְׂבוּלָתָהּ אַחֲתָה, וְכֵן פִּירוֹת הַרְבֵּה עַל אֵילָן אַחֵר, — וּבִאֲשֶׁר
27 לְפִירוֹת הָאֵילָן מִיתוּסָף עוֹד עֵנִין, שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁהֵם הַרְבֵּה
28 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַגֶּרֶעִין שֶׁנִּזְרַע, אֵלָּא — וְגַם מַהוּתוֹ וְעֲצוּמוֹתָהּ שֶׁל
29 הַפְּרוֹת מַעֲלָה בְּעִלּוֹי רַב וְעֲצוּם לְמַעֲלָה מַעֲלָה מִמַּהוּתוֹ
30 וְעֲצוּמוֹתָהּ שֶׁל הַגֶּרֶעִין הַנִּזְרָע. — הֲרִי שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁמִּגֶּרֶעִין
31 אַחַד צוּמַחִים הַרְבֵּה פִירוֹת, אֵלָּא שֶׁהֵם גַּם בְּמַהוּת הַרְבֵּה יוֹתֵר
32 טוֹבָה וְרִמָּה, שֶׁמִּגֶּרֶעִין שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם — צוּמַחִים פִּירוֹת בְּרִי טַעַם
33 טוֹב וְהִנָּה, וְכֵן בְּהִיאֵי גִּוְנָא — בְּדוּמָה לִכְךָ, בְּפִירוֹת הָאֲרִץ
34 הַגִּדְלִים מִזְרַעוֹנִין כְּעֵין גֶּרֶעִינֵינוּ, — שֶׁל אֵילָן עוֹשֶׂה פְּרִי, כְּמוֹ
35 קִשְׁוִּאִים וּבְהִיאֵי גִּוְנָא. — וְהִדּוּמָה לוֹ, שֶׁגַם בְּהֵם כֵּךְ, שֶׁהַפִּירוֹת
36 אֵינֶם מֵאוֹתוֹ מַהוּת שֶׁל גֶּרֶעִינֵי הַזֶּרַע, אֵלָּא מַהוּת שׁוֹנָה וְנִעְלָה
37 בְּיוֹתֵר, שֶׁלֹּא כְּמוֹ בְּתִבּוּאָה, שֶׁהַתְּבוּאָה הִיא אוֹתוֹ מַהוּת מִמֶּשׁ
38 כְּמוֹ גֶרֶעִינֵי הַתְּבוּאָה שֶׁנִּזְרַע, וְזֵרְעוֹ חֹטָה וְצִמְחַת חֹטָה, וְכִדּוּמָה.
39 וְהַכֹּל — מֵה שֶׁהַצְמִיחָה הִיא לֹא רַק בְּרִיבּוּי רַב אֵלָּא גַּם בְּמַהוּת
40 נִעְלָה בְּיוֹתֵר מֵאֲשֶׁר גֶּרֶעִינֵי הַזֶּרַע שֶׁנִּזְרַע, הוּא, מִפְּנֵי שֶׁעֵקֶר

יום חמישי כ"ח מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיג, וככה ממש עד"מ... עד עמ' 226, בחו"ל וד"ל:

אגרת הקדש

ובכ"ה ממש עד"מ כל מעשה הצדקה שעושים ישראל
עולה למעלה בבחינת העלאת מ"נ לשורש
נשמותיהן למעלה הנקרא בשם כנ"י ואימא תתאה
בלשון הזהר ושכינה בלשון הגמרא הכלולה מכל
מדותיו של הקב"ה ומיוחדת בהן בתכלית וראשיתן
היא מדת החסד וע"י העלאתו זו מתעורר חסד ה' ממש
שהוא גילוי אורו יתברך לירד ולהאיר למטה לנשמות
ישראל בבחי' גילוי רב ועצום בשעת התפלה עכ"פ
כי אף שלגדולתו אין חקר עד דכולא קמיה כלא חשיבי
הרי במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא
ענותותו כמים שיוורדין כו'. וז"ש זרח בחשך אור
לישרים חנון ורחום וצדיק דע"י שהאדם חנון ורחום
וצדיק צדקות אהב גורם לאור ה' שיזרח לנשמתו
המלוכשת בגופו העומד בחשך שהוא משכא רחויא
וזה נקרא בשם ישועה כד אתהפכא חשוכא לנהורא

1 אך, ענין הצדקה נקרא בלשון "זריעה", שכן, כשם שזריעה
2 צומח מהנטיעה ענין שהוא לגמרי לא באותה מהות אלא הרבה
3 למעלה מזה – כך נמשך לו ענין של התגלות אלקות בתפלה,
4 ענין של "תשובה עילאה" (כפי שהסביר לעיל) שהוא לא רק
5 במהות אחרת לגמרי
6 מה"עולם", אלא למעלה
7 מעלה מה"עולם". ובלשון
8 רבנו הזקן:
9 ובכ"ה ממש על-דרך
10 מ"ש, כל מ"עשה
11 הצדקה שעושים ישראל,
12 עולה למעלה בבחינת
13 "העלאת מ"נ נוקבין"
14 לש"ש נשמותיהן
15 למעלה, – שלכן זה דוקא
16 הצדקה שיהודי עושה.
17 שכן, כמו במשל, בענין
18 של צמיחה, הרי מפני
19 שזרע או בגרעין
20 שזורעים ישנו מ"כוח
21 הצומח", לכן יכול להיות
22 מכך "העלאת מ"נ נוקבין"
23 אל "כוח הצומח" שבארץ
24 שממנו באה הצמיחה, כך גם בנמשל, בצדקה – בשעה שיהודי
25 עושה צדקה וחסד, עולה הדבר, בתור "העלאת מ"נ" לשורש
26 נשמתו, והחסד של נשמתו שנשתלשל מהחסד של הספירות
27 העליונות (כפי שאומר רבנו הזקן בפרק ג' של החלק הראשון,
28 שלכן יש בנשמה עשרה כחות, מפני שהם נשתלשלו מעשר
29 הספירות) יש לו שייכות לחסד שלמעלה, שיהיה מכך "העלאת
30 מ"נ" להמשיך את החסד שלמעלה, כפי שיסביר להלן. על כל
31 פנים, החסד והצדקה שיהודי עושה, עולה למעלה בשורש
32 הנשמה למעלה, הנקרא בשם "כנסת ישראל" – שכן, זה
33 המקור של נשמות ישראל, וכן גם מפני שהיא כונסת בתוכה את
34 האורות והגילויים של המדות – של "ישראל דלעילא"
35 (שלמעלה), מבחינת "ז"א" (מדות) שבעולם ה"אצילות",
36 ו-שורש הנשמות, נקרא "אמא תתאה" – המדריגה
37 התחתונה בבחינת "אימא", פלשון הזהר, – "בינה" נקראת
38 "אימא עילאה", המדריגה העליונה ב"אימא", ו"מלכות" –
39 "אימא תתאה", המדריגה התחתונה ב"אימא", ו- כן נקרא
40 "שכינה" פלשון הגמרא, – מפני שהיא שוכנת בתחתונים,
41 היא יורדת ושוכנת בנבראים התחתונים¹², הפלולה – כנסת
42 ישראל – מקור נשמות ישראל, כלולה מכל מדותיו של

43 הקדוש-ברוך-הוא, ומיוחדת בהן בתכלית, – בהתאחדות
44 הנעלה ביותר, וראשיתן היא מדת החסד. – הרי, למדה זו
45 של חסד שלמעלה, מגיעה "העלאת מ"נ" מהחסד וצדקה
46 שיהודי עושה למטה – שכן, זה הרי שורש נשמתו, ומהחסד של
47 שורש זה נמשך שבנשמה
48 תהיה מדת החסד. ועל-
49 ידי העלאתו זו – שמדת
50 החסד של הנשמה עולה
51 לשורשה, בחסד שבשורש
52 ה"מלכות", מתעורר
53 "חסד ה'" ממש, –
54 שיימשך למטה "חסד ה'",
55 שלמעלה מעלה מבחינת
56 החסד שבשורש הנשמות,
57 אלא זה "חסד ה'" ממש,
58 שהוא חסד והתגלות
59 שלמעלה מה"עולם",
60 שהוא גילוי אורו יתברך,
61 לירד ולהאיר למטה –
62 בעולם הזה, לנשמות
63 ישראל, בבחינת גילוי רב
64 ועצום בשעת התפלה
65 על-כל-פנים. – אם לא

66 שתהיה ההתגלות תמיד, שתהיה על-כל-פנים בשעת התפלה.
67 כי אף ש"לגדולתו" – לגדולה שלו, שהוא השם בו נקרא "חסד
68 ה"¹³, אין חקר", – מיכולת להשיג חסד זה וגדולה זו, עד
69 ד"כלא קמיה כלא חשיבי" – לגביו הכל נחשב לכלום, כיצד,
70 איפוא, יומשך מהגדולה וחסד ה' להאיר לנשמה למטה
71 בהתגלות של השגה? – תרי "במקום שאתה מוצא גדולתו,
72 שם אתה מוצא ענותותו"¹⁴, – שדוקא מצד מדריגת
73 ה"גדולה" ישנה ה"ענוה" וההשפלה, לרדת בהתגלות למטה
74 מטה, כמים שיוורדין כו'. – ממקום גבוה לנמוך, שכן הרי גם
75 החסד שלמעלה דומה למים, שגם הוא בא בהתגלות למטה
76 מטה, לנשמה בגוף בעולם הזה. וזהו שכתוב¹⁵: "זרח בחשך
77 אור לישרים, חנון ורחום וצדיק", דעל-ידי שהאדם "חנון
78 ורחום וצדיק", "צדקות אהב" – הוא עושה צדקה בחסד
79 ואהבה, גורם לאור ה' שיזרח לנשמתו המלכשת בגופו, –
80 זה נקרא להאיר בחושך, העומד – הגוף שעומד בחשך, שהוא
81 מושכא רחויא. – הגוף נקרא "משכא רחויא"¹⁶ (עור הנחש),
82 הרי הוא במצב של חושך המרוחק מאור אלקי ומהתגלות –
83 יורח ויאיר בנשמה הנמצאת בגוף זה אור מהור. וזה נקרא
84 בשם "ישועה", כד אתהפכא חשוכא לנהורא. – כאשר

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקרא כו' (עיין ח"א רפנ"ב: ומקור זה כו'. ואכמ"ל בהשנויים)". 12. ראה להלן בסוף הפרק.
לקו"א ח"א פרק מ"א. 13. ראה לקו"א ח"ב פרק ד'. 14. מגילה לא, א (לפי גירסת הע"י). 15. תהלים קיב, ד. 16. ראה תקו"ו בהקדמה
(י, ב). ובכ"מ.

לעשות את כל המצוה הזאת¹⁸, במיוחד נעשה הדבר על ידי מצות צדקה ממש, ובפרט מן הפרט נעשה הדבר כשזורעים צדקה בארץ הקודש למטה, בארץ ישראל, בשנותנים צדקה להחזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל, המכוננת – ארץ הקודש שלמטה, ארץ ישראל, מכוונת כנגד הארץ העליונה, ממש, ש – אז הוריעה – של הצדקה, נקלטה תבה ומיד בארץ העליונה, בלי שום מניעה ועכוב בעולם, מאחר שאין שום דבר חוצץ ומפסיק כלל בין "ארצות החיים", – ארץ החיים שלמטה, מקור הנשמות, וארץ החיים שלמטה, ארץ ישראל, כי "זה – מקום המקדש שבארץ ישראל, שער השמים¹⁹; מה-שאין-בן בחוץ-לארץ, – שם ישנם ענינים שיש בהם משום מניעה ועכוב לקליטת זריעת הצדקה בארץ שלמטה, ודי למבין:

אגרת הקדש

וזהו מצמית ישועות שישועה זו צומחת מזריעת הצדקה שזורעין בארץ העליונה ארץ חפץ היא השכינה וכו"²⁰ שנקראת בן ע"ש שמתלבשת בתחתונים להחיותם כמ"ש מלכותך מלכות כל עולמים ובפרט מן הפרט כשזורעין באה"ק התחתונה המכוונת כנגדה ממש שהוריעה נקלטה תיכף ומיד בארץ העליונה בלי שום מניעה ועכוב בעולם מאחר שאין שום דבר חוצץ ומפסיק כלל בין ארצות החיים כי זה שער השמים משא"כ בחו"ל וד"ל:

שלמעה, מקור הנשמות, וארץ החיים שלמטה, ארץ ישראל, כי "זה – מקום המקדש שבארץ ישראל, שער השמים¹⁹; מה-שאין-בן בחוץ-לארץ, – שם ישנם ענינים שיש בהם משום מניעה ועכוב לקליטת זריעת הצדקה בארץ שלמטה, ודי למבין:

1 החושך נהפך לאור, כמו ישועה הבאה אחרי שלפנייה היתה צרה ר"ל, כך היה לפנייה חושך והוא נהפך לאור – הרי זו ישועה. וזהו – אחרי "זרע צדקות", אומרים שהשכר לכך הוא "מצמית ישועות", שישועה זו צומחת מזריעת הצדקה שזורעין בארץ העליונה, ארץ חפץ, היא

7 השכינה וכוונת ישראל, 1 מקור נשמות ישראל, 2 שנקראת בן על שם 3 שמתלבשת ב – נבאים 4 לתחתונים להחיותם, 5 שכתוב: 6 מלכותך – בחינת 7 ה"מלכות" היא מלכות 8 כל עולמים". – מקור כל 9 העולמות, וב"ארץ" זו

17 נזרעת הצדקה שיהודי עושה, ומכאן באה הצמיחה – ההתגלות האלקית המאירה לו בשעת התפלה. ובפרט מן הפרט, – ובמיוחד, כשזורעין – צדקה, בארץ חפץ התחתונה – בארץ ישראל. בדרך כלל זה נעשה על ידי כל המצוות, שכל המצוות נקראות בשם "צדקה", "וצדקה תהי' לנו כי נשמור

יום שישי כ"ט מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 226, ט אהובי אחי... עד עמ' קיד, התורה.

בפרנסתו וכו', יהיו לשם שמים, שאז גם הצדקה שלו תהיה באופן הנכון. ט. אהובי אחי ורעי אשר בנפשי, – רבנו הזקן כותב לבני ישראל, כאל אהוביו, אחיו ורעיו, החשובים לו כנפשו. הרבי הרי"צ נ"ע מסביר באחת משיחותיו הקדושות, שבתבעו להשתרש באהבת רעים, משתמש רבנו הזקן בלשון "אהובי ידידי", כי על-ידי רכישת אהבת רעים נעשים "אהובי ידידי" של רבנו הזקן, בהתאם

אגרת הקדש

ט אהובי אחי ורעי אשר כנפשי באתי כמוכיר ומעורר ישנים בתרדמת הבלי הבלים ולפקוח עיני העורים יביטו לראות להיות

לכך, אפשר לומר גם כאן, שעל ידי העשיה במה שרבנו הזקן תובע בענין הצדקה – נעשים "אהובי אחי" של רבנו הזקן. באתי – במכתבי זה, במוכיר ומעורר ישנים בתרדמת הבלי הבלים, – הענינים הגשמיים בכלל נקראים "הבל". שכן, מצד עצמם אין להם שום מציאות, וכשאין לענינים הגשמיים כוונה נעלית (לשם שמים) – אלא הם עצמם התכלית והכוונה – הם אז "הבלי הבלים", ולפניה עיני העורים – שכן, הנשמה נמצאת בגוף חומרי ומרשה להיות מונהגת על ידי הגוף – ומשולה היא לאדם שקושרים את עיניו או מדביקים אותן בזפת ומכדים אותן שלא יוכלו לראות, ומסובבים אתו כעם שוטה

43 ט. כמו באגרות הקודש שעד כאן, כך גם באגרת קודש זו, דן רבנו הזקן בענין הצדקה. כדי שצדקה תהיה כפי שהיא צריכה להיות אצל יהודי, שלא שהוא נותן כאשר הכל מוכן לפניו וממה שנשאר לו הוא נותן לצדקה – אלא שהצדקה תהיה באופן כפי שחסידי רבנו הזקן היו

47 אומרים²⁰: "בפרוסת הלחם שלי יש החלק שלך, הקב"ה נותן לך באמצעות", כלומר, 10 להרגיש חובה להתחלק במה 11 שיש לו, ולתת צדקה באותה 12 מדה שהוא נותן לצרכי

53 אשתו וילדיו – זה יכול להיות רק כשכל מה שאדם עושה אינו "לגרמי", לצורך עצמו, אלא הוא עושה זאת לשם שמים. גם כשהוא מפרנס את אשתו ואת ילדיו הרי זה מפני שהם נשמות יהודיות, שנשמה היא חלק אלוהי ממעל, ועליו לדאוג שיהיה לנשמות אלו הנצרך להן. כשאדם מתנהג באופן כזה, הרי גם אלה שצריכים להודק לצדקה הם גם כן בעלי נשמות, חלק אלוהי ממעל²¹, ועליו לדאוג שגם להם יהיה כל הצטרבותם. אין זאת אלא שעל פי התורה – אשתו וילדיו קודמים. אך, בעצם, הוא חש התחייבות גם לאלה הזקוקים לצדקה, באותה מדה שהוא חש בהתחייבותו כלפי משפחתו. 61 זאת מעורר רבנו הזקן באגרת קודש זו, שהענינים שיהודי עושה

17. תהלים קמה, יג. 18. ואתחנן ו, כה. 19. ויצא כח, יז ובפרש"י ותרגום שם. 20. ראה אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ כרך ח' ע' תרו. וש"נ. 21. תניא רפ"ב. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהשינוי לגבי אגה"ק טז, כב (כ"פ), כד".

עם איך-סוף אלופו של עולם, הרי שהוא מעיד שגם בארץ, 47
בעניני הארץ - ה' "אחד". וּבְפִקְחָהּ עֵינֵי הָעוֹרִים - שעיניהם 48
מסוננורות מעניני הגוף, "הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינְנוּ" חסד 49
וְשָׁלוֹם. - כלומר, מיד בפתחו את עיניו, הוא רואה את העולם 50
ואת עניני העולם 51

כמציאות לעצמם - 52
ועוסק בעניני העולם שלא 53
לשם שמים. אֵךְ בְּזֹאת 54
יֵאֱזֹת לָנוּ, - ההנהגה זו 55
מתאימה לנו, לְהִיּוֹת [נִפְחָה 56
אחר: בְּהִיּוֹת] כֹּל עֲסָקֵינוּ 57
בְּמִלִּי דְעֻלְמָא לֹא 58
לְנִרְמִיָּהוּ, - שיהיה (או) 59
לפי הנוסח השני: כשיהיה) 60
כל עסקנו בעניני עולם לא 61
לעצמנו בלבד, בִּיָּאֵם 62
לְהִיּוֹת נִפְשׁוֹת חֲלָקֵי 63
אֱלֹקִים, - להחיות בני 64
ישראל שנשמותיהם הן 65
"חלק אלוהה ממעל", 66
ולמלאות מְחֻסְרֵיהֶם 67
בְּחֶסֶד חָנֶם, שִׁבְּהָ אֲנִי 68
מְדַמֵּין הַצּוּרָה - הנפש, 69

לְיוֹצְרָהּ, ה' אֶחָד, אֲשֶׁר "חֶסֶד אֵל כָּל חַיִּים", חֶסֶד שֶׁל 70
אֱמֶת, - בלי החזרת שבר על כך, לְהִיּוֹת הָעוֹלָם וּמִלֹּא בְּכָל 71
רִנֵּעַ וְרִנֵּעַ, - הרי כשם שהקב"ה עושה חסד ומחיה את 72
הנבראים, כך על האדם גם כן לעשות חסד ולהחיות ולפרנס 73
אנשים אחרים, שזה תכלית התעסקותו ועבודתו בעניני פרנסה 74
- כדי שיהיה בידו לפרנס נשמות יהודיות. בהתאם לכך היה 75
עליו לפרנס ולתת צדקה לאחרים באותה מדה שהוא מפרנס 76
ועושה חסד עם בני משפחתו, אלא, אם כך, מדוע הוא נותן 77
למשפחתו לפני שהוא נותן לאחרים? - אומר על כך רבנו הזקן: 78
רַק שְׁאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו שֶׁל אָדָם קוֹדְמִין לְכָל עַל פִּי הַתּוֹרָה. 79
- התורה מצווה עליו לתת בתחילה לאשתו ולילדיו ולאחר 80
מכן לתת צדקה ולפרנס יהודים אחרים. (ב"לוח התיקון" ישנה 81
כאן הוספה (רבנו הזקן הרי כתב אגרות-קודש אלו בקשר 82
לצדיקים רבי מנחם מענדל מויטבסק, רבי אברהם מקאליסק 83
וה"חבריא" והתלמידים שלהם, שהיו אז בארץ ישראל - הוסיף 84
כאן רבנו הזקן): חוץ מְצַדִּיקִים שֶׁבְּדוֹר שֶׁהוּא קוֹדְמִין לְבָנָיו, 85
- הנתנה לצדיק הדור באה, על פי התורה, לפני הנתנה 86
לילדיו, וְצַדִּיקִים שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל קוֹדְמִין לְצַדִּיקִים שֶׁבְּחוּץ 87
לְאַרְץ, לְכָד מִזֹּאת שֶׁלֹּא הֵנִיחוּ בְּמוֹתָן בְּחוּץ לְאַרְץ - רבנו 88
הזקן אומר על הצדיקים האמורים שנשטעו לארץ ישראל, שלא 89
השאירו כמותם בחוץ לארץ, והם עדיפים משתי בחינות, 90
מבחינת הצדקות שלהם ומבחינת היותם בארץ ישראל, וְדִי 91
לְמִכֵּין. - עד כאן ההוספה ב"לוח התיקון". 92

1 היכן שהנוהג בו רוצה, שלמרות שאותו אדם כשלעצמו הוא
2 חכם ונבון, אך מפאת שעיניו קשורות ואין הוא רואה - הוא
3 נחשב כשוטף. כך גם בנשמה, למרות שהיא חלק אלוהה
4 ממעל, ובאה ממקום של קדושה, אך בשעה שהיא יורדת בגוף
5 שהוא חומר המסתיר על
6 הנשמה ואין בכוח הנשמה

7 לעצור את הגוף לעשות
8 מה שהוא רוצה - מצד
9 העיוורון שהגוף מעורר
10 את הנשמה - כפי
11 שה"צמח צדק" משתמש
12 בדימוי זה ב"אור התורה"
13 סוף פרשת בהר² - הרי
14 שיש להסיר את העיוורון
15 ולפתוח את עיני הנשמה.
16 וְיִבְיֹשׁוּ לְרֵאזוֹת, לְהִיּוֹת -
17 שיהיה, כֹּל יִשְׁעָם וְהַפֶּצֶם
18 וּמִנְמָתָם לְכָל בָּהֶם חַיִּי
19 רוּחָם³ - כל אלה שיהיו
20 כלולים ומאוחדים
21 בְּמִקְוֵה מִיָּם חַיִּים -
22 באלקות, הנקראת "מקור
23 מים חיים", חַיִּי הַחַיִּים, -

24 הבחינה באלקות שהיא חיי החיים עצמם, כֹּל יָמֵי חַיֵּיהֶם,
25 מִנְפֶּשׁ וְעַד בֶּשָׂר. - כל עניניהם הנפשיים והבשריים יהיו
26 קשורים באלקות, לא רק בשעת התפלה, לימוד התורה או
27 בשעת עשיית המצוות, אלא גם בעשייתם ענינים גשמיים, יהיו
28 גם כן קשורים באלקות שהיא מקור מים חיים וחיי החיים.
29 דְּהֵינּוּ, כֹּל מִלִּי דְעֻלְמָא וְעַקְבֵּי פְרִנְסָה - כל עניני עולם
30 ועסקי פרנסה, לֹא יִהְיֶה בְּאֵלּוּ דְעֻבְדִּין לְנִרְמִיָּהוּ, - לא יהיו
31 כמו באלה שעושים זאת לצרכי עצמם בלבד, שלא לשם שמים
32 אלא לשימושם העצמי ולמילוי רצונם ורצון בני ביתם, וְלֹא
33 יִהְיֶה בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּכָל הַגּוֹיִם, דְּוִנִּין וּמִפְרִנְסִין וּמוֹקְרִין
34 לְנִשְׁיָהוּ וּבְנֵיהוּ מֵאַהֲבָה, - שונים, מפרנסים ומוקירים נשים
35 ובניהם מתוך אהבה עצמית, שמפני שהוא אוהב את עצמו, הוא
36 אוהב את אשתו וילדיו בהיותם חלק ממנו - אלא שהאהבה
37 תהיה קדושתית, כִּי "מִי כְעֶמְךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְץ"
38 בְּתִבְיָה⁵, דְּהֵנּוּ שֶׁגַם בְּעֵינֵי אֶרֶץ - בעינים גשמיים, לֹא
39 יִפְרִידוּ - את העינים, [נִפְחָה אחר: יִפְרִידוּ] - שהיהודים
40 העוסקים בעניני העולם לא יהיו נפרדים מ"אֶחָד הָאֱמֶת", -
41 מהאחדות האמיתית, שבלעדי אלקות לא קיים שום דבר,
42 חֶסֶד וְשָׁלוֹם, לְהַעֲדֵי עֲדוֹת שֶׁקֶר חֶסֶד וְשָׁלוֹם, בְּקִרְיַת שְׁמַע
43 עֶרֶב וּבִקְרָה, - שהוא אומר אז בְּעֵינֵים סְגוּרוֹת, ה' אֶחָד בְּד'
44 רוּחוֹת וּבְשָׂמִים מִמַּעַל וּבְאַרְץ מִתַּחַת, - שזה פירוש המלה
45 "אחד"⁶, שה' הוא אחד בח', שהם שבעה רקיעים וארץ, ובד'
46 בארבע רוחות העולם, הם כולם בטלים ומאוחדים עם ה"אלף",

2. אוה"ת ויקרא כרך א ע' קצא. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א ספלא". 4. בתניא לפנינו: "כעו"ג", אבל ב"לוח התיקון" תוקן ככפנים. 5. דה"א יז, כא. 6. ראה ב"י או"ח סס"א (בשם הסמ"ק). 7. ראה שו"ע יו"ד סרנ"א. וש"נ.

יום שבת קודש ל' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיד, ע"כ אהובי אחי... עד עמ' 228, ציון כו':

אגרת הקדש

ע"כ אהובי

אחיי שימו נא לבבכם לאלה הדברים הנאמרים בקצרה מאד (ואי"ה פא"פ אדבר בם בארוכה) איך היות כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה כמ"ש רז"ל אין ישראל נגאלין אלא בצדקה ולא ארו"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ה אלא בימיהם שת"ת היה עיקר העבודה אצלם וע"כ היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים. משא"כ בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשיה אין דרך לדבקה בה באמת ולהפכא חשוכא לנהורא דילה [נ"א דיליה] כ"א בבחי' עשיה ג"כ שהיא מעשה הצדקה כידוע למשכילים שבחי' עשיה באלקות היא בחי' השפעת והמשכת החיות למטה מטה למאן דלית ליה מגרמיה כלום וכל הזובח את יצרו בזה ופותח ידו ולבבו אתכפאי ס"א ומהפך חשוכא לאור השי"ת השוכן עלינו בבחי' עשיה בעקבות משיחא ויזכה לראות עין בעין בשוב ה' ציון כו':

1 על בן אהובי אחי, שימו נא לבבכם לאלה הדברים
2 הנאמרים בקצרה מאד (ואם ירצה ה' פה אל פה אדבר
3 בם בארוכה), איך היות כל עקר עבודת ה' בעתים הללו
4 בעקבות משיחא - עיקר העבודה בזמנים אלה, של "עקבות
5 משיח, היא עבודת
6 הצדקה, כמו שאמר
7 רבותינו זכרונם-
8 לברכה: "אין ישראל
9 נגאלין אלא בצדקה".
10 ולא אמרו רבותינו
11 זכרונם לברכה "תלמוד
12 תורה שקול כנגד
13 גמילות חסדים", - כפי
14 שהמשנה אומרת במסכת
15 פאה: "ותלמוד תורה
16 כנגד כולם", שתלמוד
17 תורה הוא כנגד כל
18 הדברים הנמנים שם,
19 כולל גם גמילות חסדים,
20 הרי הם לא אמרו זאת
21 אלא בימיהם,
22 שתלמוד-תורה היה
23 עקר העבודה אצלם,
24 ועל בן היו חכמים
25 גדולים תנאים
26 ואמוראים. מה שאין בן בעקבות משיחא, - בימי ביאת
27 המשיח, שנפלה - בחינת "ספת דוד" עד בחינת רגלים
28 ועקביים, שהיא בחינת עשיה - "מלכות דאצילות" שהיא
29 בחינת ה"שכינה" המתלבשת בעולמות בריאה, יצירה, עשיה
30 - הנקראת גם כן "סוכת דוד", שכן דוד הוא הרי מלך ישראל,
31 מרכבה ל"מלכות דאצילות" - ירדה ונפלה עד למוריגה
32 התחתונה של "עשיה", אין דרך לדבקה בה באמת
33 ולהפכא חשוכא - ולהפוך חושך העולם, לנהורא דילה -
34 לאור שלה, [נפח אחר: דיליה] - לאור שלה, בריאם בבחינת
35 עשיה גם כן, - ענין של מעשה - עשיה, לא רק ענין של
36 שכל ודיבור כמו בלימוד התורה, שהיא מעשה הצדקה, -

אך, מדוע דוקא בחינת המעשה של צדקה - הרי כל המצוות
המעשיות האחרות הן ענין של עשיה? - אומר על כך רבנו
הזקן: כידוע למשכילים, שבחינת עשיה באלקות - איזו
השפעה אלקית מצוינת בבחינה של עשיה? היא בחינת
השפעת החיות למטה מטה
למאן דלית ליה מגרמיה כלום. - למי
שאינו לו משל עצמו כלום. ישנה השפעה
אלקית בעולמות המצוינת בשם
"מחשבה", וישנה השפעה המצוינת בשם
"דיבור", אך איזו השפעה מצוינת בשם "עשיה" -
הרי זו אותה השפעה הנמשכת למטה מטה,
למקום שאין בו כלל שום התגלות אלקית, וזה
עולם העשיה, הרי שמעשה הצדקה מכון
ממש נגד הבחינה של עשיה באלקות. שכן, זה
הרי ענין הצדקה, להשפיע לעני שאין לו משלו כלום. וכל הזובח את יצרו
בזה - בענין הצדקה, ופותח ידו ולבבו - לתת צדקה ביד
פתוחה וברגש של לב רחב, אתכפאי סטרא אחרא - נכפית
על-ידיהז ה"סטרא אחרא" (קליפות) לקדושה, ומהפך
חשוכא - ומהפך את החושך לאור השם יתברך, השוכן
עלינו בבחינת עשיה בעקבות משיחא, - בזמן של "עקבות
משיח", ויזכה לראות עין בעין בשוב ה' ציון כו': - שאז
תראה העין הגשמית אלקות, כפי שהעין שלמעלה רואה,
ותהיה זו ראייה של עין גשמית - ענין של עשיה שבו תתגלה
אלקות באופן של ראייה, שההתאמתות שבה היא למעלה
מעלה מאשר על ידי ענין של שכל והבנה.

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם הל' מ"ע רפ"י - הועתק בטיור"ד ר"ס רמז. ואין הכוונה למ"ש בש"ס (שבת קלט, א. סנה צח, א) - דהרי שם כתוב נפדה. והמפרשים [(הרדב"ז והכס"מ וההגהות על הטור) שמצינים מקור דברי הרמב"ם מהמירא דעולא בש"ס (שם)] אין כוונתם - בכ"כ מקומות - להלשון בדיק - כ"א להתוכן. וכמפורסם. וראה שם תיכף בהלכה שלאחרי' ברמב"ם ובמפרשים הנ"ל. וגם במסורת הש"ס וכו' שמביאים שהרמב"ם ה' גורס "ישראל" (במקום "ירושלים") בגמ' - ה"ה מזכירים רק תיבת "ישראל", והגירסא "ישראל" נמצאת בע", משא"כ הגירסא "נגאלין" - לע"ע לא מצאתי בש"ס ויל"ש. וקשה יותר לומר שלהרמב"ם היתה גירסא שלא נמצאת בשום מקום אצלנו מאשר לומר שהרמב"ם מפרש יותר מאשר בש"ס ולכן כותב "נגאלין" (ואדרכא - כצ"ל).
9. פרק א' משנה א'.

יום ראשון

יום רביעי

כד מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיד.

תנאי: והנה הארה . . . 222 מרוב.

מקובל רבי מפי רבי: אין דער צייט פון מחלוקת הידועה, האָבען חסידים דערציילט דעם אלטען רבי'ן די גרויסע יסורים וואָס מ'האָט פון די מתנגדישע פּראָסטע אידען. האָט דער רבי געזאָגט: דער זיידע – אזוי פלעגט דער רבי רופען דעם בעש"ט – האָט זייער ליב געהאָט די פּראָסטע אידען. אין די ערשטע טעג ווען איך בין געווען אין מעזריטש, האָט דער רבי ה"מ געזאָגט: מרגלא בפומי' פון רבי'ן – הבעש"ט – אהבת ישראל איז אהבת המקום, בנים אתם לה' אלקיכם, אז מען האָט האָלט דעם פאָטער האָט מען האָלט די קינדער.

מקבֿל רבי מפי רבי: בְּזֶמַן הַמַּחֲלָקֶת הַיְדוּעָה, סִפְרוּ הַחֲסִידִים לְאַדְמו"ר הֶזְקֵן אֶת גִּדְל הַיְסוּרִים שֶׁסּוֹבְלִים מִפְּשׁוּטֵי הַמַּתְנַגְדִּים. עָנָה הָרַבִּי: הַסָּבָא – כִּךְ הָיָה הָרַבִּי מְכַנֶּה אֶת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב – אָהֵב בְּיִתְרוֹ אֶת הַיְהוּדִים הַפְּשׁוּטִים. בְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהִיטִי בְּמַעֲזֵרִיטֶשׁ, הָרַב הַמַּגִּיד – אָמַר: מִרְגְּלָא בְּפִימִיָּה [=שָׁגוֹר הָיָה בְּפִיו] שֶׁל הָרַבִּי – הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב – אָהֵב יִשְׂרָאֵל הִיא אָהֵב הַמָּקוֹם, "בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם" – הָאוֹהֵב אֶת הָאֵב אוֹהֵב אֶת הַבָּנִים.

יום שני

יום חמישי

כה מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תנאי: והנה שופרי' . . . קיב במ"א.

אָדני אָבי מורי וְרַבִּי [הַרְשֵׁב] כּוֹתֵב בְּאַחַד מִמִּכְתָּבָיו: שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁם כְּבוֹד קִדְשֵׁת אַבּוֹתֵינוּ הַקְדוּשִׁים זְכוּלָלָהּ "נ"ע זי"ע" [=זָכַר צְדִיקִים וְקְדוּשִׁים לְבִרְכָּהּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, נִשְׁמַתָּם עִדָּן, זְכוּתָם יִגְן עָלֵינוּ] שְׁגָם עַל בֵּית צָרִיף לומר "לְתוֹרָה (וּלְחֻפָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים)", עַל-פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ רַז"ל (בְּרִכּוֹת יז, א) "נָשִׂי בְּמֵאֵי זְכִינָן, בְּאֶקְרוּנֵי כו' וּבְאַתְנֻנֵי כו' וְנִטְרִין כו'" [גַּם לְנָשִׁים חֵלֶק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה – עַל יְדֵי שְׁמִסְעוֹת לְבַעֲלִיהֶן].

יום שלישי

יום ששי

כו מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תנאי: והנה . . . הגורל ממש.

משיחות אאמו"ר: אין דעם יציאת מצרים פון חסידות, איז פאראן די מצוה פון סיפור יצ"מ בדבור, דערציילען חסידישע ספורים און דערהערען דעם סיפור אין א פנימית דפנימית. מ'בעדארף וויסען אז יעדער סיפור איז א הוראה בחיים. יעדער סיפור בעדארף בריינגען א מדה טובה און א חיות פנימי אין א הידור מצוה און דערהערען דעם דרכי נועם פון תורת החסידות.

משיחות אָדני אָבי מורי וְרַבִּי [הַרְשֵׁב]: בְּ"יִצְיָאֵת מִצְרַיִם" שֶׁל חֲסִידוֹת קִימָת הַמִּצְוָה שֶׁל סִפּוּר יִצְיָאֵת מִצְרַיִם בְּדַבּוּר, לְסִפּוּר סִפּוּרֵי חֲסִידִים וְ"לְקַלֵּט" אֶת הַסִּפּוּר בְּפִנִּימִית שֶׁל הַפְּנִימִית. יֵשׁ לְדַעַת, שְׁכָל סִפּוּר הוּא הוֹרָאָה בְּחַיִּים; כָּל סִפּוּר צָרִיף לְהִבְיָא [=לְגִרוּם] מְדָה טוֹבָה וְחַיּוּת פְּנִימִית בְּהַדּוּר מִצְוָה, וּלְהַפְנִים אֶת דְּרָכֵי הַנֶּעֱם שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

יום
רביעי

שבת

כז מנחם אב

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש אלול, אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התעודות.

שיעורים. חומש: ראה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קכ"ד.

תניא: ח. זורע . . . בחו"ל וד"ל.

חדש אלול הוא חדש החשבון. דכמו בגשמיות, הנה הבעל עסק.. בכדי שיהיה העסק כדבעי ויתן רוח רב, צריך מזמן לזמן לעשות חשבון ולתקן את כל החסרונות.. כן הוא גם בעבודה הרוחנית בעבודת ה' יתברך, דכל השנה הנה כל ישראל עוסקים בתורה ומצוות ובמדות טובות, בחדש אלול הוא חדש החשבון אשר כל אחד ואחד מישראל, כל חד וחד לפום שעורא דיליה, הן היושב אהל והן הבעל עסק, צריכים לעשות חשבון צדק בנפשם מכל אשר עבר עליהם במשך השנה, ולידע המעלות בעבודתם ולחזקם, ואת החסרונות שבהם ובעבודתם לתקנם.. דעל ידי הכנה טובה זו.. זוכים לשנה טובה ומתוקה בגשמיות ורוחניות.

יום
חמישי

יום ראשון

כח מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קלה קלט.

תניא: ט. אהובי . . . קיד פי תורה.

דרכי הרפואה בחלי הגוף בכלל - שנים הם:

(א) לרפאת את האבר או הכח המקלקל חולה וחלוש.

(ב) לחזק את האברים והכחות הבריאים, אשר הם יתגברו על האבר וכת החולה, לרפאתו.

הדגמא מזה בחלי הנפש הם שני דרכי העבודה: תשובה ומעשים טובים.

יום
שישי

יום שני

כט מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, שני עם פירש"י.

תהלים: קמ"ד.

תניא: ע"כ אהובי . . . ציון כו'.

עם דארף זיין עבודה בכח עצמו. העכער איז אז מ'נעהמט פאר'ן האנט און מ'פירט.

טייערער איז אז עם איז בכח עצמו.

צריכה להיות עבודה בכח עצמו. נעלה יותר הוא - שנוטלים ביד ומוכילים. יקר יותר הוא - כאשר זה בכח עצמו.

שבת
קודש

יום שלישי

ל מנחם אב, ר"ח

ה'תש"ג

מתחילים לומר לזכר ה' אורי. המנהג בבית רבינו, שבמשך היום תוקעים להתלמוד, ומתחילים לתקוע אחר התפלה מיום ב' דראש חדש.

שיעורים. חומש: שופטים, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ה קנ.

תניא: י. אד"ש וחיים . . . נשמתן כו'.

אדמו"ר האמצעי היה אומר בתחלה מאמרים קצרים. ולדגמא: דבור-המתחיל "זכר רב

טובך" - ובאורו - שבסדור, נאמרו בששה המשכים - באריכות יותר קצת מהנדפס.

חציצה בטבילה יום ראשון כ"ד מנחם אב ה'תשע"ה

במים לא עלתה הטבילה מן התורה. ואם היה הדבר החוצץ חופה את כולו, לדעת רב כהנא (יבמות עח, ב) הרי זה חוצץ מן התורה, אף על פי שאינו מקפיד עליו. ותמה הגר"ע איגר (מקואות פ"א מ"א) מדוע השמיטו הרמב"ם ושאר הפוסקים הלכה זו? ואכן, ב'לחם ושמלה' (סי' קצח, שמלה סק"ב) כתב, שכיון שבמקור ההלכה בגמרא (נדה סז, ב) בו נקבעו דיני חציצה בטבילה לא הובאה הלכה זו של רב כהנא - משמע שאין זה להלכה.

ובספר 'גולות עליות' (פ"ט מ"ב פ"א אות ז) ביאר: בפועל, לא תיתכן מציאות שכל גופו מכוסה ודבוק בדבר שאינו מקפיד עליו ואינו מעוניין להסירו, וכוונת רב כהנא היא שאם דבר מכסה את כולו ובכל זאת האדם טוען שאין הוא מקפיד עליו - אינו נאמן, אלא בוודאי כן מקפיד עליו, ולכן חוצץ מן התורה.

הלכות מקואות פרק א, הלכה יב: דבר תורה: אם היה דבר החוצץ חופה את רב האדם או רב הקלי - לא עלתה לתן טבילה. והוא שיקפיד עליו ורוצה להעבירו. ומה הדין כשהדבר החוצץ חופה את חציו של האדם או הכלי?

יש סוברים כי כיון ש'אי אפשר לצמצם', היינו שאדם אינו יכול לדייק במדידתו, הרי גם כשהדבר חופה את חציו - חוצץ (אמרי אש יו"ד סי' עה). ולפי זה, לדעת האומרים (תוס' עירובין ה, ב ד"ה וספק) שמדידה בידי אדם כן 'אפשר לצמצם' - במחצה על מחצה אינו חוצץ מן התורה.

אך בשו"ת מהרי"א הלוי (ח"ב סי' סח) כתב כי כיון שדין חציצה נלמד מהפסוק "ורחץ את בשרו במים" (ויקרא טו, טז) - "שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים", הרי לפחות רוב בשרו צריך לגעת במים ('רובו ככולו'), ואם רק חציו נגע

דם על הידים - אימתי חוצץ? יום שני כ"ה מנחם אב ה'תשע"ה

ומשמעות הדברים היא לא כדברי הרמ"א וה'מגן אברהם', שדם יבש הדבוק על הגוף חוצץ אף לגבי הכהנים שאומנתם בכך ודם הקרבנות דבק בהם. ומה שנאמר בגמרא (זבחים שם) שטבח הרגיל בדם ואינו מקפיד עליו - אין הדם חוצץ, מדובר בדם שעל בגדו, וכן הוא לשון הרמב"ם כאן "טבח שהיה דם על בגדו אינו חוצץ", משמע שעל בשרו חוצץ (אמנם, לענין צבע נפסק, "מי שהיה צובע אין הצבע חוצץ על ידיו ויו"ד שם, שר"ע אדה"ז אור"ח סי' קסא ס"ה) - כי צבע אינו מאוס כל כך, מה שאין-כן דם שנפשו של אדם קצה בו, מקפיד גם מי שאומנתו בכך שלא יהא דם על בשרו בעת שאינו מתעסק בו). ומבארים אחרונים (מחצית השקל אור"ח שם. שו"ר טהרה סי' קצח סק"ג"ב):

שוחט או קצב שידיו מלוכלכות תמיד בדם אין הוא מהווה חציצה גם אם הדם על ידיו (וכדברי הרמ"א ביו"ד, המ"א ואדה"ז באור"ח שם). והמבואר בגמרא (פסחים שם) שהדם חוצץ בין רגלי הכהנים לרצפת העזרה הרי זה משום שרגליהם שקועים בדם עד ברכיהם, וכיון שרוב הרגל מחופה בדם גזרו חכמים שדבר החוצץ החופה את הרוב חוצץ אף שאינו מקפיד עליו (ראה לעיל פ"א ה"ב). וכן פסק אדה"ז (שם): "מי שאומנתו להיות שוחט או קצב וידיו מלוכלכות תמיד בדם אינו חוצץ... וכל זה במיעוט היד, אבל אם רוב היד מכוסה... חוצץ אפילו לאותם שאין דרכם להקפיד".

הלכות מקואות פרק ג, הלכות יז: טבח שהיה דם על בגדיו - אינו חוצץ, מפני שאינו מקפיד. מוכר רבב שהיה רבב על בגדו - אינו חוצץ... היה הטבח מוכר רבב והיה על בגדו דם ורבב - הרי זה כפסח אם חוצץ, מפני שהן שנים ומקפיד, או אינו חוצץ, שהרי מלאכתו היא ואינו מקפיד. כתב הרמ"א (יו"ד סי' קצח סק"ז): "מי שאומנתו להיות שוחט או קצב וידיו תמיד מלוכלכות בדם, אינו חוצץ", והוסיף ה'מגן אברהם' (אור"ח סי' קסא סק"ז) שבטבח שהוא גם מוכר רבב (שומן, חלב וכד') ודם עם רבב על ידו, כיון שספק בגמרא (זבחים עח, ב - מקור הלכה זו ברמב"ם) מה דינו, כי אף שעל כל אחד מהם לחוד אינו מקפיד, יתכן שעל שניהם יחד מקפיד - יש להקל לענין נטילת ידים ולהחמיר לענין טבילת נדה.

והקשה ה'שבות יעקב' (ח"א סי' טט): בערכי פסחים היו פוקקים את הנקב היוצא מהעזרה כדי למנוע את יציאת דם קרבנות הפסח שנשחטו (פסחים סה, ב) ואמרו חכמים שזהו משום ששבח הוא לבני אהרן הכהנים שילכו בעזרה כשהם שקועים בדם עד ברכיהם. ושואלת הגמרא: הרי הדם חוצץ בין רגלי הכהנים לרצפת העזרה? ומתרת: הדם הוא מהמשקין שאם הם יבשים חוצצים בטבילה, אך אם הם לחים - אינם חוצצים, והרי הדם בעזרה לח.

מקוה אדום יום שלישי כ"ו מנחם אב ה'תשע"ה

בו דברים אחרים שאינם כשרים למקוה, אלא שכל עוד מראה המקוה לא נשתנה מחמתם הרי הם בטלים ברוב, אך אם מראה הדבר המעורב ניכר במקוה, אין הוא בטל ולכן המקוה כולו נפסל (קריית ספר).

הלכות מקואות פרק ז, הלכה א: אין המקוה נפסל לא בשנוי הטעם ולא בשנוי הריח, אלא בשנוי מראה בלבד. בטעם הפסול של מקוה שנשתנה מראהו, נחלקו הדעות: יש אומרים שפסול מן התורה, משום שמעורבים

ולהלן (הלכה ז) מבואר שאם הדיחו במקווה זיתים וענבים ושינו את מראיו כשר, כי רק דבר שיש בו ממש פוסל בשינוי מראה ולא צבע בלבד שאין בו ממש. וטעם הדבר: לפי הדעה הראשונה, עצם שינוי המראה אינו גורם לפסול אלא הדבר שנפל לתוך המקווה ומעורב בו הוא הפוסל (כיון שאינו בטל), ולכן אין לפסול כאשר לא התערב שום דבר ממשי במקווה, אך לפי הדעה שהפסול הוא מטעם גזרה שמא יבואו לטבול במקווה של שאר משקין, הרי לא שייך לגזור שמא יבואו לטבול בדבר שאין בו ממשות (ראה מורשת משה שם).

ויש אומרים שהפסול הוא מדרבנן, משום שנראה כמקווה של משקין אחרים שאינם מים, ואם נכשיר אותו יטעו לחשוב שגם מקווה של משקין אחרים כשר (בעלי הנפש להראב"ד, שער המים, וראה שו"ת מהרש"ם ג, יג). ונפקא מינה בין הדעות, כאשר התערב במקווה דבר גוש ונימוח בתוכו: אם טעם הפסול הוא משום שהדבר המעורב אינו בטל, הרי זה שייך גם בדבר גוש שהתערב, אך אם הפסול הוא מדרבנן משום שנראה כמקווה של שאר משקין, הרי בדבר גוש שנימוח אין אפשרות לטעות ולחשוב שהמקווה כולו עשוי מדבר גוש ואין סיבה לפסול אותו (שו"ת מהרש"ם שם, וראה מורשת משה – מקואות סי' כט).

מה ממעט משיעור הנקב לעירוב המקואות? יום רביעי כ"ז מנחם אב ה'תשע"ה

אלו ימעטו את שיעורו של נקב שפופרת הנוד וימנעו את עירוב המקואות?

אמנם ה'בית יוסף' (יו"ד סי' קא ד"ה הבא) כתב שאכן גם לדעת חכמים שדברים שתחילת בריאתם במים מטבילים בהם, עם כל זאת ממעטים הם את הנקב. ומבאר זאת הגידולי טהרה: כל שבריאתם מן המים טובלים בהם משום שנחשבים כמים, אבל גם המים עצמם אם הם קרושים הרי הם ממעטים את הנקב כי בכך קילוח המים ממקוה למקוה יהיה פחות מהשיעור, ואף אלו שבריאתם במים ממעטים את שיעור קילוח המים.

וב'חידושי מהרי"ח' (מקואות שם) הביא את ביאורו של ה'מגן אברהם' (אור"ח סי' קסב סק"ז):

אלו שבריאתם במים טובלים בהם דוקא כשהם מרוסקים, ובאופן כזה אכן אינם ממעטים משיעור הנקב, אבל אם לא ריסקום אין טובלים בהם, וכן אם הם נמצאים בנקב של שפופרת הנוד - ממעטים משיעורו.

הלכות מקואות פרק ח, הלכה ו: פל' שיעמוד בשפופרת הנוד – ממעט, ואפילו בדברים שהן מבריתו של מים.

לדעת חכמים (מקואות פ"ו מ"ז) כל דבר הנמצא בנקב משיעורו כשפופרת הנוד - בין עפר בין צורות בין יבחושים אדומים הנבראים במים (רע"ב שם) - ממעט את שיעור הנקב בכותל שבין שני מקואות ואין המקואות מתערבים. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, דבר הנברא מן המים אינו ממעט את שיעור הנקב. ופסק הרמב"ם כחכמים ש"אפילו דברים שהם מבריתו של מים" - ממעט.

והקשה ה'תוספות יום טוב' (שם ד"ה רשב"א): כאן פסק הרמב"ם כחכמים שדברים שבריאתם מן המים ממעטים בשיעור הנקב, ואילו להלן (בהל' יא) כתב "כל שתחילת ברייתו מן המים, כגון יבחושין אדומין, מטבילין בו", שזוהי דעת רבן שמעון בן גמליאל (ובחים כב, א), והלא אם כשר לטבול בדברים שבריאתם במים לא יתכן שדברים

המטרה של שפשוף הידיים יום חמישי כ"ח מנחם אב ה'תשע"ה

נועדה להסיר את המים הראשונים שנטמאו מידי, כדי שלא יטמאו את הלחם כאשר יגע בו, אך רק לאכילת תרומה החמירו בכך, ואילו באכילת חולין לא החמירו ליטול פעם שניה אלא הסתפקו בניגוב המים של הנטילה הראשונה, כמבואר בהלכות ברכות (פ"ו ה"כ): 'צריך אדם לנגב את ידיו ואחר-כך יאכל', ולאכילת תרומה לא הסתפקו בניגוב שמא לא ינגב היטב, ולכן החמירו ליטול פעם נוספת.

ולפי זה יש לומר שלדעת הרמב"ם שפשוף הידיים הוא חלק מהנטילה השניה, ומטרתו למעט את כמות המים שנשארו על היד מהנטילה הראשונה, שאם לא כן יתבטלו מי הנטילה השנייה במי הנטילה הראשונה המרובים וממילא לא יוכלו לטהרם.

ולפי זה מובן שדין השפשוף שייך רק בנטילה לתרומה, אך בנטילה לחולין בלאו-הכי אין נוטלים פעם שניה אלא מסתפקים בניגוב, וממילא אין צורך בשפשוף (עצי אלמוגים סי' קסב, פ).

הלכות מקואות פרק יא, הלכה ב: וְכָל הַנוֹטֵל יָדָיו צָרִיךְ לְשַׁפֵּשֵׁף.

דיני נטילת ידיים מופיעים ברמב"ם בשני מקומות: בהלכות ברכות (פרק ו) באו דיני נטילת ידיים לאכילת לחם רגיל של חולין, ובהלכות מקואות מדובר על דיני נטילת ידיים לאכילת תרומה.

והנה, הלכה זו של שפשוף הידיים לאחר הנטילה, מופיעה רק כאן ואינה מוזכרת בהלכות ברכות. וכתב ה'בית יוסף' (אור"ח סי' קסב) שלענין זה אין סברא לחלק בין נטילת ידיים לחולין לנטילה לתרומה, ולכן צריך לומר שהרמב"ם לא הזכיר זאת בהלכות ברכות משום שסמך על הלכה זו.

אך יש מבארים שאכן לדעת הרמב"ם דין השפשוף נאמר רק בנטילה לתרומה ולא לחולין. וטעם הדבר הוא כי מצינו חילוק נוסף לדעתו בין נטילת ידיים לחולין ולתרומה, כמבואר בהלכה הבאה: 'הנוטל שתי ידיו לתרומה צריך לחזור וליטול פעם שניה', ומבואר שם שהנטילה השנייה

תשלומי נזק בהמה שאכלה ברשות הרבים יום שישי כ"ט מנחם אב ה'תשע"ה

ונהנית... משלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול", הרי בגמרא מבואר שהן שתי דעות חלוקות, לדעה אחת משלם 'דמי עמיר' ולדעה שניה - 'דמי שעורים בזול', ו"היאך פסק כדברי שניהם, דהא פליגי?"

ומיישב ה'בית יוסף' (שם ד"ה אכלה. וכ"כ בכסף משנה):

הרמב"ם סובר ש'עמיר' אינו קש ותבן אלא אגודת שבולים של שעורים, ולדעתו אין מחלוקת בין רבה ורבא, אלא שרבה האומר 'דמי עמיר', היינו אגודת שבולים, מתכוין לזמן הקציר שאז הדרך להאכיל את הבהמה שבולים עם הגרעינים. ורבא האומר שמשלם 'דמי שעורים בזול' מדבר בשאר העונות שאז מאכילים אותם רק את גרעיני השעורה (ואמירתו 'בזול' מתאימה גם לפי רבה).

ולהלכה כתב ה'בית יוסף': כיון שביאור זה אינו מפורש בלשון הרמב"ם יש לפסוק לקולא, ככל ספק ממון, כי שמא יש לנקוט כפירוש רש"י בדעת רבה, ואין הנתבע צריך לשלם אלא 'דמי עמיר' שזהו תבן או קש. וכן פסק ב'שלחן ערוך' (חור"ם שם ס' ח).

הלכות נזקי ממון פרק ג, הלכה ב: נִכְנְסָה לְרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק וְאָכְלָה שְׂמִשְׁמִין אוֹ לֹט וְכִיּוּצָא בָּהֶם בְּשׁוּחַ דִּינָר – מִשְׁלֵם דִּינָר. וְאִם אָכְלָתָּן בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְנִהְיָתָ – רֹאשִׁין אוֹתָן בְּאֵלוּ חֶם שְׁעוּרִים אוֹ עֵמִיר, וּמִשְׁלֵם דְּמֵי עֵמִיר אוֹ דְּמֵי שְׁעוּרִים בְּזוּל. "השן מועדת לאכול את הראוי לה" ואם הבהמה אכלה פירות או ירקות ברשות הניזק משלם בעליה נזק שלם, אבל אם אכלה ברשות הרבים משלם 'מה שנהנית' (בבא קמא יט, ב). ונחלקו אמוראים בדבר (שם כ, א):

לדעת רבה משלם 'דמי עמיר' ואף אם הבהמה אכלה שעורים משלם רק את הסכום שהיה משלם עבור עמיר (קש ותבן) שהם זולים יותר, כי יכול לטעון שלא היה מאכילה שעורים היקרים יותר, ואילו לדעת רבא משלם 'דמי שעורים בזול', היינו לא כפי שנער השוק כי יכול היה להשיג שעורים כפי שנער הזול, שהוא פחות שליש (ע"פ רש"י שם) אך אינו משלם 'דמי עמיר' כי מעריכים שאם היה משיג לבהמתו שעורים בזול היה מאכילה בהם (ים של שלמה פ"ב סי' טו).

והקשה ה'טור' (חור"מ סי' שצא. וכן מגיד משנה כאן):

איך כתב הרמב"ם "אם אכלה אותן ברשות הרבים

'מועד לשופרות' שבת קודש ל' מנחם אב ה'תשע"ה

נעשה 'מועד לשופרות', הרי שנעשה מועד גם אם הדבר היה שלוש פעמים כתוצאה מגורם חיצוני. ויש לבאר את טעם החילוק:

בשור מועד, אם קיים חשש שהשור עשוי לנגוח די בכך כדי לקבוע שהוא 'מועד' ולחייב את הבעלים בתשלום מלא על נזק שייעשה על-ידו שהרי שור תם משלם רק חצי נזק משום שרוב השוורים אינם רגילים לנגוח (בשונה מנזק שנעשה על-ידי אכילת הבהמה או הילוכה ('שן ורגל') שהוא דבר מצוי ומשלמים עליו נזק שלם מלכתחילה), וכאשר השור נגח שלוש פעמים, אפילו אם היה זה כתוצאה מגורם חיצוני, על אף שאין וודאות שהוא נגחן בטבעו, כבר לא קיימת לגביו וודאות שאינו עשוי לנגוח, וחייבים הבעלים לשמור כראוי שלא יגח, ואם לא מילאו חובתם - עליהם לשלם נזק שלם. מה-שאינ-כן בקביעת הווסת, ההנחה היא שזה טבעה רק כאשר אין השפעה חיצונית על הגוף.

(מורומי שדה בבא קמא כד, א)

הלכות נזקי ממון פרק ו, הלכה יא: שָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר וְנָגַח, קוֹל שׁוֹפָר וְנָגַח, קוֹל שׁוֹפָר וְנָגַח – נִעְשֶׂה מוֹעֵד לְשׁוֹפְרוֹת.

דין שור מועד מבוסס על ההנחה שכאשר שור נגח שלוש פעמים יש להניח שאין זה צירוף מקרים סתמי, אלא שור זה הוא נגחן בטבעו ולכן יש להניח שישבו ויגח. בדומה לכך מצאנו בדיני 'וסתות', שכאשר אשה רואה דם במשך שלוש פעמים במועד קבוע, מניחים שאין זה צירוף מקרים סתמי אלא שטבעה לראות במועד זה ולכן יש להניח שתשוב ותראה באותו זמן. עם זאת, קיים הבדל בין הדינים, שכן לגבי דיני וסתות נפסק (הלכות איסורי ביאה פ"ח, ה) שאם ראתה דם כמה פעמים מחמת גורם חיצוני, כגון מחמת שקפצה או נשאה משא כבד וכיו"ב, אפילו אם הדבר נשנה כמה פעמים אין בכך כדי לקבוע וסת, ואילו בהלכה זו נפסק ששור שנגח כתוצאה משמיעת קול שופר, אם הדבר היה שלוש פעמים

אגרות קודש

[מנחם אב, ה'תשל"א]

ועד כפר חב"ד

תודה נפשית על הבשורה הטובה וההתעוררות וההוספה במשפט זו תורה ובצדקה,

ויהי רצון שבקרוב ממש נזכה לקיום ההבטחה ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה בביאת משיח צדקנו, ויהפכו ימים אלו לששון ולשמחה.

מנחם שניאורסאהן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ד-ל' מנחם-אב ה'תשע"ה

יום ראשון כ"ד מנחם-אב ה'תשע"ה

הלכות פלים

פרק שבעה ועשרים

1 א. שלש תבות הן:

2 תבה שנפחתה מצדה - טמאה מדרס⁴; מלמעלה⁵ -
3 טמאה טמא מת⁶; והבאה במדה⁷ - טהורה מכלום⁸.

(1) יבאר ששלוש דרכים הן בשלוש תיבות ובשלוש עריבות. וג' עגלות וג' תריסים וג' תרבוסיים וג' כסיסים וג' מיטות וג' מטפחות וג' סככות וג' סנדלים וג' קופות וג' פנקסות. (2) כלים פרק כ"ד משנה ד. (3) רובי ההלכות שבפרק זה הם סיכום דינים שנכתבו בפרקים הקודמים. (4) וכן בשאר טומאות. (5) נפחתה מלמעלה. (6) אבל לא טומאת מידרס. [כלל הוא בדינו: כל מקום שאמרו טמא מידרס - מיטמא גם בשאר טומאות (ראה למעלה פרק כ"ג הלכה א) ובמקום שאמרו "טמא מת" הכוונה לכל הטומאות חוץ למידרס]. (7) שהיא מחזיקה ארבעים סאה. (8) המדובר בתיבה שאינה מיוחדת למידרס, אלא שלפעמים יושבים עליה, ולפיכך, כל זמן שהיא ראוייה לעיקר מלאכתה - לקבלת חפצים - היא מיטמאה גם במידרס, וכשבטלה מתורת כלי קיבול אינה מיטמאה מידרס מפני שבטל העיקר בטלה הטפילה, כמו שנתבאר בפרק כ"א הלכה ו. אבל דבר המיוחד לשכיבה או ישיבה מיטמא מידרס מן התורה אפילו אם הוא בא במידה, ומתוך כך מיטמא גם בשאר טומאות מדברי סופרים, בהתאם להכלל האמור בנידה מט, א: "כל המטמא מידרס מטמא מת".

4 ב. שלש ערכות הן:

5 ערכה משני לגין ועד תשעה קבין שנסדקה - טמאה
6 מדרס; שלמה - טמאה טמא מת⁹; והבאה במדה -
7 טהורה מכלום.

(9) וכן שאר טומאות חוץ לטומאת מידרס.

8 ג. שלש עגלות הן:

9 העשויה כקתדרה¹⁰ - טמאה מדרס¹¹; כמטה¹² -
10 טמאה טמא מת; ושל אבנים¹³ - טהורה מכלום¹⁴.

(10) בתבנית כיסא שארכו כרחבו ומוקף משלושה צדדים. (11) עשויה לשבת עליה. (12) ארוכה וצרה. עגלה שכוו תשמישה להוביל בה משאות ואם יושב עליה אדם אומרים לו: עמוד ונעשה מלאכתנו. (13) העשויה להוליך בה אבנים גדולות. (14) שוליה הם עצים מונחים לאורך העגלה ולרחבה וביניהם ריווח גדול ואי אפשר לשבת עליה.

ד. שלשה תריסין¹⁵ הן:

11 תריס הכפוף¹⁶ - טמא מדרס¹⁷; ושמשיקין בו
12 בקמפון¹⁸ - טמא טמא מת; ודיצת הערביים¹⁹ -
14 טהורה מכלום; לפי שהיא עשויה לצורה²⁰ בלבד
15 ואינה ממשמשי אדם, וכל פלי שאינו ממשמשי
16 אדם - אינו מקבל טמאה כל עקר.

(15) מגינים של לוחמים. (16) בתבנית מרזב והוא מקיף את הגוף משלושה צדדים ומגן מפני חיצוי האוייב. (17) מפני שהחיילים שוכבים בו בשדה הקרב. (18) בשדה משחקי הקרב והוא ישר וקטן מתריס של לוחמים ואין משתמשים בו לשכיבה וישיבה. (19) תריס קטן שמשמש רק לשחוק ילדים. (20) להתגדר בה.

ה. שלשה תרבוסיין של עזר²¹ הן:

17 של ספרים²² - טמא מדרס; ושאוקלין עליו - טמא
18 טמא מת²³; ושוטחים עליו את היתים - טהור
19 מכלום, לפי שאינו ממשמשי אדם²⁴.

(21) כלי עזר פשוט שלא ניטלו שערותיו. (22) שמושיבים עליו את המסתפרים. (23) אבל לא מידרס מפני שאומרים ליושב עליו: עמוד ונעשה מלאכתנו, היינו לאכול עליו. (24) והוא משמש משמשי אדם בלבד.

ו. שלשה בסיסאות²⁵ הן:

21 שלפני המטה²⁶ ושלפני²⁷ הסופרים²⁸ - טמא מדרס;
22 של שלחן²⁹ - טמא טמא מת; ושל מגדל³⁰ - טהור
23 מכלום, לפי שהוא מקצת מגדל³¹ וצורתו מוכחת
24 עליו.

(25) כלים המשמשים להעמיד עליהם מה שהוא. (26) שהיורד מן המיטה מעמיד רגליו עליו, כדי שלא לעמוד על הקרקע או הריצפה הקרה. (27) המשמש לו הדום לרגליו. (28) לא נתברר לי למה קרא לשני אלה "בסיס". (29) במשנתנו כתוב "של דלופקי" ובמשנה כלים פרק כ"ב, א מפרש רבינו שדלופקי "הוא שולחן מוכן לשתייה והוא ארוך ובו מקומות לכלי היין ולכלי הפירות". ונראה שגם כאן התכוון לשולחן כזה. [בירושלמי שבת פרק י"ז הלכה ב אמר רבי לעזר: "דולפקי למה היא טמאה? מפני שהשמש אוכל עליה, בסיס ידיה (שלו) למה טמאה? מפני שהשמש עומד עליה". משמע, שהמסובים אינם יושבים ליד הדולפקי והוא משמש להעמיד עליו הכלים והאוכלין ומשקין שהשמש מגישם למסובים, ולפיכך שאל רבי לעזר למה הוא מקבל טמאה הלא הוא משמש כלים בלבד? והשיב מפני שהשמש אוכל עליו. ולמה אין הבסיס מקבל טומאת מידרס, הלא השמש עומד עליו? מפני שהבסיס לא נעשה לשם דריסת האדם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות כלים קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפרק א הלכה ג, שעור בעלי חיים שבים אינו מיטמא כלל.

עליו, ואף על פי כן הוא מקבל שאר טומאות כחלק מן הדולפקי. (30) שמעמידים עליו ארון גדול עשוי כמגדל, והוא מקבל ארבעים סאה. (31) הוא חלק מן המגדל שאינו מקבל טומאה.

22 יא. שלשה עורות הן:

23 העשוי לשטיח⁴⁶ - טמא מדרס; והעשוי לתכריף⁴⁷ פלים⁴⁸ - טמא טמא מת; ושל רצועות⁴⁸ ושל סנדלין⁴⁹ - טהור מכלום, לפי שאין עליו צורת פלי.

(46) שפורסים אותו על הקרקע ויושבים עליו. (47) לכרוך בו כלים. (48) פירוש, עור שייחדו לרצועות ולא חתכו עדיין, ואם כן לא נגמרה מלאכתו ונתבאר כבר כמה פעמים, שדבר שלא נגמרה מלאכתו אינו מקבל טומאה, אבל רצועות חתוכות מקבלות טומאה (רבינו בהלכות טומאת צרעת פרק י"ג הלכה ו').

26 יב. שלשה סדינין הן:

27 העשוי לשכיבה - טמא מדרס; והעשוי לפרכת - טמא טמא מת⁴⁹; ושל צורות, שעושין אותו כדי שיתלמד ממנו הרוקם⁵⁰ - טהור מכלום, לפי שאינו ממשמשי אדם.

(49) מפני שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו יש עליו תורת בגד (ביצה יד, ב). (50) עשו צורות שונות על הסדין כדי שהרוקם ירקום כמותן.

31 יג. שלש מטפחות הן:

32 של ידיים⁵¹ - טמאה מדרס⁵²; ושל ספרים - טמאה טמא מת⁵³; ושל תכריכי המת ושל נבלי בני לוי⁵⁴ - טהורה מכלום, לפי שאין ממשמשי אדם.

(51) שמנגבים בה את הידיים. (52) בירושלמי כלאים פרק ט הלכה ב מפרש: מפני שנותנה על הכסת וישן עליה. (53) בירושלמי שם אמרו: "מפני שעושה אותה כמין תוך ונותנה בחיקו ומתחמם בה". (54) שהלוויים המנגנים בבית המקדש מכסים בהן נבליהם וכלי ניגון אחרים.

35 יד. עור העשוי כמו יד, שמכניסין בו היד והאצבעות מפני הצנה וכיצא בהן, הוא הנקרא פרקלינין. ושלשה פרקלינין הן:

36 של צידי תיה ועוף⁵⁵ - טמא מדרס, שהרי נשען עליו⁵⁶; ושל חגבים⁵⁷ - טמא טמא מת, שנותנין בו החגבים; ושל קניצים⁵⁸, שבו מקיציין פרות - טהור מכלום, לפי שאינו ממשמשי אדם⁵⁹.

(55) הציידים משתמשים בעופות גדולים וחזקים מלומדים לצוד עופות וחיות קטנות, וכשהם יוצאים לצייד לובשים פרקלין על היד ומעמידים עליו את העוף הנשמע לפקודתו ורודף אחר בעלי חיים כשבעליו נותן לו את האות. הפרקלין הוא חזק ורחב ומגן על ידו של הצייד מפני שריטות ציפורני

1 ז. שלש מטות הן:

2 העשויה לשכיבה - טמאה מדרס; ושל זגגים שנותנין בה פלי זכוכית - טמאה טמא מת; ושל סרגין שמסרגין עליה את הסבכות - טהורה מכלום, לפי שאינה ממשמשי אדם.

6 ח. שלש משפלות³² הן:

7 של זבל - טמאה מדרס³³; של תבן³⁴ - טמאה טמא מת; והפחלץ של גמלים³⁵ - טהור מכלום; לפי שהחבלים שלו קשים ביותר³⁶ ועבים ואינו ראוי לקבל תבן וכיצא בו³⁷, ונמצא שאין עליו תורת פלי אלא חבלים בלבד.

(32) סלים גדולים שמוליכים בהם זבל או תבן. (33) מפני שיש לה כיסוי חלקי מלמעלה והנהג יושב עליו. (34) פתוחה מלמעלה והנהג יושב על התבן. (35) רשת עשויה מחבלים עבים וניקבי הסריגה רחבים יותר מכמוציא רימון. (36) ואי אפשר לשבת עליו. (37) והדומה לו, ולכן אינו מקבל שאר טומאות שהרי אינו ראוי לקבלה.

12 ט. שלשה מפצין³⁸ הן:

13 העשוי לשיבה - טמא מדרס³⁹; ושל צבעים שמניחין בו את הפלים⁴⁰ - טמא טמא מת⁴¹; ושל גתות שנותנין עליו ענבים ומחפין בו - טהור מכלום, לפי שאינו ממשמשי אדם⁴².

(38) מחצלאות. (39) בשבת פד, ב למדו מן הכתוב (ויקרא טו, ד): "כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא", שמפץ מיטמא מידרס אף על פי שהוא מפשוטי כלי עץ. ומתוך שמיטמא מידרס - מיטמא גם בשאר טומאות, מן הכלל: שכל המטמא מידרס מיטמא טמא מת. (40) וכורכים אותם בו. (41) מפני שהוא עשוי לקבלה אינו נידון כפשוטי כלי עץ, ומפני שלא נעשה לשיבה אינו מיטמא מידרס. (42) וכבר נתבאר, שפשוטי כלי עץ, שאינם משמשים את האדם עצמו אלא כלי או חפציו ורק בשעת מלאכה בלבד - אינם מקבלים טומאה.

17 י. שלש חמתות⁴³ הן ושלשה תורמלין⁴⁴ הן:

18 המקבלין בשעור - טמאין מדרס. וכמה שעורין? החמת - ארבעה קבין, והתורמיל - חמשה. ושאין מקבלין בשעור - טמאים טמא מת; ושל עורות הדג - טהור מכלום⁴⁵.

(43) נודות. (44) ילקוט הרועים. (45) נתבאר למעלה

העוף. (56) כשהצייד רוצה לנוח הוא מוריד את העוף מעל ידו, פושט את הפרקלין ומשעין גבו על עץ, וכדי שלא ילכלך את בגדיו הוא משים את הפרקלין ביניהם ובין העץ. (57) שתופסים בהם חגבים. (58) מלקטי פירות לחים. (59) תשמישם הוא להגן מפני הלכלוך בלבד ואין זה צורך גוף האדם עצמו (ראה למעלה פרק ז הלכה ב).

22 הוֹלְכִין אַחֲרֶיהָ? שָׁאֵם נִקְבָּה⁷⁶ בְּמוֹצֵיא רְמוֹן -
23 שְׂתִיחָהּ טְהוֹרוֹת⁷⁷.

(71) בלוייה. (72) בבריאה היה נקב קטן וחיבר לה את המהוה וסגר את הנקב, ואחר כך ניקבה הגדולה כמוציא רימון ונקב זה לא תוקן. (73) ואם נגעו טומאה במהוה לא נטמאה, אף על פי שהיא שלימה (כסף משנה). (74) ושתייה בריאות או מהוהות. (75) ושתייה בריאות או מהוהות. (76) אחר שטלא את הנקב הקטן הראשון. (77) אינן מקבלות טומאה. מפני שהמהוה היא טפילה לבריאה וכן הקטנה לגדולה והחיצונה לפנימית.

1 מו. שֶׁלֶשׁ סִבְכוֹת הֵן:

2 שֶׁל יִלְדָּה⁶⁰ - טְמֵאָה מְדֻרָּס⁶¹; וְשֶׁל זִקְנָה⁶² - טְמֵאָה
3 טְמֵאָה מֵת⁶³; וְשֶׁעוֹשִׂין לְשֹׁחַק בָּהּ לְשׁוֹתֵי שֶׁכָּר⁶⁴ -
4 טְהוֹרָה מְכֻלָּם, לְפִי שְׂאִינָה מִמַּשְׁמָשִׁי אָדָם.

24 יח. שֶׁלֶשֶׁה פְּנֻקְסוֹת הֵן:
25 הָאֶפִּיפִירִין⁷⁸. שְׂמִיחִין עָלָיו הַסְּפָרִים - טְמֵא
26 מְדֻרָּס⁷⁹; וְשִׁישׁ בּוֹ בֵּית קְבוּל שְׁעוּהָ⁸⁰ - טְמֵא טְמֵא
27 מֵת⁸¹; וְחֶלְקָה⁸² - טְהוֹרָה מְכֻלָּם, לְפִי שְׂאִין עָלָיו
28 צוּרֵת כְּלִי⁸³ וְאִינוּ רְאוּי לְמְדֻרָּס⁸⁴.

(78) שני לוחות עץ מחוברים בצירים וביניהם מונחים הניירות או הקלף. על גבי הלוחות מניחים ספרים וכשהסופר רוצה לכתוב הוא פותח את הקיפול ויושב על שני הלוחות וכותב על הקלף המונח ביניהם. (79) משום שהוא עשוי גם לשיבה. (80) המדובר כאן בלוחות קטנים שאינם ראויים לשיבה. ואם יש בהם בית קיבול להניח בו שעווה למרוח על הלוח ולכתוב עליו בחרט (בתקופה העתיקה רגילים היו לכתוב בחרט על גבי שעווה ואפשר היה להחליק את החרוט על השעווה ולכתוב עליה שנית). (81) ככל כלי קיבול. (82) כלומר, הלוח הוא שטוח ואין בו בית קיבול. (83) והוא קרש פשוט. (84) המדובר בקטן שאין בו כדי לשיבה.

5 מו. שֶׁלֶשֶׁה סִנְדְּלִין הֵן:

6 שֶׁל אָדָם - טְמֵא מְדֻרָּס; שֶׁל מִתְכַּחַת שֶׁל בְּהֵמָה⁶⁵ -
7 טְמֵא טְמֵא מֵת⁶⁶; שֶׁל שְׁעָם⁶⁷ וְשֶׁל צְפִירָה⁶⁸ - טְהוֹר
8 מְכֻלָּם⁶⁹. כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל כְּלִי שְׂאִינוּ רְאוּי
9 לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמִרְכָּב, אוֹ שֶׁהוּא רְאוּי וְלֹא נַעֲשֶׂה
10 [לְכָד] אֲלֵא לְמִלְאכָה אַחֶרֶת - הֲרִי הוּא טְהוֹר מִן
11 הַמְדֻרָּס; נַעֲשֶׂה לְמִלְאכָה אַחֶרֶת וּמַשְׁמָשׁ עִמָּה אֵת
12 הַיְּשִׁיבָה, כְּגוֹן הַטְּלִית וְהִרְדִּיד - מִתְטַמֵּא בְּמְדֻרָּס.
13 וְכָל הַמִּתְטַמֵּא בְּמְדֻרָּס - מִתְטַמֵּא בְּמֵת; וְיֵשׁ מִתְטַמֵּא
14 בְּמֵת וְאִינוּ מִתְטַמֵּא בְּמְדֻרָּס, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְכָל
15 הַמִּתְטַמֵּא בְּמֵת - מִתְטַמֵּא בְּשֶׁאֵר אַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת, בֵּין
16 אַבּוֹת שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם, וּמִתְטַמֵּאִין
17 בְּמַשְׁקִין⁷⁰.

29 א. כָּל הַכֵּלִים² שִׁישׁ לָהֶן בֵּית קְבוּל שְׁנֻטְמָאוּ
30 אַחֲרֵיהֶן בְּמַשְׁקִין³ - לֹא נְטֵמָא תוֹכָן לְתִרּוּמָה⁴, וְלֹא
31 אֲגֻנִיָּה⁵ וְלֹא אֲזִינִין וְלֹא מְקוֹם אֲצִבַּע הַשּׁוֹקֵעַ בְּשִׁפְת
32 הַכְּלִי⁶. נְטֵמָא תוֹךְ הַכְּלִי - נְטֵמָא כָּלָן. נִפְלֹ מַשְׁקִין
33 טְמֵאִין עַל פְּנֵי הַכֵּלִים⁸ אוֹ עַל אֲגֻנִיָּה אוֹ עַל אֲזִינִין
34 אוֹ עַל יְדוֹת הַכֵּלִים⁹ הַמְּקַבְּלִין - הֲרִי זֶה מְנַגֵּחַן¹⁰ וְהֵן
35 טְהוֹרִין¹¹. וְאֶפְלוּ אַחֲרֵי הַכְּלִי כָּלֹ לֹא נְטֵמָאוּ.

(1) יבאר הכלים שיש להם אחוריים ותוך, ושאיין להם וכו'. ודין כיס שבתוך כיס, שנטמא אחד מהן במשקין. (2) כלים פכ"ה מ"ו. (3) משקין טמאים נגעו באחורי הכלי. (4) אבל לקודש גם תוכן טמא (שם מ"ט). (בפסחים יז, ב אמר ר' יהודה: "במה דברים אמורים? שנטמאו מחמת משקין (שמטמאים כלים מגזירת חכמים), אבל נטמאו מחמת שרץ (שמטמא מן התורה) נטמא תוכו - נטמא גבו, נטמא גבו - נטמא תוכו"). (5) שפתות הכלים. (6) רגילים היו לעשות שקיעה בשפת הכלי, מקום להניח בו אצבע אגודל כשהאדם נושא את הקדירה. (7) כל אלו שנימנו למעלה. (8) בסיסי הכלים המחוברים להם. (9) כגון יד

(65) היוצאים למלחמה מנעילים סנדלי ברזל על פרסות סוסיהם. (66) בשבת נט, א נאמרו שלושה טעמים בדבר: א. במלחמה, כשאין כלים מצויים, שותים החיילים בהם מים; ב. כשהאדם בורח הוא שם את הסנדלים על רגליו ורץ על הקוצים והברקנים; ג. החיילים נותנים בו שמן לסוך את גופם. (67) מין עץ רך. (68) מין גמי. ויש מפרשים לולבי דקל. (69) המדובר בסנדלים של בהמה, וכלי בהמה - אינם מקבלים טומאה. וסנדלים אלה אינם ראויים לתשמישים האמורים למעלה. (70) אף על פי שהם ראשון לטומאה (ראה פרק ז מהלכות אבות הטומאות הלכה ב).

18 יז. שֶׁלֶשׁ קְפוֹת הֵן:

19 מַהוּהָה⁷¹ שֶׁטְלָאָה עַל הַבְּרִיאָה⁷² - הוֹלְכִין אַחֲרֵי
20 הַבְּרִיאָה⁷³; קִטְנָה עַל הַגְּדוּלָּה⁷⁴ - הוֹלְכִין אַחֲרֵי
21 הַגְּדוּלָּה; הִיוּ שְׁוֹת⁷⁵ - הוֹלְכִין אַחֲרֵי הַפְּנִימִית. פִּיצֵד

ב/תפארת ישראל' מבאר, ששוליהן כפופים קצת כלפי מעלה, כדי שלא יסתמו נקביהם כשמניחים את המסננת בכלי שאינו מנוקב. (29) בכל מקום שהוא. (30) מפני ששני הצדדים תשמישם שוה, אין אנו אומרים זה עיקר וזה טפל, והטפל יהיה דינו כאחוריים, אלא דנים הכל כגוף אחד. [במשנה-למלך הקשה מתוספתא כלים, בבא בתרא פ"ג, האומרת שאם נטמא המזלג לא נטמא הכף, אולם מלשון התוספתא משמע, שנאמרה לפי דעת ר' מאיר במשנתנו, שזומא ליסטרא יש לה אחוריים ותוך. ראה שם].

ד. המרדע³¹ והמלמד³² - יש להן אחוריים ותוף. ¹⁶
פיצד? נפלו משקין על החרחור³³ - לא נטמא מן ¹⁷
העץ הסמוך לחרחור אלא שבעה טפחים³⁴ בלבד, ¹⁸
ושאר העץ טהור. וכן אם נפלו משקין על הדרך ¹⁹
- לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרך. ²⁰
נפלו חוץ לשבעה וחיוץ לארבעה - הרי זה פקלי ²¹
קבול שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמאו אלא ²²
ממקום מגעו ולחוץ³⁵. ²³

(31) שם מ"ב. (32) שנותנים על צואר הבהמה לכוון הילוכה [למעלה בפרק יג הלכה כב, כתב רבינו שמרדע הוא מלמד, וצ"ע]. (33) המרדע הוא עץ ארוך, שלראשו האחד מחובר ברזל רחב לנער בו את העפר שנדבק במחרישה, ולחתוך בו שרשים המעכבים את החרישה. ברזל זה נקרא חרחור (ראה למעלה פ"א הכ"ב), ולראשו השני מחובר ברזל יותר קטן, ונקרא "דרבן". (34) שיערו חכמים שהחרחור זקוק לשיעור כזה לצורך מלאכתו. (35) חלקי העץ משני צידי מקום נגיעת הטומאה המרוחקים יותר משבעה טפחים מן החרחור וארבעה מן הדרך.

ה. פיס³⁶ שפתוף פיס שנטמא אחד מהן במשקין - ²⁴
לא נטמא חבירו³⁷. במה דברים אמורים? ²⁵
שפתותיהן שוין; אבל אם היה החיצון עורף³⁸ ²⁶
ונטמא הפנימי - נטמא החיצון⁴⁰, ²⁷
לא נטמא הפנימי⁴¹. ובשרץ, בין פך ובין פך, אם ²⁸
נטמא אחד מהם - לא⁴² נטמא חבירו. ²⁹

(36) שם פרק כו מ"ב. (37) אפילו הם מחוברים. והטעם, מפני שתוכו של כיס זה נידון כגבו של השני. (38) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. (39) בולט למעלה משפת הפנימי. במקרה זה נידון הפנימי כתוך, והחיצון כאחוריים. (40) כדין נטמא תוכו - נטמא גבו. (41) שבטומאת משקין, נטמא גבו - לא נטמא תוכו. (42) למחוק את התיבה: "לא" (משנה-למלך). בתוספתא כתוב: "אבל בשרץ שניהם שווים", פירוש, אם נטמא אחד מהם - נטמא גם השני. והטעם, מפני שטומאת שרץ היא מן התורה לא חילקו בין תוך ואחוריים, כמו שנתבאר למעלה בהלכה א.

ו. החוקק⁴³ רבע⁴⁴ - ויחצי רבע בעץ אחד⁴⁵ ונטמא ³⁰
אחד מהן במשקין - לא נטמא השני⁴⁶, אף על פי ³¹
שהן עץ אחד. פיצד? נגעו משקין טמאין בתוף ³²
הרבע ³³ -

של מחבת. (10) כדי שלא יגעו המשקין שעליהם במקום המקבל טומאה. (11) לא גזרו טומאת משקין אלא בנוגעים בגוף הכלי, אבל לא בנגעו בחלקים הטפלים להם, והם נידונים כמוברלים מן הכלי, ואפילו אם יש להם בית קיבול אינם מיטמאים (רבינו בפירושו).

ב. אחד¹² כלי השק¹³, כגון השקין והמרצופין¹⁴, או ¹
כלי העור, כגון הפרים והכסתות, ואחד כלי עץ, ²
אפילו קפות ומשפלות, אם נטמאו אחריהן במשקין ³
- לא נטמא תוכם¹⁵. ⁴

(12) בין. (13) שם. (14) שקים גדולים לאריות סחורות. (15) כלים אלה אפשר להפוך, ונמצא התוך נעשה גב, והגב תוך. ומלמדנו רבינו, שלא תטעה לומר שבהם אין לחלק בין גב ותוך, ולכן אם נטמא גבם נטמא תוכם.

ג. פשוטי¹⁶ כלי שטף¹⁷ שאין ראויין למדרס¹⁸, כגון ⁵
השלחן וטבלא¹⁹ שאין לה הפך²⁰, הואיל ואין ⁶
מקבלין טמאה מן התורה²¹, אם נטמאו אחריהן ⁷
במשקין - לא נטמא תוכם²². אבל פשוטי כלי שטף ⁸
הראויים למדרס, כגון המטה והעור שישנים עליו ⁹
והכסא וכיוצא בהן - אין להם אחוריים ותוף²³, אלא ¹⁰
בין שנגעו משקין בהן מתוך או מאחוריהן - נטמא ¹¹
הכלי כולו²⁴. וכן מדות²⁵ יין ושמן²⁶, וזומא ¹²
ליסטרות²⁷, ומסננת של חרדל, ומשמרת של יין - ¹³
אין להן אחוריים ותוף²⁸, אלא אם נפל משקין על ¹⁴
מקצתן²⁹ - נטמאו כולן³⁰, כמו הבגדים. ¹⁵

(16) שם מ"א. (17) כלים שיש להם טהרה במקווה נקראים "כלי שטף", מלשון הכתוב (ויקרא ו, כא): "ושטף במים" (פשוטי כלי שטף = כלי שטף שאין להם בית קיבול). המדובר בכלי עץ, אבל בכלי מתכת אין הבדל בין ראוי למדרס לבין לא ראוי. [סתם כלי שטף בלשון רבינו אינו כולל כלי מתכות]. (18) לשבת או לשכב עליהם. (19) מעץ או עור ששוטחים אותה על הקרקע ואוכלים עליה. [במשנה אמרו "והדלפקי" (ראה למעלה פכ"ז ה"ו)]. (20) מסגרת. כשיש לה מסגרת אינה כלי פשוט, שהרי ראוייה לקבלה. (21) ראה למעלה פ"א ה"י. (22) הצד העליון שהוחלק במעצד כדי שיהיה נוח לאכול עליו - נקרא "תוף", ו"אחוריו" היינו מהצד השני. (23) אין הבדל בין אחוריהם לתוכם. (24) בכורות לח, א. (25) שם מ"ג. (26) כלים שמודדים בהם יין ושמן, ושואבים בהן את המשקין מן החבית, והמשקה הסמיך נדבק בהם משני הצדדים אגב שאיבה. (27) במשנה: וזומא ליסטרא. בכלים פ"ג מ"ב, מפרש רבינו: כלי שראשו האחד עשוי כעין כף גדולה מנוקבת, ומניחים עליו בשר לצלותו על האש, וראשו השני עשוי כמזלג בעל שלוש שיניים, ותוחבים אותו בבשר הנצלה. (28) המידות מתלכלכים שני צידיהם בשוה אגב מלאכתם, ולפיכך אין לחלק ביניהם לענין טומאה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). וזומא ליסטרא, אפשר להשתמש בה משני ראשיה ומשני צידיה, ומסננת וכן משמרת יש להן בית קיבול קטן מאחוריהן, ולפעמים משתמש בו (ר"ש שם).

ג. כל הכלים שנטמאו - יש להן טהרה במקוה, חוץ
מכלי חרס וכלי זכוכית וכן המפץ. כלי חרס - נאמר
בו: ואתו תשברו, ואין לו טהרה אלא שבידה. אפלו
חברו בקרקע, ואפלו קבעו במסמר, ואפלו מלאהו
סיד או גפסים - הרי הוא כמו שהיה עד שישבר.
וכלי זכוכית - בכלי חרס עשאים בדבר זה.

ד. המפץ אינו בכלל הכלים המקבלים שאר כל
הטמאות. לפי שאינו כלי קבול, אינו מקבל כלי עץ
האמורין בתורה. והואיל והוא ראוי למשקב, נתרפה
לטמאת מדרס בלבד דין תורה. וכיון שאין לו
טמאה וטהרה בפרוש ונתרפה לטמאה, לא יתרפה
לטהר במקוה; שאין מתטהר במקוה אלא הכלים
האמורין בתורה. ואין למפץ טהרה אלא קריעתו,
עד שישאר פחות מששה על ששה טפחים.

ה. הזב אין לו טהרה אלא במעין, שהרי נאמר בו:
במים חיים. אבל הזבה ושאר הטמאין, בין אדם בין
כלים - טובלין אף במקוה.

ו. כל חיבי טבילות טבילתן ביום, חוץ מגדה ויולדת
שטבילתן בלילה, כמו שבארנו בענין גדה. ובעל
קרי טובל והולך כל היום פלו, מתחלת הלילה;
שנאמר: והיה לפנות ערב ירחץ במים - מלמד,
שטובל והולך מתחלת הלילה עד הערב שמש.

ז. כל הטובל צריך שיתבבל כל גופו כשהוא ערם
בבת אחת. ואם היה בעל שער - יטביל כל שער
ראשו, והרי הוא כגופו דין תורה. וכל הטמאין
שנטבלו בבגדיהן - עלתה להן טבילה, מפני
שהמים באין בהן ואינן חוצצין. וכן הגדה שטבלה
בבגדיה - מתרת לבעלה.

ח. כל הטובל צריך להתפון לטבילה, ואם לא נתפון
- עלתה לו טבילה לחלין. אפלו גדה שטבלה בלא
פונה, כגון שנפלה לתוך המים או ירדה להקר -
הרי זו מתרת לבעלה; אבל לתרומה ולקדשים אינה
טהורה עד שתטבבל בכונה.

ט. הכופת ידיו ורגליו וישב לו באמת המים, אם
נכנסו מים דרך פלו - טהור. הקופץ לתוך המקוה
- הרי זה מגנה. והטובל פעמים במקוה - הרי זה
מגנה. והאומר לחברו: פבש ידך עלי במקוה - הרי
זה מגנה.

י. בית הסתרים ובית הקמטים אינן צריכין שיבואו
בהן המים; שנאמר: וידיו לא שטף במים - איברים
הנראים בלבד. ואף על פי כן צריכין להיות ראויין

הרבע ואחוריו טמאין, וחצי הרבע ואחוריו טהורין;
נגעו בחצי הרבע מתוכו - חצי הרבע ואחוריו
טמאים, הרבע ואחוריו טהורין. וכשהוא מטביל -
מטביל את הכלי. נטמאו אחורי הרבע או אחורי
חצי הרבע במשקין - הרי אחורי הכלי⁴⁸ טמא, שאין
חולקין את האחורים⁴⁹.

(43) שם פרק כה מ"ד. (44) רביעית הקב = לוג.
(45) רובע בראשו האחד, וחצי רובע בשני. (46) מפני שהם
כשני כלים, ולכל אחד מהם תשמיש מיוחד לו, ואין השני
משמש עמו. (47) אפילו אותו החלק שלא נטמא, לפי
שהוא "עצם גוף אחד" (רבינו בפירושו. ראה השלמות
להלכה ג). (48) פירוש, אחורי כל הכלי. (49) לענין
טומאה הבאה להם מחמת עצמם, אבל כשנטמאו על ידי
התוך - אין טומאתם מתפשטת יותר מטומאת התוך עצמו.

ז. קמקומוס⁵⁰ שהיו אחוריו טמאין והיה מרתית -
אין חוששין שמא יצאו משקין מתוכו ונגעו
באחוריו וחדרו לתוכו, אלא הרי המשקין שבתוכו
טהורין לתרומה⁵¹.

(50) שם מ"ח. (51) אבל לא לקודש, שאין אחוריים ותוך
לקודש, כמו שביארנו למעלה בהלכה א.

ברוך רחמנא דסיען

הלכות מקואות

מצות עשה אחת, והיא. שיתבבל כל טמא במי
מקוה ואחר כך יטהר.

ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שכל הטמאים, בין אדם בין כלים, אין להם טהרה
אלא במקוה. הכלים שאין להם טהרה במקוה. זמן חיבי
טבילות אימתי, ואם טבלו בבגדיהם. אם צריך כוונה
לטבילה ואם צריכים ראוי לביאת מים. דבר החוצץ באדם
וכלים.

א. כל הטמאין, בין אדם בין כלים, בין שנטמאו
טמאה חמורה של תורה בין שנטמאו בטמאה של
דבריהן - אין להן טהרה אלא בטבילה במים הנקוין
בקרקע.

ב. כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכבוס
בגדים מן הטמאה - אינו אלא טבילת כל הגוף
במקוה. וזה שנאמר בזב: וידיו לא שטף במים -
כלומר, שיתבבל כל גופו. והוא הדין לשאר הטמאין,
שאם טבל פלו חוץ מראש אצבע הקטנה - עדין
הוא בטמאתו. וכל הדברים האלה, אף על פי שהן
מפי השמועה, הרי נאמר: במים יובא וטמא עד
הערב וטהר - בגין אב לכל הטמאים שיבואו במים.

1 יבאר דברים החוצצים באדם ושאין חוצצים. ותקנת עזרא
2 שתהיה אשה חופפת את שער. אשה שנתנה תבשיל לבנה
3 וטבלה או שרטה בבשרה והוציאה דם וטבלה. ודין מי
4 שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ. (2) מקוואות פרק ט.
5 ליחה שהעין פולטת והיא נדבקת בעור שמחוץ לעין.
6 [רבינו אינו מחלק כאן בין לח לבין יבש, ומזה משמע שגם
7 לח חוצץ]. (4) ליחה שנפלטה מן המכה והגלידה על
8 שפתה. (5) צואה שנדבקה בגופו ונתייבשה.
9 (6) כשהאדם לש בצק או טיט ורוצה להעביר את שייריהם
10 שנדבקו בידיו, הוא מחכך זו בזו ומתוך כך מתקבצים על
11 הידיים גריגרי בצק או טיט. גריגרים אלו נקראים
12 "מילמולים". (7) במשנה מפורש: זה טיט הבורות.
13 (8) עושי כלי חרס. (9) טיט זה נתייבש יפה יפה ואינו
14 נמחה במים. (10) במי המקווה והם מגיעים לעור.

11 ב. הדבש והדיו והחלב והדם, ושאר התות¹¹
12 והתאנה והשקמה¹² והחרוב - יבשין חוצצין¹³, לחין¹⁴
13 אינן חוצצין¹⁴. ושאר כל השרפין - בין לחין בין¹⁵
14 יבשין חוצצין¹⁵. ודם שנסרף¹⁶ בפשו, אפלו לח -
15 חוצץ¹⁷. האיקר והפשו המדלדלים¹⁸ - חוצצין¹⁹.

16 שרף הנוסף מעץ התות. (12) דקל. (13) מפני שאינם
17 נימוחים במים. (14) אינם מעכבים על המים מלהגיע
18 לגוף. (15) בתוספתא שם מבואר הטעם: "מפני שהם
19 לכלוכי הפירות", פירוש ודרכם של בני אדם להקפיד עליהם
20 ומיעוט שאדם מקפיד עליו חוצץ (ראה פרק י"א הלכה י"ב).
21 שנדבק יפה וקשה להעבירו. (17) מנחות כא, א. [רש"י
22 שם פירש, שהתחיל להתייבש וכשנוגעים בו נמשכים ממנו
23 חוטי דם. ואולי שני השיעורים דומים]. (18) שנתלשו מן
24 הגוף ולא נפרדו ממנו לגמרי. (19) אם יש עליהם דבר
25 החוצץ ואינם נידונים כתלושים לגמרי (כסף משנה).

26 ג. בית הסתרים באשה - חוצץ עד שתדיח תחלה²⁰,
27 שהוצעה שם תמיד והאבק מתקבץ וחוצץ. במה
28 דברים אמורים? בנשואה²¹; אבל בפנויה, הואיל
29 ואינה מקפדת - אינו חוצץ²².

30 אינה רשאית לטבול בלי הדחה תחילה. (21) שמקפידה
31 כדי שלא תתנגה על בעלה. (22) אפילו אם יש שם לכלוך
32 (תוספתא שם הלכה ד).

33 ד. האגד²³ שעל גבי המפה, והקשקשין שעל גבי
34 השכר²⁴, והשירים²⁵ והנזמים²⁶ והקטליות²⁷
35 והטבעות: בזמן שהן חזקים²⁸ ודבוקים בפשו -
36 חוצצים; רפים²⁹ - אינם חוצצין.

37 (23) תחבושת. (24) החובש קושר קשקשי מתכת על השבר
38 אחרי שקיורב שני חלקיו זה לזה. קשקשים אלה שומרים
39 שלא יתרחקו חלקי השבר זה מזה. (25) שרשראות
40 לקישוט. (26) נזמי האף. (27) מחרוזות של גריגרי זהב
41 שהנשים עונדות סביב צוואריהן. (28) מהודקים בחזקה.
42 (29) אינם לחוצים לבשר והמים ייכנסו ביניהם ובין הגוף.

1 שיבואו בהן המים ולא יהיה דבר חוצץ. לפיכך
2 אמרו חכמים: לעולם ילמד אדם בתוך ביתו,
3 שתהיה אשה מדיחה בין קמטיה במים ואחר כך
4 תטבל. והאשה טובלת בדרך גדילתה, כאורגת
5 וכמניקה את בנה.

6 יא. אשה אינה טובלת בנמל, מפני שמתבשלת מפני
7 העיר ואינה טובלת בהגן. ואם הקיף לה מפץ
8 וכיוצא בו כדי להצניעה - טובלת בנמל. ולא תטבל
9 על גבי כלי חרס או סל וכיוצא בהן, מפני שמפחתה
10 ולא תעלה לה טבילה.

11 יב. אחד האדם או הפלים לא יהיה דבר חוצץ בינם
12 ובין המים. ואם היה דבר חוצץ בינם ובין המים,
13 כגון שהיה בצק או טיט מדבק על בשר האדם או
14 על גוף הפלי - הרי זה טמא כשהיה, ולא עלתה להן
15 טבילה. דבר תורה: אם היה דבר החוצץ חופה את
16 רב האדם או רב הפלי - לא עלתה להן טבילה. והוא
17 שיקפיד עליו ורוצה להעבירו; אבל אם אינו מקפיד
18 עליו ולא שם אותו על לב בין עבר בין לא עבר -
19 אינו חוצץ ואף על פי שחופה את רבו. וכן אם היה
20 חופה מעוטו - אינו חוצץ, אף על פי שהוא מקפיד
21 עליו. מדברי סופרים: שכל דבר החוצץ, אם היה
22 מקפיד עליו - לא עלתה לו טבילה, אף על פי שהוא
23 על מעוטו, גזרה משום רבו; וכל דבר החוצץ, אם
24 היה חופה את רבו - לא עלתה לו טבילה, אף על פי
25 שאינו מקפיד עליו, גזרה משום רבו המקפיד עליו.
26 נמצאת אומר: שאם היה על בשר האדם או על גוף
27 הפלי דבר מדברים החוצצין, כגון בצק וזפת וכיוצא
28 בהן, אפלו טפה כחרדל, והוא מקפיד עליו - לא
29 עלתה לו טבילה; ואם אינו מקפיד עליו - עלתה לו
30 טבילה, אלא אם פן היה חופה רב הפלי או רב
31 האדם, כמו שבארנו.

יום שני כ"ה מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק שני

32 א. אלו חוצצין² באדם: לפלוף³ שחוץ לעין,
33 וגלד⁴ שחוץ למפה, והדם יבש שעל גבי המפה,
34 והרטיה שעליה, וגלדי צואה⁵ שעל בשרו, ובצק
35 או טיט שתחת הצפרן, והמלמולין⁶ שעל הגוף,
36 וטיט היון⁷, וטיט היוצרים⁸, וטיט של דרכים
37 הנמצא שם תמיד אפלו בימות החמה⁹ - כל אלו
38 חוצצין. ושאר כל הטיט: כשהוא לח - אינו
39 חוצץ, שהרי נמחה במים¹⁰; וכשהוא יבש -
40 חוצץ.

(42) מיני רטיות שונים שמימים על גבי מכה. (43) מפני ששתי שערות קשורות אינן חוצצות ואחת קשורה חוצצת (ראה הלכה ט), משמיענו רבינו שבנדבוק למכה - גם שתיים חוצצות.

י. לא יטבל אדם בעפר שעל רגליו⁴⁴. ואם טבל - אינו חוצץ.

(44) האבק העולה על רגליו של ההולך יחף.

יא. האוחז באדם ובכלים והטבילן - הרי הן בטמאתן, ואף על פי שרפה ידיו⁴⁵ עד שבאו בהן המים, גזרה שמה לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים - עלתה להן טבילה⁴⁶.

(45) רבינו למד זה מדברי רבי שמעון שם שאמר: "ירפה" משמע שלדעת תנא קמא זה לא מועיל. (46) שהמים שעל ידיו מתחברים עם מי המקווה וכאילו נכנסו שם מי המקווה.

יב. המפשלת בנה לאחוריה⁴⁷ וטבילה - לא עלתה לה טבילה; שמה היה טיט ברגלי התינוק או בידי ונדבק באמו בשעת טבילה וחצץ, ואחר שעלתה נפל⁴⁸.

(47) הרכיבה את תינוקה על גבה כשהיא ערומה. (48) ולפיכך הטבילה פסולה אפילו אם בדקה סמוך לטבילתה ולא נמצא עליה דבר החוצץ.

יג. נדה שנתנה שערה בפיה או שקפצה⁴⁹ ידה או שקרצה⁵⁰ בשפתותיה או שנמצא עצם בין שניה⁵¹ - כאלו לא טבילה. וכן שאר כל הטמאים. נתנה מעות בפיה וירדה וטבילה - טהרה מטמאת הנדה⁵², והרי היא טמאה על גב רקה⁵³, ונמצאת ראשון לטמאה⁵⁴ כמי שנגע ברק הנדה. וכן הדין בזב.

(49) סגרה והידקה. (50) הדביקה השפתיים זו לזו בחזק. (51) נידה סו, ב: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה ונמצא לה עצם חוצץ בין שניה והצריכה רבי טבילה אחרת. (52) שהיא אב הטומאה וטהורה לבעלה וגם אינה מטמאה אדם וכלים כנידה. (53) על ידי נגיעתה ברוק שלה. הרוק הנמצא בפיה באופן טבעי אינו מטמא אותה, אבל כשנתלש ונדבק למעות הוא מטמא. פירוש אחר: המעות שבפיה מגרות את בלוטי הפה והם מוציאים רוק. ותוספת רוק זה תורת משקה עליו, אף על פי שלא יצא חוץ לפה (שני הפירושים כתבם הר"ש שם). (54) ומטמאה אוכלין ומשקין ולא אדם וכלים.

יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקלי הראש ובית השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוף שבצעין, וגלד שהעלתה המכה, ולכלוכי צואה שעל בשרו, וצואה שתחת הצפרין⁵⁵, וצפרין המדלדלת, וכשות הקטן, והוא השער הדק שעל בשרו - כל אלו אינן חוצצין.

(55) שלא כנגד בשר האצבע. אבל שכנגד הבשר חוצצת.

ה. חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שקושרות הנשים בראשיהן לנוי - חוצצין, מפני שמבדילין בין הגוף ובין המים. אבל חוטי שער - אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן אף על פי שאינן רפין.

ו. חוטין שבצואר³⁰ - אינן חוצצין, אפלו של פשתן³¹, לפי שאין אשה חונקת עצמה בהן³². אבל חבקים³³ שבצואר, כגון קטליות וענקים - חוצצין, לפי שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת בשר.

(30) שהאשה קושרת בצווארה. (31) שאפילו רבי יהודה מודה שחוצצים כשהם קשורים בראש. (32) אין הנשים מהדקות אותם יותר מדאי. (33) תכשיטים של מתכת שחובקים את הצוואר.

ז. שער שעל הלב שנתקשר ונעשה קלקלי³⁴, וכן קלקלי הזקן - חוצצין.

(34) סבך כעין שרשרת. נסתבכו השערות ונידבקו על ידי זיעה ואבק. במשנה: קילקי. מלשונו כאן משמע שהמדובר בין באיש ובין באשה, שבמקום זה גם האיש מקפיד, ותתפרש המלה "והזקן" כפשוטה - זקן האיש.

ח. חץ התחוב באדם: בזמן שהוא נראה³⁵ - חוצץ³⁶, ובזמן שאינו נראה³⁷ - טובל³⁸ ואוכל בתרומתו לערב³⁹, אף על פי שהוא חץ טמא. וכן מי שבלע טבעת טמאה וטבל - הרי זה טהור; ואם הקיאה אחר שטבל - נטמא במגע⁴⁰. שפכו בארנו, שפל הבלועים בגוף החי לא מטמאין ולא מתטמאין. נכנסו צרורות וקיסמין בסדקי רגליו מלמטה - חוצצין⁴¹.

(35) לא נכנס כולו לתוך הבשר. (36) מפני שנדבק קצת בעור הגלוי, ואם החץ מכוסה בקרום דק ושקוף והוא נראה לעין - אינו חוצץ (תוספתא שם הלכה ה). (37) שאינו מגולה. (38) והחץ אינו חוצץ. (39) ככל חייבי טבילות שטבלו שאסורים בתרומה עד אחר הערב שמש. (40) בשעת ההקאה. (41) בתוספתא שם פרק ח הלכה ד אמר רבי עקיבא: "אין חוצצים מפני שהוא כבית הסתרים." ואף על פי שבתוספתא אין חולק עליו, לא פסק רבינו כמותו מפני שכבר נפסקה הלכה, שבית הסתרים אינו צריך ביאת מים, אבל צריך להיות ראוי לביאת מים.

ט. אספלגית, מלוגמא ורטיה⁴² שעל בית הסתרים - חוצצין; אף על פי שאינו צריך שיכנסו בהן המים, צריכין שיהיו ראויין ולא יהא בהן דבר חוצץ, כמו שבארנו. היתה בו שיערה אחת או שתים⁴³ חוצץ למכה וראשה מדבק למכה, או שהיו שתי שערות ראשם מדבק בטיט או בצואה, או שהיו שתי שערות פריסי עיניו מלמטה ונקבן והוציאן פריסי עיניו מלמעלה - הרי אלו חוצצין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השיער ואין הלכלוך עובר. ונראה שרבינו גורס "חמימי משרו". ומפרש גם כן שמקשים את השיער אולם לדעתו זה עוזר להעברת הלכלוך.

יב. נדה שנתנה תבשיל לבנה וטבילה⁶⁸ - לא עלתה לה טבילה, מפני השמנונית שעל ידיה.

(68) בלי רחיצת ידיים.

ב. שרטה בבשרה והוציא דם וטבילה: בתוך שלשה ימים - אין מקום השריטות חוצץ⁶⁹; לאחר שלשה ימים - חוצץ, מפני שהדם נקפה שם כגלד שעל גבי המפה⁷⁰. וכן לפלוף שבעין⁷¹, אם היה יבש, והוא שהתחיל להוריק⁷² - חוצץ בנדה.

(69) השלושה ימים הראשונים הדם שעל מקום זה עודנו רך והוא כחלק מן הבשר (רש"י). (70) פירוש, שחוץ למכה, אבל גלד שעל המכה עצמה אינו חוצץ, כמו ששינוי במקואות פרק ט משנה ד (ראה ראב"ד וכסף משנה). (71) למעלה בהלכה א למדנו שלפלוף מחוץ לעין חוצץ בין לח ובין יבש, וכאן מדובר בליפלוף שבתוך העין. בתוספות שם דיבור המתחיל לפלוף פירשו, מפני שהדמעה שבתוך העין מרטיבה את הלפלוף ומעכבת את ההתייבשות, אבל הלפלוף שמבחוץ הוא סמיך וממחר להתייבש. (72) לפלוף יבש צבעו ירוק [ומה שכתב רבינו "וכן" מפרש הכסף משנה: כמו שבשריטה חוצץ הדם כשנתייבש כך גם הלפלוף שנתייבש חוצץ. ראה שם פירוש הרא"ש והטור].

בא. כחל⁷³ שבעין - אינו חוצץ; שעל גב העין - חוצץ. ואם היו עיניה פוחות⁷⁴ - אף על גבי העין אינו חוצץ⁷⁵.

(73) צבע כחול שהנשים נותנות בעיניהן (נדה שם). (74) עוצמת ופוחתת תדיר. (75) מפני שתנועת העפעפיים מורידה את הכוחל ונשארה רק שיכבה דקה מאוד שאין בה ממש (רש"י שם).

בב. פתחה עיניה ביותר או עצמתן ביותר - לא עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענן טהרות⁷⁶; אבל להתייר לבעלה - הרי זו מתרת. אף על פי שנתנה תבשיל לבנה, או שהיה בה שרט יטון, או שהיה על גב עינה כחל, ובין פתחה עיניה או עצמתן - הרי זו מתרת לבעלה⁷⁷. שכל הדברים האלו וביצא בהן אינן חוצצין אלא מדבריהן, ולענן טהרות גזרו, לענן ביאה לא גזרו⁷⁸. וכל החוצץ בנדה לטהרות - חוצץ בשאר הטמאין לענן טהרות, וחוצץ בגר בשעת טבילה⁷⁹.

(76) שאם נגעה בטהרות נטמאו. (77) רבינו חזון ומונה בקיצור נמרץ את כל ההלכות ודילג על ליפלוף שבעין, מפני שהשווהו במקומו לשרטה בבשרה ושניהם מדין יבוש נגעו בהם, לפיכך לא ראה צורך בכך למנות שניהם. (78) הרי"ף גורס בנדה שם: "ולית הילכתא ככל הני

1 מו. שתי שערות או יתר שהיו קשורין פאחת קשר אחד - אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן. 2 ושערה אחת שנקשרה - חוצצת. והוא שיהיה 3 מקפיד עליה; אבל אם אינו מקפיד עליה - עלתה לו טבילה, עד שיהיה רב שעריו⁵⁶ קשור נימא נימא 4 בפני עצמה. כזה הורו הגאונים. ונראה לי, ששעריו 5 של אדם כגופו הוא חשוב לענן טבילה, ואינו 6 כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רב השער⁵⁷, אלא אף 7 על פי שכל שער ראשו קשור נימא נימא, אם אינו 8 מקפיד עליו - עלתה לו טבילה; אלא אם כן נצטרף 9 לחוצץ אחר על גופו⁵⁸ ונמצא הכל רב גופו, כמו 10 שבארנו. ואחד הנדה ואחד שאר הטמאין שיש 11 בראשן שער. 12

(56) נתבאר למעלה בפרק א הלכה י"ב, שבאינו מקפיד אין חציצה בפחות מרוב. (57) אין אנו אומרים שרוב השיער מספיק כדי לדונו כרובו שאינו מקפיד. (58) כאן משמיענו רבינו ששני מיני חציצות מצטרפים לרוב.

14 מו. תקנת עזרא היא, שתהיה אשה חופפת⁵⁹ את 15 שערות ואחר כך תטבל. ואם אפשר לה לחף בליה 16 ולטבל מיד תכף לחפיפה - הרי זה משבח. ובשעת 17 הדחק⁶⁰ או מפני החלי חופפת אפלו בערב שבת 18 וטובלת למוצאי שבת⁶¹.

(59) סורקת, כדי להפריד את השערות. (60) כגון שלא תמצא מים חמים סמוך לטבילתה. (61) שהרי אי אפשר לה לחוף בשבת [והוא הדין לחוף ביום ראשון בערב ולטבול בליל שלישי בשעת הדחק. ורבינו נקט ערב שבת ומוצאי שבת לדוגמא. ונראה מלשונו, שאין להרחיק יותר מיום אחד בין חפיפה לטבילה (כסף משנה)].

19 יז. טבילה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ: אם 20 באותו היום שחפפה טבילה - אינה צריכה לחף פעם 21 שניה, אלא חוזרת וטובלת מיד בלכד; ואם לאו - 22 צריכה לחף פעם שניה⁶² ולטבל.

(62) אם עבר יום שלם וגם נמצאה חציצה, חוששין שמא ישנן עוד חציצות ולא הרגישה בהן.

23 יח. לא תחף אשה בנדה⁶³, מפני שמקטף⁶⁴ את 24 השער; ולא באהלה⁶⁵, מפני שמסירי⁶⁶ את השער; 25 אלא בחמין, ואפלו בחמין חמה, מפני שהחמין 26 משירין⁶⁷ את השער ומסלסלין אותו; אבל הצוננין 27 מקלקלין ומקבצין את השער ומתקשר.

(63) רבינו בכלים פרק ב משנה א מפרש אבן רכה מאוד שמשתמשים בה לרחיצת השיער והבגדים. בערבית נקראת טפל. (64) מנתק, והשערות המנותקות חוצצות. (65) בערוך פירש: אלון. [בגמרא שלפנינו כתוב "בחול"]. (66) מסבך. (67) בגמרות שבידינו כתוב: "דקירי ומשרו מזיא" פירוש מים קרים "משרו" את השער, ופירש רש"י מקשה את

קִיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פירושו של רבינו). והקומוס הוא מין עפר שצבעו שחור, ונותנים אותו לתוך הדיו (רבינו בפירושו למשנה שבת קד, ב.) (11) על מור וקומוס מקפידים גם האומנים. (12) משנה שם. (13) לוח שאוכלים עליו. (14) רבינו במשנתנו מפרש: כסא קטן שעולים ממנו על כסא גדול. אולם בגמרא סנהדרין כ, א פירשו שדרגש הוא מין מיטה, וכן פירש רבינו שם. (15) מלוכלכים (ראה שבת עו, ב "עיסה בלוסה" פירוש לא נקיה).

ג. הָיוּ עַל מַטּוֹת¹⁶ בַּעַל הַבֵּית - חוֹצֵצִין; עַל מַטּוֹת שֶׁל עֲנִי - אֵינָן חוֹצֵצִין¹⁷. עַל אֲפֹף בַּעַל הַבֵּית - חוֹצֵץ; וְעַל זִקְקִין¹⁸ - אֵינּוּ חוֹצֵץ. עַל הַמַּרְדֵּעַת¹⁹ מְשֻׁנֵּי צִדְדֵי²⁰ - חוֹצֵץ²¹.

(16) שם. (17) אין דרכם להקפיד כליכך על הניקיון. (18) נודות של עור, שמניחים על החמור. (19) כר שנותנים על גב החמור ורוכבים עליו. [במשניות שנספחו לגמרא נדה, לא נזכר כלל "מרדעת". אולם במשניות ישנה, וכן בגמרא שבת קיד, א.] (20) אם הרבב הוא מעבר לעבר. (21) שבת שם.

ד. הָיוּ זֶפֶת אוֹ חֶמֶר²² וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן עַל בִּגְדֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים²³, אֲפֹלוּ מֵצֵד אֶחָד - חוֹצֵץ²⁴, מִפְּנֵי שֶׁמְקַפְּדִין עַל מַלְבוּשָׁן לְהוֹיֹת נָקִי. עַל בִּגְדֵי עַמִּי הָאֶרֶץ: מְשֻׁנֵּי צִדְדֵין - חוֹצֵץ, מֵצֵד אֶחָד - אֵינּוּ חוֹצֵץ.

(22) שם משנה ו. (23) במשנה: "של בנאים", ובגמרא שבת שם פירשו שהכוונה לתלמידי חכמים, שעוסקים בבניינו של עולם. (24) מפני שתלמידי חכמים מחוייבים להקפיד שמלבושיהם יהיו נקיים.

ה. הָיוּ עַל הַמַּטְפָּחוֹת²⁵ שֶׁל זֶפֶתִים²⁶ וְשֶׁל יוֹצְרִים²⁷ וְשֶׁל מְפַסְלֵי אֵילָנוֹת²⁸ - אֵינָן חוֹצֵצִין²⁹.

(25) שם משנה ז. (26) מוכרי זפת. (27) עושי כלי חרס. (28) כורתיים את הענפים הדקים, כדי שיתעבה האילן. (29) מטפחותיהם תמיד מלוכלכים ואינם מקפידים.

ו. טַבַּח³⁰ שֶׁהָיָה דָם עַל בִּגְדוֹ - אֵינּוּ חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינּוּ מְקַפְּדִין.

(30) זבחים צח, ב.

ז. מוֹכֵר³¹ רֶכֶב³² שֶׁהָיָה רֶכֶב עַל בִּגְדוֹ - אֵינּוּ חוֹצֵץ. וְכֵן פֶּלִיּוֹצֵא בָּזָה. הָיָה הַטַּבַּח מוֹכֵר רֶכֶב וְהָיָה עַל בִּגְדוֹ דָם וּרְכֵב - הָרִי זֶה סָפֵק אִם חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנַיִם וּמְקַפְּדִין, אוֹ אֵינּוּ חוֹצֵץ, שֶׁהָרִי מְלַאכְתּוֹ הִיא וְאֵינּוּ מְקַפְּדִין³³.

(31) שם. (32) כל דבר הניתך ונבלע בבגד, נקרא רכב (רש"י שם). (33) שם בעיא שלא נפשטה [לא נתבאר לי למה כתב רבינו כאן שהוא ספק, הרי דרכו לפסוק לקולא כל בעיא בענין דרבנן שלא נפשטה? ואולי מפני שיש כאן חזקת טומאה].

שמעתא, אלא כי איתמר הכי לעניין טהרות איתמר, אבל לבעלה שפיר דמי". פירוש, אין הלכה ככל השמועות האלה, ומה שנאמר שחוצצים - לעניין טהרות נאמר, אבל לבעלה מותרת. (79) כשהוא טובל לגירותו. גוי המתגייר צריך מילה וטבילה.

כג. מִי שֶׁטָּבַל וְעָלָה וְנִמְצָא עָלָיו דָּבָר חוֹצֵץ, אָף עַל פִּי שְׁנֵתֶּעֱסֵק בְּאוֹתוֹ הַמִּין⁸⁰ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ - הָרִי הוּא בְּטִמְאַתּוֹ, עַד שֶׁיֵּאמָר: יוֹדַע אֲנִי בּוֹדָאי שֶׁלֹּא הָיָה זֶה עָלַי קֹדֶם הַטְּבִילָה. הוֹאִיל וְהַחֲזֹק טָמֵא⁸¹ - הַעֲמֵד טָמֵא עַל טִמְאַתּוֹ עַד שֶׁתֵּדַע בּוֹדָאי שֶׁטְּהִרָה⁸².

(80) שנמצא על גופו אחר שנתעסק בו. (81) לפני הטבילה. (82) וכאן ספק, שמא היה הדבר החוצץ על בשרו בשעת טבילה ונשאר בטומאתו.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. וְאֵלוּ חוֹצֵצִין² בְּכָלִים: הַזֶּפֶת וְהַחֶמֶר וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן. הַזֶּפֶת שֶׁכּוֹס וְשֶׁבַע לֹחִית³ - מֵתוֹכָן חוֹצֵצִין⁴, מֵאַחֲרֵיהֶן⁵ אֵינָן חוֹצֵצִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? מִבֵּית הָאֶמֶן⁶; אֲבָל מִבַּעַל הַבֵּית - בֵּין מֵתוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן חוֹצֵצִין⁷. הַזֶּפֶת שֶׁבֶתִּמְחוּי⁸ וְשֶׁבַע קֶרֶה, בֵּין מֵתוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן, בֵּין מִבַּעַל הַבֵּית בֵּין מִבֵּית הָאֶמֶן - חוֹצֵצִין⁹.

(1) יבאר דברים החוצצים בכלים. ואם כל הכלים שווים בדבר זה. וכל סדר טבילת כלים. ואם מטבילים כלים בתוך כלים טהורים. (2) מקוואות פ"ט מ"ה. (3) תוספתא שם פ"ז ה"ב. (4) זפת הדבוק בתוך הכוס, והצלוחית חוצץ, מפני שהאדם מקפיד עליו. (5) אינו מקפיד. למדנו בפרק א הלכה יב, שבחציצה קובעת ההקפדה. (6) המשתמש בזפת ואינו מקפיד על קצת זפת בצד החיצון של הכלי. (7) בעל הבית מקפיד שכליו יהיו נקיים גם מבחוץ. (8) קערה גדולה. (9) בכלים אלה משתמשים בחמים, והזפת שעל גביהם בחוץ נמס ומלכלך, לפיכך גם האומן מקפיד.

ב. הֶמֶר וְהַקּוּמוֹס¹⁰, בֵּין כּוֹס בֵּין בַּצְלוּחִית בֵּין בֶּתִּמְחוּי וְקֶעֶרֶה, בֵּין מִבַּעַל הַבֵּית בֵּין מִבֵּית הָאֶמֶן, בֵּין מֵתוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן - חוֹצֵצִין¹¹. הָיָה זֶפֶת אוֹ חֶמֶר¹² וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן עַל הַטְּבִילָה¹³ וְעַל הַשְּׁלָחַן וְעַל הַדְּרָגָשׁ¹⁴: אִם הָיוּ נְקִיִּים - חוֹצֵצִין, מִפְּנֵי שֶׁמְקַפְּדִין עֲלֵיהֶן; וְעַל הַפְּלוֹסְטִין¹⁵ - אֵינָן חוֹצֵצִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינּוּ מְקַפְּדִין עֲלֵיהֶן.

(10) תוספתא מקוואות פ"ז ה"ב [במשנה מקוואות פ"ט ה, כתוב: "המור בכלי זכוכית", אולם רבינו מוחק כנראה את המלים "בכלי זכוכית" (וגם בתוספתא אינו) בהתאם לשיטתו (בהלכות כלים פרק א הלכה ה), שכלי זכוכית אין להם טהרה במקוואה]. בספר עבודה, הלכות כלי המקדש פרק א הלכה ג, כותב רבינו: "המור הוא הדם הצרור בחיה שבהודו הידוע לכל, שמתבשמים בה בני אדם" (ראה אבן-עזרא ורמב"ן בפירושיהם לתורה (שמות ל, כג) שדחו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ח. הִיָּה הַזֶּפֶת³⁴ או הַחֹמֶר וְכִיּוּצָא בְּהֵן עַל הַסְּנֵדל
- 2 מְתוּכּוֹ - מְלַמְעֵלָה חוּצָיָא³⁵, מְלַמְטָה אֵינוֹ חוּצָיָא³⁶.
- 3 עַל הַסְּפָסֵל - מְלַמְעֵלָה או מִן הַצְּדִין חוּצָיָא³⁷,
- 4 מְלַמְטָה³⁸ אֵינוֹ חוּצָיָא.
- 34 תוספתא מקוואות פרק ז הלכה ב. (35) האדם מקפיד שלא יתלכלך השטח העליון של רגלו. (36) אינו מקפיד על לכולך השטח התחתון של רגלו, שאינו נראה. (37) מקפיד, כדי שלא יתלכלכו בגדי היושב עליו. (38) השטח שכלפי האדמה.
- 5 ז. לְכֻלּוּכִי³⁹ צוּאָה שְׂבֻכָּסָא וְשִׁבְקָתָדְרָה הַמְּכַבְּשִׁין⁴⁰,
- 6 בֵּין מְתוּכָן בֵּין מְאַחֲרִיָּהּ, בֵּין מְלַמְטָה בֵּין מִן
- 7 הַצְּדִין - אֵינָן חוּצָיָא, מִפְּנֵי שְׁהֵמִים מְעַבְרִין
- 8 אוֹתָן. אָבֵל לְכֻלּוּכִי שְׁמָרִים שְׂבֻכּוֹס וְשִׁבְצֻלוּחִית,
- 9 וְהַמּוֹף שְׂבֻשִׁיר⁴¹ וְשִׁבּוּג⁴², וְהֵטִיט וְהַבָּצֵק שְׁעַל יַד
- 10 הַקָּרֵדִים וְשְׁעַל יַד הַמְּגַרְפָּה [אֵינָן חוּצָיָא; הַגְּלִירָא⁴³]
- 11 - חוּצָיָא⁴⁴.
- 39 שם. (40) בתוספתא הגירסא "והמכובשין", ומפרש ב'מנחת ביכורים': לחלוח שחור שנתייבש (הגר"א גורס "המכובסין", ואיני יודע לפרש). (41) שיר הוא תכשיט חלול, ורגילים למלאותו מוך. (42) פעמון. נותנים בתוכו מוך, כדי שלא יקשקש. (43) נתייבשו. נראה שזה נמשך לטיט ובצק בלבד, אבל לא ללכלוכי שמרים, שהרי הפסיק באמצע וכתב דין מוך שבשיר ושבוזג שלא שייך בהם הגלדה [ובכלל קשה להבין, מה ענין מוך בשיר וזוג לכאן, הרי בדיני לכלוכים אנו עוסקים? ואולי הכוונה למוך שנתלכלך. וזה דוחק]. (44) מלשון "אבל" שבתחילת בבא זו, יש ללמוד שלכלוכי צואה בכסא וקתדרה, אפילו הגלירו אינם חוצצים, מפני שהמים מעבירים גם את היבשים. [למעלה בפ"ב ה"א מחלק רבינו בין מיני טיט שונים, וכאן לא חילק. ונראה שיש לחלק בין טיט שעל עור ושעל כלים].
- 12 י. דָּבָר בְּרוּר הוּא, שְׁפֵל מְקוֹם שְׁאֵמְרָנוּ בְּזֶפֶת וּבְחֹמֶר
- 13 וְכִיּוּצָא בְּהֵן שְׁאֵינָן חוּצָיָא בְּכָלִים - מִפְּנֵי שְׁאֵינָנוּ
- 14 מְקַפִּיד הוּא. לְפִיכָף, אִם הִיָּה רֹב הַפְּלִי חֲפוּי בְּזֶפֶת
- 15 או בְּחֹמֶר וְכִיּוּצָא בְּהֵן - לֹא עֲלָתָה לּוֹ טְבִילָה, כְּמוֹ
- 16 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁵, אֲףֹ עַל פִּי שְׁאֵינוֹ מְקַפִּיד. אֵין⁴⁶ בְּדָבָר זֶה
- 17 הַפֶּרֶשׁ בְּכָלִי מִן הַפְּלִים, אֲלֹא כָּל הַפְּלִים שׁוּין בְּדָבָר
- 18 זֶה.
- 45 למעלה בפרק א הלכה יב, שרובו חוצץ אפילו אינו מקפיד. (46) נראה שצ"ל "ואין".
- 19 יא. כָּל יְדוֹת הַפְּלִים⁴⁷ שֶׁהֵן חֲלוּלִין שְׁהַכְנִסָן שְׁלֹא
- 20 בְּדִרְכָּן⁴⁸, או שְׁהַכְנִסָן בְּדִרְכָּן וְלֹא מִרְקָן⁴⁹, או שֶׁהֵיוּ
- 21 שֶׁל מִתְּכַת וְנִשְׁבְּרוּ⁵⁰ - לֹא עֲלָתָה לָהֶן טְבִילָה.
- 47 מקוואות פרק י משנה א. (48) באופן שאין המים נכנסים לתוך חלל הידות. (49) לא הכניסם באופן שהמים ישטפו אותן לכל אורכן ורוחבן (מלשון הכתוב ויקרא ו "ומורק ושוטף במים"). (50) לא נשברו לגמרי אלא
- 51 יב. כְּלִי⁵¹ שֶׁהִפֵּךְ פִּיר לְמִטָּה וְהִטְבִּילּוֹ - כְּאֵלּוֹ לֹא
- 52 טָבֵל, מִפְּנֵי שְׁאֵין הַמִּים נִכְנָסִין בְּכָלּוֹ⁵². הִיָּה בּוֹ
- 53 מְקוֹם שְׁאֵין הַמִּים נִכְנָסִין בּוֹ⁵³ עַד שְׁיִטְנוֹ עַל צִדּוֹ -
- 54 לֹא עֲלָתָה לּוֹ טְבִילָה עַד שְׁיִטְנוֹ עַל צִדּוֹ.
- 51 שם. (52) האוויר שבכלי שאין לו מקום לצאת, מעכב על המים מלהכנס, אבל כשמכניסים את הכלי ושוליו למטה, או כשהוא מוטא על צידו - דוחפים המים את האוויר לחוץ ותופסים את מקומו. (53) במשנה: "זבורית", ופירש שם רבינו: זוויות ותוספות שהמים אינם נכנסים לתוכם, כשהוא מטביל את הכלי דרך שוליו.
- 55 יג. כְּלִי⁵⁴ שֶׁהוּא צָר מִפָּאן וּמִפָּאן וְרָחֵב בְּאַמְצָע⁵⁵ -
- 56 אֵינוֹ טְהוֹר עַד שְׁיִטְנוֹ עַל צִדּוֹ.
- 54 שם. (55) לא מצאתי פירוש לזה במפרשי המשנה.
- 57 יד. צְלוּחִית⁵⁶ שְׁפִיָּה שׁוּקָע⁵⁷ - אֵינָה טְהוֹרָה עַד
- 58 שְׁיִטְנָה עַל צִדָּהּ⁵⁸.
- 56 שם. (57) בדומה לדיונות שמשתמשים בהן תלמידי בתי ספר, ודיותה כזו שומרת על הדיו שלא יישפך. (58) במשניות שלפנינו: "עד שניקבנה". ולפי אותה גירסא, אין הברדל בין צלוחית לקלמרין שבכבא הבאה. ונראה בדעת רבינו, שצלוחית פיה שוקע קצת וגם אינו צר כל-כך כמו פי דיותה, ולפיכך מספיקה הטייה על צידה.
- 59 זו. קְלַמְרִין⁵⁹ אֵינָה טְהוֹרָה עַד שְׁיִקְבְּנָה מִצִּדָּה⁶⁰,
- 60 כְּדִי שְׁיִכְנְסוּ הַמִּים לְעֻקְמוּמִיּוֹת שְׂפָה.
- 59 דיותה שפיה שוקע הרבה, והמים אינם נכנסים לשטח שבין הכפיה ובין דפנות הקלמרין, מפני שאין מוצא לאוויר הנמצא באותו שטח. (60) ויטבילנה כשהנקב למעלה.
- 61 זז. בְּהֵמָה⁶¹ שֶׁהִיָּה הַשִּׁיר⁶² שְׁעָלֶיהָ רְפוּי⁶³ וְנִטְמָא -
- 62 מְטַבִּילִין אוֹתָהּ בְּמִקְוָמוֹ⁶⁴.
- 61 משנת שבת נא, ב. וגמרא נב, ב. (62) שתולים על צווארי בהמות קטנות לנוי. (63) בלתי מהודק לצוואר, והמים יכולים להיכנס. (64) בצוואר הבהמה.

- 1 יו. לא יטביל⁶⁵ אדם את הקמקום בפחמין שבו⁶⁶,
2 אלא אם כן שפשו⁶⁷.
- 3 יח. כלי⁶⁸ שהוא מלא משקין⁶⁹ והטבילו - פאלו לא
4 טביל⁷⁰. היה מלא מים והטבילו - הרי המים⁷¹ והכלי
5 טהורין פאחת⁷², מפני שהמים יש להן טהרה
6 במקוה, כמו שבארנו בטמאת אכלין ומשקין⁷³. היה
7 הכלי מלא מי רגלים - רואין אותו פאלו הוא מים⁷⁴.
8 היה בו מי חטאת⁷⁵: אם היה רב הכלי פנוי⁷⁶ כדי
9 שירבו מי מקוה על מי חטאת שבתוכו - הרי זה
10 טהור; ואם לאו - עדן הוא בטמאתו⁷⁷, וכאלו הן
11 שאר משקין שחוצצין⁷⁸ בין גוף הכלי ובין מי
12 המקוה.
- 13 (68) שם משנה ו. (69) חוץ למים. (70) שהמשקין
חוצצים בין מי המקוה והכלי. (71) שנטמאו בנגיעתם
בכלי. (72) הטבילה מטהרת שניהם. (73) בהלכות
טומאת אוכלין פרק ב הלכה כא. שם כתב רבינו: "שם
הטביל מים טמאים במקוה, כיון שצפו מי מקוה עליהן -
טהרו". (74) שם פ"ה ה"ב למדנו, שמי רגליים דינם כמים
לענין הכשר, וה"ה להשקה. (75) מים שנתנו עליהם אפר
פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (76) ונתמלא במי
מקוה. (77) מפני קדושתם הם חשובים, ואינם בטלים
לגבי מי המקוה עד שירבו על מי החטאת (ר"ש במשנתנו).
(78) כמבואר בהלכות טומאת אוכלין שם.
- 14 ימ. כלי⁷⁹ שתוכו טהור וגבו טמא⁸⁰, והיה מלא יין
15 לבן או חלב⁸¹, והטבילו - הולכין אחר הרב: אם
16 היה רב הכלי פנוי כדי שירבו המים בתוכו - טהור,
17 מפני שטמאתו מדבריהן⁸². אבל אם היה בו יין אדם
או שאר משקין⁸³ - לא עלתה לו טבילה⁸⁴.
- 18 (79) זבחים עח, ב רעט, א. (80) כגון שנגעו משקין טמאים
בגב הכלי, ולמדנו בהלכות טומאת אוכלין פרק ז הלכה ב,
שגזרו חכמים על משקין טמאים שיטמאו כלים, ואם נגעו
בגב הכלי - נטמא הגב בלבד ולא התוך. (81) יין לבן
וחלב, אין צבעם מתבלט כל-כך במים. (82) בהלכה
הקודמת, המדובר בכלי שיש עליו טומאה מן התורה, ולא
חילקנו שם בין רוב למיעוט, ואפילו מיעוט משקין חוצצים,
אבל בטומאה דרבנן מועיל רוב מי מקוה לבטל את
המשקין שבכלי. [ומה שכתב שם "מלא משקין", הכוונה
שהכלי אינו ריק]. (83) שצבעם אדום. (84) אם לא דיהה
מראה היין. ואם דיהה, הכל מודים שהטבילה כשירה. כר'
יהודה בזבחים שם.
- 19 ב. לגין⁸⁵ שהוא מלא מים טמאין, והיה על פיו טיט
טופח⁸⁶, והיה הטיט שוקע במים⁸⁷, והטבילו -

טהור⁸⁸. ואם היה טיט היין⁸⁹ וכיצא בו - פאלו לא
טביל⁹⁰. וכן טבעת⁹¹ שנתנה בלבנה של טיט טופח
והטבילה - טהורה⁹². ואם היה טיט יון - פאלו לא
טביל⁹³.

(85) כד, בקבוק (תוספתא מקואות, פרק ז הלכה א).
(86) לח ורך. (87) בתוספתא הגירסא: המים שוקעין בטיט.
פירוש, הטיט היה סופג את המים. ונראה שגם רבינו התכוון
לכך. (88) טיט זה אינו חוצץ, מפני שמי המקוה חודרים
לתוכו ומגיעים ללגין. (89) טיט עבה חפור מבורות.
(90) דין טיט היוון, נאמר כבר למעלה בפרק ב הלכה א.
ומסרנו מקורו במשנה, ונכפל כאן אגב שאר הדינים שנאמרו
בתוספתא זו. (91) שם. (92) משמיענו, שאפילו כל הכלי
שקוע בטיט רך כזה - מועילה הטבילה.

כא. אלו⁹³ שאין צריכין שיכואו המים בהן: סתם
קשרי בגדי עניים⁹⁴; ואם הקפיד עליהן⁹⁵ - חוצצין.
וקשרי בגדי בעלי בתים - סתמן⁹⁶ חוצצין⁹⁷; ואם
אינו מקפיד עליהן - אינן חוצצין. וקשרי נימי
הבגדים⁹⁸ שנקשרו מאליהן⁹⁹. וחבט הסנדל¹⁰⁰.
ותפלה של ראש¹⁰¹ בזמן שהקציצה¹⁰² דבוקה¹⁰³ עם
הרצועה שבה וחזקה. ותפלה של זרוע בזמן שאינה
עולה ויורדת¹⁰⁴. ואזני החמת¹⁰⁵ והתורמיל¹⁰⁶. וכל
פיצא פאלו מקשרים ותפרים שאינו עתיד להתיירם.

(93) משנה מקואות פרק י, ב"ג. (94) שנקרעו וקשר מקום
הקרע. אין דרכם של עניים להקפיד על זה, ואנו מניחים
שאינן דעתם להתיר את הקשר ולתפור את הקרעים. כל דבר
המחובר באופן קבוע, אינו חוצץ. (95) גילה דעתו באיזו
צורה שהיא, שאינו רוצה להשאיר את הקשר. (96) אם לא
גילו דעתם כלל. (97) דרכם להקפיד ולתפור.
(98) החוטים שבשפת הבגד שאינם ארוגים, שמשאירים
אותם לנוי. (99) במשנתנו כתוב סתם "והנימין", אולם
בתוספתא שם פרק ח הלכה א מחלק בין קשרן ובין נקשרו
מאליהן (ראה ההלכה הבאה). וטעמו של דבר נראה, מפני
שנימין שנתקשרו מאליהן קשה מאוד להתירן ויש להניח
שישאירן כך, אבל אם קשרן אדם הוא קושר בסדר מתאים
לפי תכנית שקבע לעצמו, ואפשר שלפעמים יתירן לשם
שינוי תבנית הבגד. [ב'מנחת ביכורים' מפרש, כשנקשרו
מאליהן אין הקשר מהודק כל-כך והמים נכנסים, ולכן אינן
חוצצין. מה-שאינן כן כשקשרן האדם. וקשה מאוד לקבל
פירוש, שהרי כל ההלכה עוסקת בדין קשרים שאין דרכו
להתירם, ואינם צריכים ביאת מים]. (100) הלולאה
הקשורה בסנדל שמכניסים בה הרצועה. (101) תפילין
מקבלות טומאה, מפני שיש להן בית קיבול (ראה הלכות
כלים פרק ז הלכה יב). (102) כל התפילה בלי רצועותיה
נקראת קציצה. (103) מהודקת מאוד ואינה זזה ממקומה.
(104) כשהאדם קושר את התפילה ומוזיה, אין הרצועה זזה
ממקומה שבתוך התפילה. (105) נוד. (106) ילקוט
הרועים.

כב. ואלו¹⁰⁷ שצריכין שיכואו בהן המים: הקשרים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 **ב.ה. פל ידות הפלים**¹³² **שהן ארפים יותר מפי צרפן**
19 **ועתיד לקצצן - מטבילין עד מקום המדה**¹³³ **פיצד?**
20 **שלשלת דלי גדול - ארבעה טפחים**¹³⁴ **וקטן -**
21 **עשרה. מטביל מן השלשלת עד מדה זו בלבד**¹³⁵ **,**
22 **והשאר טהור**¹³⁶.

(132) שם משנה ה. (133) מידת היד שהכלי צריך לה, להיות ראוי לתשישו. (134) ראה הלכות כלים פרק ט הלכה טו. (135) ואפילו אם נגמרה המידה באמצע טבעת, אינו צריך לטבול את כל הטבעת, ורואים אותה כאילו נחתכה. [ולמה אין מקום חיבור שני חלקי הטבעת חוצץ? מפני שבית הסתרים בכלים אינו צריך להיות ראוי לביאת מים (ר"ש וברטנורא)]. (136) המדובר כשנגעה טומאה בדלי, ונטמא חלק השלשלת שהכלי צריך לו, והשאר - למעלה מארבעה טפחים בדלי גדול ומעשרה בקטן לא נטמא כלל, כמו שנתבאר בהלכות כלים שם.

23 **בו. פלי טמא**¹³⁷ **שנתן בתוכו פלים אחרים והטביל**
24 **הכל - עלתה להן טבילה**¹³⁸ **אף על פי שפי הפלי**
25 **צר ביותר**¹³⁹ **שהרי המים נכנסין לו**¹⁴⁰ **ומתוך**
26 **שעלתה טבילה לכלי הגדול - עלתה טבילה לפלים**
27 **שבתוכו**¹⁴¹ **ואם הטוהו על צדו והטביל**¹⁴² **- לא**
28 **עלתה להן טבילה**¹⁴³ **עד שיהיה פיו רחב כשפופרת**
29 **הנוד**¹⁴⁴ **וכן אם היה הפלי טהור ונתן לתוכו פלים**
30 **טמאים והטבילין - לא עלתה להן טבילה**¹⁴⁵ **עד**
31 **שיהיה פיו רחב כשפופרת הנוד. במה דברים**
32 **אמורים?**¹⁴⁶ **לתרומה; אבל לקדש - אין מטבילין**
33 **פלים לתוך פלים טהורין כלל, ואפלו היו בסל או**
34 **בקפה**¹⁴⁷ **במזו שפארנו למעלה במקומו**¹⁴⁸.

(137) שם פרק ו משנה ב, כפי שנתפרשה בחגיגה כב, א. (138) ואף-על-פי שכלים אלו אינם מונחים במקווה עצמו, אלא במים המחוברים לו, כמו ששינו (שם פרק ו משנה א): "כל המעורב למקווה - כמקווה". (139) ונתבאר שם, שעירוב מקוואות כשר לטבילה רק אם אמת המים המחברת אותם רחבה כשפופרת הנוד (כרוחב חלול השפופרת שנותנים בפי הנוד, היינו מקום שאפשר לגלגל בתוכו שתי אצבעות סביב). (140) לכל הכלי הגדול ומטהרים אותו. (141) אע"פ שלא נטבלו במי המקווה, ולא במים המחוברים להם ברוחב שפופרת הנוד. (142) ולא מילאו המים את הכלי הגדול ונשאר בטומאתו. אם מגיחים במים כלי שפיו צר ובטנו רחב, כשהוא מוטה על צידו, הם נכנסים וממלאים את הכלי עד כנגד פיו, וכשמגיעים למקום זה הם סותמים את פיו וסוגרים על האוויר שלמעלה ממנו, ומתוך כך הוא מעכב על המים מלהיכנס, כמו כלי שהפכו בהלכה יב. [ראה 'בית יוסף' יורה-דעה סימן רטו, ובש"ך שם סעיף-קטן כח. ביאורינו זה נותן הסבר מלא לשיטת רבינו]. (143) אפילו אם המים שבתוך הכלי הגדול, כיסו אותם מכל צד. (144) בפחות מזה אין עירוב מקוואות מועיל, כמו שביארנו. (145) שהרי המים לא עשו שום פעולת טהרה שתגורר אחריה טהרת הכלים הקטנים. (146) משנה חגיגה כב, ב.

1 **שפפתחי החלוק**¹⁰⁸ **שהן עשוין לולאות. וכן קשרי**
2 **לולאות שפפתה**¹⁰⁹ **ושפה של סדין צריך למתח**¹¹⁰ **.**
3 **ותפלה של ראש בזמן שאינה קבועה ברצועה. ושל**
4 **זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת. ושנצים**¹¹¹ **של**
5 **סגדל. וקשרי נימי הפגדים שקשרין**¹¹² **. וכן כל**
6 **פיוצא באלו המקומות שהוא עתיד לגלותן**
7 **ולמתחן**¹¹³ **הסלין**¹¹⁴ **של גת**¹¹⁵ **ושל פד**¹¹⁶ **: אם היו**
8 **חזקים**¹¹⁷ **- צריך לחטט, ואם היו רפים - צריך**
9 **לנער**¹¹⁸ **הפר**¹¹⁹ **והפסות**¹²⁰ **של עור - צריכים שייבואו**
10 **בהן**¹²¹ **המים**¹²².

(107) שם משנה ד. (108) בצד החזה. (109) חלוקים שלובשים אותם על-ידי הכנסת ראש במקום הפתוח למעלה. בחלוקים אלה תופרים לולאות במקום שכנגד הכתף, וקושרים אותם אחר לבישת החלוק. (110) הסדין רחב, ולפיכך שפתיו נקמטות כשמטבילים אותו במקווה וצריך למתוח אותן. (111) הרצועות. (112) האדם. ראה הלכה כא. (113) כשישתמש בהם, ומשום זה צריך לגלותם ולמתחם לפני הטבילה. (114) תוספת מקוואות פרק ח הלכה א. (115) שדורכים בו ענבים. (116) שסוחטים בו זיתים להוציא שמנם. (117) הסלים עשויים מענפים דקים ארוגים. ואמר רבינו, שאם הענפים מהודקים בחוץ, צריך לחטט את הפסולת הדבוקה בהם. (118) מנענע אותם והפסולת נופלת. (119) משנה שם. (120) סוף פרק ד מפרש רבינו ששניהם משימים תחת הראש, אלא שכר הוא קטן וכסת יותר גדולה, ושניהם ממולאים צמר וכדומה (ראה ברטנורא ו'תוספות יום טוב' כאן). (121) בפנים. (122) מפני שלפעמים מוציאים מה שבתוכם.

11 **בג. פסות**¹²³ **עגלה**¹²⁴ **והפדור**¹²⁵ **והאמום**¹²⁶
12 **והקמיע**¹²⁷ **והתפלה - אינן צריכין שייבואו המים**
13 **לחללן. זה הפלל: כל שאין דרפו להוציא ולהכניס**
14 **- טובל סתום.**

(123) שם משנה ב. (124) שמניחים על גבי הבהמה לרכב עליה, כסת זו עשויה מעור וממלאים אותה מוכין ותופרים אותה, ואין דרכם לפרום את התפר ולהוציא את המוכין. (125) שמשחקים בו. (126) דפוס של מנעל עשוי מעור ממולא מוכין. (127) לשמירה. את הקמיע נותנים בתיק קטן של עור או בד, ותופרים אותו.

15 **בר. המטביל**¹²⁸ **בגדים המכבסין**¹²⁹ **- צריכין שייפנסו**
16 **בהן המים עד שייבעבעו**¹³⁰ **. הטבילין נגובין - עד**
17 **שייבעבעו וינחו מבעבעון**¹³¹.

(128) שם משנה ד. (129) בעודם לחים. (130) כשנותנים בגד במים עולים כעין אבעבעות. ומוכן, שמי המקווה לא הגיעו למקומות אלה הגבוהים קימצא, ואף-על-פי-כן מועילה הטבילה, מפני שהמים הנמצאים בבגד מתחברים עם המקווה ומתטהרים בהשקה ונעשו כמי המקווה. הבעבוע מוכיח, שמי המקווה כבר נספגו לתוך הבגד. (131) ויתפשט כל הבגד על פני מי המקווה, כי לפני כן לא הגיעו מי המקווה לראש הבעבוע שהוא גבוה משטח מי המקווה.

34 גָּזְרוּ עַל הַשּׁוֹכֵחַ בְּחֹצֶר בִּשְׁעַת קֶשֶׁר עֲבִים מָשׁוּם
35 מְנִיחַ. הַנִּיחָן בְּחֹצֶר בַּעַת פְּזוּר עֲבִים וּבָאוּ עֲבִים
36 וְנִתְמַלְאוּ - הָרִי אֵלּוּ בְּשִׁרְיָן, כְּמוֹ שֶׁמְנִיחָן בְּרֹאשׁ הַגֶּג
37 לְנִגְבָּן. וְכֵן אִם הַנִּיחָן בַּעַת קֶשֶׁר הָעֲבִים וְנִתְפָּזְרוּ
38 וַחֲזָרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ וְנִתְמַלְאוּ - הָרִי אֵלּוּ בְּשִׁרְיָן. וְאִם
39 שְׂבָרָן אוֹ כְּפָאָן - הַמַּיִם הַנִּקְוִין מִהֵן בְּשִׁרְיָן.

40 ח. הַסִּיד שֶׁשָּׂכַח עֲצִיץ בַּמִּקְוָה וְנִתְמַלָּא מֵיָם, אֵף עַל
41 פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בַּמִּקְוָה אֵלָּא מַעַט וְהָרִי הָעֲצִיץ יֵשׁ
42 בּוֹ רֵב הַמִּקְוָה - הָרִי זֶה יִשְׁבֵּר אֶת הָעֲצִיץ בַּמִּקְוָה
43 וְנִמְצָא הַמִּקְוָה כְּלוֹ כֶּשֶׁר. וְכֵן הַמִּסְדֵּר אֶת הַקִּנְקֵנִים
44 בַּתּוֹף הַמִּקְוָה כְּדִי לְחַסְמֵן וְנִתְמַלְאוּ מֵיָם, אֵף עַל פִּי
45 שֶׁבִּלַּע הַמִּקְוָה אֶת מִימָיו וְלֹא נִשְׁאַר שָׁם מֵיָם כְּלָל
46 אֵלָּא מֵיָם שֶׁבַּתּוֹף הַקִּנְקֵנִים - הָרִי זֶה יִשְׁבֵּר אֶת
47 הַקִּנְקֵנִים וְהַמַּיִם הַנִּקְוִין מִהֵן מִקְוָה כֶּשֶׁר.

48 ו. כִּיצַד פּוֹסְלִין הַמַּיִם הַשְּׂאוּבִין אֶת הַמִּקְוָה בְּשִׁלְשָׁה
49 לֵגִין? שָׂאֵם הִיָּה בַּמִּקְוָה פְּחוֹת מֵאַרְבָּעִים סָאָה,
50 וְנִפְּלוּ לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה לֵגִין וְהַשְּׁלִימּוּם לְאַרְבָּעִים
51 סָאָה] - הַכֹּל פָּסוּל. אֲבָל מִקְוָה שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים
52 סָאָה מֵיָם שְׂאִינָן שְׂאוּבִין, וְשָׂאֵב כְּדִי וְשִׁפָּף לְתוֹכוֹ
53 כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ - כֶּשֶׁר. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא מִקְוָה עֲלִיוֹן
54 שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מֵיָם בְּשִׁרְיָן, וְהִיָּה מְמַלָּא
55 בְּכָלִי וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ עַד שֶׁיִּרְבּוּ הַמַּיִם וְיִרְדּוּ לַמִּקְוָה
56 הַתַּחְתּוֹן אַרְבָּעִים סָאָה - הָרִי הַתַּחְתּוֹן כֶּשֶׁר.

57 ז. מִקְוָה שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מְכֻוֹנוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ
58 סָאָה מֵיָם שְׂאוּבִין וְנוֹטֵל אַחֵר כָּף מִמֶּנּוּ סָאָה - הָרִי
59 זֶה כֶּשֶׁר. וְכֵן נוֹתֵן סָאָה וְנוֹטֵל סָאָה וְהוּא כֶּשֶׁר, עַד
60 רְבֹו.

61 ח. אִין הַמַּיִם הַשְּׂאוּבִין פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה בְּשִׁלְשָׁה
62 לֵגִין עַד שֶׁיִּפְּלוּ לְתוֹף הַמִּקְוָה מִן הַכֹּל. אֲבָל אִם
63 נִגְרְרוּ הַמַּיִם הַשְּׂאוּבִין חוּץ לַמִּקְוָה וְנִמְשְׁכוּ וְיִרְדּוּ
64 לַמִּקְוָה - אִינָן פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה עַד שֶׁיִּהְיֶה מִחֲצָה
65 לְמִחֲצָה; אֲבָל אִם הִיָּה רֵב מִן הַפְּשָׁרִים - הָרִי
66 הַמִּקְוָה כֶּשֶׁר. כִּיצַד? מִקְוָה שֵׁישׁ בּוֹ עֲשָׂרִים סָאָה
67 וּמִשְׁהוּ מֵיָם בְּשִׁרְיָן, וְהִיָּה מְמַלָּא וְשׂוֹאֵב חוּץ לַמִּקְוָה
68 וְהַמַּיִם נִמְשְׁכִין וְיִוְרְדִין לַמִּקְוָה, בֵּין שֶׁהִיוּ נִמְשְׁכִין
69 עַל הַקֶּרֶקַע אוֹ בַּתּוֹף הַסִּילּוֹן וְכִיּוּצָא בּוֹ מִדְּבָרִים
70 שְׂאִינָן פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה - הָרִי הוּא כֶּשֶׁר וְאִפְּלוּ
71 הַשְּׁלִימּוּ לְאֵלֶּף סָאָה; שֶׁהַשְּׂאוּבָה שֶׁהִמְשִׁיכָהּ -
72 כֶּשֶׁרָה, אִם הִיָּה שָׁם רֵב אַרְבָּעִים סָאָה מִן הַפְּשָׁרִים.
73 וְכֵן גַּג שֶׁהִיָּה בְּרֹאשׁוֹ עֲשָׂרִים סָאָה וּמִשְׁהוּ מִי
74 גִּשְׁמִים וּמִלָּא בְּכַתְפוֹ וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ פְּחוֹת מֵעֲשָׂרִים,
75 שְׂנִמְצָא הַכֹּל פָּסוּל, וּפְתַח הַצְּנוּר וְנִמְשְׁכוּ הַכֹּל
76 לְמָקוֹם אֶחָד - הָרִי זֶה מִקְוָה כֶּשֶׁר; שֶׁהַשְּׂאוּבָה

שֶׁם נִימְנוּ אַחַת-עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת שֶׁעָשׂוּ חַכְמִים בְּקוֹדֶשׁ עַל
הַתְּרוּמָה. רָאָה הַלְכוֹת אֲבוֹת הַטּוֹמָאוֹת פ"ב. (147) שְׁפִיָּהם
רַחֵב יוֹתֵר מִשְׁפּוּפֶרֶת הַנּוֹד. (148) בַּהֲלֹכוֹת שָׂאֵר אֲבוֹת
הַטּוֹמָאוֹת פֶּרֶק יב הִלְכָה א.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יְבֵאֵר שָׁמַיִם שְׂאוּבִין פּוֹסְלִים אֶת הַמִּקְוָה. וְאִם צְרִיךְ
שִׁיְהִיָּה כּוֹלוּ בִיְדֵי שָׁמַיִם. הַמְנִיחַ כְּלִי תַּחַת הַצְּנוּר כְּכֹל עַת
וּבְכֹל זְמַן. כִּיצַד פּוֹסְלִין שְׁלוֹשָׁה לֹוִגִים מֵיָם שְׂאוּבִים אֶת
הַמִּקְוָה. שְׂאוּבָה שֶׁהִמְשִׁיכָהּ וְאִמְבַּטִּיָּה וּמִרְחֲצָאוֹת שִׁלְנוּ. מִי
גִּשְׁמִים וּמֵיָם שְׂאוּבִים שֶׁהִיוּ מִתְעַרְבִים בַּחֲצֵר וְיִוְרְדִים
לַמַּעֲרָה.

1 א. דִּין תּוֹרָה, שֶׁכָּל מַיִם מְכַנְסִין טוֹבְלִין בָּהֶן;
2 שְׂנֵאֲמַר: מִקְוָה מֵיָם - מְכַל מָקוֹם. וְהוּא שִׁיְהִיָּה בָּהֶן
3 כְּדִי לְהַעֲלוֹת בָּהֶן כְּדִי טְבִילָה לְכָל גּוֹף הָאָדָם בְּבַת
4 אַחַת. שְׁעָרוֹ חֲכָמִים: אֲמָה עַל אֲמָה בְּרוּם שְׁלֹשׁ
5 אַמּוֹת. וְשְׁעוֹר זֶה הוּא מִחֲזִיק אַרְבָּעִים סָאָה מֵיָם.
6 בֵּין שְׂאוּבִין בֵּין שְׂאִינָן שְׂאוּבִין.

7 ב. מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהַמַּיִם הַשְּׂאוּבִין פּוֹסְלִין
8 לְטְבִילָה. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא מִקְוָה מֵיָם שְׂאִינָן שְׂאוּבִין
9 שְׂנֵאֲפֵל לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה לֵגִין מֵיָם שְׂאוּבִין - פָּסוּל הַכֹּל.
10 אֵף עַל פִּי שֶׁפָּסוּל מֵיָם שְׂאוּבִין מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים,
11 לְמִדְּוָהוּ בְּהִקְשׁ. שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: אֵף מַעֲיָן וְכוּר
12 מִקְוָה מֵיָם יִהְיֶה טָהוֹר. הַמַּעֲיָן אִין בּוֹ תְּפִיסַת יָד
13 אָדָם כְּלָל, וְהַכוּר כְּלוֹ בִיְדֵי אָדָם, שֶׁהָרִי כְּלוֹ מֵיָם
14 שְׂאוּבִין. אֲמָרוּ חֲכָמִים: הַמִּקְוָה לֹא יִהְיֶה כְּלוֹ שְׂאוּב
15 כְּבוּר, וְאִין צְרִיךְ לְהִיּוֹת כְּלוֹ בִיְדֵי שָׁמַיִם כְּמַעֲיָן,
16 אֵלָּא אִם יֵשׁ בּוֹ תְּפִיסַת יָד אָדָם - כֶּשֶׁר.

17 ג. כִּיצַד? הַמְנִיחַ קִנְקֵנִים בְּרֹאשׁ הַגֶּג לְנִגְבָּם וְיִרְדּוּ
18 לָהֶם גִּשְׁמִים וְנִתְמַלְאוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲזוֹת
19 הַגִּשְׁמִים - הָרִי זֶה יִשְׁבֵּר אֶת הַקִּנְקֵנִים אוֹ יַכֶּם
20 וְהַמַּיִם הַנִּקְוִים מִהֶם פְּשָׁרִים לְטָבֵל, וְאֵף עַל פִּי שֶׁכָּל
21 הַמַּיִם הָאֵלּוּ הִיוּ כְּכִלִּים, שֶׁהָרִי לֹא מִלָּאָן בִּידּוֹ.
22 לְפִיכָף, אִם הִגְבִּיָּה אֶת הַקִּנְקֵנִים וְהָעָרִם - הָרִי כָּל
23 הַמַּיִם שִׁבְּהֶם שְׂאוּבִין.

24 ד. הַמְנִיחַ כְּלִים תַּחַת הַצְּנוּר תְּמִיד כְּכֹל עַת וּבְכָל
25 זְמַן, אֶחָד כְּלִים קִטְנִים וְאֶחָד כְּלִים גְּדוֹלִים, אִפְּלוּ
26 כְּלֵי אֲבָנִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן מְכַלִּים שְׂאִינָן מְקַבְּלִין
27 טְמֵאָה, וְנִתְמַלְאוּ מִי גִשְׁמִים - הָרִי אֵלּוּ פּוֹסְלִין. וְאִם
28 כְּפָאָן עַל פִּיהֶן אוֹ שְׂבָרָן - הַמַּיִם הַנִּקְוִין מִהֵן
29 כְּשְׂאוּבִין לְכָל דְּבָר, שֶׁהָרִי לְדַעְתּוֹ נִתְמַלְאוּ; שִׁחֲזַקַת
30 הַצְּנוּר לְקַלַּח מֵיָם. וְאִפְּלוּ שָׂכַח הַכֹּלִים תַּחַת הַצְּנוּר
31 - פּוֹסְלִין, גָּזְרוּ עַל הַשּׁוֹכֵחַ מִפְּנֵי הַמְנִיחַ. וְכֵן הַמְנִיחַ
32 אֶת הַכֹּלִים בְּחֹצֶר בַּעַת קֶשֶׁר הָעֲבִים וְנִתְמַלְאוּ -
33 הַמַּיִם שִׁבְּהֶן פּוֹסְלִין, שֶׁהָרִי לְדַעְתּוֹ נִתְמַלְאוּ. וְכֵן

לו ויוצאת ממנו. וכל דיני פיסול למקווה במים שאובים.
(2) מקוואות פרק ג משנה ד. (3) המדובר במקווה שאין בו ארבעים סאה מים כשרים, שאם יש בו שיעור זה אין השאובים הנופלים לתוכו פוסלים אותו. (4) בברייתא תמורה יב, ב נחלקו תנא קמא ורבי יוסף בן חוני בזה, תנא קמא אומר - מצטרפים, ורבי יוסף בן חוני אומר - אין מצטרפים. ובפירושו שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי יוסף בן חוני, וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני ששיטתו נשנית בסתם משנה, וכל מחלוקת בברייתא וסתם משנה הלכה כסתם. ורבינו גרשום בתמורה שם מפרש נימוקו של רבי יוסף בן חוני, מפני שלוג היא כמות חשובה ומצטרפת לפסול את המקווה, ומה שאמר בשלושה כלים מצטרפים המדובר כשכל כלי מכיל לכל הפחות לוג, ומשום כך ארבעה אין מצטרפים, שהרי אין לוג שלם בכל כלי וכלי, וכן פירש גם רש"י שם (ראה בית יוסף יורה דעה סימן רא). ויוצא מזה, שאם אין לוג שלם בכל כלי וכלי - גם שלושה או אפילו שניים אינם מצטרפים. ורבינו לא גילה דעתו בזה]. (5) שארבעה אין מצטרפים. (6) כשהוסיף את השאובים לא התכוון להרבות את מי המקווה, כדי שיוכלו לטבול בו הרבה אנשים (כסף משנה). (7) במשנתנו כתוב סתם: "נתכוון לרבות" ופירשה רבינו כמו שכתבנו, אולם הטור ביורה דעה סימן רא מפרש שבשעה ששפך מן הכלי הראשון הייתה כוונתו לשפוך גם את המים שבכלים האחרים. [וגם מרן בשולחן ערוך יורה דעה סימן רא סעיף טו קיבל להלכה דעת הטור].

ב. שנים שהטילו זה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה, והסוחט כסותו⁸ והגביה⁹ והמים שבה נופלין ממקומות הרבה, וכן המערה מן הצרצור¹⁰ שמטיל ממקומות הרבה - הרי אלו פוסלין¹¹.

(8) שטבל אותה במקווה שהיו בו מ' סאה מצומצמות. (9) ואינה נוגעת במי המקווה [שאם היא נוגעת, שנינו בפרק ז ממקוואות משנה ז שהמים הבלועים בתוכה כמחברים למקווה]. (10) כלי ששפתו עשויה כעין מסרק. (11) כחכמים במשנה. ונימוקם, מפני שכל הקילוחים באים מכלי אחד.

ג. המטביל פר או פסת של עור במקנה שיש בו ארבעים סאה מכוננות, בין שהגביה שפתותיהן מן המים נמצאו המים שבתוכן שאובין¹². כיצד יעשה? מטבילן ומעלן דרך שוליהן¹³. אבל הקפה¹⁴ והשק - מטבילן ומעלן כדרךן ואינו חושש¹⁵.

(12) שהרי מים אלה נותקו ממי המקווה אף על פי שהכר והכסת עודם בו. ואין זה דומה לכסות שבהלכה ב שסוגת מים ולפיכך כל זמן שהיא נוגעת במי המקווה - כל המים שספגה מחוברים למקווה, ולא דוקא מכוננות כי גם במקווה גדול נעשו שאובים, אלא שבמקווה גדול לא איכפת לנו אם ייעשו שאובים, אבל במקווה קטן אפשר שיפלו לתוכו בחזרה המים שנפסלו ויפסלוהו. ואפילו ייזהר ולא יפלו, גם כן ייפסל המקווה מפני שאין בו ארבעים סאה. (13) יהפוך אותם על פיהם ויעלם מן המקווה ויישאר המים

1 שהמשיכוה פלה - פשרה, הואיל והיה שם רב מן הפשר.
2

3 ז. הורו מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו חכמים: שאובה שהמשיכוה פלה - טהרה, אין אנו צריכין שיהיו שם רב מים פשרין. וזה שהצריך רב והמשיכה - דברי יחיד הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו פסוף: שאובה שהמשיכוה פלה - טהרה. לפי דברי זה, אם היה ממלא בכלי ושופך, והמים נזחלין והולכין למקום אחד - הרי זה מקנה פשר. וכן כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקוואות פשרין, שהרי כל המים שבהן שאוב ושנמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה בענין זה.
12

13 י. מי גשמים ומים שאובין שהיו מתערבין בחדר ונמשכין ויורדין לעוקה שבחדר, או שמתערבין על מעלות המערה ויורדין למערה: אם רב מן הפשר - פשר; ואם רב מן הפסול - פסול; מחצה למחצה - פסול. אימתי? בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקנה ונמשכין ויורדין; אבל אם היו הפשרים והפסולים מקלחין לתוך המקנה: אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים פשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשה לגין מים שאובין - פשר, ואם לאו - פסול.
22

יום שלישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק חמישי

א. מקנה² שנפלו אליו שלשה לגין מים שאובין³ מפלי אחד או משנים ושלשה פלים - מצטרפין; והוא שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון. מארבעה פלים - אין מצטרפין⁴. כמה דברים אמורים⁵? בזמן שלא נתפנו לרבות⁶; אבל אם נתפנו לרבות את מי המקנה⁷, אפלו נפל משקל דינר בכל שנה - מצטרף לשלשה לגין. בין שקדמו השאובים את הפשרים בין שקדמו הפשרים את השאובים או שנפלו שתיהן כאחת, בין שנפלו שלשה לגין שאובין לתוך ארבעים סאה [קדם שנפלו בו ארבעים סאה או לפחות מארבעים] נפסל הפל ונעשה שאוב.
36

(1) יבאר מקווה שנפלו אליו שלושה לוגים מים מכלי אחד או משנים ושלושה כלים אם מצטרפים. ודין שניים שהטילו זה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה. ודין המטביל כר או כסת במקווה שיש בו ארבעים סאה מכוננות. ודין שני מקוואות ואין בכל אחד ארבעים סאה ונפל לכל אחד לוג ומחצה ונתערבו. ודין בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת

שְׂבִיעִי שֶׁיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ עֲשָׂרִים סָאָה שֶׁהָיוּ בּוֹ וַחֲמִשָּׁה
קֶבֶץ יוֹתֵר מִרְבִּיעַ הַקֵּב²⁸, וְלֹא נִשְׁאָר מִן הַכֵּל
שֶׁנִּפְסַל²⁹ חוּץ מִפְּחוֹת מִשְׁלֶשָׁה לָגִין. וְכֵן אִם עָשָׂה
מִקְוֵה שִׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מִיָּם כְּשֶׁרִים וְעָרְבוּ
עִם הַמִּקְוֵה הַזֶּה הַפְּסוּל - טְהָרוּ אֱלֹו אֶת אֱלֹו³⁰.

(24) שֵׁטף שֶׁל מִי גִשְׁמִים. וְאִם הֵם מִי מַעֲיִין מִסְפִּיק כֹּל שֶׁהוּא
לְטַהֵר אֶת כָּל הַשְּׂאוּבִים (בֵּית יוֹסֵף יוֹרֵה דַעָה סִימָן רֵא).
(25) הַחֲשׁוֹן הוּא כֹזֶה: קוֹבְעִים כַּמָּה מִיָּם שְׂאוּבִים הָיוּ בְּבוֹר
וְכַמָּה נִכְנְסוּ לוֹ מִן הָאֵמָה שֶׁל מִי גִשְׁמִים וְתוֹלִים שֶׁהֵמִים
שִׁיעָאוּ מִכִּילִים תַּעְרוּבֹת שֶׁל הַכִּשְׂרִים וְהַפְּסוּלִים לִפְיִ יֹחַס
כְּמוֹתֵם שֶׁנִּכְנְסוּ לְבוֹר (בֵּית יוֹסֵף בֶּשֶׁם הָרַב"ד. וְרֹאה שִׁיךְ
שֶׁם סַעֲיָף קֹטֵן נוֹ). לְדוּגְמָא: בְּבוֹר 40 סָאָה וְאֵמֶת הֵמִים
הַכְּנִסָּה 120 סָאָה (הֵינּוּ פִי שְׁלוּשָׁה) וִיעָאוּ 80 אֲנוּ אוֹמְרִים:
3 חֲלִיקִים הֵינּוּ 60 יֵצְאוּ מִמִּי הָאֵמָה וְשִׁלִּישׁ מִזֶּה הֵינּוּ
עֲשָׂרִים - מִמִּי הַבוֹר. [הָרַב"ד כֹּתֵב פִּירוּשׁ שֶׁנִּי לְחֲשׁוֹן
הָאֵמָה בְּמִשְׁנָה, הֵינּוּ מִחֲצָה עַל מִחֲצָה, כְּלוּמָר אֲנוּ מִנִּיחִים
שְׁחֲצִי הֵמִים הִיעָצִימִים הֵם מִהַשְּׂאוּבִים וְחֲצִימִים הַשְּׁנִי מִן
הָאֵמָה. רֹאה בֵּית יוֹסֵף שֵׁם]. (26) כֵּאֵן הַמְּדוּבֵר בַּמִּקְוֵה
שִׁישׁ בּוֹ מִיָּם כְּשֶׁרִים אֲלֹא שְׂאִין בָּהֶם 40 סָאָה וְלֹא כְּמוּ בְּדִין
הַקּוֹדֵם שֶׁקִּדְמוּ שְׂאוּבִים לְכִשְׂרִים, וְלִפְיִכֵּךְ הִקְלִי יוֹתֵר בְּדִין
זֶה. (27) פִּירוּשׁ עַד שִׁיעָאוּ מִיָּם כְּשִׁיעוֹר הֵמִים שֶׁהָיוּ
בַּמִּקְוֵה לִפְנֵי נִפִּילַת הַשְּׂאוּבִים. (28) הַסָּאָה הִיא שִׁישָׁה
קֶבֶץ וְהַקֵּב אַרְבַּעָה לֹוגִים וְלֹכֵן אִם יֵצְאוּ מִהַסָּאָה חֲמִישָׁה
קֶבֶץ וְרוּבֵעַ הַקֵּב נִשְׁאָרוּ שְׁלוּשָׁה לֹוגִים וְכִשְׂעָא עוֹד מִשְׁהוּ
נִשְׁאָרוּ פָחוֹת מִשְׁלוּשָׁה לֹוגִים. בְּנִידוֹן זֶה, שֶׁבַּמִּקְוֵה נִמְצָאוּ
מִיָּם כְּשֶׁרִים עוֹמְדִים בְּפִי עֲצָמִם, הִקְלִי חֲכָמִים וְאִמְרוּ: אֲנוּ
תוֹלִים שֶׁהֵמִים אַחֲרוֹנִים דִּחְפוּ אֶת הָרֵאשׁוֹנִים וְתַפְּסוּ
מִקוּמָם. (29) הַכִּשְׂרִים הָרֵאשׁוֹנִים וְהַשְּׂאוּבִים שֶׁנִּפְלוּ
לְתוֹכָם. [הַהִבְדֵּל בֵּין דִּין זֶה לְבֵין הַדִּין הַקּוֹדֵם בּוֹלֵט. שֶׁם
אִין אֲנוּ תוֹלִים שֶׁהָרֵאשׁוֹנִים הֵם גַּם רֵאשׁוֹנִים לִיעִיָּאָה אֲלֹא
מִשְׁעָרִים לִפְיִ חֲשׁוֹן, כְּמוּ שֶׁנִּתְבָּאָר לְמַעְלָה, אֲבָל בְּנִידוֹן אֲנוּ
מִקְבָּלִים הַנַּחָה זֶה. וְהֵנִימוּק: שֶׁם קִדְמוּ הַשְּׂאוּבִים וְהֵם
פּוֹסְלִים אֶת הַכִּשְׂרִים הַנּוֹפְלִים לְתוֹכָם וּבְנִידוֹן הַמְּדוּבֵר
כְּשֶׁקִּדְמוּ הַכִּשְׂרִים]. (30) הַמִּקְוֵה הַכֶּשֶׁר מִכְשִׁיר אֶת
הַפְּסוּל. זֶה נִקְרָא "הַשְּׂקָה".

ז. הַמְּסַלֵּק אֶת הַטֵּיט³¹ לְצִדֵּימִם³² וְנִמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ
שְׁלֶשָׁה לָגִים לְמִקְוֵה - הָרִי זֶה כְּשֶׁרִים³³. הִזָּה תוֹלֵשׁ
הַטֵּיט וּמִגְפִּיָּהוּ בִּידוֹ וְהִבְדִּילוֹ מִן הַמִּקְוֵה לְצִדָּה
וְנִמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ שְׁלֶשָׁה לָגִין - הָרִי אֱלֹו פּוֹסְלִין³⁴.

(31) שֶׁבַּקְרַקְעִית הַמִּקְוֵה. (32) וְחֵלֶק מִמֶּנּוּ מִתְבָּלֵט מֵעַל פְּנֵי
הַמִּיָּם. (33) מִפְּנֵי שֶׁהֵמִים שֶׁבִּתּוֹךְ הַטֵּיט הָיוּ מִחוּבְרִים לְמִי
הַמִּקְוֵה לֹא נַעֲשׂוּ שְׂאוּבִים. (34) כִּשְׁלֹא נִשְׁאָרוּ בַּמִּקְוֵה 40
סָאָה בְּלִי הַמִּיָּם שֶׁבִּטֵּיט, בְּרַגַּע שֶׁנִּבְדֵּל הַטֵּיט מִן הַמִּקְוֵה
נַעֲשׂוּ הַמִּיָּם שֶׁבּו שְׂאוּבִים.

ח. גִּיס³⁵ הַעוֹבֵר מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם, וְכֵן בְּהִמָּה³⁶
הַעוֹבֵרֶת מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם, וְזִלְפוּ בִּידֵיהֶם וּבִרְגֵלֵיהֶם
שְׁלֶשָׁה לָגִין לְמִקְוֵה - הָרִי זֶה כְּשֶׁרִי. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא
אֲפִלּוּ עָשׂוּ מִקְוֵה בְּתַחֲלָה³⁷ - הָרִי זֶה כְּשֶׁרִי.

שְׁבִיעִי מִחוּבְרִים לְמִקְוֵה. (14) סֵל קְלוֹעַ מִעֲנָפִים דָּקִים.
(15) מִפְּנֵי שֶׁנִּקְבְּיָהֶם גָּסִים וְהֵמִים נִשְׁפָּכִים דְּרַכָּם מִהָר - אֵינֶם
נַעֲשִׂים שְׂאוּבִים.

ד. מִקְוֵה שִׁישׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ גְּמוּת¹⁶ מִמִּיָּם שְׂאוּבִין, לֵג
בְּכָל גְּמָא, וְנִפְּלוּ לְתוֹכָו¹⁷ מִיָּם כְּשֶׁרִים: אִם יִדְוֹעַ
שֶׁנִּפְּלָ לְתוֹכָו אַרְבָּעִים סָאָה מִיָּם כְּשֶׁרִים עַד שֶׁלֹא
יִגִּיעוּ לְגְמָא הַשְּׁלִישִׁית¹⁸ - כְּשֶׁרִי, וְאִם לֹא - פְּסוּל¹⁹.

(16) הַמְּדוּבֵר בְּבוֹר שֶׁכִּתְלֵיו מְשׁוּפָּעִים וְבָהֶם שְׁלוֹשׁ גּוֹמוֹת זֶה
לְמַעְלָה מִזֶּה, וְעֵיקָר הַמִּקְוֵה נִמְצָא לְמַטָּה מִכּוֹלָן. (17) לְתוֹךְ
הַמִּקְוֵה עֲצָמוּ מִבְּלִי לִנְגוֹעַ בְּגוֹמוֹת. (18) וְאִם כֵּן הָיוּ
בַּמִּקְוֵה אַרְבָּעִים סָאָה מִיָּם כְּשֶׁרִים לִפְנֵי שֶׁנִּתְעַרְבוּ בָּהֶם
שְׁלוּשָׁה לֹוגִים שְׂאוּבִים. (19) מִשְׁמַע שֶׁאִם אֵינּוּ יוֹדַע -
פְּסוּל. [בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב מִבָּאָר, שֶׁלְדַעַת רַבִּינוּ שֶׁאֲפִילוּ
כּוֹלּוּ שְׂאוּבִי כְּשֶׁר מִן הַתּוֹרָה אֵין טַעַם לְפְסוּל מִפְּנֵי הַסִּפֵּק
אֲפִילוּ כְּשִׁישׁ אֲפִשְׁרוֹת שְׁמִי הַמִּקְוֵה נִגְעוּ בְּגוֹמָא הָעֲלִיוֹנָה
לִפְנֵי שֶׁהָיוּ בּוֹ שְׁלוּשָׁה לֹוגִים מִיָּם כְּשֶׁרִים. וְלִפְיִכֵּךְ הוּא
מִפְּרֵשׁ שֶׁסִּפִּיקוֹן כְּשֶׁר, וְמָה שֶׁשִּׁנִּינוּ "וְאִם לֹא פְסוּל" הַכּוּוֹנָה
אִם יִדְוֹעַ שֶׁלֹא הָיוּ אַרְבָּעִים סָאָה לִפְנֵי שֶׁהִגִּיעוּ לְגוֹמָא
הַשְּׁלִישִׁית].

ה. שְׁנֵי מִקְוֹאוֹת, אֵין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן אַרְבָּעִים סָאָה²⁰,
וְנִפְּלָ לְזָה לֵג וּמִחֲצָה וְלָזָה לֵג וּמִחֲצָה, וְנִתְעַרְבוּ שְׁנֵי
הַמִּקְוֹאוֹת - הָרִי אֱלֹו כְּשֶׁרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹא נִקְרָא עַל
אֶחָד מֵהֶן שֵׁם פְּסוּל²¹. אֲבָל מִקְוֵה שְׂאִין בּוֹ אַרְבָּעִים
סָאָה שֶׁנִּפְּלָ לְתוֹכָו שְׁלֶשָׁה לָגִין מִיָּם שְׂאוּבִין וְאַחַר
כֵּן נִחָלֵק לְשְׁנַיִם, וְרִבָּה מִיָּם כְּשֶׁרִים עַל כָּל אֶחָד
מֵהֶן²² - הָרִי אֱלֹו פְּסוּלִין; שֶׁפֶל הַמִּקְוֵה כָּלוּ שֶׁנִּפְּסַל
כְּמִיָּם שְׂאוּבִין הוּא חֲשׁוֹב²³, וְכֵאֲלֹו כָּל מִיָּמִיו נִשְׁאָבוּ
בְּכָלִי.

(20) וּבִשְׁנֵיהֶם יֶחֶד יֵשׁ אַרְבָּעִים סָאָה. (21) פָּחוֹת מִשְׁלוּשָׁה
לֹוגִים שְׂאוּבִים אֵינֶם פּוֹסְלִים כָּלֵל אֲפִילוּ מִיָּם מוֹעֲטִים,
וְכִשְׁנִתְעַרְבוּ וִישׁ בָּהֶם שְׁלוּשָׁה לֹוגִים הָרִי יֵשׁ כֵּאֵן אַרְבָּעִים
סָאָה כְּשֶׁרִים וְאִמְרָנוּ כִּבֵּר שֶׁאֲרַבְעִים סָאָה אֵינֶם נִפְסָלִים עַל
יְדֵי שְׂאוּבִים. [מִקְוֵה, שְׂאִין בּוֹ 40 סָאָה אֵינּוּ פְסוּל אֲלֹא
חִסָּר]. (22) עַד אַרְבָּעִים סָאָה. (23) וְאֵינֶם חוֹזְרִים לְהִיּוֹת
כְּשֶׁרִים כְּשֶׁנִּשְׁאָרוּ בָּהֶם פָּחוֹת מִשְׁלוּשָׁה לֹוגִים שֶׁפְּסוּלוֹ
אוֹתָם, כִּי הֵם פְּסוּלִים מִצַּד עֲצָמָם, מוֹבָן, שֶׁאֲפִשְׁרֵי לְהַכְשִׁירָם
עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּה לְמִקּוֹם אַחֵר, מִפְּנֵי שִׁישׁ בָּהֶם רוֹב כְּשֶׁרִים.

ו. בּוֹר שֶׁהוּא מְלֹא מִיָּם שְׂאוּבִים וְהָאֵמָה²⁴ נִכְנְסָת
לוֹ וְיוֹצֵאתָ מִמֶּנּוּ - לְעוֹלָם הוּא בְּפְסוּלוֹ עַד שֶׁתִּתְחַשֵּׁב
שֶׁלֹא נִשְׁאָרוּ מִן הַשְּׂאוּבִין שֶׁהָיוּ בְּבוֹר שְׁלֶשָׁה
לָגִין²⁵. מִקְוֵה שֶׁנִּפְּלָ לְתוֹכָו²⁶ מִיָּם שְׂאוּבִין וְנִפְּסַל,
וְאַחַר כֵּן רִבָּה עָלָיו מִיָּם כְּשֶׁרִים עַד שֶׁנִּמְצָאוּ
הַכְּשֶׁרִים אַרְבָּעִים סָאָה - הָרִי הוּא בְּפְסוּלוֹ עַד
שֶׁיֵּצְאוּ כָּל הַמִּיָּם שֶׁהָיוּ בְּתוֹכָו²⁷ וְיִפְּתְחוּ הַשְּׂאוּבִין
מִשְׁלֶשָׁה לָגִין. יִצִּיד? מִקְוֵה שִׁישׁ בּוֹ עֲשָׂרִים סָאָה
מִיָּם גִּשְׁמִים וְנִפְּלָ לְתוֹכָו סָאָה מִיָּם שְׂאוּבִים וְאַחַר
כֵּן הִרְבָּה עָלָיו מִיָּם כְּשֶׁרִים - הָרִי זֶה בְּפְסוּלוֹ עַד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוחו ואפילו הם טמאים. (48) גם סיום זה בלתי מובן כלל, שהרי אפילו לפני השלמת המקוה היו המים כשרים לכל דבר. סוף דבר: כל הלכה זו צריכה עיון רב ולא עלתה בדינו לדרת לתוך עומק דעת רבינו (ראה ראב"ד).

פרק ששי

- א. כל הכלים² המקבלין שֶהִלְכוּ הַמַּיִם עֲלֵיהֶן או¹⁸
שֶנֶפְּלוּ מִתּוֹכָן³ - הָרִי אֵלּוּ שְׂאוּבִין וּפּוֹסְלִין אֶת¹⁹
הַמַּקְוֶה. וְהוּא שֵׁעָשׂוּ לְקַבְּלָהּ⁴. אֶפְלוּ הָיוּ כָּלִים²⁰
שְׂאִין מִקְבְּלִין טָמֵא, כְּגוֹן כָּלִי אֲבָנִים וְכָלִי אֲדָמָה²¹
- הָרִי אֵלּוּ פּוֹסְלִין.²²

(1) יבאר המים הנקראים שאובים לפסול את המקוה. ודין גיסטרא טמאה שהיא בתוך המקוה ושפתה למעלה מהמים וכו'. ודין חבית מלאה מים שנפלה לים וטבל שם. ודין שתי בריכות זו למעלה מזו ובחתונה מים שאובים וכו' ודין ביניהן נקב בכותל. (2) מקוואות פרק ד משנה א. (3) צ"ל "לתוכן". (4) ראה הלכה הבאה.

- ב. כל כלי⁵ שלא נֶעֱשָׂה לְקַבְּלָהּ⁶, אִף עַל פִּי שֶהוּא²³
מִקְבֵּל - אֵינוּ פּוֹסֵל אֶת הַמַּקְוֶה. כְּגוֹן הַסִּילּוֹנוֹת²⁴
שֶהַמַּיִם נִמְשְׁכִין מִהֶן, אִף עַל פִּי שֶהֵן רִחְבִּים²⁵
בְּאֻמְצָע⁸ וּמִקְבְּלִין - אֵין פּוֹסְלִין אֶת הַמַּקְוֶה, בֵּין²⁶
שֶהָיוּ שֶל מַחֲתָה או שֶל חֶרֶס.²⁷

(5) שם. (6) תשימושו של הכלי אינו לקבל. (7) צינורות, רבינו כותב "סילונות" סתם, ומשמע אפילו אינם פתוחים מלמעלה והם כקנה חלול - אינם פוסלים (וכן כתב גם ה'תפארת ישראל'). (8) ומים מתעכבים במקום זה. והטעם, שגם מקום זה לא נעשה לקבלה אלא לחזק את הזרם היוצא.

- ג. השקת⁹ שֶבֶפֶסְלַע¹⁰ - אֵינָה פּוֹסְלֶת אֶת הַמַּקְוֶה, לְפִי²⁸
שְׂאֵינָה כְּלִי¹¹. אֲבָל כָּלִי שֶחִבְרוּ בְּסַלַע - פּוֹסֵל אֶת²⁹
הַמַּקְוֶה, אִף עַל פִּי שֶחִבְרוּ בְּסִיד¹². נִקְבָּה מִלְמַטָּה¹³
או מִן הַצֵּד בְּשׂוֹפְפֶת הַנּוֹד¹⁴ - כְּשֶרָה, וְאֵינָה פּוֹסְלֶת³¹
אֶת הַמַּקְוֶה¹⁵.³²

(9) שם משנה ה. (10) שחקקה בסלע. (11) מפני שהיא מחוברת לקרקע, הרי היא כקרקע. [כתב ב'תפארת ישראל', שאפילו סלע שנעקר ממקומו הטבעי והשקיעו אותו באדמה ואחר-כך חקקו בו את השוקת - אינו פוסל, כמו שאמרו בבבא בתרא סו, א שקבעו ולבסוף חקקו כשר. "קבעו", משמע שהאדם קבע אותו. (12) מכיוון שהיה כלי לפני החיבור - אין החיבור מועיל לבטלו מתורת כלי. (13) אפילו כל שהיא. (14) נחבאר למעלה פרק ג הלכה כו. (15) המים שבשוקת הנקובה, אינם נחשבים כשאובים מפני שהם נשפכים מאליהם. [הר"ש מפרש כך ה'במה דברים אמורים', שבתוספתא פרק ד הלכה ד, שמן הצד צריך שפופרת הנוד, אבל למטה - כמלוא מחט, והתוספתא אינה חולקת על המשנה אלא מבארת אותה. ונראה שזו היא גם דעת רבינו].

- ד. הלוקח כלי גדול, כְּגוֹן חֲבִית גְּדוֹלָה או עֲרֵבָה³³

צבא. מובן שלא דוקא צבא אלא גם בשכונות מרובות אוכלוסים הדין כך. (36) בתוספתא כתוב: "לגיון וכן בהמה וכו'", ופירש הרא"ש (מובא בטור יורה דעה סימן רא), שלגיון היינו פרשים והסוסים העבירו ברגליהם את המים והוא מחלק בין רגלי אדם לרגלי בהמה, רגלי אדם או ידיו פוסלים, ורגלי בהמה אינם פוסלים. (37) פירוש, שלא היו שם מים ניקווים כלל והלגיון הביא ברגליו כל ארבעים הסאה. [בתוספתא שם הלכה ב מחלק רבי יוסי בין זילף בידי וברגליו ובין הולכים על הקרקע. ומפרש רבינו כוונת רבי יוסי שנטל בידי ורגליו ממש את המים ונתנם למקוה, ורבינו מתכוון כשהולכים עם הקרקע (כסף משנה).

- מ. מקוה שְׂאִין בו אַרְבַּעִים סָאָה וְנִפְּלָ לְתוֹכוֹ³⁸ פְּחוֹת¹
מִשְׁלֹשָׁה לִגְיִן מַיִם טָמְאִין³⁹ שְׂאוּבִין - הָרִי זֶה כְּשֶׁר²
לְחֹלָה וְלִתְרוּמָה וְלִטְל מִהֶן לְיָדִים⁴⁰, וּפּוֹסְלִין לְהַקְוֹת³
עֲלֵיהֶן⁴¹. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים וְרָבוּ עֲלֵיהֶן⁴² - הָרִי אֵלּוּ⁴
כְּשֶׁרִים לְהַקְוֹת עֲלֵיהֶם⁴³. נִפְּלָ לְתוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה לִגְיִן מַיִם⁵
שְׂאוּבִין טָמְאִים - הָרִי זֶה פָּסוּל לְחֹלָה וְלִתְרוּמָה וְלִטְל⁶
מִמֶּנּוּ לְיָדִים⁴⁴, וּפּוֹסְלִין לְהַקְוֹת עֲלֵיו. יָרְדוּ גְשָׁמִים⁷
וְרָבוּ עֲלֵיהֶן - הָרִי הֵן כְּשֶׁרִין לְחֹלָה וְלִתְרוּמָה וְלִטְל⁸
מִהֶן לְיָדִים⁴⁵, וּפּוֹסְלִין לְהַקְוֹת עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיֵּצְאוּ כָּל⁹
הַמַּיִם הָרְאוּשִׁים שֶׁנַּעֲשׂוּ כֶּלֶן כְּשְׂאוּבִין וְלֹא יִשָּׂאֵר מִהֶן¹⁰
אֶלָּא פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה לִגְיִן. וְכֵן מִקְוֶה שֵׁישׁ בוֹ אַרְבַּעִים¹¹
סָאָה חֶסֶר דִּינָר⁴⁶ וְנִפְּלוּ לְתוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה לִגְיִן מַיִם¹²
שְׂאוּבִין טָמְאִין - הָרִי זֶה פָּסוּל לְחֹלָה וְלִתְרוּמָה וְלִטְל¹³
מִמֶּנּוּ לְיָדִים, וּפּוֹסְלִין לְהַקְוֹת עֲלֵיהֶן. נִפְּלָ לְתוֹכוֹ¹⁴
פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה לִגְיִן מַיִם, אֶפְלוּ כֶּלֶן טָמְאִין, וְאַחֲרֵי כֵן¹⁵
נִפְּלוּ לְתוֹכוֹ מִשְׁקָל דִּינָר מִי גְשָׁמִים שֶׁהִשְׁלִימוּ -¹⁶
כְּשֶׁר⁴⁷; כְּשֶׁם שֶׁטְהוֹר לְטְבִילָה, כֵּן טְהוֹר לְכָל דְּבָר⁴⁸.

(38) נפלו שלא לרצון בעלים. (39) טמאין ממש. (40) מפני שהשאובים בטלו בכשרים הטהורים וגם לא נטמאו בנגיעת הטמאים. כי משקין הנקווים בקרקע (לא בכלים) אינם מיטמאים אלא לרצון. (41) אפילו אם יוסיפו על תערובת זו מים כשרים עד ארבעים סאה יישאר המקוה בפיסולו. ומה שאמרנו שפחות משלושה לוגים שאובים אינם פוסלים היינו במים טהורים, אבל טמאים פוסלים (כסף משנה). (42) על מי התערובת. (43) כשאין במקוה 40 סאה ביחד עם מי הגשמים שרבו, אבל אם מי הגשמים השלימו לארבעים סאה אינו צריך להקוות. (44) לא נתבאר טעמו של הבדל זה בין שלושה לוגים לבין פחות מזה. [ואולי נימוקו, מפני ששלושת הלוגים הועילו לעשות את המים שבמקוה כשאובין, הועילו גם לטמאם]. (45) מפני שמי הגשמים המרובים שבאו באחרונה טיהרו אותם כבית הילל במקוואות פרק א משנה ה (ראה פרק ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כו). (46) כמות מועטת שמשקלה כמשקל דינר. (47) קשה להבין מה בין דין זה לדין הראשון שבהלכה זו שפסק רבינו, שפסולים להקוות עליהם וצריך ריבוי מי גשמים. בכסף משנה מיישב בדוחק, שמכאן שהמקוה הגיע קרוב לארבעים סאה ונקרא עליו כבר שם ארבעים סאה, אין פחות משלושה לוגים פוסלים

יכולים להגיע למקווה בלי הטבלא - נפסלו, ולא מפני שאובה, אלא מפני שמקווה צריכה הווייה בטהרה. פירוש, צריכה להתהוות שלא באמצעות כלים המקבלים טומאה].

ו. החוטט³⁰ בצנור³¹ מקום לקבל בו הצרורות¹⁴ המתגלגלין במים כדי שלא ירדו עם המים: אם היה הצנור של עץ וחרפר בו כל שהוא - פוסל, שהרי כל המים שיורדין באין מתוך פלי שנעשה לקבלה³². ואפלו שקבעו אחר שחקק בו³³, הואיל והיה עליו תורת פלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו בקרקע ואחר כך חקק בו בית קבול - אינו פוסל³⁴. ואם היה צנור של חרס - אינו פוסל עד שהיה בחקק כדי לקבל רביעית³⁵. אף על פי שנתמלא המקום החקק שבצנור צרורות המתגלגלין בתוכו³⁶ - הרי הוא בפסולו ואינו פסותם. ירד לתוך המקום שחקק עפר או צרורות וסתמו ונכבש³⁷ - הרי זה פשר.

(30) שם משנה ג. (31) לפני שקבע אותו (בתרגום העתיק לפירוש רבינו במשנה, נפלה טעות. ותרגומו של דיהרנבורג: "וחקק בו קודם שיקבעהו" הוא הנכון). (32) החטיטה הקטנה הזו, עושה את כל הצנור כלי עשוי לקבל (תפארת ישראל שם). (33) בבא בתרא סה, ב. מכיוון שנעשה כלי לפני קביעתו בקרקע, אין הקביעה מועילה לבטלו מתורת כלי. (34) שם. (35) כפי השיעור של שברי כלי חרס המחזיקים עד סאה (ראה הלכות כלים פ"ח הי"ג). (36) פירוש, לא סתמו לגמרי את החטיטה מפני שאינם מהודקים, והמים נכנסים ביניהם. (37) נתהדקו ונסתמה הגומא לגמרי, ואין מים מחלחלים לתוכה.

ז. הספוג³⁸ והדלי³⁹ שהיו בהן שלשת לגין מים ונפלו למקוה - לא פסלוהו; שלא אמרו אלא שלשת לגין שנפלו, לא פלי שנפלו⁴⁰ מים שאובין.

(38) שם פרק ו משנה ד. (39) המדובר בדלי שפיו צר מאוד, ולא נתערבו מימיו במי המקווה אלא נוגעים בהם. וכן ספוג מלא מים אין מימיו נשפכים למקווה (ראה לקמן פ"ח הי"ב דין סגוס). (40) נראה שצ"ל "שנפל ובר".

ח. השדה⁴¹ והתבה שפנים⁴² - אין מטבילין בהן אלא אם כן היו נקובים כשפופרת הנוד⁴³. ואם היה שק או קפה - מטבילין בהן⁴⁴. וכן המניח שק או קפה תחת הצנור - אין המים הנמשכין מהן פוסלין את המקוה⁴⁵.

(41) שם משנה ה. (42) המדובר בכלים גדולים מאוד. (43) למעלה בהלכה ד גבי כלי חרס, קבע רבינו השיעור המטהר כלי טמא שהוא פחות משפופרת הנוד. אבל בכלי עץ, הואיל והשיעור המטהר הוא גדול מאוד - כמוציא רימון (הלכות כלים פרק ו הלכה ב), מספיק שיעור כשפופרת הנוד לענין טבילה (כסף-משנה למעלה הלכה ד). (44) מפני שהם מלאים נקבים גסים, נחשבים המים שבהם

גדולה, נקבו נקב המטהרו¹⁶ וקבעו בארץ ועשאוהו מקוה¹⁷ - הרי זה פשר¹⁸. וכן אם פקק¹⁹ את הנקב בסיד ובבנן²⁰ - אינו פוסל²¹, והמים הנקוין בתוכו מקוה פשר. סתמו בסיד או בגפסיס - עדין הוא פוסל את המקוה²² עד שיקבענו בארץ או יבנה. ואם הוליכו²³ על גב הארץ ועל גב הסיד²⁴ ומרח בטיט מן הצדיין - הרי זה פשר²⁵.

(16) נקב כזה בכלי שנטמא, מטהר אותו מפני שיצא מתורת כלי (ראה בפרק יט מהלכות כלים, שיעורי הנקב בכלי חרס). (17) נתן לתוכה 40 סאה. (18) לטבול בו. כשם שיצא מתורת כלי לענין טומאה, כך גם לענין שאובה, שאין מימיו שאובים. (19) סתם. (20) סתימת סיד וגפסיס אינה יעילה. (21) לבנין (ר"ש). (22) פירוש, לא רק שפסול לטבול בו, אלא מימיו פוסלים את המים הכשרים שבמקווה (כסף-משנה). [לכאורה דין זה סותר לדין שחיברו בסלע שבהלכה הקודמת, שהצריך נקב כשפופרת הנוד, ומסתימת לשונו שם משמע, שגם בכלי חרס הדין כך, וכאן כתב "נקב המטהרו", והרי שיעור הנקב לטהר כלי חרס הוא כמוציא זיתים (פרק יט מהלכות כלים) שהוא פחות משפופרת הנוד. בכסף-משנה עמד על סתירה זו, וביאר את ההבדל שבין שני דינים אלה. שם המדובר בכלי שלם שחיברו לקרקע ואינו יוצא מידי שלימותו אלא בנקב כדול, אבל כאן המדובר בכלי שניקב לפני חיבורו, ולפיכך מספיק שיעור המטהרו]. מקור הלכה זו בתוספתא שם: "קסטלין המחליק מים לכרכים, אם היה נקוב כשפופרת הנוד אינו פוסל את המקווה, ואם לאו פוסל... אמר ר' אליעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה, וכשבאתי אצל חברי אמרו לי יפה הורית". ומפרש רבינו ש"קסטלין" הוא כלי גדול מאוד של חרס, שבני כרכים מניחים במקום מוצא המים, והם מתקבצים באותו הכלי וממנו מעבירים את המים לכרך. וסובר רבינו שהלכה כר' אליעזר בר' יוסי שהודו לו חבריו, ומפרש מה שאמר "הוריתי ברומי לטהרה" הכוונה שהורה להכשירו לטבול בו אם ניקב כשיעור המטהר מטומאה (כסף-משנה. ראה לקמן הלכה ח דין שידה תיבה ומגדל). (23) בתוספתא: הושיבו. (24) פירוש, או ע"ג הסיד. (25) לטבול בו. משמיענו שאפילו לא השקיעו בקרקע, וגם לא בנה סביבו אלא מירח מן הצדדים - דינו כמחובר לקרקע. [בתוספתא שבידינו כתוב: "או שמירחו", ורבינו גורס כדבריו כאן (כסף-משנה)].

ה. המניח²⁶ טבלא תחת הצנור והרי המים נמשכין על הטבלא ויורדין למקוה: אם היה לטבלא דפן²⁷ - הרי זה פוסלת את המקוה, ואם לאו - אינה פוסלת. זקפה²⁸ תחת הצנור כדי להדיחה, אף על פי שיש לה דפן - אינה פוסלת, שהרי לא עשאוה לקבל²⁹.

(26) משנה מקוואות פרק ד, ב. (27) כל ארבעה צדדים (ר"ש). (28) על צידה. (29) לא העמידה באופן שתוכל לקבל. [הרא"ש בפירושו למשנתנו אומר, שאם המים אינם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 כמחוברים למקוה, אע"פ שאין בכל נקב כשופרת הנוד.
(45) מאותו נימוק (ראה למעלה פרק ה הלכה ג).
- 2 ט. גִּסְטָרָא⁴⁶ טְמֵאָה שְׁהִיא בְּתוֹךְ הַמְקוֹה וּשְׁפָתָהּ
3 לְמַעַלָּה מִן הַמַּיִם⁴⁷ וְהִטְבִּיל בָּהּ הַכֹּלִים⁴⁸ - טְהוֹרָו⁴⁹
4 מִטְּמֵאֲתָן⁵⁰; אָבֵל כְּשִׁיגְבִיהֶם מִן הַמַּיִם עַד שֶׁהָן
5 בְּאֵוִיר⁵¹ הַגִּסְטָרָא⁵² מִתְטַמֵּא הַמַּיִם שֶׁעַל גִּבָּן מְאִוִיר
6 הַגִּסְטָרָא וְחוּצוֹ וּמִטְמֵא אוֹתָן⁵³. וְכֵן מַעֲנִי⁵⁴ הַיּוֹצֵא
7 מִתַּחַת הַתַּנּוּר⁵⁵ הַטְּמֵא וְיִרְדֵּי⁵⁶ וְטָבַל בְּתוֹכוֹ - הוּא
8 טְהוֹר⁵⁷ וְיִדְיוֹ טְמֵאוֹת מְאִוִיר הַתַּנּוּר⁵⁸; אֲלֹא אִם פֶּן
9 הָיוּ הַמַּיִם לְמַעַלָּה מִן הַתַּנּוּר כְּרוּם יִדְיוֹ⁵⁹, שְׁנִמְצָא
10 כְּשֶׁטָּבַל - יִדְיוֹ לְמַעַלָּה מִן הַתַּנּוּר. שְׁאִין כָּלִי חָרָס
11 מִתְטַהֵרִין בְּמְקוֹהוֹ⁶⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶¹.
- 12 י. חֲבִית⁶² מְלֵאָה מַיִם⁶³ שְׁפָפָהּ לַיִם, אֲפִלּוּ לַיִם
13 הַגָּדוֹל - הַטּוֹבֵל שָׁם⁶⁴ לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה; אִי
14 אֲפֹשֶׁר לְשַׁלְשָׁה לָגִין שְׁלֹא יִהְיוּ בְּמָקוֹם אֶחָד⁶⁵. וְכֹכֶר
15 שֶׁל תְּרוּמָה שְׁפָפָל לְשָׁם⁶⁶ - נִטְמָא בְּמַיִם הַשְּׂאוֹבִין⁶⁷,
16 שֶׁהָרִי הַמַּיִם עוֹמְדִין שָׁם. אָבֵל הַנִּהְרֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן,
17 הוֹאִיל וְהֵם נִמְשָׁכִין - הָרִי זֶה טוֹבֵל שָׁם.
- 18 (62 מכות ד, א. 63) שאובים. (64) נראה שרבינו מפרש
שטבל בתוך החבית (ראה ההערה הבאה). [מלשונו של
רש"י שם, שמחק הגירסא "אי אפשר" לא משמע כן].
(65) ברור אמנם שנתערבו שם גם מי הים, אבל בוודאי
נשאר שלושה לוגים במקום אחד. ומה שאמרנו למעלה
(פרק ד הלכה ו), שאפילו שפך כל היום מים שאובים
למקוה כשר לא פסלוהו, היינו דוקא כששפך ונתערבו
המים במי המקוה, אבל כאן השאובים עומדים במקומם
(כסף-משנה). [רש"י שם גורס: "חיישין" (חוששים אנו)
במקום "אי אפשר", ומכאן שהוא מפרש שנשפכו המים
במקום אחד, כגון שנשברה החבית בתוך הים. אבל רבינו
גורס "אי אפשר", ולפיכך יש להניח שהמדובר בטבל בתוך
החבית]. (66) אחר טבילת הטמא. (67) שנטמאו מנגיעת
האדם הטמא (ראה השלמות). בכיכר של תרומה משמינו
רבותא, לא רק האדם שחזקת טומאה עליו נשאר בטומאתו,
אלא גם התרומה שהיא בחזקת טהרה - נטמאה (גמרא שם).
- 18 יא. מַיִם שְׂאוֹבִין⁶⁸ שֶׁהָיוּ בְּצֵד הַמְקוֹה, אֵף עַל פִּי
19 שֶׁהַמַּיִם נוֹגְעִין⁶⁹ בְּמִי הַמְקוֹה - לֹא פְסָלוּהוּ⁷⁰, מִפְּנֵי
20 שֶׁהָן בְּמְקוֹה סָמוּךְ לְמְקוֹה. הָיוּ הַשְּׂאוֹבִין בְּאֶמְצָע⁷¹
21 - פּוֹסְלִין אֶת הַמְקוֹה.
- 22 (68) מקוואות פרק ו משנה י. (69) אבל אינם מתערבים
במי המקוה. (70) אף-על-פי שנגעו לפני שהיו 40 סאה
במקוה. (71) והמים המגיעים למקוה נמשכים על גביהם.
בכסף-משנה מבאר, שזהו דין אביק שבמשנתנו. שנינו שם:
"האביק שבמרחץ, באמצע פוסל, מן הצד אינו פוסל".
ב'תפארת ישראל' מפרש את המשנה, שאביק הוא כעין
קערה של מתכת שקועה בקרקעית המקוה והיא נקובה,
וסותמים את הנקב במגופה וכשרוצים להחליף את המים
שבמקוה מסירים את המגופה והמים יוצאים, ואחר-כך
סותמים וממשיכים מים כשרים אחרים. מובן שהמים
הנכנסים למקוה נופלים לתוך האביק לפני שהיו במקוה
ארבעים סאה ונעשו שאובים, וכל המים המגיעים למקוה
אחר שנתמלא האביק - ונפסלו, ואע"פ שמים שאובים אינם
פוסלים מקוה שיש בו ארבעים סאה - בנידון שלנו פוסלים
מפני שבאו לפני הכשרים (ראה למעלה פ"ה סוף הלכה ה),
אבל כשהאביק מן הצד הרי זה כמקוה כשר בצד מקוה
פסול. ואין זה דומה לגיסטרא שבהלכה ט, מפני שבגיסטרא
הגיעו לתוכה מי המקוה כשהם מחוברים למקוה, ולא
נעשו מעולם שאובים. ולמה לא הוכשרו המים שבאביק
על-ידי השקה? מפני שמים הנמצאים בכלים מועילה בהם
השקה רק לטהרם מטומאתם בלבד, אבל לא להכשירם
לטבילה (וכן כתב ה'תפארת ישראל' בפ"ה, יכין אות ב).
מפירוש זה יוצא, שרבינו פסק כר' מאיר באביק מן הצד נגד
דעת חכמים. ולא נתבאר למה העדיף דעת יחיד בניגוד

(46) כלי חרס שבור. (47) אבל חלק מהפגומות (כלי חרס שנשבר, אין מקום השבר שזה אלא יש בו כמה פגומות) נמצא תחת שטח מי המקוה שנכנסים לתוך הגיסטרא דרך הפגומות. (48) כלים טמאים. (49) מפני שהמים שבגיסטרא מחוברים למי המקוה. (50) מהטומאה שהיתה עליהם לפני הטבילה. (51) בחלק הבולט מן המים. (52) שכלי חרס מטמא מאויריו. מים שעל גבי הכלים אינם נחשבים כמחוברים למקוה. (53) את הכלים, שהרי גזור על המשקין שיטמאו את הכלים. והרויח בטבילתם שיצאו מטומאה יותר חמורה שצריכה הערב שמש, וקיבלו טומאת משקין דרבנן שאינה צריכה הערב שמש. (54) שם. (55) תנורים שבתקופתם, של חרס היו, כעין קדירה גדולה שאין לה שוליים, והיו מעמידים אותם על הקרקע ומחברים בטיט. (56) אדם טמא. (57) ואפילו כשהתנור אינו מלא מים, שאדם אינו מתטמא מאויר כלי חרס. (58) גזור חכמים שידיים מתטמאות מאויר כלי חרס. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה א. גזירה זו היא משמונה-עשר דברים שגזורו כשרבו בית-שמאי על בית-הלל (שבת יג, ב). (59) וכשיוציא ידיו מן המים המטהרים, יימצאו למעלה מאויר התנור הטמא. (60) ולפיכך נשאר התנור בטומאתו, אף-על-פי שהמים שבו מטהרים את הנטבל בהם. (61) בפרק א מהלכות כלים הלכה ג. [ולמה הצריך כאן שיהיו מים כרום ידיו למעלה מן התנור, ולמעלה בדין גיסטרא אין הכלים מתטמאים אלא כשהמים אינם מגיעים לשפת הגיסטרא, שהרי אמר: "עד שהם באוויר הגיסטרא מתטמאים המים שעל גבן", ומשמע שאם אינם באווירה אינם מתטמאים? הרא"ש בפירושו למשנתנו מבאר את ההבדל, שם המדובר בכלים, וכלים אינם מתטמאים מאויר כלי חרס, ואם-כן טומאתם באה על-ידי המים שעליהם שנטמאו באוויר הגיסטרא, ומשקין מטמאים כלים מגזירת חכמים, אולם כל זמן שהכלי בתוך המים, הרי המים שעל גבו מחוברים למקוה ומטהרים בהשקה, אלא כשהגביה את הכלי ונפרדו המים שעל גביו מהמקוה, ובאותה שעה הם באוויר הגיסטרא - נטמאו. מה-שאיין-כן בידים שהן עצמן - בלי תיווך המים - מתטמאים מאויר התנור, צריך שלא יימצא כל שהוא מהם באוויר זה ללא טבילה, וכשחלק מידי הוא למעלה מן המים, הרי החלק התחתון של היד נמצא באוויר הכלי הטמא ללא טבילה, אף-על-פי שהוא במים, שאין טבילה לחצאין].

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ר"ש ורא"ש). ובתפארת ישראל מנמק: מפני שבאו בהמשכה וברוב כשרים. ראה הערה פה]. (85) נשאו במצבם שלפני טבילת הטמאים, הכשרים - כשרים, והשאוב פסול. (86) פירוש, לא נתערבו הכשרים באופן ישר אלא דרך הפסולים. ואף-על-פי-כן לא נפסלו הכשרים מפני שהפסולים באו אליהם דרך המשכה (לא בנפילה), והכשרים מרובים (ראה למעלה פ"ד ח"ה).

פרק שביעי

(1) יבאר שאין המקווה נפסל בשינוי טעם וריח אלא בשינוי מראה. ודין יש מעלים את המקווה ולא פוסלים או בהיפך או לא מעלים ולא פוסלים. מקווה שנפל לתוכו דבר ששינה את מראיו כיצד תקנתו. שלושה לוגים מים שנשתנה מראיהם שנפלו למקווה.

א. אין המקווה נפסל לא בשינוי הטעם ולא בשינוי הריח, אלא בשינוי מראה בלבד. וכל דבר שאין עושין בו מקנה לכתחלה - פוסל את המקווה בשינוי מראה. כיצד? הניח או החלב והדם וכיוצא בהן ממי כל הפרות - אינן פוסלין את המקווה בשלשה לגין, שלא אמרו אלא מים שאובין, ופוסלין בשינוי מראה. אפלו מקנה שיש בו מאה סאה ונפל לו לג יין או מי פרות ושנה את מראיו - פסול. וכן מקנה שיש בו עשרים סאה מים כשרים או פחות מזה ונפל לתוכו סאה יין או מי פרות ולא שנו את מראיו - הרי אלו כשרים כשהיו. ואין הסאה שנפלה עולה למדת המקנה. ואם נוסף על העשרים עשרים אחרים מים כשרים - הרי זה מקנה כשר.

ב. יש מעלין את המקנה ולא פוסלין, ופוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין.

ג. ואלו מעלין ולא פוסלין: השלג, והברד, והכפור, והגלד, והמלח, וטיט הנרוק. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו - הרי זה עולה למדתו והרי המקנה כשר ושלם. נמצאו מעלין ולא פוסלין. אפלו הביא ארבעים סאה שלג בתחלה והניחו בעוקה ורסקו שם - הרי זה מקנה שלם וכשר.

ד. ואלו פוסלין ולא מעלין: מים שאובין, בין טהורין בין טמאים, ומי כבשים, ומי שלקות, והתמיד עד שלא החמיץ, והשכר. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר משקל דינר, ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכו - אינו עולה למדת המקנה ולא השלימו. ואם נפל מאחד מהן שלשה לגין מהן פוסלין את המקנה.

ה. ואלו לא פוסלין ולא מעלין: שאר המשקין, ומי פרות, והציר, והמורס, והתמיד משהחמיץ. כיצד?

למקובל בכל מקום. ובפירושו למשנה כתב בפירוש "והלכה כחכמים". [בכסף-משנה מבאר, שפסק כתנא-קמא. והדברים מפליאים, שהרי במשנה כתוב בפירוש "דברי ר' מאיר"].

יב. שתי⁷² פרכות⁷³ זו למעלה מזו וכתל ביניהן⁷⁴, והעליונה מלאה מים כשרים והתחתונה מלאה מים שאובין, ונקב בפתל שבין העליונה לתחתונה, אם יש כנגד הנקב⁷⁵ שלשה לגין מים שאובין - נפסלה העליונה; מפני שהנקב פאלו הוא באמצע העליונה, לא בצדה⁷⁶.

(72) שם מ"א. (73) אבמטיות מחוברות לקרקע, וכשירות לטבול בהן. (74) הבריכות עומדות זו בצד זו, והאחת במקום יותר גבוה. (75) פירוש, שבחלול הנקב (רבינו בפירושו למשנה). (76) ראה ההלכה הקודמת. וכל-שכן אם בעליונה שאובים ובתחתונה כשרים.

יג. כמה⁷⁷ יהיה הנקב ויהיה בו שלשה לגין? הפל לפי הברכה: אם היתה הברכה התחתונה ארבעים סאה - צריך שיהיה הנקב אחד משלש מאות ועשרים לברכה; היתה עשרים סאה - צריך להיות הנקב אחד ממאה וששים לברכה. וצא וחסב⁷⁸ לפי חשבון זה, שהסאה ששה קפין, והקב ארבעה לגין, והלג שש ביצים⁷⁹.

(77) שם. (78) החשבון הוא פשוט: בסאה = 24 לוגים, וארבעים סאה = 960 לוג, נמצא ששלושה לוגים הם אחד מן 320 בארבעים סאה, או אחד מן 160 בעשרים סאה. (79) דרך-אגב מוסר רבינו שיעור הלוג, ואין לזה כל ענין מיוחד לדין שאנו עוסקים בו.

יד. שלשה מקואות⁸⁰ זה בצד זה, בכל אחד מהן עשרים סאה מכונות, ואחד מהן שאוב מן הצד, וירדו שלשה וטבלו⁸¹ שלשתן, ונערמו המים⁸² מפלן ונתערבו למעלה - המקואות כשרים⁸³ והטובלים טהורים; שהרי נעשה הכל ששים סאה, מהן ארבעים כשרים זה בצד זה, ואין המים השאובים פוסלין מקנה שיש בו ארבעים סאה⁸⁴, כמו שבארנו. היה השאוב באמצע וירדו וטבלו בהן, ונערמו המים ונתערבו המקואות - הרי המקואות כשהיו⁸⁵ והטובלין טמאין כשהיו; שהרי לא נתערבו ארבעים סאה הכשרין⁸⁶, לפי שאינן זה בצד זה, שהשאוב מבדיל ביניהן.

(80) שם משנה ג. (81) בבת אחת, כל אחד ואחד במקווה אחר. (82) עלו למעלה משפתם. (83) שלשתם כשרים (רבינו בפירושו למשנתנו). (84) שני המקואות הסמוכים זה לזה הצטרפו לארבעים סאה מים כשרים, ואין מי השאוב פוסלם, יתר על כן: גם השאוב הוכשר מפני שמימו נתערבו במי מקווה כשר. [ואף-על-פי שנגעו מי האמצעי במי השאוב שבצידו לפני שנתערבו במי הכשר - אין בכך כלום, שהרי נתחברו עם הכשרים לפני שנפלו לתוכם השאובים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל מאחד
2 מאלו סאה לתוכן - לא העלהו, והרי המים פשרים
3 פשהו; שאין אלו פוסלין אלא בשנוי מראה, כמו
4 שבארנו.

39 ומטבילין בו. גמיות הסמוכות לפי המקוה⁵ ומקום
40 רגלי פרסות בהמה שהיו בהן מים מערבין עם מי
41 המקוה בשפופרת הנוד⁶ - מטבילין בהן.

1) יבאר המעורב למקווה אם הוא כמקווה. עוקה שבתוך
המקווה אם מטבילין בה. כותל שבין שני מקוואות שנסדק
או לשתי או לערב אם מצטרפים. אם מטהרים המקוואות
העליון מהתחתון והרחוק מהקרוב. מקווה שמימיו
מרודדים. (2) מקוואות פרק ו משנה א. (3) מים שאין בהם
40 סאה הנמצאים בצד מקווה כשר. (4) ומטבילים בהם.
אולם יש הבדלי דיעים בזה, ורבינו מבארם ומתחיל בדיון
גומות. (5) מחוץ למקווה. (6) מכיוון שמקומות אלה
נמצאים מחוץ לכתלי המקווה אינם מצטרפים למקווה
בפחות משיעור זה.

42 ב. חורי המערה⁷ וסדקי המערה - מטבילין בהן אף
43 על פי שאין המים שבהן מערבין עם מי המקוה
44 אלא בכל שהוא⁸.

7) המקווה שבמערה. בתקופת המשנה היו רוב המקוואות
במערות משום צניעות, ולפיכך כתבה המשנה "מערה",
ורבינו נקט לשון המשנה. (8) מפני שהם בתוך חלל
המקווה מספיק חיבור קטן ביותר.

45 ג. מחט שהיתה נתונה על מעלות המקוה⁹, והיה
46 מוליך ומביא במים¹⁰ - פיון שעבר עליה הגל
47 טהרה.

9) מחוץ למים. (10) הניע את מי המקווה בידו או ברגלו
ונערמו גלים.

48 ד. עוקה שבתוך מקוה¹¹: אם היתה הקרקע
49 המבדלת בין העוקה והמקוה בריאה ויכולה
50 להעמיד את עצמה¹² - אין מטבילין במים שבעוקה
51 עד שיהיו מערבין¹³ עם המקוה בשפופרת הנוד;
52 ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה - אפלו אינן
53 מערבין אלא בכל שהוא מטבילין בהן¹⁴.

11) חפירה בתוך המקווה עצמה תחת שטח המים עשויה
ככיפה. (12) חזקה ובת קיימא. (13) כלומר, בפחות
משיעור זה אין מטבילים בה. (14) מחיצה רעועה כזו
שסופה ליפול מאליה דינה כסדק.

54 ה. כתל שבין שני מקוואות שנסדק לשנים¹⁵ -
55 מצטרפין¹⁶, ואם היה פשהין ארבעים סאה -
56 מטבילין בכל אחד מהן. ואם נסדק לערב¹⁷ - אין
57 מצטרפין עד שיהיה במקום אחד בשפופרת הנוד¹⁸.
58 נפרץ הפתל מלמעלה, אם נתערבו המים למעלה מן
59 הפתל¹⁹ בקלפת השום²⁰ על רחב שפופרת הנוד -
60 מצטרפין.

15) צריך להיות: לשתי. פירוש, מלמעלה למטה (רבינו
בפירושו למשנתנו). (16) אם בזה פחות מארבעים ובשני
גם כן פחות משיעור זה מצטרפים שני המקוואות אפילו

5 ו. ופעמים שאלו מעלין את המקוה. פיצד? מקוה
6 שיש בו ארבעים סאה ונפל לתוכו סאה מאחד
7 מאלו, וחזר ולקח סאה ממנו - הרי הארבעים
8 שנשארו מקוה פשר.

9 ז. מקוה שהדיח בו סלי זיתים וענבים ושנו את
10 מראיו - פשר.

11 ח. מי הצבע פוסלין את המקוה בשלשה לגין, ואין
12 פוסלין אותו בשנוי מראיו.

13 ט. מקוה שנפל יין או מזה או שאר מי פרות ושנו
14 את מראיו ונספל - פיצד תקנתו? ימתין עד שיררו
15 גשמים ויחזרו מראיו למראה מים. ואם היה במקוה
16 ארבעים סאה מים פשרים - ממלא ושואב לתוכן עד
17 שייחזרו מראיו למראה מים. נפל לתוכו יין או מזה
18 וכיצא בה ונשתנה מראה מקצתו, אם אין בה מראה
19 מים שלא נשתנה כדי ארבעים סאה - הרי זה לא
20 טביל בו. והטובל במקום שנשתנה - לא עלתה לו
21 טבילה. אפלו חבית של יין שנשברה בים הגדול
22 ומראה אותו מקום כמראה של יין, הטובל באותו
23 מקום - לא עלתה לו טבילה.

24 י. שלשה לגין מים שאובין שנפל לתוכן אפלו
25 משקל דינר יין ושנה מראיהן, והרי מראה הפל
26 מראה יין, ונפלו למקוה - לא פסלוהו, אלא אם
27 שנו את מראיו.

28 יא. שלשה לגין חסר דינר מים שאובין שנפל לתוכן
29 דינר חלב או מי פרות, והרי מראה הפל מים, ונפלו
30 למקוה - לא פסלוהו; עד שישפלו שלשה לגין מים
31 שאובין שאין בהן תערובת משקה אחר ולא מי
32 פרות.

33 יב. מקוה שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל
34 לו דבר - הרי זה פשר. לא אמרו אלא שנשתנה מחמת
35 משקה אחר.

36 יום רביעי כ"ז מנחם-אב ה'תשע"ה

37 פרק שמיני

38 א. כל המערב² למקוה³ - הרי הוא כמקוה⁴

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ז מנחם-אב – ספר טהרה – הלכות מקואות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מים שאובים ובתחתון מים כשרים. וכל שכן שמתהרים התחתון מן העליון. (29) נתבאר למעלה פרק ו הלכה ב ססילונות אפילו של מתכת שהם מקבלים טמאה אינם פוסלים את המים העוברים בהם משום שאובים. מפני ששאובה אינה פוסלת מן התורה (לדעת רבינו - אפילו כל המקווה שאובה) הקילו בה חכמים. (30) עופרת. [בתוספתא שם פרק ה הלכה ד כתוב: "מביא סילון של עץ ושל עצם או של זכוכית". ורבינו מונה את הסילונות שהיו משתמשים בהם בזמנו או בתקופת המשנה]. (31) פירוש, סותם בידי או פיו התחתון של הסילון. (32) לא התכוון לומר שיתמלא כל גובה חללו אלא שיתמלא לכל ארכו בגובה כל שהוא ללא הפסק כל שהוא, שאם נפסק במקום אחד אין כאן השקה. (33) נראה כוונתו שמושך למקווה התחתון את פיו התחתון של הסילון. (34) מסיר את ידו ומתוך כך נוגעים מי הסילון בתחתון ומחברים את שני המקואות והשקה מועילה בכל שהוא.

בסדק שרחבו כל שהוא. ומה שאמרו עירוב מקואות כשפופרת הנוד, היינו בנקב, אבל סדק לכל אורך הכותל מחבר בכל שהוא. (17) מימין לשמאל. יש מפרשים להיפך, שתי הוא מימין לשמאל, וערב - מלמעלה למטה. והראב"ד פירש כרבינו. (18) פסק כחכמים. ונימוקם הוא: כשהסדק מלמעלה למטה לא ייסתם מאליו, אבל סדק לרוחב עלול להיסתם, מפני שהחלק העליון של הכותל מכביד וירד ולפיכך צריך שיעור גדול. [שיעור זה נאמר במקווה חסר, שצריך להשלימו, אבל כשמקווה אחד כשר ובשני 40 סאה שאובים מספיק סדק כל שהוא, אפילו בנסדק לערב, להכשיר את המקווה השאוב על ידי השקה, שהרי אפילו ייסתם הסדק יישארו השאובים בכשרותם. (19) כגון שנפגמה שפת הכותל והמים עוברים דרך הפגימה ממקווה זה לזה. (20) גובה המים המחברים שני המקואות.

ח. שלש גמות שפנחל, התחתונה והעליונה של עשרים סאה והאמצעית של ארבעים, ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל, אף על פי שהוא נכנס לתוך ויוצא מתוכו³⁵ - אין זה ערוב³⁶, ואין מטבילין אלא באמצעית³⁷; שאין המים הנזחלין מערבין³⁸ אלא אם פן עמדו.

(35) ואם כן השטף מחבר למעשה את שלשתן. (36) אין עירוב זה מצרף את החסרות עם המליאה למקווה אחד. (37) שיש בה לבדה 40 סאה בלי השטף. (38) בתוספתא שם שנינו: "רבי יהודה אומר, מאיר היה אומר מטבילין בעליונה ואני אומר מטבילין בתחתונה וחכמים אומרים בין זו ובין זו אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה מ' סאה". ופסק רבינו כחכמים. [הריב"ש בתשובותיו סימן רצב מנמק מפני שקטפרס אינו חיבור, ומשמיענו שם חידוש נפלא, שקטפרס אינו חיבור מפני שמקווה אינו מטהר בזוחלים אלא באשבורן (מים נקוים ועומדים).

ז. טיט רך שהפך שוחה ושוחה ממנו - הרי זה נמך עם המקנה³⁹. היה עבה עד שאין הפך שוחה ושוחה - אינו נמך עמו.

(39) משלים לארבעים סאה.

י. מקנה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט⁴⁰ - מטבילין בטיט ובמים⁴¹. באי זה טיט מטבילין? בטיט הרך, שהמים צפין על גביו. היו המים מצד אחד והטיט הרך מצד אחר - מטבילין במים ולא בטיט⁴².

(40) בשניהם יחד יש ארבעים סאה. והמדובר בטיט הנרוק שמשלים את השיעור. (41) אם הגוף הוא במים עלתה לו טבילה אף על פי שהמים לבדם אינם מכסים את כל הגוף והרגליים שוקעות בטיט. הרע"ב ותוספות יום טוב מנמקים, מפני שהרגליים נטבלו במים לפני ששקעו בטיט. (42) ואף על פי כן משלים לארבעים סאה.

ו. כמה הוא שיעור הנקב שהוא כשפופרת הנוד? כרחב שתי אצבעות בינוניות של כל אדם וחזירות בו⁴¹. ואין בגודל, אלא שתי אצבעות ראשונות מן הארבע שפס היד⁴². כל שיעמד בשפופרת הנוד⁴³ - ממעט⁴⁴, ואפלו בדברים שהן מבריתו של מים. ספק יש בנקב כשפופרת הנוד ספק אין בו - אין מצטרפין; מפני שעקר הטבילה מן התורה⁴⁵, וכל שעקרו מן התורה, אף על פי ששעורו הלכה - ספק שיעורו להחמיר⁴⁶.

(21) אפשר לסבב אותן בריווח בחור הנקב, היינו נקב עגול שקטרו כרוחב שתי אצבעות. (22) אצבע ואמה. תוספתא שם פרק ה הלכה ב: "ב' אצבעות שאמרו - בבינוניות של כל אדם ולא מארבע בטפח". [הטפח הוא ארבעה אגודלים (מנחות מא, ב)]. (23) כל דבר הנמצא בחלל זה ואפילו דברים הבאים עם המים כגון עפר מקרקע המקווה או תולעים החיים במים. (24) מוריד משיעורו וצריך להרחיב את הנקב עד שיעבור דרכו זרם מים ללא כל תערוכת בעובי שפופרת הנוד. (25) במשנתנו - "מפני שהוא מן התורה" ורבינו הוסיף וכתב: "מפני שעיקר הטבילה מן התורה... אף על פי ששיעורו הלכה". פירוש, השיעורים לא נכתבו בתורה אלא נאמרו הלכה למשה מסיני מפי הגבורה (עירובין ד, א). (26) פירוש, מחמירים בשיעורו. מלשונו משמע שספק הלכה למשה מסיני בדבר שאין עיקרו מן התורה - להקל.

ז. מטהרין את המקואות העליון⁴⁷ מן התחתון⁴⁸ והרחוק מן הקרוב. כיצד? מביאין סילון⁴⁹ של חרס או של אבר⁵⁰ וכיוצא בהן, שאין הסילונות פוסלין את המקנה, ומניח את ידיו תחתיו⁵¹ עד שיתמלא מים⁵², ומושכו⁵³ ומשיקו⁵⁴ עד שיתערב המים שפסילון עם מי המקנה כאחד, אפלו בשערה דיו, והרי שני המקואות שהסילון ביניהן במקנה אחד.

(27) המדובר במקואות שבשיפוע הר והאחד במקום גבוה באותו שיפוע והשני במקום נמוך ממנו. (28) כשבעליון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לתוך המים. (58) מניח אבן או דברים אחרים על החבילות, אם לא יכבוש אותם יצופו על פני המים מפני שהם קלים.

פרק תשיעי

א. שש² מעלות³ במקואות⁴ זו למעלה מזו.²³
הראשון: מי גבאים⁵ ומי בורות⁶ שישין⁷ ומעורות⁸
וכיוצא בהן ממים המכנסין בקרקע. אף על פי שהן
שאובין⁹ ואף על פי שאין בהן ארבעים סאה, הואיל
ואינן מתטמאין אלא לרצון¹⁰, כמו שבארנו¹¹ - הרי
הן בחזקת טהורין¹², וכשרין לעשות מהן עשה
הטבילה לחלה¹³ ולטל מהן לידים. והוא שישל מהן
בכלי¹⁴, כמו שבארנו¹⁵.

יבאר שש מעלות שיש במקווה זו למעלה מזו, ומאי
ביניהם. ודין מעיין שמימיו יוצאים ונמשכים לשוקת ואחר
כך יוצאים וזוחלים. מעיין שמימיו נמשכים על גבי כלים
שאינן להם בית קיבול וכל דיני מי מעיין. ודין אם מטבילין
מן הגל כשהוא באויר. (2) מקוואות פ"א, מ"א.
(3) דרגות טהרה. (4) במים מכנסים בקרקע, וביניהם גם
כאלה שאין עליהם תורת מקווה כלל. (5) מים שנקוו
בחפירה לא עמוקה שבקרקע (מלשון "ולחשוף מים מגבא"
- ישעיה ל, יד). (6) חפירה עגולה ועמוקה. (7) חפירות
מרובעות ארוכות וצרות. (8) בורות מכוסים מלמעלה,
מקורים. (9) מילא מים בכלים ושפך לתוכן. [רבינו הוסיף
מדעתו את הפסקא: "אע"פ שהן שאובין". במשנה איננה].
(10) כשהטומאה נגעה בהם מרצון האדם. (11) בהלכות
טומאת אוכלין פט"ו ה"א. (12) יש להניח שלא נגעה בהם
טומאה מרצון. (13) מותר ללוש בהם עיסה החייבת להרים
ממנה חלה שהיא קדושה כתרומה. האיסור לגרום טומאה
לחולין הטבולים לתרומה או לחלה (ראה הלכות טומאת
אוכלין פט"ו ה"ט) נאמר רק בטומאה ודאית, אבל כאן,
בחשש רחוק - לא גזרו. (14) וישפוך על הידיים, אבל
טבילת ידיים במקווה שאין בו ארבעים סאה אינה מטהרת
אפילו כשהמים אינם שאובים. (15) בספר אבהה, פ"ו
מהלכות ברכות, ה"ה. [הראב"ד משיג ופוסק שטבילת ידיים
מועילה אפילו במקווה שאין בו ארבעים סאה, אם מימיו
אינם שאובים (ראה כסף-משנה)].

ב. למעלה מהן¹⁶: מי תמצית¹⁷ שלא פסקו, אלא
עדין הגשמים יורדין וההרים בוצצין¹⁸ והן נמשכין
ונקוין, ואינן שאובין אכל אין בהן ארבעים סאה -
הרי הן כשרין לתרומה¹⁹ ולטל מהן לידים, ומטביל
בהן את המים שנטמאו²⁰. פסקו הגשמים ולא פסקו
ההרים מלהזחיל - עדין הן מי תמצית. פסקו
ההרים ואינן בוצצין - הרי אלו כמי גבאין²¹.

(16) דרגה שניה. (17) יש גורסים - תמציות. מי גשמים
השוטפים ממקום גבוה למקום נמוך. (18) מבבעעים
ומתמצים מהם מי גשמים. (19) מפני שמי הגשמים
השוטפים מעבירים את המים הקודמים שיש עליהם חשש
טומאה. (20) לא התכוון לומר שהמים הטמאים, אף-על-

יא. כל שתחלת ברייתו מן המים, כגון יבחושי⁴³
אדמין - מטבילין בו. ומטבילין בעינו של דג⁴⁴.

(43) מין תולעים השורצים במים. (44) כריש גדול שבים
שנמחה עינו.

יב. מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוננות ויורדו
שנים וטבילו זה אחר זה, אף על פי שרגליו של
ראשון נוגעות במים - הראשון טהור והשני
בטמאתו⁴⁵, שהרי חסרו המים מארבעים סאה.
הטביל בו⁴⁶ תחלה סגוס עבה⁴⁷ וכיוצא בו והגביהו,
אם היתה מקצת הסגוס נוגעת במים - הרי הטביל
באחרונה⁴⁸ טהור, שהרי המים כלן מערבין⁴⁹.
הטביל בו⁵⁰ את המטה וכיוצא בה, אף על פי
שדחק רגלי המטה בטיט עבה שבקרקע המקוה עד
שצפו המים עליה למעלה - הרי זו טהורה, שהרי
לא נטבעו בטיט עד שטבילו במים תחלה⁵¹. הטביל
בו יורה גדולה⁵² - הרי זו טמאה פשהיתה, מפני
שהמים נתזין⁵³ ויוצאין חוץ למקוה ונמצא חסר
מארבעים⁵⁴. כיצד יעשה? מורידה דרך פיה⁵⁵
והופכה במקוה⁵⁶ ומטבילה. ומעלה אותה דרך
שוליה, כדי שלא יהיו המים שבתוכה שאובים
ויחזרו למקוה ויפסלוהו.

(45) מפני שחלק ממי המקווה נשאר על גופו של הראשון
ואם כן טבל השני במקווה חסר. במשנתנו חולק רבי יהודה
ומטהר את השני כשרגלי הראשון נוגעות במים, ונימוקו:
מפני שהמים שעל גופו מצטרפים למקווה. ותנא קמא סובר
שרטיבות דקה כזו (משקה טופח) אינה מחברת, או מפני
שזה כקטפרס. [בכסף משנה מוסיף נימוק, שמא נשארו
מקומות נגובים בגופו והם מפסיקים]. (46) במקווה של 40
סאה מכוונות. (47) בגד צמר שסופג הרבה מים.
(48) אחר טבילת הסגוס. (49) אין זה דומה לשניים שטבילו,
כי בסגוס יש הרבה מים מכונסים וכל זמן שלא הוציאו
לגמרי מן המקווה הרי מים אלה מחוברים למקווה וזה דומה
למקווה חסר המחובר למקווה כשר. (50) במקווה שיש בו
40 סאה מכוונות. (51) במשנה: "מפני שהמים מקדמים".
(52) ושוליה למטה. (53) נערמים ועוברים על שפת
המקווה. (54) לפני שנטבלה כולה במים. (55) לא התכוון
לומר שהופך פיה למטה, שאם כן לא ייכנסו מים לתוכה
וייערמו לפני שיהפך אותה, אלא הכוונה שיטה אותה על
צידה כדי שייכנסו המים לתוכה. (56) שאם יעלה אותה
כשהיא מטה על צידה, אפשר שישאר חלק מהמים בתוכה
מנותק ממי המקווה - כשיגביהנה קצת כלפי מעלה - ויהיו
שאובים, ויחזרו לתוך המקווה ויפסלוהו.

יג. מקוה שמימיו מרדדין⁵⁷ - פובש⁵⁸ אפלו חבילי
קש וחבילי קנים בתוך המים ומן הצדדין עד
שיערמו המים למעלה ויורד וטביל לתוכן.

(57) שטוחים, לא עמוקים ואי אפשר להכניס את כל הגוף

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ז מנחם-אב – ספר טהרה – הלכות מקואות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ליתוכו מים שאובים מרובים ממי המעיין. (34) מלשוננו של רבינו משמע שמעיין מטהר בכל שהוא, בין כלים ובין אדם (כגון ילד שכל גופו עולה בבת אחת בפחות מארבעים סאה). אולם הר"י והרא"ש (הובאו ב'טור' יורה-דעה סימן רא) סוברים שמעיין כל שהוא מטהר כלים בלבד ולא אדם.

פי שהם נמצאים בעינים וניכרים – נטהרו. אלא הכוונה, תולים אנו שנשטפו על ידי מי הגשמים (תפארת ישראל. מלשוננו של הר"ש משמע שנטהרו ממש. וכן כתב ב'מעשה רוקח'). (21) המכונסים בחפירה. מי תמציות אינם מכונסים אלא שוטפים על פני הקרקע.

18 ז. לְמַעַלָּה מִזֶּה³⁵: הַמַּעֲיֵן שֶׁלֹּא נִתְעַרַּב בּוֹ מִיִּם
19 שְׁאוּבִין אֲבָל מִיָּמִיו מְכִים, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מִיָּמִיו מְרִים
20 אוּ מְלוּחִים³⁶, שֶׁהָרִי³⁷ הוּא מְטַהֵר בְּזוּחָלִים, וְהֵן
21 הַמִּים הַנִּגְרָרִים וְנִמְשָׁכִין מִן הַמַּעֲיֵן.

1 ג. הַחֹפֶר²² בְּצֵד הַיָּם וּבְצֵד הַנָּהָר וּבְמָקוֹם הַבְּצִיץ²³
2 - הָרִי הֵן כְּמִי תַּמְצִית שֶׁלֹּא פְּסָקוּ²⁴.

(22) תוספתא מקואות פ"א ה"ז. (23) ומימיהם עוברים לחפירה. (24) המדובר כשמימי הים והנהר והביצות עוברים תדיר, ומעבירים את המים הקודמים.

3 ד. הַחֹפֶר²⁵ בְּצֵד הַמַּעֲיֵן: כָּל זֶמַן שֶׁהָיוּ בְּאֵין מַחְמַת
4 הַמַּעֲיֵן, אָף עַל פִּי שְׁפֹסְקִין²⁶ וְחֹזְרִין וּמוֹשְׁכִין -
5 הָרִי הֵן כְּמִי מַעֲיֵן²⁷; פְּסָקוֹ מְלוּחִים מוֹשְׁכִין - הָרִי
6 הֵן כְּמִי גְבָאִים²⁸.

(25) שם. (26) לפעמים נפסקים. (27) מטהרים בכל שהוא (ראה ה"ח). (28) בתוספתא שבידנו הגירסא: כמי תמציות (ראה השלמות).

7 ה. לְמַעַלָּה מִהֵן²⁹: מְקוֹה³⁰ שִׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה
8 מִיִּם שְׁאִינָם שְׁאוּבִין, שְׁבוּ טוֹבֵל כָּל אָדָם טָמֵא חוּץ
9 מִן הַזֵּב הַזָּכֵר³¹, וּבּוֹ מְטַבִּילִין אֶת כָּל הַכֵּלִים
10 הַטָּמֵאִים וְאֶת הַיָּדִים שֶׁמְטַבִּילִין לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ
11 שְׁבָאֲרָנוֹ³².

(29) שם מ"ז. (30) מים מכונסים בקרקע שאינם מעיין. (31) שנאמר בו (ויקרא טו, יג): "ורחץ בשרו במים חיים", פירוש במי מעיין. ובזבה כתבה תורה (שם, כח): "ואחר טהרה" סתם, ולא כתבה "מים חיים", וסתם טהרה היא במקוה שיש בו ארבעים סאה. (32) בהלכות אבות הטומאות פ"ב ה"ב. ששפיכה מכלי אינה מטהרת לקודש אלא טבילה במקוה שיש בו ארבעים סאה.

12 ו. לְמַעַלָּה מִזֶּה³³: הַמַּעֲיֵן שֶׁמִּיָּמִיו מוֹעֲטִין וְהִרְבּוּ
13 עָלָיו מִיִּם שְׁאוּבִין. שְׁוֶה לְמַקְוֶה - שְׁאִין מְטַהֲרִין
14 בְּמִים הַנִּמְשָׁכִין מִמֶּנּוּ אֲלָא בְּמִים הַנִּקְוִין וְעוֹמְדִין
15 בְּאֶשְׁבָּרָן, וְשְׁוֶה לְמַעֲיֵן - שֶׁהוּא מְטַהֵר בְּכָל שְׁוֶה;
16 שֶׁהַמַּעֲיֵן אֵין לְמִיָּמִיו שְׁעוֹר, אֲפֹלּוֹ כָּל שֶׁהֵן
17 מְטַהֲרִין³⁴.

(33) שם. בשני דינים מחולק מעיין ממקוה. א. מעיין מטהר בכל שהוא, ומקוה (מים מכונסים) אינו מטהר בפחות מארבעים סאה. [בפסחים יז, ב אמרו שרביעית (רבע הלוג) כשירה לטהר בה כלים קטנים שכל גופם מכוסה במים בבת אחת, ובנזיר לח, א אמרו שחכמים ביטלו טהרת רביעית, אבל כל שהוא של מעיין לא ביטלו]. ב. מעיין מטהר בזוחלים (פירוש מותר לטבול במים הזוחלים מן המעיין אפילו בזמן שהם בתנועה, ואין טובלים בזוחלים מן המקוה אלא-אם-כן נקו בחפירה. (בלשון המשנה: "באשבורן". 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ט). בהלכה זו מלמדנו רבינו דין מעיין שמימי מועטים, ושפך

(35) שם מ"ח. (36) בפרה פ"ח מ"ט שנינו: "אלו הן המוכים, המלוחין והפושרין". ותמוה הדבר למה השמיט כאן פושרין, והוסיף מרים? (37) "שהרי" זה אינו מתפרש כמו במקומות אחרים כנתינת טעם, אלא משמעותו ביאור, היינו האמור מטה היא המעלה שאינה במי מעיין שרבו עליהם שאובים.

22 ח. לְמַעַלָּה מִזֶּה³⁸: הַמַּעֲיֵן שֶׁמִּיָּמִיו מִיִּם חַיִּים, שֶׁבָּהֶן
23 בְּלִבְד טוֹבֵלִים בּוֹ הַזָּבִים הַזָּכָרִים, וְלוֹקְחִין מִהֵן
24 לְטַהֲרֵת הַמַּעֲרָעָר³⁹ וְלִקְדֹּשׁ מִי חֲטָאֵת⁴⁰. מֶה בֵּין מַעֲיֵן
25 לְמַקְוֶה? הַמַּקְוֶה אֵינוֹ מְטַהֵר אֲלָא בְּאַרְבָּעִים סָאָה;
26 וְהַמַּעֲיֵן מְטַהֵר בְּכָל שְׁוֶה. הַמַּקְוֶה אֵינוֹ מְטַהֵר אֲלָא
27 בְּאֶשְׁבָּרָן⁴¹, וְהַמִּים הַנִּזְחָלִים מִמֶּנּוּ⁴² אֵינָן מְטַהֲרִין;
28 וְהַמַּעֲיֵן מְטַהֵר בְּזוּחָלִים. הַמַּקְוֶה - לֹא תַעֲלֶה בּוֹ
29 טְבִילָה לְזָבִים⁴³; וְהַמַּעֲיֵן, אִם הָיוּ מִיָּמִיו מִיִּם חַיִּים -
30 הַזָּב טוֹבֵל בִּהֵן.

(38) שם. (39) להזיית המים המעורבים בדם הציפור, אבל לטבילת גופו אינו צריך מים חיים. (40) מים שנותנים עליהם אפר פרה אדומה, ומזים מהם על טמאי מת. (41) ראה ה"ו. (42) הנמשכים ממנו מחוץ לכתלי המקוה. (43) בכסף-משנה מעיר: "והוא-הדין למצורעים". מובן שלא התכוון לטבילת גופו, שהרי מצורע אינו טעון מים חיים, וכונתו להזייתו, כמו שכתבנו בתחילת הלכה זו. [ותמוה: למה הוצרך לכתוב זאת, הלא רבינו עצמו כתב: ולוקחין וכו'].

31 ז. מַעֲיֵן⁴⁴ שֶׁמִּיָּמִיו יוֹצֵאִין וְנִמְשָׁכִין לְתוֹף הַשֶּׁקֶת⁴⁵
32 וְאַחֵר כֶּף יוֹצֵאִין מִן הַשֶּׁקֶת וְנִזְחָלִין - הָרִי כָּל הַמִּים
33 שֶׁבִּשְׁקֵת וְשֶׁחוּץ לוֹ פְּסוּלִין⁴⁶. הָיוּ מְקַצְּתִין נִמְשָׁכִין
34 עַל שִׁפְתַּת הַשֶּׁקֶת⁴⁷, אֲפֹלּוֹ כָּל שְׁוֶה - הָרִי הַמִּים
35 שֶׁחוּץ לַשֶּׁקֶת כְּשֶׁרִים⁴⁸, שֶׁהַמַּעֲיֵן מְטַהֵר בְּכָל
36 שְׁוֶה⁴⁹. הָיוּ מִיָּמִיו נִמְשָׁכִין לְתוֹף בְּרִכָּה שֶׁהִיא
37 מְלֵאָה מִיִּם⁵⁰ וְנִקְוִין שָׁם⁵¹ - הָרִי אוֹתָהּ הַבְּרִכָּה
38 כְּמַקְוֶה⁵². הִיא יוֹצֵא חוּץ לַבְּרִכָּה⁵³ - הָרִי זֶה פְּסוּל⁵⁴
39 לְזָבִים⁵⁵ וְלִמְצָרְעִים⁵⁶ וְלִקְדֹּשׁ מִי חֲטָאֵת⁵⁷ עַד שֶׁיֵּדַע
40 שֶׁיֹּצֵא כָּל מִי הַמַּקְוֶה⁵⁸ שֶׁהָיוּ בְּתוֹף הַבְּרִכָּה⁵⁹.

(44) שם פ"ה מ"א. (45) המדובר, בשוקת שהיא כלי (ראה למעלה פ"ו ה"ג). (46) דינם כשאובים, מפני שנכנסו לכלי. ואע"פ שהם מחוברים, אין המעיין מטהר אותם מפני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ז מנחם-אב – ספר טהרה – הלכות מקואות קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יא. מַעֲיָן⁶³ שֶׁהָיוּ אֲמוֹת⁶⁴ קְטַנּוֹת נִמְשְׁכוֹת מִמֶּנּוּ, וְרָבָה עָלָיו מִיָּם שְׁאוּבִין⁶⁵ לְתוֹךְ הַמַּעֲיָן עַד שֶׁגָּבְרוּ הַמִּיָּם שֶׁבְּאֲמוֹת וְשִׁטְפוּ - הָרִי הָיוּ⁶⁶ מַעֲיָן לְכָל דְּבָר⁶⁷. הָיוּ מִיָּמֵי הַמַּעֲיָן עוֹמְדִים⁶⁸ וְאֵינָן נִמְשְׁכִין, וְרָבָה עָלָיו מִיָּם עַד שֶׁמְשַׁכּוּ מִמֶּנּוּ אֲמוֹת הַמִּיָּם - הָרִי הַמִּיָּם שֶׁמְשַׁכִּין שׁוֹיִן לְמַקְוֶה לְטַהַר בְּאֲשַׁבְרוֹן בְּלִבְדָּר⁶⁹, וְשׁוֹיִן לְמַעֲיָן לְטַהַר בְּכָל שָׁהוּא⁷⁰.

(63) שם מ"ג. (64) שטפי מים צרים. (65) במשנה: "ריבה עליו והמשיכו". ופירש רבינו, שריבה מים שאובים. וכן פירש הרא"ש (והר"ש פירש שהרחיב והוסיף בריכות). (66) אותן האמות. (67) מטהרות בכל שהן ובזוחלים, אבל אמות חדשות שנתוספו על ידי ריבוי השאובים אינם כמעין לטהר בזוחלים אלא לטהר בכל שהוא (ראה למעלה ה"ו). והר"ן בנדרים מא, א כותב, שלדעת הרמב"ם כאן רק המקומות שהיו המים הולכים לפני שהוסיף, דינם כמעין. אבל במקום שנתרחבו על ידי הריבוי, אינם כמעין, כמפורש בתוספתא מקוואות פ"ד ה"ו: "ואין מטהר בזוחלים אלא עד מקום שהיה יכול להלך בתחילתו". ונראה שגם הראב"ד הבין כך את דעת רבינו, ומשום כך לא השיג בחריפות, אלא הביא את התוספתא ככתבה ללא כל הערה משלו (ראה כסף-משנה). [לא נתבאר דין מקום המעין עצמו. למעלה בהלכה ו' למדנו שאם ריבה שאובים על מי מעין, דינם כמקוה שאינו מטהר בזוחלים וכמעין שמתהר בכל שהוא, אולם אין הדבר מתקבל על הדעת שעיקר המעין יהיה גרוע מהאמות הנמשכות ממנו, שדינם כמעין לכל דבר. ונראה לפרש, שבה"ו המדובר במעין שמימיו עומדים, וזה הוא הדין שבבבא האחרונה כאן. ואפשר גם לפרש שבה"ו המדובר שכרבו השאובים על מי המעין, וכאן בלא רבו. וסיוע לפירוש זה אנו מוצאים בשינוי לשון רבינו כאן מלשוננו בה"ו. שם כתב: "המעין שמימיו מועטים", וכאן כתב סתם "מעין". (68) ולא נמשכו ממנו אמות. (69) ולא בזוחלים, מפני שנעשו ע"י שפיכת השאובים. (70) [גם כאן לא ביאר רבינו דין המעין עצמו. ונראה שדינו כדין האמות].

יב. כָּל הַיָּמִים⁷¹ מְטַהְרִין בְּזוֹחֲלִין⁷², וּפְסוּלִין לְזָבִים¹¹ וּלְמַצְרְעִים וּלְקֹדֶשׁ בְּהֵן מִי חֲטָאֵת.¹²

(71) שם מ"ד. (72) כר' יוסי שם. [בכסף-משנה מקשה שדבריו סותרים למה שכתב בפירושו למשנה פרה פ"ח מ"ח, שר' יוסי מודה בים הגדול שאינו מטהר בזוחלים, וכן פסק בהלכות פרה אדומה פ"ח ה"י. ומתקבל על הדעת שנקט כאן לשונו של ר' יוסי שאמר: "כל הימים מטהרין בזוחלים", והכוונה חוץ לים הגדול. וגם כוונת רבינו חוץ לים הגדול, וסמך על דבריו בהלכות פרה הנ"ל (חזון איש). ידועה דרכו של רבינו להעתיק לשון המשנה ככתבה. והכסף-משנה מעיר על סתירה שנייה מכאן לדבריו בהלכות פרה שם. כאן פסק פסולים לזבים ומצורעים, ושם כתב: "ושאר הימים כמעין", והמדובר לענין זבים ומצורעים וכו'.

שהם בכלי. וגם הזחילה שלאחר מכן אינה מועילה להחזיר להם תורת מעיין, מפני שחיבורם למעיין הוא דרך השאובים. (47) למעלה משפתה, ולא נכנסו לתוכה. (48) רבינו מדייק וכותב: "המים שחוץ לשוקת כשרים" ומשמע שעל שפת השוקת אסור לטבול. וכן גם דעת מהר"ם מרוטנבורג. ובשוקת ממש אסור לטבול לכל הדיעות. ואין זה דומה למעיין שהרבו עליו שאובים שבהלכה ו', כי שם נשאר המעיין במקומו וטובלים בו, וכאן התערובת נמצאת מחוץ למקום המעיין. וגם אין לדמות זה למה ששנינו (מקוואות פ"ו מ"ה) השידה והתיבה שבים, טובלים בהם אם הם נקובים כשפופרת הנוד, והרי גם כאן מי השוקת מחוברים למעיין, מפני שבשידה ותיבה המים מקיפים אותם מכל צד, אבל בדין שלפנינו הם רק מחוברים (הרא"ש בפירושו למשנתנו). [לשון המשנה: העבירה על גבי שפה כל שהוא, כשר חוצה לה. ופירש הרע"ב: "כשר להטביל במים שעל שפת השוקת או חוצה לה". וכן מפרש הר"ש. אולם רבינו בפירושו כותב: "הנה המים היוצאים מן השוקת כשרים". משמע שעל שפת השוקת פסולים. וכן משמע מלשוננו כאן. וכן פירוש גם מהר"ם מרוטנבורג, והוא מנמק: "דכתיב (שכתוב) מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא יא, לו), דהיינו בקרקע דלא חזי לקבולי טומאה (שאינו ראוי לקבל טומאה), אבל על גבי כלים לא". (49) מה-שאיין-כן במקוואות שצריך חיבור כשפופרת הנוד, ודין המים האלה כמעין (רבינו בפירושו למשנה). [ונראה שאינם ראויים לטבילת זב והזיית מצורע ומי חטאת כמו ביוצא חוץ לבריכה שבסוף הלכה זו]. ואין זה דומה למעיין שהרבו עליו מים שאובים שאינו מטהר אלא באשבורן (למעלה ה"ו), מפני שבנידון כאן מי המעין המטהרים עומדים בפני עצמם על שפת השוקת ואינם מעורבים עם השאובים, מה-שאיין-כן בהלכה ו', שכולם מעורבים (תפארת ישראל). (50) מי מקוה. (51) ואינם יוצאים חוץ לבריכה, וממשיכים לרדת לבריכה (כסף-משנה). (52) לכל דבר, צריך ארבעים סאה ואינו מטהר בזוחלים. ואין דין מי הבריכה, כמעין שמימיו מועטים והרבה עליהם שאובים, שבהלכה ו'. (53) עוברים על פני המים שבבריכה ויוצאים חוצה לה, והחיבור עם המעיין לא נפסק. (54) פירוש, נשארו בפסולם לעניינים האמורים מטה, אבל דינם כמעין לטהר בזוחלים ובכל שהוא. (55) זכרים. (56) להזייה. (57) מפני שהם מעורבים עם מים שבבריכה אינם מים חיים. (58) גם מי המעיין שנכנסו לבריכה לפני שיצאו מחוץ לבריכה. (59) נתבאר למעלה פ"ה ה"ו, בדין בור מלא מים שאובים.

י. מַעֲיָן⁶⁰ שֶׁמִּיָּמֵי נִמְשְׁכִין עַל גְּבֵי פְלִים שְׁאִין לָהֶן בֵּית קְבוּל, כְּגוֹן שֶׁלָּחַן וְסִפְסָל וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - הָרִי זֶה כְּמַקְוֶה⁶¹; וּבְלִבְדָּר שְׁלֵא יִטְבִּיל עַל גְּבֵי הַפְּלִים⁶².

(60) שם מ"ב. (61) לכל דבר, לאשבורן ולארבעים סאה. (62) במים בעודם על גבי הכלים. והטעם, גזירה שמא יטביל בתוך כלי שיש לו בית קיבול (ר"ש). פסק כר' יוסי.

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(85) עדיות פ"ז מ"ד: "העיד ר' צדוק על זוחלין שקילחן בעלי אגוז שהן כשרים". (86) שפך אותם. (87) בעדיות שם פירש רבינו, שהכוונה לקליפה החיצונה הירוקה של אגוז, ונתן לתוכה את המים והזחילים. (88) ומלכלך את כל הנוגע בו, ומשום כך אינו ככלי ואינו מקבל טומאה. אבל כלים, אפילו קטנים מאוד, העשויים מקליפות או עלים שאינם מלכלכים - מקבלים טומאה (הלכות כלים פ"א) ואין מזחילים בהם.

מז. מי גשמים⁸⁹ הבאין מן המדרון⁹⁰ והנם נזחלין ויורדין, אף על פי שהיו מתחלתן ועד סופן ארבעים סאה - אין מטבילין בהן כשהן נזחלין⁹¹, עד שיקוו וינוחו באשפון ארבעים סאה⁹². הרי שהקוף כלים ועשה מהן מחיצות עד שנתקבץ ביניהן ארבעים סאה ממים הנזחלין מן הגשמים - הרי זה טובל בהן⁹³. וכלים שעשה מהן הגדר - לא עלתה להן טבילה⁹⁴.

(89) מקוואות פ"ה מ"ו. (90) במשנה: "חרדלית", ומבאר רבינו שנתחלפה ה"א ב"חית", וכאלו נאמר "הרדלית", פירוש, הר חלוש (ע"פ תרגום דהרינבורג) פירוש, לא גבוה. [בתוספתא פ"ד ה"ו כתוב בפירוש: "איזה חרדלית? מי גשמים הבאים במדרון"]. (91) ואין אנו אומרים כל העומד להיעשות נידון כעשוי, מפני שזה נאמר רק במחוסר מעשה בלבד בלי שינוי בגוף הדבר, וכאן צריך לשנות הזחילים לאשבורן, ולכן אין להכשיר מפני שעומדים להיקוות ולא יהיו זוחלים (תפארת ישראל). (92) במשנה שם חולקים בית-שמאי ובית-הלל. בית-שמאי מקילים, ובית הלל מחמירים - ופסק כבית-הלל. (93) באתם המים. במשנה שם: "ומודים בית-הלל שהוא גודר כלים וטובל בהם". (94) מפני שהצד החיצון של הכלים לא הוטבל במים הנקווים אלא בזחילים שמחוץ לכלים.

יז. גל שנתלש⁹⁵ מן היים ונפל על האדם או על הכלים: אם יש בו ארבעים סאה - הרי אלו טהורין⁹⁶ לחלין⁹⁷; שאין הטובל לחלין צריך פונה⁹⁸, כמו שפארנו בהלכות שאר אבות הטמאות⁹⁹. ואם נתפון¹⁰⁰ והיה יושב ומצפה עד שיפיל עליו הגל - עלתה לו טבילה לדבר שנתפון לו¹⁰¹.

(95) שם. (96) ראה לקמן ה"ח. (97) ואינו טהור למעשר שני, ולדברים שדרגת קדושתם יותר גבוהה. (98) אבל למעשר ולמעלה ממנו צריך כוונה להיטהר, וכאן לא התכוון לטבול. (99) פ"ג ה"ב. (100) חגיגה יט, א. (101) ולכל הדברים שקדושתם למטה ממנו. אם נתכוון לחולין - מטהרת הטבילה לחולין בלבד, ואם נתכוון למעשר מועילה לחולין ולמעשר, אבל לא לתרומה וקודש, וכן הלאה.

יח. אין מטבילין¹⁰² בגל כשהוא באויר קדם שיפיל על הארץ, ואף על פי שיש בו ארבעים סאה; לפי שאין מטבילין בזחילים, קל וחומר באויר¹⁰³. הרי שגני

ותירץ בפלפול עמוק ומסובך. תמצית מסקנתו היא: שמי הימים פסולים לזבים כשהם זוחלים משום שזוחלים דומים לנהרות, אבל באשבורן כשרים. וכאן התכוון לזוחלים. וכן כתב גם ב'בית יוסף' יורה-דעה סימן ר"א.

יג. המים⁷³ הזוחלין מן המעין⁷⁴ - הרי הם כמעין לכל דבר⁷⁵. והמנטפין מן המעין⁷⁶, אף על פי שהן טורדין⁷⁷ - הרי הם כמקנה, ואין מטהרין אלא בארבעים סאה עומדין, ופסולין לזבים ולמצרעים ולקדש בהן מי חטאת. היו הזוחלין מן המעין מתערבין עם הנוטפין [ממנו, אם רבו הזוחלין על הנוטפין] - הרי הכל כמעין לכל דבר⁷⁸; ואם רבו הנוטפים על הזוחלין, וכן אם רבו מי גשמים על מי הנהר - אינן מטהרין בזוחלין אלא באשפון⁷⁹. לפיכך צריך להקוף מפין⁸⁰ וכיצא בו באותו הנהר המערב עד שיקוו המים ויטבל בהן⁸¹.

(73) שם מ"ה. (74) נהרות המושכים מימיהם מן המעינות (רבינו בפירושו למשנה). (75) לטהר בזוחלים ובכל שהוא, אבל פסולים לזבים, למצורעים ולמי חטאת (בהלכות פרה שם) כתב רבינו: וכל הנהרות פסולים למי חטאת. ראה הערות שם. (76) שנופלים טיפות ממים ממקום גבוה ונקווים למטה (רבינו בפירושו). (77) נופלים במהירות בהפסק זעיר בין טיפה לטיפה. (78) במשנה שם: "העיד ר' צדוק וכו'". (79) ובמחצה על מחצה דינם כמקוה מספק. (80) להקוף במפץ מקום מסוים מכל צדדיו. (81) בשבת סה, ב מסופר שאביו של שמואל העמיד מפצים בנהר פרת לצורך טבילת בנותיו בימי תשרי, שאז מתרבים מי הפרת ממי הגשמים, שחשש שמא ירבו ממי הגשמים על הזוחלים. [רש"י שם, וכן הר"ן בנדרים מ, ב מפרשים שנתן המפצים על קרקע הנהר, כדי שלא תתלכנה בטיט החוצץ. אולם רבינו, כנראה מפרש כדבריו כאן].

יד. נוטפין⁸² שעשאן זוחלין⁸³, כגון שסמך למקוה המנטף טבלא של חרס⁸⁴ חלקה והרי המים נזחלין ויורדין עליה - הרי הן כשרין. וכל דבר שמקבל טמאה, ואפלו מדברי סופרים - אין מזחילין בו.

(82) שם. (83) רבינו מפרש במשנתנו, שהמדובר בנוטפים מן המעיין, שבדינם עוסקת המשנה. [הר"ש והברטנורא מפרשים שהכוונה למקוה שנפרצה שפתו, והמים יוצאים דרך הפירצה וזוחלין. ודעת רבינו, שדין זה נאמר רק בטיפות הנופלות ממעיין בלבד, אבל לא במי מקוה (ראה יורה-דעה סימן ר"א סעיף לג). ומה שכתב כאן "מקוה", הכוונה למקום שנקוות בו הטיפות. ובפירושו למשנה כתב מפורש: "כשישים בה במקום אשר יפלו אלו הטיפות". (84) שאינה מקבלת טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (הלכות כלים פ"א ה"ה).

מז. זוחלין⁸⁵ שקלחין⁸⁶ בעלי אגוז⁸⁷ - פשרים כשהיו; שאין עלי האגוז הלח שהוא צובע⁸⁸ חשוב ככלים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ראשי הגל נוגעין בארץ - מטבילין בו; ואין
2 מטבילין בכפה שלו¹⁰⁴, מפני שהוא באויר¹⁰⁵.

102 חגיגה יט, א. 103) אם זוחלים אינם כלולים במה
שאמרה תורה (ויקרא יא, לו): "ובור מקוה מים יהיה טהור"
אף-על-פי שהם על הקרקע, מים שבאויר לא כל-שכן
שאינם בכלל מקווה מים שהרי לא ניקו. [בכסף-משנה
מקשה, הלא ימים מטהרים בזוחלים. ולפי מה שביארנו
למעלה בהי"ב דעת רבינו שים הגדול דינו כמקווה אין כאן
קושיא, שאפשר לומר שכאן המדובר בים הגדול (הים
התיכון). כמו שהעיר הכסף-משנה עצמו, אלא שלא קיבל
תירוץ זה, מפני שלדעתו בשיטת רבינו, גם ים הגדול דינו
כמעין. ונראה להוסיף על מה שכתבנו בהי"ב, שרבינו למד
ממשנתו שים הגדול כמקווה, שאם דינו כמעין למה אין
מטבילים בגל? ועוד קשה: למה צריכים לארבעים סאה
בגל, הלא מעיין מטהר בכל שהוא. ודוחק גדול לומר
שתלישתו מורידה ממנו תורת מעיין (בכסף-משנה כאן כתב
בפירוש שגל זה נידון כזוחלים). ואם נקבל את הסברה
שהתלישה מבטלת תורת מעיין גם כן מתורצת קושייתו של
הכסף-משנה כמובן. ולשיטת הכסף-משנה נשארה במקומה
תמיהתנו, למה צריך שיהיה בגל ארבעים סאה. וקושיא זו
אינה מתיישבת בתירוץ של הכסף-משנה כאן. ואין
להקשות מן המשנה על הרא"ש והטור שסוברים שגם הים
הגדול כמעין, משום שלדעתם רק כלים מיטהרים במעיין
בכל שהוא ולא אדם, ובמשנתנו כתוב על האדם. אולם
הכסף-משנה כאן מפרש דברי רבינו, ולדעתו גם אדם
מיטהר במעיין כל שהוא. וצ"ג. 104) בגג של הגל
שאינו נוגע בארץ. 105) צ"ל: באויר (דפוס רומא-ר"מ
וכת"י תימן).

פרק עשירי

1) יבאר ספק מים שאובים שטיהרו חכמים כיצד. מקוואות
הנמצאות בארץ ישראל לפנים מהמפתח או חוץ למפתח.
מקווה שנמדד ונמצא חסר. ודין שני מקוואות אחד כשר
ואחד פסול וטבל באחד מהם ועשה טהרות וכו'.

3 א. ספק מים שאובין שטיהרו חכמים כיצד? מקוה
4 שנשתפק לו אם נפלו לתוכו מים שאובים או לא;
5 ואפלו ידע בודאי שנפלו, ספק יש בהן שלשת לגין
6 ספק אין בהן; ואפלו ידע בודאי שיש בהן שלשת
7 לגין, ספק שהיה במקוה שנפלו בו ארבעים סאה
8 ספק לא היה - הרי זה פשר.

9 ב. שני מקוואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד
10 אין בו, נפלו שלשת לגין מים שאובין לאחד מהן
11 ואין ידוע לאיזה מהן נפלו - ספקו טהור, מפני
12 שיש לו במה יתלה. היו שניהן פחותין מארבעים
13 סאה ונפלו לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן - כל
14 אחד משניהן פסול, שאין לו במה יתלה; אם לזה
15 נפלו - נפסל, ואם לזה נפלו - נפסל.

ה. כל המקוואות הנמצאים בארץ העמים - פסולין,
שחזקתן שאובין. וכל המקוואות הנמצאים בארץ
ישראל במדינות לפנים מן המפתח - בחזקת
פסולין, שאנשי המדינה מכבדים בהן ומטילין
לתוכם מים שאובים תמיד. וכל המקוואות הנמצאים
בארץ ישראל חוץ למפתח - בחזקת טהרה,
שחזקתן מן הגשמים.

ו. השמא שירד לטבל, ספק טבל ספק לא טבל;
ואפלו טבל, ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו;
שני מקוואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין
בו, וטבל באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן טבל -
ספקו טמא, לפי שהשמא בחזקתו עד שיודע שטבל
פראוי. וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר, בין שהיה
המקוה ברשות הרבים בין שהיה ברשות היחיד -
כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות, עד
שיודע זמן שנמדד בו והיה שלם. במה דברים
אמורים? בשהיתה הטבילה מטמאה חמורה; אבל
אם טבל מטמאה קלה, כגון שאכל אכלין טמאין
או שתה משקין טמאין או בא ראשו ורבו במים
שאובין או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשת לגין
מים שאובין, הואיל ועקר דברים אלו מדבריהן -
הרי ספקו טהור, כמו שבארנו. ואף על פי שנשתפק
לו אם טבל או לא טבל, או שנמצא המקוה חסר
לאחר זמן וכיוצא בספקות אלו - הרי זה טהור.

ז. שני מקוואות, אחד פשר ואחד פסול, וטבל באחד
מהן מטמאה חמורה ועשה טהרות - הרי אלו תלויות.
טבל בשני ועשה טהרות - הראשונות תלויות פשהיו,
והשניות טהורות. ואם נגעו אלו באלו - ראשונות
תלויות, ושניות ישרפו. וכן אם נטמא באמצע
טמאה קלה שבארנו וטבל בשני ועשה טהרות. אבל
אם טבל באחד מהן מטמאה קלה ועשה טהרות,
ונטמא טמאה חמורה וטבל בשני ועשה טהרות -
הראשונות טהורות, והשניות תלויות. ואם נגעו אלו
באלו - ראשונות ישרפו, והשניות תלויות פשהיו.
היה באחד מהן ארבעים סאה ואחד פלו שאוב,
וטבליהו בהן שנים, אחד מטמאה חמורה ואחד

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. הנוטל שתי ידיו לתרומה¹¹ - צריך לחזור ולטל פעם שניה במים שניים, כדי להסיר המים שעל גב ידיו; שהרי המים שנטל בהן תחלה, והן הנקראין מים ראשונים, נטמאו בידי¹². לפיכך, אם נפל כפר של תרומה לתוך המים שנטל בהן ידיו תחלה - נטמא¹³; ואם נפל לתוך המים השניים - לא נטמא¹⁴. ואם נטל ראשונים ושניים למקום אחד ונפל שם כפר של תרומה - נטמא¹⁵. נטל את הראשונים ונמצא על ידיו דבר חוצץ¹⁶ והסירו ונטל את השניים - הרי ידיו טמאות כשהיו; שאין המים השניים מטהרין אלא הנשאר מן המים הראשונים על גבי ידיו¹⁷.

(11) דעת רבינו שלחולין מספיקה שפיכה אחת ולא אמרו מים שניים אלא לתרומה בלבד. (12) גזרו חכמים שסתם ידיים דינן כשני לטומאה ומיטהרות בנטילה או בטבילה. (13) גזרו חכמים שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה) ולפיכך נטמאה התרומה שנגעה במים שנגעו בידיים. (14) ולמה לא נטמאו השניים מן הראשונים ויטמאו את התרומה? ומתקבל על הדעת תירוצו של בעל התוספות יום טוב, שכך הייתה תקנת חכמים, שהמים הראשונים שנשארו על היד לא יטמאו לא את הידיים ולא את השניים, שאם לא כן לא יטהרנה ידיים לעולם, כי השניים מתטמאים מן הראשונים ויחזרו ויטמאו את הידיים. (15) ואפילו אם רבו השניים על הראשונים, משום שהראשונים מטמאים אותם. (16) ולא נטהרו הידיים. [במשנה כתוב: "ונמצא על ידיו קיסם או צרור" ופירש הר"ש: אף על פי שהם רפויים ואינם חוצצים ואף על פי כן ידיו טמאות, מפני שנטמאו במים שעל הצרור. ובהתאם לפירושו זה הוא מבאר את הנימוק שנאמר במשנה. אולם מלשון רבינו ששינה וכתב "דבר חוצץ", משמע שידי נשארו טמאות מפני החציצה (בהלכה ב למדנו, שכל החוצץ בטבילה חוצץ בידיים). ומזה יוצא, שאם אין חציצה - נטהרו ידיו. והרא"ש והרע"ב קיבלו פירושו של הר"ש. (17) ואין מטהרים את הידיים עצמן. בפירושו למשנה מבאר רבינו מפני שלא התכוון אלא להעביר את המים הראשונים ולא לטהר את הידיים, ומזה יוצא, שאם התכוון לטהר ידיו - נטהרו. אולם כאן כתב סתם "ידיו טמאות כשהיו" ולא תלה הדבר בכוונתו.

ד. הידים מתטמאות ומתטהרות עד הפרק¹⁸. כיצד? נטל את הראשונים עד הפרק ונטל המים השניים חוץ לפרק¹⁹ וחזרו מחוץ לפרק לידי - הרי ידיו טהורות, שהמים השניים טהורין הן²⁰. נטל את הראשונים והשניים חוץ לפרק²¹ וחזרו לידי - נטמאת ידו; שהמים הראשונים שחוץ לפרק נטמאו מחמת ידי²², ואין המים השניים מטהרים מים שחוץ לפרק²³, ולפי שחזרו המים שחוץ לפרק לידי נטמאו.

(18) המקום שמתחברים בו איברי הגוף או חלקי איברים

מטמאה קלה, ועשו טהרות - הטובל מטמאה חמורה טהרותיו תלויות, והטובל מטמאה קלה טהרותיו טהורות. היה אחד טמא ויבד לטבל והשני יבד להקר - זה שירד לטבל באחד מהן טהרותיו תלויות, כמו שבארנו, וזה שירד להקר טהור כשהיה; וזה ספק מים שאובין הוא, שמא בשאוב טבל כשהקר ונטמא.

ח. שני מקואות של עשרים עשרים סאה, אחד שאוב ואחד פשר: הקר באחד מהן ועשה טהרות - הרי אלו טהורות; הקר בשני ועשה טהרות - הרי אלו ישרפו, שהרי ודאי בא ראשו ורבו במים שאובין, כמו שבארנו.

יום חמישי כ"ח מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק אחד עשר

א. כפר בארנו²⁴, שנטילת ידים³ וטבילתן⁴ מדברי סופרים. וידיים שצריכות טבילה - אין מטבילין אותן אלא במקוה פשר שיש בו ארבעים סאה; שבמקום שהאדם טובל - בו פלים וידיים טובלין⁵. אבל ידיים שאין צריכות אלא נטילה בלבד, אם הטבילין במי מקוה - טהורין. ואם הטבילין במים שאובין, בין בבליים בין בקרקעות - לא טהרו ידי⁷, עד שיפלו המים השאובים מן הפלי על ידיו; שאין נוטלין לידיים אלא מן הפלים ומפני נות⁸, כמו שבארנו בהלכות ברכות.

(1) יבאר שידיים הצריכים טבילה אין מטבילים אותם אלא במקוה כשר. החוצץ בטבילה חוצץ בנטילה. וכל דיני נטילה לחולין ולתרומה. דין הנוטל שתי ידיו משטיפה אחת. כל ספק ידיים לחולין ולתרומה טהור. (2) בהלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה ח ופרק יב הלכה י"ב. (3) שפיכת מים מכלי על הידיים מטהרת לחולין ולתרומה. (4) לקודש. (5) תוספתא מקואות פרק א הלכה ו. והתוספתא מסיימת: אין אדם טובל - אין ידיים וכלים טובלין. (6) בחולין קו, כל אמרו: כל גופו טובל - ידיו לא כל שכן. (7) אפילו יש בהם ארבעים סאה. כן כתב בפירוש בהלכות ברכות פרק ו הלכה ה. (8) מכוחו של אדם השופך. בחולין קז, א "האי אריתא דדלאי (סילון - רש"י שם) אין נוטלין ממנו לידיים, דלא אתו מכוח גברא (שלא הגיעו מכוח בן אדם)".

ב. כל החוצץ בטבילה - חוצץ בידיים, בין בטבילתן בין בנטילתן. וכל העולה למדת המקוה, כטיט הנרוק⁹ - עולה לשעור הרביעית שנוטלין בהן הידיים. וכל הנוטל ידיו צריך לשפשף¹⁰.

(9) טיט רך שאפשר להוריקו מכלי לכלי. (10) לשפשף ידיו זו בזו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר טהרה - הלכות מקואות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 הרי זו טהורה³⁶. במה דברים אמורים? במים
19 ראשונים; אבל בשניים - נוטל מקצת ידיו וחוזר
20 ומוסיף על מקצתן.

(34) שם פרק א משנה א: "מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים". (35) האצבע הנוגעת תתלחלח ותרטוב את הנוגע בה. (36) מפני שטופח על מנת להטפח מחבר והרי זה כנטילה אחת.

21 ח. שעור המים שנוטלין בהן תחלה³⁷: רביעית לכל
22 אדם ואדם לשתי ידיים, אין פחות משעור זה, כמו
23 שפארנו בנטילת ידים לפת. אבל מים שניים - יש
24 לשנים לטל ידיהן מרביעית³⁸, ומחצי לג נותנין
25 לשלשה ולארבעה³⁹, ומלג נותנין אפלו למאה⁴⁰;
26 שאין המים השניים לטהר, אלא להעביר המים
27 הראשונים.

(37) מים ראשונים. (38) במקוואות פרק א, א שנינו: "מי רביעית נותנים לידיים, לאחר אף לשניים". ורבינו מפרש שם, שהמדובר במים שניים, אבל ראשונים אינם מטהרים בפחות מרביעית לכל אדם, ומסתמך על מה שאמרו בחולין קז, א בביאור משנה זו: "דקאתו (שהם באים) משירי טהרה". לדעתו "שירי טהרה" היינו מים שניים הבאים אחרי שנטהרה היד במים הראשונים. [רש"י ותוספות שם מפרשים "שירי טהרה" היינו שמתחילה היה שיעור רביעית ונטל האחד ידיו ולא שפך כל המים, ומותר לאדם אחר ליטול ידיו משארית זו. ורוב הפוסקים - וביניהם גם הראב"ד - קיבלו פירושם]. ודווקא לשני בני אדם מספיקה רביעית למים שניים, אבל לא משלושה ולמעלה. (39) ארבע רביעיות בלוג וכשאתה מחלק חצי לוג, שהוא שתי רביעיות - לארבעה, מגיע חצי רביעית לאחד. ואף על פי שמספיק חצי רביעית לאדם - צריך שיהיה בכלי רביעית בתחילה. (40) בתוספת מים, שהרי אין כל אפשרות ליטול מאתיים ידים בלוג אחד מים (כסף משנה).

28 ז. פלי שהיה בו רביעית מים פשרים לנטילת ידים
29 ונתן לתוכו מעט מים פסולין לנטילת ידים - הרי
30 אלו פשרין⁴¹. נטל מן הפלי פשעור שנתן ונשארה
31 רביעית בלבד פשהיתה - הרי זו פסולה⁴², מפני
32 שהמים הפסולין השלימו שעור הרביעית⁴³.

(41) כמו מקוה שיש בו ארבעים סאה ונתן לתוכו שאובים (למעלה פרק ד הלכה ו). (42) בזבחים שם: "כל המשלים למי מקוה משלים לכיור, לרביעית (לנטילת ידיים) - אינו משלים". ומפרש רב פפא שהכוונה לנתן סאה (שאובים למקוה) ונטל סאה: במקוה כשר (כלמעלה פרק ד הלכה ז) ולרביעית פסול, אם הייתה רביעית מכוונת והוסיף פסולים ואחר כך נטל מן התערובת. (43) שהרי לא נשארה רביעית מים מן הכשרים לבדם.

33 י. כל המים הפסולין לנטילה במים ראשונים, כף
34 הן פסולין במים שניים⁴⁴; וכל פלי שאין נוטלין
35 ממנו במים ראשונים, כף אין נוטלין ממנו מים

נקרא "פרק", וכאן הכוונה למקום חיבור חלקי יד האדם. רבינו לא ביאר לאיזה פרק התכוון וגם בפירושו למשנתנו לא גילה כוונתו. [רש"י בחולין קז, ב מפרש: הפרק השני היינו אמצע האצבעות]. ובאורח חיים סימן קסב נפסק להלכה שנטילת ידיים עד מקום חיבור האצבעות לכף היד. טומאת ידיים לא גזרו אלא עד מקום הפרק אבל למעלה מן הפרק לא גזרו ואין מקום זה מתטמא, אלא כשנטמא כל הגוף. (19) כלומר, גם חוץ לפרק. (20) לא נגעו במקום טמא וגם לא במים טמאים. (21) גם בבבא זו המדובר כששפך בתוך הפרק וגם מחוץ לפרק. (22) המים שנשארו על הידיים בתוך הפרק לא נטמאו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, אבל המים הנמצאים מחוץ לפרק נטמאו מנגיעתם בידיהם בתוך הפרק. (23) כמו שאמרנו: ומתטהרות עד הפרק.

1 ה. נטל²⁴ את הראשונים לידו אחת, ונמלך ונטל את
2 השניים לשתי ידיו - טמאות; שהשניים מתטמאין
3 מחמת היד שלא נטלה במים ראשונים, וחוזרין
4 ומטמאין את היד השניה²⁵. נטל את הראשונים
5 לשתי ידיו ונטל את השניים לידו אחת - האחת²⁶
6 טהורה. נטל ידו אחת ושפשפה בחברתה - נטמא
7 המים שעליה מחמת חברתה שלא נטלה וחוזרין
8 ומטמאין את היד שנטלה²⁷. שפשפה בראשו או
9 בכף - הרי זו טהורה²⁸.

(24) קירב את ידיו זו לזו ושפך שנית על שתיהן. (25) למעלה בהלכה ג נתבאר, שהמים הראשונים שנשארו על היד אינם מטמאים, אבל זה נאמר באותה היד שעליה נשפכו, כדי לטהרה, אבל מטמאים הם את היד השנייה שנגעה בהם. (26) זו שנטל אותה שנית. (27) מי הנטילה אמנם אינם מתטמאים מטומאת היד שטיהרו אותה, אבל מתטמאים מן היד השנייה וחוזרים ומטמאים את היד שעליה נשפכו. (28) מפני שמשקין טמאים אינם מטמאים בנגיעתם חלקי הגוף האחרים אלא ידיים בלבד. וכוותל אינו מקבל טומאה מפני שהוא מחובר לקרקע.

10 ו. נטל שתי ידיו משטיפה אחת²⁹ - הרי אלו
11 טהורות, ואין אומרים: הרי זה כנוטל ידו אחת
12 במים שנינו מעל ידו השניה³⁰. אפלו ארבעה או
13 חמשה זה בצד זה³¹ או זה על גב זה. ובכלב
14 שירפו³² שיבואו בהן המים³³.

(29) אפילו כשידיו זו על גבי זו. (30) כשנוטל שתי ידיו בבת אחת הן נידונות כיד אחת. [במשנתנו אמר תנא קמא: "נטל לידו אחת על שתי ידיו", אבל בבבא שנייה שם שנינו: "לשני ידיו משטיפה אחת - רבי מאיר מטמא", ולמד רבינו מזה שתנא קמא מטהר ופסק כמותו. (31) קירבו את הידיים אלו לאלו ושפך עליהן מכלי רחב וכולן שוטפו בבת אחת. (32) שלא ילחץ את הידיים זו לזו. (33) שאם יהדקן זו לזו לא יבואו מים במקום חיבור הידיים.

15 ז. נטל מקצת ידו³⁴ וחזר והוסיף ונטל הנשאך מן
16 ידו - הרי ידו טמאה פשהיתה. ואם עדין יש על
17 מקצת שנטל בתחלה טופח על מנת להטפח³⁵ -

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הט לפי אל עדותיך ואל אל בצע

ספר אחד עשר והוא

ספר נזיקין

הלכותיו חמש. וזהו סדורן: א. הלכות נזקי ממון.

ב. הלכות גנבה. ג. הלכות גזלה ואבדה. ה. הלכות

חובל ומזיק. ו. הלכות רוצח ושמירת נפש.

הלכות נזקי ממון

יש בכללן ארבע מצות עשה, וזה הוא פרטן: (א)

דין השור. (ב) דין ההבצר. (ג) דין הבור. (ד) דין

הבערה.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. כל נפש חיה² שהיא ברשותו של אדם שהזיקה

- הבעלים חייבין לשלם, שהרי ממונם הזיק³;

שנאמר: כי יגף שור איש את שור רעהו. אחד

השור ואחד⁴ שאר בהמה וחיה ועוף, לא דבר

הכתוב בשור אלא בהמה⁵.

(1) ענינו ביאור נזקי בעלי חיים: אי אלו בעלי חיים הם, ולאי

זה פועל הם מועדים מתחלתם. ולאי זה תמים עד שיועדו,

ובאי זה רשות שהזיקו הם חייבים, ובאיזה פטורים. וכמה

הבעלים משלמים, אם כל הנזק או חציו, וממה הם חייבים

לשלם, אם מגוף המזיק בלבד או מנכסיהם. ונתבאר בו

השלשה אבות - שהן הקרן והשן והרגל. ושהקרן אינה

מועדת מתחלתה. ושיש לכל האבות תולדות שהן כמותן.

(2) בין בהמה, בין חיה ובין עוף, ראה בבא קמא טו: וכא:

(3) והבעלים חייבים לשמור על ממונם שלא יזיק, ראה שם

ב: וג: (4) בין... בין. (5) תוספתא בבא קמא פ"ו הלכה

ז, ומכילתא דר' שמעון בן יוחאי משפטים כא, לה. "שור"

שבתורה הוא דוגמה בלבד להקוחה מן המציאות, וראה

בבא קמא נד:

ב. וכמה משלם? אם הזיקה בדרך ששדרכה

לעשותם תמיד כמנהג ברייתו⁶, כגון בהמה שאכלה

תבן או עמיר⁷, או שהזיקה בגזלה בדרך הלוקה⁸ -

חייב לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו⁹, שנאמר:

מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם¹⁰; ואם שנתה¹¹

ועשתה מעשים שאין דרכה לעשותם תמיד והזיקה

בהן, כגון שור שנגח או נשף - חייב לשלם חצי

נזק¹² מגוף המזיק עצמו, שנאמר: ומכרו את השור

החי וחציו את כספו וגו'.

(6) בהתאם לטבעה. (7) ערימת שבלים שנקצרו.

(8) שדרכה על החפץ בלא כוונה להזיק, וזוהי "רגל" להלן

הלכה ה. ואם עשתה כן בכוונה להזיק - אין זה "רגל" אלא

1 שניים; וכשם שצריך להיות המים הראשונים מכה

2 אדם, כך המים השניים.

(44) נתבאר למעלה בהלכה ג שלא הצריכו חכמים מים

שניים אלא לתרומה בלבד אבל לא לחולין. ובדיני נטילת

ידיים (בהלכות ברכות פרק ו) לא הזכיר רבינו כלל מים

שניים.

3 יא. כבר בארנו בפרק ששי מהלכות ברכות כל מיני

4 המים הפסולין לנטילת ידיים והקשרין, וכל הכלים

5 שנוטלין בהן לידים ושואין נוטלין, ואי זו נתינה

6 היא מכה נותן וכשרה ואי זו נתינה אינה מכה נותן

7 ופסולה; וכל אותן הדברים שבארנו שם בנטילת

8 ידיים לפת חלין, כך הן לתרומה⁴⁵. וכשם שכל ספק

9 ידיים טהור לחלין, כמו שבארנו שם, כך הן

10 לתרומה כל ספק ידיים טהור.

(45) פירוש, כל שכן לתרומה.

11 יב. דבר ברור וגלוי, שהטמאות והטהרות גזרות

12 הכתוב הן, ואין מדברים שדעתו של אדם מברעתו,

13 והרי הן מכלל החקים. וכן הטבילה מן הטמאות

14 מכלל החקים הוא; שאין הטמאה טיט או צואה

15 שתעבר במים, אלא גזרת הכתוב היא. והדבר תלוי

16 בכונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים: טבל ולא

17 החזק⁴⁶ - באלו לא טבל. ואף על פי כן⁴⁷ רמז לש

18 בדרך: כשם שהמכונן לבו לטהר - כיון שטבל טהור

19 ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר; כך המכונן לבו

20 לטהר נפשו מטמאות הנפשות, שהן מחשבות האון

21 ודעות הרעות - כיון שהסכים בלבו לפרש מאותן

22 העצות והביא נפשו במי הדעת טהור. הרי הוא

23 אומר: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, מפל

24 טמאותיכם ומפל גלוליתכם אטהר אתכם. השם

25 ברחמי הרבים מפל הטא עון ואשמה יטהרני,

26 אמן.

(46) לא התכוון להיטהר. (47) אף על פי שכולם גזירות

הכתוב שלא נתגלה טעמן.

סלקו להו הלכות מקנאות בסיעתא דשמאי

נגמר ספר עשירי, והוא ספר טהרה.

הלכותיו שמונה, ופרקיו מאה וארבעים וארבעה,

ואלו הן: הלכות טמאת מת - חמשה ועשרים

פרקים. הלכות פרה אדמה - חמשה עשר פרקים.

הלכות טמאת צרעת - ששה עשר פרקים. הלכות

מטמאי משקב ומושב - שלשה עשר פרקים.

הלכות שאר אבות הטמאות - עשרים פרקים.

הלכות טמאת אכלין - ששה עשר פרקים. הלכות

פלים - שמונה ועשרים פרקים. הלכות מקנאות -

אחד עשר פרקים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ח מנחם-אב – ספר נזיקין – הלכות נזקי ממון קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(20 בבא קמא טו: (21 שחזרה על אותו מעשה פעמים רבות. (22 בקרן. (23 באחד משאר אברי הגוף. (24 לאותו מעשה ולא למעשה אחר. שהרי אפילו המועד ליגח בקרן ימין, אינו מועד ליגח בקרן שמאל (שם מה: ועיין רש"י שם - הגר"א שפ"ט, סעיף-קטן יב). וראה גם בבבא קמא טז. (מגיד-משנה). (25 כגון פירות וירקות לבהמה (להלן פרק ג הלכה א), אבל אכלה דבר שאינו ראוי לה כגון כלים, אין זה "שן" אלא "קרן" ומשלמת רק חצי הנזק (שם הלכה ג). (26 שם טז. לדעת רבי אלעזר.

ו. חמשה מיני בהמה מועדין מתחלת פרייתן להזיק²⁷, ואפילו הן בגי תרבות²⁸. לפיכך, אם הזיקו או המיתו בנזיקה או בנשיכה ודריסה²⁹ וכיוצא בהן - חייב נזק שלם. ואילו הן: הזאב, והארי, והדב והנמר, והפרדלס. וכן הנחש שנשף - הרי זה מועד, ואפילו היה בן תרבות³⁰.

(27 בכל דרך שהיא, ואפילו בכוונה. (28 שגידלם אדם בביתו ואין דרכם בכך. ולא כר' אליעזר הסובר, שבני תרבות אינם מועדים (שם טו:). (29 מכה בצפרני כפות רגליה הקדמיות של חיה טורפת. (30 לדעת הכל, ואפילו לרבי אליעזר (שם).

ז. כל מועד³¹ משלם נזק שלם מן היפה³² שבנכסיו, וכל תם משלם חצי נזק מגופו³³. במה דברים אמורים? ³⁴ בשנכנסה הבהמה לרשות הנזק והזיקתה; אבל אם נכנס הנזק לרשות המזיק, והזיקתה בהמתו של בעל הפית - הרי זה פטור על הפל, שהרי הוא אומר לו: אלו לא נכנסת לרשותי³⁵, לא הגיע לך הזק. והרי מפרש בתורה: ושלח את בעירה ובער בשדה אחר³⁶.

(31 בין מועד מתחילת ברייתו ובין מועד על-ידי הרגל. (32 מן הטוב. (33 של המזיק, אחרי שמוכרים אותו (שם), וראה למעלה הלכה ב. (34 שבעל השור חייב בכל נזקי שורו. ובלשון התלמוד: "תורך ברשותי מאי בעי" (שם יג: . וראה גם כא:). (35 בשדה של איש אחר, כלומר בשדה הניזק. זוהי הוכחה מן התורה, נוספת על הנימוק ההגיגני הקודם. [בהלכה זו משמיענו רבינו הדינים השונים בכל נזקי שור, בין שן ורגל ובין קרן, היינו - ברשות הניזק חייב וברשות המזיק פטור, ומנמק את הפטור בסברה הגיונית, שכוחה יפה בכל נזקי שור, ואחר-כך הוא מוסיף ומביא את הלימוד מהמקרא המדבר רק בשן ורגל, וכולל כל פטורי שן ורגל, בין האמור בהלכה זו - רשות המזיק - ובין האמורים בהלכות ח-ט העוסקות בדיני שן ורגל בלבד. וצריכים אנו לשני הנימוקים. הנימוק הראשון אינו מסביר טעם כל הפטורים משן ורגל, כגון חצר של שניהם או אינה של שניהם, והנימוק השני מן המקרא אין לו ענין כלל לנזקי קרן, רק לרגל ושן. ובוזה מסולקת תמיהתו של הרמ"א בחושן-משפט סימן שפ"ט סעיף י על דברי רבינו כאן, וראה 'מאירת עינים' שם. (36 לא למזיק ולא לניזק - אלא של אחר, ראה בבא קמא יד.

"קרן", להלן שם. (9 בלשון התלמוד: עידית, וראה להלן פרק ח הלכה י. (10 פסוק זה מדבר על נזקי שן, שהזיקה הבהמה על ידי שאכלה. ועל נזקי רגל, שהזיקה ברגלה דרך הילוכה. ומכיון שדרכה בכך, על הבעלים לשלם נזק שלם, כי עליהם מוטלת שמירת בהמתם, והם אחראים לה (שמות כא, לו), ומכיון שלא שמרו, מן הדין שישלמו את כל הנזק. ומטעם זה אפשר גם לגבות את דמי הנזק מנכסי הבעלים ומן העידיות שבהם, כי הבעלים הם הנאשמים. ראה בבא קמא ב: ג. וטז: (11 ממנה ברייתה. (12 כיון שאין דרכה בכך. וראה להלן פרק ב הלכה ז, שמטעם זה הם פטורים מן הדין אלא שחייבתם התורה מטעם קנס, אך מגוף המזיק עצמו.

ג. כיצד? שור שזה מנה¹³ שננח לשור שזה עשרים והמיתו, והרי הנבלה שזה ארבעה - בעל השור חייב לשלם שמונה, שהוא חצי הנזק; ואינו חייב לשלם אלא מגוף השור¹⁴ שהזיק, שנאמר: ומכרו את השור החי¹⁵. לפיכך, אם המית שור שזה עשרים לשור שזה מאתים, ונבלה שזה מנה - אין בעל הנבלה יכול לומר לבעל החי 'תן לי חמשים'; אלא אומר לו 'הרי שור שהזיק לפניך, קחהו וְלֹךְ', אפילו אינו שזה אלא דינר¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

(13 מאה דינרי כסף. (14 ולא מנכסים אחרים של בעל השור. (15 בניגוד ל"מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" הנאמר בשן ורגל, ראה שם לד. (16 דינר כסף = זוז.

ד. העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד כמנהג ברייתו - הוא הנקרא מועד; והמשנה¹⁷ ועשה מעשה שאין דרך כל מינו לעשותו בן תמיד, כגון שור שננח או נשף - הוא הנקרא תם. וזה המשנה, אם הרגיל בשנויו פעמים רבות¹⁸ - נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו, שנאמר: או נודע פי שור נגח הוא¹⁹.

(17 ממנה ברייתו. (18 שלש פעמים בשלשה ימים, ראה להלן פרק ו הלכה א. (19 ומסיים שם: שלם ישלם שור תחת השור, היינו נזק שלם. א"כ קיימים שני מיני "מועד": א. מעשה "כמנהג ברייתו", כגון בהמה שאכלה תבן או קש; ב. מעשה שאינו "כמנהג ברייתו", אבל נשנה פעמים רבות, כגון שור שננח פעמים רבות.

ה. חמשה מעשים תמים²⁰ יש בבהמה, ואם הועדה לאחד מהן²¹ - נעשת מועדת לאותו מעשה. ואילו הן: הבהמה אינה מועדת מתחלתה לא לגח²², ולא לגח²³, ולא לשף, ולא לרפץ על פלים גדולים, ולא לבעט; ואם הועדה לאחד מהן - הרי זו מועדת לו²⁴. אבל השן מועדת מתחלתה לאכל את הראוי לה²⁵, והרגל מועדת מתחלתה לשבר בדרך הילוכה, והבהמה מועדת מתחלתה לרפץ על פנין קטנים²⁶ וכיוצא בהם ולמען אותן.

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקובצת' לבבא קמא יט. ורבינו חננאל שם ג. (53) כל דבר שהזיקו מצוי, ואין בו לבהמה כוונה להזיק. (54) ולא בכוונה. (55) שנדבקו כלים בשערה, וגררה אותם ושברתם, בבא קמא ג. ויז: (56) כדרכה, שם יט: (57) רסן. (58) פעמון. (59) בגמרא (שם יז:): חסרות המלים "בשעת הילוכו", אבל רבינו תפס את לשון התוספתא. ראה תוספתא (שם פרק א, צוקרמנדל ע' 347). (60) וראה ב"משנה למלך".

יא. כשפגש בנזק פשוט רב שאין דרכה לעשותה תמיד והזיקה ברשות הרבים, או שפגש בגיד²⁷ שלה ברשות הרבים והזיקה - פטור; ואם תפס הנזק - גובה חצי נזק²⁸ ממה שתפס; וזה הדבר ספק הוא²⁹ אם אלו תולדות הקרן³⁰ שחייב עליה ברשות הרבים או תולדות הרגל³¹ שפטור עליה ברשות הרבים, כמו שבארנו³².
33

(61) באבר המין של זכר. (62) אבל נזק שלם אינו יכול לתפוש. ממה נפשך: אם זהו "קרן" - אינו משלם אלא חצי נזק, ואם זהו "רגל" - הרי הוא פטור לגמרי ברשות הרבים. (63) בעיה שלא נפתרה (בבא קמא יט:), ומן הספק אין מוציאין ממון. ואם תפס הניזק, אין מוציאים מידו. (64) שאין דרכה בכך. (65) מכיון שאין כוונתה להזיק. (66) למעלה הלכה ח.

פרק שני

א. אחד אבות נזיקין ואחד תולדות. אם היה האב מועד³⁴ - תולדותיו מועדות³⁵, ואם היה תם³⁶ - תולדותיו כמוהו³⁷. וכל אבות נזיקין וכל תולדותיהן מועדין הן מתחלתן, חוץ מקרן ותולדותיו שהן תמים בתחלה עד שיועדו³⁸, כמו שבארנו³⁹.

(1) ענינו לבאר, שיש לרגל תולדה, שהיא חלוקה ממנו - והוא הצורות. ונתבאר בו משפטי תולדה זו מה הם וכל עניניה בשלימות. (2) בין . . . בין. (3) מתחילתו, כגון שן ורגל. (4) ומשלם נזק שלם מן העידית שבנכסיו. (5) כגון קרן. (6) ומשלם חצי נזק מגופו. בבא קמא ב: ג. (7) כל סוג של נזק, טעון העדאה מיוחדת. אם הועדה הבהמה לנגיחה בקרן שהוא אב, לא הועדה לתולדות קרן. וכן אם הועדה לתולדה אחת, אינה מועדת לשאר תולדות (ראה מגיד-משנה). (8) למעלה פרק א הלכה ב' וד'.

ב. כל תולדה - פאב שלה, חוץ מצורות המנתיזין³⁹ מתחת רגלי הבהמה בשעת הלוקה; שאף על פי שתולדת הרגל הם⁴⁰, ופטור עליהן ברשות הרבים כרגל⁴¹, ואם הזיקו ברשות הנזק - משלם מן היפה שבנכסיו, כרגל⁴² שהוא אב, אף על פי כן אינו משלם אלא חצי נזק⁴³.
44

(9) שהזיקו. (10) מכיון שהזיקה בשעת הלוקה וללא כוונה להזיק, בבא קמא ג: (11) דעת רבא שם (12) דעת רב פפא שם. (13) משנה שם, יז. ואין זה קנס כמו קרן, ועל

ח. הזיקה ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם³⁷, לא למזיק ולא לנזק, או בחצר שהיא של שניהן והרי היא מיחדת להניח בה פרות ולהכניס לה בהמה, כגון הבקעה³⁸ וכיוצא בה: אם בשן ורגל הזיקה בדרבה - הרי זה פטור, מפני שיש לה רשות להלך³⁹ [פאן] ופאן, ודרך הבהמה להלך וללכת בדרבה⁴⁰ ולשבר בדרך הלוקה; ואם נגחה או נגפה או רבצה או בעטה או נשכה: אם תמה היא - משלם חצי נזק, ואם מועדת - נזק שלם⁴¹.

(37) ר' שמעון בן אלעזר, בברייתא שם. (38) אבל אם בהמת אחרים (לא של אחד השותפים) הזיקה שם, בשן או ברגל, דינה כהזיקה בחצר הניזק, כי לה אין רשות להלך שם, וראה שם מז: (39) וזאת ידע בעל הפירות, ועליו לשמור עליהם. (40) שם יד. (41) כיון שאין לו רשות להכניס שם בהמה, אין זה דומה לרשות הרבים, ודינו כאילו נכנס לרשות היחיד של הניזק. אלו דברי ר' יוסף לפי פירוש הגמרא, שם.

ט. היתה החצר של שניהן מיחדת לפרות ולא להכניס בה בהמה, והכניס שם אחד מן השתפין בהמתו והזיקה - חייב אפלו על השן ועל הרגל⁴². וכן אם היתה מיחדת לבהמה לשניהם, והיה רשות לאחד מהן בלבד להכניס לה פרות, והזיקה⁴³ פרותיו - חייב על השן ועל הרגל⁴⁴.

(42) בהמתו של השני. (43) מכיון שרק לשותף שלו היתה רשות להכניס פירות, על כן דינו לגבי שן כדין חצר הניזק (ראה שם). (44) עיקרים הנאמרים בתורה (בבא קמא ב:).

י. שלשה אבות נזיקין פשור: הקרן⁴⁶, והשן, והרגל⁴⁷. תולדות הקרן⁴⁸: נגיפה⁴⁹, נשיכה⁵⁰, רביצה, בעיטה⁵¹. תולדות השן⁵²: אם נתחפכה בכתל להנאתה והזיקה בחפוכה, וכן אם טנפה פרות⁵³ להנאתה. תולדות הרגל⁵⁴: הזיקה בגופה דרך הלוקה⁵⁵, או שהזיקה בשערה⁵⁶ דרך הלוקה, או כשפגש בנזקה⁵⁷, או באפה שעליה, בפרמפיא⁵⁸ שבפיפה, בזוג שבצוארה⁵⁹; וכן חמור שהזיק במשאו בשעת הלוקה⁶⁰, ועגלה המושכת בקרון שהזיקה בשעת משיכתה. כל אלו תולדות הרגל הן, וברשות הרבים פטורין, וברשות הנזק משלמין נזק שלם.

(45) נגיחה. (46) ראה למעלה הלכה ה. (47) מעשי נזק הנעשים לא על-ידי קרן ובכל זאת דינם כקרן, מכיון שהם דומים לה. (48) באחד מאברי הגוף. (49) בשן. (50) ברגל. כולן נמנות עם תולדות הקרן, כי הן דומות לה באופיין. (51) כל נזק שיש בו הנאה לבהמה המזיקה (ראה בבא קמא ג). (52) על-ידי-זה שנתגלגלה עליהם להנאתה (ראה רש"י שם ד"ה נתחככה, ויח: ד"ה דדחיק). או על-ידי גללים (=צואה) המחוברים לגופה. אבל הטילה גללים על הפירות הרי זה "צורות" ולא שן (ר"י מיגש ב'שיטה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 כן גובים אותו אפילו בחוץ לארץ, שאין גובים שם קנס.
- 2 ואם הודה בעל השור אין פוטרינ אותו כמודה בקנס בהלכה
- 3 ח.
- 4 ג. פיצד? בהמה שנגנסה לחצר הנזק, והלכה, והיו
- 5 צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברו את הפלים -
- 6 משלם חצי נזק מן היפה שנגנסו. ודבר זה הלכה
- 7 מפי הקבלה היא¹⁴.
- 8 ד. וכן אם היתה מהלכת ברשות הרבים, ונתזו
- 9 צרורות מתחת רגליה לרשות הנזק¹⁵ ושברו את
- 10 הפלים - משלם חצי נזק. דרסה על הפלי¹⁶ ברשות
- 11 הנזק ושברתו, ונפל על פלי אחר¹⁷ ושברו - על
- 12 הראשון משלם נזק שלם¹⁸, ועל האחרון משלם
- 13 חצי נזק¹⁹.
- 14 ה. היתה מהלכת ברשות הרבים, ובצטת²⁰ והתיזה
- 15 צרורות, והזיקו ברשות הרבים - פטור; ואם תפש
- 16 הנזק רביע נזק - אין מוציאין מידו; שהדבר ספק
- 17 הוא שמא שנוי הוא ואינו תולדת רגל, שהרי
- 18 בצטת.
- 19 ו. בצטת בארץ ברשות הנזק, והתיזה צרורות מחמת
- 20 הפעיתה, והזיקו שם - חייב לשלם רביע נזק²¹, שזה
- 21 שנוי הוא בהתנת הצרורות; ואם תפש הנזק חצי נזק
- 22 - אין מוציאין מידו. ואפלו היתה מהלכת במקום
- 23 שאי אפשר לה שלא תתז²², ובצטת והתיזה -
- 24 משלם רביע נזק; ואם תפש הנזק חצי נזק - אין
- 25 מוציאין מידו.
- 26 ז. כל המשלם נזק שלם - הרי התשלומין ממון
- 27 שהוא חייב לשלמו, כמי שלוח מחברו²³ שהוא חייב
- 28 לשלם; וכל המשלם חצי נזק²⁴ - הרי התשלומין
- 29 קנס²⁵, חוץ מחצי נזק של צרורות שהוא הלכה²⁶,
- 30 כמו שבארנו²⁷.
- 31 משלם לניזק מה שהפסידו. (24) תם בקרן
- 32 ובתולדותיה. (25) כי בעל הבהמה אינו אשם, ובדין צריך
- 33 להיות פטור, והתורה הטילה עליו תשלום חצי נזק, כדי
- 34 שישמור את בהמתו בעתיד, שם טו: (26) שהוא תשלום
- 35 "ממון" ולא "קנס". (27) לעיל הלכה ב' וג'.
- 36 ח. זה הפלל²⁸: כל המשלם מה שהזיק - הרי זה
- 37 ממון; וכל המשלם יתר או פחות, כגון תשלומי
- 38 פפל²⁹ או חצי נזק - הרי היתר על הקרן או הפחות
- 39 קנס. ואין חייבין קנס אלא על פי עדים, אכל המודה
- 40 בכל קנס מן הקנסות - פטור³⁰.
- 41 (28) שם טו: (29) של גנב. (30) שם סד: למדו זה
- 42 מהכתוב "אשר ירשיעון אלקים ישלם שנים לרעהו" (שמות
- 43 כב, ח) ולא המרשיע את עצמו.
- 44 ז. תרנגול שהושיט ראשו לאויר פלי זכוכית ותקע
- 45 בו ושברו³¹: אם היו בתוכו תכלין וכיוצא בהן³²,
- 46 שהושיט ראשו כדי לאכלן - על התכלין משלם נזק
- 47 שלם³³, ועל הפלי משלם חצי נזק פחצי נזק
- 48 צרורות³⁴, שפך הוא דרכו³⁵; ואם היתה הפלי ריקן -
- 49 הרי זה משנה³⁶, ומשלם חצי נזק בכל הקנסות³⁷.
- 50 (31) שנבקע הכלי מחמת הקול. (32) ממאכלי תרנגול.
- 51 (33) כדן שן, הואיל ודרכו בכך. (34) כי הנזק בא לא
- 52 על-ידי התרנגול גופו, אלא מכוחו. (35) להכניס ראשו
- 53 לתוך כלי, שיש בו גרעינים, ולהשמיע קול בשעת האכילה,
- 54 שם יח: ויט. (36) שהכניס ראשו לתוך כלי ריק.
- 55 (37) כדן קרן ולא כדן צרורות, וכן פסק הרי"ף בהלכותיו.
- 56 ואף-על-פי שאם בעטה והתיזה צרורות אינו משלם אלא
- 57 רביע נזק (למעלה הלכה ה), שם גוף המעשה המזיק, היינו
- 58 התזת צרורות נעשה על-ידי שינוי. אבל כאן, גוף מעשה
- 59 ההזיק, היינו קריאת התרנגול הוא כדרכה, אלא שהכנסת
- 60 הראש לכלי ריק הוא שינוי, ולפיכך אין זה צרורות על-ידי
- 61 שינוי אלא תולדה של קרן (מגיד-משנה, וראה בראב"ד).
- 62 י. וכן סוס שצנף³⁸ וחמור שצנף ושברו את הפלים
- 63 - משלם חצי נזק. התרנגולין מועדין³⁹ להלף פדרבן
- 64 ולשבר. הנה חוט או רצועה קשור ברגליהן,

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעל החוט חייב רק חצי נזק, ובעל התרנגול גם כן חצי נזק משום בור, שגם הוא פשע על ידי קשירת החוט, ושנים שפשעו כל אחד משלם חצי נזק (הקדמה ואו). ראה מגדל עוז כאן. ולא על פעולת התרנגול מחייבים את בעליו, כי "איש בור, ולא שור בור", אלא על קשירת החוט. וראה פסקי הרא"ש ב"ק בתחילת פרק א. ושטתו שונה לגמרי משיטת רבינו כאן.

יא. הַצֵּנִיעַ בְּעַל הַחוּט אֶת הַחוּט, וְהַתְּרַנְגוּלִים דָּרְסוּ עָלָיו וְהוֹצִיאוּהוּ, וְנִקְשַׁר בְּרַגְלֵיהֶן וְשִׁבְרוּ בוֹ אֶת הַפְּלִים - אִף בְּעַל הַחוּט פָּטוּר, שֶׁהָרִי אָנוּס הוּא.⁴⁴

(44) שם יט: בעל התרנגול פטור משום "איש בור, ולא שור בור". [היינו אם הוזק האדם או בעל-חי אחרי שהחוט נח, אבל כשהזיק דרך הילוכו חייב בעל התרנגול חצי נזק משום "צרורות"].

יב. תְּרַנְגוּלִין שֶׁהָיוּ מְפָרִיחִין⁴⁵ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים : אִם בְּכַנְפֵיהֶם שִׁבְרוּ - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֹם,⁴⁶ וְאִם בְּרוּחַ שֶׁבְּכַנְפֵיהֶם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.⁴⁷

(45) שם יז: (46) כדין רגל. (47) כדין צרורות, כי הנזק נעשה לא על ידי התרנגול גופו, אלא באמצעות הרוח, שהם גרמו לנשיבתו.

יג. הָיוּ מְהַדְסִין⁴⁸ עַל גִּבֵּי עֶסֶה אוֹ עַל גִּבֵּי פְרוֹת וְטָנְפוּ אוֹ נִקְרוּ - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֹם.⁴⁹ הַזֵּיקוֹ בַּעֲפָר אוֹ צְרוּרוֹת שֶׁהָעֹל בְּכַנְפֵיהֶן אוֹ בְּרַגְלֵיהֶן - מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק.⁵⁰

(48) חופרים ברגלים, ראה פירוש המשניות לרבינו בבא קמא פרק ב, משנה א. (49) כי דרכם בכך. (50) כדין צרורות, שם יז:

יד. הָיוּ מַחֲטִטִּין בַּחֲבֵל⁵¹, וְנִפְסַק הַחֲבֵל⁵² וְנִשְׁבַּר הַדְּלִי - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֹם.⁵³ וְהוּא, שֶׁנִּתְגַּלְגַּל הַדְּלִי מִחֲמַתָּה⁵⁴ עַד שֶׁנִּפְל וְנִשְׁבַּר. וְאִם הָיָה עַל הַחֲבֵל אֲכָל⁵⁵ וּבָעֵת אֲכָלְתָּן פִּסְקָהוּ⁵⁶ - מְשַׁלֵּם גַּם עַל הַחֲבֵל נֶזֶק שָׁלֹם.⁵⁷

(51) שם (בדפוס קושטא רס"ט - היו מחטטין בדליו). (52) נחלש החבל, ונפסק מכובד הדלי. (53) כדין רגל, כי דרכו לחטט ואין כוונתו להזיק. דין זה עוסק בחבל בלוי, שבחיטוט קל הוא נפסק, ולכן אין זה משונה, ועל החבל אינו חייב כלום, כי הוא חסר ערך. (54) שהם דחפוהו עד שנשבר. על כן משלם נזק שלם, כי הזיקו בגופם, שם יח. אם נתגלגל הדלי מאליו ונשבר, אינו משלם אלא חצי נזק מספק, כי קיימת בעיא של רבא (שם) שלא נפתרה, אם זה נחשב כהזיק בגופו או כנזק של צרורות, וראה ר"ף שם. (55) גמרא שם. (56) קרעוהו. (57) כדין שן, כי דרכו בכך לנקר בחזקה את החבל שיש עליו אוכל.

טו. הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי⁵⁸ שֶׁקָּפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגֶּג מִלְמַעְלָה לְמַטָּה וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֹם,⁵⁹ מִפְּנֵי שֶׁמוֹעֲדִים הֵן לְדָבָר זֶה. וְכֵן אִם נָפְלוּ וְהִזִּיקוּ,

וְנִסְתַּבֵּךְ פְּלִי פְּאוֹתוֹ הַחוּט וְנִתְגַּלְגַּל וְנִשְׁבַּר - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.⁴⁰ בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? כְּשֶׁקָּשְׁרוּ אָדָם;⁴¹ אָבֵל אִם נִקְשַׁר עַל רַגְלֵיהֶם מְאֵלָיו - בְּעַל הַתְּרַנְגוּלִין פָּטוּר.⁴² וְאִם הָיוּ לַחוּט פְּעָלִים וְלֹא הָיָה הַחוּט הַפֶּקֶר - בְּעַל הַחוּט חַיִּב חֲצִי נֶזֶק, שֶׁהָרִי הוּא כְּבוֹר הַמִּתְגַּלְגֵּל.⁴³

(38) השמיע קול. משלם חצי נזק כדין צרורות, שדרכו של סוס לצנוף ושל חמור לנעור. (39) בבא קמא יז. [הפירוש להלכות אלו טעון בירור מוקדם, כי דבריהן בחלקם סתומים, ובחלקם מוקשים. הראב"ד מרבה בהשגות והמגיד-משנה מצדיקן, והרמ"א ב'שולחן ערוך' חושן-משפט סימן שצ סעיף א, מגדיר דברי רבינו אלה במילים: "זה סתום". הפירוש שלפנינו מבהיר את עומק כוונת רבינו בדינים אלה, ומתוך כך תסתלקנה השגותיו של הראב"ד. ונקדים שש הקדמות קצרות לביאור הענין: א. נתחיל מן המקרא. כתוב בתורה, וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור, בעל הבור ישלם (שמות כא, לג-לד). ודרשו חכמים (בבא קמא יט:): איש בור ולא שור בור. פירוש: אם בהמה חופרת בור או הניחה מכשול וכדומה, בעל הבהמה פטור. ב. בעל חי שדרס על כלי ולא נשבר על המקום ונתגלגל למקום אחר ונשבר, מסופק רבא (שם יז:): אם חייב נזק שלם כדין רגל או חצי נזק צרורות. נתבאר כבר כמה פעמים שבבעיא שלא נפתרה פוסק רבינו המוציא מחבירו עליו הראיה. ג. כל דבר המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה והזיק אחרי שנת, נקרא "בור המתגלגל", ודינו כדין בור (שם ו.). ד. אין חייבים על נזקי כלים בבור (להלן פרק יג הלכה א.). ה. על בור חייבים ברשות הרבים או ברשות הניזק, אבל על צרורות חייבים רק ברשות הניזק (למעלה הלכה ב.). ו. שני בני אדם שפשעו וגרמו לנזקי בור, כל אחד משלם חצי נזק (לקמן פרק יב הלכה יז ובכמה מקומות). אחרי הקדמות אלו נתחיל לפרש. (40) כדין צרורות ולא כרגל. ראה הקדמה ב. (41) בעל התרנגול (ראב"ד). ואם קשרו אחר לא גרע מנקשר מאליו, שלדעת רבינו בעל התרנגול פטור. (42) אנוס הוא, אינו צריך להעלות על דעתו שייקשר חוט מאליו ברגלי תרנגוליו. ואין זה דומה להתזת צרורות ברגלי הבהמה או למשא שעליה, כי נקשר שלא מדעתם ושלא מרצונם של הבעלים. (43) דין זה עוסק במקרה אחד שונה בכמה בחינות מנושאי הדינים שלפניו. שם דינים בכלים שנשברו ברשות הניזק, ומדין צרורות נגעו בהם. כבר נתבאר כמה פעמים שצרורות חייב רק ברשות הניזק, אבל בדין זה דינים על נזקי בור, ואין חייבים על נזקי כלים בבור (הקדמה ד). ובעל כרחנו, עלינו להעמיד פיסקה זו במקרה שהוזק אדם, וכן פירש רש"י שם. או בעל חי אחר שנהרג או הוזק, ואפילו ברשות הרבים. ואף-על-פי שדרשו "שור" ולא "אדם" ואם נפל אדם לבור ונהרג, בעל הבור פטור, זה רק כשמת, אבל אם הוזק חייב בעל הבור בנזקיו (להלן פרק יג הלכה ג), וכל זה אמור, כשהנזק קרה אחרי שהחוט נח (ראב"ד). כי כל זמן שהמכשול בתנועה אין לו דין בור. וגם דין זה מדבר כשקשרו בעל התרנגול, כבדינים שלפניו, ולכן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגחלת על גחלתו. ומכאן למד רבינו שאם לא שימר גחלתו הוא חייב.

1 שְׁעָלִיתָן לְרֹאשׁ הַגֶּגֶץ פְּשִׁיעָה⁶⁰; וְאִם עַל פִּי שְׁנִפְלִיתָן
2 אֲנִסִּי⁶¹, כֹּל שֶׁתְּחַלְתוּ בְּפִשְׁעָה וְסוּפוּ בְּאִנָּס - חֵיב⁶².

יט. הַמְשִׁפָּה כְּלָבוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ בְּחֵבְרוֹ - פְּטוּר מִדִּינִי
20 אָדָם וְחֵיב בְּדִינִי שְׁמִימִים⁷², וּבִעַל הַכֶּלֶב חֵיב חֲצִי
21 נֶזֶק⁷³; שְׁפִיזוֹן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׁאֵם שֶׁפָּה אֶת כְּלָבוֹ
22 לְהִזְיֵק נוֹשֵׂף, לֹא הִיָּה לוֹ לְהַנִּיחוֹ. וְאִם שִׁפְּהוּ
23 בְּעֶצְמוֹ⁷⁴ - בִּעַל הַכֶּלֶב פְּטוּר; שְׁכָל הַמְשִׁפָּה⁷⁵ וְכֹא
24 אַחֵר וְשִׁנָּה בִּפְטוּר⁷⁶ - פְּטוּר.
25

58) בבא קמא כא: (59) כדין רגל. (60) כי הבעלים ידעו דרכם של הכלב והגדי לטפס לראש הגג. (61) והבעלים לא היו צריכים להעלות על הדעת, שהכלב או הגדי יפלו. (62) כי לולא הפשיעה לא היו נופלים, בבא מציעא מב.

3 טז. קָפְצוּ מִמַּטָּה לְמַעְלָה - מְשַׁלְמִין חֲצִי נֶזֶק. וְהוּא,
4 שֶׁנִּתְּלַשׁ הַגָּדִי וְנִסְרַף⁶³ וְקָפֵץ הַכֶּלֶב; אֲבָל נִסְרַף הַכֶּלֶב
5 וְדָלַג הַגָּדִי, בֵּין מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בֵּין מִמַּטָּה לְמַעְלָה -
6 חֵיבִין נֶזֶק שְׁלֹם⁶⁴. וְכֵן תִּרְנַגּוּל⁶⁵ שְׁדָלַג, בֵּין מִלְּמַעְלָה
7 לְמַטָּה בֵּין מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֹם.

(63) שנעץ צפרניו בכותל. אין זה דרכו של הגדי, ומשום כך משלם חצי נזק כדין קרן, בבא קמא כב. (64) זוהי גירסת רבינו, וגם גירסת הרי"ף ורבינו חננאל שם (בגמרא שלנו, הגירסא: פטורין). (65) דרכו לדלג אפילו מלמטה למעלה, שם כא:

8 יז. כֶּלֶב שֶׁנִּטַּל אֶת הַחֶרֶד⁶⁶ וְהִלֵּךְ לוֹ לְגָדִישׁ: אִם
9 הִנִּיחָהּ בְּגָדִישׁ וְאֲבָל אֶת הַחֶרֶד וְהִדְלִיק אֶת הַגָּדִישׁ
10 - עַל הַחֶרֶד וְעַל מְקוֹם הַחֶרֶד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֹם⁶⁷,
11 וְעַל שְׁאָר הַגָּדִישׁ חֲצִי נֶזֶק⁶⁸; וְאִם הִיָּה מְגֵרָר אֶת
12 הַחֶרֶד עַל הַגָּדִישׁ וְהוֹלִיךְ וְשׁוֹרֵף - מְשַׁלֵּם עַל
13 הַחֶרֶד נֶזֶק שְׁלֹם, וְעַל מְקוֹם הַגָּחִלִים חֲצִי נֶזֶק⁶⁹,
14 וְעַל שְׁאָר הַגָּדִישׁ פְּטוּר⁷⁰.

(66) עוגה אפויה על גחלים ולפעמים גחלת נדבכת בה. (67) גם על מקום החררה, מכיון שדרכו להניחה על-מנת לאכלה וגם עשה מעשה. (68) כדין צרורות, וראה פירוש המשניות לרבינו, ורבינו חננאל בבא קמא כב. (69) מכיון שזה משונה. (70) [כי זהו כוח כוחו, ובבבא קמא יט. בעיא של רב אשי, אם כוח כוחו כוחו דמי או לא, ולא נפשטה, ולכן פסק רבינו כשיטתו שאין מוציאים ממון מספק. ראה 'בית יוסף' חושן-משפט סימן שצב. וראה גם רבינו חננאל בסוגיא שלפנינו (וקשה מאוד להבין דבריו על בוריים). ומה בין זה למניח? משום שאילו לא גרר אפשר שהגדיש לא היה נשרף].

15 יח. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשִׁשְׁמֵר בִּעַל הַגָּחִלִת אֶת
16 אֲשׁוֹ וְסִתָּם הַדֶּלֶת, וְכֹא הַכֶּלֶב וְחִתָּר וְנִטַּל אֶת הַחֶרֶד
17 מִעַל הָאֵשׁ; אֲבָל אִם לֹא שְׁמֵר אֲשׁוֹ, בִּעַל הָאֵשׁ -
18 חֵיב עַל שְׂרִפַּת הַגָּדִישׁ⁷¹, וּבִעַל הַכֶּלֶב חֵיב עַל אֲכִילַת
19 הַחֶרֶד וְעַל מְקוּמָה.

(71) כך משמע מלשון הגמרא בבא קמא כג. "מאן חייב? בעל הכלב. וליחייב נמי גחלת?" ומפרש רבינו, שהוא שואל למה אין מחייבים את בעל הגחלת לשלם בעד הגדיש, ובעל הכלב ישלם בעד החררה ומקומה. ומתוך כשימור בעל

(72) פטור מדיני אדם, כי לא עשה מעשה. אבל מבחינה מוסרית מוטלת האחריות עליו וחייב לשלם, אלא שאין בית-דין יכול להכריח אותו לשלם, בבא קמא כד: (73) פסק כה"אם תמצוי לומר" של רבא (שם), שבעל הכלב חייב, וכדעת הרי"ף שם. ומשלם רק חצי נזק, כי אין דרכו של כלב לנשוך. [וראה כסף-משנה פרק ב דנזירות הלכה ה, שכתב: "ופסק כ"אם תמצוי לומר", וכבר נודע שזוהי שיטתו ושיטת הגאונים, וכן גם ברא"ש מסכת קידושין פרק א סימן ד]. (74) והכלב נשך את המששה. (75) המששה שינה, כי אינו רשאי לשסות. (76) הכלב שנשך.

כ. שְׁתֵּי פְּרוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אַחַת רְבוּצָה וְאַחַת
26 מְהֻלָּקֶת, וּבִעֲטָהּ מְהֻלָּקֶת בְּרְבוּצָה - חֵיב חֲצִי נֶזֶק⁷⁷;
27 שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁדִּרְכָּה לְהִלֵּךְ עָלֶיהָ, אִין דִּרְכָּה לְבַעֵט
28 בָּהּ⁷⁸.
29

(77) כדין תולדה דקורן, בבא קמא כד: (78) נימוקו של רבא, שם. סיכום: בפרק זה דובר בעיקר על תשלומי חצי נזק: א. בתור שינוי, כתולדה דקורן. ב. בתור צרורות.

יום שישי כ"ט מנחם-אב ה'תשע"ה

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. הַבְּהֵמָה מוּעֲדָת לְאָכַל פְּרוֹת אוֹ יִרְקוֹת וְכִיּוּצָא
30 בָּהֶן². לְפִיכָּךְ, אִם נִכְנָסָה לְרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק וְאָכְלָה דְּבָרִים
31 שֶׁדִּרְכָּה לְאָכֹלם - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֹם; שְׁנֹאמֵר: וּבִעַר
32 בְּשִׂדָּה אַחֵר מִיֵּטֵב שִׂדָּהּ וְגו'. וְאִם אֲכָלְתָּם בְּרִשּׁוֹת
33 הַרְבִּים - פְּטוּר³; וְאִם נִהְיָת - מְשַׁלֵּם מָה שֶׁנִּהְיָת⁴,
34 לֹא מָה שֶׁהִזְיקָה.
35

(1) נתבארו בו עניני השן שהוא האכילה וכל דבר שהבהמה נהנית ממנה. וכן נתבארו בו משפטי המכניס בהמתו ברשות שאינה שלו אם הזיקה בשן ורגל או הווקה, וחילוקיהם בין נכנסה ברשות לשלא ברשות. (2) משנה, בבא קמא יט: (3) כי כתוב "בשדה אחר", ופירושו חכמים: ברשות הניזק. הטעם שהוא פטור, מכיוון שיש לבהמה רשות ללכת ברשות הרבים, ודרכה ללכת ולאכול. (4) הדמים שבעל הבהמה חסך לו על ידי האכילה.

ב. פִּיצַד? נִכְנָסָה לְרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק וְאָכְלָה שְׁמִשְׁמִין אוֹ

36

1. בהמה שאכלה אכלין שאין דרכה לאכלן אבל
אוכלתן על ידי הדחק, כגון פרה שאכלה שעורים¹⁶,
וחמור שאכל פרשינים¹⁷ או דגים, וחזיר שאכל
חתיכת בשר, וכלב שלקק את השמן, וחתול שאכל
תמרים, וכן כל פיוצא באלו: אם אכלה ברשות
הנזק - משלם נזק שלם¹⁸, וברשות הרבים - פטור;
ואם נהנית - משלם מה שנהנית.

(16) שהם מאכל חמור. (17) שהם מאכל פרה. שם יט:
כל הדוגמאות לקוחות מדברי הברייתא ומדברי רב פפא,
שם. (18) כדין שן, אף על פי שאכלתם על ידי הדחק.

ז. חיה שנכנסה לרשות הנזק וטרפה ואכלה בהמה
או בשר - משלם נזק שלם, שזהו דרכה¹⁹; אבל
כלב שאכל פכשים קטנים²⁰, או חתול שאכל
תרנגולים גדולים - הרי זה שנוי²¹, ומשלם חצי
נזק²².

(19) לשון הברייתא שם טז: (20) אפילו קטנים. (21) כי
אין זה דרכו. בגמרא כתוב סתם: כלב שאכל כבשים
וחתול שאכל תרנגולים, הרי זה משונה. אחר כך בא שם
פירוש, שזה נאמר רק בגדולים, אבל בקטנים - דרכו הוא.
רבינו מפרש כנראה, ש"גדולים" מוסב רק על תרנגולים
שאכלם חתול, אבל בכלב שאכל כבשים אין הבדל, ואף
קטנים אין דרכו לאכלם. משום כך זה שינוי ומשלם חצי
נזק. (22) אף על פי שהוא נהנה, אין זה תולדה דשן,
אלא תולדה דקרן, שם טו:

ח. סל שיש בו לחם, ונכנס חמור²³ ושבר הסל ואכל
הלחם - משלם על הסל ועל הלחם נזק שלם, שזה
הוא דרכו²⁴. וכן שעיר עזים²⁵ שראה לפת וכיוצא
בו על פי החבית, ונסתבך בחבית ואכל את הלפת
ושבר את החבית - משלם על שניהם נזק שלם²⁶;
כשם שדרכו לאכל, כך דרכו להתלות בכלים
ולעלות כדי לאכל. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם
נכנס החמור ואכל את הלחם ואחר כך שבר את
הסל - על הלחם משלם נזק שלם, ועל הסל חצי
נזק²⁷. וכן כל פיוצא בזה.

(23) לרשות הנזק. (24) לשבר את הסל בשעת אכילת
הלחם. (25) עד בן שנה, שם כ. (26) על הלפת מדין
שן, ועל החבית מדין רגל. (27) כי זה משונה.

ט. בהמה שאכלה מתוך הרחבה²⁸, בין דרך הליכתה
בין שעמדה²⁹ ואכלה - משלם מה שנהנית. ואפילו
חזרה על צדי הרחבה³⁰ ואכלה מהן. אבל אם
הניחה את הרחבה והלכה ועמדה בצדי הרחבה³¹
ואכלה - משלם מה שהזיקה³². אכלה מפתח
החנות³³ - משלם מה שנהנית³⁴; מתוך החנות -
משלם מה שהזיקה.

(28) שוק, משנה שם יט: (29) דרכה של בהמה לאכול,
ועל כן ברשות הרבים פטור, ומשלם מה שנהנית בלבד,

לט וכיוצא בהם בשוה דינר - משלם דינר⁵. ואם
אכלתן ברשות הרבים ונהנת - רואין אותן כאלו הם
שעורים⁶ או עמיר⁷, ומשלם דמי עמיר או דמי
שעורים בזול⁸.

(5) דינר של כסף = זוז. אף על פי שאין רגילים להאכיל
שומשמין בבהמה משלם דינר, כי שן ברשות הנזק משלם
נזק שלם והנזק הוא דינר. (6) ברשות הרבים פטורים
משלם את דמי הנזק של האכילה. החיוב הוא רק משום
שבעל הבהמה נהנה, כי לולא אכלה היה צריך לתת לה
אוכל. משום כך ישלם לא דמי שומשמין, אלא דמי
שעורים או עמיר, שרגילים להאכיל את הבהמה.
(7) שעורים בשיבולים שרגילים להאכיל את הבהמה בזמן
הקציר (ראה מגיד משנה וכסף משנה). (8) דהיינו שני
שלישי המחיר. בבא בתרא קמו: גם במקרה שדרכו
להאכילה שעורים הוא משלם בזול, מכיוון שזה היה בעל
כורחו (דברי הרמ"ה המובאים בנימוקי יוסף שם, כ.).

ג. אכלה אכלים הרעים לה, כגון שאכלה חטין -
הואיל ולא נהנית, פטור. אכלה אכלין שאין דרכה
לאכלן, כגון שאכלה פסית או פלים, בין ברשות
הנזק בין ברשות הרבים - משלם חצי נזק; שזה
שנוי הוא⁹, ודרך בני אדם להניח עליהם¹⁰ וכסותן
ברשות הרבים עד שינוחו מעט.

(9) ודינו כתולדה דקרן. (10) על כן אין לפטור מטעם "כל
המשנה ובא אחר ושנה בו פטור", ראה למעלה פרק ב,
הלכה יט.

ד. בהמה שהיתה עומדת ברשות הנזק ותלשה פרות
מברשות הרבים ואכלתן ברשות הנזק - הרי הדבר
ספק¹¹, לפיכך אינה משלמת אלא מה שנהנית¹²;
ואם תפשו הנזק במה שהזיקה - אין מוציאין מידו,
שהרי ברשותו אכלה.

(11) אם להתחשב במקום העקירה, ואינו משלם אלא מה
שנהנית, או במקום הנזק ומשלם מה שהזיקה. זוהי בעיית
רבי זירא שלא נפתרה, בבא קמא כ. (12) כי אין מוציאים
מספק. גירסת רבינו בגמרא שם כגירסת רבינו חננאל:
"דקאי ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות הרבים
לרשות היחיד", ולא כגירסתנו שם.

ה. כלב שנכנס לחצר ונטל פת או בשר והוציאן
לרשות הרבים או לחצר אחרת¹³ ואכלם שם - מה
שנהנה משלם¹⁴; ואכלם בשדה של בעל החצר -
משלם נזק שלם כאלו אכלן בתוך החצר¹⁵, שהרי
ברשות הנזק אכל. וכן כל פיוצא בזה.

(13) של בעלים אחרים. (14) כי הולכים אחרי מקום
האכילה, והיא הייתה ברשות הרבים וראה הלכה ד.
(15) במשנה שם כא: "הכלב שנטל חררה והלך לגדיש -
של בעל החררה - אכל החררה ... על החררה משלם נזק
שלם". מכאן אתה למד שאם אכל ברשות הנזק, אפילו
לא באותו מקום ששם נטל את האוכל, משלם נזק שלם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 בְּרִשּׁוֹת - פְּטוּר⁴⁶. וְאִם קָבַל עָלָיו בַּעַל הַבֵּית לְשֹׁמֵר
26 אֶת הַקְדָּרוֹת - בַּעַל הַבֵּית חֵיב.

(46) בעל הקדרות פטור, אם הבהמה הוזקה, בעל הבית חייב לשמור על בהמתו שלא תינזק, ואם הבהמה שברה את הקדרות, בעל הבית פטור, כי לא קיבל על עצמו שמירה על הכלים. זוהי דעת רבי שם, ושמואל פוסק כרבי, שם מח: והלכה כשמואל בריני.

27 יד. וכן אם הכניס פרותיו לחצר בעל הבית שלא
28 ברשות, ואכלתם בהמתו של בעל הבית - פטור⁴⁷.
29 ואם החלקה בהן והזקה - בעל הפרות חייב. ואם
30 הכניס ברשות - פטור. ואם קבל עליו בעל הבית
31 לשמור את הפרות - בעל הבית חייב⁴⁸. הכניסן שלא
32 ברשות ואכלתם בהמתו של בעל הבית והזקה
33 באכילתן - בעל הפרות פטור, מפני שהיה לה שלא
34 תאכל. ואם הכניסן ברשות, והניחו בעלי החצר את
35 זה שהרשהו בחצר לשמור, ואכלתם בהמתו של
36 בעל הבית והזקה באכילתן - בעל הפרות חייב⁴⁹;
37 שפינו שראה הבהמה אוכלת דברים המזיקין לה
38 והניחה - חייב, שהרי אין בעלי החצר מצויין שם
39 להעביר הבהמה מהן. ומעשה באשה שנכנסה
40 לאפות בתנור בבית שכנותיה, והניחה ונתעלמו
41 כדי שלא יביטו בה⁵⁰ בעת לישתה ואפתה, ובא עו
42 של בעל הבית ואכל הפצק ומת, וחייבה חקמים
43 לשלם דמיו. וכן כל פיוצא בזה.

(47) מלשלם מה שהזיקה, אבל משלם מה שנהנית.
(48) על הפירות שאכלה בהמתו. (49) כי השמירה מוטלת עליו. (50) כשהיא מגלה זרועותיה מטעמי צניעות.

44 זו. המגדיש⁵¹ בתוך שדה חברו שלא ברשות,
45 ואכלתם בהמתו של בעל השדה - פטור⁵². ואם
46 החלקה והזקה - בעל הפרות חייב. אכלתם והזקה
47 באכילתן - פטור⁵³. ואם הגדיש ברשות - בעל
48 השדה חייב⁵⁴, אף על פי שלא קבל עליו לשמור;
49 שהשומר בגרנות, פיון שאמר לו 'הגדש בכאן' -
50 כמי שאמר לו 'הגדש ואני אשמור לך' הוא חשוב.

(51) העושה גדיש (של התבואה שנקצרה). שם נט:
(52) מלשלם בעד הנזק, אבל משלם לפי שנהנית. (53) כי היה לה שלא תאכל, כלמעלה הלכה יד. (54) מדובר כשבעל השדה הוא שומר הגדישים של כל בני הבקעה.

פרק רביעי

51 א. הפונס צאן לדירו² ונצל בפניהן בדלת שיכולה
52 לעמוד ברוח מצויה³, ונצאה והזיקה - פטור⁴. ואם
53 אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, או שהיו פתלי
54 הדיר רעועין⁵ - הרי לא נצל בפניהם פראוי, ואם
55 נצאת והזיקה - חייב. ואפילו חתרה⁷ ונצאת. ואפילו
56 נפרצה מחיצה בלילה⁸ או פרצה לסטים⁹ - בעל

שם כ. (30) קרן זוית. (31) שדינם כדין רשות היחיד של בעל הפירות, אין בעל הבהמה משלם מה שהזיקה, כי דרכה בלכתה ברחבה, להחזיר ראשה לצידי הרחבה, דעת שמואל שם כא. (32) כדין בהמה שאכלה ברשות הנזק, שם. (33) הפתוחה לרשות הרבים. (34) כדין שן ברשות הרבים, שם יט:

1 י. היתה מהלכת ברשות הרבים ופשטה צוארה
2 ואכלה מעל גבי חברתה, ואפילו עמדה³⁵ - משלם
3 מה שנהנית; שכן דרך הבהמות³⁶ לאכל זו מעל גבי
4 זו. ואם קפצה ואכלה³⁷ על גבי חברתה - משלם מה
5 שהזיקה; שגבי חברתה בחצר הנזק הוא חשוב³⁸.

(35) שם כ. ואף על פי שגם הבהמה רשות הנזק היא. וטעמו של דבר, משום שהבהמה המזיקה עומדת ברשות הרבים הרי זה דומה לחזרה על צידי הרחבה שבהלכה ט, ואינו דומה לאכלה מפתח החנות שהוא חצר הנזק ממש (ראה בכסף משנה). (36) ודינה כדין שן ברשות הרבים. (37) כשהיא עומדת על הבהמה (נימוקי יוסף שם). (38) ומשלם מה שהזיקה.

6 יא. בהמה שהחלקה באבן או במימי רגליה ונפלה
7 לגנה³⁹ ונחבטה על גבי פרות וירקות או שאכלה -
8 משלם מה שנהנית. אפילו הלכה מערוגה לערוגה,
9 ואפילו נשארה שם כל היום בלילה⁴⁰ - אינו משלם
10 אלא מה שנהנית⁴¹. ומה הנאה יש לה בחביטה?
11 שהרי מצאה מקום רך ולא נתרסקו איבריה. אבל
12 אם ירדה בדרך ואכלה - משלם מה שהזיקה.
13 ואפילו טנפה פרות במי לדה⁴² - משלם מה
14 שהזיקה, מפני שתחלתו בפשיעה. וכן אם דחפתה
15 חברתה ונפלה - משלם מה שהזיקה, מפני שהיה
16 לו להעבירן אחת אחת, כדי שלא ידחפו זו את זו.

(39) משנה בבא קמא נה: ופירושם של רב כהנא ורבא, שם נח. (40) ואפשר היה להוציאה. (41) ואינו משלם נזק שלם, מכיוון שהכניסה לגינה הייתה באונס. דעת רבי יוחנן שם. (42) דוגמא של רבי ירמיה שם נח. אף על פי שזה אונס, שלא ידע שתלד, משלם נזק שלם, כי תחילתו בפשיעה, שלא שמר עליה ונתן לה להיכנס לגינה, וכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב.

17 יב. החלקה ונפלה, ונצאת⁴³ ותזרה לגנה, אף על
18 פי שתזרה שלא לדעת הפעלים⁴⁴ - משלם מה
19 שהזיקה, מפני שהיה לו לשמרה⁴⁵ שלא תחזר;
20 שהדבר ידוע, שפינו שידעה דרך הגנה, הרי היא
21 חוזרת מאליה.

(43) מן הגינה. (44) כגון שנעל בפניה שלא כראוי. (45) שמירה מעולה.

22 יג. הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא
23 ברשות, ושברתם בהמתו של בעל הבית - פטור.
24 ואם הזקה בהן - בעל הקדרות חייב. ואם הכניס

15 הַזִּיקָה - חֵיב הַשּׁוֹמֵר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ²⁹ בְּזִמְנָן
16 שְׁלֹא שְׁמִירוֹהָ כָּלָל; אֲבָל אִם שְׁמִירוֹהָ שְׁמִירוֹהָ מְעַלָּה ³⁰
17 כְּרָאוּי, וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה - הַשּׁוֹמְרִים פְּטוּרִין ³¹
18 וְהַבְעֵלִים חֵיבִים. אֲפִלּוּ הַמֵּיתָה אֶת הָאָדָם ³². שְׁמִירוֹהָ
19 שְׁמִירוֹהָ פְּחוּתָהָ ³³: אִם שׁוֹמֵר חָנָם הוּא - פְּטוּר ³⁴,
20 וְאִם שׁוֹמֵר שָׂכָר אוֹ שׁוֹכֵר אוֹ שׁוֹאֵל הוּא - חֵיבִין ³⁵.

(25) מקבל שכר שמירה. (26) מקבל בהמה לשימוש
תמורת תשלום. (27) מקבל בהמה לשימוש ללא תשלום.
(28) וכשם שהבעלים חייבים בנזקי בהמתם, כך חייב השומר
בתקופת שמירתו, שם מה. (29) שכולם חייבים, ואף שומר
חנם. (30) דלת שיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה.
(31) שם מה. (32) מקומו של משפט זה, אחרי המשפט
הבא "שמורה שמירה פחותה אם שומר חנם הוא פטור",
ראה תשובות הרמב"ם הוצאת פריימן, סי' שמ. (33) דלת
שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (34) כי די לו בשמירה זו,
ואין זו פשיעה. והבעלים חייבים אפילו המיתה אדם והשור
נסקל, והשומר חנם פטור מלהחזיר דמי שור לבעליו,
והבעלים חייבים בכופר. (35) בכל הנזקים, כי חובתם
לשומר שמירה מעולה. ואם השור המית אדם ונסקל,
חייבים להחזיר דמי שור לבעליו, ואם מועד הוא משלמים
כופר, שם מה.

21 ה. הַנִּיחָה בַּחֲמָה, אֲפִלּוּ חֲתָרָה ³⁶ וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה -
22 חֵיב ³⁷ זֶה שֶׁהִנִּיחָה שָׁם; שֶׁבִּינָן שֶׁהִנִּיחָה בַּחֲמָה הָרִי
23 הֵיא מַצְטַעֶרֶת, וּבִוְרַחַת וְעוֹשָׂה כָּל שֶׁאֲפָשָׁר לָהּ
24 לַעֲשׂוֹת ³⁸.

(36) ופרצה כותל בריא, שכרגיל אונס הוא. (37) שפשיעה
היא שהניחה בחמה, שהיה עליו לדעת שהבהמה תעשה גם
דברים שאינה רגילה בהם, כדי לצאת מן החמה. (38) שם
נו.

25 ו. מִסֵּר בְּהֶמְתּוֹ ³⁹ לַחֲרָשׁ ⁴⁰ שׁוֹטָה וְקָטָן, אֵף עַל פִּי
26 שְׁהִיָּה הַשּׁוֹר קָשׁוּר ⁴¹ - הַבְּעֵלִים חֵיבִין; שֶׁדִּרְךָ הַשּׁוֹר
27 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְהַתִּיר הַקָּשׁוּר ⁴² וְלִצְאָת וְלִהְיוֹת. אֲפִלּוּ
28 שְׁמִירוֹהָ שְׁמִירוֹהָ מְעַלָּה, וְחֲתָרָה ⁴³ וְיִצְאָה וְהִזִּיקָה -
29 הַבְּעֵלִים חֵיבִים ⁴⁴.

(39) משנה שם נה: (40) מלידה, שאינו שומע ואינו מדבר,
ורינו כשוטה וקטן, שאינם בני דעת, ואינם בני שמירה.
(41) שם ט: (42) נימוק הגמרא שם. (43) שזה אונס.
(44) כי תחילתו בפשיעה, שמסרוה לחרש שוטה וקטן.
ואע"פ שהשור קשור כראוי, כי דרכם של חרש שוטה וקטן
לשחק בחבל, ומתוך כך מתרופף הקשר ויוכל השור
להתיר, שם נו.

30 ז. מִסֵּר שׁוֹרָו לַחֲמָשָׁה ⁴⁵, וּפָשַׁע בּוֹ אֶחָד מֵהֵן, וְיִצָּא
31 וְהִזִּיק: אִם אֵינוֹ מְשַׁתְּמֵר אֶלָּא בַּחֲמָשָׁתָן - זֶה שֶׁפָּשַׁע
32 בְּשִׁמְרִיתָו חֵיב ⁴⁶, וְאִם מְשַׁתְּמֵר בְּשִׁאָרָן - אֵף אֵלּוּ
33 הַנִּשְׁאָרִין חֵיבִין ⁴⁷.

(45) שם י. (46) בכל, כי פשיעתו גרמה לנזק. (47) כי גם

1 הַצֵּאָן חֵיב ¹⁰. הֵיטָה מְחִיצָה בְּרִיָּא, וְנִפְרָצָה בְּלִילָה
2 אוֹ שְׁפָרְצוּהָ לְסֻטִּים, וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה - פְּטוּר.
3 הוֹצִיאָהּ לְסֻטִּים וְהִזִּיקָה - לְסֻטִּים חֵיבִים ¹¹.

(1) נתבאר בו איכות השמירה, שהבעלים פטורים נזקי שן
ורגל אם עשאוה, וכן אם מסרו בהמתם לאחרים והזיקה,
ומהו דין המפקיד, ומהו דין הנפקד בשלימות. ונסתיים
הפרק בבאיור כיצד שמין הנזק שהזיקה הבהמה בשן ורגל
לפי שיש חילוק בשומא כמבואר שם. (2) מקום מוקף גדר.
(3) כך מפרשת הברייתא את דברי המשנה "ונעל בפניה
כראוי", בבא קמא נה: (4) מכיון ששומר כראוי. (5) שם.
(6) והצאן יכולים להרים אותם, הרי לא נעל בפניהם כראוי,
ופשיעה היא, שם נו. (7) ונפלה המחיצה, שזהו מקרה
אונס. (8) אונס הוא, אבל ביום אין זה אונס, כי בוודאי
ידע על כך והיה לו לתקן. (9) ג"כ אונס. (10) בכל
שלושת מקרי אונס אלה חייב בעל הצאן, כי תחילתו
בפשיעה (לא נעל כראוי) וסופו באונס חייב. שם נו.
(11) לשון המשנה שם נה: הליסטים חייבים בעד נזקי
הבהמה משעה שהוציאה מרשות הבעלים, בין אם הוציאה
בידיים, ובין אם הכישוה במקל ויצאה, שם נו:

4 ב. הַפּוֹרֵץ גֵּדֵר לִפְנֵי בְּהֶמֶת חֲבֵירוֹ ¹² וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה:
5 אִם הָיָה גֵּדֵר חֹזֵק וּבְרִיא - חֵיב ¹³, וְאִם הָיָה כְּתֹל
6 רְעוּעָה ¹⁴ - פְּטוּר בְּדִינֵי אָדָם ¹⁵ וְחֵיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם ¹⁶.
7 וְכֵן הַנּוֹתֵן סֵם הַמּוֹת ¹⁷ לִפְנֵי בְּהֶמֶת חֲבֵירוֹ - פְּטוּר
8 מִדִּינֵי אָדָם ¹⁸ וְחֵיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם ¹⁹.

(12) מתוך כוונה שתצא הבהמה ותזיק. (13) על הנזקים
שהזיקה הבהמה, כדין כל מזיק, שם נה: מה שאין-כן
בפרצוה לסטים בהלכה הקודמת שכוונתם לגנוב, ולכן אינם
חייבים אם לא הוציאוה בידיים או הכישוה. (14) והבהמה
אינה משתמרת. (15) על הנזק שהזיקה הבהמה, כדין כל
גורם בנזקים. (16) על שגרם לבעלים שישלמו, מכיון
שפשעו ולא שמרו כראוי (ראה הלכה א), ויתכן שולוא פרץ
לא היתה יוצאת ולא היתה מזיקה, שם נו (בדבר ההבדל
בין פרצוה ליסטים ובין הפורץ גדר לפני בהמת חבירו -
ראה תשובות הרמב"ם, הוצאת פריימן, סי' שלט).
(17) שם מז: (18) שלא היה לה לאכול, ולכן זה גרם נזק
בלבד. (19) שגרם נזק מתוך כוונה.

9 ג. הַמַּעֲמִיד בְּהֶמֶת חֲבֵירוֹ ²⁰ עַל גְּבִי קֶמֶת חֲבֵירוֹ ²¹ -
10 הַמַּעֲמִיד חֵיב ²² לְשֵׁלֶם מֵה שֶׁהִזִּיקָה ²³. וְכֵן אִם
11 הַפִּיִּשָׁה ²⁴ עַד שֶׁהִלֵּכָה לְקֶמֶת חֲבֵירוֹ וְהִזִּיקָה - זֶה
12 שֶׁהִפִּישָׁה חֵיב.

(20) וכל-שכן בהמתו. (21) תבואת חבירו שטרם נקצרה.
(22) על-ידי מעשה המשיכה נעשה אחראי לכל נזקה, והרי
ידע שדרכה לאכול תבואה, שם נו: (23) כי המעמיד, דינו
כמזיק בידיים. (24) אף-על-פי שלא הכניסה בידיים לקמה,
דינו כמעמיד, שם.

13 ד. הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לְשׁוֹמֵר חָנָם אוֹ לְנוֹשֵׂא שָׂכָר ²⁵ אוֹ
14 לְשׁוֹכֵר ²⁶ אוֹ לְשׁוֹאֵל ²⁷ - נִכְנסוֹ תַּחַת הַבְּעֵלִים ²⁸, וְאִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הם פשעו, ואין להטיל את כל האשמה על זה שפשע בלבד, ועל כן כולם חייבים.

משתלם מן הבהמה שהזיקה, וישאר דמי מה שגבה הנזק⁶⁸ חוב על השומר לבעל הבהמה⁶⁹.

למעלה פרק א הלכה ז. (68) חצי נזק או פחות מזה, אם הבהמה המזיקה אינה שוה שיעור דמי חצי הנזק. (69) בבא קמא סוף דף מ.

יג. כל בהמה שהזיקה פרות מחברין⁷⁰ - משערין מה שהזיקה בששים, ומשלם זה שנתחייב לשלם, בין הבעלים בין השומרים. פי' ד? ⁷¹ הרי שאכלה בית סאה⁷² - שמיין ששים בית סאה באותה השדה⁷³, כמה היה שנה וכמה הוא שנה עתה אחר שנפסד בו הבית סאה, ומשלם השאר. וכן אם אכלה קב או רבע, אפלו קלח⁷⁴ אחד - שמיין אותו בששים.

(70) לקרקע. (71) שם משנה נה: (72) שטח זריעה של סאה תבואה. סאה = ששה קבים (קב בערך שני ליטר). (73) חישוב זה בא שלא לקפח לא את המזיק ולא את הניזק. בית סאה בודד מחירו גדול מדי, והיה בזה קיפוח המזיק, וחישוב המחיר לפי השדה כולו - גם כשהוא מכיל מאות סאין - כמה שוה כולו וכמה הוא שוה פחות בית סאה אחד, ההפרש יהיה נמוך מדי, ויש בזה קיפוח הניזק. כדרך בניינים, בא חישוב בית סאה אחד לפי חלקת קרקע בת ששים סאין באותו השדה, שמים כמה שוה חלקה זו של ששים בית סאה בשדה זה, וכמה שוה חלקה זו לאחר שאכלו בית סאה. את ההפרש בין שני המחירים, משלם בעל הבהמה או השומר. שם נח: כרבי יוסי בר חנינא. (74) גבעול עבה של צמח.

יד. אכלה פרות גמורין⁷⁵ שאין צריכים לקרקע⁷⁶ - משלם דמי פרות גמורין בשויה⁷⁷: אם סאה⁷⁸ - דמי סאה, ואם סאתים - דמי סאתים. הרי שאכלה פרות דקל אחד, וכן הלוגט⁷⁹ פרות דקל חברו ואכל: אם היה דקל רומי וכיוצא בו, שאין התמרים שלו יפות - משערין אותו בששים על גב הקרקע⁸⁰; ואם דקל פרסי וכיוצא בו הוא, שהתמרים שלו יפות ביותר - משערין הדקל בפני עצמו, כמה היה שוה⁸¹ וכמה הוא שוה עתה⁸².

(75) שכבר ביטלו כל צרכם. (76) אבל עדיין לא נתלשו. (77) ולא חישוב אגב השדה. (78) משנה שם נה: (79) לענין החישוב האמור, אין הבדל אם בהמתו הזיקה או הוא עצמו הזיק. (80) שבה צומח הדקל. (81) לפני הנזק. (82) לאחר הנזק. הפרש זה ישלם בעל הבהמה שהזיקה או האדם המזיק. ראה שם נח: נט.

פרק חמישי

א. בהמה שהיתה רועה, ופרשה² ונכנסה בשדות ובכרמים³, אף על פי שעדיין לא הזיקה - מתרין⁴ בבעליה⁴ שלש פעמים; אם לא שמר בהמתו ולא מנעה מלרעות - יש רשות לבעל השדה לשחטה⁵

ח. שאלו בחזקת תם⁴⁸ ונמצא מועד: אם ידע השואל שהוא נגחן⁴⁹ - הבעלים משלמים חצי נזק, שכל מקום שהוא הולך הרי שם בעליו עליו⁵⁰, והשואל משלם⁵¹ חצי נזק, שאפלו היה תם (פשעלה בדעתו) חצי נזק היה משלם, שהרי ידע שהוא נגחן; ואם לא ידע שהוא נגחן - אין השואל חייב פלוס⁵², והבעלים משלמין נזק שלם.

(48) שם מ. (49) אולם לא ידע שהוא מועד. (50) על השור, ואין כאן שינוי רשות ממשאל לשואל, ולכן לא בטלה ההעדה (ראה הלכה ט), שם מ: (51) מכיון שידע שהוא נגחן וקיבל עליו שמירתו. (52) כי לא קיבל על עצמו שמירת נגחן.

ט. שאלו פשהוה תם, והועד בבית השואל⁵³, והחזירו לבעליו⁵⁴ - חוזר לתמותו; הואיל ונשפתית רשותו⁵⁵ - בטלה ההעדה⁵⁶. והבעלים משלמין חצי נזק, והשואל פטור שהרי החזירו⁵⁷.

(53) שהזיק בתוך ימי שאילתו שלוש פעמים. שם מ. (54) ואחר-כך הזיק. (55) מרשות השואל לרשות המשאל. (56) כרב פפא שם מ: שרשות משנה. (57) ופסקה אחריותו.

י. שומר שקבל עליו שמירת גוף הבהמה⁵⁸ בלבד אבל לא שמירת נזקה⁵⁹, והזיקה - פטור משלם, והבעלים חייבים. קבל שמירת נזקה⁶⁰, והזיקה - חייב השומר; ואם הזיקה - פטור⁶¹, והבעלים עושים דין עם המזיק.

(58) שלא תוזק. (59) שלא תזיק. (60) אבל לא שמירת גופה. (61) כי קיבל שמירת נזקה בלבד. שם יג: יד. לא פירש רבינו מה הדין כשקיבל עליו שמירה סתם, ולא פירש אם שמירת גופה או נזקה או שתיהן, עיין שם מח:

יא. מסר השומר לשומר אחר⁶² - השומר הראשון חייב לשלם לנזק. שהשומר שמסר לשומר⁶³ - חייב⁶⁴. והרי הנזק אומר לו: למה לא שמרת אתה בעצמך ומסרת לאחר? שלם לי אתה, ולך וצשה דין עם השומר שמסרת לו אתה. מסר השומר לבנו או לזון ביתו או למסעוד⁶⁵ - נכנסו תחת השומר וחיבים⁶⁶.

(62) והזיקה הבהמה בזמן שמירתו של השומר השני. (63) בלי דעת בעלים. (64) בכלל, אפילו באונסין. שם נו: (65) לעזורו. (66) והשומר פטור, אפילו אי-אפשר לגבות מהם. הטעם הוא, שדרכו של שומר למסור לבנו וכו', ועל דעת כן הפקידו אצלו הבעלים. שם: בבא מציעא לו.

יב. כל שומר שנתחייב לשלם ואין לו, והיה המזיק תם שהוא משלם חצי נזק מגופו⁶⁷ - הרי הנזק

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 לַהֲיֹת קוֹצִים, כְּגוֹן הַזִּמְיָ וְהַיְגִי¹⁹. וְהוּא, שִׁיְהִי
17 לַחִים²⁰ וּמַחְבְּרִין²¹. וּבְלִבְד שְׁלֹא יִשְׂרֹשׁ²². אָבֵל שְׁאָר
18 עֲצִים - אָסוּר.

19 ג) וְכֵן הַתְּנָה, שִׁיְהִי כָּל אָדָם מִתֵּר לְלַקֵּט²³ עֲשָׂשִׁים
20 הָעוֹלִין מֵאֲלֵיהֶן בְּכָל מְקוֹם²⁴, חוּץ מִשְׁדֵּה תִּלְתָּן²⁵
21 שְׁזָרְעָה לְבַהֲמָה²⁶.

22 ד) וְכֵן הַתְּנָה, שִׁיְהִי אָדָם קוֹטֵם נְטִיעָה²⁷ בְּכָל
23 מְקוֹם²⁸, חוּץ מִגְרוּפִּיּוֹת שֶׁל זֵית²⁹. וְאִינוּ קוֹטֵם מִן
24 הָאֵילָנוֹת אֲלָא בְּזֵית - כְּפִיָּה³⁰, וּבְקָנִים וּבְגִפְנִים -
25 מִן הַפֶּקֶק וּלְמַעֲלָה³¹, וּבְשְׁאָר הָאֵילָן - מִתּוֹכוֹ שֶׁל
26 אֵילָן³², לֹא מִחֲדוֹ³³. וְכִשְׁהַתִּיר לְקַטֵּם, לֹא הִתִּיר אֲלָא
27 מִחֲדָשׁ³⁴ שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה פְּרוֹת, אָבֵל לֹא מִיֶּשֶׁן שְׁעוֹשֶׂה
28 פְּרוֹת. וְאִינוּ קוֹטֵם אֲלָא מִמְּקוֹם שְׁאִינוּ רוֹאֶה פְּנֵי
29 חֲמָה³⁵.

30 ה) וְכֵן הַתְּנָה, שֶׁהַמַּעֲיֵן הַיּוֹצֵא בְּתַחֲלָה³⁶ - בְּנֵי אוֹתָהּ
31 הָעִיר שִׁיַּעַז בְּגוֹבֵלָם מִסְתַּפְּקִין מִמֶּנּוּ³⁷, אֵף עַל פִּי שְׁאִין
32 עָקְרוּ בְּחֻלְקָם³⁸, וְאִין לְאַחֲרִים לְהַסְתַּפֵּק עִמָּהֶם מִמֶּנּוּ.
33 ו) וְכֵן הַתְּנָה, שִׁיְהִי כָּל אָדָם מִתֵּר לְצוּד דְּגִים מִיָּם
34 טְבִירָה³⁹. וְהוּא, שִׁיַּעֲזוּר בְּחֻפָּה בְּלִבְד⁴⁰. אָבֵל לֹא
35 יִפְרֹשׁ קָלַע⁴¹ וְיַעֲמִיד סְפִינָה⁴² שֶׁם אֲלָא בְּנֵי הַשֶּׁבֶט⁴³
36 שֶׁהִגִּיעַ אוֹתוֹ הֵימָּה בְּחֻלְקָם.

37 ז) וְכֵן הַתְּנָה, שֶׁכָּל אָדָם שְׁצִירָה לְנִקְבֵי - מִסְתַּלַּק
38 מִן הַדֶּרֶךְ וְנִכְנָס אַחֲרֵי הַגֶּדֶר שֶׁפָּנַע בּוֹ⁴⁴ וְנִפְנָה שָׁם.
39 וְאִפְלוּ בְּשִׁדָּה מְלֹאָה בְּרָכָם⁴⁵. וְנוֹטֵל מִשָּׁם צִרוֹר⁴⁶
40 וּמִקְנָח.

41 ח) וְכֵן הַתְּנָה, שֶׁכָּל הַתּוֹעָה בֵּין הַפְּרָמִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן
42 - מִפְּסָג⁴⁷ וְעוֹלָה מִפְּסָג וְיוֹרֵד, עַד שִׁיַּעַז לְדִרְכּוֹ.
43 ט) וְכֵן הַתְּנָה, שֶׁבְּזִמְן שִׁירְכָה הַטֵּיט בְּדִרְכֵי הַרְבִּים
44 אוֹ נְקִיעֵי מַיִם - יִשָּׁ⁴⁸ לְעוֹבְרֵי דְרָכִים לְהַסְתַּלַּק לְצַדֵּי
45 הַדְּרָכִים וּמִהֲלָכִין שָׁם, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִהֲלָכִין בְּדֶרֶךְ
46 שִׁישׁ לָהּ בְּעָלִים⁴⁹.

47 י) וְכֵן הַתְּנָה, שֶׁמֶת מַצְוָה⁵⁰ קוֹנֶה מְקוֹמוֹ⁵¹ וְנִקְבֵר
48 בְּמְקוֹם שִׁיַּמְצָא בּוֹ⁵². שְׁלֹא יִהְיֶה מְטִיל עַל הַמַּצְרֵר⁵³
49 וְלֹא בְּתוֹךְ תְּחוֹם הַמְּדִינָה⁵⁴; אָבֵל אִם נִמְצָא עַל
50 הַמַּצְרֵר⁵⁵ אוֹ שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ הַתְּחוֹם - מְבִיאוֹ לְבֵית
51 הַקְּבָרוֹת.

13 שם פ. פא: (14) עם נוחלי הארץ. (15) ואין לבעל
היער זכות לעכב. (16) ואין נזק ניכר. אין מרעין שם בהמה
גסה מפני שמפסידים את האילנות. (17) ויש חשש לכליון
האילנות. (18) בלתי חשובים. (19) קוצים וברקנים.
(20) אבל יבשים אסור, מפני שראויים להסקה לבעל השדה,
ואינו מפקירם. (21) אבל תלושים אסור, כי בעל השדה
תלשם לעצמו. (22) שלא יעקור השרשים. (23) מכיון
שהעשבים מזיקים לזרעים. (24) אפילו בשדות, כדי
להאכיל לבהמתו. (25) מין קטנית, שנותנים לקדירה כעין
תבלין. העשבים הגדלים עמו מועילים לו, ומשום כך אסור.
(26) כי העשבים המעורבים בתלתן הם מספוא טוב. אבל אם

1 שְׁחִיטָה פְּשָׁרָה⁶, וְאוֹמֵר לְבַעֲלָהּ: בּוֹאוּ וּמְכֹרוּ בְּשָׁר
2 שְׁלָכֶם. מִפְּנֵי שְׁאִסוּר לְאָדָם לְהִזְיֵק וּלְשָׁלֵם מֶה
3 שֶׁהִזְיֵק. אִפְלוּ לְגֵרִם הַנֶּזֶק אָסוּר.

(1) מבאר, ששוחטין את הבהמה המזוקת בשן ורגל אחר
התראה לבעלים כדי שלא תזיק. ונמשך לזה שאסור לגדל
בהמה דקה בארץ ישראל כדי שלא תזיק בשן ורגל. ונמשך
לזה ביאור התנאי שהתנה יהושע ברעיית הבהמות ביערות,
ונמשכו לזה כל התנאים שהתנה בארץ והם עשר, ורוב
ענינם הכניסה ברשות חבירו ולקחת משם אי זה דבר והם
דומים לשן ורגל באי זה יחס דמיון. ונמשך לזה לבאר מה
שתיקן שלמה וכיוצא בזה. ונסתיים הפרק בבאור דיני
הרעיה בארץ ישראל וגידול הדברים המזיקים בכל מקום.
(2) מקום המרעה. (3) ועלולה להזיק בשדותיהם של
אחרים. (4) ולא כמו בשור הנגח שהתראה באה אחרי
שהזיק. (5) כדי למנוע היזק משהו. (6) כדי לא לגרום
הפסד רב לבעל הבהמה. (7) על-ידי חוסר שמירה על
בהמתו. מקור ההלכה הזאת בבבא-קמא כג: "הני עזי
דשוקא מתרינין במריהו". בגמרא שלנו הגירסא "דמפסדי",
כלומר ההתראה היא רק לאחר שהזיקו. אולם בכתב-יד ה,
בהלכות גדולות, בספר המקח והממכר לרב האי גאון
וברי"ף - אין גירסא זו. לפי זה, יכול רבינו לפרש, שמתרים
בבעליה "אף-על-פי שעדיין לא הזיקה". זוהי תשובה
לתמיהת הכסף-משנה שכתב: "ומ"ש אע"פ שלא הזיקה,
איני יודע מנין לו". רש"י, בעלי התוספות, הראב"ד ועוד
מפרשים "עזי דשוקא" - העומדות לשחיטה. רק אלה מותר
לבעל השדה לשחוט. אולם רבינו מפרש כפשוטו, עזים
שרועות בשוק (ראה מגיד-משנה), ולא דוקא בעומדות
לשחיטה. וכן גם דעת רב האי גאון בספר המקח והממכר
שער ז'.

4 ב. לְפִיכָף אָסוּר חֲכָמִים⁸ לְגַדֵּל בְּהֵמָה דְּקָה⁹ וְחִיָּה
5 דְּקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל¹⁰ בְּמְקוֹם הַשְּׂדוֹת וְהַפְּרָמִים, אֲלָא
6 בְּעֵרִים וּבְמִדְבָּרוֹת שְׁבָאֲרָץ יִשְׂרָאֵל¹¹. וּמִגְדָּלִין
7 בְּסוּרֵיָא¹² בְּכָל מְקוֹם.

(8) בבא-קמא עט: במשנה. (9) כגון עזים, מפני שבהמה
דקה דרכה להכנס לשדות וכרמים ולהזיק, ואסור לאדם
להזיק או לגרום נזק, אפילו אם דעתו לשלם. (10) משום
ישוב ארץ ישראל. (11) כי כאן אין נזק. (12) שהיא מחוץ
לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ודוד כבשה, וכיבוש
יחיד אינו כיבוש לקדש בקדושת הארץ, ודינה כדין חוצה
לארץ שמותר שם לגדל, ואם יזיקו ישלמו.

8 ג. עֲשָׂרָה תְּנָאִים¹³ הַתְּנָה יְהוֹשֻׁעַ¹⁴ וּבֵית דִּינוֹ בְּשָׁעָה
9 שֶׁחִלַּק אֶת הָאָרֶץ, וְאֵלּוּ הֵן:

10 א) הַתְּנָה, שֶׁמֶרְעִין בְּהֵמָה דְּקָה בְּעֵרִים¹⁵ שֶׁאֵילְנֵיהֶן
11 גִּפְטִין¹⁶, אָבֵל אִין מֶרְעִין שָׁם בְּהֵמָה גְּסָה. וּבִיעֵר
12 שֶׁאֵילְנֵי דְקִים¹⁷ - אִין מֶרְעִין בּוֹ לֹא גְסָה וְלֹא דְקָה
13 אֲלָא מִדַּעַת בְּעָלָיו.

14 ב) וְכֵן הַתְּנָה, שִׁיְהִי כָּל אָדָם מִתֵּר לְלַקֵּט עֲצִים
15 מִשְׁדֵּה חֲבָרוֹ. וְהוּא, שִׁיְהִי עֲצִים פְּחוּתִים¹⁸ וְקִרְוָבִים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' מנחם-אב – ספר נזיקין – הלכות נזקי ממון קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

62) דברי רב פפא, שם. 63) כי דריסת הרגל מזיקה לקרקע שבבבל אחרי ירדת הטל.

ז. אף על פי שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, מתיר להשהותה קדם לרגל שלשים יום⁶⁴ וקדם למשתה בנו שלשים יום. והשפחה⁶⁵ לוקח ושוחרט, לוקח ומשקה עד שישחט מעט מעט. ובכלבד שלא תצא ותריעה בעדר⁶⁷; אלא כל המשקה - משקה בתוך ביתו, כדי שלא תזיק.

64) לצרכי סעודת החג, שם עט: 65) הקונה ומוכר לאחרים. 66) קונה. 67) כרבן גמליאל שם פ.

ח. וכבר עשו בכל בארץ ישראל⁶⁸ לאסור בה גדול בהמה דקה ותריעה דקה, מפני שהיו רב השדות והפרמים שם באותם הימים של ישראל.

68) שם.

ט. וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום⁶⁹. ולא את הכלב, אלא אם כן היה קשור בשלשלת. אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר⁷⁰, ביום קושרו ובליילה מתירו. ואמרו חכמים: ארור מגדל כלבים וחזירים, מפני שהיוזק מרבה ומצוי.

69) שם פב. 70) לגבול לשם שמירה, שם פג.

י. רועה שעשה תשובה⁷¹ - אין מחיבין אותו למכר מיד⁷², אלא מוכר על יד על יד⁷³. וכן מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירשה⁷⁴ - אין מחיבין אותו למכר מיד, אלא מוכר מעט מעט.

71) שלא לגדל עוד בהמה דקה, שם פ. 72) מכיון שמפסיד הרבה וימנע מתשובה. 73) קמעא, קמעא. 74) כגון גר שירש את אביו גוי.

יום ש"ק ל' מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק נשייו

א. אי זהו מועד⁷⁵? כל שהעידו בו שלשה ימים⁷⁶. אבל אם נגח ביום אחד או נשף או רבץ או פצט או נגף אפלו מאה פעמים - אין זה מועד. העידו בו שלש פתי עדים ביום אחד⁷⁷ - הרי זה ספק⁷⁸ אם הועד או לא הועד.

1) מבאר דין הקרן שהיא תמה מתחלתה, כיצד תהיה מועדת, אם למין אחד או לכל הימים, אם לימים ידועים או לכל הימים, אם לסיבה ידועה או שלא בסיבה. 2) בבא קמא כג: 3) התרו בבעל השור שלושה ימים על שלוש נגיחות, כגון שנגח השור ביום ראשון והתרו בו שישמרהו, וחזר ונגח ביום שני והתרו בו, וחזר ונגח בשלישי והתרו בו. אבל אם נגח ביום אחד, אפילו הודיעהו על כל אחת

זרעה לאדם מותר אף בשדה תלתן, כי האדם מעוניין בתלתן שיניקתו מן הקרקע מרובה ביותר, והעשבים מזיקים לו. סימן היכר שהתלתן זרוע לאדם הוא, שמסודר ערוגות ערוגות. 27) קוצץ ענף מן האילן לשם נטיעה או הרכבה. 28) אף מאילן חברו, ואין בעל האילן רשאי לעכב על ידו. הטעם, משום ישובה של ארץ ישראל. 29) כשהזית מזקין ופירותיו מועטים, קוצצים אותו ומשאירים שתי גרופיות (ענפים), והן מחליפות ומוציאות בדים. משום כך אסור לקטום מהם נטיעה, כי הוא מקלקל אותן, אבל בעץ זית גדול ובעל ענפים, מותר. 30) יניח מן הזית מלמטה סמוך לגזע, היינו מן המקום שהשרשים מתחילים להתפצל כגובה ביצה. 31) מן הקשר הסמוך לגזע ולמעלה, מותר לקטום. 32) הגירסא הנכונה היא: "מאיבו". פירוש: ענפים רבים ודקים. ויש גורסים: "מחיבו" - פירוש ממחבואו, מאמצע האילן שיש שם הרבה ענפים. ראה רש"י שם. 33) מן הענף שלמעלה. 34) בד שגדל וניתוסף בשנה זו, שעדיין אינו עושה פרי. 35) מענפים הנסתרים בתוכו של אילן, אבל לא מן הענפים המגולים לצד השמש, מפני שהם עיקר האילן ומקור הפירות שבו. 36) מחדש. 37) ללא תשלום. 38) אלא בשדהו של אחד. 39) אף-על-פי שהוא כולו בחלקו של שבת נפתלי רשאים בני כל שבטי ישראל לצוד ממנו. 40) שאינה מפריעה לתנועת האניות. 41) לתקוע יתדות ולעשות גדרים קנים במים שיילכדו שם דגים. 42) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה. 43) להם גם זה מותר. 44) שנודמן לו. 45) זעפרן, צמח שלפרחיו ריח חריף וטוב. 46) מן הגדר, ואינו חושש לפריצת הגדר. 47) מנתק וכורת את הזמורות, המעכבות בדרך, ואינו חייב ללכת סחור סחור לכרם. 48) רשות. 49) כגון בקצה השדות. 50) מת שנמצא, ואין כאן קרובים שיטפלו בו. 51) שעליו נמצא. 52) ואין בעל המקום רשאי לעכב. 53) על הדרך, שמת מצוה קונה מקומו שעליו נמצא. 54) עיר. 55) והעוברים מאהילים עליו ונטמאים, דעת רב ביבי (בבא קמא פא:) "מפנהו לכל מקום שירצה".

ד. שלמה תקן⁷⁹, שיהיו עוברי דרכים מתירין בימות החמה⁸⁰ להלך בשבילין שבשדות⁸¹ שיש להן בעלים עד שתתיר רביעה שניה⁸².

56) שם פא: 57) לאחר שכלו פירותיו מן השדה. 58) כדי לקצר את הדרך. 59) הגשם שזמנו כרגיל בעשרים ושלוש במרחשון. לפני גשם זה אין דריסת הרגל מזיקה לשדות. מכאן ואילך הזרעים יוצאים וצומחים, ונפסדים כשדורסים עליהם.

ה. ותקנות אלו פלן⁸³ נוהגות בכל מקום, אפלו בחוצה לארץ⁸⁴.

60) עשר התקנות של יהושע, ותקנת שלמה. 61) כדעת שמואל (שם).

ו. ומשירד הטל בבבל⁸⁵ אסור⁸⁶ להלך בשבילין שיש להן בעלים.

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או ברשות מקבל המתנה ישלם חצי נזק מגופו. (21) שיצא מרשות המוכר ונכנס לרשות הקונה. (22) והכל מתחיל מחדש. דעת רב פפא שם מ: (23) אין כאן שינוי רשות "משום שכל מקום שהולך שם בעליו עליו", שם. (24) נעשה שפוי בדעתו. (25) וחובת השמירה עברה לבעלים. (26) אם נעשו מועדים אצל האפוטרופוס, נשאר להם דין מועד גם לאחר שבוטלה האפוטרופוס. (27) גם בהיותם אצל האפוטרופוס, ואין כאן שינוי רשות. דעת רבי יוסי במשנה שם לט.

ז. בהמה שהועדה וחזרה בה מדבר שהועדה לו - 24
חזרה לתמותה. כיצד? שור שהועד לגח, וחזר שלא 25
לגח, אף על פי שהוא נוגח²⁸ - הרי זה תם לנגיחה. 26
ומאימתי הוא חזרתו? עד שיהיו התינוקות 27
משמשין בו²⁹ ואינו נוגח. וכן בשאר הדברים³⁰ 28
שהועד להן - עד שישמשו בו ולא יהיה עושה 29
אותן. 30

(28) בגופו (לא בקרניו). (29) "שמושכין אותו ומשחקים בו ואינו מנגחם" (פירוש המשניות לרבינו). דעת רבי מאיר במשנה שם כג: כד. (30) כגון נגיפה, נשיכה ובעיטה, השווה למעלה פרק א, הלכה ה.

ח. שור שהוא מועד למינו³¹ - הרי זה אינו מועד 31
לשאינו מינו³². הועד לאדם - אינו מועד לבהמה³³. 32
הועד לקטנים³⁴ - אינו מועד לגדולים³⁵. לפיכך, אם 33
הזיק את מין שהוא מועד לו - משלם נזק שלם, ואם 34
הזיק לשאר המינים - משלם חצי נזק. הריה מועד 35
לשפחות - אינו מועד לימות החל³⁶; ואם הזיק 36
בשפחות - משלם נזק שלם, ובימות החל - משלם 37
חצי נזק. ומאימתי היא חזרתו? משמשו 38
התינוקות בו פיו³⁷ שהוא מועד לו ולא יהיה מזיק 39
נזק שהועד לו. 40

(31) לשוורים. (32) כגון סוסים וגמלים וכל שכן אדם, כדעת רב פפא בפירוש דברי המשנה בבא קמא לו. שסתמו אינו מועד. (33) וכל שכן הועד לבהמה שאינו מועד לאדם. (34) כגון עגלים. (35) אפילו באותו מין. (36) בשבת מפני שהוא בטל ממלאכתו, דעתו זחה עליו ונוגח (רש"י). (37) בדוגמא שלפנינו - בשבת.

ט. נגח שור היום, וחמור למחר, ונגמל פיום שלישי 41
- נעשה מועד לכל³⁸. ראה שור היום ונגחו, ולמחר 42
ראה שור ולא נגחו, ובפיום השלישי ראה שור ונגחו, 43
וברכיעי ראה שור ולא נגחו, ובחמישי ראה שור 44
ונגחו, ובששי ראה שור ולא נגחו - נעשה מועד 45
לסרוגין³⁹ לשורים. וכן כל פיוצא פזה⁴⁰. 46

(38) כלומר, לכל שלושת המינים האלה (מגיד משנה). מכיוון שנתקיימה העדות על ידי שלושת המינים, ואין צורך בשלוש נגיחות לכל מין ומין. שם לו. "ואם תמצא לומר ... ורבינו דרכו לפסוק כאם תמצא לומר. ראה למעלה פרק

בשעתה והתרוהו, אין זה מועד, כי ייתכן שהיה זה מקרה, מכיוון שכל זה קרה ביום אחד. (4) על שלוש נגיחות של שלושה ימים. (5) בעייתא שלא נפתרה, שם כד. אם שלושה ימים שאמרו, הם כדי שהשור יהיה מועד להזיק, ואם כן כאן, כשנגח שלוש פעמים בשלושה ימים נעשה מועד אף על פי שכל שלוש ההתראות היו ביום אחד, או צריכים שלושה ימים להתרות בבעל השור שישמור על שורו, וכאן התרו ביום אחד בלבד ואם כן לא הועד.

ב. אין העדה אלא בפני הבעלים ובפני בית דין; 1
שנאמר: והועד בבעליו, ואין העדה אלא בבית 2
דין⁶. 3

(6) מסירת עדות אינה אלא בפני בית-דין.

ג. שור של חרש שוטה וקטן⁷ ומי שהוא במדינת 4
הים שנגחו - פטורין; אבל בית דין מעמידין להם 5
אפוטרופוסין⁸ ומעידין בהן בפני האפוטרופוסין⁹. 6

(7) שאינם בני-דעת, שם לט. (8) במקום הבעלים. (9) ומתרים בו שישמור על השור.

ד. הזיקו אחר שהועדו בפני אפוטרופוסין: אם 7
עדין הוא תם - משלם חצי נזק¹⁰ מגופו; ואם הועד 8
בו שלשה ימים ואחר כך הזיק - משלם נזק שלם 9
מן היפה¹¹ שבנכסי אפוטרופוסין¹², ולכשיגדלו 10
היתומים¹³ יעשו דין עם האפוטרופוסין וישלמו 11
להן¹⁴. 12

(10) כדעת החכמים "מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו", שם. (11) מן המעולה. (12) מפני שלא שמרו אותו כראוי. זוהי דעת רבי יוסי בר חנינא, שם. (13) כוונתו לשור של קטן. (14) כי אחרת, איש לא יסכים להיות אפוטרופוס.

ה. שורים שמשחקין בהן¹⁵ ומלמדין אותן לגח¹⁶ זה 13
את זה - אינם מועדים זה לזה. ואפלו המיתו את 14
האדם - אינן חביבין מיתה; שנאמר: פי יגח¹⁷ - לא 15
שיגיוהו¹⁸. 16

(15) לפני קהל. (16) "וזה אינו מטבע השור אלא ברצון בעליהם" (פירוש המשנה לרבינו), משום כך אינם מועדים ומשלמים חצי נזק כחם. (17) מעצמו. (18) נגד טבעו העצמי, שם לט, מא.

ו. שור שהועד¹⁹ ונמפר או נתן במתנה - חזר 17
לתמותו²⁰; שהרשות שנסתתה²¹ משנה דינו²². אבל 18
אם השאילו או מסרו לשומר - הרי הוא בחזקתו²³. 19
וכן שור שהועד בפני אפוטרופוסין, ונתפסק החרש 20
ונסתפה²⁴ השוטה והגדיל הקטן, אף על פי שבטלו 21
האפוטרופוסין²⁵ - הרי הן מועדין בחזקתן²⁶, שהרי 22
ברשות בעלים הן²⁷. 23

(19) שנעשה מועד. (20) דינו כחם, ואם יגח ברשות הקונה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 אַתְּ הַמִּזִּיק אֶלֶּא חֲצִי נֶזֶק⁴⁷; וְאִם תִּפְשֶׁה הַנֶּזֶק נֶזֶק
25 שְׁלָם - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁴⁸.

(47) כדין תם. (48) מחמת ספק.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

26 א. שוֹר שֶׁקָּשְׁרוּ בַּעֲלֵיו בְּמוֹסְרָה² וְנָעַל בְּפָנָיו כְּרֹאוֹ³,
27 וְיָצָא וְהִזִּיק⁴: אִם תָּם הוּא - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק⁵, וְאִם
28 הָיָה מוֹעֵד - פְּטוּר; שְׁנֵאמַר: וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ⁶, הָא אִם
29 שְׁמֵרוֹ⁷ - פְּטוּר⁸, וְשִׁמּוֹר הוּא זֶה. וְכֵן אִם הִזִּיק בְּדָבָר
30 שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ מִתְחַלְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֵכָל דְּבָרִים
31 הָרְאוּיִים לוֹ אוֹ שֶׁבַר כְּרִגְלָיו בְּדֶרֶךְ הַלּוֹכוֹ - פְּטוּר
32 מִלְּשָׁלֵם⁹.

(1) נתבאר בו חיוב קרן התמה אחר השמירה. וכן נתבאר שם
התם והמועד שהזיקו גוף האדם ולא המיתוהו. וכן נתבאר
משפטי המכניס בהמתו לרשות שאינה שלו ושם הזיקה
בקרן או הוזקה מה דינו, וכן נתבאר שם משפטי תשלומי
הנזק כיצד הוא וממה הוא, וכל פרטי תשלומי נזקי הקרן.
(2) בחבל. (3) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (4) כגון
שנגח. (5) כי זוהי שמירה פחותה, שכל אדם נזהר בה,
ולכן מחייבת אותו התורה בחצי נזק, כדי שישמור שמירה
מעולה. (6) חיובו תלוי בחוסר שמירה. (7) שמירה כל
שהיא. (8) דעת ר' יהודה, בבא-קמא מה: (9) בשן וברגל
מספקת שמירה פחותה לדעת הכל, שם נה:

33 ב. הָיָה מוֹעֵד לִקְרָן יָמִין¹⁰ וְאִינוּ מוֹעֵד לִקְרָן שְׂמָאל,
34 וְיָצָא אַחֵר שְׁשִׁמְרוֹ כְּרֹאוֹ וְנִגְחָה, בֵּין בְּקֶרֶן יָמִין בֵּין
35 בְּשִׂמָּאל - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק¹¹.

(10) שם. (11) אף-על-פי שהוא מועד לקרן ימין, ומועד אם
שמרו כראוי פטור, הוא פטור על החצי הנוסף של מועד
בלבד, אבל החצי שהיה חייב בו בעודו תם אפילו אם שמרו
כראוי, ממשיך הוא להיות חייב בו גם לאחר שהועד. בלשון
הגמרא - "צד תמות במקומה עומדת". כדעת רב אדא בר
אהבה, המפרש כך דברי ר' יהודה במשנה. בהלכה הקודמת
הביא רבינו את דברי ר' יהודה במשנה כלשונם, ובהלכה ב
- את פירוש הגמרא לדעת ר' יהודה. בזה מיושבת תמיהת
ה"שלטי גבורים" בסוגיא זו.

36 ג. בְּהֵמָה שֶׁחִבְלָה בְּאָדָם, בֵּין בְּכוֹנָה בֵּין שׁוֹלָא
37 בְּכוֹנָה: אִם תָּמָה הִיא - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מְגוּפָה¹²,
38 וְאִם מוֹעֵד הִיא - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלָם. וּפְטוּר מִן
39 הַשְּׂכֶת¹³ וּמִן הַבִּשָּׁת וּמִן הַצֵּעָר¹⁴ וּמִן הָרְפוּי;
40 שְׁאֵרֵבֶעָה דְּבָרִים אֵלּוּ לֹא חִיבָה בֵּהֶן תּוֹרָה אֶלֶּא
41 בְּאָדָם¹⁵ שֶׁחִבֵּל בְּחֵבְרוֹ, אֲכָל בְּהֵמָה שֶׁחִבְלָה בְּאָדָם -
42 הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִזִּיקָה מְמוֹנוֹ שְׂאִינוּ חִיב אֶלֶּא חֲצִי
43 נֶזֶק בְּלִבְדָּה. לְפִיכָךְ, שׁוֹרוֹ שְׁבִישׁ - פְּטוּר¹⁶, וְאִם בִּישׁ
44 הוּא בְּעֶצְמוֹ - חִיב, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר¹⁷. וְשׁוֹרוֹ שֶׁחִבֵּל
45 בְּאָבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ¹⁸, אוֹ שֶׁהִדְלִיק גִּדִּישׁ חֵבְרוֹ בְּשִׁבְתָּ -
46 חִיב בְּנִזְקִין; וְאֵלּוּ הֵיךְ הוּא בְּעֶצְמוֹ הַעוֹשֶׂה זֶה -
47 פְּטוּר מִלְּשָׁלֵם¹⁹, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר²⁰.

שני הלכה יט הערה סט. (39) אם יגח ביום השביעי ישלם
נזק שלם ועל נגיחה ביום השמיני לא ישלם אלא חצי נזק.
(40) כגון דילוג של שני ימים ויותר.

1 י. רָאָה שׁוֹר הַיּוֹם וְנִגְחָה, וְלִמְחָר רָאָה חֲמֹר וְלֹא
2 נִגְחָה, וּבְשָׁלִישִׁי רָאָה סוֹס וְנִגְחָה, וּבְרִבְעִי רָאָה
3 גָּמָל וְלֹא נִגְחָה, וּבְחֲמִישִׁי רָאָה פֶּרֶד וְנִגְחָה, וּבְשִׁשִּׁי
4 רָאָה עֲרוּד⁴¹ וְלֹא נִגְחָה - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְסִירוּגִין
5 לְכָל⁴²; וְאִם נִגְחָה בַּיּוֹם שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ⁴³ אֶחָד
6 מִשְׁלֹשֶׁת הַמִּינִין שֶׁנִּגְחָה בְּסִירוּגִין - הָרִי זֶה מוֹעֵד.

(41) חמור הבר. (42) זה צירוף של שתי הדוגמאות
שבהלכה הקודמת. "לכל" לאו דוקא, כי אינו מועד אלא
למינים שנגח כדברי רבינו בסוף הלכה זו. (43) שביעי,
תשיעי וכו'.

7 יא. נִגְחָה בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ זֶה, וּבְשִׁשָּׁה עָשָׂר
8 לַחֹדֶשׁ שְׁנִי, וּבְשִׁבְעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ שְׁלִישִׁי - אִינוּ
9 מוֹעֵד, עַד שִׁישְׁלָשׁ בְּדוֹלָג⁴⁴. שְׁמַע קוֹל שׁוֹפָר וְנִגְחָה,
10 קוֹל שׁוֹפָר וְנִגְחָה, קוֹל שׁוֹפָר וְנִגְחָה - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד
11 לְשׁוֹפְרוֹת⁴⁵. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בִּזְהָה.

(44) שיהיו שלושה דילוגים, כי הנגיחה הראשונה שלא
הייתה בדילוג אינה מן החשבון ולכן הועד רק בנגיחה
רביעית וחייב נזק שלם על החמישית (כך פירש רש"י
אליבא דשמואל) ואין זה דומה לסירוגין שבהלכה ט, ראה
תוספות שם, ב דיבור המתחיל יום, שאין להשוות סירוגין
של מינים לסירוגין של ימים, שם. (45) ואין אומרים
שהנגיחה הראשונה באה רק מרוב כהלה מקול השופר. אם
יגח פעם רביעית לקול השופר, ישלם נזק שלם מן העלייה,
שם.

12 יב. נִגְחָה שְׁלֹשָׁה שָׁוְרִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה,
13 וּבְרִבְעִי נִגְחָה חֲמֹר, וּבְחֲמִישִׁי נִגְחָה גָּמָל; אוֹ שֶׁנִּגְחָה
14 חֲמֹר וְגָמָל בְּתַחֲלָה בְּשְׁנֵי יָמִים זֶה אַחֵר זֶה, וְאַחֵר
15 כֶּף נִגְחָה שְׁלֹשָׁה שָׁוְרִים זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי זֶה
16 סָפֵק⁴⁶ אִם הוּא מוֹעֵד לְשָׁוְרִים בְּלִבְדָּה אוֹ לְשִׁלְשֶׁת
17 הַמִּינִין הוּא מוֹעֵד. וְכֵן אִם נִגְחָה בְּשִׁלְשׁ שְׁבָתוֹת זוֹ
18 אַחֵר זוֹ וּבְאַחַד בְּשִׁבְתָּ וּבְשְׁנֵי בְּשִׁבְתָּ; אוֹ שֶׁנִּגְחָה
19 בְּחֲמִישִׁי בְּשִׁבְתָּ וּבְעֶרֶב שְׁבָת וּבַיּוֹם הַשְּׁבָת וּבְשִׁתִּי
20 שְׁבָתוֹת הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ - הָרִי זֶה סָפֵק אִם הוּא
21 מוֹעֵד לְשְׁבָתוֹת בְּלִבְדָּה אוֹ לְשִׁלְשֶׁת הַיָּמִים שֶׁשָּׁנִים
22 מֵהֶן חוּל.

(46) אם שור שלישי - ובבעיא ב', שור ראשון - אנו מצרפים
עם השוורים, ואז הוא מועד לשוורים בלבד, או דנים אותו
אחר חמור וגמל, ומועד הוא לשלושת המינים. בעיניי שלא
נפתרה, שם. וכן אם נגח בשלושה שבתות, אם שבת
שלישית - ובבעיא ב', שבת ראשונה - מצרפים לשבתות,
ומועד לשבתות בלבד, או לשני ימי החול שלאחריה -
ובבעיא ב', שלפניה - ומועד הוא לשלושת הימים, ששניים
מהם חול.

23 יג. וְכָל אֵלּוּ הַסְּפָקוֹת וּבְיוֹצָא בֵּהֶן, אֵין מַחֲיבִין בֵּהֶן

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(12) כדעת החכמים, האומרים "כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך משפט שור באדם. מה שור בשור - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם, אף שור באדם - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם", בבא קמא לג. (13) מה שהפסיד בזמן המחלה. אם שנשברה ידו, אין מעריכים לפי העבודה שעשה לפני שנשברה ידו, כי זה נכלל כבר בנזק, אלא רואים אותו כשומר קישואים, עבודה שיוכל לעשות גם ביד שבורה לאחר שיבריאו. ומשלם את ההפסד של שכר עבודה זו בימי מחלתו. (14) אפילו שילם בעד היד, מעריכים כמה היה אדם נותן שיורידו לו את היד בסם ללא כאב, במקום שישברו לו את היד. הפרש זה הוא חשבון הצער. (15) שם פז. והטעם - "ואיש כי יתן מום בעמיתו" (ויקרא כד, יט), איש בעמיתו ולא שור בעמיתו, שם כו. דין נתינת מומים שחייבה תורה בארבעה דברים, הוא רק באדם שחבל ולא בשור בעמיתו של בעליו. (16) כגון לכלך את האדם, משנה שם לד: (17) בהלכות חובל ומזיק, פרק א. (18) של בעל השור. (19) מפני שהוא חייב מיתה על מעשה זה, ואין אדם מת ומשלם על מעשה אחד. (20) הלכות חובל ומזיק, פרק ד.

ד. המכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגח שורו של בעל הבית או נשכו בלבו - פטור.²¹ ואם נגח הוא שור של בעל הבית: אם היה תם - משלם חצי נזק²², ואם היה מועד - משלם נזק שלם, בדין הנוגח ברשות הרבים.

(21) בעל הבית יכול לומר לבעל השור: מי הרשה לך להכניס שורך לחצרי, בבא-קמא מז: (22) כדעת החכמים במשנה, שם כד:

ה. נפל לבור שפחצור זו והבאיש את מימיו²³: אם הבאיש את מימיו מיד²⁴ בשעת נפילה - חייב²⁵ בנזקי המים, ואם אחר זמן - פטור; שהרי נעשה השור תקלה²⁶ כבור, והמים הרי הן ככלים, ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים²⁷. ואם הכניס ברשות - בעל השור פטור²⁸. ואם קבל עליו בעל הבית לשמר - הרי הוא²⁹ חייב בנזק השור³⁰ שנפל לבור.

(23) המכונסים בו, שם מז: (24) כגון שהיה מלוכלך בצואה. (25) כדין מזיק ממש. (26) ודינו כבור, שם מח: (27) דין זה לומדים מן הפסוק "ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג) שור ולא אדם, חמור ולא כלים. שם כח: (28) כי בעל החצר חייב לשמור על בורו, אבל גם בעל החצר פטור על הנזק שהזיק השור. (29) בעל החצר. (30) דעת רבי במשנה שם מז: , ושמואל פסק כמותו שם מח: , והלכה כשמואל בדינים.

ו. הכניס שורו³¹ לחצר בעל הבית שלא ברשות, והזיק את בעל הבית או שהזיק בו בעל הבית³², או שפחצור בבורות שיחין³³ ומעורות - בעל השור חייב בנזקי חצר, ובעל חצר חייב בנזקי הבור³⁴, שהרי עליו לסתמו³⁵.

(31) מימרת רבא שם, מח. (32) כגון שנתקל בו.

(33) חפירות ארוכות. (34) אם הפקיר רשותו, אף-על-פי שנעשה על-ידי שור, ונתבאר בהלכה הקודמת, ששור שעשה בור אין בעליו חייבים בנזקיו. (35) לפני שהפקירו, שהרי בורו הוא, וכאשר מפקירו הריהו נותן תקלה ברשות הרבים, ועל כן הרי הוא כאילו עשאו בעצמו.

ז. הזיק בעל הבית את השור³⁶: אם הזיקו שלא לדעת - פטור, שהרי אומרים לו³⁷: למה נכנסת שלא ברשות, שלא ידעתי עד ששגגתי בך; ואם הזיקו לדעת - חייב³⁸ נזק שלם, מפני שיש לו רשות להוציאו מרשותו, אבל להזיקו אין לו רשות.

(36) גם זה מדברי רבא שם. (37) בעל החצר לבעל השור. (38) דעת רב פפא שם.

ח. שמיין³⁹ לנזקין. כיצד? הרי ששבר כלי של חברו - בין הוא בין בהמתו - אין אומרים לנזיק: קח אתה הכלי השבור ושלם לזה דמי הכלי, אלא אומדין כמה פחת הכלי מדמי, ונותן לו כל הפחת⁴⁰ - אם המזיק מועד, או חצי הפחת - אם היה תם. שנאמר: והמת יהיה לו - לנזק, פחת הנבלה⁴¹ של נזק⁴². ושבח הנבלה⁴³ - חולקין אותה⁴⁴ הנזק והמזיק.

(39) מעריכים. (40) אם הכלי היה שוה 10 ש"ח, ולאחר שנשבר שווה 2 ש"ח, הרי הפחת 8 ש"ח, והכלי השבור שייך לניזק. (41) אם פחתו דמיה משעת המיתה עד שעת המשפט. (42) והמזיק ישלם חצי נזק או נזק שלם, לפי מחיר הנבילה בשעת המיתה. (43) אם מחירה עלה משעת המיתה עד שעת המשפט. (44) כדעת ר' יהודה, ולפי תשובת ר' יוחנן, שם לד:

ט. כיצד? שור שנה מאתים שנגח והיה נזק, והרי הנבלה שנה בשעת מיתה מאה, ובשעת העמדה בדין פחתה והרי שנה שמונים - אין המזיק משלם אלא מאה, אם היה מועד; ואם היה תם - משלם לו חמשים מגופו⁴⁵.

(45) והנבילה לניזק.

י. השפיקה הנבלה והרי היא שנה בשעת העמדה בדין מאה ועשרים - הרי המזיק משלם לו חמשים⁴⁶, אם היה מועד; ואם היה תם - משלם ארבעים וחמשה מגופו. וזהו שנאמר: וגם את המת יחצוץ - [שבח המת יחצוץ].

(46) מחלקין את השבח בין המזיק והניזק, וכאילו הנבילה שוה מאה ועשר. א"כ הנזק הוא תשעים.

יא. שור שנה מאתים⁴⁷ שנגח שור שנה מאתים והפחיתו חמשים, ובשעת העמדה בדין השפיק הנזק והרי הוא שנה ארבע מאות וזו, ואילו לא הנגיחה שהפחיתו היה שנה שמונה מאות⁴⁸ - בין שפסמו בין ששבח מאליו - אין נותן אלא בשעת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' מנחם-אב – ספר נזיקין – הלכות נזקי ממון קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1) נתבאר בו מהות הבעלים שבעלי החיים המזיקים הם שלהם, או שהזיקו ובשעת הנזק לא היו להם בעלים, או שהזיקו דבר שאינו של הדיוט. וכן אם היו להם בעלים ואחר הנזק יצאו לרשות אדון אחר, וכן נתבאר שם האין בית דין גובים נזקין אלו, ואי זו ראייה צריך הניזק כדי שיגבו לו נזקו. (2) "וכי יגוף שור איש את שור רעהו", ולא שור של הקדש, משנה בבא-קמא לו: (3) בין קדשי מזבח, כגון בהמת עולה או בהמת חטאת משהקדשה עד אחר זריקת הדם, ובין קדשי בדק הבית. (4) אם נהנה מהם בשוגג, משלם חומש נוסף על הקרן, ומביא קרבן אשם מעילות. (5) כי נקראים "קדשי ה'". (6) כגון שנפל בהם מום ונפדו. (7) כי "שור רעהו" נקרא, שם נג: ואף-על-פי שיש בהם קצת קדושה, שאסורים בגיזה ועבודה.

ב. שְׁלָמִים⁸ שֶׁהִזִּיקוּ - גֹּבֶה⁹ מִבְּשָׂרָם¹⁰, וְאִינוּ גֹבֶה מִן הַבָּשָׂר כִּנְגֵד אֲמֹרֵיהֶן¹¹; שֶׁהָאֲמֹרִים שֶׁל קֶדְשִׁים קָלִים¹² מוֹעֲלִין בָּהֶן, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנֵנוּ בְּהִלְכוֹת מַעֲלָה¹³. וְכֵן תּוֹרָה שֶׁהִזִּיקָהּ¹⁴ - גֹּבֶה מִבְּשָׂרָהּ, וְאִינוּ גֹבֶה מִן הַלֶּחֶם¹⁵ הַבָּא עִמָּה; שֶׁאֵין הַלֶּחֶם מְכַלל בְּשָׂרָהּ¹⁶.

(8) הנמנים עם קדשים קלים, וממון בעלים הם, שם יג. (9) חצי נזק. (10) כי תם גובה מגופו, והבשר ממון בעלים הוא. (11) החלקים שמקריבים על גבי המזבח, כגון החלב המכסה את הקרב, שתי הכליות ועוד (ויקרא ג, גד). ביאור לדין זה בהלכה הבאה. (12) כגון שלמים, תודה, בכור, מעשר בהמה ועוד, שהבשר נאכל ואת האימורים מקריבים על המזבח. (13) פרק ב. (14) שם יג: (15) ויקרא ז, יב. (16) ותם גובה מגופו של המזיק בלבד.

ג. וְכִיצַד גֹּבֶה? שֶׁיֵּאָכַל הַנֶּזֶק וְחִבּוּרָתוֹ מִן הַבָּשָׂר בְּקִדְשָׁהּ¹⁷ כִּנְגֵד חֲצִי נֶזֶק שְׁלוֹ. וְכִיצַד אִינוּ גֹבֶה כִּנְגֵד הָאֲמֹרִין? שֶׁאֵם הָיָה לוֹ לְגִבּוֹת בְּחֲצִי נֶזֶקוֹ שְׁוֶה דִּינָר, וְהָיָה כָּל הַבָּשָׂר עִם הָאֲמֹרִין שְׁוֶה שְׁנֵי דִינָרִים, וְהַבָּשָׂר בְּלֹא אֲמֹרִין שְׁוֶה דִּינָר וְחֲצִי - אִינוּ גֹבֶה שְׁנֵי שְׁלִישִׁי הַבָּשָׂר¹⁸, אֲלֹא חֲצִי הַבָּשָׂר בְּלִבְדָּהּ¹⁹.

(17) כדין קדשים קלים. (18) כלומר, חצי נזק כולו מן הבשר. (19) כלומר, שלושת רבעי דינר. ורבע הדינר, כנגד החלק המגיע לו מן האימורים, מפסיד הניזק. המזיק יכול לטעון: הבשר שלי והאימורים של הקדש. אני משלם מן הבשר שלי בהתאם לחלקי המוטל עלי, ואין אני אחראי לחלק האימורים, שהם קדשי ה'.

ד. וְכֵן שׁוֹר הַפֶּקֶד²⁰ שֶׁהִזִּיק - פֶּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: שׁוֹר רָעָהוּ - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַנֶּכְסִים מִיָּחֲדִים לְבָעֲלִים²¹. כִּיצַד? שׁוֹר הַפֶּקֶד שֶׁנֶּגַח, וְקִדְּם שֶׁתִּפְּשׂ אוֹתוֹ הַנֶּזֶק בָּא אַחֵר וְזָכָה בּוֹ - הָרִי זֶה פֶּטוּר²². וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שׁוֹר הַמִּיָּחֵד לְבָעֲלִים שֶׁהִזִּיק, וְאַחֵר שֶׁהִזִּיק הַקֹּדֶשׁ אוֹ הַפֶּקֶדוֹ - הָרִי זֶה פֶּטוּר; עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בָּעֲלִים בְּשַׁעַת הַזִּקוֹ וּבְשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין²³.

1 הַנֶּזֶק⁴⁹. פָּחַשׁ מִחֲמַת הַמֶּכָּה⁵⁰ בְּשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין, וְהָרִי הַפָּחַת שְׁוֶה מֵאָה⁵¹ - נוֹתֵן לוֹ בְּשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין.

(47) ברייתא שם לד. (48) והנזק הוא ארבע מאות זוז, והניזק תובע מאתים בתם או ארבע מאות במועד. (49) מועד חמשים, ותם עשרים וחמש. (50) אבל אם הפחת בא מחמת מלאכה, נותן כבשעת הנזק, כי אין המזיק אשם בזה. (51) במקום חמשים בשעת הנזק, שם, שם. ואין זה דומה לפחת נבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, שהפחת של ניזק, כי שם הפחת בא מאליה בגלל קלקול הנבילה, והיה לו לניזק למכרה מיד, אבל במקרה שלנו סבור הניזק לפעמים שהבהמה תתרפא והיא נכששת, ומכיון שזה בא מחמת המכה, חייב המזיק.

יב. הַשְּׁבִיחַ הַמִּזִּיק⁵² בְּשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין: אֵם מִחֲמַת שְׁפָטָמוֹ⁵³ שָׂבַח - אִינוּ מְשַׁתֵּלִם מִמֶּנּוּ אֲלֹא מֵה שֶׁהָיָה שְׁוֶה בְּשַׁעַת שֶׁהִזִּיק; וְאֵם מִחֲמַת עֲצָמוֹ הַשְּׁבִיחַ⁵⁴ - מְשַׁתֵּלִם חֲצִי נֶזֶק מִמֶּנּוּ כִּלּוֹ בְּשַׁעַת הַעֲמָדָה בְּדִין.

(52) כגון שור תם שוה 50 ש"ח נגח שור, והנזק הוא בשיעור 200 ש"ח. חצי נזק - 100 ש"ח, אולם בתם גובים מגופו, והריהו שוה 50 ש"ח בלבד. בשעת העמדה בדין, עלה מחירו של המזיק למאה ש"ח. הניזק תובע כעת את כל חצי הנזק בסך מאה ש"ח מן המזיק. (53) בעל המזיק לשורו. (54) כלומר 50 ש"ח בלבד. בעל המזיק יכול לטעון: אני הוצאתי כסף ופטמתי את שורי, ואתה תקח? (שם).

יג. עַל הַמִּזִּיק לְטַרְחֵם⁵⁵ בְּנִבְלָה עַד שֶׁמִּמְצִיא אוֹתָהּ לְנֶזֶק. כִּיצַד? כִּגוֹן שֶׁנֶּפֶל הַשּׁוֹר לְבוֹר וְמָת - מַעֲלָה הַנִּבְלָה מִן הַבוֹר וְנוֹתְנָה לְנֶזֶק, וְאַחֵר כִּף שָׁמִין לוֹ פָּחַת נִבְלָה. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּסְף יָשִׁיב לְבָעֲלָיו וְהֵמָּה⁵⁶ יִהְיֶה לוֹ - מְלֻמֵּד, שֶׁהוּא חֵיב לְהָשִׁיב אֶת הַנִּבְלָה וְאֶת הַפָּחַת שֶׁפָּחַתָּה מִן הַחֵי לְנֶזֶק⁵⁷; וְאֵם הָיָה תָם - חֲצִי הַפָּחַת, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנֵנוּ.

(55) גובה הניזק כל חצי הנזק, כי השור שייך לניזק, כדעת ר' עקיבא שם לג. "הוחלט השור" לניזק. (56) דעת אבא-שאל ואחרים, שם יא. (57) משמע, שאף את המת ישיב לבעליו. (58) זהו פירוש ל"כסף ישיב לבעליו". (59) למעלה הלכה ח.

פרק שְׁמִינִי

א. שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּגַח שׁוֹר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אוֹ שׁוֹר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּגַח שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל - פֶּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: שׁוֹר רָעָהוּ. וְכָל הַקֶּדְשִׁים³ שֶׁחִבְּבִין בָּהֶן מַעֲלָה⁴ - אֵין בָּהֶן דִּין נֶזֶקִין⁵. וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁶ - יֵשׁ בָּהֶן דִּין נֶזֶקִין⁷, בֵּין שֶׁהִזִּיקוּ בֵּין שֶׁהִזִּקוּ, שֶׁהָרִי יֵצְאוּ לְפִדְיוֹן וְלִהְיוֹתָם חֲלִין.

קמח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שייך כבר לניזק. (38) לפני שבא הניזק. (39) שלהם חייב המזיק כסף. (40) אפילו אם החוב שלהם קדם לנזק, והם הראשונים בתור לפני הניזק. (41) משור המזיק. (42) לפני שהזיק, שם לר.

מ. מועד⁴³ שהזיק, בין עמד בדין בין שלא עמד בדין, והקדישו או מכרו או נתנו במתנה או שחטו - מה שעשה עשוי⁴⁴. קדמו בעלי חובות והנהיגוהו⁴⁵, בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב - זכו בו; לפי שאין משתלם הנזק⁴⁶ אלא מן המעלה שבנכסי המזיק⁴⁷, והרי כל נכסיו משעבדין⁴⁸ לנזק זה.

(43) המשך הברייתא הקודמת. (44) והשור כולו קניינו של ההקדש, של הקונה, או של מקבל המתנה. (45) לרשותם. (46) מגופו. (47) ודינו כבעל-חוב, ובמטלטלין אין דין קדימה, ובעל-חוב מאוחר שקדם וגבה מהם, זכה. (48) ואין שעבודו על גוף השור במיוחד, כמו בתם.

י. כשביט דין נזקקין לגבות לנזק מנכסי המזיק - גובין מן המטלטלין תחלה⁴⁹; ואם לא היו לו מטלטלין כלל או שלא היו לו מטלטלין פנגד כל הנזק - גובין השאר מן הקרקע המעלה שבנכסי המזיק⁵⁰. וכל זמן שמיצאו מטלטלין, ואפלו סבין⁵¹ - אין נזקקין לקרקע.

(49) "כסף ישיב לבעליו" (שמות כא, לד) לרבות שוה כסף, ואפילו סובין, שם ז. וכדעת רב פפא (שם עמוד ב), שכל מטלטלין הם בחינת "מיטב", כי אם אי-אפשר למכור במקום זה, יימכרו במקום אחר. (50) "מיטב שדהו ומיטב כרמו יושלם" (שם כב, ד), וכדעת ר' עקיבא, שהכוונה למיטב שדהו של מזיק (שם ז.). בקרקע דרוש "מיטב", כדי שישגיב בנקל קונה. (51) קליפות גרגרי התבואה הנשארות בנפה אחרי שהוציאה את הקמח.

יא. מת המזיק קדם שישלם - אין בית דין נזקקין למטלטלין של יתומים⁵², אלא לקרקע. וגובין לנזק מן הזבורית⁵³. מפני שהנזק נעשה בפעל חוב⁵⁴, והמטלטלין אינן משעבדין לבעל חוב. ואם תפס הנזק המטלטלין בתי המזיק - גובין לו מהם לאחר מותו⁵⁵.

(52) כי מטלטלין של יתומים אינם משועבדים לא לבעל-חוב ולא לניזק (שם יד.). משמע, שאפילו מטלטלין של יתומים גדולים אין גובים. (53) הקרקע הגרועה ביותר, משנה גיטין מח: (54) התובע חוב מן היתומים. (55) כי זכה בהם בתפיסתו, דברי רבא בבא-קמא יד:

יב. כבר תקנו הגאונים⁵⁶ לגבות פעל חוב מן המטלטלין⁵⁷, ופשטה תקנה זו בכל בתי דינין. לפיכך מגבין הנזקין⁵⁸ מן המטלטלין של יתומים. ואם לא הניח מטלטלין⁵⁹ - גובין לו מן הזבורית⁶⁰; שכל הבא לפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא מן הזבורית, כמו שבארנו⁶¹.

(20) בלי בעלים, שם יג: (21) משנה שם ט: (22) כי בשעת הנגיחה לא היו לו בעלים. (23) שנאמר: "והועד בבעליו...והמית איש" (שמות כא, כט) עד שתהא מיתה והעמדה בדין שווין כאחד, כלומר בבעל אחד, שם.

ה. שור של ישראל²⁴ שנגח שור של עובד פוכבים, בין תם בין מועד - פטור; לפי שאין העובדי פוכבים מחיבין²⁵ את האדם על בהמתו שהזיקה, והרי אנו דנין להם כדיניהם²⁶. ושור של עובד פוכבים שנגח של ישראל, בין תם בין מועד - משלם נזק שלם; קנס זה הוא לעובדי פוכבים, לפי שאינן זהירין במצות ואינן מסלקין הנזק²⁷, ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן - אין משמרינן אותה, ומפסידין קמחון הבריות.

(24) משנה שם לו: (25) בית-הדין שלהם אינו מטיל על בעל הבהמה חובת תשלום בעד נזקי בהמתו, ואינו רואה בזה נושא לטיפול בית המשפט. (26) ירושלמי בבא-קמא פרק ד הלכה ג, "ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר: כדיניהם". (27) מתוך שאין חסים על ממון וזולתם. לפי הגמרא (שם לח.). ודין זה נאמר רק בעמים שלא קיבלו עליהם שבע מצוות בני נח.

ו. שור תם שהזיק²⁸, אם מכרו המזיק עד שלא עמד בדין²⁹, אף על פי שהוא מכור³⁰ - הרי הנזק גובה הימנו³¹, וחוזר הלוקח וגובה מן המזיק שמכר לו; שפיו שנגח קול יש לו³², ולא היה לו ללוקח לקח עד שיגבה הנזק.

(28) ברייתא, שם לג: (29) עם הניזק. (30) והקונה רשאי לעבוד בשור. (31) כי שור תם גובים מגופו, וכאילו עשו אותו אפותיקי לניזק. (32) ואינו דומה לשאר אפותיקי של מטלטלין, שאין גובים מן הקונה. ברייתא זו, לפי דעת רבינו, נאמרה לדעת ר' עקיבא, שאמר "הוחלט השור", אולם זה דוקא לאחר שעמד בדין, ולא לפני שעמד בדין (עי' מאירי לבבא-קמא עמוד 102, ועי' מגיד-משנה).

ז. הקדישו המזיק - הרי זה מקדש³³, כדי שלא יאמרו³⁴: הקדש יוצא בלא פדיון. שחטו - גובה מפשרו. נתנו במתנה - מה שעשה עשוי³⁵, וגבה הנזק ממנו.

(33) אפילו לדעת רבי עקיבא. (34) היודע שזה שורו של פלוני ואינו יודע שנגח, וראה שהקדישו יוצא לחולין, יאמר: הקדש יוצא בלא פדיון, שם. (35) ורשאי המקבל לעבוד בו, כמו בדין מזיק שמכר.

ח. הזיק ועמד בדין³⁶ ואחר כך מכרו - אינו מכור³⁷. הקדישו - אינו מקדש. נתנו במתנה - לא עשה ולא פלום. קדמו³⁸ בעלי חובות של מזיק³⁹ ותפסהו, בין שחב עד שלא הזיק⁴⁰ בין הזיק עד שלא חב - לא זכו, אלא הנזק גובה ממנו⁴¹; שאפלו היה של בעלי חובות מתחלה⁴² והזיק - הרי זה גובה מגופו.

(36) המשך הברייתא הקודמת. (37) כי השור הוחלט, וגופו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"ד מנחם-אב – ספר נשים – הלכות גירושין קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

משלם כופר ליורשים. (64) כשהמיתה אדם. (65) ולא על יסוד אומדנא. (66) ולא בעבדים, בנשים ובגויים. (67) הרועים פסולים לעדות, כי דינם כגזלנים, מפני שמרעים בהמתם בשדות אחרים, סנהדרין כה: (68) מכיון שאין עדים אחרים שראו, ואין לדמות למקרים שאפשר להזמין מראש עדים כשרים, כגון בהלואה ועוד. (69) כגון הלואה. (70) על הנזק וכו'.

12 יד. שור שהיה רועה⁷¹ על גבי הנהר⁷² ונמצא שור
13 הרוג בצדו, אף על פי שהיה מנגח וזה מועד לגח,
14 זה מנשף וזה מועד לשף - אין אומרים⁷³: בידוע
15 שהיה נשכו וזה נגחו. ואפלו גמל האוחר⁷⁴ בין
16 הגמלים ונמצא [גמל] הרוג בצדו - אין אומרים⁷⁵:
17 בידוע שהיה הרגו, עד שראוהו עדים פשרים.

(71) בבא-בטרא צג. (72) רשב"ם בגמרא שם אומר: לא גרסינן "על גב הנהר". לעיני רבינו כן היתה הגירסא "ע"ג נהר". (73) לשון הגמרא שם. והטעם הוא, מכיון שיש שם עוד שוורים, אין דנים לפי אומדנא בלי ראיה ברורה. (74) נושך ובוטט. (75) פלוגתא של תנאים שם, ופסק כתנא-קמא.

(56) ר"ף בבא-קמא (הוצאת וילנא ו.1) (57) מכיון שהרבה בני אדם אין להם קרקע, והמלוה סומך על המטלטלין (מאירי). (58) ודינם כבעל-חוב, דעת הרי"ף שם. (59) הסדר כמו במזיק: קודם מטלטלין, ואם אין מטלטלין גובה קרקע. (60) ולא עידית כמו ממזיק עצמו. (61) בהלכה יא.

1 יג. אין הנזקין⁶² משתלמין, ואין חייבין בכפר⁶³,
2 ואין הפהמה נהרגת⁶⁴, אלא בראיה ברויה⁶⁵
3 ובעדים הפשרים⁶⁶ להעיד. שלא תאמר: הואיל
4 ואין מצויין באריות הסוסים וברפת הפקר וגדרות
5 צאן אלא העבדים והרועים⁶⁷ וכיוצא בהן, אם
6 העידו שבהמה זו הדיקה את זו - שומעין להם,
7 ואם העידו קטנים או נשים שאדם זה חבל את זה
8 או העידו בשאר נזקין - סומכין עליהן⁶⁸. אין
9 הדבר פן, אלא אין מחיבים לעולם ממון על פי
10 עדים עד שהיה עדים הפשרים להעיד שאר
11 עדיות⁶⁹, ויעידו⁷⁰, ויחייבו בית דין המזיק לשלם.

(62) משנה בבא-קמא יד: (63) מועד שהמית את האדם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ד-ל' מנחם-אב ה'תשע"ה

27 שהרי אינה מגרשת⁷. אבד הגט - הרי זו ספק
28 מגרשת. לפיכך, נשים שחזקתן שהן שונאות זו את
29 זו - אין נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו;
30 שקמא מזיף הוא, ותתפון לקלקל אותה כדי שתנשא
31 ותאסר על בעלה⁸.

(6) יאומר על ידי עדי החתימה, ואין מקבלים דברי הבעל שהוא יחיד, במקום העדים שהם שניים. (7) ועדיין היא אשת איש הואיל והבעל מערער על נכונות הגט וחתימת העדים לא אושרה, והאשה עצמה אינה יודעת בזה שום דבר להשיב, העמד אשה על חזקתה והרי היא אשת איש גמורה מן הראשון. (8) ותצא מזה ומזה.

32 ג. ואילו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו:
33 חמותה, ובת חמותה, וצרתה⁹, אפלו היתה צרתה
34 נשואה¹⁰ לאחר, ויבמתה¹¹, אפלו היתה אחותה ובת
35 בעלה¹². אבל שאר כל הנשים פשרות.

(9) כינוי לשתי נשים הנשואות לבעל אחד. (10) עכשיו. (11) אשת אחי בעלה, יראה שמא סופה להיות צרתה (במקום יבום). (12) שאומרת: זו באה במקום אמי ואוכלת כל עמלה. ובגמרא אמרו: שהוא הדין שאין הכלה נאמנת לחמותה ולא אשת האב לבת הבעל, ש"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" וכשם שאלה שונאות את אלה, כך השונאות חוזרות לשונאות.

יום ראשון כ"ד מנחם-אב ה'תשע"ה

הלכות גירושין

פרק שביעי

18 א. שליח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל,
19 אף על פי שלא ראה כתיבת הגט ולא ידע מי הם
20 עדיו², אלא נתן לו הפעל גט ואמר לו: תן גט זה
21 לאשתי - הרי זה נותנו לה בפני עדים³, ואף על פי
22 שאין עדי⁴ ידועין אצלנו, ותהיה מגרשת ותנשא
23 בו⁵.

(1) נתבאר בו דיני הבאת הגט ממקום למקום, ערעור הבעל, שהאשה נעשית שליח להולכה. (2) החתומים בו. (3) "שעיקר הגירושין בעדי מסירה". (4) עדי החתימה. (5) כי אפילו יבוא הבעל ויערער על הגט לומר מזויף הוא, יבואו עדי החתימה או אנשים אחרים המכירים חתימת ידם ויעידו על זהות החתימה ויקיימהו. ודווקא בארץ ישראל שעדים מצויים לקיימו (לאשרו), הואיל ובתי דינים קבועים שם בכל יום שני וחמישי ומצויות שיירות שהולכות לדון בבית הדין.

24 ב. בא הפעל ויערער ואמר: לא גרשתיה מעולם,
25 וגט שהובא לה מזיף הוא - יתקנים בחותמיו⁶. ואם
26 לא נתקנים ולא נודעו עדי פלל - תצא והולך ממזר,

23 מְפַלֵּל הַשְּׁלִשָּׁה שְׁקִימוֹ אוֹתָן בַּחוּתֵמִי²⁶. וְאִם לֹא
24 נִתְקַנְּתָם וְנִתְּנָן לָהּ - הֲרִי זֶה פְסוּל²⁷ עַד שְׁתִּיקָנָם. וְאִם
25 בָּא הַבַּעַל וְעָרַעַר וְלֹא נִתְקַנְּתָם - אֵינָהּ מְגֵרֶשֶׁת. אָבֹד
26 הַגֵּט - הֲרִי זֶה סָפֵק מְגֵרֶשֶׁת.

23 שאינו יכול לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. (24 על ידי עדים המכירים חתימת עדי הגט. (25 ויכול. (26 שקיום שטרות בשלושה דיינים. ואף שהשליח הוא בעצמו עד - יכול הוא להיעשות דיין, שכלל הוא, כל דבר שאינו אלא מדבריהם (מדברי חכמים) עד נעשה דיין. וקיום שטרות אינו אלא מדבריהם בלבד. (27 מדבריהם, אבל אינו בטל מן התורה, שקיום שטרות אינו אלא מדבריהם, אבל מן התורה, עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותם בבית דין.

27 ח. ומפני מה הצריכו לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם' בחוצה לארץ? כדי שלא תהיה האשה צריכה לקנימו²⁸ אם יבוא הבעל ויערער. מפני שאין העדים מצויין לקנימו ממקום למקום בחוצה לארץ²⁹.

28 (לאשר חתימת עדי הגט. (29 שאין שיירות מצויות שם. ואפילו ממקום למקום באותה מדינה, שמצויות שיירות ביניהם - הואיל ואין האנשים מתעכבים זמן רב בבתיהם אלא נודדים מפה לשם וטרודים בסחורתם, אינם מכירים חתימות שביניהם.

32 ז. בעל שהביא ראיה ברורה שגט זה שנאמר בו 'בפני נכתב ובפני נחתם' מזויף³⁰ הוא - הרי זה בטל. 33 שלא האמינו דבריו של אחד שאמר 'בפני נכתב ובפני נחתם' אלא לדחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה, אבל במקום עדים שמבחישים אותו לא האמינוהו³¹.

30 כגון שהביא עדים שבאותו יום הכתוב בגט לא היה השליח כלל באותו מקום וממילא לא ראה חתימת העדים ושקר העיד. (31 לשליח.

38 י. הנהרות שבארץ ישראל והנסיין³² שבים הגדול³³: 39 שבתוך התחום של ארץ ישראל - הרי הן פאראץ 40 וישראל³⁴, ושחון לתחום - פחוזה לארץ. ובהלכות תרומות יתבארו תחומי ארץ ישראל. ובבבלי פאראץ 41 וישראל לגטיין³⁵.

32 האיים. (33 הוא הים התיכון שבמערבה של ארץ ישראל. (34 והמביא גט שנכתב בספינה במים הנ"ל הרי הוא כמביא ביבשת ארץ ישראל, כי יש למים הנ"ל תורת ארץ ישראל לענין גיטין. (35 והמביא גט ממקום למקום בבבל אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, הואיל וישיבות קבועות שם.

43 יא. גט שכתבו פאראץ וישראל וחתמו בחוצה לארץ³⁶ 44 - צריך שיאמר 'בפני נכתב ובפני נחתם'³⁷. כתבו

1 ד. המביא גט ממקום למקום פאראץ וישראל, וחלה 2 או נאנס¹³ - משלחו ביד אחר¹⁴. וכן השני אם חלה 3 - משלחו ביד אחר. ואפלו מאה. ואין צריך עדים 4 לחזיר ולעשות שליח בפניהם¹⁵. והאחרון שהגיע 5 הגט לידי נותנו לה בפני שנים ונתגרש בו, אף על 6 פי שמת הראשון¹⁶.

13 שאינו יכול להמשיך בשליחתו. (14 אבל אם לא חלה או נאנס אין שליח עושה שליח, שהבעל מקפיד. (15 שאין זה אלא גילוי דעת בלבד. (16 השליח הראשון, שכל השליחים אינם באים אלא מכוח הבעל, ולפיכך כל עוד שהבעל חי לא בטלה שליחתו, אבל אם מת הבעל בטלה שליחתו כולם.

7 ה. שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה 8 לארץ¹⁷, או מארץ וישראל לחוצה לארץ, או מחוצה 9 לארץ לארץ: אם היה השליח עומד בשעת פתיבת 10 הגט וחתמתו - הרי זה אומר בפני שנים: בפני 11 נכתב ובפני נחתם¹⁸, ואחר כך יתן לה בפניהם 12 ונתגרש בו. ואף על פי שאין עדי ידועין אצלנו. 13 ואפלו היו שמוות עדי פשמות העכו"ם - אין 14 חוששין להן¹⁹.

17 שאין שם שיירות מצויות וממילא לא יזמנו לה עדים לקיים חתימת עדי הגט. (18 ואף על פי שאין קיום שטר בפחות משני עדים, בכל זאת נאמן השליח כשניים, כי מן התורה "עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותם בבית דין" (שאר אדם חצוף לזיף) וחכמים הם שהחמירו להצריך "עדי קיום", ומשום תקנת עגונה הקילו חכמים להאמין השליח כשני עדים, וכדי שלא יחליפו בקיום שאר שטרות להאמין גם בהם עד אחד. - הצריכוהו לומר גם "בפני נכתב" (אף על פי שאין זה נדרש לצורך קיום הגט) להודיע שזהו דין מיוחד בגט, שלא תישאר עגונה. (19 שמא גויים חתמו בו, "מפני שרוב ישראל שבחוץ לארץ שומתיהם כשמות גויים" ובוודאי גם אלו ישראל הם, והואיל ובחוץ לארץ רובם נקראים בשמות גויים, לפיכך אף בארץ ישראל אין לחשוש שמא גויים הם, כי כן המנהג לקרוא ישראל בשמות גויים.

15 ו. בא הבעל ועמד וערער - אין משגיחין בו²⁰. 16 לפיכך²¹ אף הנשים ששונאות זו את זו נאמנות 17 להביא גט זה ולומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'²².

20 כי השליח נאמן כשניים ואין דבריו של אחד במקום שניים. (21 הואיל ואין הבעל נאמן לפוסלה. (22 שאין מתכוונות לקלקלה בידן שהבעל לא יוכל לערער אחרי עדותן.

18 ז. וכן שליח שהביא גט פאראץ וישראל ואמר 'בפני נכתב ובפני נחתם', אף על פי שאינו צריך, אם יבא 20 הבעל ויערער - אין משגיחין בו. ואם אין השליח 21 עומד בשעת פתיבה וחתמה²³ - לא יתן לה אלא 22 אם בן נתקנים בחותמיו²⁴. ויש²⁵ לשליח להיות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד מנחם-אב - ספר נשים - הלכות גירושין קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אומר 'בפני נחתם', ואפילו שנים אומרים 'בפנינו
נכתב' ואחד אומר 'בפני נחתם' - הואיל ואינו יוצא
מתחת ידי שניהם, לא ינתן לה עד שיתקיים
בחוקתמיו.

(47) שנעשו שניהם שלוחים על ידי הבעל. (48) שלא נעשו
שניהם שלוחים.

זו. אומר אחד 'בפני נכתב' ושנים אומרים 'בפנינו
נחתם' - כשר, אף על פי שאינו יוצא מתחת ידם⁴⁹,
שהרי נתקיים בחוקתמיו⁵⁰.

(49) שלא נעשו שלוחים. (50) אושרה חתימת עדי הגט על
ידי שני עדים.

י. שליח שהביא גט בחוצה לארץ ונתנו לה בינו
לבינה⁵¹, או שנתנו לה בפני שנים ולא אמר לה
'בפני נכתב ובפני נחתם', אף על פי שנשאת -
נטלו ממנה וחזר ונתנו לה בפני שנים ואומר
בפניהם 'בפני נכתב ובפני נחתם'⁵². ואם לא נטלו
ממנה - הרי זה פסול עד שיתקיים בחוקתמיו⁵³.

(51) וממילא אין ערך לאמירתו: בפני נכתב ובפני נחתם,
שהרי אין לפנינו שלושה שקיימורו. (52) אבל אם אינו
נטל ממנה אינו יכול לומר בפני שניים בפני נכתב וכו',
שצריך שיאמר סמוך לנתינה, ולא לאחר זמן מרובה.
(53) ואפילו נתקיים בחוקתמיו, עדיין צריך ליטלו ממנה
ולחזור וליתן לה בפני שניים, שעיקר הגירושין בעדי
מסירה.

יח. נתנו לה ולא הספיק לומר 'בפני נכתב ובפני
נחתם' עד שנשפתק⁵⁴ - הרי זה יתקיים בחוקתמיו
ואחר כך ינתן לה⁵⁵.

(54) נאלם, ניטל ממנו כוח דיבורו. (55) ומשמע מדברי
רבינו שאפילו אם כותב: בפני נכתב וכו', אינו מועיל, ואף
על פי שבעדות מיתת הבעל מועיל כתבו להתיר האשה
להינשא כמבואר לקמן: "מה שנשתתק ובדקו אותו ...
ונמצאה דעתו מכוונת וכתב שמת פלוני ... סומכים על
כתיבתו ותינשא" - שם הקילו משום התרת עגונה, אבל כאן
שבעלה חי אפשר להודיעו לשלוח גט על ידי שליח שני,
שיוכל לומר בפני נכתב, וגם מתוך שאפשר לקיים חתימת
העדים לא הקילו לסמוך על כתב ידו.

יט. הסומא אינו יכול להביא גט זה של חוצה
לארץ, מפני שאינו יכול לומר 'בפני נכתב ובפני
נחתם'. לפיכך, אם נכתב ונחתם בפניו כשהוא
פתוח⁵⁶ ונסתמא - הרי זה אומר בפני שלשה 'בפני
נכתב ובפני נחתם' ונתנו לה⁵⁷. וכן האשה שהביאה
גט זה של חוצה לארץ, צריכה שלשה לומר
בפניהם 'בפני נכתב ובפני נחתם'. שלא אמרו בפני
שנים אלא בזמן שהשליח פשר לעדות, שהרי הוא
מצטרף עם השנים ונמצא מפלל השלישי שקיימו

בחוצה לארץ ונתנו בארץ ישראל³⁸ - אינו צריך
לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'³⁹.

(36) וחזר ונתנו בארץ ישראל. (37) שהרי נחתם בחוץ
לארץ. (38) וגם נתנו בארץ ישראל. (39) שהכול הולך
אחר מקום החתימה.

יב. נכתב מקצת הגט בפניו, ונחתם כלו⁴⁰ בפניו -
אם מקצתו הראשון הוא, הרי זה אומר 'בפני נכתב
ובפני נחתם'. אפילו לא נכתב בו אלא שטה אחת⁴¹
בפניו, ואפילו שמע קול הקולמוס⁴² כותב, ונתנו
העדים בפניו - הרי זה אומר 'בפני נכתב ובפני
נחתם'. וכן אם יצא הסופר לשוק וחזר והשלים את
הגט - אינו חושש שמה אחר מצאו ואמר לו, ולשם
אשה אחרת כתבו, אלא אומר 'בפני נכתב ובפני
נחתם'⁴³.

(40) כלומר: שני העדים. (41) שורה אחת, ולדעת רש"י
הכוונה לאותה שורה שבה שם האיש, האשה והתאריך,
שזהו תורף הגט ועיקרו. ולדעת התוספות הכוונה לשורה
הראשונה שבנוסח הגט, שמכיון שהתחיל לכתבו לשמה,
בוודאי סיימו לכתבו לשמה. (42) העט. (43) וכל זה אינו
אלא בכתיבת הגט, אבל בחתימתו צריך שיראה השליח את
חתימת העדים כולה, שעדות החתימה היא העיקר ועדות
הכתיבה אינה אלא משום גזירה.

יג. אומר: בפני נכתב אבל לא בפני נחתם, בפני נחתם
אבל לא בפני נכתב, בפני נכתב כלו ונחתם עד אחד
אבל לא העד השני, אפילו היה הוא העד השני - הרי
זה יתקיים בחוקתמיו ואחר כך ינתן לה. ואם העיד
הוא ואחר על העד השני שלא חתם בפניו⁴⁴ - הרי
זה פשר ונתן לה. ואין צריך לומר אם העידו שנים
אחרים על כתב העד השני שזה פשר⁴⁵.

(44) שהם מכירים חתימתו. (45) שהרי על חתימת הראשון
העיד השליח שראהו חותם והוא נאמן כשניים, ועל חתימת
השני ישנם שני עדים.

יד. שנים שהביאו גט בחוצה לארץ, אף על פי שלא
נכתב ונחתם בפניהם - הואיל ונתנו להם הבעל
לתנו לאשתו, הרי אלו נותנים לה ונתנה מגרשת.
שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אף על פי
שאינו מקים, שהרי שלוחיו הם עדיו⁴⁶. שאילו אמרו
השנים: בפנינו נתגרשה - הרי זו מגרשת אף על פי
שאין שם גט.

(46) ואפילו יערער ויאמר לא שלחתים אינו נאמן נגד
שניהם.

טו. במה דברים אמורים? בזמן שהגט יוצא מתחת
ידי שניהם⁴⁷; אבל אם אין הגט יוצא מתחת ידי
שניהם⁴⁸ - צריכין לומר: בפנינו נכתב ובפנינו
נחתם. לפיכך, אם אומר אחד 'בפני נכתב' והאחר

גט, והרי הגט יוצא מתחת ידה - אינה צריכה
לומר כלום, והרי היא בחזקת מגרשת, הואיל וגט
שבידה כתוב בהלכות⁶⁵ והעדים חתומים עליו. ואף
על פי שאין אנו מפירין כתב אותן העדים ולא
נתקנים - אין חוששין לה שמא זיפה אותו, שהרי
אינה מקלקלת על עצמה⁶⁶. ועוד, שהעדים
החתומים על הגט הרי הן כמי שגזקרה עדותן
בבית דין עד שיהא שם מערער⁶⁷, לפיכך נעמיד
הגט בחזקתו ותנשאו, ואין חוששין שמא ימצא
מזיף; כמו שנעמיד הגט בחזקת פשר פשיביא אותו
השליח⁶⁸, עד שיערער הפעל או עד שביא ראיה
שהוא מזיף או בטל⁶⁹. שאם נחוש לדברים אלו
וכיוצא בהן, כף היה לנו לחוש לגט שיתן הפעל
בפנינו שמא בטלו ואחר כך נתנו, או שמא עדים
פסולין חתמו בו והרי הוא כמזיף מתוכו, או שמא
שלא לשמה נכתב. וכשם שאין חוששין לזה
וכיוצא בו, אלא נעמידנו על חזקתו עד שיודע
שהוא בטל, כף לא נחוש לא לשליח⁷⁰ ולא לאשה
עצמה שהגט יוצא מתחת ידה⁷¹. שאין דיני
האסורין פדיני הממונות⁷².

63) שהיא צריכה לומר בפני נכתב. 64) שתהיה רק שליח
להולכה לפני בית דין, ועליה לקיים תנאי זה ככל תנאי
אחר. 65) ואפילו לא נתן לה בעדי מסירה אלא בינו
לבינה, גם כן גט כשר הוא, הואיל ועדים חתומים בו.
66) כי אם יתברר שזיפה אותו הרי אסורה על שניהם.
67) שאין אדם חצוף לזיף. 68) בארץ ישראל, שאינו
צריך לומר בפני נכתב ונחתם. 69) ואז אפילו אמר השליח
בפני נכתב - הגט בטל. 70) המביאו בארץ ישראל שאינו
צריך לומר כלום. 71) וכן אמרו: "אשה משיגיע הגט
לידה מתגרשת". שכבר נתגרשה בקבלתו, ואילו הייתה
צריכה לקיים הגט בחותמיו, אזי אפילו אם תאמר בפני
נכתב לא נאמין לה, שהרי היא נוגעת בדבר. 72) שבממון
אין אדם נאמן על עצמו עד שיביא ראיה לדבריו, וכן
אמרו: "עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמן ונכסי קנויים לך
- עצמו קנה (נאמן הוא על שחרורו) נכסים לא קנה", שצריך
עדים לקיימו כשאר שטרות.

יום שני כ"ה מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק שמיני

1) ביאר בו רבינו דין גירושין על תנאי, התירה לכל אדם
חוץ מפלוני ופלוני, קשר אותה בכמה תנאים, נתן לה גיטה
והתנה שהניר שלו, גרש על תנאי ונשאת לאחר לפני
שנתקיים התנאי.

א. המגרש על תנאי, אם נתקיים התנאי - הרי זו
מגרשת, ואם לא נתקיים התנאי - אינה מגרשת.
ובכך בארנו בפרק ששי מהלכות אישות משפטי
התנאין פלם. ושם נתבאר, שהמגרש על תנאי -

1 גט זה בדיקוריו, שהעד נעשה דין בדיקור שהוא
2 מדבריהם.

56) כשהיו עוד עיניו פקוחות וראה כתיבת הגט וחתימתו.
57) והוא שמכיר האשה בטביעת קול, ואם אינו מכירה לא
מועיל אם אחרים יאמרו לו שהיא זאת.

3 כ. חלה השליח או נאנס⁵⁸ - בא לבית דין ואומר
4 להם: גט זה בפני נכתב ובפני נחתם, והן משלחין
5 אותו ביד שליח אחר. ואין השליח האחרון צריך
6 לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם', אלא אומר: שליח
7 בית דין אני, ונותנו לה בפני עדים.

58) ואינו יכול להגיע למקום האשה.

8 כא. חלה השני או נאנס - עושה שליח אחר בבית
9 דין. אפלו מאה. והאחרון אומר: שליח בית דין
10 אני, ונותנו לה. אף על פי שמת השליח הראשון.
11 ומפני מה צריך בית דין? מפני שהוא צריך לומר
12 'בפני נכתב ובפני נחתם'. אבל אם נתקיים הגט
13 בחותמיו, אף על פי שנתנו שליח לשליח אפלו
14 מאה בינם לבין עצמם עד שהגיע הגט לידה - הרי
15 זה כשר⁵⁹. ואף על פי שלא פרש הפעל ולא אמר
16 לו: שלחו ביד אחר אם תאנס, אם חלה או נאנס -
17 הרי זה משלח⁶⁰.

59) כל שנתקיים בחותמיו הרי זה כמביא גט בארץ ישראל.
60) שבוודאי אין הבעל מקפיד אם מוסר שליחותו לאחר.

18 כב. כל העושה שליח, אינו צריך שיהא השליח
19 עמו בבית דין; אלא אומר להם: הרי פלוני שלוחי,
20 ואפלו שלא בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר
21 שלא בפניו, אפלו הן מאה⁶¹.

61) וכן האשה יכולה לעשות שליח קבלה לקבלת הגט
בבית דין אפילו שלא בפני השליח, אלא מודיעה לבית-דין:
הוו עלי עדים שאני ממנה את פלוני במדינת הים לשליח
קבלה לקבל גיטי מיד בעלי. אלא שאין שליח קבלה עושה
שליח, כיון שלא מסרה לו אלא "דברים" ודברים אינם
נמסרים לשליח, כלומר, אין בדברים כוח להיות חוזרים
ונמסרים לאחר, אבל שליח הולכה שקיבל לידיו גט שיש
בו ממש, אותו גט חוזר ונמסר משליח לשליח.

22 כג. האיש שנתן גט לאשתו, ונכתב ונחתם בפניה,
23 ואמר לה: הרי את שלוחתי להולכה עד בית דין
24 פלוני, והם נעמידו שליח ויתנו ליה גט זה ותתגרשי
25 בו - הרי זו נאמנת לומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני
26 נחתם'⁶², והם נוטלין אותו ונותנין אותו לשליח
27 לתנו לה כמאמר הפעל.

62) אבל אינה מתגרשת עד שתאמר: בפני נכתב וכו'.

28 כד. במה דברים אמורים⁶³? פשהתנה עליה הפעל
29 תנאי זה⁶⁴; אבל אם לא התנה עליה, אלא נתן לה

ה. המגרש את אשתו והתנה עליה, בין בכתב אחר
התרה בין על פה אחר התרה, ואמר לה: הרי את
מתרת לכל אדם חוץ מאיש פלוני, או: אלא לאיש
פלוני, ונתן לה הגט על תנאי זה: אם היה אותו
האיש עכ"ל או עבד או אסור עליה משום ערוה,
כגון אביה ואחיה או אביו או אחיו - הרי זה גט
כשר; ואם היה אותו האיש שיש לו ביה קדושין,
אף על פי שהוא מחייב לאוין ואף על פי שהוא
קטן - אינו גט, שהרי שיר בגט ואין זה כריתות.
היה בעל אחותה, שאף על פי שהוא היום אסור
עליה משום ערוה, אם תמות אחותה יהיה מתר לה
- הרי זו ספק מגרשת.

ו. אמר לה: הרי את מתרת לכל אדם חוץ ממני
שיוולד, שאינו עתה בעולם; או: חוץ מזנתיך,
כלומר: תהיה מתרת להנשא לכל אדם, אבל לזנות
הרי את באסור אשת איש; או: הרי את מתרת לכל
מי שיבוא עליך בדרך כל הארץ, אבל שלא בדרך
הרי את באסור; או: הרי את מתרת לכל אדם חוץ
ממקדש בשטר, כלומר, שהיא מתרת להתקדש
בכסף ובביאה, אבל בשטר הרי את באסור אשת
איש; או: הרי את מתרת לכל אדם חוץ מהפרת
נדרים, כלומר: לא נשאר לי עליך שום אישות חוץ
מהפרת נדרים, שאף אשתי לענין הפרת נדרים; או
לענין אכילת תרומה; או לענין ירשה, שאם מתה
ירשנה - בכל אחד מאלו הרי זו ספק מגרשת.

ז. אמר לה: הרי את מתרת לכל אדם חוץ מראובן
ושמעון, וחזר ואמר לה: הרי את מתרת לראובן
ושמעון - הרי זו מגרשת; שהרי בטל התנאי,
שהאנשים שהתנה בהן התירן לה.

ח. אמר לה: הרי את מתרת לראובן - הרי זו אינה
מגרשת; שהרי לא בטל תנאו של שמעון. אמר לה:
הרי את מתרת לשמעון, או: הרי את מתרת אף
לשמעון - הרי זה ספק גרושין. שמא לא התירה
אלא לשמעון, וראובן באסור עומד; וזה שאמר
'אף לשמעון', כלומר: לכל אדם אף לשמעון. או
שמא התירה לכל; וזה שאמר 'אף לשמעון' - והוא
הדין לראובן, ששמעון סמוך היה לראובן בתנאו.

ט. התנה עליה ואמר: היום אין את אשתי ולמחר
את אשתי - אינה מגרשת, ואף על פי שפרת בינו
לבינה היום. לפיכך פותבין בגטין: מן היום הנה
ולעולם.

י. הרי זה גט על מנת שלא תשתי יין כל ימי חייכי

בשיתקים התנאי, תהיה מגרשת בשעה שיתקים, לא
בשעת נתינת הגט לידה. לפיכך יש לבטל לבטל
הגט או להוסיף על תנאו או להתנות על תנאי אחר
כל זמן שלא נתקים התנאי הראשון, אף על פי
שהגיע גט לידה. ואם מת הפעל או אבד הגט או
נשרף קדם שיתקים התנאי - אינה מגרשת.
ולכתחלה לא תנשא עד שיתקים התנאי. ואם נשאת
- לא תצא; אלא אם כן לא נשאר בידה לקימו,
שהרי בטל התנאי. ושם נתבאר, שאם אמר לה: הרי
את מגרשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך, או
שאמר לה: הרי את מגרשת על מנת כך וכך -
בשיתקים התנאי, תהיה מגרשת משעת נתינת הגט
לידה. לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על
תנאו משהגיע גט לידה. ואם אבד או נשרף, אפלו
מת הפעל קדם שיתקים התנאי - הרי זו מקימת
התנאי אחר מותו, וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט
לידה. ויש לה להנשא לכתחלה אף על פי שעדיין
לא נתקים התנאי, ואין חוששין שמא לא יתקם,
הואיל והיה התנאי במעכשיו או בעל מנת.

ב. כל המגרש על תנאי, בין שאמר מעכשיו בין
שאמר אם יהיה ואם לא יהיה - הרי זה לא יתיחד
עם אשתו כל זמן שלא נתקים התנאי אלא בפני עד.
ואפלו עבד ואפלו שפחה, חוץ משפחתה או בנה
קטן, מפני שאינה בושא מלשמש בפניהם. והדבר
ידוע, שאם יתיחד עמה בפני שני עדים כאחד, אפלו
נתקים התנאי אחר כך - הרי זו ספק מגרשת, שמא
בעלה ובטל הגט, כמו שיתבאר בהלכות אלו.

ג. כיצד מגרש אדם על תנאי? לא שיאמר: כתבו
גט לאשתי על תנאי זה, או: כתבו ותנו לה על
תנאי; ואין צריך לומר, שלא יכתב בתוך הגט: על
תנאי זה גרש פלוני את פלונית. אלא כיצד עושה?
אומר לסופר לכתוב ולעדים לחתום, וכותבין גט כשר
בלא שום תנאי בעולם, ואחר כך נותן לה הגט
ואומר לה: הרי זה גטך או הרי את מגרשת בזה על
מנת כך וכך. או יאמר להם או לשליח: תנו לה גט
זה על מנת כך וכך.

ד. כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתב תרה הגט -
הרי זה גט כשר. בין שכתבו קדם חתימת העדים,
בין שכתבו לאחר חתימת העדים. אבל אם כתבו
קדם תרה הגט, אפלו כתב: על מנת כך וכך - הרי
זה ספק גרושין, שהרי נשאר לו זכות בגופו של
גט. וכן אם התנה על פה קדם פתיבת התרה - הרי
זה ספק גרושין.

- 1 - אינו גט, שאין זה פרישות. כל ימי חיי או כל ימי
- 2 [חיי] פלוני - הרי זה גט; שהרי ברת בינו לבינה,
- 3 ולא תשאר לו עליה רשות בשמימות אותו פלוני.
- 4 יא. הרי זה גט על מנת שלא תלכי לבית אביך עד
- 5 שלשים יום - הרי זה גט. שלא תלכי לבית אביך
- 6 לעולם - אינו גט, שהרי אין זה פרישות. לפיכך,
- 7 האומר: הרי זה גט על מנת שלא תאכלי בשר
- 8 (זה) לעולם, שלא תשתי יין (זה) לעולם - אינו גט,
- 9 שאין זה פרישות; עד שלשים יום - הרי זה גט.
- 10 יב. הרי זה גט על מנת שלא תנשא לפלוני - אינו
- 11 גט. הא למה זה דומה? לאומר לה: הרי זה גט
- 12 על מנת שלא תשתי יין לעולם, או שלא תלכי לבית
- 13 אביך לעולם, או כל ימי חייך. אבל אם אמר לה:
- 14 על מנת שלא תנשא לפלוני עד חמשים שנה - הרי
- 15 זה גט. ולא תנשא לו כל זמן שהתנה. ואם נשאת
- 16 - בטל הגט למפרע. זנתה עמו - הולד בשר והגט
- 17 בשר, שלא התנה אלא על הנשואין.
- 18 יג. הרי זה גט על מנת שתנשא לפלוני, אם נשאת
- 19 לו - הרי זה גט, כשאר כל התנאים. אבל אמרו
- 20 חכמים: לא תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר.
- 21 לאותו פלוני לא תנשא, שמא יאמרו: נשיהן נותנין
- 22 במתנה זה לזה; ולאחר לא תנשא, שאינו גט אלא
<23 בקיום התנאי. עברה ונשאת לאותו פלוני - לא
24 תצא. נשאת לאחר קדם שתנשא לאותו פלוני - בטל
25 הגט, ותצא והולד ממזר, וצריכה גט משני.
26 יד. הרי זה גט והנר שלי - אינה מגרשת, שאין
27 זה פרישות; על מנת שתתני לי את הנר - הרי זה
28 גט, ותתן.
29 טו. חקק הגט על טס של זהב ונתנו לה ואמר לה:
30 הרי זה גט וכתבתך - בשר. ונתקבלה כתבתה, אם
31 יש בשטם כדי כתבתה; ואם לאו - ישלים כתבתה.
32 טז. כל המגרש על תנאי שמבטל הגט, כגון שהתנה
33 לה שלא תאכל בשר ולא תשתי יין כל ימי חייך,
34 או שתהיה מתרת לכל אדם חוץ מפלוני, או שהתנה
35 עליה שאר תנאים קדם פתיבת הטרף: אם היה תנאו
36 כותב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה - הרי זה ספק
37 מגרשת; ואם היה התנאי על פה - הרי זה נוטל
38 הגט ממנה וחזר ונתנו לה בלא תנאי כלל או
39 בתנאי בשר.
40 יז. כיצד? הרי שנתן גט לאשתו ואמר לה: הרי את
41 מגרשת בזה ומתרת לכל אדם חוץ מפלוני, אם

נָטְלוּ מִמֶּנָּה וְחָזַר וְנָתַן לָהּ וְאָמַר לָהּ: הֲרִי אֶת מִתְרַת
לְכָל אָדָם, או: הֲרִי זֶה גִטָּךְ - הֲרִי זֶה מְגֵרְשֶׁת. וְכֵן
כָּל פְּיוּצָא בּוֹ.

יח. הַנּוֹתֵן גִּט לְאִשְׁתּוֹ עַל תְּנָאי שֶׁתֵּתֵן לוֹ מֵאֵתִים זָוִי,
וְחָזַר וְהִתְנָה עָלֶיהָ תְּנָאי אַחֵר בְּפָנֶי עֲדִים שֶׁתִּשְׁמַשׁ
אָבִיו שְׁתֵּי שָׁנִים - לֹא בָטְלוּ דְבָרָיו הָאֲחֵרוֹנִים אֶת
הָרִאשׁוֹנִים, אֲלֹא הֲרִי זֶה כְּאוֹמֵר לָהּ: עֲשִׂי אֶחָד
מִשְׁנֵי הַתְּנָאִים. רָצַת - מִשְׁמַשְׁת, רָצַת - נֹתֶנֶת. וְאִין
אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים וְאֶחָד מִן הָאֲחֵרוֹנִים מִצְטָרְפִין.
אָבֵל אִם הִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁתֵּתֵן לוֹ מֵאֵתִים זָוִי, וְחָזַר
וְהִתְנָה בְּפָנֶי שְׁנַיִם שֶׁתֵּתֵן לוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת זָוִי - כִּכֹּר
בְּטַל הַתְּנָאי שֶׁל מֵאֵתִים וְצָרִיכָה לִתֵּן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
זָוִי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

יט. הַתְּנָה עָלֶיהָ שֶׁתַּעֲשֶׂה דְבָר זֶה סֵתֵם - הֲרִי זֶה
כְּמִפְרֹשׁ יוֹם אֶחָד, הוֹאִיל וְלֹא פִּרַשׁ כְּמָה זְמַן תַּעֲשֶׂה.
כִּיצַד? אָמַר לָהּ: הֲרִי זֶה גִטָּךְ עַל מִנֵּת שֶׁתַּעֲשִׂי עִמִּי
מִלֵּאכָה, עַל מִנֵּת שֶׁתִּשְׁמַשְׁנִי אֶת אָבִי, עַל מִנֵּת
שֶׁתִּנְיִקִי אֶת בְּנִי; אִם עֲשִׂתָּה עִמּוֹ מִלֵּאכָה אוֹ אִם
שִׁמְשָׁה אֶת אָבִיו יוֹם אֶחָד, אוֹ שֶׁהִנִּיקָה בְּנִי יוֹם אֶחָד
בְּתוֹךְ הַזְּמַן שֶׁהָבֵן יוֹגֵק בּוֹ, וְהוּא בְּתוֹךְ אַרְבַּעַה
וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ - הֲרִי זֶה גִט. מֵת הָבֵן אוֹ מֵת אָבִיו
קֹדֶם שֶׁתִּנְיִק אוֹ שֶׁתִּשְׁמַשׁ - אִינוּ גִט.

כ. אָמַר לָהּ: עַל מִנֵּת שֶׁתִּנְיִקִי אֶת בְּנִי אוֹ תִשְׁמַשְׁנִי
אֶת אָבִי שְׁתֵּי שָׁנִים - הֲרִי זֶה מִשְׁלֵמַת הַזְּמַן שֶׁפִּרַּשׁ.
מֵת הָבֵן אוֹ הָאֵב בְּתוֹךְ הַזְּמַן, אוֹ שֶׁאִמַּר הָאֵב: אִין
רְצוֹנִי שֶׁתִּשְׁמַשְׁנִי - אִינוּ גִט, שֶׁהֲרִי לֹא נִתְקַנֵּם
הַתְּנָאי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

כא. הֲרִי זֶה גִטָּךְ עַל מִנֵּת שֶׁתִּתְּנִי לִי מֵאֵתִים זָוִי
מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם: נִתְּנָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם
מִדַּעְתּוֹ - הֲרִי זֶה מְגֵרְשֶׁת, לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים - אֵינָה
מְגֵרְשֶׁת. נִתְּנָה לוֹ בְּעַל פִּרְחוֹ וְהוּא אִינוּ רוֹצֵה לְקַבֵּל
- הֲרִי זֶה גִט פְּסוּל, עַד שֶׁתֵּתֵן מִדַּעְתּוֹ. חָזַר וְאָמַר לָהּ
בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם: הֲרִי הֵן מְחֻלֵּין לָךְ - אֵינָה
מְגֵרְשֶׁת, שֶׁהֲרִי לֹא נַעֲשֶׂה הַתְּנָאי. מֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים
יוֹם - הוֹאִיל וְשָׁלְמוּ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא נִתְּנָה, אֵינָה
מְגֵרְשֶׁת.

כב. אָמַר לָהּ: הֲרִי זֶה גִטָּךְ עַל מִנֵּת שֶׁתִּתְּנִי לִי
מֵאֵתִים זָוִי, וְלֹא קָבַע זְמַן, וּמֵת קֹדֶם שֶׁתֵּתֵן - אֵינָה
יְכוּלָה לִתֵּן לִיורְשִׁיו, שֶׁלֹּא הִתְּנָה עָלֶיהָ אֲלֹא שֶׁתֵּתֵן
לוֹ. וְלֹא בָטַל הַגִּט, שֶׁהֲרִי לֹא קָבַע זְמַן. לְפִיכָךְ, אִף
עַל פִּי שֶׁאֲבַד הַגִּט אוֹ נִקְרַע קֹדֶם שִׁמְמוֹת - הֲרִי זֶה
לֹא תִנְשָׂא לָזֶר עַד שֶׁתְּחַלֵּץ.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר נשים - הלכות גירושין קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לגרושין או תלאן במעשה? שהמגרש על תנאי - 39
יש שם גרושין, ואין גומרין עד שיתקיים התנאי. 40
לפיכך, כשיתקיים התנאי - נתגרשה, אם היה הגט 41
קיים אף על פי שאינו ברשותה, ואינה צריכה לחזור 42
ולטלו או להיותו ברשותה אחר שנתקיים התנאי, 43
שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גרושין. ואם נשאת 44
קדם שיתקיים התנאי - לא תצא, כמו שבארנו. אבל 45
התולה גרושין בזמן או במעשה - לא הגיע גט 46
לידה בתורת גרושין, אלא בתורת פקדון עד הזמן 47
שקבע או עד שתעשה המעשה. לפיכך, כשהגיע 48
הזמן - צריכה להיות הגט ברשותה, או תחזור 49
ותטלנו, או שיהיה במקום שיתקדה אותו בו אף על 50
פי שאינו רשותה, כמו שבארנו, ואחר כך תתגרש 51
בו. ואם נשאת קדם שיעגיע הזמן שקבע או קדם 52
שתעשה המעשה שתלה בו הגרושין - תצא והולד 53
ממזר; שעדין היא אשת איש גמורה, ואין כאן שם 54
גרושין. 55

ו. הנותן גט ביד אשתו ואמר לה: אם לא תתני לי 56
מאתים וזו אין זה גט או אין את מגרשת - הרי זה לא 57
גרש כלל, ואין כאן גט, לא על תנאי ולא תלוי 58
במעשה. וכן כל פיוצא בזה. 59

ז. הרוצה לגרש על תנאי ויהיה ענין תנאו שלא 60
תתגרש עד זמן פלוני - הרי זה מוציא ענין זה 61
בלשון תנאי, ויתלה התנאי בביאתו בזמן קבוע או 62
בהליכתו. כיצד? כגון שיאמר לה: אם לא באתי 63
מכאן ועד שלשים יום - הרי זה גט, ואם באתי 64
בתוך שלשים יום - לא יהיה גט; ונותן הגט בידה. 65
או יאמר לה: הרי זה גטך על מנת שלא אבוא 66
למדינה זו עד שלשים יום. וכן כל פיוצא בזה. 67

ח. התנה עליה שיהיה גט אם לא בא עד שלשים 68
יום למדינה זו, והיה בא בדרך בתוך שלשים יום, 69
וחלה או עקבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום - 70
הרי זה גט. אפלו עומד וצווח: הרי אני אנוס. שאין 71
אנוס בגיטין. ואף על פי שגלה דעתו שאין רצונו 72
לגרש. 73

ט. התנה עליה שתתגרש כשיעבר מנגד פניה 74
שלשים יום, והיה הולך ובא הולך ובא ולא נתיחד 75
עמה - כשילך וישיבה שלשים יום תהיה מגרשת. 76
ואף על פי שהיה הולך ובא בתוך שלשים יום, 77
הואיל ולא נתיחד עמה, הרי זה גט פשר. במה 78
דברים אמורים? בשהתנה ואמר: הרי היא נאמנת 79
עלי לומר שלא פיסתיה; אבל אם לא האמינה - 80
חוששין שמא פיסה כשהיה הולך ובא, ומחלה לו, 81

כג. הרי זה גטך על מנת שתתני לי כלי פלוני או 1
בגד פלוני, ואבד אותו כלי או אותו בגד או נגנב, 2
אף על פי שנתנה לו אלה וזו בדמיו - אינו גט, עד 3
שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו, או עד שיבטל 4
התנאי. 5

כד. מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קדם 6
שיתקיים התנאי, אם נתקיים התנאי - הרי זו מקדשת, 7
ואם לא נתקיים התנאי ובטל הגט - אינה צריכה גט 8
משני, שהרי אין קדושין תופסין בה. אבל אם 9
נשאת ולא נתקיים התנאי ובטל הגט - צריכה גט 10
משני, כמו שבארנו. 11

יום שלישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק תשיעי

(1) ביאר בו רבינו המשך דיני תנאי בגירושין, גט שכיב מרע, 1
חתימת העדים בגט, שליחות. 2

א. המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע - הרי זו 14
מגרשת כשיגיע הזמן שקבע. והרי זה דומה לתנאי 15
ואינו תנאי. דומה לתנאי - שהיא מתגרשת כשיגיע 16
הזמן שקבע; ואינו תנאי - שהמגרש על תנאי הרי 17
גרש, וזה עדין לא גרש עד שיעגיע אותו הזמן. 18
לפיכך, המגרש על תנאי צריך לכפל תנאו, וזה אינו 19
צריך לכפל דברו, ולא לשאר משפטי התנאין 20
שבארנו. 21

ב. כיצד? האומר לאשתו: הרי זה גטך ולא תתגרשי 22
בו אלא לאחר שלשים יום - אינה מגרשת אלא 23
לאחר שלשים יום. ואם מת הבעל או אבד הגט או 24
נשרף בתוך שלשים - אינה מגרשת. 25

ג. הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים, ונגנב או אבד 26
משם לאחר שלשים יום - הרי זו מגרשת, הואיל 27
והיה הגט קיים ביום שמתגרשת בו ויחדה אותו 28
במקום שאינו רשות הרבים, שצדי רשות הרבים 29
אין כרשות הרבים. 30

ד. וכן אם תלה הגרושין במעשה - דינו כדין מגרש 31
אחר זמן. כיצד? כגון שאמר לאשה: הרי זה גטך 32
ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים וזו - הרי זו 33
מתגרשת אחר שתתן. ואין צריך לכפל תנאו, ולא 34
לשאר משפטי התנאין שבארנו. שהרי לא גרש על 35
תנאי, אלא עדין לא גרש זה, אלא תלה הגרושין 36
בעשית כך וכך ואחר כך תתגרש. 37

ה. ומה בין המגרש על תנאי לזה שקבע זמן 38

יז. הרי זה גטף מהיום אם מתי מחלי זה, ונפל עליו
בית או נשכו נחש או טרפו ארי - הרי זו ספק
- אינו גט.

יח. אמר לה: אם לא יעמד מחלי זה, ונפל עליו
בית או נשכו נחש או טרפו ארי - הרי זו ספק
מגרשת. הרי זה גטף מעכשיו אם מתי מחלי זה,
ועמד והלך בשוק וחלה ומת - אומדין אותו: אם
מתמת החלי הראשון מת - הרי זה גט, ואם לאו -
אינו גט. ואם נתק מחלי לחלי ולא עמד בשוק -
הרי זה גט, ואינו צריך אמר.

יט. ובכל אלו התנאים, כל הימים שמנתינת הגט עד
שמימות ויתקיים התנאי הרי היא מגרשת לכל דבר.
ובלבד שלא תתיחד עמו, כמו שבארנו.

כ. חולה שרצה לגרש אשתו על תנאי פשימות, כדי
שלא תפל לפני יבם, ואם עמד לא תהיה מגרשת,
ולא רצה לגרשה מעכשיו כדי שלא תטרף דעתו -
כף הוא כותב בגט אחר שכותב התרף, או אומר לה
כשנותן הגט: אם לא מתי - לא יהיה גט, ואם מתי
- יהיה גט, ואם לא מתי - לא יהיה גט. כדי שיהיה
תנאי כפול, והן קודם ללאו, ולא יפתח פיו תחלה
לפרענות. ואם מת - תהיה מגרשת בפשימות. והוא,
שגייע הגט לידה קדם מיתה.

כא. בפעל שאמר לאחד: זכה בגט זה לאשתי כדי
שלא תפל לפני יבם, ונתן הגט לידו, ומת הפעל
קדם שגייע הגט לידה - הרי זו ספק מגרשת. שרב
הנשים זכות הוא להן שלא יפלו לפני יבם, ולפיכך
תהיה ספק מגרשת אף על פי שלא הגיע גט לידה,
הואיל וזכה לה בו אחר.

כב. אמר לעדים: לאחר שנים עשר חדש פתבו גט
לאשתי, או שאמר להם: פתבו ותנו גט לאשתי לאחר
שנים עשר חדש - הרי אלו כותבין ונותנין לה אחר
הזמן שקבע. ואם פתבוהו בתוך הזמן, אף על פי
שנתנוהו לה לאחר זמן שאמר - אינו גט. פתבוהו
אחר זמן שאמר, ומת קדם שינתן לה - אינו גט. ואם
לא נודע אם מיתה קדמה לנתינת הגט או נתינת הגט
קדמה למיתה - הרי זו ספק מגרשת.

כג. אמר להן: פתבו ותנו לאשתי גט אחר השבוע -
אין כותבין אלא עד שנה אחר השבוע. אמר להן:
לאחר שנה - אין כותבין [אלא] עד לאחר חדש
משנה שניה. אמר להן: לאחר החדש - (אין)
כותבין עד לאחר השבת מהחדש שני. אמר: לאחר

והזר ובטל הגט כשפייסה. ומפני חשש זה יהיה
הגט פסול אחר שלשים יום. וכן האומר לאשה:
הרי זה גטף לאחר שנים עשר חדש, והיה עמה
במדינה - חוששין שמא פייסה, עד שיאמר: נאמנת
עלי שלא פייסתי.

י. וכן כל התנאים שהן תלוין ברצונה, ואם רצת
ומחלה אותן לבעלה בטל הגט - חוששין לה שמא
פייס, עד שיאמר: נאמנת עלי. במה דברים אמורים?
במתגרשת מן הנשואין, שלבו גס בה; אבל
במתגרשת מן הארוסין - אין חוששין לה שמא
פייס.

יא. הרי זה גטף מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד
שנים עשר חדש - אין חוששין שמא בסתר בא,
שאין דרך בני אדם לבוא בצנעה. ואם תם הזמן
שקבע ולא בא - הרי זו מגרשת. מת בתוך שנים
עשר חדש, אף על פי שאי אפשר שיכוא והרי היא
מגרשת - לא תנשא במקום יבם עד אחר שנים עשר
חדש כשיתקיים התנאי.

יב. בריא שהתנה שיהיה זה גט אם מתי, או חולה
שהתנה שיהיה זה גט אם מתי מחלי זה - לא אמר
כלום. שמשמעות 'אם מתי' - לאחר מיתה,
ומשמעו מעתה. לפיכך, אם אמר 'אם מתי' - הרי
זה כאומר 'לאחר מותי', ואין גט לאחר מיתה.

יג. אמר לה: הרי זה גטף מעכשיו אם מתי, או
מהיום אם מתי - הרי זה גט, וכשימות תהיה
מגרשת.

יד. אמר: הרי זה גטף מעכשיו או מהיום לאחר
מיתתי, ומת - הרי זו ספק מגרשת; שמא אחר
שאמר מעכשיו חזר בו מלשון מעכשיו וסמכה
דעתו על לאחר מיתה, ואין גט לאחר מיתה.

טו. הרי זה גטף לכשתצא חמה מנתיקה, ומת
פלילה - אינו גט. על מנת שתזרח חמה, ומת
פלילה - הרי זו מגרשת, וכשתזרח חמה יתקיים
התנאי. התנה עליה שאם זרחה חמה יהיה גט ואם
לא זרחה לא יהיה גט, ומת פלילה - אינו גט;
שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת, ואין גט לאחר
מיתה.

טז. שכיב מרע שכתב גט לאשתו וגרש ועמד - אינו
יכול לחזור בו, שאין גטו כמתנתו. שאם תאמר יחזור
בו, יאמרו: גטו לאחר מיתה יגרש, כמו מתנתו
שאנינה קונה אלא לאחר מיתה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר נשים - הלכות גירושין קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ל. אָמַר לַשְּׁלִישָׁה: שְׁנַיִם מָקָם יִכְתְּבוּ גִט לְאִשְׁתִּי
וְיִחַתְּמוּ וְיִתְּנוּ לָהּ, וְהָיָה בֵּהֶן אֶב וּבְנוֹ - בֵּין שְׁחַתָּם
הַבֵּן עִם הָאֶחָד בֵּין שְׁחַתָּם הָאֶב עִם הָאֶחָד, הָרִי זֶה
גִּט כָּשֶׁר; שֶׁהָאֶדָם עוֹשֶׂה הַבֵּן שְׁלִיחַ בְּמָקוֹם הָאֶב.

ל.א. אָמַר לַשְּׁנַיִם: כְּתָבוּ וְיִחַתְּמוּ וְיִתְּנוּ לַפְּלוֹנִי שְׁיֹלִיף
לְאִשְׁתִּי, אוֹ תֵּנוּ לְשְׁלִיחַ שְׁיֹלִיף לָהּ - אֶחָד מֵהֶן
כּוֹתֵב, וְשְׁנֵיהֶם חוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לְשְׁלִיחַ. וְאִם הוֹלִיכּוּ
הֵן בַּעֲצָמָן וְנִתְּנוּ לָהּ - אֵינּוּ גִט, שְׁלֹא עָשָׂה אוֹתָן
שְׁלֹחִין לְגִירוּשֵׁין. בִּיעֵצַד יַעֲשֶׂה? יִטְלוּ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ
וְיִתְּנוּהוּ לְשְׁלִיחַ, וְחוֹזֵר וְנוֹתְנוֹ לָהּ בְּפָנֶיהָ אוֹ בְּפָנֵי
אֲחֵרִים. וְרַבּוֹתֵי הוֹרּוּ בְּגִט זֶה דָּבָר שְׂאֵינּוּ נִרְאָה,
מִפְּנֵי שְׁבוּשׁ שֶׁהָיָה בְּנִסְחָאוֹת שְׁלֵחָה.

ל.ב. אָמַר לְסוֹפֵר: כְּתֹב לִי גִט לְאִשְׁתִּי, כְּתָבוּ וְיִתְּנוּ
לַבַּעַל בְּלֹא עֵדִים, וְנִטְלוּ הַבַּעַל וְנִתְּנוּ לְשְׁלִיחַ וְאָמַר
לוֹ: תֵּן גִּט זֶה לְאִשְׁתִּי בְּפָנֵי עֵדִים, וְהָלַךְ הַשְּׁלִיחַ
וְנִתְּנוּ לָהּ בְּפָנֵי עֵדִים - הָרִי זֶה סֶפֶק מִגְרָשֶׁת. שְׂאֵין
הַשְּׁלִיחַ נֶאֱמָן לְהַתִּיר הָעֵרוּהָ אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עַד
אֶחָד אֲלֹא מִפְּנֵי כְּתֹב הָעֵדִים שֶׁחֲתָמוּ עַל הַגִּט, שֶׁהֵן
כְּמִי שֶׁנִּחְקְרָה עֲדוּתָן בְּבֵית דִּין עַד שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם
מַעֲרָעֵר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ שָׁם. וְאִם הָיוּ שֵׁם שְׁנֵי עֵדִים
שֶׁיַּעֲדִידוּ שֶׁגִּט זֶה הַבַּעַל נִתְּנוֹ לְשְׁלִיחַ לְגִרָשָׁהּ בּוֹ -
הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת.

ל.ג. הָאוֹמֵר לְשְׁלִיחַ: תֵּן גִּט זֶה לְאִשְׁתִּי בְּמָקוֹם
פְּלוֹנִי, וְנִתְּנוּ לָהּ בְּמָקוֹם אֲחֵר - אֵינּוּ גִט. הָרִי הִיא
בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְנִתְּנוּ לָהּ בְּמָקוֹם אֲחֵר - כָּשֶׁר, מִפְּנֵי
שֶׁמִּרְאָה מָקוֹם הוּא לוֹ. אָמַר: אֵל תִּתְּנֶהוּ לָהּ אֲלֹא
בְּבֵית, וְנִתְּנוּ לָהּ בַּעֲלֶיהָ; אֵל תִּתְּנֶהוּ לָהּ אֲלֹא בְּמִין,
וְנִתְּנוּ לָהּ בְּשִׁמְאֵל; תִּתְּנֶהוּ לָהּ בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וְנִתְּנוּ לָהּ
בְּתוֹךְ הַזְּמַן - אֵינּוּ גִט. אֵל תִּתְּנֶהוּ לָהּ אֲלֹא בְּיוֹם
פְּלוֹנִי, וְנִתְּנוּ לָהּ מִלְּפָנָיו אוֹ מֵאַחֲרָיו - אֵינּוּ גִט,
שֶׁהָרִי הַקָּפִיד עַל עֲצָמוֹ שֶׁל יוֹם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

ל.ד. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְשְׁלֹחָהּ: הִתְקַבֵּל לִי גִטִּי
בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְקִבְּלוּ לָהּ בְּמָקוֹם אֲחֵר - אֵינּוּ גִט.
הִבֵּא לִי גִטִּי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְהִבִּיאוּ לָהּ בְּמָקוֹם אֲחֵר
- כָּשֶׁר.

ל.ה. הָאוֹמֵר לְשְׁלֹחָהּ: הוֹלֵךְ גִּט זֶה לְאִשְׁתִּי, בֵּין
שְׂאֵמֶר לוֹ 'הוֹלֵךְ' בֵּין שְׂאֵמֶר לוֹ 'אֵת הוֹלֵךְ', וְחִלָּה
אוֹ נֶאֱמַר - מִשְׁלַחַּו בֵּיד אֲחֵר. וְאִם אָמַר לוֹ: טַל
מִמֶּנָּה חִפְץ פְּלוֹנִי וְתֵן לָהּ גִּט זֶה - הָרִי זֶה לֹא
יִשְׁלַחַּנוּ בֵּיד אֲחֵר. וְאִם שְׁלַחַּו בֵּיד אֲחֵר, וְנִצָּאת
הָאִשָּׁה לְקִרְאָת הַשְּׁלִיחַ וְנִתְּנָה הַחִפְץ תַּחֲלָה וְאַחֲרַי פֶּה
נִתֵּן לָהּ הַגִּט - הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת.

שַׁבָּת - (אֵין) כּוֹתְבִין לְאַחֵר הַשַּׁבָּת עַד סוֹף יוֹם
שְׁלִישִׁי. אָמַר לָהּ: כְּתָבוּ וְיִתְּנוּ לָהּ קֶדֶם הַשַּׁבָּת -
כּוֹתְבִין מִיּוֹם רְבִיעִי וְעַד סוֹף יוֹם שְׁשִׁי וְנוֹתְנִין לָהּ.

כ.ד. הָרִי שֶׁאַחֲרוֹ אֲחֵר הַזְּמַן שֶׁאָמַר וְאַחֲרַי כָּךְ כְּתָבוּ
וְנִתְּנוּ לָהּ, בְּגוֹן שֶׁאָמַר לָהּ לְאַחֵר הַחֹדֶשׁ וְכָתְבוּ
וְנִתְּנוּ לָהּ לְאַחֲרֵי שְׁתֵּי שָׁבוּת מִחֹדֶשׁ שְׁנִי - הָרִי זֶה
פְּסוּל.

כ.ה. נִתְּיַחַד עֲמָה אֲחֵר שֶׁאָמַר לָהּ לְכָתֵב וְלִחַתָּם
וְלִתֵּן לָהּ - הָרִי אֵלּוּ לֹא יִכְתְּבוּ. וְקַל וְחֹמֶר הַדְּבָרִים:
אִם הִגִּט שְׁנֵתָן לָהּ לְיָדָהּ, בְּשִׁנְתִּיחַד עֲמָה נִפְסַל הַגִּט
שֶׁמָּא בַּעַל, קַל וְחֹמֶר לָזֶה שְׁלֹא נִכְתֵּב. וְאִם כְּתָבוּ
וְנִתְּנוּ לָהּ אֲחֵר שִׁנְתִּיחַד עֲמָה - אֵינּוּ גִט.

כ.ו. אָמַר לַעֲשָׂרָה: כְּתָבוּ גִט לְאִשְׁתִּי - אֶחָד כּוֹתֵב עַל
יְדֵי כָּלֶם; כָּלֶכֶם כְּתָבוּ - כּוֹתֵב אֶחָד מֵהֶם בְּמַעֲמַד
כָּלֶם. הוֹלִיכּוּ גִט זֶה לְאִשְׁתִּי - מוֹלִיכּוּ אֶחָד מֵהֶן עַל
יְדֵי כָּלֶם; כָּלֶכֶם הוֹלִיכּוּ גִט זֶה לְאִשְׁתִּי - מוֹלִיכּוּ
אֶחָד מֵהֶן בְּמַעֲמַד כָּלֶם.

כ.ז. אָמַר לַעֲשָׂרָה: כְּתָבוּ גִט וְיִחַתְּמוּ וְיִתְּנוּ לְאִשְׁתִּי -
אֶחָד מֵהֶן כּוֹתֵב, וְשְׁנַיִם מֵהֶן חוֹתְמִין, וְאֶחָד מֵהֶן
נוֹתְנוֹ לָהּ. וְאִפְּלוּ הָיָה הַכּוֹתֵב אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֵדִים
שֶׁחֲתָמוּ בּוֹ, וְהוּא הַשְּׁלִיחַ שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ - הָרִי זֶה כָּשֶׁר.
אָמַר לָהּ: כָּלֶכֶם חֲתָמוּ - כָּלֶם חוֹתְמִין. וְאִם מִנְּאֹן,
בֵּין שְׁמֵנָה כָּלֶם בֵּין שְׁמֵנָה מִקְצָתָן, וְאָמַר לָהּ:
חֲתָמוּ - הָרִי זֶה כָּאוֹמֵר לָהּ: כָּלֶכֶם חֲתָמוּ. וְשְׁנַיִם
שֶׁחוֹתְמִין בְּתַחֲלָה הֵן מִשּׁוּם עֵדִים, וְהַשְּׂאֵר מִשּׁוּם
תְּנָאִי. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ הַשְּׂאֵר פְּסוּלִין, אוֹ חֲתָמוּ זֶה
הַיּוֹם וְזֶה לְמָחָר, אִפְּלוּ לְיָמִים הַרְבֵּה - הָרִי זֶה גִט
כָּשֶׁר. מֵת אֶחָד מֵהֶן קֶדֶם חֲתִימָה - הָרִי זֶה גִט בְּטַל.
הָיָה אֶחָד מִשְׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים פְּסוּל - הָרִי זֶה גִט
פְּסוּל, שֶׁמָּא יֵאמְרוּ עַד פְּסוּל כָּשֶׁר בַּעֲדוֹת שְׂאֵר
שְׁטָרוֹת בַּעֲת שִׁיחֵיו הָעֵדִים רַבִּים. וְלֹא הַכְּשִׁירוּהוּ
בְּגִט שְׁעֵדֵיו רַבִּים אֲלֹא מִפְּנֵי שְׁעֵדֵי מְסִירָה הֵן הַעֲקָר.

כ.ח. תִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁהָאוֹמֵר לְרַבִּים לְכָתֵב גִּט אוֹ
לִחַתָּם אוֹ לְהוֹלִיף גִּט לְאִשְׁתּוֹ: אִם לְכַתִּיבָהּ - אוֹמֵר
לָהּ: כָּל אֶחָד מֵהֶם יִכְתֹּב גִּט לְאִשְׁתִּי, וְכֵן לְהוֹלִכָהּ:
כָּל אֶחָד מֵהֶם יוֹלִיף, וְאִם לְחַתִּימָה - יֵאמַר לָהּ: כָּל
שְׁנַיִם מֵהֶם יִחַתְּמוּ בְּגִט זֶה וְיִתְּנוּ לְאִשְׁתִּי.

כ.ט. וְלָמָּה אָמְרוּ חֲכָמִים: עֲדֵי הַגִּט אֵין חוֹתְמִין אֲלֹא
זֶה בְּפָנֵי זֶה? גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֵאמַר לְרַבִּים: כָּלֶכֶם חֲתָמוּ.
אִם תֵּאמַר חוֹתְמִין זֶה שְׁלֹא בְּפָנֵי זֶה - שֶׁמָּא יַעֲדִידוּ
שְׁנַיִם, וְתִטַּל הַגִּט בְּיָדָהּ, וְתִחַשֵּׁב שֶׁכָּכָר הַעֲדִידוּ בּוֹ,
וְעַדִּין לֹא נִתְּקַיֵּם הַתְּנָאִי.

והולד ממזר. ואם היה בעלה כהן - לא נאסרה עליו
משום גרושה. חוץ מן המגרש את אשתו ואמר לה:
הרי את מגרשת ממני ואין את מתרת לכל, שאף על
פי שאין זה גט - הרי זו פסולה לכהונה מדבריהן;
שנאמר: ואשה גרושה מאישה. אמרו חכמים: אפלו
לא נתגרשה אלא מאישה ולא התרה לכל - נאסרה
לכהונה. וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה² מדבריהם³.

(1) ביאר בו רבינו מה בין גט בטל לבין גט פסול, אשה
שנשאת ונמצא גיטה בטל או בא בעלה, נתיבמה ונמצא
בעלה חי, נשא אשה ונמצאת ערוה, האסורים לישא אשה
מחמת חשד שיתעורר עליהם בקשר אתה, המגרש אשתו
וחזר ובעלה, שלא ישא אשה ודעתו לגרשה, שלא יגרש
אשתו הראשונה, שמצוה לגרש אשה רעה בדעותיה.
(2) שאף על פי שאין בו ממש, ריח יש בו. (3) ולדעת
מפרשים אחרים ריח הגט פוסל בכהונה מן התורה שסוברים
שזהו דרש גמור.

ב. וכל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט פסול - הרי
זה פסול מדברי סופרים בלבד. ונפסלה בו מן
הכהונה מדברי תורה⁴. ולא תנשא לכתחלה; ואם
נשאת - לא תצא⁵ והולד פשר. וכותבין לה גט אחר
כשר ונותנין לה והיא תחת בעלה⁶. ואם אי אפשר
לכתב אחר, והיה הפעל ותיק⁷ וגרש מעצמו - הרי
זה משבחה, אם אין לה בנים; אבל אם יש לה בנים
- לא יוציא מפני פסול הגט, שמא יוציא לעז⁸ על
בניו.

(4) שהרי מן התורה היא מגורשת. (5) בין יש לה בנים ובין
אין לה בנים. (6) כמו שאמרו כיצד יעשה יטלנו הימנה
ויחזור ויתנו לה וכו'. (7) ישר ובעל מידות טובות.
(8) שם רע.

ג. וכל מקום שאמרנו בחבור זה הרי זה ספק
גרושין, או שהיא ספק מגרשת - לא תנשא⁹; ואם
נשאת - תצא; והולד ספק ממזר, מפני שהיא ספק
ערוה. וכן אם גרש את אשתו בגט פסול, או שהיתה
ספק מגרשת, ורצה להחזירה - הרי זו מתרת
לבעלה¹⁰. ואינו צריך לחידוש הנשואין¹¹ ולכרך שבע
ברכות¹² ולכתב כתובה¹³, עד שתתגרש גרושין
גמורין.

(9) מן התורה. (10) ישראל. אבל אם בעלה כהן - אסורה
לו. (11) אבל צריך לקדשה קידושין שניים, שהרי מן
התורה פנויה היא. ואפילו "ספק מגורשת" צריך לקדשה
מחדש, שהרי היא ספק פנויה מן התורה, ואיך תעמוד
תחתיו בלי קידושין גמורים. (12) והטעם, שאין מברכים
על הספק, ואפילו המגורשת ב"גט פסול", אף על פי שמן
התורה פנויה היא, הואיל ומדבריהם אינה פנויה - אין
לכרך. (13) כיוון שלא הייתה יכולה לגבות כתובתה
הראשונה כשהיא ספק מגורשת.

לו. נתן לה הגט תחלה ואחר כך נתנה החפץ, אפלו
מיד שלים ראשון - אינו גט, שהרי עבר על דברי
הפעל בדבר שסתם בגי אדם מקפידין עליו; שהרי
הפעל אמר לו: טל החפץ תחלה ותן לה הגט, והוא
נתן ואחר כך נטל.

לו. אמר לו: תן לה הגט וטל ממנה חפץ פלוני -
הרי זה לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהיה
פקדונו ביד אחר. ואם שלחו ביד אחר - הרי זה
גט, בין שנתנה החפץ תחלה בין שלא נתנה אלא
בסוף.

לח. נתן לשלם הגט ואמר לו: לא תתנהו לה אלא
אתה, ונתנו לאחר ונתנו לה - אינו גט. וכן אם אמר
לו: אל תתנהו לה אתה, תנהו לפלוני והוא יתנהו
לה, ונתנו לה השלם הראשון - אינו גט, לפי שלא
עשהו שלים לגרושין.

למ. נתן לו הגט ואמר לו: הולך גט זה לאשתי,
אמר לו השלם: איני מכירה, אמר לו הפעל: תנהו
לפלוני, הוא מכירה - הרי זה שלים שלא נתן
לגרושין, ואינו נותן הגט אלא לפלוני שאמר
הפעל; ואותו הפלוני הוא שלים לגרושין, הוא
שמוליכו לה או משלחו ביד אחר אם חלה או
נאנס.

מ. נתן הגט לשלם ואמר לו: לא תתנהו לה עד
שלשים יום, וחלה או נאנס בתוך השלשים -
משלחו ביד אחר; שאף על פי שאינו עכשיו שלים
לגרושין, הואיל ולאחר שלשים יום יהיה שלים
גרושין, עושה שלים אחר בתוך שלשים יום.

מא. כמה דברים אמורים? בשלא היה בעלה עמה
במדינה, או שהיתה מתגרשת מן הארסין; אבל אם
מתגרשת מן הנשואין ובעלה עמה במדינה -
חוששין לו שמא פיס, ואינו עושה שלים בתוך
השלשים אלא אם כן אמר: נאמנת עלי שלא
פסיסתי. אבל נותן הגט לה לאחר שלשים, וחוששין
לה כמו שבארנו עד שיאמר: נאמנת עלי שלא
פסיסתי.

יום רביעי כ"ז מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק עשירי

א. כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל, או אינו
גט, או אינה מגרשת - הרי זה גט בטל מן התורה,
ועדין היא אשת איש גמורה. ואם נשאת - תצא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ז מנחם-אב – ספר נשים – הלכות גירושין קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

22) השני אינו זכאי בשום דבר מן הדברים המנויים כאן, לפי שאינה אשתו, והראשון אינו זוכה, משום שכל הטעם שמציאת אשה לבעלה - הוא כדי למנוע איבה ביניהם, וכאן לא איכפת לנו אם תהיה איבה, ויוציאנה בהקדם. (23) כי מעשי ידיה לבעלה הם כנגד מזונותיה שחייב בעלה, וזו הואיל ואין לה מזונות אין לו מעשי ידיה. (24) הבעל מיפר נדריה כדי שלא תתגנה עליו (כגון נדרי עינוי נפש, "שלא ארחץ", "שלא אתקשט") וזו, - תתגנה ותתגנה. (25) מנכסי מלוג שלה. (26) ואין תפיסתה מועילה לה. (27) אלא מחזירים לה נכסיה כמו שהם ואם פחתו פחתו לה. (28) מן התורה. (29) ואסור במזורת גמורה, שהרי מן התורה - בן כשר הוא. וכן אסור בבת ישראל כשרה, מחמת קנס. ועל כורחו אינו נושא אלא גיורת שממזר מותר בה. או ממזרת מדבריהם כמותו. (30) כשם שאינה מוציאה כתובתה ממנו, כך אינו מוציא ממנה מה שנטלה, שכשנטלה, בהיתר נטלה הואיל ולא נודע עדיין דבר איסורה לבעלה זה.

ח. וכן הדין באחין, שקדש אשה אחר והלך אחיו ושמע בו שמת ויבם את אשתו ואחר כך בא³¹ - תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה ומזה³², וכל הדברים האלו בה. וכן אם קדש אשה והלכה למדינה אחרת ושמע³³ שמתה ונשא אחרתה ואחר כך נודע שלא מתה - צריכות שתיהן ממנו גט, וכל הדברים האלו בהן.

31) והרי היא אסורה עליו גם משום אשת איש וגם משום אשת אח. (32) מהראשון, צריכה גט מן התורה, שהרי אשתו היא, ומן השני צריכה גט מדבריהם. (33) שני עדים אמרו כן.

ט. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ושמע בה שמתה ונשא אחרתה ונמצאת אשתו קיימת - אין אחרתה צריכה ממנו גט, ואשתו מתה. וכן שאר העריות שנשאן בתזקת התרה³⁴ ונמצאו ערוה - אינן צריכות גט, שאין קידושין תופסין בעריות.

34) שלא ידע שהיא קרובתו.

י. ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט³⁵? שמה אמרו: תנאי היה בארוסין³⁶ וכדת נשא אחרתה³⁷. והואיל ויצאה אחרתה בגט, אחרתה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה, כדי שלא יאמרו: נשא אחות גרושתו³⁸.

35) והרי אחות אשתו היא וערוה היא ואין קידושין תופסין בה. (36) ולא נתקיים ובטלו קידושיה. (37) השנייה. (38) והיא ערוה עליו עד שתמות ארוסתו.

יא. כתב הסופר וטעה ונתן גט לאיש ושובר³⁹ לאשה, או שטעו הן⁴⁰ ונטל הבעל הגט ונטלה היא השובר, וכמדתה להן שנתגרשה, ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש: אם לא נשאת - הרי

ד. כל מי שנשאת בגט בטל - הרי זו צריכה גט מבעל שני מדבריהן, כדי שלא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט. וצריכה גט מן הראשון להתירה לשאר העם. ונאסרה על שניהם לעולם, אף על פי שנבעלה בשגגה¹⁴, כדי שלא יאמרו: החזיר זה גרושתו אחר שנשאת¹⁵. ואם עבר אחד משניהן והחזירה - יוציא¹⁶.

14) שלא ידעה שגיטה בטל, ואשה שזינתה תחת בעלה בשגגה מותרת לבעלה. (15) והתורה אמרה: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". (16) הראשון - משום מחזיר גרושתו שכופים אותו להוציא. והשני - קנסוה חכמים להיאסר עליו עולמית משום ביאת זנותם שהייתה בעביירה.

ה. וכן הדין באשה שבאו עדים שמת בעלה, ונשאת¹⁷, ואחר כך בא בעלה - בין שהיה בעלה פקח בין שהיה חרש, בין שנשאת לפקח בין שנשאת לחרש, שאין קדושיו קדושין גמורים¹⁸ - תצא משניהם, וצריכה גט מזה ומזה, ונאסרה על שניהם עולמית.

17) שאף על פי ששני עדים העידו על מותו, אין לה דין של אנוסה המותרת לבעלה הראשון. (18) אלא מדברי סופרים.

ו. הרי שנתקדשה¹⁹ ואחר כך בא בעלה, או נמצא הגט בטל - הרי זו מתרת לבעלה. ואינה צריכה גט משני, שאין קדושין תופסין בעריות²⁰. ואין חוששין שמה יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט, כיון שלא נשאת יאמרו: תנאי היה בקדושין ולא נתקיים²¹.

19) ועדיין לא נבעלה, נמצא שלא עשתה איסור ואין מקום לקנסה. (20) והרי היא אשת איש והיא ערוה על המקדש. (21) ונעקרו הקידושין ואינה צריכה גט.

ז. האשה שנשאת ונמצא הגט בטל, או בא בעלה אחר ששמעה שמת - אין הבעל הראשון והשני זכאין לא במציאתה²² ולא במעשיו ידיה²³ ולא בהפדת נדריה²⁴. וכל פרות²⁵ שאכלו שניהן אחר שנשאת - אין מוציאין מהן. ואין לה כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה ולא מזונות לא על זה ולא על זה. ואם נטלה מזה או מזה - תחזיר²⁶. וכל מה שפלה או אבד מנכסיה, ואפלו מנכסי צאן ברזל - אין מוציאין אותן לא מזה ולא מזה²⁷. והולד מן השני ממזר²⁸. ואם בא עליה הראשון קדם שגרש השני - הרי הולד ממזר מדבריהם²⁹. גרשה השני ונטלה ממנו כתובה ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל - אין מוציאין מידה מה שנטלה, לא מן המזונות ולא מן הכתובה³⁰.

השפחה ונשתחררה, על הנקריה ונתגירה - הרי זה
לא ישאנה⁵⁴. וכן עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל,
אף על פי שחזר העכו"ם ונתגיר, העבד ונשתחרר -
הרי זה לא ישאנה⁵⁵. וכלן אם עברו ונשאו - אין
מוציאין מידם.

51 כלומר בחוץ-לארץ ממקום למקום או מארץ ישראל
לחוץ לארץ או מחוץ-לארץ לארץ ישראל. 52 שנדרה
הנאה מבעלה ולא היפר לה ובאת לחכם להתיר לה נדרה
ולא מצא לה פתח לחרטה. 53 טוענים עליו דברי לעז
על יחסים בינו לשפחה. 54 שלא יאמרו אמת היה הקול
הראשון. 55 שלא יאמרו משום אשה זו נתגייר או
נשתחרר.

56 וכלן שהיו להם נשים⁵⁶, ומתו נשותיהן או
שנתגרשו⁵⁷, והיו הנשים הן שהרגילו⁵⁸ את בעליהן
לגרשם - הרי אלו מתרות להנשא להן לכתחלה⁵⁹.
וכן אם הלכו נשים אלו ונשאו לאחרים⁶⁰,
ונתאלמנו או נתגרשו⁶¹ - הרי אלו מתרות להנשא
להן לכתחלה⁶².

56 בשעת מעשה. 57 לאחר זמן. 58 שהתחילו
בקטטה להקניט את בעליהן. 59 שעכשיו אין עליהם
שום חשד. 60 כשאסרה החכם, או כשהעיד העד.
61 מהנישואין השניים. 62 שכשנישאו לאחרים באמצע
נסתלק מהם כל חשד.

63 וכל אחת מהן מתרת להנשא לכן העד שהעיד
לה, או לכן החכם שאסרה על בעלה, או לכן הנטען
עליה, או לשאר קרובין; שאין אדם חוטא כדי
שהינה אחר. ומתרת האשה להנשא לאחד מעדי
גרושיה או מעדי מאוניה⁶³, או לאחד מן הדיינים
שחולצה בפניהם⁶⁴; שאין חוששין אלא לעדות אחד.
ולעולם יתרחק אדם מעדות מאוין⁶⁵, ויתקרב
לחליצה⁶⁶.

63 קטנה יתומה שהשיאה אחיה או אמה ואינה רוצה
בבעלה, ממאנת בפני שניים והולכת לה. 64 כשהיא
יבמה. 65 שמה כשתגדיל תתחרט על מיאונה. 66 ואף
שמעיקר הדין מצוות יבום קודמת למצוות חליצה, בכל זאת
טוב להתדבק בחליצה.

67 וי. המקגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים קדם
שתנשא לאחר, בין שגרשה מן הנישואין בין מן
הארוסין - הואיל ואשתו היתה, הרי זו בחזקת
שהחזירה, ולשם קדושין בעל ולא לשם זנות.
ואפלו ראו אותו שנתן לה מעות⁶⁷. שחזקה היא,
שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות, והרי
בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי זו בחזקת
מקדשת קדושי ודאי⁶⁸, וצריכה ממנו גט שני.
67 אין אומרים שנתן לה מעות אלו באתננה ולשם זנות

1 זו אינה מגרשת, ונתגלה הדבר שעדין לא נתגרשה,
2 ויתן לה הגט בפנינו, ותהיה מגרשת משעת נתינתו;
3 ואם נשאת ואחר כך הוציא הבעל את הגט ואמר:
4 עדין לא נתגרשה, שהרי הגט בידי ולא הגיע לידה
5 - אין שומעין לו לאסרה על בעלה, אלא הרי זו
6 בחזקת גרושה ונפל הגט מידה ומצאו זה⁴¹ והרי בא
7 לאסרה על הבעל השני⁴².

39 כתב קבלה שהאשה נותנת לבעל עם קבלת פרעון
כתובתה. 40 האיש והאשה. 41 אחרי גירושיה.
42 ואין הוא נאמן לאבד זכותו של שני, שאנו חוששים
שמה עשו קנוניה ביניהם והחליפו שטרותיהם לאחר
שנישאת.

8 יב. המוציא את אשתו משום שם רע⁴³ או משום
9 שהיא פרוצה בנדרים, אומרים לו: הודיעה שמפני
10 זה אתה מוציאה כדי ליסרה⁴⁴, ודע שאין אתה
11 מחזירה לעולם. ומפני מה המוציא את זו לא
12 יחזירה לעולם⁴⁵? גזירה שמה תנשא לאחר ותעשה
13 תשובה ותהיה צנועה תחתיו, ויאמר הראשון: אלו
14 הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה, ונמצא
15 במגרש על הנאי ולא נתקנים שנמצא הגט בטל
16 למפרע⁴⁶. לפיכך אומרים לו: גמר בלבך לגרשה,
17 שאין זו חזרת לך לעולם⁴⁷. ואם עבר והחזיר קדם
18 שנתקדשה לאחר - לא יוציא⁴⁸.

43 שיצא עליה לעז זנות. 44 "שלא יהיו בנות ישראל
פרוצות בעריות ובנדרים". 45 אפילו אם נמצאו הדברים
שקר. 46 ובניה ממזרים. ואף על פי שמצד הדין אין
ממש בדבריו, שהרי לא התנה כן בשעת נתינת הגט, -
חששו חכמים ללעז, משום כבוד האשה ובניה. 47 אפילו
אם תמצא צנועה, ושוב לא יוכל להוציא עליה לעז, שהרי
לא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים, ובזה גילה דעתו,
שלא הייתה חביבה עליו. 48 אבל לאחר שנתקדשה
נאסרה על הראשון. וכופים אותו להוציאה.

19 יג. וכן המוציא את אשתו משום אילונית⁴⁹ או
20 משום שרואה דם בכל עת תשמיש⁵⁰ - הרי זה לא
21 יחזיר לעולם. שמה תנשא לאחר, ותלד האילונית
22 ותתרפא הנדה, ויאמר: אלו הייתי יודע שכן הוא
23 לא הייתי מגרשה, ונמצא הגט בטל והבנים
24 ממזרים. ואם עבר והחזיר - לא יוציא.

49 שחושב שהיא איילונית, איילונית לשון איל, שאינה
יולדת. 50 והרי היא אסורה לבעלה.

25 יד. שלית שהביא גט חוץ לארץ⁵¹ ואמר בפני נכתב
26 ובפני נחתם - הרי זה לא ישאנה, שאנו חוששין
27 שמה עיניו נתן בה ולפיכך העיד לה. וכן העד
28 האחד שהעיד לאשה שמת בעלה ונשאת על פיו -
29 הרי זה לא ישאנה. וכן החכם שאסר את האשה על
30 בעלה בנדר⁵² - הרי זה לא ישאנה. וכן הנטען על

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ז מנחם-אב – ספר נשים – הלכות גירושין קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לֵהָ⁷⁸, וְהָרִי הִיא בְּחֻקָּתָהּ. אֲבָל אִם יָצָא שְׂמָהּ בְּעִיר
מִקְדָּשָׁה, וְהִחֲזֹק הַקּוֹל בְּבֵית דִּין, שֶׁהָרִי הִיא מִקְדָּשָׁה
בְּסִפָּק כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְאַחֵר כִּף יָצָא עָלֶיהָ קוֹל
שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה מֵאֹתָן הַקִּדּוּשִׁין - הַקּוֹל אֶסְרָהּ וְהַקּוֹל
הַתִּירָהּ, וְהָרִי זֶה מִגְרָשָׁתָּה⁷⁹.

(78) לאוסרה על בעלה כהן. (79) ומותרת להינשא
לאחרים.

כא. לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה⁸⁰. ולא תהיה
יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה. ולא יגרש
אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות
דבר, שנאמר: כי מצא בה ערות דבר וגו'. ואין
ראוי לו למחר לשלח אשתו ראשונה⁸¹. אבל שניה,
אם שגאה - ישלחנה⁸².

(80) שנאמר: "אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח
אתך". (81) שנאוי המשלח ... כל המגרש אשתו ראשונה
אפילו מזבח מוריד עליו דמעות... ואפילו אם מצא בה
ערוות דבר כגון שהעיד לה אחד, שמצוה לגרשה, לא יאמר
אני מאמין לו ויגרשה מייד אלא יהיה מתון בדבר ... ויעשה
חקירה יפה, אולי לא יצטרך לגרשה". (82) ומטעם זה
כתב הרשב"א שאין מברכים על מצות גירושין, מפני שיש
גירושין שהם בעבירה, כגון שלא מצא בה ערוות דבר
ומגרשה מחמת שנאה.

כב. אשה רעה בדעותיה⁸³, ושאניה צנועה כפנות
ישראל הפשרות - מצוה לגרשה, שנאמר: גרש לן
ויצא מדון. ואשה שנתגרשה משום פריצות - אין
ראוי לאדם בשר שישאנה, שלא יאמרו: זה הוציא
רשעה מביתו וזה מכניסה.

(83) במידותיה.

כג. מי שנתחרשה⁸⁴ אשתו - הרי זה מגרשה בגט
ותהיה מגרשת⁸⁵; אבל אם נשתפת - אינו מוציא עד
שמתבריא. ודבר זה תקנת חכמים הוא, כדי שלא
תהא הפקר לפרוצין, שהרי אינה יכולה לשמר
עצמה. לפיכך מניחה ונושא אחרת, ומאכילה
ומשקה משלה⁸⁶. ואין מחיבין אותו בשאר פסות
ועונה, שאין פח בכך דעת לדור עם השוטים בבית
אחד. ואינו חייב לרפאותה ולא לפדותה. ואם גרשה
- הרי זו מגרשת⁸⁷. ומוציאה מביתו, ואינו חייב
לחזור ולהטפל בה⁸⁸.

(84) שנאלמה, אינה שומעת ואינה מדברת. (85) אף על פי
שאינן לה דעת, שהאשה מתגרשת בעל כורחה ואין אנו
צריכים דעתה. (86) שהרי הוא נותן לה כתובתה ומוכן
לגרשה, אלא שהחכמים מנעוהו, כדי שלא ינהגו בה מנהג
הפקר - לא חייבוהו לפרנסה. (87) שמן התורה מגורשת
אם יודעת לשמור גיטה. (88) אבל חייב לתת לה כתובתה,
שהרי נולד בה מום זה לאחר שנתארסה ונסתחפה שדוה.

בעל. (68) אף על פי שלא אמר לה הריני בועליך לשם
קידושין.

יח. נתיחד עמה בפני עדים⁶⁹ - והוא, שהיה שני
העדים באחד⁷⁰: אם היתה מגרשת מן הנשואין -
חוששין לה שמה נבעלה, והן הן עדי יחוד הן הן
עדי ביאה⁷¹; שכל המקדש בביאה - אינו צריך
לבעל בפני עדים, אלא יתחד בפניהן ויבעל, כמו
שבארנו. לפיכך צריכה גט מספק, והרי היא ספק
מקדשת⁷². ואם היתה מגרשת מן הארוסין - אין
חוששין לה, שהרי אין לבו גס בה.

(69) ולא ראוה נבעלת בפניהם. (70) ולא שאחד ראה אותם
בשחרית והשני בין הערביים, כי המקדש בעד אחד אין
חוששים לקידושו ואפילו שניהם מודים. (71) כלומר, אף
על פי שלא ראוה נבעלת בפניהם הרי זה כאילו ראוה
נבעלת, כי עדות היחוד היא כעדות הביאה, הואיל ולבם גס
זה בזה, ודאי לא פרושו זה מזה. (72) ואם יקדשנה אחר
תהיה מקודשת גם לשני מספק.

יט. הורו מקצת הגאונים, שכל אשה שתבעל בפני
עדים - צריכה גט; חזקה שאין אדם עושה בעילתו
בעילת זנות⁷³. והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על
דעתם, עד שהורו, שמי שיש לו בן משפחתו⁷⁴ -
חוששין לו ולא תתיבם אשתו⁷⁵, שמה שחרר
שפחתו ואחר כך בא עליה⁷⁶. ויש מי שהורה,
שודאי שחררה, שאין אדם עושה בעילתו בעילת
זנות⁷⁷. וכל הדברים האלה רחוקים הם בעיני עד
מאד מדרכי ההוראה, ואין ראוי לסמוך עליהן. שלא
אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגרשה בלבד,
או במקדש על תנאי ובעל סתם, שהרי אשתו היא,
ובאשתו היא שחזקתו שאינו עושה בעילת זנות עד
שיפרש שהיא בעילת זנות או יפרש שעל תנאי הוא
בועל; אבל בשאר הנשים - הרי כל זונה בחזקת
שבעל לשם זנות עד שיפרש כי הוא לשם קדושין.
ואין צריך לומר בשפחה או כותית, שאינה בת
קדושין, שאין חוששין להן כלל; והרי הן מהן
בחזקת כותי ועבד עד שיודע בודאי שנתחתרה
אמו או נתגירה.

(73) וכהטעמת הראב"ד: "העמד בני ישראל ובנות ישראל
על חזקתן ובחזקת כשרות הן, שלא יתפרצו בפני עדים
לזנות". (74) הכנענית. (75) אם מת ולא הניח בנים אלא
בן זה בלבד. (76) ואז הוא בנו לכל דבר, אבל בנו מן
השפחה אינו פוטר את אשתו מן הייבום, "שזרע הבא מן
השפחה - עבדים ... וכאילו אינם. (77) שהרי בידו
לשחררה ואינו מניח היתר ועושה איסור.

כ. מי שהחזקה אשת איש, בין מן הנשואין בין מן
הארוסין, ויצא שמה בעיר מגרשת, אפלו רב העיר
או פלה מעבירין הקול שנתגרשה - אין חוששין

יום חמישי כ"ח מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק אחד עשרי

1) נתבאר בו נישואי קטנה, יתומה בחיי האב, מיאון של קטנה, גט מיאון, שלא להחזיר גרושתו, שלושת חודשי הבחנה.

א. אין נושאין את הקטנה. והנשוא קטנה יתומה ולא רצתה בפעל - הרי זו ממאנת והולכת, ואינה צריכה ממנו גט; שאין קדושין של קטנה קדושין גמורין, כמו שבארנו. וכן קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה - הרי היא כיתומה בחיי אביה, ואם נשאת כשהיא קטנה - הרי זו ממאנת.

ב. החרשת, אף על פי שנשואיה מדברי סופרים כנשואי קטנה, לא תקנו לה שתמאן, כדי שלא ימנעו מלנשאה.

ג. ממאנת היא הקטנה בין מן הארוסין בין מן הנשואין, בין בפני בעלה בין שלא בפניו. וכשם שממאנת בפעל, כך ממאנת ביבם. וממאנת בפעל זה וממאנת בשני, אם נשאת לאחר, וכן בשלישי, אפלו כמה פעמים. כל זמן שהיא קטנה יש לה למאן. וקטנה שלא מאנה, אף על פי שהיא נשואה, והלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה - קדושיה הם הם מאוניה.

ד. עד מתי הבת ממאנת? כל זמן שהיא קטנה, עד שתהיה נצרה או עד שידע שהיא אילנית. במה דברים אמורים? בשלא בא עליה הפעל אחר שנעשית בת שתיים עשרה שנה ויום אחד; אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה - הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו שבארנו, הרי זו אינה ממאנת. ואינה צריכה בדיקה למאון, שחזקתה שהביאה סימנין.

ה. הרי שנבדקה ולא נמצאו לה סימנים - הואיל ונבעלה אחר שהגיעה לזמן הראוי לסימנין, הרי זו חוששין לה שמא הביאה ונשור, ולפיכך צריכה גט מספק. ואם מאנה אחר שנבדקה, ונתקדשה לאחר - צריכה ממנו גט מספק. ואם נשאת - תצא מזה ומזה, והולד ספק ממזר משניהם.

ו. קטנה שלא מאנה והגדילה, ואף על פי שלא בעלה בעלה משנעשית בת שתיים עשרה שנה ויום אחד - הרי זו אינה ממאנת, שהרי הגדילה. וצריכה גט מדברי סופרים. שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נצרות עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין ותהיה ספק מקדשת, ולא בא עליה אחר

שהגדילה כדי שתהיה אשת איש גמורה, ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנשואי קטנות שהן מדברי סופרים. לפיכך, אם עמדה ונתקדשה אחר שנבדלה - תופסין בה קדושין של שני. ואם גרש הראשון - יכנס השני. אבל אם גרש שני - לא יקים ראשון, שמא יאמרו: החזיר גרושתו מאחר שנתארסה. ואם בא עליה שני קדם שיגרש ראשון - תצא מזה ומזה, מפני שדומה לאשה ששמעה שמת בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה. ואין הולד מן השני ממזר. ואם בא עליה ראשון קדם שגרש שני - הולד ממזר.

ז. אי זו היא קטנה שצריכה למאן? מבת שש עד בת עשר שנים - בודקין אותה לפי יפי דעתה: אם יודעת לשמר קדושיה, ושהן קדושין, לא שתשמר אותן בדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהן - הרי זו צריכה מאון; ואם אינה יודעת לשמר קדושיה - אינה צריכה למאן, אלא הולכת לבית אמה באלו לא נתקדשה מעולם. ופחותה מבת שש, אפלו יודעת לשמר - אינה צריכה מאון. ויתרה על בת עשר, אפלו סכלה ביותר - צריכה מאון. וכל מי שהשיאה אחיה או אמה או קרובה שלא לדעתה - אינה צריכה למאן.

ח. כיצד ממאנת? אומרת בפני שני עדים: אין רצוני בפלוני בעלי, או: אין רצוני בקדושין שקדשוני אמי או אחי, וכיוצא בדברים אלו. אפלו היו אורחין מסבין בבית בעלה, והיא עומדת ומשקה עליהן, ואמרה: איני רוצה בפלוני בעלי - הרי זה מאון.

ט. השנים שממאנת הקטנה בפניהן כותבין לה: ביום פלוני מאנה פלונית בת פלוני בפנינו בפלוני בעלה, וחותמין ונותנין לה. וזה הוא גופו של גט מאון. וגט מאון אינו כגט הגרושין, שנתניתו מגרשה. ואינו צריך פתיכה לשמה, ולא מסירה, ולא דבר ממשפטי גט הגרושין. ואין כותבין בו טפסי הגט, שמא יראה כגט גרושין, לפי שאינו אלא כמעשה בית דין.

י. השנים שממאנת בפניהן צריכין שיהיו מפירין אותה ואת בעלה שמאנה בו. לפיכך, כל מי שראה אותה שמאנה ושמע מאוניה יש לו לכתב גט מאון לה אף על פי שאין מפירה. וכבר נהגו ישראל לכתב גט מאון בנסח זה:

גט מאון

יא. בכך בשבת, כך וכך יום להדש פלוני, שנת כך

44 יו. הממאנת ביבם - אסורה לאכיו, מפני שנראת
45 ככלתו בעת שמת בנו; אבל לשאר קרובים - מתרת.
46 לפיכך, אם מאנה באחד מן היבמין - מתרת לאחיו.
47 יח. כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה - הרי זו לא
48 תנשא ולא תתארס עד שתמתין תשעים יום, חוץ
49 מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוץ מיום
50 שנתארסה בו, כדי שידע אם היא מעברת או אינה
51 מעברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של
52 שני.

53 יט. ומיום כתיבת הגט מוגין למגרשת. ואפלו היה
54 על תנאי, או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה
55 שנים - מיום הכתיבה מוגין, שהרי אינו מתיר
56 עמה משכתבו לה.

57 כ. וגזרת חכמים היא, שאפלו אשה שאינה ראויה
58 לילד, ואפלו נתגרשה או נתאלמנה מן הארוסין -
59 צריכה להמתין תשעים יום. אפלו קטנה או זקנה
60 או עקרה או אלולנית, ואפלו בעלה במדינת הים או
61 חולה או חבוש בבית האסורין, ואפלו בתולה מן
62 הארוסין - צריכות להמתין תשעים יום.

63 כא. שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגירה - ממתינין
64 תשעים יום. ואפלו גר ואשתו שנתגירו - מפרישין
65 אותן תשעים יום, כדי להבחין בין זרע שזרע
66 בקדשה לזרע שלא נזרע בקדשה. וכן יפת תאר, אף
67 על פי שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה
68 - צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הולד.
69 והשלשים מקלל התשעים.

70 כב. הממאנת אינה צריכה להמתין. לא גזרו אלא
71 בגרושה. וכן המזונה אינה צריכה להמתין, מפני
72 שמשמרת עצמה שלא תתעבר. וכן אנוסה ומפתה
73 אינן צריכות להמתין.

74 כג. מי שנשאת בטעות, ונודע שהיא אסורה
75 לבעלה, והוציאה בית דין מתחתיו, אם היתה
76 קטנה שאינה ראויה לילד - אינה צריכה להמתין;
77 שזה דבר שאינו מצוי הוא, וכל דבר שאינו מצוי
78 ברוב לא גזרו בו.

79 כד. המארס בתוך תשעים יום - מנדין אותו. ארס
80 וברה - אין מנדין אותו. כנס בתוך תשעים יום -
81 מפרישין אותו עד אחר זמן, ויעמד עם אשתו.

82 כה. וכן גזרו חכמים, שלא ישא אדם מעברת חברו
83 ומינקת חברו. ואף על פי שהזרע ידוע למי היא

1 וכך למגין פלוני, מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו,
2 ואמרה: שאמי או אחי הטעוני והשיאוני או
3 קדשוני ואני קטנה לפלוני בר פלוני, והשתא גליתי
4 דעתי קדמיכון דלא צבינא ביה ולא קאימנא עמיה.
5 ובדקנא פלונית דא ואתברר לנא דעדיין קטנה היא.
6 וכתבנא וחתמנא ויהיבנא לה לזכות ולראיה ברויה.
7 פלוני בר פלוני עד. פלוני בר פלוני עד.

8 יב. המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר, אף על פי
9 שלא בעלה - נאסרה על הראשון. ואם החזיר
10 הראשון ובעלה - לוקה, וכופין אותו להוציא;
11 שגאמר: לא יוכל בעלה הראשון וגו'.

12 יג. זנתה עם אחר כשהיא גרושה - מתרת לחזר
13 לבעלה; שגאמר: ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש
14 אחר - היתה לאיש אחר, שהיא הקדושין, היא
15 שאוסרת אותה על בעלה לחזר לו.

16 יד. ובכלל לאו זה, שכל אשה שזנתה תחת בעלה
17 - נאסרה עליו ולוקה עליה; שגאמר: אחרי אשר
18 הטמאה - והרי נטמאה. אלא אם כן היתה אשת
19 ישראל שגאנסה. לפיכך, כל אשה שגאנסה על
20 בעלה על ידי קנוי וסתיירה, אם בעל אותה - מפין
21 אותו מבת מרדות. ואם עבר והחזירה אחר שגרשה
22 - יוציא בגט.

23 טו. חרש שגרש ברמיזה, כמו שבארנו, והלכה
24 ונתקדשה לחרש אחר, ואין צריך לומר לפקח -
25 אסורה לחזר לבעלה החרש. אבל אשתו של פקח
26 שנתגרשה, והלכה ונשאת לחרש, ונתגרשה - מתרת
27 לחזר לבעלה הפקח.

28 טז. הממאנת (באיש) - אינה מגרשת ממנו, ודינה
29 עם בעלה שמאנה בו פדינה עם מי שלא קדשה
30 מעולם: היא מתרת בקרוביו, והוא מתר
31 בקרובותיה, ולא פסלה מן הכהנה. ואם נשאת
32 לאחר, וגרשה האחר או מת או מאנה בו - מתרת
33 לחזר לראשון. ולא עוד, אלא אפלו גרשה הראשון
34 והחזירה, ומאנה בו, ונשאת לאחר אחר שמאנה בו,
35 וגרשה האחר - מתרת לחזר לראשון; שכל היוצאת
36 במאון, אף על פי שקדמו גט - הרי זו כמי שלא
37 נתגרשה ממנו בגט מעולם, ומתרת לחזר לו. אבל
38 המגרש את הקטנה בגט, ונשאת לאחר, ומאנה בו
39 - אסורה לחזר לראשון, מפני שיוצאת ממנו בגט,
40 אף על פי שיוצאת מן האחרון במאון. ואין צריך
41 לומר אם גרשה האחרון או מת. וכן אסורה לאבי
42 הראשון ולבנו ולאחיו, כשאר הגרושות, אף על פי
43 שיוצאת מן האחרון במאון.

קסד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר נשים - הלכות גירושין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מעברת, שמא יזיק הולד בשעת תשמיש, שאינו
- 2 מקפיד על בן חברו. ומניקה - שמא יתעבר החלב,
- 3 והוא אינו מקפיד לרפאת החלב בדברים המועילין
- 4 לחלב כשייתעבר.
- 5 כו. במה הוא זמן הניקה? ארבעה ועשרים חדש.
- 6 חוץ מיום שנולד בו ומיום שנתארסה בו.
- 7 כז. בשם שאסור לשא כף אסור לארס עד אחר זמן
- 8 זה. אפלו נתנה בנה למניקה או שגמלתו בתוך
- 9 ארבעה ועשרים חדש - לא תנשא. מת בנה - מתרת
- 10 לנשא, ואין חוששין שמא תהרנגו.
- 11 כח. עבר ונשא מעברת או מניקה בתוך זמן זה -
- 12 יוציא בגט, ואפלו היה כהן. ואם היה ישראל -
- 13 יחזירנה אחר ארבעה ועשרים חדש של מניקה.
- 14 נשא וברח, ולאחר זמן בא וישב עם אשתו - אין
- 15 בכך פלוס. ארס מעברת או מניקה - אין כופין אותו
- 16 להוציא. ולא לבנס עד אחר זמן הניקה או עד
- 17 שימות הולד.
- 18 יום שישי כ"ט מנחם-אב ה'תשע"ה
- 19 פרק שנים עשר
- 1 (1) כלל בו רבינו נאמנות האשה והבעל לומר שנתגרשו,
- הכחשות שתי כתי עדים בענין זה, ערעור הבעל על הגט,
- נאמנות האשה לומר מת בעלה ונאמנות עד אחד ועדים
- פסולים בענין זה, הכחשות בענין הנ"ל.
- 20 א. האשה שבאה ואמרה: אשת איש הייתי וגרושה
- 21 אני - נאמנת; שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.
- 22 החזקה אשת איש, ובאה ואמרה: גרשני בעלי -
- 23 אינה נאמנת להתיר עצמה לשוק, אבל פסלה עצמה
- 24 לבנה לעולם. ואם מת בעלה - חוששין לדבריה,
- 25 וחולצת ולא מתיבמת.
- 26 ב. היו לה שני עדים שהיא גרושה, אף על פי שאין
- 27 שם גט - הרי זו תנשא לכתחלה. הוציאה גט מתחת
- 28 ידה ואמרה: גרשני בעלי בזה - הרי זו נאמנת
- 29 ותנשא בו, אף על פי שאינו מקים, כמו שבארנו.
- 30 ג. בא הבעל וערער: אם אמר: לא נתתיו לה, אלא
- 31 נפל ממני ומצאה אותו - אינו נאמן, שהרי הודה
- 32 שכתבו לה והרי הוא יוצא מתחת ידה; אבל אם
- 33 אמר הבעל: על תנאי היה, פקדון היה, מעולם לא
- 34 כתבתיו, מזיף הוא - יתקיים בחותמיו או בעדי
- 35 מסירה, כמו שבארנו. ואם לא נתקיים - אינה
- 36 מגרשת להיות מתרת לאחרים, אבל פסלה נפשה
- 37 א. אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת, זה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט מנחם-אב - ספר נשים - הלכות גירושין קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קרוי - נאמנים לומר 'מת פלוני', ותנשא אשתו
או תתיבם על פיהם.

מזו. והכל נאמנים להעיד לה עדות זו, חוץ מחמש
נשים, שהזקתם שונאות זו את זו, שאין מעידות זו
לזו במיתת בעלה, שמא יתפנו לאסרה עליו ועדין
הוא קיים. ואלו הן: חמותה, ובת חמותה, וצרתה,
ויבמתה, ובת בעלה. אפלו עכו"ם המסיח לפי תמו
- נאמן, ומשיאין על פיו, כמו שיתבאר. ואם נתפון
להעיד - אינו נאמן.

י. וכן הפסול בעברה מן התורה: אם בא להעיד
באשה שמת בעלה - אינו נאמן, ואם היה מסיח
לפי תמו - נאמן. אין זה פחות מן העכו"ם. אבל
פסול מדבריהם - נאמן לעדות אשה.

יח. בא עד אחד והעיד שמת בעלה, והתירוה
להנשא על פיו, ואחר כך בא אחר והכחיש את
הראשון ואמר 'לא מת' - הרי זו לא תצא מהתרה
ותנשא; שעד אחד נאמן בעדות אשה כשני עדים
בשאר עדיות, ואין דבריו של אחד במקום שנים.

יט. באו שניהם באחד, זה אומר 'מת' וזה אומר
'לא מת', אשה אומרת 'מת' ואשה אומרת 'לא מת'
- הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - תצא, מפני שהיא
ספק. ואם נשאת לעד שהעיד לה, והיא אומרת 'ברי
לי שמת' - הרי זו לא תצא. באו שנים ואמרו 'לא
מת' - אף על פי שנשאת תצא.

כ. כמה דברים אמורים? בשהיה העד אחד שנשאת
על פיו כמו השנים שבאו והכחישו אותו, כגון
שנשאת על פי איש ובאו שנים ואמרו 'לא מת', או
שנשאת על פי אשה או על פי עצמה ובאו שתי
נשים או שני פסולין של דבריהן ואמרו 'לא מת';
אבל עד כשר אומר 'מת' ונשים רבות אומרות 'לא
מת', או פסולין אומרים 'לא מת' - הרי זה כמחצה
על מחצה, ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת
'יודאי מת' - הרי זו לא תצא.

כא. אשה אומרת 'מת' או היא שאמרה 'מת בעלי',
ואחר כך בא עד כשר ואמר 'לא מת' - הרי זו לא
תנשא, ואם נשאת - תצא.

כב. אשה אומרת 'לא מת' ושתי נשים אומרות 'מת'
- הרי זו תנשא. וכן אם אמרו עשר נשים 'לא מת'
ואחת עשרה אומרות 'מת' - הרי זו תנשא. שאין
אומרים שנים כמאה אלא בעדים פשרים, אבל
בפסולין - הלך אחר הרב, בין להקל בין להחמיר.

אומר: זו אשתי וזה עבדי, וזה אומר: זו אשתי וזה
עבדי, והאשה אומרת: שניהן עבדי - הרי היא
מתה לכל. ואף על פי ששניהן החזיקוה באשת
איש, הואיל וכל אחד מהן העיד לעצמו, אינן
נאמנים.

יא. שליח קבלה שהוציא גט מתחת ידו, והבעל
אומר: מזיף הוא - יתקיים בחותמיו או בעדי
מסירה, כמו שבארנו. אמר הבעל: לפקדון נתתיו
לו, והשליח אומר: לגרושין נתנו לי - השליח
נאמן. וכן אם היה הגט יוצא מתחת ידי האשה,
והיא אומרת: שליח זה נתנו לי, והשליח אומר: בן
נתתיו לה ולגרושין נתנו לי, והבעל אומר: לא
נתתיו לו אלא לפקדון - השליח נאמן והיא
מגרשת.

יב. אבד הגט, אף על פי שהבעל אומר 'לגרושין
נתתיו לשליח' והשליח אומר 'נתתיו לה' - הרי זו
ספק מגרשת; שהרי החזקה אשת איש, ואין כאן
אלא עד אחד ובעל. ואפלו אמרה האשה: בפני
נתנו לו ולגרושין ונתנו השליח לי - הואיל והבעל
והשליח סוּעדין אותה, אפשר שתעז פניה, ושמא
לא נתגרשה.

יג. שליח קבלה שקבל גט לאשה ושלחו לה בפני
שני עדים, והגיע הגט לידה ונטלתו, והרי הגט
יוצא מתחת ידה, והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו
לה או שליח קבלה שלה או שלוחו של בעלה -
הרי זו מגרשת, כמו שבארנו.

יד. בא בעל וערער שלא כתבו, או שהוא גט בטל
- יתקיים בחותמיו, שהרי עדים מעידים שהגט
שנתנו לה יצא מתחת יד שלוהה שידו כידה; ואף
על פי שהיא אינה יודעת, הרי העדים ידעו. ואם
לא נתקיים - אינה מגרשת.

מזו. מי שהחזקה אשת איש, והלכה היא ובעלה
למדינת הים, ושלום בינו לבינה ושלום בעולם,
ובאה ואמרה: מת בעלי - נאמנת, ותנשא או
תתיבם. חזקה שאינה מקלקלת עצמה - ותאסר
עצמה על בעלה הראשון ועל זה, ותפסיד כתבתה
מזה ומזה, ולהיות בניה ממזרין - בדבר העשוי
להגלות לכל, ואי אפשר להכחיש ולא לטען טענה;
שאם הוא חי - סופו לבוא, או יודע שהוא חי. וכן
אם בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - תנשא על
פיו, שהדבר עשוי להגלות. אפלו עבד או אשה או
שפחה ועד מפי עד - מפי עבד, מפי שפחה, מפי

קסו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש ל' מנחם-אב - ספר נשים - הלכות גירושין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בביתו. (6) "והוא הדין אם אומרת שמת או נהרג רחוק מן המלחמה ... אפילו הלך שם סמוך למערכה לקנות שלל, נאמנת".

ג. לא החזקה מלחמה בעולם⁷, ובאה ואמרה: 34
מלחמה היתה במקום פלוני ומת במלחמה - לא 35
תנשא לבתולה, ואם נשאת - לא תצא. 36

(7) כלומר, לא ידוע על מלחמה בעולם.

ד. וכן האשה שאמרה: מת בעלי תחת המפלת⁸ - 37
אינה נאמנת. וכן אם היה שלוח⁹ נחשים ועקרבים, 38
ואמרה: נשכו נחש או עקרב ומת - אינה נאמנת, 39
שקרא תסמוך דעתה על רב אנשים שמתו כך 40
בנשיכה¹⁰. 41

(8) נפל הבית עליו, או שבאה רוח סערה והפילה כל בתי העיר, שמפולת הרי היא כמלחמה ואומרת כן על פי הדמיון. (9) כלומר, שנשלחו עליהם מן השמים. (10) וברור הדבר שאם אמרה מת על מטתו בביתו נאמנת בכל האופנים האלו, כמו שנאמנת בדיון מלחמה.

ה. אמרה: עשנו עלינו בית¹¹ או מערה, הוא מת 42
ואני נצלת - אינה נאמנת; כשם שנעשה לה גס כך 43
נעשה לו. היתה שנת רעבון ואמרה: מת בעלי - 44
אינה נאמנת¹²; מת וקברתיו - נאמנת¹³. 45

(11) הציתוהו באש ונתמלא עשן. (12) כי אפילו לא מת אומרת שמת, מתוך דמיונה וסמיכות דעתה, שבלי מזון לא יוכל לחיות ואף על פי שעזבתו חי. (13) כי ברעבון אינה בהולה כל כך לברוח, כי אין שם פחד חרב ואימת מוות, ובוודאי נתעסקה בו לקבור, אבל במלחמה אינה נאמנת לומר: מת וקברתיו, כי בהולה היא לברוח מפחד המלחמה, ואיך נתעסקה בו לקבור, ובוודאי היא מדמה והוזה הזייה בלבד.

ו. אמרה: נפלו עלינו עפוי¹⁴ או לסטים, הוא נהרג 46
ואני נצלת - נאמנת; שאין דרך לנהרג את הנשים¹⁴ 47
כדי שנאמר: כשם שנצלה היא כך נצל הוא. 48

(14) "אשה כלי זיינה עליה", אין הם הורגים אותה, שאינה בעלת מלחמה ומריבה כאיש, ומרחמים עליה. ובירושלמי אמרו: יכולה אשה להטמין את עצמה ולומר נכרייה אני ואין האיש יכול להטמין עצמו ולומר נכרי הוא".

ז. היה דבר בעולם ואמרה: מת בעלי - נאמנת. 49
שדבר פשוט בפי כל אדם, שפשנת הדבר זה חי וזה 50
מת, ואפשר ששמותו בדבר נערים חזקים וינצלו 51
הזקנים החולים, ולפי זה אין חוששין לה שקרא 52
סמכה דעתה על רב המתים. 53

ח. כבר אמרנו, שעד מפי עד כשר לעדות אשה. 54
במה דברים אמורים? לשמע מפי בן דעת שמת 55
פלוני, כגון עבד או שפחה¹⁵; אבל אם שמע מפי 56

כג. שני עדים אומרים 'מת' ושנים אומרים 'לא 1
מת' - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - תצא, מפני 2
שהיא ספק. ואם נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת 3
'כרי לי שמת' - הרי זו לא תצא. 4

כד. מי שיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה 5
'מת בעלי' - הרי זו תנשא על פי עצמה, כמו 6
שבארנו; וצרתה אסורה, שאין צרה מעידה 7
לחברתה. ואפלו נשאת זו תחלה - אין אומרים: אלו 8
לא מת בעלה לא היתה אסורת עצמה עליו; שקרא 9
משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו. 10
זאת אומרת 'מת בעלי', וצרתה מכחשת אותה 11
ואמרת 'לא מת' - הרי זו תנשא; כשם שאינה 12
מעידה לה להתירה, כך אינה יכולה להעיד לה 13
לאסרה. זאת אומרת 'מת' וצרתה אומרת 'נהרג' - 14
הואיל ושתיהן אומרות שאינו קיים, הרי אלו ינשאו. 15

יום שבת קודש ל' מנחם-אב ה'תשע"ה 16

פרק שלשה עשר 17

א. האשה שאמרה לבעלה: גרשתני בפני פלוני 18
ופלוני, ובאו אותן העדים והכחישוה, ואחר כך 19
הלכה היא ובעלה, ושלום בעולם², ובאה ואמרה: 20
מת בעלי - אינה נאמנת; שזו החזקה שקרנית, 21
ורוצה להשמיט מתחת בעלה. בא עד אחד והעיד 22
לה שמת בעלה - לא תנשא, שקרא היא שקרה 23
אותו³; ואם נשאת - לא תצא, שהרי יש לה עד. 24

(1) ביאר בו רבינו המשך דין נאמנות האשה לומר מת בעלה ופרטי דיני העדות העדים בענין זה, וטעם למה התירו אשת איש בעדות קלושה. (2) כלומר, אף על פי ששלום בעולם, וכל שכן כשמלחמה בעולם, שאינה נאמנת. (3) הואיל והוחזקה שקרנית והוברר הדבר שהיא שונאתו, יש לחוש שהיא ממשיכה להישמט ממנו בתחבולות שקר אפילו עד כדי שכירת עד שקר.

ב. וכן אם היתה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: מת 25
בעלי במלחמה - אינה נאמנת, ואף על פי שהיה 26
שלום בינו לבינה; (שקרא) תסמוך דעתה על דברים 27
שרבן למיתה ותאמר 'מת'. כגון שנהרגו הראשונים 28
והאחרונים שהיה בעלה באמצעו, שהרי היא 29
אומרת: מאחר שנהרגו אלו ואלו, נהרג הוא בכללן. 30
לפיכך אינה נאמנת, ואפלו אמרה 'מת במלחמה 31
וקברתיו'. אבל אם אמרה 'מת על משתו'⁴ - 32
נאמנת⁶. 33

(4) אף על פי שאינה מוחזקת שקרנית, הואיל והיא מדברת מתוך אומדן ודמיון מוטעה, או מחמת בהלה קברה אחר וסוברת שזה בעלה. (5) שלא במלחמה, אלא על מטתו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש ל' מנחם-אב - ספר נשים - הלכות גירושין קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 המאמר - הרי זה נאמן, ומשיאין על פיו.

31 מו. כָּבֵר הוֹדְעָנוּ, שֶׁהָעֵד שָׁאֵמַר 'שִׁמְעָתִי שְׁמַת
32 פְּלוֹנִי', אָפְלוּ שְׁמַע מֵאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְעָה מֵעֵבֶד - הָרִי זֶה
33 כָּשֶׁר לַעֲדוֹת אִשָּׁה, וּמְשִׁיאִין עַל פִּי²³. אָבָל אִם אָמַר
34 הָעֵד אוֹ הָאִשָּׁה אוֹ הָעֵבֶד: מֵת פְּלוֹנִי וְאֲנִי רֵאִיתִיו
35 שְׁמַת - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ: הֵיכָן רֵאִיתָ וּבִמָּה יָדַעְתָּ
36 שְׁמַת? אִם הָעֵד בִּדְבַר בְּרוּר - נֶאֱמָן, וְאִם הָעֵד
37 בְּדִבְרִים שָׂרָפִין לְמִיתָה²⁴ - אֵין מְשִׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ;
38 שְׁאִין מְעִידִין עַל הָאָדָם שְׁמַת אֲלֵא כְּשֶׁרְאוּהוּ שְׁמַת
39 וְרֵאִי וְאֵין בּוֹ סֶפֶק.

23) ואף על פי שאין אנו יודעים כיצד ידע האומר הראשון
שזה מת, הואיל ואי אפשר לנו לבודקו - שהרי אינו בפנינו
- אנו סומכים שבודאי ראהו מת ממש ומשיאים את אשתו.
24) ומיעוטם לחיים, וייתכן שגם זה נמלט והוא חי.

40 מו. כִּיצַד? רְאוּהוּ שֶׁנִּפְלַל לָיִם, אָפְלוּ טֹבַע בֵּינָם הַגָּדוֹל
41 - אֵין מְעִידִין עָלָיו שְׁמַת, שְׁמָא יֵצֵא בְּמָקוֹם אַחֵר.
42 וְאִם נִפְלַל לָמִים מְקַבְּצִים, כְּגוֹן בּוֹר אוֹ מְעָרָה,
43 שֶׁנּוֹמַד וְרוֹאֶה כָּל סִבְיָיו²⁵, וְשָׁהָה כְּדִי שֶׁתֵּצֵא
44 נִפְשׁוֹ²⁶ וְלֹא עָלָה - מְעִידִין עָלָיו שְׁמַת, וּמְשִׁיאִין אֶת
45 אִשְׁתּוֹ. וְכֵן אִם הִשְׁלִיכוּהוּ בֵּינָם, וְהִשְׁלִיכוּ מְצוּדָה²⁷
46 אַחֲרָיו וְהִעֲלוּ מִמֶּנּוּ אֶבֶר²⁸ שְׂאִי אֶפְשֶׁר שֶׁיִּשְׁטֹל מִן
47 הַחַי וְיִחְיֶה - הָרִי זֶה מְעִידִין עָלָיו שְׁמַת, וּמְשִׁיאִין
48 אֶת אִשְׁתּוֹ²⁹.

25) "מים שיש להם סוף - אשתו מותרת ושאין להם סוף
אשתו אסורה". (26) והוא כשלוש שעות. (27) רשת.
28) והכירו על ידי סימן מובהק שאבר זה של המושלך הוא.
29) וכתבו הרמב"ן והרשב"א שאינה מותרת אלא לאחר
שנים עשר חודש.

49 יו. רְאוּהוּ שֶׁנִּפְלַל לִגְבִּי³⁰ אֲרִיּוֹת וְנִמְרִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן -
50 אֵין מְעִידִין עָלָיו, אֶפְשֶׁר שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּהוּ. נִפְלַל
51 לַחֲפִירַת נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים³¹, אוֹ לַתּוֹף כְּכֶשֶׁן הָאֵשׁ,
52 אוֹ לַתּוֹף יוֹרֶה רוֹתַחַת מְלֵאָה יֵין אוֹ שֶׁמֶן³², אוֹ
53 שֶׁשָּׁחַטוּ בּוֹ שְׁנֵי סִימָנֵי³³ אוֹ רֶכֶן, אָפְלוּ עֵמֶד וּבִרְחָה
54 - מְעִידִין עָלָיו שְׁמַת, שְׁוֹדָאִי סוֹפּוֹ לְמוֹת. וְכֵן כָּל
55 כִּיּוֹצֵא בֵּהֶן מְדַבְּרִים שְׂאִי אֶפְשֶׁר שֶׁיִּחְיֶה, אֲלֵא יָמוּת
56 מִיָּד בְּזִמְנָן קְרוֹב - הָרִי אֵלוֹ מְעִידִין עָלָיו.

30) מאורת חיות. (31) על ידי שדוחקם בנפילתו כשעומד
עליהם מזיקים אותו. (32) והוא הדין ליוורה של מים
רותחים, העומדת על האש. (33) הקנה והוושט.

57 יח. רְאוּהוּ צְלוּב³⁴ וְהָעוֹף אוֹכֵל בּוֹ, אֵף עַל פִּי
58 שֶׁדָּקְרוּהוּ אוֹ יָרוּ בּוֹ חֲצִים - אֵינוֹ מְעִיד עָלָיו שְׁמַת.
59 וְאִם רָאוּ הָעוֹף אוֹכֵל בְּמָקוֹם שֶׁהִנָּפֵשׁ יוֹצֵאָה
60 בְּנִטְלָתוֹ, כְּגוֹן מִחוּ אוֹ לְבוֹ אוֹ בְּנֵי מַעְיֹ - הָרִי זֶה
61 מְעִיד עָלָיו שְׁמַת.

(34) תלוי.

1 שוטה או מפי קטן - אינו מעיד, ואין סומכין על
2 דבריהם.

(15) והם בני דעת.

3 מ. שְׁמַע מִן הַתִּינוּקוֹת שֶׁהֵן אוֹמְרִין: עֲכָשִׁיו בָּאֵנוּ
4 מִהֶסֶד פְּלוֹנִי, כֶּף וְכָן סִפְדָּנִין הָיוּ שָׁם, וּפְלוֹנִי
5 הִחֲכַם, וּפְלוֹנִי עָלָה אַחֵר מִשְׁתּוֹ, כֶּף וְכָן עָשׂוּ
6 בְּמִשְׁתּוֹ - הָרִי זֶה מְעִיד מִפִּיהֶן עַל פִּי הַדְּבָרִים
7 הָאֵלּוּ¹⁶ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, וּמְשִׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ.

(16) שאין כאן עדות סתם, שאינם נאמנים עליה, אלא סיפור
דברים מעסקי מיתתו שרק עכשיו ראו אותם.

8 י. וְשֶׁרָאֵל שָׁאֵמַר: הִרְגֵּיתִי אֶת פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה תִּנְשֵׂא
9 עַל פִּי; שְׁאִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוֹ רָשָׁע¹⁷, וְהָרִי הָעֵד
10 שְׁמַת¹⁸.

(17) להאמין לו שהוא בעצמו הרגו, שהרי קרוב הוא לעצמו
וקרוב פסול לעדות, כי אילו היה נאמן לעצמו הרי נעשה
רשע (שרצח את הנפש) וממילא אינו נאמן לעדות אשה,
שהתורה אמרה: אל תשת ירך עם רשע להיות עד".
(18) ו"פלגינן דיבוריה", כלומר "מחלקים דיבורו" ומפרשים,
שהיה עם הרוצחים והוא לא הרגו, נמצא נאמן הוא
להשיאה ואינו נאמן על עצמו שהוא הרגו.

11 יא. כָּבֵר אֲמַרְנוּ, שֶׁהַעֲבוּ"ם שֶׁהִסִּיחַ לְפִי תָמוּ -
12 מְשִׁיאִין עַל פִּיו. כִּיצַד? הִיָּה עֲבוּ"ם מְסִיחַ וְאָמַר:
13 אוֹי לְפְלוֹנִי שְׁמַת, כְּמָה הִיָּה נָאָה וּבְמָה טוֹכָה עָשָׂה
14 עִמִּי; אוֹ שֶׁהִיָּה מְסִיחַ וְאָמַר: כְּשֶׁהִיָּיתִי בָּא בְּדֶרֶךְ
15 נִפְלַל פְּלוֹנִי שֶׁהִיָּה מְהִלָּךְ עִמָּנוּ וְמָת, וְתִמְהַנֵּי לְדָבָר
16 זֶה כִּיצַד מֵת פְּתָאָם; וְכִיּוֹצֵא בְּדִבְרִים הָאֵלּוּ שֶׁהֵן
17 מְרִאִין שְׁאִין כּוֹנְתוֹ לְהָעֵד - הָרִי זֶה נֶאֱמָן¹⁹.

(19) אבל אם נתכוון להעיד אינו נאמן וכל שכן אם נתכוון
להתירה להינשא - שאינו נאמן.

18 יב. וְשֶׁרָאֵל שֶׁשָּׁמַע מֵעֲבוּ"ם הַמְּסִיחַ לְפִי תָמוּ -
19 מְעִיד שֶׁשָּׁמַע מִמֶּנּוּ, וְתִנְשֵׂא עַל פִּיו. בְּמָה דְּבָרִים
20 אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הִיָּתָה שָׁם אֲמִתְלָא²⁰; אָבָל אִם הִיָּתָה
21 שָׁם אֲמִתְלָא בְּשִׁיחַת הַעֲבוּ"ם שְׁמָא לֹא יִתְפּוֹן אֲלֵא
22 לְדָבָר אַחֵר, כְּמוֹ שָׁאֵמַר לְאַחַד: עָשָׂה לִי כֶּף וְכָן,
23 שֶׁלֹּא אֶהְרַג אוֹתָךְ בְּדֶרֶךְ שֶׁהִרְגֵּיתִי פְּלוֹנִי - אֵין זֶה
24 מְסִיחַ לְפִי תָמוּ²¹, שֶׁכּוֹנְתוֹ לְהִטִּיל אִימָה עַל זֶה.

(20) תואנה, הנמקה למראית עין. (21) להאמינו על הריגת
אותו פלוני ולהשיא אשתו.

25 יג. וְכֵן אִם שָׁמַע מֵעֲרֵכָאוֹת²² שֶׁל עֲבוּ"ם שָׁאֵמְרוּ:
26 הִרְגָנוּ פְּלוֹנִי - אֵינָם נֶאֱמָנִין, שֶׁהֵן מְחִזְקִין יְדֵי עֲצָמָן
27 בְּכֹזֶב כְּדִי לְהִטִּיל אִימָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּדִבְרִים אֵלּוּ.

(22) בתי משפט.

28 יד. עֲבוּ"ם שֶׁהִסִּיחַ לְפִי תָמוּ תַּחֲלָה, אֵף עַל פִּי
29 שֶׁשָּׁאֵלוּ אוֹתוֹ אַחֵר כֶּף וּבְדָקוּהוּ עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ כָּל

קסח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש ל' מנחם-אב - ספר נשים - הלכות גירושין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כג. ראו אחד עומד מרחוק, ואמר⁴⁹ שהוא פלוני בן פלוני, או פלוני ממקום פלוני, והרי נשכו נחש והרי הוא מת, והלכו ומצאוהו שנשנתה ולא הפירוהו - הרי אלו משיאין את אשתו⁵⁰.

(49) על עצמו הוא אומר. (50) שאפשר שנשכו בפנים ונתפח שנשתנה צורתו.

כד. בא אחד ואמר: אפרו לי בית דין או אנשים: כשתלך למקום פלוני, אומר להם שמת יצחק בן מיכאל; ובא השליח ואמר לנו, והשליח אינו יודע מי הוא זה, הואיל ואנו יודעים פלוני הידוע בשם זה - הרי אשתו מתה, ואין אומרים שמת יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת⁵¹.

(51) הואיל ולא הוחזקו באותו מקום שניים בשם זה, ואפילו הוחזקו, אם אחד מהם חי - משיאים את אשתו של השני. אבל אם הוחזקו ואין ידוע בכל אחד מהם אם הוא חי או מת, לא תינשא אשתו של אחד מהם עד שיתברר מי הוא המת.

כה. יצא עפ"ם וישאל מעמנו למקום אחר, ובא העפ"ם והסיח לפי תמו ואמר: איש שיצא עמי מכאן מת - משיאין את אשתו, ואף על פי שאין העפ"ם יודע אותו האיש. והוא, שיאמר⁵² 'קברתי'.

(52) הואיל ואינו מכירו וגם לא נקב בשמו אינו נאמן עד שיאמר "קברתי", כי חוששים שמא הוא אומר על פי אומדן וסמיכות דעתו בלבד, אבל כשמכירו ובקי בשמו, כל שאמר מת נאמן ואפילו כשלא יאמר "קברתי".

כו. וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד ממקום למקום, והן אסורין בקולר או נושאים גמלים⁵³ וכיצא בדברים אלו, והסיח העפ"ם לפי תמו ואמר, שעשרה אנשים שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני והם נושאים בן וכך מתו כלם⁵⁴ וקברנום⁵⁵ - משיאין את נשותיהם⁵⁶.

(53) כלומר: אסורים בקולר שהם שלשלאות של ברזל, או שאסורים בחבלים כבדים, שמושכים בהם גמלים. (54) הרי שלושה סימנים: מניין האנשים, וסימון יציאתם ממקום פלוני למקום פלוני (וידענו בהם שכך הוא) וגם סימן הקולר שבצוואריהם, שאם לא כן, יש לחוש שמא אלה או מקצת מהם הלכו ונפרדו בדרך, ואחרים באו במקומם. (55) הואיל ואין הגוי מכיר את האנשים צריך הוא לומר: "קברנום". (56) "מעשה בשישים בני אדם שהיו מהלכים לכרכום ביתר (כשבאה ביתר במצור) ובא גוי ואמר חבל על שישים בני אדם שהיו מהלכים בדרך ביתר, שמתו וקברתם והשיאו את נשותיהם".

כז. ישראל שאמר: מת איש יהודי עמנו במקום פלוני, בן וכך צורתו וכך היו סימניו - אין אומרים

יט. עד אחד אומר: ראיתי שמת במלחמה או במפלגה, או שטבע בים הגדול ומת³⁵, וכיצא בדברים אלו שרפן למיתה: אם אומר 'קברתי' - נאמן, ותנשא על פיו³⁶; ואם לא אומר 'קברתי' - לא תנשא, ואם נשאת - לא תצא.

(35) ששהה שם כדי שתצא נפשו ולא עלה. (36) ואף על פי שאשה אינה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה וקברתיו, יש לחלק ביניהם, כי האשה מתוך צער גופה וחשקה להינשא עלולה לשקר ולומר קברתיו, או שקברה אדם אחר וסוברת שזהו בעלה, ואומרת בדומה, אבל עד המעיד למה יעיד שקר, ואין דמיונו מטעהו כל כך.

כ. וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה בים או במים שאין להם סוף ולא עלה³⁷, ואבד זכרו ונשתפח שמו - הרי זו לא תנשא על עדות זו, כמו שבארנו³⁸; ואם נשאת - לא תצא. ואפלו היה העפ"ם שהסיח לפי תמו ואמר 'טבע פלוני בים', ונשאת על פיו - הרי זו לא תצא. וחכם שהורה להשיאה לכתחלה - מנדין אותו³⁹.

(37) ששהה עליו שיעור כדי שתצא נפשו. (38) ואפילו אם שניים מעידים כך הרי זו לא תינשא, הואיל ואינם מעידים אלא על הטביעה ולא על המיתה. (39) ואם הודה שטעה - אף על פי שכבר נישאת על פיו אין מנדין אותו.

כא. מצאוהו הרוג או מת: אם פדחתו⁴⁰ וחטמו ופרצוף פניו קימין, והפירוהו בהן שהוא פלוני - מעידין עליו⁴¹; ואם נטל אחד מאלו, אף על פי שיש להם סימנים בגופו ובכליו⁴², ואפלו שוקמא⁴³ - אין מעידין עליו, שמא אחר הוא. במה דברים אמורים⁴⁴? בשראוהו בתוך שלשה ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו; אבל אחר שלשה - אין מעידין עליו, מפני שפרצוף פניו משתנה.

(40) מצחו. (41) שכן כתוב: "הכרת פניהם ענתה בס", הרי שאין עדות בשאר הגוף אלא בהכרת פנים. (42) בגדיו. (43) יבלת, שהיא סימן מובהק במקצת. (44) שמעידים על פרצוף פניו וחוטמו.

כב. טבע בים והשליכו הים ליפשה אפלו אחר כמה ימים⁴⁵, אם הפירו פניו וחטמו - מעידין עליו, שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרבה⁴⁶. ואם שהה ביפשה אחר שהשלך מן הים שתיים עשרה שעות ונתפח⁴⁷ - אין מעידין עליו, שהרי נשתנה. כשמסתכלין בצורתו כדי להפירו להעיד עליו⁴⁸ - בודקין אותו ורואין אותו אפלו בליילה לאור הנר או לאור הלכנה.

(45) לטביעתו. (46) שהמים צומתים צורת הפנים ואין מניחים אותם לנפוח ולהשתנות. (47) נפחו פניו. (48) כשמת או נהרג.

הַמְּוֹרָה⁶⁴ בַּעֲדוֹת אִשָּׁה⁶⁵ או עֶבֶד או שִׁפְחָה או
 עֶבֶד⁶⁶ הַמְּסִיחַ לְפִי תִּמּוֹ, וְעַד מִפִּי עַד, וּמִפִּי הַכֶּתֶב,
 וּבִלֹּא דְרִישָׁה וְחֻקִּיהָ כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה
 תּוֹרָה עַל הַעֲדַת שְׁנֵי עֲדִים וּשְׂאֵר מִשְׁפָּטֵי הַעֲדוֹת⁶⁷
 אֲלֵא בְּדִבְרֵי שְׂאִין אֹתָהּ יָכוֹל לַעֲמֹד עַל בְּרִי⁶⁸ אֲלֵא
 מִפִּי הָעֲדִים וּבַעֲדוֹתָן, כְּגוֹן שֶׁהָעִידוּ שֶׁזֶה הָרֶג אֶת
 זֶה⁶⁹ או הָלֹוּ אֶת זֶה; אֲבָל דָּבָר שֶׁאִפְשָׁר לַעֲמֹד עַל
 בְּרִי שֶׁלֹּא מִפִּי הָעֵד הִזָּה, וְאִין הָעֵד יָכוֹל לְהִשְׁמֵט
 אִם אֵין הַדָּבָר אֲמֵת, כְּגוֹן זֶה שֶׁהָעֵיד שְׁמַת פְּלוֹנִי⁷⁰
 - לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עָלָיו, שֶׁדָּבָר רְחוּק הוּא שִׁיעִיד
 בּוֹ הָעֵד בְּשִׁקְרָה⁷¹. לְפִיכָךְ הִקְלֹו חֻכְמִים בְּדָבָר זֶה
 וְהֶאֱמִינוּ בּוֹ עַד אֶחָד, מִפִּי שִׁפְחָה וּמִן הַכֶּתֶב וּבִלֹּא
 דְרִישָׁה וְחֻקִּיהָ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁאַרְנָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
 עֲגוּנוֹת⁷².

(64) איסור ערווה שהוא חמור ועונשו מיתת בית דין.
 (65) שאשה נאמנת בעדות זו. (66) כגון דרישה וחקירה.
 (67) = בירורו. (68) שלולא העדאתם לא היינו יודעים אף
 פעם אם זהו הרוצח. (69) שאם יבוא חי לפנינו - יתגלה
 שקרו. (70) כאמרם ז"ל: "דבר העשוי להיגלות אין אנשים
 משקרים בו". (71) שלא תאמר מה ראו חכמים על ככה
 להקל בדבר, בעוד שבהרבה מקומות החמירו בדבר שהוחזק
 בו איסור לא להאמין עד אחד אפילו בדבר העשוי להיגלות,
 כגון חתיכת חלב מונחת לפנינו ובא עד אחד ואמר זה שומן
 ולא חלב - אינו נאמן, לפיכך מנמק רבנו, שמשום התרת
 עגונה ראו חכמים להקל בזה.

סליקו הלכות גרושין

בְּאֵמֶד הַדַּעַת פְּלוֹנִי הוּא, עַד שִׁיעִיד הָעֵד שֶׁהוּא
 פְּלוֹנִי וְיִזְכִּיר שְׁמוֹ וְשֵׁם עִירוֹ. אֲבָל אִם אָמַר: אֶחָד
 יָצָא עִמָּנוּ מִעִיר פְּלוֹנִית וְמֵת⁵⁷ - מִחֲפָשִׁין בְּאוֹתָהּ
 הָעִיר, אִם לֹא יָצָא מִשָּׁם אֲלֵא הוּא - תִּנְשָׂא אִשְׁתָּה⁵⁸.

(57) ולא הזכיר שמו כלל. (58) "והוא הדין בגוי מסיח לפי תומו".

כח. מִצָּאוּ כְּתוּב בְּשִׁטָּה⁵⁹: מֵת אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי
 או נִהְרַג פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, וְנוֹדַע שֶׁזֶה כָּתֵב יִשְׂרָאֵל -
 הָרִי זֶה תִּנְשָׂא אִשְׁתָּה⁶⁰. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק, וּבְדָקוֹ
 אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ שְׁבוּדָקִין לְגִטִּין וְנִמְצְאָת דַּעַתוֹ מְכֻוֶּנֶת,
 וְכָתֵב שְׁמַת פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי - סוּמְכִין עַל כְּתִיבָתוֹ
 וְתִנְשָׂא. וְאִין בּוֹדְקִין עֲדִי אִשָּׁה בְּדְרִישָׁה⁶¹ וְחֻקִּיהָ⁶².
 שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֻכְמִים בְּדָבָר לְהַחֲמִיר אֲלֵא לְהַקְלִי⁶³,
 מִשּׁוֹם הַתֵּרַת עֲגוּנָה.¹²

(59) שהיה כתוב וחתום, אבל בלא חתימה אין הכתב מועיל.
 (60) אף על פי שאין עדות מתקבלת מן הכתב, שהתורה
 אמרה "על פי שניים עדים" - "מפיהם ולא מפי כתבם" -
 בעדות אשה הקילו, כשם שהתירו בעד מפי עד. וכל זה
 כשכתבו ישראל, אבל כתבו גוי - לא תינשא, שלא הוכשר
 גוי אלא במסיח לפי תומו. (61) בדיקות העדים לראות אם
 דבריהם מכוונים, שמדקדקים עליהם שתיים ושלוש פעמים
 לראות אם אין סתירות בדבריהם. (62) כיוון הזמן
 והמקום, באיזה יום ובאיזה שעה וכו'. (63) "וכל המחמיר
 ודורש וחוקר בדברים אלו לא יפה הוא עושה ואין דעת
 חכמים נוחה הימנו". אבל במקום שיש לחוש לערמה צריך
 לדרוש ולחקור.

כט. אֵל יִקְשֶׁה בְּעֵינָיו שֶׁהִתִּירוּ חֻכְמִים הָעֲרֻה¹³

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד ל' מנחם-אב ה'תשע"ה

יום ראשון כ"ד מנחם-אב ה'תשע"ה

מצות עשה קט.

שְׁכַל-הַמִּתְעַטֵּף בְּטִלִית חִיב לַעֲשׂוֹת צִיצִית, או שְׁכַל-מִי
 שֵׁשׁ לוֹ בֵּית חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה — אֲלֵא כּוֹנְנֵי בִּכָּךְ
 לְדִין טְבִילָה שֶׁאֵינוּ נִצְטוּיֵנוּ שְׁכַל-הַרוֹצֵחַ לְהַשְׁתֵּר
 מִשְׁמַתָּאוֹ לֹא יִכְנֶן דָּבָר זֶה אֲלֵא בְּטְבִילָה בְּמִים, וְאִזּוֹ
 יִטְהַר. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אחרי מות): "וְרַחֵץ בְּמִים,
 יָכוֹל גְּזֵרַת מֶלֶךְ (הקדוש ברוך הוא, ללא טעם) תִּלְמֹד
 לוֹמַר: וְאַחֵר יָבֵא אֶל הַמִּתְנַהֵּה — מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה". הָרִיָּהוּ
 רוֹמֵז לְכָל הַזֶּה שֶׁבִּאֲרָתִי לָךְ: שֶׁזֶה דִּין בְּלִבָּד לְמִי
 שְׁרוּצָה לְהַשְׁתֵּר שִׁיעֲשֶׂה-כָּךְ — וְדִין זֶה הוּא הַמִּצְוָה;
 אֲבָל לֹא שֶׁנִּחְיָבָהּ טְבִילָה דְּקָא, אֲלֵא הַרוֹצֵחַ לְהִשְׁתֵּר
 בְּטְמֵאָתוֹ וְלֹא יִכְנֶס לַמִּתְנַהֵּה שְׂכִינָה (מעורת ישראל שבבית
 המקדש ולפנים) אִיזָה זְמַן — רָשָׁא. וּכְכֵךְ בָּאָר סִפְרָא

הַמִּצְוָה הַקָּטָן — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְטָבּוֹל בְּמִי
 מִקְוֶה וְאִזּוֹ נִטְהַר מִכָּל-מִין מִמִּינֵי הַטְּמֵאָה שֶׁנִּטְמָאנוּ בּוֹ,
 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְרַחֵץ בְּמִים אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ" (ויקרא
 טו, טז), וְכֵן בְּכַבְלָה (ספרא פרשת מצורע): "מִים שְׁכַל-
 בְּשָׂרוֹ עוֹלָה בָּהֶם וְהוּא שְׁעוֹר מִקְוֶה", אֲלֵא אִם הָיוּ מִים
 נוֹבְעִים (ממעין), שְׁלֵקֶם אֵין שְׁעוֹר, כִּמּוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת
 מִצְוָה זוֹ (הלכות מקוואות). וּמִתְנַאֲיָה, שֶׁהִזָּב בְּלִבָּד יִהְיֶה
 הַמִּים שִׁיטְהַר בָּהֶם נוֹבְעִים, כִּמּוֹ שֶׁאָמַר בּוֹ הַכְּתוּב:
 "בְּמִים חַיִּים" (שם, יג). וְאִין הַכְּנָה בְּאִמְרָנוּ שֶׁהִטְבִּילָה
 מִצְוָה עֲשֵׂה, שְׁכַל-טְמֵא חֵיב לְטָבּוֹל בְּהִקְרַת, כְּדֶרֶךְ

- 1 הָאֵמֶת ("ספר התורה") שֶׁכֹּל-מִי שֶׁנִּטְמָא וְטָבֵל שֶׁהוּא
 2 טָהוֹר, אֵלָא שְׂאִין טְהָרְתּוֹ שְׁלֵמָה עַד שֶׁיַּעֲרִיב שְׁמִשׁוֹ
 3 (שֶׁתִּשְׁקַע הַשֶּׁמֶשׁ בְּיוֹם הַטְּבִילָה). וְכֵן בָּא גַם בְּפִרְוֹשׁ
 4 הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁצָּרִיף לְטָבֵל וְגוֹפּוֹ עָרוֹם נוֹגֵעַ בְּשִׁטַּח הַמַּיִם.
 5 אָמְרוּ (עִירוּבִין ד:): "כָּל-בָּשָׂרוֹ — שְׁלֵא יִהְיֶה דְּכָר חוֹצֵץ
 6 בֵּינֵנוּ וּבֵין הַמַּיִם". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁמִּצְוָה זוֹ — וְהִיא
 7 מִצְוַת טְבִילָה — כּוֹלֶלֶת דִּינֵי הַמִּקְוָה וְדִינֵי הַחֲצִיצָה
 8 וְדִינֵי טָבִיל יוֹם (זֶה שֶׁטָּבֵל וְעִידֵין לֹא הָעֵרִיב — שִׁקְעָה —
 9 שִׁמְשׁוֹ). וּמִצְוָה זוֹ מְבֹאֶרֶת בְּמִסְכַּת מְקוֹאוֹת וּבְמִסְכַּת
 10 טָבִיל יוֹם.
- 11 **יום שני כ"ה מנחם-אב ה'תשע"ה**
 12 **מצות עשה קט.**
 13 **הַמִּצְוָה הַק"ט נִדְפְּסָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן.**
- 14 **יום שלישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"ה**
 15 **מצות עשה קט.**
 16 **הַמִּצְוָה הַק"ט נִדְפְּסָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן.**
- 17 **יום רביעי כ"ז מנחם-אב ה'תשע"ה**
 18 **מצות עשה קט.**
 19 **הַמִּצְוָה הַק"ט נִדְפְּסָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן.**
- 20 **יום חמישי כ"ח מנחם-אב ה'תשע"ה**
 21 **מצות עשה קט. רלו.**
 22 **הַמִּצְוָה הַק"ט נִדְפְּסָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן.**
 23 **הַמִּצְוָה הַר"ז —** הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטַטְּנוּ לְדוֹן בְּדִין הַשּׁוֹר,
 24 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-יִגַּח שׁוֹר וְגו'" (שְׁמוֹת כ"א, כח),
 25 "וְכִי-יִגּוֹף שׁוֹר-אִישׁ אֶת-שׁוֹר יָעָהוּ" (שִׁם, לח). וְכָבֵד
 26 נִתְבָּאֵרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּשֵׁשֶׁת הַפְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים
 27 מ(בבא) קמא.
- 28 **יום שישי כ"ט מנחם-אב ה'תשע"ה**
 29 **מצות עשה רמ.**
 30 **הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מְאֲתִים וְאַרְבָּעִים —** הַצּוּרִי
 31 שֶׁנִּצְטַטְּנוּ בְּדִין הַהֶבְעֵר (שְׁבִיעֵרוֹ בַּחֲמוּתִיו, וְחִזְקוֹ שְׁדוֹת
 32 אַחֲרֵים), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי יִבְעַר-אִישׁ שְׂדֵה אוֹ-
 33 כָּרֶם וְגו'" (שְׁמוֹת כ"ב, ד). וְכָבֵד נִתְבָּאֵרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה
 34 בְּכָללֹתוֹ בְּפָרֶק ב' וּפָרֶק ו' מ(בבא) קמא וּפָרֶק ה' מְגִשִּׁין.
- 35 **יום שבת קודש ל' מנחם-אב ה'תשע"ה**
 36 **מצות עשה רלח.**
 37 **הַמִּצְוָה הַר"ח —** הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטַטְּנוּ לְדוֹן בְּדִין הַבּוֹר,
 38 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר" (שְׁמוֹת כ"א, לג).
 39 וְכָבֵד נִתְבָּאֵרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּפָרֶק ג' וּפָרֶק ה' מ(בבא) קמא.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אלול, תשי"ט
 ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים
 מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאדר"ח אלול, עם הפ"נ שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק
 מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע.

ונעם לי לקרות בו שמקוה לעשות התועדות ביום שנתלו בו שני המאורות הגדולים הוא ח"י
 אלול.

ויהי רצון שכאו"א ימלא תפקידו במילוי רצונם הק' להפיץ המעינות חוצה, ותתחיל ההתחלה
 תיכף, שהרי מגלגלין זכות ליומין זכאין הם ימי חדש אלול, וכמבואר המשל מרבנו הזקן יעו"ש (לקו"ת
 ראה לב, ב).

בברכה לבשו"ט ולכחו"ט,

מ. שניאורסאהן

ישעיה ז יט"ב

יט ויגזר עלימין ורעב ויאכל עלשמאול ולא שבעו איש בשרזרעו יאכלו: כ מנשה אתאפרים ואפרים אתמנשה יחדו המה עליהודה בכלזאת לאשב אפו ועוד ידו נטויה: (ס)

ישעיה י א"ז

א הוי החקקים חקקי־און ומכתבים עמל כתבו: ב להטות מדין דלים ולגזל משפט עניי להיות אלמנות שללם ואת־תומים יבזו: ג ומה־תעשו ליום פקדה ולשואה ממרחק תבוא עלימי תנוסו לעזרה ואנה תעזבו כבודכם: ד בלתי כרע תחת אפיר ותחת הרוגים יפלו בכלזאת לאשב אפו ועוד ידו נטויה: (פ) ה הוי אשור שבת אפי ומטה־הוא בידם זעמי: ו בגוי חנף אשלחנו ועלעם עברתי אצוננו לשלל שלל ולכז בן (ולשימו) ולשומו מרמס פחמך חוצות: ז והוא לא־כן ידמה ולבבו לא־כן יחשב פי להשמיד בלבבו ולהכרית גוים לא מעט:

רש"י

בגולה: (ד) בלתי כרע תחת אסיר. במקום אשר לא כרע ולא יבין אחד מכם שלא היה שם כריעת המרבץ שם באותו המקום תהיו אסורים כלומר חוץ מארצכם תאסרו וכן תירגם יונתן בר מן ארעכון אסירין תתאסרון: תחת. מקום כמו שבו איש תחתיו (שמות טז): ותחת הרוגים יפלו. ובאותו מקום יפלו הרוגים: (ה) הוי. כי עשיתי את אשור שבת אפי לדרות בו את עמי: ומטה הוא. זעמי. בידם של בני אשור: (ו) בגוי חנף. ישראל: (ז) והוא. סנחריב: לא כן ידמה. שהגזרה מאתי ואני שולחו, ידמה קווידייר בלע"ז: ולבבו לא כן יחשוב. ששלחתי על עסקי ממון לשלול ולבזו בז כי בלבבו להשמיד את הכל בגאותו:

מצודת ציון

(יט) ויגזר. ענינו חטיפה כי החוטף דבר מה גזרו וכתרו ממקומו: על ימין. בימין על במקום בי"ת כמו עמדתם על חרבכם (יחזקאל לג): (א) החוקקים. ענין כתיבה: (ג) פקודה. ענין זכרון כמו ותפקוד עלי עון האשה (ש"ב ג): ולשואה. ענין חושך כמו אמש שואה (איוב ל): על מי. כמו אל מי: ואנה. איה: כבודכם. כן יקרא העושר וכן עשה את כל הכבוד הזה (בראשית לא): (ד) בלתי. ענינו כמו לא: תחת. במקום, כמו שבו איש תחתיו (שמות יח): (ז) ידמה. מל' דמיון ומחשבה:

מצודת דוד

(יט) ויגזר. יחטוף במי שעומד בימין וישאר עדיין רעב ויאכל ממי שעומד בשמאל ולא ישבעו כי מעט ימצא בהם: איש. כל אחד יאכל בשר וזרעו מעקת רעבון: (כ) מנשה את אפרים. מנשה יבזו וישלול את אפרים: יחדו המה. שניהם יחד ילכו על יהודה לשלול שלל: ועוד ידו נטויה. להכות עוד: (א) הוי. יש להתאונן על החוקקים הם סופרי הדיינים על כי המה חוקקים און ר"ל כותבים דבר שאינו הגון וכשר: ומכתבים. הדיינים עצמם המצוים לסופריהם לכתוב המה יצו לכתוב דברי עמל: (ב) להטות. מכתבם יהיה סיבה להטות את הדלים מן הדין הראוי להם: ולגזול. להעביר משפט

האמת מן עניים: להיות. ע"ז תהיינה האלמנות שללם, רצה לומר הרי כאילו הם בוזים ושוללים את האלמנות והיתומים: (ג) ומה תעשו. כאומר אם אין כח ביד האלמנות והיתומים אבל מה תשיבו למקום ב"ה בעת יפקוד עליכם העון הזה: ולשואה. לעת תבוא עליכם החושך ממרחק וזהו מלך אשור: לעזרה. לעזור לכם: ואנה תעזבו. כשתלכו בגולה איה תעזבו ההון אשר אספתם בגזל הלא לא ישאר לא בן ולא בת: (ד) בלתי כרע. במקום אשר לא כרע כריעת המרבץ שם באותו המקום יהיה אסיר, רצה לומר חוץ מארצכם תאסרו: ותחת. ובאותו מקום יפלו הרוגים: ועוד ידו נטויה. להכות בהם בהיותם בארץ אויביהם: (ה) הוי אשור וכו'. יש להתאונן על כי אשור יהיה השבט לעשות בהם אפי להכות ולדרות אותם: ומטה. הזעם מה שאני זועם על ישראל הוא ביד אשור למטה כי ע"ז יכה בהם כרצונו: (ו) בגוי חנף. הם ישראל המחניפים ליצרם למלאות שאלתו ופתויו: עברתי. מה שאני מלא עליו עברה וזעם: ולשומו מרמס. לרמסו ברגל כטיט המושלך בחוצות: (ז) והוא. אבל סנחריב מלך אשור לא ידמה כן כמו שהיא שגזרה היא מלפני: ולבבו וכו'. כפל הדבר במ"ש: כי להשמיד בלבבו. כי חושב בלבבו להשמיד הכל ואף ירושלים כאילו נעשה הנצחון בכח זרועו: ולהכרית. חושב להכרית הכל לבל ישאיר אף מעט:

משלי טז כז-לג

כז אִישׁ בְּלִיעַל כָּרָה רָעָה וְעַל־שִׁפְתָיו שִׁפְתָּיו בָּאֵשׁ צָרְבָתָהּ: כח אִישׁ תְּהַפְּכוֹת יִשְׁלַח מִדֹּון וְנִרְגָן מִפְּרִיד אֱלוֹף: כט אִישׁ חָמֶס יִפְתֶּה רָעָהוּ וְהוֹלִיכֹה בְּדֶרֶךְ לֹא־טוֹב: ל עֵצָה עֵינָיו לַחֲשֹׁב תְּהַפְּכוֹת קִרְץ שִׁפְתָּיו בָּלָה רָעָה: לא עֲמֶרֶת תִּפְאָרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמְצָא: לב טוֹב אֶרֶץ אֲפִים מִגִּבּוֹר וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מִלֶּכֶד עִיר: לג בַּחֵיק יוֹטֵל אֶת־הַגּוֹרֵל וּמִיָּהוּהָ כָּל־מִשְׁפָּטָיו:

משלי יז א-ג

א טוֹב פֶּת חֲרָבָה וְשִׁלּוּחַ־בָּה מִבֵּית מֶלֶךְ וּבְחִירִיב: ב עֲבַד־מִשְׁפָּיל יִמְשַׁל בֶּבֶן מִכֵּישׁ וּבִתּוֹךְ אֲחִים יִחַלֵּק נַחֲלָה: ג מִצָּרָף לִכְסָף וְכוֹר לְזָהָב וּבִחֵן לְפֹת יָהוּהָ:

רש"י

מעבירותיהן של ישראל: מבית מלך זבחי ריב. שהיו מקריבין זבחי ריב בביתו: (ב) עבד משכיל וגו'. על שהשכיל נ' לפסוע ג' פסיעות לכבודו של הקב"ה על' לגדולה ומשל בישראל שהובישו מעשיהם וחלק נחלתם לעיניהם, ד"א גר צדיק טוב מאזרח רשע ולע"ל יחלק שלל ונחלה בתוך ב"י שנאמר (יחזקאל יז) והיה השבט אשר גר הגר וגו': (ג) מצרף לכסף. כלי שצורפין בו כסף ועושין אותו מאפר מקלה על גבי חרס קרוי מצרף: וכור לזהב. כלי שצורפין בו את הזהב כלי שזוקקין בו את הזהב כמו קדירה שבורה קרויה כור: מצרף לכסף וכור לזהב. המצרף עשוי לצרוף כסף למלאכתו וכן הכור לזקק הזהב, אבל הלבבות הקב"ה זוקקין ובוחנו ויודע מחשבותן:

(כז) כורה רעה. בלבו חורש הרע: ועל שפתיו כאש צרבת. הרעה כאש שורפת על שפתיו עד שמוציאה בפיו וגומרה: כאש צרבת. שורפת כמו (יחזקאל כא) ונצרכו בה כל פנים: (כח) ונרגן מפריד אלוף. וע"י ריגונו ותרעומתו מפריד ממנו אלופו של עולם: (ל) עוצה עיניו. ל' קריצה וכן איעצה עליך עיני (תהלים לב): כלה רעה. כמו כי כלתה אליו הרעה וגומר וגורם לבא רעה לעולם: (לא) בדרך צדקה תמצא. ע"י הצדקה מאריכין ימיהם: (לב) ומושל ברוחו. כובש את יצרו: (לג) בחיק יוטל את הגורל. בינו לבין עצמו אדם מטיל גורל: ומה' כל משפטו. לברור. לכל אחד ואחד חלקו: (א) טוב פת חריבה ושלוחה בה. טוב היה להקב"ה להחריב ביתו ועירו והי' בשלוחה

מצודת ציון

(כז) כורה. חופר בור כמו בור כרה (תהלים ד): צרבת. ענין שריפה כמו ונצרכו בה כל פנים (יחזקאל כ"א): (כח) ונרגן. ענין תלונה כמו ותרגנו באהליכם (דברים א): אלוף. שר כמו ואל תבטחו באלוף (מיכה ד): (ל) עוצה. ענין סתימה כמו ויעצם עיניכם (ישעיה כט): קורץ. ענין נדנוד לרמוז כמו קורץ בעיניו (לעיל ד): כלה. ענין גמר והשלמה: (לב) ברוחו. ענין כעס: (לג) יוטל. ענין השלכה: (א) פת. חתיכת לחם מל' פתות אותה פתים (ויקרא ב): חרבה. יבשה: (ג) מצרף. וכור. שמות הכלים אשר יתיכו בהם הזהב והכסף:

מצודת דוד

(כז) כורה רעה. דרכו לחפור ולחפש תחבולות לעשות רעה לבני אדם וגם ירבה לדבר דברי חדודים ומכעיסים כאלו על שפתיו אש שורפת: (כח) אש תהפוכות. המהפך אמרים ממה שנאמרו הוא מגרה מריבה בין הבריות. ונרגן. המתלונן אחר מעשה בני אדם מפריד מן האנשים את השר אשר עליהם כי מורדים בו וגם הוא נהפך להם לאויב: (כט) יפתה רעהו. לאחר גם הוא בדרכי חסם ומוליכו בדרך לא טוב למצוא חבר לעצמו: (ל) עוצה. הסותם עיניו לחשוב להפך אמרים (כי דרך המעמיק לחשוב מה יסתום אז עיניו לבל יבלבלו אותו דברים הנראים): קורץ. המנדנד בשפתיו לרמוז לשון הרע: כלה רעה. הנה זה גמר הרעה אשר חשב עליה כי רמזה ועשה מעשה: (לא) עטרת וגו'. ההולך בדרך צדקה תמצא בו עטרת תפארת שיבה כי ירבה ימים בגדולה ותפארת: (לב) מגבור. כי הגבור לא יתגבר כ"א במעשה הגבורה והמאריך אף יתגבר על כל בשב ואל תעשה: מושל ברוחו. מי שבידו לכבוש כעסו הוא טוב מגבור הלוכד עיר מבצר וכפל הדבר במ"ש: (לג) בחיק. דרך מטילי הגורל להניח פתקין בחיק או לזולתו במקום נסתר ומשם יקחום להניחם על המנות לדעת מה למי ואמר בזה אל תהרהרו על הגורל לומר שבא בקרי והזדמן כי בעוד הטילו פתקי הגורל אל החיק עד לא הוציאום כבר נגזר משפט הדבר מה' וזה כל א' בחלקו אשר חלק לו אלוה ממעל: (א) טוב. יותר טוב לאכול פת חרבה בשלוחה, משיהיה לו מלא הבית בשר זבוח בריב וקטטה: (ב) בבן מביש. בבן האדון אשר הוא מלא מדברי בוש: יחלוק נחלה. העבד הזה יקח חלק נחלה בתוך האחים כאלו היה אחד מהם: (ג) מצרף. הכסף והזהב כאשר מי ירצה לדעת כמה יש בהם מן הסיגים יקח ממנו במשקל ידוע וישימו בכור והסיג ישרף ונשאר הכסף והזהב נקי ובוה יבחן הכל אבל לבות בני אדם יבחנם ה' הטובה היא אם רעה:

ט שְׁתֵּי אַבְנִים שֶׁהֵקִיפָן זֶה לָזוֹ וְעִשָּׂאָן שֶׁקֶת, וְכֵן שְׁתֵּי עֲרֻבוֹת, וְכֵן הַשֶּׁקֶת שֶׁנֶּחֱלָקָה – הַמִּים שֶׁבִּינֵיהֶם אֵינָן מְקַדְּשִׁין. עִשָּׂאָן בְּסִיד אוֹ בְּגַפְסִים, וְהֵן יְכוּלוֹת לְהִנָּטֵל בְּאַחַת – הַמִּים שֶׁבִּינֵיהֶם מְקַדְּשִׁין.

פ ר ק ש ש י

א הַמְקַדֵּשׁ וְנָפַל הַקִּדּוּשׁ עַל יָדוֹ, אוֹ עַל הַצֵּד, וְאַחֵר כֶּךָ נָפַל עַל הַשֶּׁקֶת – פָּסוּל. נָפַל מִן הַשְּׁפוּפֶרֶת לַשֶּׁקֶת – פָּסוּל. נָטַל מִשְּׁפוּפֶרֶת וְכִסָּה, אוֹ שֶׁהִגִּיף אֶת הַדֶּלֶת – הַקִּדּוּשׁ כָּשֵׁר, וְהַמִּים פָּסוּלִים. וְקִפָּה בְּאַרְץ – פָּסוּל; לְתוֹךְ יָדוֹ – כָּשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁאִפְשָׁר.

פירוש ברטנורא

ט שהקיפן. סמכין זו אצל זו. לשון מקיפין שתי חביות דמסכת ביצה: **המים שביניהן.** שבין שתי עריבות ושכין סדק של שוקת. אבל שאר המים מקודשין. אלא דאיתן שבסדק לא נכנס בהן הקידוש: **בגפסים.** מין סיד הוא ולכן ביותר. וקורין לו בלע"ז יי"ס' גיפס:

א המקדש מי חטאת. הבא ליתן מאפר הפרה לתוך המים. והוא קידוש האמור בכל מכליתין: **או על הצד.** על צדו של כלי: **ואחר כך נפל לשוקת.** על המים שבתוך השוקת. פסולים אותן המים להואה, דכתיב ולקחו ונתן, עד שיובא האפר בתוך המים מכה אדם: **נטל מן השפופרת וכיסה.** נטל אפר מן השפופרת וכיסה השפופרת קודם שיקדש, דהיינו קודם שיתן האפר במים: **או שהגיהף את הדלת.** קודם שיקדש: **הקידוש כשר.** דהיינו האפר שבידו, לפי שמלאכה אינה פוסלת באפר, כדארמין: **והמים פסולים.** דנעשית מלאכה עם המים, ולעיל [סוף] פרק פרת חטאת שנינו שהמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר: **וקפה בארץ.** לאחר שנמל האפר מן השפופרת הניח השפופרת בארץ קודם שיתן האפר במים: **פסול.** המילוי דהיינו המים, לפי שעשה מלאכה עם המים. ואם הניח השפופרת בידו וכפה ידו עליה כדי שלא יתפור האפר שבתוכה ואח"כ נתן האפר על המים, כשר המילוי דהיינו המים, דאין זו חשובה מלאכה: **לפי שאי אפשר.** לשמור האפר שבתוך השפופרת אם לא יכופ ידו על פיה, שהרי אינו יכול להשיב הפקק על פיה עד שיקדש. פירוש אחר, **וקפה בארץ.** הניח האפר בארץ פסול האפר, דכתיב למשמרת, [ובארץ אינה למשמרת]. ואם נתן האפר לתוך ידו כשר, דאפשר לשומרו ושפיר קרינן ביה למשמרת. ולפי זה גרסין לפי שאפשר:

משניות מבוארות – קהתי

שהיה בו לתוך המים, או שנטל האפר בידו ודחפו חברו או הרוח ונפל האפר מידו על המים, או שנפל האפר מידו על צד הכלי או על ידו ואחר כך נפל למים, הרי זה פסול, שנאמר (במדבר יט, ז): "וְזֶה הַפָּסוּל לְטָמֵא מִצֵּד מִן הַשְּׁפוּפֶרֶת וּמִן הַיָּד וּמִן הַמִּים חַיִּים אֵל כְּלִי", ודרשו חכמים: "ולקחו... ונתן" — עד שיבוא האפר בתוך המים מכות אדם. כן באה משנתנו ללמד, שהמלאכה פוסלת במים, אבל אינה פוסלת באפר, וכבר שנינו (סוף פרק ד): "המלאכה פוסלת בה (בפורה). עד שתעשה אפר. והמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר". — ולהבנת משנתנו יש צורך להעיר, כי בהמשך לפרק הקודם, נוקטת משנתנו לשון "שוקת" לציון הכלי שמקדשים בו, ולשון "שפופרת" לציון הכלי שנתנו בו האפר.

הַמְקַדֵּשׁ — הבא ליתן אפר פרה פרה לתוך המים שבשוקת, ו**נָפַל הַקִּדּוּשׁ** — היינו האפר, **עַל יָדוֹ, אוֹ עַל הַצֵּד** — של השוקת, **וְאַחֵר כֶּךָ נָפַל** — האפר, מידו או מן הצד של השוקת, **עַל הַשֶּׁקֶת** — על המים שבתוך השוקת, **פָּסוּל** — מעשה הקידוש, כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנתנו, שהאפר צריך לבוא לתוך המים על ידי כוח האדם המקדש. **נָפַל** — אפר, **מִן הַשְּׁפוּפֶרֶת לַשֶּׁקֶת** — שנפל האפר מאליו לתוך המים שבשוקת, **פָּסוּל** — הקידוש. ודווקא בכגון שנפל מאליו, אבל אם המקדש הפילו מן השפופרת לשוקת, כגון שאחז בשפופרת ונערה לתוך השוקת, אף על פי שלא נתן את האפר בידו על המים, מכל מקום כשר, שנתינה על ידי דבר אחר שמה נתינה (**והריש; וגמא סוכה לו, א.**) **נָטַל** — אפר, **מִשְּׁפוּפֶרֶת** — כדי ליתנו על המים, **וְכִסָּה** — את השפופרת קודם שנתן את האפר למים, **אוֹ שֶׁהִגִּיף אֶת הַדֶּלֶת** — שסגר את הדלת של הבית בין נטילת האפר לנתינתו למים, **הַקִּדּוּשׁ כָּשֵׁר** — האפר שבידו כשר לקידוש, שאין המלאכה פוסלת באפר, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו, **וְהַמִּים** — שבשוקת, **פָּסוּלִים** — מפני שעשה מלאכה בשעה שעסק בהטלת האפר לתוך המים, כמו ששנינו (לעיל סוף פרק ד), שהמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר. **וְקִפָּה בְּאַרְץ** — לאחר שנטל אפר מן השפופרת זקף את השפופרת בארץ, לפני שנתן את האפר למים, **פָּסוּל** — הקידוש, לפי שמלאכת זקיפת השפופרת פסלה את המים; **לְתוֹךְ יָדוֹ** — אבל אם לאחר שהיטה את השפופרת ליטול ממנה את האפר, הגביהה וזקפה לתוך ידו, כדי שלא יישפך האפר ממנה, ואחר כך נתן האפר לתוך המים, **כָּשֵׁר** — הקידוש, שאין זקיפת השפופרת לתוך ידו חשובה מלאכה כדי לפסול את המים, **מִפְּנֵי שֶׁאִפְשָׁר** — יש מגיהים: מפני שאי אפשר. כלומר שאי אפשר אחרת, שאם לא יזקוף את השפופרת לתוך ידו, הרי יישפך כל האפר, הלכך אינה מלאכה ואינה פוסלת את המים (**ומב"ס; הגר"א**). ויש מפרשים את הסיפא לענין האפר: **זקפה בארץ** — זקף את השפופרת בארץ,

באור משנה ט

שְׁתֵּי אַבְנִים שֶׁהֵקִיפָן זֶה לָזוֹ — שהסמיכן אחת לשניה, **וְעִשָּׂאָן שֶׁקֶת** — שנעשה ביניהן בית קיבול, **וְכֵן שְׁתֵּי עֲרֻבוֹת** — שהקיפן זו לזו; יש מפרשים, שכוונת המשנה לשתי חתיכות של עריבות (**והראב"י; ומלאכת שלמה**). **וְכֵן הַשֶּׁקֶת שֶׁנֶּחֱלָקָה** — לשניים; וקידש בהן מי חטאת, **הַמִּים שֶׁבִּינֵיהֶם** — שבין האבנים, או שבין העריבות, או שבסדק השוקת, **אֵינָן מְקַדְּשִׁין** — שאינם בתוך הכלי, אבל שאר המים מקודשים, אלא שאותם המים שבסדק לא נכנס הקידוש בהם (**והריש; ברטנורא**). **עִשָּׂאָן בְּסִיד אוֹ בְּגַפְסִים** — חיבר את האבנים או את העריבות או תיקן את הסדק שבשוקת בסיד או בגבס, **וְהֵן יְכוּלוֹת לְהִנָּטֵל בְּאַחַת** — שכשנוטלים חלק אחד ניטל עמו החלק האחר, **הַמִּים שֶׁבִּינֵיהֶם מְקַדְּשִׁין** — שכל המים בתוך כלי אחד הם.

הרמב"ם כותב (הל' פרה ט, ז): "שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת, וכן שתי עריבות, וכן שוקת שנחלקה ונתן אפר בחלק אחד מהן — המים שביניהם אינם מקודשין".

אבל הראב"ד משיג על מה שכותב הרמב"ם "ונתן אפר בחלק אחד מהן". והוא כותב: "איני יודע מה טיבו של חלק אחד בכאן, שלא באה זו הפסיקה אלא ללמד, שאינה נעשית שוקת כלי בחיבור שתי אבנים או בחיבור שתי חתיכות של עריבות או אפילו היתה שוקת כלי ונחלקה, אף על פי שחיברו, אם לא חיברם בסיד או בגפסים כדי שיינטלו כאחת, אינו כלי לקדש בו". מכאן, שהראב"ד מפרש במשנתנו: המים שביניהן אינן מקודשין — שכל המים אינם מקודשים כלל. וכן משמע גם לשון התוספתא; וכן מפרש גם בעל "תפארת ישראל". אבל הר"ש דוחה פירוש זה.

ובעל "כסף משנה" כותב: "נראה שסובר (הרמב"ם), שאילו היה נותן אפר בזו ובזו, המים שביניהן היו מקודשים ממה נפשך, אלא שכאן מדובר כשלא נתן אלא בחלק אחד. הלכך המים שביניהן אינם מקודשים. ומכל מקום יש לדקדק, שכיון שיש סדק ביניהם אינם כלי, והיאך יהיו מקודשים אפילו המים שהם בחלק שנתן שם האפר, שהרי צריך כלי, ואין זה כלי. ויש לומר, שמדובר כאן כשאין מים נזולים מהסדק מפני שחיברם בטיט. והרי זה כלי לענין זה, אבל לא לענין שאם קידש מים בחלק אחד, שיהיו המים שבחלק השני מקודשים, אלא אם כן עשאם בסיד או בגיפסים ויהיו יכולים להינטל כאחת" (עיין "משנה אחרונה" שמקשה על "כסף משנה" ומפרש בדרך אחרת).

באור משנה א

כבר הזכרנו (במקומות אחרים במסכתנו), שלשון "קידוש" הנוכח במסכתנו היינו נתינת אפר הפרה האדומה לתוך המים שנתמלאו לשם מי חטאת. משנתנו באה ללמד, שהמקדש צריך שיתן האפר בידו על המים. אבל אם נפל האפר מן הכלי

ב הִיָּה קִדּוּשׁ צֶפֶה עַל פְּנֵי הַמַּיִם — רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: נֹטֵל וּמִקְדָּשׁ; וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁנִּגַּע בְּמַיִם, אֵין מִקְדָּשִׁין בּוֹ. וְלֹא אֵת הַמַּיִם וְנִמְצָא קִדּוּשׁ מִלְּמַטָּן — רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: מִגִּבַּב וּמִקְדָּשׁ; וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁנִּגַּע בְּמַיִם, אֵין מִקְדָּשִׁין בּוֹ.

ג הַמִּקְדָּשׁ בְּשֶׁקֶת וְהַטְּפִי בְּתוֹכָהּ, אֵף עַל פִּי שְׁפִיו צָר כָּל שֶׁהוּא — הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ מִקְדָּשִׁין. אִם הִיָּה סָפּוֹג — הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ פְּסוּלִים. בִּיצֵד יַעֲשֶׂהָ? וְלֹא עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְסָפּוֹג; נִגַּע בְּסָפּוֹג, אֵף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם צָפִין עַל גְּבִיּוֹ כָּל שֶׁהֵן — פְּסוּלִין.

ד נָתַן יָדוֹ, אוֹ רִגְלוֹ, אוֹ עַלֵי יָרְקוֹת, בְּדִי שִׁיעֲבָרוּ הַמַּיִם לְחִבִּית — פְּסוּלִים. עַלֵי קָנִים וְעַלֵי אֲגוּזֵי — בְּשָׂרִים. זֶה

פירוש ברטנורא

ב הִיָּה קִדּוּשׁ צֶפֶה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. שֶׁנֶּתַן עַל הַמַּיִם אֶפֶר הֶרְבֵּה. וְלֹא־פֶר עֲצֻמוֹ קִרִּי קִדּוּשׁ: נֹטֵל. מֵאוֹתוֹ אֶפֶר וּמִקְדָּשׁ בּוֹ מִיָּם אַחֲרֵים, וְאִפְּלוּ בְּאוֹתוֹ שֶׁנֶּעַבְּרָם מִקְדָּשׁ וְחוּדוֹ וּמִקְדָּשׁ כְּמֵה פְּעֻמִּים, אֵלֶּא שֶׁמִּגִּבַּב: וְלֹא אֵת הַמַּיִם. הוּא מִן הַמַּיִם הַמִּקְדָּשִׁים עַל הָאָדָם וְעַל הַכֹּלִים עַד שֶׁכָּלוּ כָּל הַמַּיִם, וְהָאֶפֶר נִשְׁאָר בְּשׁוּלֵי הַכֹּלִי: וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים וְכוּ'. וְהִלְכָה כְּחֻכָּמִים בְּתַרְוִיהֶוּ:

ג טַפִּי. פֶּךָ קָטָן שְׁפִיו צָר וְהַמַּיִם הַיּוֹרְדִים מִמֶּנּוּ יוֹרְדִים טַיִף טַיִף: אַע"פ שְׁפִיו צָר. פָּחוֹת מִשְׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד: הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ מִקְדָּשִׁים, וְכִשְׂרִים לַהּוֹת אַע"פ שֶׁלֹּא נִכְנַס שָׁם מֵאֶפֶר הַפֶּרֶה כֹּלֵל, דִּהּוּ כְּאִילוֹ מִחוּבְרִים לַמַּיִם שֶׁבְּשֻׁשְׁקָתָם: הִיָּה סָפּוֹג. אִם בִּשְׁעַת מִילּוֹי הִיָּה סָפּוֹג בְּשֻׁשְׁקָתָם, הַמַּיִם הַבְּלוּעִים בְּסָפּוֹג פְּסוּלִים, דְּמִיָּם חַיִּים אֵל כִּלִּי בַעֲיָן, וְאֵין הַסָּפּוֹג כֹּלִי: וְלֹא עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְסָפּוֹג. כִּשְׁבָא לִיטוֹל הַמַּיִם וְלִיתְנָם בְּצִלְחִית, שׁוֹפֵךְ כָּל הַמַּיִם עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְסָפּוֹג, אֲבָל לֹא יִשְׁפֹךְ מִן הַמַּיִם שֶׁבְּסָפּוֹג כֹּלֵל, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִתְעַרְבוּ הַמַּיִם שֶׁבְּסָפּוֹג שֶׁהֵם פְּסוּלִים עִם הַמַּיִם שֶׁבְּשֻׁשְׁקָתָם שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים וַיִּפְסְלוּ כֹּלָם: נִגַּע בְּסָפּוֹג. נִסְחָטִים מִן הַסָּפּוֹג לַתּוֹךְ הַשּׁוֹקֵת וְנִתְעַרְבוּ הַפְּסוּלִים בְּכִשְׂרֵים, וְנִפְסְלוּ כֹּלָם:

ד נָתַן יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ. הִרִי שֶׁהִיָּה קִילּוֹחַ יוֹרֵד מִהֵר מַעֲקוֹם וְאֵינוֹ יוֹרֵד לַתּוֹךְ הַחֲבִית שֶׁרֹּצָה לְמַלּוּתָהּ לְקִדּוּשׁ, וְנָתַן יָדוֹ לְמַעֲלָה בְּרֹאשׁ הַהֵר לַעֲשׂוֹתָהּ כַּעֲשׂוֹן צָנוּר כִּדִּי שִׁיעֲבָרוּ הַמַּיִם דֶּרֶךְ יָדוֹ לַחֲבִית שֶׁל קִדּוּשׁ, וְכֵן עַלֵי יָרְקוֹת הָרְאוּיִן לֵאכִילָהּ וּמִקְבָּלִין טוֹמָאָה: פְּסוּלִים, הַמַּיִם. כִּדְלִיפִין בִּפ"ב דְּבֻבְחִים (דף כ"ה) מִדְּרַכְתִּיבֵי

משניות מבוארות — קהתי

ב אור משנה ג

הַמִּקְדָּשׁ בְּשֶׁקֶת — הַנּוֹתֵן אֶפֶר פֶּרֶה לַתּוֹךְ הַמַּיִם שֶׁבְּשֻׁשְׁקָתָם, וְהַטְּפִי — כִּלִּי חֶרֶס שְׁפִיו צָר מֵאֹד, בְּתוֹכָהּ — בְּתוֹךְ הַשּׁוֹקֵת, וְהוּא מֵלֵא מַיִם, וְהַמַּיִם שֶׁל הַשּׁוֹקֵת וְהַטְּפִי מְעוּרְבִים, אֵף עַל פִּי שְׁפִיו — שֶׁל הַטְּפִי, צָר כָּל שֶׁהוּא — וְאֵין הוּא כְּשֻׁפּוֹרֶת הַנָּהָר (עֵיין לַעֲלִיל ה, m); וְאִפְּלוּ לֹא נִכְנַס בּוֹ אֶפֶר (דְּמַבִּיט), הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ מִקְדָּשִׁין — לְפִי שֶׁמִּחוּבְרִים הֵם לַמַּיִם שֶׁבְּשֻׁשְׁקָתָם, וְדִינָם כְּמוֹתָם. אִם הִיָּה סָפּוֹג — בְּתוֹךְ מִי הַשּׁוֹקֵת בַּעַת שֶׁנֶּתַן בָּהֶם הָאֶפֶר, וּבִלְע הַסָּפּוֹג מִיָּם, הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ — שֶׁבְּתוֹךְ הַסָּפּוֹג, פְּסוּלִים — לְפִי שֶׁאֵין הַסָּפּוֹג כֹּלִי, וְאֵין הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ מִקְדָּשִׁים. בִּיצֵד יַעֲשֶׂהָ? וְלֹא — יַעֲשֶׂהָ — יַעֲשֶׂה אֵת הַמַּיִם הַמִּקְדָּשִׁים שֶׁבְּשֻׁשְׁקָתָם לְצִלְחִית, עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְסָפּוֹג — וְלֹא יִגַּע בּוֹ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִצְאוּ מִן הַמַּיִם שֶׁבּוֹ לַתּוֹךְ הַמַּיִם הַכְּשֵׁרִים וַיִּפְסְלוּ כֹּלָם: נִגַּע בְּסָפּוֹג, אֵף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם צָפִין עַל גְּבִיּוֹ כָּל שֶׁהֵן — כִּלְמוֹר אִפְּלוּ יֵשׁ עֲלֵיו מִיָּם הֶרְבֵּה, פְּסוּלִין — לְפִי שֶׁעַל יְדֵי הַנְּגִיעָה יִצְאוּ הַמַּיִם מִן הַסָּפּוֹג וְנִתְעַרְבוּ בְּמִיָּם הַכְּשֵׁרִים וְנִפְסְלוּ כֹּלָם.

ב אור משנה ד

מִשְׁנֵתוֹ בָּאָה לְלַמֵּד, שֶׁהַמַּעֲבִיר מִיָּם מִן הַמַּעֲבִיר לַתּוֹךְ כִּלִּי דֶּרֶךְ דְּבָרִים הַמִּקְבָּלִים טוֹמָאָה, הַמַּיִם פְּסוּלִים לְקִדּוּשׁ. מִשְׁנֵתוֹ בָּאָה לְלַמֵּד, שֶׁהַמַּעֲבִיר מִיָּם מִן הַמַּעֲבִיר לַתּוֹךְ כִּלִּי דֶּרֶךְ דְּבָרִים הַמִּקְבָּלִים טוֹמָאָה, הַמַּיִם פְּסוּלִים לְקִדּוּשׁ. נָתַן יָדוֹ, אוֹ רִגְלוֹ, אוֹ עַלֵי יָרְקוֹת — תַּחַת הַמַּיִם הַיּוֹרְדִים מִן הַמַּעֲבִיר שֶׁבָּהֶר, בְּדִי שִׁיעֲבָרוּ הַמַּיִם לְחִבִּית — שֶׁרֹּצָה לְמַלּוּת בָּהּ מִיָּם לְקִדּוּשׁ, כְּגוֹן שֶׁהַמַּיִם הַיּוֹרְדִים מִן הַהֵר לֹא נִכְנַסוּ לַתּוֹךְ הַחֲבִית, וְנָתַן יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ אוֹ עַלֵי יָרְקוֹת תַּחַת הַזֶּרֶם, כִּדִּי שִׁיעֲבָרוּ הַמַּיִם דְּרָכָם לַתּוֹךְ הַחֲבִית, פְּסוּלִים — הַמַּיִם לְקִדּוּשׁ, לְפִי שֶׁנִּכְנַסוּ לַחֲבִית דֶּרֶךְ דְּבָר הַמִּקְבָּל טוֹמָאָה; עַלֵי יָרְקוֹת רְאוּיִים לֵאכִילָהּ וּמִקְבָּלִים טוֹמָאָה. עַלֵי קָנִים וְעַלֵי אֲגוּזֵי — וְאִם נָתַן עַלֵי קָנִים וְעַלֵי אֲגוּזֵי תַּחַת הַמַּיִם הַיּוֹרְדִים מִן הַהֵר, כִּדִּי שִׁיעֲבָרוּ לַחֲבִית, הוֹאִיל וְעֵלִים אֵלּוֹ אֵינֶם רְאוּיִים לֵאכִילָהּ וְאֵינֶם מִקְבָּלִים טוֹמָאָה, בְּשָׂרֵים — הַמַּיִם לְקִדּוּשׁ. זֶה הַכֹּלֵל: דָּבָר שֶׁהוּא מִקְבָּל טְמָאָה, פְּסוּל — אִם הֵעֱבִירוּ הַמַּיִם לְכִלִּי דֶּרֶךְ דְּבָר הַמִּקְבָּל טוֹמָאָה, פְּסוּלִים הַמַּיִם; וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִקְבָּל טְמָאָה, בְּשָׂר — וְאִם הֵעֱבִירוּ הַמַּיִם דֶּרֶךְ דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מִקְבָּל טוֹמָאָה, כְּשֵׁרִים. כֹּלֵל זֶה לְמַדִּים בְּגִמְרָא (נִבְחִים כח, ב), מִמָּה שֶׁנִּשְׁמַר בְּמִקְוֵה (וִיקָרָא יא, לו): "מִקְוֵה מִיָּם יִהְיֶה טָהוֹר", וּדְרָשׁוּ: הוֹוִייתָם עַל יְדֵי טַהֲרָה תִּהְיֶה (שְׁלֹא

99טו — הָאֶפֶר, שֶׁנִּשְׁמַר (בְּמִדְבָר יט, ט): "וְהִיתָה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת", וְאֵין זֶה לְמִשְׁמֶרֶת, שֶׁאֶפֶר הַמוֹנֵחַ בְּאֶרֶץ אֵינוֹ שְׁמוֹר; אֲבָל אִם זָקָפָה לַתּוֹךְ יָדוֹ. כִּשֵּׁר — הָאֶפֶר, מִפְּנֵי שֶׁאֶפֶר שֶׁלְמֶרֶד, וְהִרִי זֶה לְמִשְׁמֶרֶת (הַרְשֵׁי; הַרְשֵׁי); וְאִנֶּכֶם לְפִי פִירוּשׁ זֶה מִתְקִימָת הַגִּירָסָה שֶׁלְפָנֵינוּ "מִפְּנֵי שֶׁאֶפֶר" (עֵיין בְּרִטְנֹרָא, שְׁמַבִּיא שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים).

בַּעַל "תַּפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל" מִפְּרֵשׁ אֵת הַסִּפָּא עַל דֶּרֶךְ הַרְמָב"ם, וְאֵף עַל פִּי כֵן הוּא מְקִיֵּם אֵת גִּירָסָתוֹ "מִפְּנֵי שֶׁאֶפֶר", וְכֵן לִשׁוֹן: "נִרְאָה לִי שֶׁרֹּצָה לִמְרֹךְ, שֶׁהִרִי כָּל עֵינֵן פְּסוּל הַמַּלְאָכָה בֵּין מִילּוֹי לְקִדּוּשׁ הוּא מִמָּה שֶׁלְמֶדִים בְּסִפּוּר מִן הַחֲתוּב "וְהִיתָה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה", דִּהְיִינוּ שְׂצִירִים שִׁיחֵי מִי הַנִּידָה שְׁמוּרִים, שֶׁלֹּא יִסִּחַ דַּעְתוֹ מֵהֶם בִּשְׁעָה שְׁעוֹסָק בָּהֶם, עַד שִׁתְּחַוּוּ מִי נִידָה, דִּהְיִינוּ עַד שִׁיתָן בָּהֶם אֵת הָאֶפֶר. וְאִם כֵּן שְׁעוֹסָק בִּינְתֵימִם בְּמַעֲשֵׂה אַחֵר, הִרִי הִסִּיחַ דַּעְתוֹ מִשְׁמִירָתָם. וְהוּא דוּקָא בְּמַעֲשֵׂה חֹשֶׁב שְׂצִירִי שִׁיחֵי קֶצֶת, וְעַל יְדֵי זֶה מְסִיחַ דַּעְתוֹ מִשְׁמִירָתָם הַמַּיִם בִּינְתֵימִם. אֲבָל זָקִיפֶת הַשְּׁפּוֹפֶרֶת תּוֹךְ יָדוֹ, שֶׁנִּשְׁעִית כְּרַעַג, אֶפֶר יִפֹּה שִׁישְׁמֹר הַמַּיִם בְּאוֹתוֹ רֵגַע, וְאֵינוֹ מְסִיחַ דַּעְתוֹ בְּמַעֲשֵׂה קֶל כֹּזֶה" (עֵיין "בִּעוּר" שְׁמַאֲרִיד בְּהַסְבֵּר הַשִּׁיטוֹת הַשּׁוֹנוֹת שֶׁל הַמַּפְרָשִׁים).

ב אור משנה ב

מִשְׁנֵתוֹ דִּנָּה בְּאֶפֶר שְׂקִידָה בּוֹ מִי חֲטָא, אִם אֶפֶר לְקֶדֶשׁ בּוֹ מִיָּם אַחֲרִים. וּמוֹסִיפָה הַמִּשְׁנָה לְקַרְוֹ אֵת הָאֶפֶר עֲצֻמוֹ בְּשֵׁם "קִדּוּשׁ" (כְּמוֹ בְּמִשְׁנֵה הַקִּדּוּמִּת).

הִיָּה קִדּוּשׁ — הֵייוֹנוֹ אֶפֶר, אֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם — שֶׁחֶלֶק מִן הָאֶפֶר שֶׁנֶּתַן לַתּוֹךְ הַמַּיִם הִיָּה צֶפֶה עַל פְּנֵיהֶם, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: נֹטֵל — מֵאוֹתוֹ הָאֶפֶר הַצֶּף, וּמִקְדָּשׁ — בּוֹ מִיָּם אַחֲרֵים, וְאִפְּלוּ כְּכֹר נִרְטַב בְּמִיָּם, מוֹתֵר לְקֶדֶשׁ בּוֹ, אֵלֶּא שְׂצִירִי לְנִגְבוֹ תַּחֲלִילָה; וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁנִּגַּע בְּמַיִם, אֵין מִקְדָּשִׁין בּוֹ — מִיָּם אַחֲרֵים, וְאִפְּלוּ יִנְגְּבוּהוּ תַּחֲלִילָה; שֶׁ מִבְּאֵרִים טַעֲמָם, שֶׁמִּשְׁנֵגֶה הָאֶפֶר בְּמִיָּם נַעֲשֶׂה מַצּוּתוֹ, וְשׁוֹב אֵינוֹ רְאוּי לְקֶדֶשׁ מִיָּם אַחֲרֵים (תַּפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל; "מִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה"). וְלֹא אֵת הַמַּיִם — עִירָה אֵת הַמַּיִם הַמִּקְדָּשִׁים, אוֹ שֶׁהִיָּזָה מֵהֶם עַד שֶׁכָּלוּ כֹל הַמַּיִם, וְנִמְצָא קִדּוּשׁ מִלְּמַטָּן — שֶׁחֶלֶק מִן הָאֶפֶר נִשְׁאָר בְּשׁוּלֵי הַכִּלִּי, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: מִגִּבַּב — אֵת הָאֶפֶר, וּמִקְדָּשׁ — בּוֹ מִיָּם אַחֲרֵים; וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁנִּגַּע בְּמַיִם, אֵין מִקְדָּשִׁין בּוֹ — מִיָּם אַחֲרֵים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנִי בְּרִישָׁא. וְהִלְכָה כְּחֻכָּמִים בְּשִׁתֵּי הַמַּחֲלּוּקוֹת.

וְנִקַּט הַתְנַא שְׁתֵּי הַמַּחֲלּוּקוֹת, כִּדִּי לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּרִישָׁא כּוּחַם שֶׁל חֻכָּמִים, שֶׁאִפְּלוּ הָאֶפֶר צֶף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, כָּל שֶׁנֶּעַבְּרָם בְּמִיָּם אֵין מִקְדָּשִׁים בּוֹ; וּבִסְיָפָא — כּוּחַם שֶׁל רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁאִפְּלוּ מִנְצָא הָאֶפֶר שְׂרוֹי בִּיּוֹתֵר, מִכָּל מִקְוֵה מִגִּבַּב וּמִקְדָּשׁ בּוֹ ("מִלְּאֵכַת שְׁלֵמָה"; תַּפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל).

הפלה: דבר שהוא מקבל טמאה – פסול; ודבר שאינו מקבל טמאה – פשר. ה הפלה את המעין לתוך הגת, או לתוך הגבים – פסולים לגבים, ולמצרעים, ולקדש בהן מי חטאת, מפני שלא נתמלאו בפלי.

פרק שביעי

א חמשה שמלאו חמש חביות לקדשן חמישה קדושין, ונמלכו לקדשן קדוש אחר; או לקדשן קדוש אחר, ונמלכו לקדשן חמשה קדושין – הרי פלן פשרים. יחיד שמלא חמש חביות לקדשן חמשה קדושין, ונמלך לקדשן קדוש אחר – אין פשר אלא אחרון; לקדשן קדוש אחר, ונמלך לקדשן חמשה קדושין – אין פשר אלא זה שקדש

פירוש ברטנורה

מקוה מים יהיה טהור, הויית ע"י טהרה תהא. ואע"ג דהאי קרא במקוה הוא דכתיב, ילפינן מניח כל הויית. והכי הוי משמעות דקרא, הוייתן של כל מים המטהרים, על ידי טהרה תהא, בין שאתה מזהה אותן להיות מקוה או מילוי הוי מזהה אותן ע"י דבר שאינו מקבל טמאה:

ה המפנה את המעין לתוך הגת. שעשה חרין מן המעין עד הגת כדי שיפנו שם מי המעין, ואח"כ הפסיק: גת. בור שעושין לפני הגת כדי לקבל את הין קרוי גת: גבים. לשון עשה הנחל הזה גבים האמור בספר מלכים. והוא רקק של מים: פסולים. לזבים לטבילה, דלא מים חיים ניהו: ולמצרעים. דבעינן מים חיים להוות עליו עם דם הצפור: ולקדש מי חטאת. בעינן מים חיים, והני כיון דהפסיקו לאו מים חיים ניהו. והא דקתני מפני שלא נתמלאו בכלל, כדי לפוסל לקדוש בכל ענין אפילו בא לקדש בתוך הגת או בתוך הגבים עצמן:

ז חמשה. לקדשן חמשה קדושין. כל חבית וחבית בפני עצמה: ונמלכו לקדשן קדוש אחד. לערות חמשתן בתוך כלי גדול ולקדש הכל בבת אחת: הרי כולן כשרים. והואיל וכל אחד ממלא בכלי שלו אין כאן מלאכה פוסלת במים בין מילוי להטלת האפר במים: היחיד שמילא חמש חביות כו'. אין כשר אלא אחרון. שהמילוי הראשון נפסל במלאכה שעשה כשמיילא את השני קודם שנתן את האפר בראשון, וכן השני נפסל כשמיילא את השלישי, וכן כלם. ואם מתחילה היה ממלא חמש חביות זו אחר זו או אפילו מאה חביות כדי לקדשן קדוש אחד, כגון שצריך להוות על כלים הרבה, לא היו פוסלים זה על זה וכולן כשרים, דהכל נחשבים מילוי אחד. אבל כשמיילא מתחלה לשם חמשה קדושין, כולן פוסלין זה על זה ממעט מלאכה, שהיא פוסלת במים עד שיטיל האפר, הלכך אין כשר אלא אחרון: ונמלך לקדשן חמשה קדושין. שקדשן זה לעצמה וזה לעצמה: אין כשר אלא זה שקדש ראשון. לפי שקדוש

משניות מבוארות – קהתי

הרי הם מים שאובים, ופסולים לטבילה לכל הטמאים (רמב"ם).

באור משנה א

פרק זה עוסק בפרטים שונים בענין מלאכה הפוסלת במים משעה שממלאים אותם עד שמיטלים בהם אפר.

חמשה – אנשים, שמלאו חמש חביות – מים לשם חטאת, כל אחד מילא חבית אחת, לקדשן חמשה קדושין – כלומר שבשעת המילוי התכוונו, שכל אחד ואחד יקדש חביתו בפני עצמה, ונמלכו לקדשן קדוש אחר – לערות את החביות לכלי אחד גדול ולקדש הכל בבת אחת; או לקדשן קדוש אחר – שנתכוונו בשעת מילוי המים לערות את כל החביות לכלי אחד ולקדשו, ונמלכו לקדשן חמשה קדושין – שכל אחד יקדש חביתו בפני עצמה, הרי פלן פשרים – הואיל וכל אחד מילא את חביתו ולא עשה כל מלאכה עד לקדוש המים. יחיד שמלא חמש חביות לקדשן חמשה קדושין – שהיה בדעתו לקדש כל חבית בפני עצמה, ונמלך לקדשן קדוש אחר – אף על פי שנמלך לקדש את כל המים בבת אחת, אין פשר אלא אחרון – המילוי האחרון בלבד, לפי שכשמיילא את החבית השניה נפסלו המים שבראשונה, שהמילוי השני חשוב כמלאכה בין מילוי החבית הראשונה לקדושה, וכן נפסלו המים שבחבית השניה והשלישית והרביעית על ידי המילוי השלישי והרביעי והחמישי, שכל מילוי פסל את המילוי שלפניו; אבל החבית החמישית, אם לא נתערבה באחרות, כשרה לקדוש, שהרי לא עשה אחרי מילוייה כל מלאכה אחרת. לקדשן קדוש אחר – ואם מילא את חמש החביות על דעת לערבן ולקדש את הכל בבת אחת, והרי שכל מילוי ומילוי לא פסל את שלפניו, לפי שכל המילויים נחשבים כמילוי אחד, ונמלך לקדשן חמשה קדושין – כל חבית בפני עצמה, אין פשר אלא זה שקדש ראשון – אותה החבית שנתן לתוכה אפר ראשונה, מימיה מקודשים, אבל שאר החביות נפסלו על ידי הקידוש הראשון הנחשב כמלאכה בין מילויין לקידושן. אמר לאחד: קדש לך את אלו – יחיד שמילא חמש חביות לקדשן קדוש אחד, ואמר לאחר: קדש לך את חמש החביות הללו, והלך הוא וקידשן חמישה קדושין, אין פשר אלא ראשון – שכיין

על ידי דבר המקבל טומאה. ואף על פי שפסוק זה מדבר במקוה, למדים ממנו לכל המים המטהרים, וכך היא משמעות הכתוב: הווייתם של כל מים המטהרים תהא על ידי טהרה; בכל אופן שאתה מהווה אותם לתכלית טהרה, בין במקוה בין במילוי לקידוש, תעשה אותם על ידי דבר שאינו מקבל טומאה (רש"י סו).

הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב טעם אחר, שאם העברו המים לחבית בסיוע דבר המקבל טומאה, המים פסולים, לפי שנעשים כשאובים, ונמצא שלא באו מן המעיין, אבל אם העברו בסיוע דבר שאינו מקבל טומאה אינם כשאובים אלא נחשבים הם כאילו באו ישר מן המעיין לכלי (ענין "משנה אחרונה" שמבואר שם מקור טעמו של הרמב"ם).

באור משנה ה

המפנה את המעין לתוך הגת – שעשה תעלה מן המעיין עד הגת, כדי שירדו מי המעיין לשם, או לתוך הגבים – בורות קטנים; ולאחר שנתמלאו הגת והגבים הפסיק את המעיין, כגון שסתם את התעלה, פסולים – המים שבגת או שבגבים, לגבים – לטבילת זבים, שצריכה להיות במים חיים (ויקרא טו, יג), ואלו אינם מים חיים; ולמצרעים – שצריכים לשחוט אחת משתי הצפרים שמביא המצורע ביום טהרתו "אל כלי חרס על מים חיים" (שם יז, ה-ו); ולקדש בהן מי חטאת – שצריכים להיות מים חיים, כמו שנאמר (במדבר יט, יז): "ונתן עליו מים חיים אל כלי". מפני שלא נתמלאו בפלי – פיסקה זו היא נתינת טעם, למה המים פסולים למצורעים ולקידושן מי חטאת, שאף על פי שבאו לתוך הגת והגבים מן המעיין, מכל מקום הרי לא נתמלאו בכלי, שהגת והגבים אינם כלים; שכן למצורעים ולקידוש צריכים כלים, היינו למלא מים חיים בכלי (גפ) המקראות שהבאנו לעיל). ואילו הגת והגבים היו נחשבים כלים, היו המים שבהם כשרים למצורעים ולקידוש, שהרי נתמלאו מים חיים מן המעיין, אבל הואיל ואינם כלים, המים שבהם פסולים בכל אופן למצורעים ולקידוש, כלומר שאין לקדש בתוכם מי חטאת, לפי שאין מקדשים אלא בכלי, וכן אין למלא מהם בכלי למצורע ולקידוש, מאחר שמי מקוה הם ולא מים חיים. ברם, בענין הזבים אין לומר הטעם "מפני שלא נתמלאו בכלי", שהרי אדרבא, כשנתמלאו המים בכלי,

ראשון. אמר לאחד: קדש לך את אלו — אין בשר אלא ראשון. קדש לי את אלו — הרי כלם בשרים.
 ב הממלא באחת ידו ועושה מלאכה באחת ידו, הממלא לו ולאחר, או שמלא לשנים באחת — שניהן פסולין;
 שהמלאכה פוסלת במלוי בין לו בין לאחר.
 ג המקדש באחת ידו ועושה מלאכה באחת ידו, אם לו — פסול, ואם לאחר — בשר. המקדש לו ולאחר, שלו
 — פסול, ושל אחר — בשר. המקדש לשנים באחד — שניהן בשרין.
 ד קדש לי ואקדש לך — הראשון בשר. מלא לי ואמלא לך — האחרון בשר. קדש לי ואמלא לך — שניהם בשרים.

פירוש ברטנורא

ראשון חשיב מלאכה לאחרים שהיו ממולאים ולא נתן לתוכן אפר, דער שיתן את האפר מלאכה פוסלת במים: אמר לאחד קדש לך את אלו. היחיד שמילא חמש חביות לקדשן קידוש אחד, ואמר לאחר קדש לך את אלו וקידשן האחד חמשה קדושים, אין כשר אלא ראשון. דכיון שאמר לו קדש לך ונתנן לו, נעשו שלו וכאילו מלאן הוא, והקידוש שקדש ראשון נעשה מלאכה לפסול את אחרים: אבל אם אמר קדש לי את אלו כולן בשרים. שהממלא לא עשה מלאכה, והמקדש אינו שלו כדי שיפסלו על ידו:

ב ועשה מלאכה בידו אחת. פסול המילוי מטעם מלאכה: לו ולאחר. (כר' כאחת): שניהם פסולים. דכיון דלחרי גברא קא ממלא, נחשב האחד מלאכה לחבירו: בין לו בין לאחר. דאע"פ שאין המים שלו, פוסלן במלאכה שבשעת מילוי:

ג אם לו פסול. אם הקידוש שלו, פסול. דשמא המלאכה קדמה לקידוש ונפסלו המים: ואם לאחר. הוא הקידוש: בשר. שהרי בעל המים לא עשה מלאכה: המקדש לו ולאחר. שניהם כאחת. אי נמי קידש לחברו קודם שלו: שלו פסול. דקידוש של חברו נחשב מלאכה לפסול מימיו: שניהם בשרים. שאין המים שלו שיפסלו על ידו:

ד קדש לי ואקדש לך. כגון שכל אחד מילא מים לעצמו, ובא זה וקדש מימיו של זה וזה קדש מימיו של זה, אותו שקדש ראשון כשר מה שקדש לחבירו, דחבירו לא עשה מלאכה אלא עד אחר שנתקדשו מימיו, ומשנתקדשו אין מלאכה פוסלת. אבל מה שקדש השני לראשון פסול, שהראשון פסלה

משניות מבוארות — קהתי

והריהו כממלא לעצמו. אבל הקידוש, כיון שאין בו לא שכר ולא טובת הנאה, והמים של אחר הם, אינם נפסלים בהיסח הדעת" (ענין "נסף משנה", שדוחה את דברי הראב"ד).

באור משנה ג

המקדש — הנותן אפר פרה לתוך המים, באחת ידו — בידו האחת, ועושה מלאכה באחת ידו — בידו האחרת, אם לו — אם לעצמו קידש, שהמים שלו, פסול — הקידוש, שמא עשה מלאכה קודם שנתן את האפר במים, ונפסלו המים; ואם לאחר — ואם קידש לאחר, שהמים של אחר, בשר — הקידוש, שאין המלאכה פוסלת בקידוש לאחר, כמו שכבר שנינו (לעיל משנה א). המקדש לו ולאחר — לעצמו ולאחר כאחת, שלו פסול — שהקידוש לאחר הוא מלאכה הפוסלת את המים שלו, ושל אחר בשר — מהטעם דלעיל, שאין מלאכתו פוסלת בקידוש לאחר. המקדש לשנים באחד — לשני אנשים אחרים בבית אחת, שניהן בשרין — שהואיל ואין המים שלו אינם נפסלים במלאכתו.

באור משנה ד

קדש לי ואקדש לך — שני אנשים שמילאו מים לקידוש, כל אחד לעצמו, ואמר אחד לחברו: קדש מים שלי, ואחר כך אני אקדש את שלך, הראשון בשר — אותו שקדש ראשון לחברו קידושו כשר, לפי שחברו לא עשה מלאכה אלא לאחר שנתקדשו מימיו, ומשנתקדשו שוב אין מלאכה פוסלת. אבל מה שקידש השני לראשון פסול, לפי שהראשון פסל את מימיו במלאכת הקידוש שעשה בשביל חברו קודם שנתקדשו מימיו. מלא לי ואמלא לך — אמר אחד לחברו: מלא לי מים לקידוש ואחר כך אני אמלא לך, האחרון בשר — המילוי השני כשר, אבל המילוי הראשון פסול, כלומר המים שנתמלאו ראשונה נפסלו, לפי שבעל המים עשה מלאכת המילוי לחברו בין מילוי מימיו לקידושם. קדש לי ואמלא לך — אמר אחד לחברו: קדש לי את המים שמילאתי, ואחר כך אני אמלא לך מים, שניהם בשרים — הקידוש כשר, לפי שבעל המים לא עשה מלאכת המילוי לחברו אלא לאחר שנתקדשו מימיו; והמילוי שלאחר הקידוש כשר, שמשעה שמילא לו חברו לא עשה שום מלאכה. מלא לי ואקדש לך — שהיו לחברו מים ממולאים, ואמר לו זה: מלא לי מים תחילה ואחר כך אני אקדש את מימך, שניהם פסולים —

שאמר לו: "קדש לך", ונתן לו את החביות, נעשו החביות שלו, וכאילו הוא מילאן לשם קידוש אחד, ונמלך לקדשן חמישה קידושין, הלכך אין כשר אלא הקידוש הראשון. שכן הקידוש הראשון נחשב כמלאכה הפוסלת את השאר, כמו שבארנו לעיל. קדש לי את אלו — אבל אם אמר הממלא לאחר: קדש לי את אלו חמש החביות, כלומר שלא נתן לו את החביות אלא אמר לו שיקדש בשבילו את חמש החביות שמילאן כדי לקדשן קידוש אחד, והלך האחר וקידשן חמישה קידושין, הרי כלם בשרים — שהרי הממלא לא עשה מלאכה, והמקדש אינו פוסל במלאכה את המים שאינם שלו.

באור משנה ב

לאחר שלמדנו בסוף המשנה הקודמת, שהמקדש מים של אחר אינו פוסל אותם במלאכה, באה משנתנו ללמד, שבמילוי אין הדין כן אלא אפילו הממלא מים לאחר פוסל אותם במלאכה.

הממלא — מים לקידוש, באחת ידו — בידו האחת, ועושה מלאכה באחת ידו — בידו האחרת, פוסל המילוי משום המלאכה. הממלא לו ולאחר — לעצמו ולאדם אחר כאחת, או שממלא לשנים באחת — שלא מילא לעצמו כלום אלא לשני אנשים אחרים כאחת, שניהן פסולין — שני המילויים פסולים, שהמלאכה פוסלת במלוי בין לו — בין שממלא לעצמו, בין לאחר — בין שממלא לאחר, שאף על פי שהמים של אחר ולא שלו, הריהו פוסלם במלאכה שעושה בשעת מילויים; וכבר שנינו במשנה הקודמת שהמילוי נחשב כמלאכה, הלכך הממלא לו ולאחר או שמילא לשניים כאחת, שניהם פסולים, שהואיל והוא ממלא לשני אנשים, הרי המילוי לאחר פוסל משום מלאכה את המילוי לאחר.

בארנו משנתנו לפי שיטת הרמב"ם וכל מפרשי המשנה, שהמילוי נחשב כמלאכה.

אבל הראב"ד כותב (בהשגתו על הרמב"ם הל' פרה ג): "דעת כל אלו, שלא משום מלאכה הוא נפסל, אלא מפני היסח הדעת, שהוא שורש פיסול המלאכה, והוא נקרא על שמה. וכל מקום שתמצא פיסול מלאכה, לא תחלה אותו אלא על היסח הדעת, חוץ מן העושה מלאכה בגוף המים ובגוף האפר, שנפסלים אפילו לא היסח דעתו מהם; והטעם הוא: שתחילתה של פרה, שהמלאכה פוסלת בה... וכללו של דבר: אין אדם יכול לכוון דעתו לשני דברים כאחד או לשני בני אדם כאחד נפרדים במעשיהם, ואי אפשר בלא היסח הדעת. — והטעם שהמילוי פוסל בו היסח הדעת בין לו בין לאחר, ומקדש אינו פוסל בו לאחר, מפני שנוטלין שכר על המילוי, ואפילו בחינם, יש בו טובת הנאה,

מלא לי ואקדש לך — שניהם פסולים.

ה הממלא לו ולחטאת, ממלא את שלו תחלה וקושרו באסל, ואחר כך ממלא את של חטאת; ואם מלא של חטאת תחלה, ואחר כך מלא את שלו — פסול. נותן את שלו לאחריו, ואת של חטאת לפניו; ואם נתן את של חטאת לאחריו — פסול. היו שניהן של חטאת, נותן אחד לפניו ואחד לאחריו — כשר, מפני שאי אפשר. המוליד את החבל בידו, לדרבן — כשר, ושלל לדרבן — פסול. זה הלך ליבנה שלשה מועדות, ובמועד שלישי הכשירו לו הוראת שעה.

ז המכנן את החבל על יד על יד — כשר. ואם כננו באחרונה — פסול. אמר רבי יוסי: לזה הכשירו הוראת שעה.

פירוש ברטנורא

במה שקדש מימי השני קודם שנתקדשו מימיו: מלא לי ואמלא לך. המילוי האחרון כשר. אבל מילוי ראשון פסול, היינו המים שנתמלאו ראשונה, דנפסלו במלאכה במילוי שמילא לחבירו: קדש לי ואמלא לך. שהיו לו מים ממולאים ואמר לחבירו קדש לי מימי ואחר כך אמלא לך: שניהם כשרים. דאין המלאכה פוסלת אחר קידוש. וזה נמי שנתמלאו לו המים מימיו כשרים, דמשנתמלאו לו המים לא עשה מלאכה: מלא לי ואקדש לך. שהאחר היו לו מים ממולאים ואמר לו זה מלא לי תחלה ואחר כך אקדש לך: שניהם פסולים. זה שמילא עד שלא נתקדשו מימיו, וזה שקדש לחבירו משנתמלאו מימיו:

ה הממלא לו ולחטאת. הממלא מים, קצתן רוצה לצרכו ובקצתן רוצה ליתן אפר חטאת: באסל. במוט. ודרך שואבי מים שנותנים מוט על כתפם וכד מלא תלוי בראש המוט מלפניו וכד אחד מאחריו: ואחרי מילא את שלו, פסול. משום מלאכה: ואת של חטאת לפניו. כדי לעשות בהן שמירה מעולה: ואם נתן של חטאת לאחריו פסולה. דכתיב למשמרת למי נדה, בומן שהן שמורין הן מי נדה, בומן שאינן שמורין אינן מי נדה: היו שניהן של חטאת וכו'. והואיל ומסיק ארעית בשלפניו נזכר נמי בשל אחריו. והיינו מפני שאפשר, כלומר אפשר לשמור שלאחריו אנב שלפניו:

ו המוליד את החבל בידו לדרבן. לאחר שמילא את הדלי בחבל החזיר את החבל לבעלים. לדרבן, שלא הוצרך לעקם או להרחיב את דרכו אלא לפי הילוכו מצא בעל החבל והחזיר לו את שלו, אין זו מלאכה וכשר המילוי: שלא לדרבן. שעיקם את דרכו כדי להחזיר החבל, מלאכה היא ופסול: זה הלך. כלומר על דבר זה הלך חכם אחד לשאול מחכמי יבנה, הן סנהדרין גדולה שגלו שם: הוראת שעה. שעת הדחק היה. הא לא הכי לא:

ז המכנן את החבל. דרך משלשלי הדלי למלאות מים, כשמעלה את הדלי מסבב את החבל בידו כמין טבעת שלא יהא נגד לארץ. ומכנן לשון חדרא דכנתא. ואם בדרך העלאת הדלי מכנן על יד על יד, צורך העלאת היא, ואין זו מלאכה וכשר המילוי. ואם באחרונה לאחר שהעלהו כיננו, חשוב מלאכה

משניות מבוארות — קהתי

ואת של חטאת לאחריו, הרי הוא מסיח דעתו משמירת הכד שלאחריו, או (לפי הגירסה שלפנינו). הואיל ואפשר לעשות שמירה מעולה על מי החטאת ולא עשה, לפיכך המים פסולים.

המילוי פסול, לפי שבעל המים הללו עסק אחר כך בקידוש המים של חבירו, בין מילוי מימיו לקידושם; והקידוש פסול, לפי שבעל המים הממולאים מקודש עשה מלאכת המילוי לחבירו קודם שנתקדשו מימיו.

באור משנה ו

המוליד את החבל בידו — מי ששאל חבל מחבירו תלות בו את הדלי כדי למלא בו מים, ולאחר שמילא את המים ונתנם על כתפו, נטל את החבל והוליכו להחזירו לבעליו, לדרבן — אם כשהלך לדרכו חזיר את החבל לבעליו, ולא היה צריך ללכת בדרך מיוחדת, כשר — המילוי, שאין זו מלאכה הפוסלת במים, ושלל לדרבן — אבל אם היה צריך לילך בדרך אחרת כדי להחזיר את החבל, פסול — המילוי, שהולכת החבל בדרך מיוחדת מלאכה היא, ופוסלת במים. זה הלך ליבנה שלשה מועדות — כלומר על דבר זה, במי שהוליד את החבל שלא לדרכו, הלך חכם אחד בשלושה רגלים לשאול מחכמי יבנה, היינו סנהדרין גדולה שגלו שם (ה"ש: ברטנורא); ובתוספתא מובא: הלכה זו עלו עליה בני אסיה שלוש רגלים ליבנה... ובמועד שלישי — ברגל השלישי, הכשירו לו הוראת שעה — הכשירו חכמים את המים שנתקדשו, משום הוראת שעה, לפי שהיתה זו שעת הדחק; אבל אילולא כן פסולים.

באור משנה ז

המכנן את החבל — כשהעלה את הדלי המלא מים כרך בשעת ההעלאת את החבל סביב ידו, על יד על יד — מעט מעט, כריכה אחרי כריכה, כשר — המילוי, שאין זו מלאכה, הואיל והכריכה צורך המילוי היא. ואם כננו באחרונה — שלאחר שכבר העלה את הדלי כרך את החבל סביב ידו, פסול — המילוי, משום שהכריכה שלאחר העלאת הדלי חשובה מלאכה, ופוסלת את המים. אמר רבי יוסי: לזה הכשירו הוראת שעה — מה שהכשירו ביבנה כהוראת שעה לא למוליד את החבל שלא כדרכו הכשירו, כפי ששינוי במשנה הקודמת, אלא לזה שכינו את החבל באחרונה, שהכשירו לו את המים מפני שעת הדחק.

באור משנה ה

הממלא לו ולחטאת — הרוצה למלא קצת מים לצרכי עצמו וקצתם לקידוש מי חטאת, ממלא את שלו תחלה וקושרו באסל — במוט, שנושאים בו כדי המים בכתף, ואחר כך ממלא את של חטאת — לקידוש מי חטאת, כדי שלאחר המילוי לקידוש לא יתעסק במלאכה; ואם מלא של חטאת תחלה, ואחר כך מלא את שלו, פסול — המים שמילא לקידוש מי חטאת פסולים, לפי שעסק במלאכת המילוי לצורך עצמו בין מילוי מי החטאת לקידושם, והרי המלאכה פוסלת במים. נותן את שלו לאחריו — כשמילא את שלו תחלה ואחר כך את של חטאת, שבכגון זה מי החטאת כשרים, נותן את שלו, היינו הכד שמילאו לצרכי עצמו, כקצה האסל שמאחריו, ואת של חטאת לפניו — בקצה האסל שלפניו, כדי לשמרם שמירה מעולה. ואין מי החטאת נפסלים ממה שנושא גם את מימיו עמהם, כיון שאינו מרבה הדרך ואינו מעקם בשביל מימיו (וה"א: שם); ואם נתן את של חטאת לאחריו, פסול — שנאמר (במדבר י"ט, ט): "והיתה למשמרת למי נדה", ומשמע שמי החטאת צריכים שמירה, וכשהם מאחריו אינו יכול לשמרם שמירה מעולה, הלכך פסולים הם. היו שניהן של חטאת — מילא שני כדים מים לקידוש מי חטאת, והוא נותן אחד לפניו — בקצה האסל שלפניו, ואחד לאחריו — בקצה האסל שלאחריו, כשר, מפני שאי אפשר — שאין דרך אחרת אלא ליתן אחד לפניו ואחד לאחריו. יש מבארים, שהשמירה היא אמנם מן התורה, אבל חובת שמירה מעולה מלפניו דווקא ולא מאחריו — גזירת חכמים היא, ולא גזרו במקום שאי אפשר (ומב"ם לעם, הל' פרה י, ד). ויש גורסים במשנתנו: מפני שאפשר. כלומר שאפשר לשמור על המים שלאחריו אגב המים שלפניו, שבשמו על שלפניו הוא שם לבו גם לשלאחריו (ברטנורא); אבל בענין ששינוי ברישא שנתן את שלו לפניו

ח המצניע את החבית שלא תשבר, או שפפאה על פיה על מנת לנגבה, למלאות בה – פשר, להוליך בה את הקדוש – פסול. המפנה חרסין מתוך השקת, בשביל שתחזיק מים הרבה – פשרין; ואם בשביל שלא יהיו מעפכין אותו, בשעה שהוא זולף את המים – פסול.

פירוש ברטנורא

ופסול: לזה הכשירו הוראת שעה. מה שהכשירו ביבנה הוראת שעה, לא למוליך את החבל שלא כדרכו, אלא לזה שכינן את החבל באחרונה הכשירו לו ע"י הדחק:

ח המצניע את החבית. שהוא דולה בה המים לשום בשוקת, ולאחר שעירה ממנה הצניעה קודם שיקדש המים בשוקת, אין הצניעה זו חשובה מלאכה, לפי שצריך לה עדיין למלאות בה, וצורך מילוי הוא. וכן כפאה על פיה נמי לנגבה לפי שרוצה למלאות בה עדיין, לא חשיב מלאכה וכשר המילוי. אבל אם עשה כן להוליך בה את הקדוש דהיינו מים המקודשין, הואיל ולא צורך מילוי הוא, חשוב מלאכה ופסול המילוי: בשביל שתחזיק מים הרבה. לא חשוב פניו זה מלאכה: בשעה שהוא זולף. שהוא מזה: פסול. דפניו זה חשוב מלאכה:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ח

או כפייתה לאו צורך המילוי היא, הרי זו חשובה מלאכה, ופוסלת את המים. המפנה חרסין מתוך השקת – בין המילוי לקידוש, בשביל שתחזיק מים הרבה – אם היתה כוונתו בפניו החרסים כדי שהשוקת תחזיק מי חטאת הרבה, פשרין – המים, שהואיל והפניו צורך המילוי הוא, אין זה מלאכה; ואם בשביל שלא יהיו מעפכין אותו, בשעה שהוא זולף את המים – שהחרסים לא יעכבוהו בשעה שהוא מזה מן המים המקודשים שבשוקת (הר"ש; ברטנורא); ויש מפרשים: בשעה שהוא זולף את המים – בשעה שהוא מערה את המים מן השוקת לכלי אחר (רמב"ם; עיין "משנה אחרונה"), פסול – הואיל ופניו החרסים אינו לצורך המילוי, הרי זה חשוב מלאכה והיא פוסלת את המים.

המצניע את החבית שלא תשבר – שלאחר שמילא בחבית מים ועירה אותה לשוקת לשם קידוש, הצניע את החבית במקום משומר, שלא תישבר, או שפפאה על פיה על מנת לנגבה – כגון שלאחר שעירה את החבית נכנסו לתוכה מים פסולים וכפאה על פיה כדי שיצאו המים ותתנגב מהר ("תפארת ישראל"); למלאות בה – אם הצניעה או כפאה, משום שהוא רוצה לחזור ולמלא בה מים לקידוש זה, פשר – המילוי, שהואיל והצניעה או כפאה לצורך המילוי, אין זו מלאכה שתפסול במים, להוליך בה את הקדוש – אבל אם הצניעה או כפאה כדי להוליך בה את המים המקודשים (עיין "משנה אחרונה"), פסול – המילוי, שהואיל והצניעה החבית

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז מנ"א, תשי"ט

ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ הרב מו"ה יעקב שי

שלום וברכה!

בנועם וענג קראתי מכתבו מכ"ב מנ"א, בו כותב עכ"פ ראשי פרקים משיבה הק' קרית גת סניף לישיבה הק' תומכי תמימים דלוד, מהתקדמות התלמידים שליט"א בלימודיהם וכו' וכן אשר יתחילו גם בתפלה בדירת הישיבה.

וכבר ידוע גודל המעלה בזה ע"פ מרז"ל עה"פ אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב.

ויהי רצון אשר יבשר טוב בהאמור ובאופן דמוסיף והולך מוסיף ואור מתאים לדרישת וגם הכרח השעה ובודאי שנותן התורה הנגלה והפנימית יוסיף בברכתו והצלחתו לכל אלו המשתדלים בביסוס והרחבת הישיבה הק' האמורה, שיוכלו עוד להוסיף בזה מתוך מנוחה ושמחה וטוב לבב.

ובעת רצון אזכירו ואת ב"ב שיחיו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו, ובודאי שבעל הציון יעורר ר"ר על זה, שהרי זוהי היתה עבודתו בקדש בחיים חיותו בעלמא דין יסוד ישיבות ביראת שמים וחינוך על טהרת הקדש בכל מקום שידו מגעת.

ויהי רצון שכיון שמתקרבים אנו לחודש אלול הוא חודש הרחמים, וכמבואר בלקו"ת שאז מאירים י"ג מדות הרחמים, הנה יומשך זה בטוב הנראה והנגלה בענינים הכללים ובענינים הפרטים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף עט עמוד ב: שיעורו של זה לא כשיעורו של זה. על כרחך דחמץ נפיש מכזית ולהכי כתב שאור דאי לא כתביה וגמר מחמץ הוה אמינא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא מיחייב עליה אלא בשיעורא רבה להכי כתביה רחמנא לחיוביה אכזית דאילו בפחות מכזית ליכא למימר דלא תהא ראייה חמורה מאכילה דסתם אכילה בכזית על כרחך החמור בכזית והקל ביותר מכזית: מכדי בית שמאי. לא אמרו ככותבת אלא משום דבעו שיעור חמץ טפי משל שאור שהוא בכזית מדאיצטריך קרא למכתבינהו ואם מצאו שיעור פחות מכותבת והוא יתר על כזית היו משערין בו ואם כביצה פחותה מכותבת ליתני כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו לימא כביצה שהוא שגור במשנה יותר מכותבת לענין טומאת אוכלין: כותבת סתמא כביצה. ובית שמאי כותבת סתמא אמור: מזמנין. מברכין על המזון אחריו:

דף עט עמוד ב: וְהוֹיֵן בָּהּ - ונשאנו ונתנו בדברי משנה זו (ביצה ז:), מַאי טַעְמָא דְּבֵית שְׁמַאי. וביארנו, משום שהוקשה להם, נִכְתּוּב רַחֲמָנָא רק 'לא יראה לך חמץ' (שמות יג ז), וְלֹא בָּעִי לכתוב עוד (שם) 'ולא יראה לך שאור', וְאַנָּה אָמִינָא - ומעצמנו נדון קל וחומר, וְמָה חֲמֵץ שְׁאִין חֲמוּצוֹ קָשָׁה - שאינו יכול לחמץ עיסה אחרת אֲסוּר בְּכֻזִּית, שְׁאֹר שֶׁחֲמוּצוֹ קָשָׁה לֹא כָּל-שָׁבֵן שאסור בכזית. אלא מְדַפְּלִינֵהוּ רַחֲמָנָא - ממה שחילקתם התורה לשתי אזהרות, לִימָדָה לָךְ שְׁעִיּוֹרוֹ שֶׁל זֶה לֹא בְּשִׁיעוּרוֹ שֶׁל זֶה, אלא שְׁאֹר בְּכֻזִּית וְחֲמֵץ בְּכֻכּוֹתֵבָת, ולפיכך אם לא כתבה התורה שאור והיינו למדים אותו מחמץ, היינו אומרים שאף בשאור אין החיוב אלא בככותבת, שהרי דיו לבא מן הדין [דבר הנלמד בקל-וחומר] להיות כנידון [כדינו של המלמד], ולכן הוצרכה התורה להזהיר על השאור.

רב זביד מסיים את ההוכחה: וְאִי סָלְקָא דְּעֵתָךְ שְׁבוּתָבָת הַנֶּפֶשׁ שְׁאֲמָרוּ יִתִּירָה בשיעורה מִכְּבִיצָה וכדברי רב יהודה, מִכְּדִי - הרי, בֵּית שְׁמַאי לא אמרו ששיעור חמץ בככותבת, אלא משום דְּאִשְׁעִיּוֹרָא דִּנְפִישׁ מִכְּזִית קָא מְהַדְרִי - שרצו להעמידו על שיעור הגדול מעט משיעור איסור שאור שהוא בכזית. ואם היו יכולים לשער בדבר שהוא קטן מכותבת וגדול מכזית, היו משערים בו. ואם כדברך ששיעור כביצה קטן מכותבת, לִיתַנִּי ששיעור חמץ הוא כְּבִיצָה. וְאִי נָמִי - ואפילו אם תרצה לומר ששיעור כותבת ושיעור ביצה כִּי הֲדָרִי נִינְהוּ - שוים הם, עדיין יקשה לִיתַנִּי כְּבִיצָה, שהוא שיעור השגור במשנה יותר מכותבת, לענין טומאת אוכלים. אֲלֵא לֹא, שְׁמַע מִינָהּ ששיעור כוֹתֶבֶת פְּחוּתָה מִכְּבִיצָה, ולכן קבעו בית שמאי שיעור חמץ בככותבת.

הגמרא דוחה את הראיה: מַמַּאי - מנין ההוכחה, דִּילְמָא לְעוֹלָם אִימָא לָךְ כוֹתֶבֶת הַנֶּפֶשׁ שְׁאֲמָרוּ יִתִּירָה מִכְּבִיצָה, הָא - אולם, כותבת סְתָמָא [שאינה גסה] שבה שיעור בית שמאי לענין חמץ, שיעורה כְּבִיצָה, ולכן לא מצאו שיעור קטן ממנה וגדול מכזית. וְאִי נָמִי - וגם אם נאמר ששיעורי כותבת הגסה וכביצה כִּי הֲדָרִי נִינְהוּ - שוים הם, וְחֲדָא מִינֵיהוּ נֶקֱט - בית שמאי נקטו את אחד השיעורים, ולא הקפידו לנקוט כביצה אף שהוא מוזכר במשנה יותר. ראייה אחרת לרב זביד: אֲלֵא מְהֵבָא - ממשנה זו יש להוכיח כרב זביד. ששינוי (ברכות מה:), עַד כְּמָה - מהו שיעור אכילה שְׁמוֹמָנִי - מברכים אחריו ברכת המזון בזימון, עַד שיאכל שיעור כְּזִית ולא פחות ממנו, דְּכָרִי רַבִּי מַאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַד שיאכל שיעור כְּבִיצָה. הגמרא מבארת את סיבת המחלוקת: בְּמַאי קָא מִיפְּלִגִּי, רַבִּי מַאִיר סָבַר, כשנאמר בפסוק (דברים ח י) 'וְאָכַלְתָּ זֶה אֲכִילָה, וכשנאמר 'וְשָׂבַעְתָּ' זֶה שְׂתִיתָ, וְסַתֵּם אֲכִילָה האמורה בתורה היא בְּכֻזִּית, נמצא שהציווי 'וברכת' האמור בסוף הפסוק הוא על אכילת כזית. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר, כשנאמר 'וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ' כוונת התורה היא לְאֲכִילָה שֵׁישׁ בָּהּ שְׂבִיעָה, וְאִי זֶה אכילה שיש בה שביעה, זֶה כְּבִיצָה, ונמצא שחיוב 'וברכת' הוא רק על כביצה.

הגמרא מסיימת את ההוכחה לרב זביד: וְאִי סָלְקָא דְּעֵתָךְ כוֹתֶבֶת הַנֶּפֶשׁ שְׁאֲמָרוּ לענין אכילה ביום הכפורים שיעורה יִתִּירָה מִכְּבִיצָה, הַשְׁתָּא - מעתה, אם אוכל בשיעור כְּבִיצָה שְׁבוּעִי מְשַׁבְּעָא - משביע את האדם, כפי שאמר רבי יהודה, וכי דְּעֵתָא לֹא מִיתָבָא - האם יתכן שאינו מיישב את הדעת כדי להתחייב עליו ביום הכפורים. אֲלֵא לֹא שְׁמַע מִינָהּ, כוֹתֶבֶת הַנֶּפֶשׁ שְׁאֲמָרוּ לגבי אכילה ביום הכפורים פְּחוּתָה מִכְּבִיצָה היא. ולפיכך, אוכל בשיעור כְּבִיצָה, מְשַׁבְּעָא - יש בו גם כדי להשביע, וכפי שאמר רבי יהודה, ואילו אוכל בשיעור קטן יותר, והיינו כְּכֻכּוֹתֵבָת, אף על שאינו משביע מִיתָבָא דְּעֵתָהּ.

תָּנַן הָתָם – שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה בַּמִּסְכָּת שֶׁבֶת (קטל), מְפִירִין – אֵב לִבְנוֹת וּבַעַל לֹאֲשֶׁנוּ מוֹתְרִין לַהֲפֵר נְדָרִים בְּשֶׁבֶת, וְנִשְׁאָלִין כָּל אָדָם לַחֲכֹם שִׁיתִיר לְנְדָרִים שְׁלוֹ, אֲבָל דּוּקָא נְדָרִים שֶׁהֵן לְצוּרָה הַשְּׁבֶת, כְּגוֹן אִם נָדַר שֶׁלֹא לֵאכּוֹל וְשֶׁלֹא לִשְׁתּוֹת.

הַגְמָרָא מִסְתַּפֶּקֶת בְּבִיאּוֹר הַרִישָׁא שֶׁל הַמִּשְׁנָה 'מְפִירִין נְדָרִים בִּשְׁבֶּת':

אִיבְעִינָא לָהּ – נִסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיִּשְׁבָּה, מַה שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה מְפִירִין נְדָרִים בְּשֶׁבֶת, הָאֵם הַכּוֹנֵה דּוּקָא כְּשֶׁהִפְרָה הִיא לְצוּרָה הַשְּׁבֶת, וְאִם כֵּן מַה שֶׁאִמְרָה הַמִּשְׁנָה בְּסִיפָא 'לְצוּרָה הַשְּׁבֶת' עוֹלָה גַם עַל הַרִישָׁא, שֶׁבִּין הִפְרָה וּבֵין הַתְּרָה אֵין נַעֲשִׂין שֶׁבֶת אֲלָא לְצוּרָה שֶׁבֶת, אוֹ דְלִמָּא, מְפִירִין נְדָרִים בִּשְׁבֶּת אֲפִילוּ שֶׁלֹא לְצוּרָה הַשְּׁבֶת. מִשּׁוֹם שֵׁישׁ לִחְלֹק בֵּין שֶׁאֵלָה לַהֲפֵרָה, שְׁדוּקָא לִגְבֵי שֶׁאֵלָה שֶׁצָּרִיךְ חֲכָם אוֹ שְׁלֹשָׁה הַדְּיוֹטוֹת, וְנִרְאֶה כֵּדן אֵת הַדִּין שֶׁבֶת, לִכְן לֹא הִתִּירוּ אֲלָא לְצוּרָה שֶׁבֶת. וְעוֹד מִשּׁוֹם שֶׁאֵין הַשְּׁעָה עוֹבֶרֶת, וְיִכּוֹלִים לַהֲשִׁיל עַל הַנֶּדֶר גַּם לַמִּזְמָר, מַה שֶׁאֵין כֵּן הִפְרָה שְׁנַעֲשִׂית עַל יַד הָאֵב אוֹ הַבַּעַל, וְאִם לֹא יִפֵּר בְּיוֹם הַשְּׁמִיעָה שׁוֹב אֵינוֹ יִכּוֹל לַהֲפֵר, הִתִּירוּ לַהֲפֵר אֲפִילוּ שֶׁלֹא לְצוּרָה הַשְּׁבֶת, וְזֶה שֶׁאִמְרָה הַמִּשְׁנָה בְּסִיפָא 'לְצוּרָה הַשְּׁבֶת' אֵינוֹ עוֹלָה אֲלָא עַל דִּין 'שֶׁאֵלָה' הַנִּשְׁנָה בְּסִיפָא.

הַגְמָרָא פּוֹשְׁטָת מְבַרְיִיתָא אֵת הַסֶּפֶק הָאִמּוֹר:

תָּא שְׁמַע מְבַרְיִיתָא דְתַנִּי רַבִּי רַב פִּפִּי – שֶׁשֶׁנָּה רַב זוֹטִי מְבִית מִדְּרַשׁוֹ שֶׁל רַב פִּפִּי, אֵין מְפִירִין נְדָרִים בִּשְׁבֶּת אֲלָא לְצוּרָה הַשְּׁבֶת. הֵרִי שְׂדֵין הִפְרָה וְתִפְרָה שׁוּיִם, שֶׁלֹא הוֹתֵרוּ אֲלָא לְצוּרָה הַשְּׁבֶת.

הַגְמָרָא מְקַשָּׁה שְׁבַרְיִיתָא זוֹ סוֹתֶרֶת אֵת דְּבַרִי מִשְׁנֵתֵינוּ:

אָמַר רַב אֲשֵׁי, הָא לֹא תָנַן הֵכִי – הֵרִי לֹא שְׁנֵינוּ כֵּן בַּמִּשְׁנֵתֵינוּ, נְדָרָה בִּשְׁבֶּת עִם הַיִּשְׁבָּה – סִמּוֹן לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת, מִפֵּר לָהּ עַד שֶׁלֹא תִחַשֵּׁף – קוֹדֵם שֶׁתִּחַשֵּׁף. וְאִי אִמְרָתָה שֶׁהִפְרָת נְדָרִים לְצוּרָה הַשְּׁבֶת, אֵין – מִיפֵּר, שֶׁלֹא לְצוּרָה הַשְּׁבֶת, לֹא יִפֵּר, וְכִמוֹ שֶׁשְׁנֵינוּ בְּבַרְיִיתָא דְתַנִּי רַב זוֹטִי, אִם כֵּן מָאִי אִיִּרְיָ הַשְּׁבָה – מִפְּנֵי מַה דּוּקָא אַחֵר שֶׁחֲשַׁכָּה אֵינוֹ יִכּוֹל לַהֲפֵר, וְכִמוֹ שֶׁשְׁנֵינוּ בַּהֲמִשְׁךְ הַמִּשְׁנָה 'שֶׁאֵם חֲשַׁכָּה וְלֹא הִפֵּר שׁוֹב אֵין יִכּוֹל לַהֲפֵר', הֵרִי אֲפִילוּ בְּתוֹךְ הַיּוֹם (קוֹדֵם שֶׁחֲשַׁכָּה) אֵינוֹ יִכּוֹל לַהֲפֵר, וּמִשּׁוֹם דִּשְׁלָא לְצוּרָה שֶׁבֶת הוּא. שְׁהֵרִי כִּיּוֹן שֶׁמְדוּבָר שֶׁנִּדְרָה סִמּוֹן לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת, אִיזָה צוּרָה שֶׁבֶת יִכּוֹל לִהְיוֹת בַּהֲפִרְתָּהּ. אֲלָא עַל כִּרְחָק, שֶׁהִתְנָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה סוֹבֵר שֶׁמְפִירִין נְדָרִים בִּשְׁבֶּת אֲפִילוּ שֶׁלֹא לְצוּרָה הַשְּׁבֶת, וְהִיִּינוּ דֹלָא כִּמוֹ שֶׁשְׁנֵינוּ בְּבַרְיִיתָא דְתַנִּי רַב זוֹטִי.

מִתְרַצָּה הַגְמָרָא, אֵין לַחֲקוֹשׁוֹת סְתִירָה מִדִּמְשַׁנְהָ עַל הַבְּרִיִיתָא, כִּי אֲכַן דִּין זֶה אִם מְפִירִין נְדָרִים בִּשְׁבֶּת שֶׁלֹא לְצוּרָה הַשְּׁבֶת תִּנְיָא הִיא – תִּלְוִי בַּמַּחְלּוֹת תִּנְאִים מִזֶּה גֵּדֵר 'יוֹם שִׁמְעוּ' שֶׁבּוּ נִתֵּן לַהֲפֵר אֵת הַנֶּדֶר. וְכִמוֹ שֶׁשְׁנֵינוּ בְּבַרְיִיתָא, הִפְרָת נְדָרִים בִּלְיָם עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף. רַבִּי יוֹסִי בְּרֵבִי יְהוֹדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵבִי שְׁמַעְיֹן אֲמִרּוּ, הִפְרָת נְדָרִים מִעַתָּה לְעַתָּה – עֲשִׂרִים וָאַרְבַּע שְׁעוֹת.

הַגְמָרָא מַבְאֵרֶת אֵת מַחְלּוֹת הַתְּנָאִים:

לְמָאן דְּאָמַר בִּלְיָם עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף אֵין – נִיתֵן לַהֲפֵר, מִפֵּי לֹא – אַחֵר שֶׁחֲשַׁכָּה אֵל נִיתֵן לַהֲפֵר, אִם כֵּן אֲפִילוּ שֶׁלֹא לְצוּרָה הַשְּׁבֶת מִפֵּי, כִּיּוֹן שֶׁאֵם לֹא יִפֵּר עַבְשִׁיו שׁוֹב לֹא יִכּוֹל לַהֲפֵר לְאַחֵר מִכֵּן. וְלִכְן הִקִּילוּ לַהֲפֵר אֲפִילוּ שֶׁלֹא לְצוּרָה שֶׁבֶת, וְכֵן מִשְׁנֵתֵינוּ שֶׁסוֹבֶרֶת שֶׁהִפְרָת נְדָרִים הִיא רַק עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף מִדְּיוֹק שֶׁסוֹבֶרֶת שֶׁמְפִירִין נְדָרִים בִּשְׁבֶּת אֲפִילוּ שֶׁלֹא לְצוּרָה הַשְּׁבֶת. מַה שֶׁאֵין כֵּן לְמָאן דְּאָמַר מִעַ

נדרים. נערה המאורסה – פרק עשירי דף עז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפא רש"י

תנן התם. במסכת שבת, בפרק בתרא. מפירין נדרים בשבת. בעל לאשתו ואב לבתו. ונשאלין. לחכם. שהן לצורך השבת. כגון שגדרה מאכילה או מתכשיטין. נדרה עם חשיכה. משמע אפי' נדרים שלא לצורך השבת. דמסתברא מילתא, הואיל ונדרה בשבת עם חשיכה – דלאו לצורך השבת נדרה, דאי משום עונג אכילה ושתיה – כבר אכלה ומבעוד יום, ואי משום תכשיטי שבת נדרה – והיא

שעתא לאו זמן תכשיט הוא, דהא משחשיכה רגילים להפשיט תכשיטי שבת. אלא ודאי בנדרה שלא לצורך שבת קמיייר, וקתני: מפר לה עד שתחשך. ואי אמרת שלא לצורך השבת אין מפירין בשבת – מאי איריא דקתני דמשחשיך אין יכול להפר? אפי' כי נדרה בתוך השבת נמי אין יכול להפר, שזה אינו לצורך השבת. אלא דמדקתני דמפר לה עד שתחשך – שמע מינה דמפירין אפי' שלא לצורך השבת. וקשיא לרב דימי דאמר: אין מפירין אלא לצורך השבת! למ"ד כל היום אין טפי לא. הלכך אפי' שלא לצורך השבת מפר, שאם אינו מפר עכשיו בשבת – שוב אין יכול להפר. למ"ד מעת לעת קסבר שלא לצורך השבת אין מפירין. כשגדרה בשבת, מפני שיכול להפר אחר השבת. כשלא היה לתן פנאי. לישאל עליהן מבעוד יום. הוא דקאמר, דנשאלין עליהן בשבת. או דלמא אפשר לישאל עליהן מבעוד יום. נמי נשאלין עליהן בשבת. דאזיזיקין ליה רבנן. שטנפלו חכמים כולן לחתיר לו בשבת, ואפילו בנדרים שהיה לו אפשר לישאל עליהן מבעוד יום. ביחוד מומחה. לרבים, הוא דנשאלין לו. אבל בג' לא. בין הדיוטות בין מומחין, דכל בי תלחא מיתחיו כי דינא, וקיימא לן דאין דנין בשבת. אפי' מעומד. כדאמר לעיל דרבה בר רב הונא דהוה יתיב וקאים. ואפילו בקרובין ואפילו בלילה – לא מתחיו כי דינא. והא מתני' היא. דקתני בהדיא: מפירין בלילי שבת, ומאי קמיל רבי אבא? אלא אימא נשאלין. נדרים לחכם בלילה. אמר רב הכי. דנשאלים נדרים בלילה. אמר ליה אישתי, רב בשעה ששמע הדבר שתק. אמר ליה אישתיק קאמרת. כלומר, מי קאמרת: הוה אינש דאמרה קמיה דרב דנשאלין נדרים בשבת, ושמע רב ושחק, ומדאישתיק רב קאמרת דהכי סבירא ליה. או דלמא הכי קאמרת: דרב הוה שתי בהדיא שעתא דאיתמר קמי' שמעתא. ואת נפקת לברא מקמי דליפסוק למישתי, ולא ידעת מאי מהדר.

והתנאי

והשיב לו רב הונא דאיהו אמר קמיה דרב, ורב שתק. ושאל לו ר' אבא לרב הונא: הא דשתק לך רב משום הדורה לדברין, כאדם האומר לחבירו "אשקיין", או דלמא האי דשתק לך משום שרצה לשתק ולא חש להשיבך? ומיית' "ת"ש" דרב גופיה עבד עובדא לחתיר נדרים בלילה.

תנן התם. בפרק "מי שהחשיך" (שם קמ). מפירין נדרים. בעל לאשתו. ונשאלים. נדרים לחכם. מפירין נדרים בשבת לצורך השבת. הא דקתני לצורך השבת – אכולה מתניתין קאי, דאפי' הפרה דוקא לצורך השבת. או דלמא אפי' שלא לצורך השבת, דלא קאי אלא אשאלה, משום דכין דצריך חכם או שלשה הדיוטות – מחזיו כדינא. א"נ, שאין שעה עוברת לשאלה. אפי' בתוך היום נמי לא יפר

דשלא לצורך הוא. דכין דעם חשיכה נדרה שלא צורך שבת יש בהפרתה! אלא ודאי אפי' שלא לצורך מפר, לפי שהזמן עובר ובדקתני: שאם חשכה ולא הפר – שוב אינו יכול להפר, וכדמסקין בפלוגתא דהנך תנאי תליא. תנאי היא. ולא קשו מתניתין וברייתא דתני רב וזי' אהרדי, דפלוגתא דתנאי היא למיד כל היום כולו – טפי לא מפר אפי' שלא לצורך השבת, דכין שהזמן עובר – והקילו להפר שלא לצורך. משא"כ בשאלה, דאפשר בחול. למיד מעת לעת, לצורך השבת – אין, שלא לצורך השבת – לא, כיון דאפשר בחול. הלכך לענין הלכה, לדין דקידיל דהפרת נדרים כל היום, ותו לא – מפירין נדרים בשבת אפי' שלא לצורך השבת. אתבני' להון בשלא היה אפשר להן מבעוד יום. כגון שגדרה ערב שבת עם חשכה. א"נ דלא אזקי' לה חכם מבעוד יום. ואסיקנא דאפי' בנדרים שהיה להן אפשר מבעוד יום – נשאלין לצורך השבת. ביחוד מומחה אין בשלשה לא משום דמתחיו כדינא. וקיימא לן דאין דנין בשבת. אבל ביחוד מומחה, אפי' למאן דסבירא לי' דמאי מומחה – סמוך, ובמו שנכתוב לפנינו בס"ד – לא מנכרא מילתא, ולא מחזיו כדינא. כיון דסבירא לן אפי' מעומד. ואילו לדינא אמר בריש פרק "שבועת העדות" (גטושוף ג) דישיבה בעיא. ואפי' בקרובין. שפסולין לדין. ואפי' בלילה. שאינה כשרה לדין. לא מחזיו כדינא. דאיכא הכירא טובא. והא מתניתין היא. ומאי קא משמע לן רב? אלא אימא הלכה נשאלין נדרים בלילה. ואיצטרך לאשמעינן דאע"ג דבעינן חכם או שלשה הדיוטות, דדמי לדינא – אפילו הכי נשאלין בלילה. אשקיין קאמרת. רב הונא שאל את רבי אבא: מה שאתה שואלני "אמר רב הכי" – משום דס"ל הא שמעתא, ולהשקות לי כוס

קאמרת. או אשתיק קאמרת, שאתה תמה היכי אמר רב הכי, ותכונת לשלשן אותי, ולפי פירושו זה לא גרס "ת"ש", אלא הא דרב איקא מימרא באפי נפשה היא. ואית דגרסי: אמר רב הכי? אמר ליה: אישתיק. א"ל: אשקיין קאמרת או אשתקך קאמרת? אמר ליה, ת"ש: דאמר רב איקא וכו'. וה"פ: אמר רב הכי. רבי אבא שאל לרב הונא אם שמעה מרב בפירוש, או דלמא האי דשתק לך משום שהדורה לדברין, כאדם האומר לחבירו "אשקיין", או דלמא האי דשתק לך משום שרצה לשתק ולא חש להשיבך? ומיית' "ת"ש" דרב גופיה עבד עובדא לחתיר נדרים בלילה.

בקטונא

אגרות קודש

ב"ה, כי אב, ה'תשל"א
ברוקלין, נ.י.

ארגון בנות חב"ד כפר חב"ד אשר בארצנו הק' תו"ת
ע"י משיח צדקנו ב"ב ה' עליהן תחינה

ברכה ושלוש!

בנועם קבלתי מכתבן ממוצש"ק מטות-מסעי מבשר טוב מהקמת הארגון וההחלטות הטובות בנוגע ביסוס היהדות והפצתה, ובמיוחד בנוגע לבתי-ספר הרשת, נוסף – וגם זה עיקר – בנוגע לבנות הארגון.

המשך בעמוד הבא

בקיטונא דבי רב. בחדר של בית המדרש. ה"ג. ר"ג סבר אין פותחין בחרטה. אלא צריך למצוא פתח מתוך הגדר. ולפי שצריך לעיניו בפתחא ירד מן החמור וישב. ורב נחמן סבר פותחין בחרטה. הלכך אפילו מעומד. ולא פירש בן רש"י דל בפרק "הדר" (פמון סה). וכתב הרשב"א דל ילדיה דקיימא לן פותחין בחרטה, כיון דמעיקרא דמילתא פותחין בחרטה ולא בעינן יושב, אפילו לא נחתרו ואנו

צריכין לחזר אחר פתחים להחירו – לא בעיא יושב. דכיון דעיקר דינא מעומד – סוף דינא מעומד. ולפי שלא ירדתי לטעמו איני אומר כן. חזי מר הווא צורבא מרבנן דקאמר. דבמערבא אמרי שתגדר חטא הוא. תניא האומר לאשתו. אחר שגדרה "כל נדרים שתדורי אי אפשי שתדורי" – אין רצוני שתהא נודרת מכאן ואילך. אף על גב דמשמע ממילתיה דמאי נודרה עד השתא ניהא ליה, ומקיים להו לנדריה שגדרה עד עכשיו, אפילו הכי לא אמר כלום, שאין זו הקמה. ואילו רצה אח"כ להפר ביום שמינה – רשאי, אבל אם אמר לה "יפה עשית (אין כמותך) כשנדרת נדרים הללו", אי נמי דאמר לה "אין כמותך", אי נמי דאמר לה "אם לא נדרת אני כמותך", דבריו קיימין, וכל הני לישני הקמה משמע. ולפי פ"י זה כולה ברייתא בהקמה, אלא דלישנא דרישא לא מהני בה, והני לישני דסיפא מהני בה. ולהאי פירושא לא גרסינן בהך ברייתא: "אין זה נדר" לא אמר כלום, דלישנא ד"אין זה נדר" לא משמע אלא בנדרים שגדרה כבר. ומאן גריס ליה מפרש לברייתא הכי: האומר לאשתו בנדרים שעברו אי אפשי שתדורי כלומר אי אפשי בהך אי נמי דאמר לה אין זה נדר לא אמר כלום דבהפרה לשון מפורש בעיא וכי קתני כל נדרים שתדורי עתיד במקום עבר הוא, ו"שגדרת" קאמר, ואשכחן טובא דכוותיה: אי נמי, "שתדורי" דוקא, ואליבא ד"רא דאמר: בעל מפר נדרים שלא חלו. וסיפא קתני דנהי דבהפרה בעיא לשון מפורש,

בהקמה – בחד מהנך לישני דתני בתר הכי סגי. ונראה בעיני דטעמא דמילתא, דכיון דתניא לקמן קיים בלבו קיים – לא גרעי הני לישני מקיים בלבו. אבל בהפרה, כיון דק"ל הפר בלבו אינו מופר – אף כשהוא מוציא בשפתיו צריך שיהא לשונו ברור. תניא לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי בדרך שאומר לה בחול. הא דאסרינן למימר הכי – לא משום גזירה דהיתר נדרים דחכם הוא, דהא כיון דאמר לה "טלי אבלי" לצורך השבת הוא, ואפילו בשאלה שרי. אלא טעמא דמילתא, דכיון דאפשר לשנוי – משנינן. וצריך שיבטלו בלבו. דאע"ג דאמר לה "טלי ואבלי" צריך שיאמר בלבו שיהא הגדר בטל. ובחול מוציא בשפתיו. אם נדרה בחול צריך להוציא ההפך בשפתיו. אחר זה ואחר זה. אחד שבת ואחד חול מבטל בלבו, ואין צריך להוציא בשפתיו, כיון שאמר לה "טלי ואבלי טלי ושת". דרך ברייתא נמי אאיך קיימא. ואית דגרסי: ולערב בחול מציא בשפתיו. וכולה אנדךה בשבת קאי. דנהי דבשבת משתריא בביטול שבלב, לערב בחול צריך שיוציא בשפתיו. ולא נהירא, דאי הכי מאי "אחר זה ואחר זה" דקאמרי ב"ה? אלא ודאי לא גרס לערב. ומקשו הכא: היכי אמרי ב"ה אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו? נהי דאמר לה "טלי ואבלי טלי ושת" מי עדיף לישנא מ"אין כאן נדר" ו"אי אפשי שתדורי" דאמרינן לעיל, לפום פירוש בתרא דכתבין בהדיא. דלא מהני בהפרה!! וכי: שאני התם שלא בטלו בלבו – הא תניא לקמן דהפרה בלב לא מהניא! והא לאו קושיא היא, דכי אמר לקמן הפר בלבו אינו מופר – ה"מ היבא דלא אמר לה "טלי ואבלי טלי ושת", אבל היבא דאמר לה הכי – בבטול שבלב מהני. דנהי ד"אי אפשי שתדורי" ו"אין זה נדר" לא מהני, טפי עדיף בטול בלב כל היבא דאמר לה "טלי ואבלי טלי ושת", מהיבא שלא בטל בלבו ומוציא בשפתיו לשון גרוע, דהיינו "אי אפשי שתדורי" ו"אין זה נדר", כך העלו בתוספות. ויש לרמב"ם ז"ל בזה דרך אחרת שאינה מחזורת, וכבר השינו בה דראב"ד ז"ל. וכי קתני בברייתא דלעיל: לא יאמר אדם לאשתו בשבת "מופר ליכי, בטל ליכי" בדרך שאומר לה בחול – לאו למימרא דבחול צריך למימר הכי, דהא אמרי ב"ה דין בשבת בין בחול כל שאמר לה "טלי ואבלי" ובטל בלבו סגי, אלא בדרך שהוא רגיל לומר לה בחול קאמר. אמר ר' יוחנן חכם שאמר בלשון בעל. דהיינו "מופר ליך", ובעל שאמר בלשון חכם – שאמר "מותר ליך". לשון בעל מפורש הוא בכתוב, דהיינו לשון הפרה. ולשון חכם דהוי "מותר ליך" משמע ליה מדכתבין "ול חיל דבר", כלומר לא יעשה דבריו חולין, ודרשינן: אבל אחרים מוחלין לו, שעושין אותו חולין. ובחולין – מותר שייר למימר בהו.

והתניא. במסכת עירובין (דף סד:) ירד ר"ג וישב בו, אלאמא דבעי ישיבה. ר"ג סבר פותחין בחרטה. דצריך החכם לפתוח לו בתחלת הגדר, ולהעמיד תחילת הגדר בטענה, שיהא מתחרט על כך, כדאמרין: "אלו היו עשרה בני אדם שפייסוך באותה שעה", דהשתא עקר ליה לנדריה לגמרי, דכמאן דלא הוי נדר דמי. הלכך, הואיל ולא אפשר בדיהר אי לאו דמיעקר נדרא – בעי עיניו טפי למיעקרי, ואהכי ישב. ורב נחמן סבר אין פותחין בחרטה. ואי לא אמר בפיר' מיהריטנא – (ולא) שרינן ליה. ולא בעי לעיניו, ויכול להפר אפילו מעומד. ואמר ליה ז"ל בני רחמי אנפוך. כך פתחו לו בחרטה. הא לא חולת אלא נדרת – אית כך חטא. אי אפשי שתדורי לא אמר כלום. דאין הפרה בלשון חזו: ואם בא לקיימו, ואמר לה: יפה עשית שגדרת, ואין כמותך אשה חשובה לפי שגדרת, ואם לא נדרת אני הייתי מדיך, שכל כך ישר בעיני. דבריו קיימין. דאין לך קיום גדול מזה. טלי ואבלי טלי ושת. להכי נקט הכי, משום דהוה דברים שיש בהם עינו נפש, וצרכי שבת נינהו. וצריך שיבטל בלבו, שיאמר בלבו: מופר ליכי. חכם שאמר בלשון בעל. מופר ליך. ובעל שאמר בלשון חכם. מותר ליך. וה

– איבא חטא. תניא: האומר לאשתו "כל נדרים שתדורי אי אפשי שתדורי" "אין זה נדר" – לא אמר כלום. "יפה עשית" ו"אין כמותך" ו"אם לא נדרת מדיך אני" – דבריו קיימין. לא יאמר אדם לאשתו בשבת "מופר ליכי" "בטל ליכי" בדרך שאומר לה בחול, אלא אמר לה "טלי ואבלי" "טלי ושת" והגדר בטל מאליה. א"ר יוחנן: וצריך שייבטל בלבו. תניא, חכם בש"א בשבת – מבטל בלבו, בחול – מוציא בשפתיו. ובה"א: אחר זה ואחר זה מבטל בלבו, ואין צריך להוציא בשפתיו. א"ר יוחנן: חכם שאמר בלשון בעל, ובעל שאמר בלשון חכם – לא אמר כלום. דתני: "זה הדבר" – החכם מחיר ואין בעל מחיר. שייבטל, ומה חכם שאין מפר – מחיר, בעל שמפר – אינו דין שמחיר? ת"ל זה

בהקמה – בחד מהנך לישני דתני בתר הכי סגי. ונראה בעיני דטעמא דמילתא, דכיון דתניא לקמן קיים בלבו קיים – לא גרעי הני לישני מקיים בלבו. אבל בהפרה, כיון דק"ל הפר בלבו אינו מופר – אף כשהוא מוציא בשפתיו צריך שיהא לשונו ברור. תניא לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי בדרך שאומר לה בחול. הא דאסרינן למימר הכי – לא משום גזירה דהיתר נדרים דחכם הוא, דהא כיון דאמר לה "טלי אבלי" לצורך השבת הוא, ואפילו בשאלה שרי. אלא טעמא דמילתא, דכיון דאפשר לשנוי – משנינן. וצריך שיבטלו בלבו. דאע"ג דאמר לה "טלי ואבלי" צריך שיאמר בלבו שיהא הגדר בטל. ובחול מוציא בשפתיו. אם נדרה בחול צריך להוציא ההפך בשפתיו. אחר זה ואחר זה. אחד שבת ואחד חול מבטל בלבו, ואין צריך להוציא בשפתיו, כיון שאמר לה "טלי ואבלי טלי ושת". דרך ברייתא נמי אאיך קיימא. ואית דגרסי: ולערב בחול מציא בשפתיו. וכולה אנדךה בשבת קאי. דנהי דבשבת משתריא בביטול שבלב, לערב בחול צריך שיוציא בשפתיו. ולא נהירא, דאי הכי מאי "אחר זה ואחר זה" דקאמרי ב"ה? אלא ודאי לא גרס לערב. ומקשו הכא: היכי אמרי ב"ה אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו? נהי דאמר לה "טלי ואבלי טלי ושת" מי עדיף לישנא מ"אין כאן נדר" ו"אי אפשי שתדורי" דאמרינן לעיל, לפום פירוש בתרא דכתבין בהדיא. דלא מהני בהפרה!! וכי: שאני התם שלא בטלו בלבו – הא תניא לקמן דהפרה בלב לא מהניא! והא לאו קושיא היא, דכי אמר לקמן הפר בלבו אינו מופר – ה"מ היבא דלא אמר לה "טלי ואבלי טלי ושת", אבל היבא דאמר לה הכי – בבטול שבלב מהני. דנהי ד"אי אפשי שתדורי" ו"אין זה נדר" לא מהני, טפי עדיף בטול בלב כל היבא דאמר לה "טלי ואבלי טלי ושת", מהיבא שלא בטל בלבו ומוציא בשפתיו לשון גרוע, דהיינו "אי אפשי שתדורי" ו"אין זה נדר", כך העלו בתוספות. ויש לרמב"ם ז"ל בזה דרך אחרת שאינה מחזורת, וכבר השינו בה דראב"ד ז"ל. וכי קתני בברייתא דלעיל: לא יאמר אדם לאשתו בשבת "מופר ליכי, בטל ליכי" בדרך שאומר לה בחול – לאו למימרא דבחול צריך למימר הכי, דהא אמרי ב"ה דין בשבת בין בחול כל שאמר לה "טלי ואבלי" ובטל בלבו סגי, אלא בדרך שהוא רגיל לומר לה בחול קאמר. אמר ר' יוחנן חכם שאמר בלשון בעל. דהיינו "מופר ליך", ובעל שאמר בלשון חכם – שאמר "מותר ליך". לשון בעל מפורש הוא בכתוב, דהיינו לשון הפרה. ולשון חכם דהוי "מותר ליך" משמע ליה מדכתבין "ול חיל דבר", כלומר לא יעשה דבריו חולין, ודרשינן: אבל אחרים מוחלין לו, שעושין אותו חולין. ובחולין – מותר שייר למימר בהו.

ובירושלמי

ותקותי חזקה שעושות השתדלות מיוחדת להרבות חברות בהארגון, בפרט על פי ציווי תורתנו תורת חיים להעלות בקודש, והכוונה הן בכמות והן באיכות, והרי בכמות הכוונה לכל לראש הוא על ידי הוספה במספר החברות. ואין לך דבר העומד בפני הרצון, בפרט כשמלווה דוגמא ח"י מחשיבות הארגון ופעולותיו הטובות.

הזמן גרמא לפעילות נמרצה בכל האמור ולהצלחה בזה, שהרי התחילה התקופה שלאחרי חמשה עשר באב, שהורו חכמינו ז"ל שאז מתחילה העבודה באופן דמוסיף והקב"ה יוסיף (מסכת תענית בסופה). וחשיבות מיוחדת בזה לנשי ובנות ישראל כמרומו בדברי חכמים ומשנתם (שם) לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב כ' שבהן בנות ירושלים יוצאות כו' ובפסקא דגרמא – בנות ישראל יוצאות כו'.

מה שאין כן לגבי הקמה, אם אמר 'אֶפֶס עֲשִׂית בכך שנדרת/ וכן אם
אומר 'אֵין אשה חשובה בְּמוֹתָךְ לפי שנדרת/ וכן אם אמר 'אִם לֹא
נִדְרָתְךָ מִיָּדְךָ אֲנִי, שבכל לשונות אלו גילה דעתו שרצונו בנדרים
אלו, ואף שלא אמר בפירוש שהוא מקיים את הנדר, מכל מקום
דְּקָרְיוֹ קִיָּמִין, וקם הנדר, שמאחר ששינוי בברייתא (שם) ש'קיים
בלבו קיים', אם כן כל שכן בפירוש רצונו שיועיל להקיים.
גירסת הר"ן:
הגמרא מביאה ברייתא הדנה בלשונות הראויים להקמה:
תִּנְיָא בברייתא, הָאֹמֵר לֵאשְׁתִּי לאחר שנדרה, 'כָּל נִדְרִים שְׁתִּדּוּרִי
מכאן ולהבא אִי אֶפְשִׁי שְׁתִּדּוּרִי' – אין רצוני בהם, לֹא אֶמַר כְּלוּם,
ויכול להפר את הנדר שנדרה עדיין כל משך יום השמייעה, אף על
פי שמתוך דבריו נשמע שנוח לו בנדריה שנדרה מכבר, שהרי
פירש שרצונו הוא רק שלא תידור מכאן ואילך, מכל מקום אין
נחשב להקמה, כיון שלא גילה דעתו בפירוש שנוח לו במה
שנדרה.
מה שאין כן אם אמר לה 'אֶפֶס עֲשִׂית בכך שנדרת/ וכן אם אמר
'אֵין אשה חשובה בְּמוֹתָךְ לפי שנדרת/ וכן אם אמר 'אִם לֹא נִדְרָתְךָ
מִיָּדְךָ אֲנִי, שבכל לשונות אלו גילה דעתו בפירוש שרצונו
בנדרים אלו, ואף שלא אמר בפירוש שהוא מקיים את הנדר, מכל
מקום דְּקָרְיוֹ קִיָּמִין, משום שנחשב כלשון הקמה.
עד כאן גירסת הר"ן.
הגמרא חוזרת לדון בדיני הפרת נדרים בשבת:
על אף שנתבאר לעיל (עז) שמפירין נדרים בשבת, מכל מקום
שנינו בברייתא שלא יֹאמַר אִם לֵאשְׁתִּי, אם רוצה להפר את נדרה
בְּשֶׁבֶת, 'מוֹפֵר לִיכִי' או 'כְּטִיל לִיכִי', בְּדֶרֶךְ שְׂאוּמֵר לָהּ כְּחֹל – כמו
שרגיל אדם להפר כחול, אֵלָּא אֹמֵר לָהּ בלשון זה, 'טְלִי וְאֶכְלִי' או
'טְלִי וְשִׁתִּי', וְהִנֵּדֶר כְּטִיל מֵאֲלִי, ומשום שכל כמה שאפשר לשנות
מדרך הרגיל בחול, ראוי לשנות מפני כבוד השבת.
הגמרא מבארת שאין די בלשון זה בלבד:
אֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, אף שאמר לה 'טְלִי ואכלי', מכל מקום וְצִירֵךְ גַּם
שְׂיִכְכָּל כְּלָבֹו – שיאמר בלבו שיהא הנדר בטל.
הגמרא מביאה ברייתא בה נחלקו בית שמאי ובית הלל מתי
מועילה הפרה בלב:
תִּנְיָא – שנינו בברייתא, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים, המיפר נדרי אשתו
בְּשֶׁבֶת, כְּכַטֵּל בְּלָבֹו, ואומר לה 'טְלִי ואכלי טלי ושתי' ודין, מה
שאיין כן כשמיפר כחול, מוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו דווקא, ואומר 'מוֹפֵר לִיכִי'.
ובית הלל אֹמְרִים אֲחֵר זֶה וְאֲחֵר זֶה – בין בשבת בין בחול כְּכַטֵּל
בְּלָבֹו וְאֵין צִירֵךְ לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו ולומר מופר ליכִי, אלא אומר לה
טלי ואכלי טלי ושתי, ודין.
הגמרא מחדשת שלשון הפרת הבעל שונה מלשון התרת החכם,
ושהלשונות מעכבין:
אֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, חֲכָם שְׂאֹמֵר בְּלִשׁוֹן פֶּעַל – שהתיר הנדר בלשון
'מוֹפֵר לִיכִי', וכן פֶּעַל שְׂאֹמֵר בְּלִשׁוֹן חֲכָם – שהפר הנדר ואמר
'מוֹתֵר לִיכִי', לֹא אֶמַר כְּלוּם.
הגמרא מביאה מקור לדין זה:
תִּנְיָא בברייתא, נאמר בפרשת נדרים (במדבר ל"ב) וַיִּדְבֹּר מִשָּׁה אֶל
רֹאשֵׁי הַנְּפֹטוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לאמר זֶה תִּדְבֹּר אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְבֹא
ללמדנו שדברים המבוארים מתוך הפרשה, נאמרו לעיכובא,
דהיינו שדווקא חֲכָם מְתִיר, וְאֵין פֶּעַל מְתִיר בלשון התרה אלא
בלשון הפרה.
הברייתא מבארת שלולא שמייעטה התורה בפירוש שהלשונות
מעכבין, היינו נוקטים שאף הבעל יכול להשתמש בלשון התרה
מכח קל וחומר:
שְׂכִיבֹל – שלולא דרשה זו, היינו נושאים קל וחומר, וְכֵּן חֲכָם שְׂאֵין
מִפֶּה, מכל מקום מְתִיר, אם כן פֶּעַל שעדיף ממנו, שְׂאֵף מִפֶּה, וכי
אֵין דִּין שְׂמִיתִר, תִּלְמֹד לֹמֵר – לכך כתבה התורה

בְּקִוְמוֹתָ דְּכִי רַב – בחדר שאצל בית המדרש, עוֹמֵד, ולא הקפיד
לישב כמו בדין, יְחִידִי, כדין יחיד מומחה, וְכַלְיָלָה. הרי לנו שדעתו
שנשאלין לנדרים בלילה.
הגמרא מביאה שגם רב נחמן פסק להלכה, ככל ההלכות
שהוזכרו:
וְכֵן אֹמֵר רַבֵּה אֹמֵר רַב נַחְמָן, הִלְכָה נִשְׁאָלִין נִדְרִים לחכם או לשלשה
הדיוטות, אפילו עוֹמֵד, וכן יכול להתיר יְחִידִי אם הוא מומחה,
וְכַלְיָלָה, וְכִשְׁבָּת, וּבְקִרְוִיכִים, וְאִפְּלוּ הִיָּה לָהֶן פְּנֵאִי מְבַעֵד יוֹם ללכת
אצל חכם שיתיר הנדר, מכל מקום מותר להתיר בשבת, אם יש
בוה צורך שבת.
תממה הגמרא על דעת רב נחמן, שאפשר להתיר נדרים מעומד.
עוֹמֵד – וכי ניתן להתיר נדרים מעומד, וְהִתְנִיָא, מעשה ברבן
גמליאל שהיה רוכב על החמור והיה מהלך מעכו לכזיב וכו', כיון
שהגיע לכזיב בא אחד לישראל על נדרו וכו', כיון שהגיע לסולמא
דצור וירָבֵן גְּמְלִיָאל מִן הַחֲמֹר וְנִתְעַבְּהָ בדרך הדיונים, וְכֵּשֶׁב
וְהִתִּיר לוֹ נִדְרוֹ, נמצינו למדים שאין מתירין את הנדר מעומד,
שהרי לא שמענו תנא החולק וסובר שמתירין מעומד.
מיישבת הגמרא שנידון זה, האם מתירין מעומד, תלוי במחלוקת
האם פותחין בחרטה, שרָבִן גְּמְלִיָאל סָבַר פּוֹתְחִין בְּחִרְטָה – צריך
החכם למצוא פתח לשואל, שיהיה לו פתחון פה לומר לדעת כן
לא נדרתי, ואילו הייתי יודע שכן הוא, לא הייתי נודר, ומשום
דְּמִיָּעָקֵר נִדְרָה בְּעֵינֵי – שצריך למצוא פתח העוקר לנדר מתחילתו,
וְדַבֵּר זֶה בְּעֵי עֵינָיו, אֲהָבִי – משום כן נָשֶׁב רבן גמליאל. וְכֵּן נִתְּנָן
סָבַר אֵין פּוֹתְחִין בְּחִרְטָה – אין צריך החכם לעיין, ולפתוח לו
בחרטה, אלא החכם עוקרו אף שאינו מוצא טעם לכך, ממילא
מתיר וְאִפְּלוּ מְעוּמָד.
גירסת הר"ן:
מיישבת הגמרא שנידון זה, האם מתירין מעומד, תלוי במחלוקת
האם פותחין בחרטה, שרָבִן גְּמְלִיָאל סָבַר אֵין פּוֹתְחִין בְּחִרְטָה אלא
מִיָּעָקֵר נִדְרָה בְּעֵינֵי – צריך למצוא פתח מתוך הנדר, שלא היה
נודר אם היה יודע דבר זה, וְכֵּעִי עֵינָיו אֲהָבִי – לפי שצריך לעיין
בדבר, ירד מן החמור וְכֵּשֶׁב. וְכֵּן נִתְּנָן סָבַר שאין צריך למצוא פתח,
אלא פּוֹתְחִין בְּחִרְטָה ולכן דעתו שמתיר וְאִפְּלוּ מְעוּמָד.
עד כאן גירסת הר"ן.
הגמרא מביאה שבארץ ישראל הקפידו מאד על נודריים:
אֹמֵר לִית רַבָּא לְרַב נַחְמָן, הוּא מַר הָאֵי מִרְבֵּנָן דְּאֵתָא מִמְּעַבְרָא – האם
ראה מר את אחד מן החכמים שבא מארץ ישראל, וְאֹמֵר ששם
אומרים שהנודר חוטא הוא, שפעם אחת אִיִּדּוּקִיקוּ לִית רַבֵּנָן לְבִרְיָה
דְּרַב הוֹנָא כִּר אֲבִין וְאִשְׁרֵי לִיה נִדְרִיה – נטפלו החכמים להתיר את
נדרו של בנו של רב הונא בר אבין, וְאֹמְרוּ לִיה וְלִי וְכֵּעִי רַחֲמֵי עַל
נַפְשֵׁךְ – לך ותבקש רחמים על עצמך, משום דְּחִטְאָת – שחטאת
בכך שנדרת, וכמו דְּתִנִּי רַב דִּימִי אֲחִוִּה (אחיו) דְּרַב סַפְרָא, כָּל
הַנִּדְרִי, אֵף עַל פִּי שִׁי הוּא מְקַיְּמוֹ – את הנדר, בכל אופן נִקְרָא חוֹטָא.
הגמרא מבארת את מקור הדבר שהנודר נקרא חוטא:
אֹמֵר רַב יְבִיד, מֵאִי קָרָא – מהיכן דבר זה נלמד, ומבאר שנלמד
מדכתיב (וי' תהיה לנדר לא יהיה כד חטא), ומשמע, דווקא אם
חדלת (להפסקת) לא יהיה כד חטא, הָאֵל לֹא חֲדַלְתָּ אִיבָא חֲטָא –
אבל אם לא הפסקת לנדרו יש לך חטא.
הגמרא מביאה ברייתא הדנה בלשונות הראויים להפרה והקמה:
תִּנְיָא בברייתא, הָאֹמֵר לֵאשְׁתִּי – בעל הרצפה להפר נדרי אשתו,
ואמר לה בלשון זה 'כָּל נִדְרִים שְׁתִּדּוּרִי אִי אֶפְשִׁי שְׁתִּדּוּרִי' – כלומר,
כל נדרים שנדרת כבר, איני חפץ בהם. או שאמר 'אֵין זֶה נִדְרִי, לֹא
אֶמַר כְּלוּם – אין זה הפרה כלל, שכוין ששינוי בברייתא להלן (שם)
שהמפר בלבו אינו מופר, אם כן אף כשמוציא בפיו צריך שיהא
לשונו ברור ומפורש שהוא מיפר, ולא שמתוך דבריו ישמע שאינו
חפץ בנדר.

מקשה הגמרא, לדעת בית שמאי דאמר אין שאלה בהקדש – מאחר
 שלדעתם אף הקדש בטעות ממש הוא הקדש (נדר ל), ואם כן ודאי
 שאין שאלה בהקדש, שכל ענין השאלה הוא לעשות את הנדר על
 ידי הפתח כאילו נעשה בטעות. ואם כן ראשי המטות דבתיב
 בשחוטיו חוץ על ידי הגזירה שוה מנדרים, למאי הלכתא נתחדש
 כן, כיון שאינו נלמד לגבי שאלה.
 מתרצת הגמרא, אכן בית שמאי לית להו גזירה שוה – ברייתא זו
 אינה לדעת בית שמאי, שלדעתם לא ניתן 'זה הדבר' להדרש
 בגזירה שוה.
 הגמרא מבארת לצורך מה כתבה התורה 'זה הדבר' בנדרים
 ובשחוטיו חוץ, לדעת בית שמאי, שאין סוברים את הגזירה שוה:
 שואלת הגמרא, לשיטת בית שמאי, 'זה הדבר' שנאמר בפירוש
 נדרים, למאי בתיב. משיבה הגמרא, לומר – ללמדנו שדווקא חכם
 מתיר ואין בעל מתיר – שאם אמר לה הבעל בלשון חכם, 'מותר
 לך', לא אמר כלום. ודווקא בעל מפר ואין חכם מפר – שאם אמר
 לה החכם בלשון בעל, 'מופר לך', לא אמר כלום.
 ממשיכה הגמרא ושואלת, 'זה הדבר' בשחוטיו חוץ, למאי בתיב.
 משיבה הגמרא, לומר – ללמדנו, שעל השחוט דווקא הוא חייב,
 ואין חייב על הפליקה – שאם שחט עוף קדשים בחוץ, חייב, על אף
 שאין זה דרך הכשרו בפנים, שהרי הכשרו במליקה. ואם מלקו
 בחוץ, פטור.
 הגמרא מבררת לדעת בית שמאי, מנין שמתירין את הנדר שלא
 על ידי מומחין דווקא:
 שואלת הגמרא, אלא לבית שמאי שאין דורשים גזירה שוה
 משחוטיו חוץ, אם כן להכשיר שלשה הדיוטות בהתרת נדרים, מנלן.
 משיבה הגמרא, נפקא להו – למדים הם זאת מדבר אפי' בנדר
 שנתקשה בביאור הברייתא שבסמוך, עד שביארה לו רב ששת,
 וכדלהלן. דבתיב בפרשת המועדות (ויקרא כג מד) 'וידבר משה את
 מועדי ה' אל בני ישראל'. והתנאי – ושנינו בברייתא מענין פסוק זה,
 רבי יוסי הגלילי אומר, מועדי ה' נאמרו, ולא נאמרה שבת בראשית
 עמקן – עם פרשת המועדות. כן עזאי אומר, מועדי ה' נאמרו, ולא
 נאמרו פרשת נדרים עמקן.
 מבררת הגמרא את כוונת דברי הברייתא:
 רב אפי' בנדר נקרא ליה הא מתניתא – נתקשה בביאור דברי
 הברייתא, אהא לנהרדעא לקמיה דרב ששת – בא לנהרדעא
 לשאול את רב ששת מה הביאור, ולא אשכחיה – ולא מצאו שם,
 אהא אפתריה למחזא – והלך אחריו למחזא ומצאו שם. אמר ליה
 רב אסי בר נתן, וכי מועדי ה' נאמרו, ולא נאמרה שבת בראשית
 עמקן, והא בתיב שבת עמקן – הרי בפירוש כתבה התורה שבת
 בראשית ולאחריה המועדות, בפרשת המועדות (ויקרא כג). ותו –
 וכן יש לתמוה בדברי בן עזאי, וכי מועדי ה' נאמרו, ולא נאמרה
 פרשת נדרים עמקן, והא מסימרא בתיבא – והרי בקצה הפרשה של
 המועדות נכתבה פרשת נדרים, שבסוף פרשת פנחס (במדבר כט)
 כתבה התורה לכל המועדות, ובסמוך בתחילת פרשת מטות (במדבר
 ל) נכתבה פרשת נדרים.
 אמר ליה רב ששת, הני קתני – כוונת הברייתא היא שמאחר
 נוסמכו שבת ונדרים לפרשת המועדות, שנאמר בה 'אלה מועדי
 ה' הרי מילת 'אלה' בא למעט כל אחד מהם לפי הראוי למעט בו,
 'שבת' שאינה צריכה קידוש בית דין, 'ונדרים' שאין צריכין מומחין
 בהתרתן.
 וכך הוא ביאור דברי הברייתא:

זה הדבר, לומר שחכם בלבד מתיר, ואין בעל מתיר, שאם אמר
 לה בלשון חכם, 'מותר לך', לא אמר כלום.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת המבארת את הצורך במיעוט ד'זה
 הדבר':
 תנאי אידך – בבריתא אחרת שנינו (בהפך), נאמר בפרשת נדרים
 (במדבר ל ב) 'וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה
 הדבר אשר צוה ה', ובא ללמדנו שדברים המבוארים מתוך
 הפרשה, נאמרו לעיכובא, דהיינו שדווקא בעל מפר, ואין חכם
 מפר בלשון הפרה אלא בלשון התרה.
 הברייתא מבארת שולל שמיטת התורה בפירוש שהלשונות
 מעכבין, היינו נוקטים שאף החכם יכול להשתמש בלשון הפרה
 מבח קל וחומר:
 שיכול – שולל דרשה זו, היינו נושאים קל וחומר, ומה בעל שאין
 מתיר מכל מקום מפר, אם כן חכם שעדיף ממנו שמתיר, וכי אינו
 דין שמתיר, תלמוד לומר – לכך כתבה התורה 'זה הדבר', לומר
 שבעל בלבד מפר, ואין חכם מפר, שאם אמר לה בלשון בעל,
 'מופר לך', לא אמר כלום.
 הגמרא מביאה ברייתא הלומדת ב'גזירה שוה' התרת נדרים
 ושחוטיו חוץ:
 שנינו בברייתא, נאמר כאן – בפרשת נדרים (במדבר ל ב), 'זה הדבר
 אשר צוה ה', וכן נאמר להלן (ויקרא יז ב) 'זה הדבר אשר צוה ה'
 לאמר' בשחוטיו חוץ, ודרשו חכמים בגזירה שוה, מה בשחוטיו חוץ
 אהרן ובניו וכל ישראל כולן שוין בה, שהרי כך כתוב שם בתחילת
 הפרשה 'דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל, הרי שכולן
 מצווין באיסור שחוטיו חוץ, אף פרשת נדרים אהרן ובניו וכל ישראל
 שוין בה. וכן יש ללמוד לפרשת שחוטיו חוץ, ומה כאן – בנדרים
 כתבה התורה 'ראשי המטות', אף להלן בשחוטיו חוץ ראשי המטות
 שייכים לגבה.
 הגמרא מבארת מה הם הדינים הנלמדים בברייתא זו, מפרשה
 לחברתה:
 שואלת הגמרא, מה שלמדנו בברייתא שבפרשת נדרים שוין בה
 אהרן ובניו וכל ישראל, למאי הלכתא – לגבי מה שוין בה. משיבה
 הגמרא, אמר רב אהא בר יעקב, להכשיר בהתרת נדרים שלשה
 הדיוטות, ולא צריך דווקא מומחין.
 מקשה הגמרא, והא 'ידבר משה אל ראשי המטות' בתיב בפרשת
 נדרים, ומשמע שרק על ידיהם ראוי שיתקיים התרת נדרים
 המבוארת שם בפרשה, כיון שאליהם נתייחדה פרשה זו. מתרצת
 הגמרא, אמר רב חסדא, ואיתימא – ויש אומרים כן בשם רבי יוחנן,
 ביהדי מוקחה – מה שמשמע בתורה שרק מומחה יכול להתיר, על
 כרחך צריך לומר שהיינו דווקא בשרוצה להתיר ביחוד, מה שאין
 כן בשלשה די אפילו בהדיוטות, וכמו שלמדנו בגזירה שוה
 משחוטיו חוץ.
 הגמרא ממשיכה לבאר, מהו הדין הנלמד לשחוטיו חוץ:
 שואלת הגמרא, מה שלמדנו בברייתא ששייכים ראשי המטות
 בשחוטיו חוץ, למאי הלכתא – לגבי מה נתחדש כן. משיבה הגמרא,
 אמר רב ששת, לומר, שיש שאלה בהקדש – ללמדנו שיכול אדם
 להשאל על ההקדש. שאם הקדש בהמה ועבר ושחטה שיכול אדם
 ואחר כך נשאל עליה, פטור מקרבן וכתר, שמאחר ויש שאלה
 בהקדש, הרי זה נחשב כאילו לא הקדישה מעולם, שהרי החכם
 עוקר הנדר מעיקרו.
 הגמרא מקשה שלדעת בית שמאי, הסוברים אין שאלה בהקדש,
 אין שייך לבאר כן:

אגרות קודש

[ט' אלול, ה'תשל"א]

עריכת חוברת כללי פרש"י (בצירוף דוגמאות לכאז"א) – ע"פ השיחות – נכונה במאד. ובפרט
 באם תצורף לה רשימת פרש"י שנתפרשו ע"ע. ותגרום, כמובן, נח"ר רבה. וק"ל.

ומשמע מובא דידיד מומחה דשרי נדרים – דוקא, סמוך במומחה של מועדי ה', דהיינו משה ואהרן. דאין הפרש בין זה לזה אלא שמועדי ה' צריכין שלשה מומחין, ונדרים סגי ביחיד. אבל דרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהל' שבעות (ל"ה ט) דכל שהוא רב מובהק – מתיר יחיד. ולפ"ז אמרו דהא דפרכין הכא הוא בפרשת נדרים ראשי המטות כתיב – לא פריך אמאי דאמר דפרשת נדרים אינה צריכה מומחה. ד"ראשי המטות" לאו סמוכין משמע. דבכל דוכתי דבעי מומחין "אלהים" קרי להו, והכא, כיון דלא כתיב בהו אלא "ראשי המטות" – פשיטא דלאו מומחה סמוך קאמר. אלא למאי דאמרין דאפילו ג' הדיטות פריך, דהא "ראשי המטות" דלא משמע מומחין – אפ"ה לאו הדיטות נינהו. ואמר רב חסדא ביחיד מומחה – כלומר דגמירי וסבירי. ולדידי קשיא לי: אי הכי ג' הדיטות מנלן? ממעוטא

צריכין קידוש. דכתיב (ויקרא כג) "אשר תקראו אותם במועדים. שבת בראשית אין צריכה קידוש. דחייאל וקדשה מאליה. השותק על מנת למיקם. שאינו שותק כדי לקיים הנדר, אלא שעושה כדי להקניטה ולהוכיחה, כדי שלא תרגיל עוד בנדרים, שהיא סבורה שהוא שותק על מנת לקיימו. אפי' מכאן עד י' ימים יכול להפר. הואיל ולא היה דעתו לקיים. מאי לאו בשותק על מנת למיקם. ובגון דאמר לחד דלמיקט עביד, דכי מת ביום שלאחריו – אין יכול להפר, ותויבתא דרבי תנינא. לא בשותק על מנת לקיים. ולכך אינו יכול להפר. היינו או שמע וקיים. ותרי זמני למה לי? בשותק סתם. ולחומרא אולנין.

קיים

– חומר מבהקם, ובהפר מבהקם, חומר בהקם – שהשתקה

מועדי ה' צריכין קידוש ב"ה, שבת בראשית אין צריכה קידוש ב"ה. מועדי ה' צריכין מומחה, ואין פרישת נדרים צריכין מומחה, אפי' בית דין הדיוטות. והא בפרישת נדרים "ראשי המטות" כתיב! אמר רב חסדא ואיתימא רבי יוחנן: ביחיד מומחה. א"ר תנינא: השותק על מנת למיקט – מפר אפי' מפקא ועד י' ימים. מתיב רבא: אימתי אמרו מת הבעל בתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל, או ששמע ושתק, או ששמע והפר ומת בו ביום. אפר שמע וקיים, או ששמע ושתק ומת ביום שר אחרייו – אין יכול להפר. מאי לאו – בשותק על מנת למיקט? לא, אלא בשותק סתם. מתיב רב חסדא: חומר בהקם מבהקם, ובהפר מבהקם, חומר בהקם – שהשתקה

אתא. והכי מדריש: "אלה" דהיינו מועדות, אפי' כשהן ג' צריכין מומחין דידהו, דהיינו סמוכין. אבל נדרים, כל שזן ג' אינן צריכין מומחין דידהו, דהיינו "ראשי המטות" דגמירי וסבירי, אלא בחד מיניהו סגי. כן נ"ל. ומייתו ראייה להך סברא דלא בעיא סמוך מדאזדקיק ליה רב לרב חננאל יחיד, והא רב לאו סמוך היה. ואי מהא לא איירא, דבירושלמי משמע שנטל רשות מן הנשיא. דגרסי' התם: מהו למנות הוקים לדברים יחידים? נשמענה מן הראי: רב מתני להתיר נדרים ולראות כתמים. מן דרמך בעו גבי בריה מומי בבורות, אמר: איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא. אי' יוסי בר בון: כולא ידב ליה; לדון יחיד, ולראות כתמים, ולהתיר נדרים, ולראות מומין שבגלוי. מן דרמך בעו גבי בריה מומין שבסתר, א"ל: איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא. ע"כ. אלמא רב רשותא שקל, ומשה' איכא למימר דהוה מזדקיק יחיד. ומיהו, לא תימא: דאדרבה, האי ירושלמי דאיתי' איפכא מוכח, דסמוך בעינן, דאי לא – למה ליה לרב למנטק רשותא? דלא קשי, דמשה' נקטיה – כי היכי דליהוי שרי נדרי בדוכתא דאיכא חשיבי מניה, ואי לאו רשותא – לא יאי לתלמידיא למשרא נדרא באתרא דרביה. ומיהו, עובדא אחרינא איכא בירושלמי דמשמע מינייהו דלא בעיא סמוך. דגרסי' התם: אמר קמיה דרבי יוסי רב: הונא שרי נדרי. ר' יוסיא בעא קמיה דר' יוסי: רב הונא ראשי המטות? בתמיה. א"ל: ואין לית רב הונא – מאן אינן ראשי המטות? ורב הונא ראש לראשי המטות. אלמא, רב הונא אפי' שלא היה סמוך הוה שרי נדרין ביחיד. וכי תימא: רשותא נקט מריש גלותא – אי הכי מאי קמתמה ר' זעירא "רב הונא ראשי המטות"? בתמיה. ור' יוסי נמי, למה ליה לאהדוריה "רב הונא ראש לראשי המטות"? תיפוק ליה דנקיט רשותא! אלמא משמע דנהי דלא נקטיה, משום דרב מובהק הוה – הוה שרי ביחיד. ורבינו שמואל ז"ל כתב בפרק "ז"נ" כלשון הזה: והא נמי ביחיד מומחה – בקי בגמ', כלומר רב מובהק. ובכר כתבתי מזה בפ"ק דמכילתין ובפרק "ד' נדרים" בס"ד. וקשה לי אי לאו בעי מומחה אלא גמירי וסביר, והכי הוה סבירא לר' זעירא דרב הונא לא מצי שרא נדרא ביחיד? וז"ל דבין ד"ראשי המטות" כתיב – משמע דהפרת נדרים נמסרה ליותר מובהקין שבהו, והוה סיל לר' זעירא דרב הונא בדריה לאו רב הכי הוה. ולפיכך אני אומר דלמאן דס"ל דלא בעינן סמוך – כל שהוא רב מובהק בדורו מתיר יחיד. והוצרכתי לכתוב זה, מפני שראיתי מי שכתב דאפילו למאן דס"ל דלא בעי סמוך – בזמן הזה ליכא מומחה דחוי להכי, והביא ראייה מן הירושלמי דהוה מתמה מעיקרא אפי' ברב הונא. ולא נ"ל כן, אלא אי לא בעי סמוך – כל היכא דגמירי וסביר והוי מ"ראשי המטות" לפום דריה – סגי. מ"ל" יוחנן השותק על מנת למיקט. כדי להקניט אשתו, שתהא סבורה שדעתו לקיים נדריה, והוא אינו מתכוין לכך אלא שיפר לה לאחר מכן. אימתי אמרו מת הבעל בתרוקנה רשות לאב, פירשה' למעלה (ק"ט ט). מאי לאו בשותק על מנת למיקט. דכיון דפסק ותני: שמע ושותק ומת ביום שלאחריו אין יכול להפר – כל שותקה במשמע, אפילו ע"מ למיקט. אלמא הך שתיקה נמי מקיימת. לא בשותק ע"מ לקיים. שהיא הנדר מקיים בכך, כלומר שקיימו בלבם. והיינו דפרכין: אי הכי, היינו שמע וקיים. ולא דמי האי שותק ע"מ לקיים דאמר הכא, לשותק ע"מ לקיים דאמרין לקמן (ק"ט ט). כדנפרש עלה דההיא. ודכוותה אשכחן בהתלמוד טובא תרי גונוי בחד לישנא. אלא בשותק סתם. שלא גמר בלבם שהיא מקיים מעתה, ולא שותק גם על מנת למיקט, אלא שותק סתם.

שהשתקה

אגרות קודש

ב"ה, ערב ראש חודש מנחם אב, ה'תשל"א

ברוקלין, נ.י.

מרת רחל תחי'

ברכה ושלוש!

חוב נעים לי לאשר קבלת המברק שלה בעתו ובזמנו.

ואביע איחולי אשר כשם שהודיעה אז מהתחלת הטבת בריאות בעלה שליט"א, כן בקרוב ממש תודיע מהחלמתו ורפואתו שלמה,

ובנוסח המסורתי יאריכו ביחד ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים ומתוך ניצול האפשרויות המיוחדות במינן שניתנו להם על ידי ההשגחה העליונה לטובת הכלל ולטובת הפרט גם יחד.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות בכל האמור.

שתיקה זו.
אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, הַשּׁוֹתֵק עַל מְנַת לְמִיקַט אֵין שְׂתִיקָה זֶה נִחְשָׁב
לְשִׁתִּיקָה יוֹם שְׁמַעוּ, מִשּׁוּם שְׁבִדְעֵתוֹ לְהַפֵּר לָהּ לֵאחֹר זְמַן, וְעַל כֵּן
הוּא מִפְּרִי אֶפְּלִי מִכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים שְׁלֵאכֹר שְׂתִיקָה זֶה.
מִתִּיב רַבָּא עַל מִימַרְתָּ רַבִּי חֲנִינָא מִדְּבַרֵּי הַבְּרִייתָא, אֵימַתִּי אָמְרוּ
בְּנֵעֲרָה הַמְּאֻרְסָה שֶׁאֵם מֵת הִפְעֵל נִתְּרוּקָנָה רְשׁוּת לְאָב, וְהָרִי הוּא
מִפְּרִי גַם אֵת חֲלָקוֹ שֶׁל הַבַּעַל, אֵין זֶה אֵלָּא בְּזִמְנָן שֶׁאִי שְׁמַע הִפְעֵל
אֵת הַנֶּדֶר קוֹדֵם שְׁמַת, אוֹ שְׁשִׁמְעָה אוֹתוֹ הַבַּעַל וְשִׁתֵּק וּמַת בּוֹ בְּיוֹם,
אוֹ שְׁשִׁמְעָה הַבַּעַל וְהִפֵּר וּמַת בּוֹ בְּיוֹם. אֲבָל אִם שְׁמַע הַבַּעַל וְקִיָּם,
אוֹ שְׁשִׁמְעָה וְשִׁתֵּק וּמַת בְּיוֹם שֶׁל אַחֲרָיו, שׁוּב אֵין הָאֵב יָכוֹל לְהַפֵּר אֵת
הַנֶּדֶר לֵאחֹר מֵיַתֵּת הַבַּעַל, מִחֲמַת שְׂתִיקָה הַבַּעַל כָּל יוֹם שְׁמַעוּ.
מוֹכִיחַ רַבָּא, מֵאִי לָאוּ, הָאִמּוֹר בְּבִרְייתָא 'שְׁמַע וְשִׁתֵּק וּמַת בְּיוֹם שֶׁל
אַחֲרָיו' מְדוּבָר אֵף בְּשׁוֹתֵק עַל מְנַת לְמִיקַט, שְׁהָרִי 'שְׁמַע וְשִׁתֵּק'
שְׁמַע שְׁכָל מִינֵי שְׂתִיקָה בְּכָלל, וְעַם כָּל זֶה אֵין הָאֵב יָכוֹל לְהַפֵּר
לֵאחֹר שְׂתִיקָה זֶה שֶׁל הַבַּעַל. הָרִי לֵנוּ, כִּי אֵף שְׂתִיקָה עַל מְנַת לְמִיקַט
נִחְשָׁב לְשִׁתִּיקָה יוֹם שְׁמַעוּ.
דּוּחָה הַגְּמָרָא, לֹא בְּשִׁתִּיקָה כְּזֹו מִדְּבַרְתָּ הַבְּרִייתָא, אֵלָּא בְּשׁוֹתֵק עַל
מְנַת לְקִיָּם. כְּלוּמָר, כּוּונָתוֹ הִיא לְהַקִּים אֵת הַנֶּדֶר בְּשִׁתִּיקָתוֹ,
וְהַקְּמָה בִּלְבַד הִיא הַקְּמָה, כַּמְּבֹאֵר לְהֵלֵךְ (ע"ט).
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, אֵי הָכִי, הַמִּקְרָה שֶׁל שְׁמַע וְשִׁתֵּק הָיִינוּ – הוּא אוֹתוֹ
מִקְרָה שֶׁשֵּׁנָתָה הַבְּרִייתָא 'אוֹ שְׁמַע וְקִיָּם'. וְאִם כֵּן מְדוּעַ כִּפְלָה
הַבְּרִייתָא אֵת דְּבַרֵּיהּ, וְהוֹכִירָה גַם 'שְׁמַע וְקִיָּם' גַּם 'שְׁמַע וְשִׁתֵּק',
הֲלֹא הָיִינוּ הֵךְ הֵם.
הַגְּמָרָא מְעַמִּידָה אֵת הַשְּׂתִיקָה הָאִמּוֹרָה בְּבִרְייתָא בְּאוּפֵן אַחֵר:
מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, אֵלָּא הָאִמּוֹר בְּסִיפָא 'אוֹ שְׁמַע וְשִׁתֵּק וּמַת בְּיוֹם
שֶׁל אַחֲרָיו' מְדוּבָר בְּשׁוֹתֵק סָתָם – שְׁלֹא הַתְּכוּיִן בְּשִׁתִּיקָתוֹ לְכָלל, וְ
לֹא עַל מְנַת לְקִיָּם וְלֹא עַל מְנַת לְמִיקַט. וְהַשְּׁמִיעָה בַּכֵּךְ הַבְּרִייתָא,
שֶׁאֶפְּלִי שְׁלֹא גָמַר בִּלְבוֹ שִׁתִּיקָה הַנֶּדֶר בְּשִׁתִּיקָתוֹ, מִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ
יָכוֹל לְהַפֵּר לֵאחֹר מִכֵּן.
מִתִּיב רַבִּי חֲסִידָא עַל מִימַרְתָּ רַבִּי חֲנִינָא מִדְּבַרֵּי הַבְּרִייתָא, יֵשׁ חֲזָקָה
וְתוֹקָן בְּהֵקֶם וְהַקְּמָה וְיֹתֵר מִבְּהַפְּרָה וְהַפְּרָה שֶׁנּוּ
חֹמֶר יֹתֵר מִבְּהֵקֶם.
מִפְּרִשְׁתָּ הַבְּרִייתָא אֵת דְּבַרֵּיהּ:
חֲזָקָה בְּהֵקֶם,

מוֹעֲדֵי ה' בִּלְבַד צְרִיכִין קִידוּשׁ בֵּית דִּין – שִׁיקְדוּ הַבֵּית דִּין אֵת רֹאשׁ
 הַחוֹדֶשׁ, וְעַל פִּי יִקְבַּע זְמַן הַמוֹעֲדוֹת, וְחַל עֲלֵיהֶם קְדוּשַׁת יוֹם טוֹב,
 וּבִדְכָתִיב (ויקרא כג ב) 'מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרְאֵי קֹדֶשׁ,
 אֲלֵהֶם הֵם מוֹעֲדֵי, וּמִשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן 'אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם' הֵינִינוּ עַל
 יְדֵי קְבִיעַת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, מִזֶּה שֶׁאֵין כֵּן שְׁבֶת בְּרֵאשִׁית אֵין צְרִיכָה
 קִידוּשׁ בֵּית דִּין – שִׁיקְדוּ הַבֵּית דִּין אֵת יוֹם 'רֵאשׁוֹן' בִּשְׁבִיל שִׁיחוּל
 עַל יוֹם הַשְּׁבִיעִי קְדוּשַׁת שְׁבֶת, אֲלֵא יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתְּקַדֵּשׁ מֵאִלּוּי,
 וְלֹזָה נִתְּכוּיִן רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי בְּדַרְבֵּיו 'מוֹעֲדֵי ה' נִאמְרוּ' לַגִּבִּי
 קְדוּשַׁת בֵּית דִּין, אֲבָל 'שְׁבֶת בְּרֵאשִׁית לֹא נִאמְרָה' לַעֲנִין זֶה, אֲלֵא
 מִתְּקַדֵּשׁת מֵאִלּוּי.
 וְכִי יֵשׁ לְבֹאֵר אֵף בְּדַרְבֵּי בֵן עֲזַאי, מוֹעֲדֵי ה' בִּלְבַד צְרִיכִין מוֹקְחָה –
 שִׁיקְדוּ אֵת הַחוֹדֶשׁ עַל יְדֵי בֵית דִּין מוֹמַחִין וְסוֹמְכִין, שְׁכִינִין
 שֶׁאִמְרָה תוֹרָה 'אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם', וְלִמְשָׁה וְאַהֲרֹן דְּבַרֵּה תוֹרָה
 מִשְׁמַע שְׁצִרְיָכִין לְכָךְ מוֹמַחִין כְּמוֹתָן, וְאֵין פְּרִשְׁתָּ נְדָרִים צְרִיכִין בֵּית
 דִּין מוֹקְחָה, אֲלֵא אֶפְּלִי בֵּית דִּין שֶׁל הִדְיוּטוֹת רֹאשִׁים לְהַתִּיר אֵת
 הַנֶּדֶר, וּמִכָּאן לְמַדּוּ בֵּית שְׁמַאי שֶׁאֵינֶם דוֹרְשִׁים אֵת הַגְּזִירָה שׁוּה,
 שְׂדֵי בְּהַדְיוּטוֹת.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְהָא פְּרִשְׁתָּ נְדָרִים וְיֹדְבֵר מִשָּׁה אֵל רֵאשִׁי הַמְּטוֹת'
 בְּתִיב, וּמִשְׁמַע שֶׁרַק עַל יְדֵיהֶם רֹאשִׁי שִׁתִּיקָה הַתֵּרַת נְדָרִים
 הַמְּבֹאֲרָת שֶׁם בְּפִרְשָׁה.
 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, אָמַר רַב חֲסִידָא, וְאֵימַתִּי – וִישׁ אֹמְרִים כֵּן בִּשְׁם
 רַבִּי יִחְזִקִּי, בְּתִיב מוֹקְחָה – מִזֶּה שְׁמַעוֹת בְּתוֹרָה שֶׁרַק מוֹמַחָה יָכוֹל
 לְהַתִּיר, עַל כִּרְחֹךְ צְרִיךְ לִזְמֹר דְּהֵינּוּ דְּוֹקָא כְּשִׁרְוּצָה לְהַתִּיר
 בִּיחִיד, מִזֶּה שֶׁאֵין כֵּן בְּשִׁלְשָׁה דִּי אֶפְּלִי בְּהַדְיוּטוֹת, וְכִמוֹ שֶׁלְּמַדְנוּ
 מִהַמִּיעוּט שֶׁבְּפִרְשַׁת הַמוֹעֲדוֹת.
 דִּין שְׂתִיקָה עַל מְנַת לְמִיקַט בְּמִשְׁךְ כָּל יוֹם הַשְּׁמִיעָה:
 הַהִלְכָה הִיא, שֶׁאֵב אוֹ בַּעַל שִׁתֵּקוֹ וְלֹא הִפְרוּ כָּל מִשְׁךְ יוֹם
 שְׁמִיעָתָם, שׁוּב אֵינֶם יָכוֹלִים לְהַפֵּר. אֲלֵא שֶׁאֲרַבְעָה מִינֵי שְׂתִיקָה
 הֵם. א. שׁוֹתֵק עַל מְנַת לְקִיָּם, וְהוּא מִכּוּיִן בִּלְבוֹ לְקִיָּם אֵת הַנֶּדֶר.
 ב. אִם זֶה מִתְּקִיָּם הַנֶּדֶר מִיָּד, שְׁהָרִי הַקְּמָה בִּלְבַד הִיא הַקְּמָה. ב.
 שׁוֹתֵק עַל מְנַת שִׁתִּיקָה הַנֶּדֶר כְּשִׁיעִבּוֹר יוֹם שְׁמַעוּ. ג. שׁוֹתֵק עַל
 מְנַת לְמִיקַט, כְּלוּמָר כִּדִּי לְהַקְטִי אֵת אִשְׁתּוֹ, שֶׁתְּסַבּוֹר שְׁבִדְעֵתוֹ
 לְקִיָּם אֵת הַנֶּדֶר, אֲבָל בְּאִמַּת בְּדַעֲתוֹ לְהַפֵּר לָהּ לֵאחֹר מִכֵּן. ד.
 הַשּׁוֹתֵק סָתָם, וְאֵינוֹ מִתְּכוּיִן לֹא לְקִיָּם וְלֹא לְמִיקַט. הַסּוּגִיָּא שֶׁלְּפָנֵינוּ
 דִּנָּה בְּדִין שְׂתִיקָה עַל מְנַת לְמִיקַט, הָאֵם הוּא יָכוֹל לְהַפֵּר לֵאחֹר

המשך מעמוד יב

ראה אנכי נותן לפניכם היום גו'

ביאור בדרך אפשר

(וְעַל־יְדִי־הָ) נִתַּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 הַכּוֹחַ שִׁיחִיָּה אֵת פְּנִיךְ הַיּוֹי'
 אֲבָקֶשׁ, שְׁבֹאֲפֹן פְּנֵה שֶׁל
 הַתְּקִשׁוֹת פְּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָע עִם פְּנִימִיּוֹת
 הָאֵלּוּקוֹת צְרִיכָה לְהִיּוֹת כְּלָלוֹת
 עֲנִין הַעֲבוּדָה, הֵן עֲבוּדַת
 הַצִּדִּיקִים "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ"
 מִלְּכַתְחִילָה וְכִדְבְּעִי וְהֵן עֲבוּדַת
 בְּעַל־תְּשׁוּבָה⁴¹ שֶׁבָּאָה לְתַקֵּן
 וְלִהְיוֹת אִם יֵשׁ חֶסֶד בְּדַבְּרָה, כִּי שְׁנֵי
 הָאוּפְנִים מְבִיאִים נַחַת רוּחַ וְעוֹנֵג לְמַעְלָה, כַּמְּבֹאֵר לְעֵיל.

ביאור בדרך אפשר

וְהִיוּ הַבְּרִכּוֹת נְתִיבוֹת לָךְ, 1
 שְׁכַחְו לְכַרְךָ כּוֹ' וְלִכֵּן הַלְשׁוֹן 2
 "נותן" מִתֵּאִים בְּכִרְכּוֹת. 3
 וְהָא שְׁכַחְו לְכַרְכּוֹ "לְפָנֶיכֶם" וְלֹא 4
 "לִכֵּם" הוּא לְשׁוֹן פְּנִימִיּוֹת, 5
 לְהוֹרוֹת שֶׁהַבְּרִכָּה וְהַשְּׁפָעָה קְשׁוּרָה 6
 בְּפִנִּימִיּוֹת וְהוּא עֲנִין פְּנִימִיּוֹת 7
 הַנִּשְׁמָה הַקְּשׁוּרָה עִם 8
 הַפְּנִימִיּוֹת שְׁלֵמָה, שֶׁל 9
 הָאֵלּוּקוֹת כְּמוֹ שְׁכַחְו⁴⁰ שֶׁהִקְדִּישׁ 10
 "בְּרוּךְ־הוּא אֹמֵר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִשְׁו פְּנִי תִתְּקֶשְׁרוּ עִם הַפְּנִימִיּוֹת שְׁלֵי 11

שְׁהָרִי הַשְּׁתִּיקָה בְּיוֹם שִׁמְעוּ מִקְיָיִתָּה אֶת הַנֶּדֶר, וְלַעֲוֹמֹת זֹאת אֵין
הַשְּׁתִּיקָה מִכְּבִּלְתָּ אֶת הַנֶּדֶר. וּבַעֲדֹד דְּבַר עֲדִיפָה הִקְמָה עַל הַפֶּרָה,
שֶׁאִם קָיָים אֶת הַנֶּדֶר בְּלִבּוֹ, קָיָים הַנֶּדֶר. וְאִילוּ אִם הִפֵּר אֶת הַנֶּדֶר
בְּלִבּוֹ, אֵינִי מוֹפֵר, שְׁאִין הַפֶּרָה אֵלָּא בִּפְהִי.

אֲגַב מַה שֶּׁהִזְכִּירָה הַבְּרִייתָא דִּינִי הִקְמָה וְהַפֶּרָה, הִרִי הִיא מִזְכִּירָה
דִּין הַשּׁוּאָה בַּשְּׁתִּיקָה, וְבוֹ אֵין חֲמוּרָה הִקְמָה מִהַפֶּרָה אוֹ הַפֶּרָה
מִהַקְמָה:

לֵאחֹר שְׁקִימוּ שׁוֹב אֵין יָכוֹל לְהִפֵּר, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר 'אִישָׁה יִקְיָמֶנּוּ',
כִּיֹּן שְׁקִימוּ מִקְיָיִם. וְכֵן לֵאחֹר שֶׁהִפֵּר שׁוֹב אֵין יָכוֹל לְקַיֵּם, כִּיֹּן
שֶׁכָּבַר בְּטַל הַנֶּדֶר.

מִסִּיק רַב חֲסִידָא אֶת קוּשִׁיתָּהּ, קִתְּנִי, 'שֶׁהַשְּׁתִּיקָה מִקְיָיִתָּה'. מֵאֵי לָאוּ,
בְּשׁוֹתָק עַל מִנָּת לְמִיקֵט הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, וְלֹא כַּדְּבָרִי רַבִּי חֲנִינָא
שֶׁשְׁתִּיקָה עַל מִנָּת לְמִיקֵט אֵינָה מְקִימַת אֶת הַנֶּדֶר, וְהִרִי הוּא יִכּוֹל
לְהַפֵּר אֵף לֵאחֲרֶיהָ. דְּחוּחָה הַגְּמָרָא, לֹא בַּשְּׁתִּיקָה כּוֹז מִדְּבַרְתָּ
הַבְּרִייתָא. אֵלָּא בְּשׁוֹתָק עַל מִנָּת לְקַיֵּם. כְּלוּמֹר, כּוֹנוּתָה הִיא לְהַקִּים
מִיד אֶת הַנֶּדֶר בַּשְּׁתִּיקָה, וְהַקְמָה בִּלְבָב הִיא הַקְמָה, כַּמְבֹאֵר לַעֲלִיל.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, אִם כֵּן, הַחֲמוּרָא שֶׁהַשְּׁתִּיקָה מְקִימַת הֵינִי – הִיא
אוֹתָהּ חֲמוּרָא שֶׁנִּתְּנָה הַבְּרִייתָא 'קָיָים בְּלִבּוֹ, קָיָים', וְנִמְצָא שֶׁלְּחִינִים
כַּפְּלָה הַבְּרִייתָא אֶת דְּבָרֶיהָ.

הַגְּמָרָא מַעֲמִידָה אֶת הַשְּׁתִּיקָה הָאֲמוּרָה בַּבְּרִייתָא בְּאוּפֵן אַחֵר:
מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא, אֵלָּא כּוֹנוּתָה הַבְּרִייתָא בְּאוּמְרָה 'שֶׁהַשְּׁתִּיקָה
מְקִימַת': הִיא בְּשׁוֹתָק סֵתָם – שֶׁלֹּא הַתְּכוּיֹן בַּשְּׁתִּיקָה לְכָלכּוֹם, לֹא
עַל מִנָּת לְקַיֵּם וְלֹא עַל מִנָּת לְמִיקֵט.

מִפְּסִיקָה הַגְּמָרָא בְּאִמְצַע הַנִּידוּן שֶׁבַּשְּׁתִּיקָה עַל מִנָּת לְמִיקֵט,
וּמִפְּרִשְׁתָּ אֶת הָאֲמוּרָא בְּרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא הִנֵּל:

שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, אֲשַׁבְּחֵן 'וּמִצִּינוּ חוּמְרֵי בְּהֶקֶם מִבְּהֶפֶר, לַעֲנִין
שְׁתִּיקָה וְלַעֲנִין הַקְמָה בִּלְבָב, כַּאֲמוּר. אֵךְ חוּמְרֵי בְּהֶפֶר מִבְּהֶקֶם, מִנָּת
לֵן – מִדּוּ חוּמְרֵי זֶה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַחֲמוּרֵי שֶׁל
הַפֶּרָה עַל הַקְמָה הוּא בִּכְרַ, שֶׁנֶּשְׁאָלִין עַל הֶהָקֵם – אִם הִקְיָמוּ הָאֵב
אוֹ הִבְעֵל אֶת הַנֶּדֶר, יִכּוֹלִים הֵם לְהַשְׁאֵל עַל הַהַקְמָה אֲצֵל חֵכֶם
וְלַעֲקוּרָה, וְלֵאחֹר הַשְׁאֵלָה הֵם חֲזוּרִים וּמִפְּרִים לָהּ. וְלַעֲוֹמֹת זֹאת,
אֵין נֶשְׁאָלִין עַל הֶהָפֵר – אִם הִפְּרוּ לָהּ, אֵינֶם יִכּוֹלִים לְהַשְׁאֵל עַל
הַהַפֶּרָה וְלַחֲזוּרֵי אֶת הַנֶּדֶר לְמַקּוּמוֹ.

חֲזוּרֵי הַגְּמָרָא לְדַבְּרֵי רַבִּי חֲנִינָא הַסּוֹבֵר שֶׁשְׁתִּיקָה עַל מִנָּת לְמִיקֵט
אֵינָה נִחְשָׁבֶת לַשְּׁתִּיקָה, וּמִקְשָׁה עֲלֵיהֶן:

מִתִּיב רַבִּי בְּהֵנָּה עַל רַבִּי חֲנִינָא מִדְּבָרֵי הַבְּרִייתָא הַבָּאָה, מַה שֶׁנֶּאֱמַר
(בַּמִּדְבָּר לו טו) 'וְאִם הִחֲרַשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁה מִיּוֹם אֵל יוֹם וְהָקִים אֶת כָּל
נִדְרֶיהָ' וְגו', בְּשׁוֹתָק עַל מִנָּת לְמִיקֵט הַתְּכוּיֹן מִדְּבַר. מִפְּרִשְׁתָּ
הַבְּרִייתָא אֶת דְּבָרֶיהָ וְשׁוֹאֵלָה, אֵתָּה אֲמַר בְּשׁוֹתָק עַל מִנָּת לְמִיקֵט,
אוֹ אֵינִי – אוֹלֵי אֵין הַפְּסוּק מִדְּבַר אֵלָּא בְּשׁוֹתָק עַל מִנָּת לְקַיֵּם –
שֶׁבִּדְעָתוֹ שִׁתְּקִים הַנֶּדֶר לֵאחֹר שִׁיעֲבוֹר יוֹם שִׁמְעוּ. מְשִׁיבָה
הַבְּרִייתָא, בְּשִׁהּוּא אֲמַר בְּסוּפּוֹ שֶׁל הַפְּסוּק הָאֲמוּר, 'הָקִים אֶתֶּם כִּי
הִחֲרַשׁ לָהּ בְּיוֹם שִׁמְעוּ', הִרִי שֶׁבְּשׁוֹתָק עַל מִנָּת לְקַיֵּם הַתְּכוּיֹן הַשְּׁנִי
כָּבַר מִדְּבַר. הֵאָּ מַה 'אִם כֵּן בְּאִיזָה אוּפֵן אֵין מְקַיֵּם אֶת מַה שֶׁנֶּאֱמַר
בַּתְּחִילָתוֹ שֶׁל הַפְּסוּק 'אִם הִחֲרַשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁה', בַּהֲכָרָה
שֶׁבְּשׁוֹתָק עַל מִנָּת לְמִיקֵט הַתְּכוּיֹן חֲזוּר הַמִּדְּבַר. הִרִי מִפּוֹרֵשׁ דְּבָרֵי
הַבְּרִייתָא שֶׁלֹּא כָּרַב חֲנִינָא הַסּוֹבֵר שֶׁשְׁתִּיקָה עַל מִנָּת לְמִיקֵט אֵינָה
מְקִימַת אֶת הַנֶּדֶר. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא, אֲכַן תִּיּוֹבְתָא הִיא עַל רַבִּי חֲנִינָא
מִהַבְּרִייתָא הָאֲמוּרָה.

הַגְּמָרָא דִּנָּה עַל רֵאִיִּת הַבְּרִייתָא מִכְּפִילוֹת הַפְּסוּקִים בַּעֲנִין
הַשְּׁתִּיקָה, שֶׁאֵף שְׁתִּיקָה עַל מִנָּת לְמִיקֵט מְקִימַת אֶת הַנֶּדֶר:
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְלֹאִקִּים 'וְהָלֹא יֵשׁ לְהַעֲמִיד' אֶת שְׁתֵּי הַשְּׁתִּיקוֹת
הַמִּזְכּוּרֹת בַּפְּסוּק, הֵאָּ וְאֵת הָאֲתָּה בְּשׁוֹתָק עַל מִנָּת לְקַיֵּם, וְהֵאָּ
וְאֵת הַשְּׁנִיָּה בְּשׁוֹתָק סֵתָם, שֶׁלֹּא עַל מִנָּת לְמִיקֵט, וְגַם לֹא עַל מִנָּת
לְקַיֵּם.

מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא, קִרְאִי יַחֲרִישׁ מִתִּיב – יוֹתֵר מִשְׁנֵי פְּסוּקִים נִכְתְּבוּ
בַּשְּׁתִּיקָה. 'אִם הִחֲרַשׁ יַחֲרִישׁ' הִרִי אֵלּוּ שְׁתֵּי שְׁתִּיקוֹת, וְכִי הִחֲרַשׁ
לָהּ הִיא הַשְּׁתִּיקָה הַשְּׁלִישִׁית. וְהֵן כִּנְגַד שְׁלֹשׁ מִינֵי שְׁתִּיקָה
הַמְקִימִים אֶת הַנֶּדֶר, א. שוֹתָק עַל מִנָּת לְקַיֵּם. ב. שוֹתָק בְּסֵתָם. ג.
שוֹתָק עַל מִנָּת לְמִיקֵט.

מִתִּיב רַבָּא עַל דְּבָרֵי רַבִּי חֲנִינָא, שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה לַעֲלִיל (עוה), נִדְרָה
בַּשְּׁבִת עִם הַשְּׂשֻׁבָּה – מִבְּעוּד יוֹם בְּסִמּוּךְ לַחֲשִׁיכָה, מִפֵּר לָהּ עַד שֶׁלֹּא
הַשְּׂשֻׁבָּה – קוֹדֵם הַלִּילָה. וְלֹא אֲסִרוּ חֲכָמִים הַפֶּרָה נִדְרִים בַּשְּׁבִת,
מִשּׁוּם שֶׁאֵינִי יֹכֵל לְהַמְתִּין לְמַחֵר. שְׁהָרִי אִם לֹא הִפֵּר וְהַשְּׂשֻׁבָּה, כָּבַר
עַבְרָה יוֹם שִׁמְעוּ, וְשׁוֹב אֵינִי יָכוֹל לְהִפֵּר בְּמוֹצָאֵי שְׁבִת.

מִסִּיק רַבָּא אֶת קוּשִׁיתָּהּ, לְדַבְּרֵי רַבִּי חֲנִינָא, אֲמַר לֹא אֲסִרוּ הַפֶּרָה
נִדְרִים בַּשְּׁבִת, הֵלֵא אֵף אִם יִאֲסִרוּ חֲכָמִים, עֲדִיין יִכּוֹל לְהַפֵּר
בְּמוֹצָאֵי שְׁבִת. וְאֵף שֶׁשְׁתֵּק בְּיוֹם שִׁמְעוּ אֵינִי מִפְּסִיד אֶת זְכוּת
הַפֶּרָתוֹ, וְלִהְיוֹ 'וְשִׁתְּהָא' שְׁתִּיקָה זוֹ בְּשׁוֹתָק עַל מִנָּת לְמִיקֵט, וְיִכּוֹל
לְהַפֵּר אַחֵר הַשְּׁבִת. שְׁהָרִי שְׁתִּיקָה זוֹ הִיא כַּמּוֹ בְּעַל מִנָּת לְמִיקֵט,
שֶׁבִּדְעָתוֹ לְהַפֵּר לְבִסּוּף אֶת הַנֶּדֶר, וְאֵינִי שוֹתָק אֵלָּא מִחֲמַת אִיסוּר
שְׁבִת. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא, אֲכַן תִּיּוֹבְתָא הִיא עַל רַבִּי חֲנִינָא מִדְּבָרֵי
הַמִּשְׁנָה הָאֲמוּרָה, וּמוֹכַח מִמֶּנָּה שֶׁעַל יְדֵי כָּל שְׁתִּיקָה מְתִיקִים הַנֶּדֶר.
מִתִּיב רַבִּי אֲשִׁי עַל דְּבָרֵי רַבִּי חֲנִינָא, שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה לַהֲלֵן (פז), אִם
אֲמוּר הַבְּעַל, 'יֹדַע אֲנִי שֶׁיֵּשׁ נִדְרִים אֲכָל אֵינִי יוֹדַע שֶׁיֵּשׁ מִפִּירִין',
כְּלוּמֹר, יוֹדַעְתִּי בְּיוֹם שִׁמְעָתִי אֶת הַנֶּדֶר שִׁישׁ לוֹ דִּין נִדְרָה גְּמוּרָה, אֲבָל
לֹא יוֹדַעְתִּי שִׁישׁ לְבַעַל זְכוּת הַפֶּרָה, יָפֵר לָהּ אֶת נִדְרָהּ בְּאוֹתוֹ יוֹם
שִׁיּוּדָהּ לוֹ מִדִּין הַפֶּרָה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא נֹדַע לוֹ שִׁישׁ מִפִּירִין
אֵינִי נִחְשָׁב לְיוֹם שִׁמְעָתוֹ.

וְאִם אֲמוּר, 'יֹדַע אֲנִי שֶׁיֵּשׁ מִפִּירִין, אֲכָל אֵינִי יוֹדַע שֶׁהָ נִדְרָה', כְּלוּמֹר,
יֹדַעְתִּי בְּיוֹם שִׁמְעָתִי אֶת הַנֶּדֶר שִׁישׁ לְבַעַל זְכוּת הַפֶּרָה בְּמִקְצַת
נִדְרִים, אֲבָל לֹא יֹדַעְתִּי שֶׁנֶּדֶר זֶה הוּא בִּר הַפֶּרָה, רַבִּי מֵאִיר אֲמַר,
הַפְּסִיד אֶת יוֹם שִׁמְעוּ, וְשׁוֹב לֹא יָפֵר לְמַחֲרָת. שֶׁמֶאֱחָר שֶׁהוּא יוֹדַע
שִׁישׁ דִּין הַפֶּרָה, נִחְשָׁב יוֹם זֶה לְיוֹם הַשְּׁמִיעָה, וְאִפִּילוֹ שֶׁלֹּא יוֹדַע
שִׁישׁ לְנֶדֶר זֶה הַפֶּרָה. וְהַקְּמִים אֲמַרְרִים, כָּל זֶמֶן שֶׁאֵינִי יוֹדַע שֶׁנֶּדֶר
זֶה הוּא בִּר הַפֶּרָה אֵינִי נִחְשָׁב לְיוֹם שִׁמְעוּ, וְעַל כֵּן יָפֵר בְּיוֹם שִׁיּוּדָהּ
לוֹ שֶׁבִּידוֹ לְהַפֵּר נִדְרָה זֶה.

מִסִּיק רַב אֲשִׁי אֶת קוּשִׁיתָּהּ, וְאִם כַּדְּבָרֵי רַבִּי חֲנִינָא שֶׁאִם הוּא שוֹתָק
שֶׁלֹּא עַל דַּעַת שִׁתְּקִים הַנֶּדֶר אֵין זוֹ שְׁתִּיקָה יוֹם שִׁמְעוּ, הוּא הָדִין
שִׁישׁ לוֹ לְהַפֵּר לֵאחֹר שֶׁנֹּדַע לוֹ שֶׁיִּכּוֹל לְהַפֵּר, אִם בַּתְּחִילָה לֹא יוֹדַע
שֶׁנֶּדֶר זֶה הוּא בִּר הַפֶּרָה. וְאֲמַר לְרַבִּי מֵאִיר אֵינִי מִפִּירוּ לֵאחֹר יוֹם
שִׁמְעוּ, הֵלֵא לִיהְיוֹ 'יֵישׁ לוֹ לְהִיחֹת' בְּשׁוֹתָק עַל מִנָּת לְמִיקֵט. מִסִּיקָה
הַגְּמָרָא, אֲכַן תִּיּוֹבְתָא הִיא עַל דְּבָרֵי רַבִּי חֲנִינָא.

הדרן עלך נערה המאורסה

פרק אחד עשר - ואלו נדרים

בְּפֶרֶק הַקּוֹדֵם נִתְבָּאָר, שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה רְשׁוּת לְבַעַל לְהַפֵּר אֶת נִדְרֵי
אִשְׁתּוֹ. אֲמַנְבִּי, דִּין זֶה לֹא נֶאֱמַר בְּכָל סוּגֵי הַנִּדְרִים, אֵלָּא רַק בְּנִדְרִים
הַגּוֹרְמִים לָהּ לַעֲנִינֵי נֶפֶשׁ, אוֹ בְּנִדְרִים הַגּוֹרְמִים לְאִיבָה בִּינוֹ לְבִינָה.
וּבְפֶרֶק זֶה יִתְבָּאָר, אֵלּוּ נִדְרִים נִתֵּן לְהַפֵּר מִשּׁוּם שִׁישׁ בָּהֶם עֵינִי
נֶפֶשׁ, וְאֵלּוּ מִשּׁוּם דְּבָרִים שֶׁבִּינוֹ לְבִינָה, וְשֶׁאֵר פְּרִטֵּי דִּינִים כּוּזָה.

משנה

וְאֵלּוּ הֵן הַנִּדְרִים שֶׁהוּא 'וְהַבְּעַל' מִפֵּר לֵאשְׁתּוֹ. וּמִפְּרִשְׁתָּ הַמִּשְׁנָה
שֶׁיִּכּוֹל לְהַפֵּר רַק כֹּאשֶׁר נִדְרָה הֵנָּה מִן דְּרָבִים, 'שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עֵינִי נֶפֶשׁ',
כְּלוּמֹר, שִׁישׁ בְּמִנְעָתָם עֵינִי נֶפֶשׁ, כִּגּוֹן כֹּאשׁוֹרֶת עַל עֲצֻמָּה כָּל
פִּירוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, וְכִיּוּצָא כּוּזָה.

מִבִּיָּאָה הַמִּשְׁנָה מַחֲלוקֶת אֵלּוּ הֵם נִדְרֵי עֵינִי נֶפֶשׁ:
דַּעַת חֲכָמִים הִיא, שֶׁאִשָּׁה הָאוּמֶרֶת תֹּאסֵר עָלֶיהָ הַנָּתָה רַחֲצִיָּה
לַעֲוֹלָם, אִם אֶרְחֵץ הַיּוֹם, וְכֵן אִם נִשְׁבַּעָה שֶׁלֹּא אֶרְחֵץ, יֵשׁ לָהּ עֵינִי
נֶפֶשׁ בְּכָךְ שֶׁאֵינָה יֹכֵלָה לְרַחֹץ, וְעַל כֵּן רִשְׁאֵי הַבְּעַל לְהַפֵּר נִדְרָה זֶה
אוֹ שְׁבוּעָה זוֹ.

וְכֵן אִם אֲמָרָה תֹּאסֵר עָלֶיהָ הַנָּתָה קִשּׁוּט 'וְהֵינִי נִתְיַנֵּת כְּחוֹל בְּעֵינַיִם,
אוֹ תִּיקוֹן הַשִּׁיעוּר' לַעֲוֹלָם, אִם אֶתְקַשְׁט הַיּוֹם, וְכֵן אִם נִשְׁבַּעָה שֶׁלֹּא
אֶתְקַשְׁט, גַּם כּוּזָה יֵשׁ לָהּ עֵינִי נֶפֶשׁ בְּמִנְעִית הַקִּשּׁוּט, וְרִשְׁאֵי הַבְּעַל
לְהַפֵּר.

דַּעַת הַחוּלָק:

נדרים. נערה המאורסה – פרק עשירי דף עט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רש"י רב

		שְׁהִשְׁתַּחֲוִיתָה מִקִּימָתָה. כִּל שְׁשׁוֹת כִּל יוֹם שְׁמִיעָה. קִיִּים בִּלְבוּ קִיִּים. שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו. הִפֵּר בִּלְבוּ אֵינוֹ מוֹפֵר עַד שְׁרִיצָה בְּשִׁפְתָיו. וְנִרְאָה בְּעֵינֵי דִלְפִינָן לֹא מִשְׁתַּחֲוִיתָ וְשָׁמְעוּ שְׂדִידֵי מִקִּימָתָה. דִּשְׁמַעַנָּא מֵאֵי – מִשּׁוֹם רִכְיוֹן שֶׁעָבַר יוֹם שְׁמִיעָה וְלֹא הִפֵּר – גָּלִי אֲדַרְתֵּיהּ שְׂדִידָא רִצְחָא בְּקִימוֹתָ שֶׁל נֹדָד. אֲלֵמָא, כִּל שְׁבִלְבוּ לְקִימוֹ – סוּגִי, אֲלֵא דִידְהִיב לִיה רִחֲמָנָא כִּל הָהוּא יוֹמָא לְהִפְרָהּ. מִשּׁוֹם דַּעַר דְּעִרְבָא שְׁנִשְׁמָא אֵל מוֹכַח מִיָּדִי שִׂידָא רִצְחָא לְקִימָה, דִּלְמָא בְּתַר דְּהִיב מִפֵּר לֶהּ, כִּיּוֹן בְּרַחֲרָא דַּעֲתֵיהּ בְּלַחֲדָא אֹלִינָן. וְיִמְנִיָּה, דְּכִל שְׁקִימָה בִּלְבוּ – קִיִּים לֹאֵלֶתָהּ, דְּהוּא לִיה כֹּאִילוֹ עֲבַר יוֹם שְׁמִיעָה. וְכִי אֲמִירָנָן הִכָּא הִפֵּר בִּלְבוּ אֵין הִפֵּר – דְּוֹקָא דִּלָּא אֲמַר לֶהּ "טִלִּי אֲבִלִּי", אֲבֵל הִכָּא דֹּאמַר לֹא הִכִּי – סוּגִי, וּבְרַחֲמֵיבָנָא לַעֲלִי (קֹדֶם עַל).
1	קִיִּים בִּלְבוּ קִיִּים הִפֵּר בִּלְבוּ אֵינוֹ מוֹפֵר. וְהִינִי 1	וְשֶׁהִשְׁתַּחֲוִיתָה מִקִּימָתָה, וְאֵין שְׁתִּיקָה מִבְּטָלָתָה. קִיִּים בְּבִלְבוּ 2
2	חֹמֶרִי בְּהֶקֶם מִבְּהִפֵּר. קִיִּים אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִפֵּר. 2	- קִיִּים, הִפֵּר בְּבִלְבוּ - אֵינוֹ מוֹפֵר. קִיִּים - אֵין יִכּוֹל דְּהִפֵּר, 3
3	אֲאִיִּב נִשְׁאֵל לַחֲסֵם עַל הַקְּמֹתוֹ. הִפֵּר אֵינוֹ יִכּוֹל 3	הִפֵּר - אֵין יִכּוֹל דְּקִיִּים. קֹתְנִי: שְׁהִשְׁתַּחֲוִיתָה מִקִּימָתָה, 4
4	לְקִיִּים. קֹתְנִי מִיָּדֶת שְׁהִשְׁתַּחֲוִיתָה מִקִּימָתָה וְכוּ'. 4	מֵאֵי יִכּוֹל בְּשׁוֹתָק עַל מְנַת דְּמִימָקָא? יֵאָא, בְּשׁוֹתָק עַל 5
5	נִשְׁאֵלִין עַל הַהֶקֶם. שָׂאֵם קִיִּים לֹא לְנִעְרָה 5	מְנַת דְּקִיִּים. הֵינִינִי: קִיִּים בְּבִלְבוּ קִיִּים! אֵפֶּא בְּשׁוֹתָק 6
6	הַמֵּאֲוִרְסָה אֲבִיָּה אוּ בַעֲלָהּ. וְחֵלֶךְ הַשֵּׁנִי וְנִשְׁאֵל 6	סָתֵם. אֲשִׁפְּחֹן חֹמֶרִי בְּהֶקֶם מִבְּהִפֵּר, בְּהִפֵּר מִבְּהֶקֶם 7
7	לֹא עַל נִדְרָה שֶׁל זוּ, וְאֲחִיבִּי הֵלֶךְ זוּ שְׁקִימָה 7	מְנַת קִיִּי? אִרִּי: נִשְׁאֵלִין עַל הַהֶקֶם וְאֵין נִשְׁאֵלִין עַל 8
8	וְנִשְׁאֵל עַל הַקְּמֹתוֹ. וְאֵין נִשְׁאֵלִין עַל הַהִפֵּר. אֵם 8	הַהִפֵּר. מְתִיב רַב בְּהִנָּה: "וְאֵם הַחֲרֹשׁ יִחְרִישׁ דְּהֵי 9
9	הִפֵּר לֹא תֹאדָד מִן, וְהֵלֶךְ הַשֵּׁנִי וְנִשְׁאֵל לַחֲסֵם 9	אִישָׁה" גו' - בְּשׁוֹתָק עַל מְנַת דְּמִימָקָא הַתְּכּוּב מְדַבֵּר. 10
10	עַל חֵלֶק - אֵין זוּ שְׁלָלָהּ, לִפִּי שֶׁאֵין נִשְׁאֵלֶנָּה עַל 10	אֲתָהּ אֹמֵר בְּשׁוֹתָק עַל מְנַת דְּמִימָקָא, אוּ אֵינוֹ אֵפֶּא 11
11	נִדְרָה שֶׁאֵינוֹ נִדְרָה, כְּגוֹן זוּ שְׁמוֹפֵר בְּמִקְצַת - הוּי 11	בְּשׁוֹתָק עַל מְנַת דְּקִיִּים? בְּשָׁהוּא אֹמֵר "כִּי הַחֲרֹשׁ 12
12	נִדְרָה וְאֵין נִדְרָה. כְּשָׁהוּא אֹמֵר. לְמַעֲלָה דִּימְנָה "כִּי 12	דְּהֵי" - הֵרִי בְּשׁוֹתָק עַל מְנַת דְּקִיִּים הַתְּכּוּב מְדַבֵּר, 13
13	הַחֲרִישׁ לֹה" הוּי בְּשׁוֹתָק וְכוּ'. בְּשׁוֹתָק קִיִּים לְמִימָקָא. 13	הָא מָה אֲנִי מִקִּיִּים "אֵם הַחֲרֹשׁ יִחְרִישׁ דְּהֵי אִישָׁה" 14
14	וְכַתִּיב בְּהוּזָא קִרָּא "וְהִקֵּים אֶת כָּל נִדְרֵיהָ" - 14	- בְּשׁוֹתָק עַל מְנַת דְּמִימָקָא הַתְּכּוּב מְדַבֵּר. תִּיּוּבְקָא. 15
15	דְּשׁוּב אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִפֵּר. קִרָּא יִתִּירִי בְּתִיבִי. 15	וְלֹאִקִּים הָא - בְּשׁוֹתָק עַל מְנַת דְּקִיִּים, הָא - בְּשׁוֹתָק 16
16	מִדְּבַתִּיב "הַחֲרֹשׁ יִחְרִישׁ" כְּמֹה פַעְמִיִּים, שִׁמ' 16	סָתֵם! קִרָּא יִתִּירִי בְּתִיבִי. מְתִיב רַבָּא: נִדְרָה עִם חֲשִׁכָה 17
17	בְּשׁוֹתָק עִמ' לְמִימָקָא אֵינוֹ מִפֵּר. עִי' אֵפֶּא רִחֲמִי 17	- מִפֵּר דְּהֵי עַד שֶׁלָּא חֲשִׁכָה, שָׂאֵם לֹא הִפֵּר וְחֲשִׁכָה 18
18	"הַחֲרֹשׁ יִחְרִישׁ" רַבִּי הַחֲרִישׁ - הִרִי ג', חֵד 18	- אֵינוֹ יִכּוֹל דְּהִפֵּר. אֲמַאי? דְּהֵי בְּשׁוֹתָק עַל מְנַת 19
19	בְּשׁוֹתָק עִמ' לְקִימָה, וְחֵד עִמ' לְמִימָקָא, וְחֵד ב	

הדרן עלך נערה המאורסה

הדרך עלך נערה המאורסה

39	יודע אני שיש נדרים, שנדרים שנדרה אשתי הו	24	וְאֵלֶּיךָ נָדְרִים שְׁהוּא מִפֶּנֶּ - דְּבָרִים שֶׁשֶׁ	32	וְאֵלֶּיךָ נָדְרִים שְׁהוּא מִפֶּנֶּ דְּבָרִים שֶׁשֶׁ בָּהֶן עָנִי נִפְשׁ.
40	נדרים. אבל איני יודע שיש מפרין. ביום		בָּהֶן עָנִי נִפְשׁ: "אִם אֶרְחִיז", וְ"אִם	25	כדרכיב "לענות נפש אישה יקימנו
41	ששמעתי לא הייתי יודע שהבעל יכול להפיר נדר		לֹא אֶרְחִיז", "אִם אֶתְקַשֵּׁם" וְ"אִם לֹא אֶתְקַשֵּׁם"	26	ואישה יפרנו" (במדרב ל)
42	אשתו כלל. יפיר. בתוך אותו יום שלמד שהבעל		אמר		
43	יכול להפיר. הדבוקה נקראת ה"ל לנדרים עם שמועה		אמר		

אבל עד השתא לא, דלא מיקרי יום שמיעה אלא כשיודע דיני ההפדה. **אבל** איני יודע שזה נדר. שזה חנדרים שהבעל מפר. **ר"מ** אומר לא יפר. אחר יום שמיעה, דכיון שידע הוא
שהבעל מפר נדרי אשתו – מקרי יום שמיעה. **והנכמים** אומרים יפר. דכיון שלא ידע הפרת נדר זה – לא מיקרי יום שמיעה. ואם איתא דשותק ע"מ למיקט מפר, אבאי אומר ר"מ לא יפר
הוא אידור לא שתק אלא משום שלא היה יודע שהוא יכול להפר. ולחידו בשותק ע"מ למיקט וע"כ לא מליגי רבנן עליה דר"מ אלא משום דסבירא ליה דלא הויא שמיעה. אבל אי הויא
שמיעה – מודו ליה דלא יפר. אלא דאי משמע דשותק ע"מ למיקט לא מצי מפר. הלכך נקטינן דשותק ע"מ למיקט כסתם, ולא מצי מפר אלא ביום שמיעה בלבד, ושותק על מנת לקיים
לאחר – שוב אינו יכול להפר, ואפילו ביום.

הדרך עלך נערה המאורסה

וְאֵלֶּיךָ יָרִידִים שְׂהוּא מִפֶּרֶם, שְׂהֻבֵּל מִפֶּרֶם, וְכֵן הָאֵב מִפֶּרֶם. **שִׁשִּׁי** בָּרוּךְ עֲנִי נֶפֶשׁ. מִפֶּרֶם בִּגְדֵי דִּהְיָ דִּמְפֵּר נִמְי דְּבִרִים שְׂבִינֵי לְבִינָה, אֲלֵא נִקְטָה הִנֵּי לִפִּי שְׂהוּא (סוֹבֵר) מִפֶּרֶם אוֹתוֹן לְגִמְרֵי בִּין לְעִצְמוֹ בִּין לְאַחֲרִים, מִה שְׁאִין כֵּן בְּדִרְבִּים שְׂבִינֵי לְבִינָה, שְׁאִין מִפֶּרֶם לְאַחֲרִים אֲלֵא לְעִצְמוֹ. **אָם** אִרְחֹץ אֵם לֹא אִרְחֹץ. בִּגְמִי מִפֶּרֶם הִיכִי קֶאֱמֵרָה. **אָם** אִתְקַשְׁט אֵם לֹא אִתְקַשְׁט. קֶשׁוֹת דִּפְנִים, כְּגוֹן כְּחוֹל רֶקֶס. דְּבֹאז הוּא דְסִמְבִּיר לְהוֹ לִרְבֹּן דִּמְפֵּר מִשּׁוּם גִּרְדִּי עֲנִי נֶפֶשׁ. אֲבֵל קֶשׁוֹת שֶׁל מִטָּה – אִפִּי רִבְּנָן מוֹדֵר לְרִבִּי יוֹסֵף דִּיאָן אֵלֶּיךָ נִרְדִּי עֲנִי נֶפֶשׁ אֲלֵא בְּרִיבִים שְׂבִינֵי לְבִינָה. הִכִּי נִמְי מוֹכֵחַ בִּגְמִי דְקֶשׁוֹת הַפִּינִים אֲמִרִי, וְדִקְדִּיקוּתֵיהֶן דִּקְטִין שְׂהוּא אִתְקַשְׁט אֲבִטֵּט – בְּלִכּוֹן הוּא. וְאִמֵּר נִמְי דִּכְדִּיר וְפֻקוֹס דִּרְבִּים שְׂבִינֵי לְבִינָה הוּי – רְבִי יוֹסֵף, כְּלוּמֵר, דֹּאֲלוֹ לִרְבֹּנָן בִּין עֲנִי נֶפֶשׁ. הוּא, אֲבֵל קֶשׁוֹת שְׁלֵמָה – מְדִרְבִּים שְׁלֵמָה בְּדִרְבִּים הֵאָדָם, וְהִכִּי אֵינִתָּה בְּדִרְבִּים אֵלֶּיךָ (מִטּוֹט מֵלֵךְ) מִלְּבִינֵת שְׁלֵאן תִּלָּא תִּקְבֹּחַ.

אמר רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש, מפרש בגמ' דלר' יוסי נדרי ענוי נפש הוא דלא הויין, אבל דברים שבינו לבניה – הויין. **ואלו** דן נדרי ענוי נפש. מסקנא דמילתיה דרבי יוסי היא. **יביא** לה ממדינה אחרת. דכיון דמותרת לאכול מפירות מדינה אחרת – אין זה ענוי נפש. **ואם** לא היתה פרנסתו אלא ממנו. שהנוני זה מקיפו, ולא ימצא אחר שיהא מקיפו, ופעמים שאין לו מעות ונמצאת היא מתענה –

אמר רבי יוסי: אין אלו נדרי ענוי נפש. **ואלו** דן נדרי ענוי נפש: **אמרה** "קונם פירות העולם ע"י" – **הרי זה יבוא ע"ה**. **פירות מדינה זו ע"י** – **יביא ע"ה** **ממדינה אחרת**. **פירות הנוני זה ע"י** – **אינו יבוא ע"ה**. **ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו** – **הרי זה יפר, דברי רבי יוסי**. **גמ'** נדרי ענוי נפש הוא דמפר, שאין בהן ענוי נפש אינו מפר? והא תניא: **"בין איש לאשתו בין אב לבתו"** – **מלמד שהבעל מפר נדרים שבינו לבניה**! **אמרי:** הלין והלין מפר. **מיהו, ענוי נפש** – **מפר לעולם**. **אבל אין בהן ענוי נפש, פדאיתיה תחותיה** – **הויא הפרה, מפי מגרש ע"ה** **חייא ע"ה** **נדרה, בדברים שבינו לבניה שאין בהן ענוי נפש**. **אבל יש בהן ענוי נפש** – **לא חייא ע"ה נדרה, ודברים שאין בהן ענוי נפש, פי מגרש ע"ה** **חייא ע"ה? והא תנן, ר' יוחנן בן נורי אומר:** **יפר, שפא יגרשנה ותהא אסורה לו**. **אלמא, פי מגרש ע"ה ומפר ע"ה מעיקרא** – **הויא הפרה! אמרי:** הלין והלין הויא הפרה. **אלא, נדרי ענוי נפש** – **מפר בין לעצמו ובין לאחרים, אין בהן ענוי נפש** – **לעצמו מפר, לאחרים אינו מפר**. **והכי קתני:** **אלו נדרים שבינו לבניה** **שהוא מפר בין לעצמו ובין לאחרים** – **נדרי ענוי נפש** **שהוא מפר בין לעצמו ובין לאחרים** – **נדרי ענוי נפש**. **אם ארחץ**. **היכי קאמר? איימא דאמרה** **"קונם פירות עולם ע"י אם ארחץ"** – **למה ע"ה הפרה?** **לא תרחץ ולא תרחץ ולא תרחץ פירות עולם ע"ה** **אזו ע"ה? ועוד:** **בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש? דלמא רחצה ואיתפרו פירות עולם ע"ה!** **ואלא**

חייא ע"ה. וקא מהדר אליבא דרבנן: דהכי קתני דאמרה "אם ארחץ". **אלימא דאמרה** **קונם פירות וכו' למה לי הפרה**. דכיון דלא אמרה "קונם פירות ע"י" סתם, אלא תליא נדרה בהנאה, אמאי מצי מפר? והא אפשר דלא הוי ענוי נפש, דלא תרחץ ולא תחסר בפירותיו והשתא לא סיל דרחיצה עצמה הוי ענוי נפש. ועוד, אי דקאמרה כה"ג, בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלא הויא נדרי ענוי נפש ע"ה. **ואלא** **אמרי:** אין אלו נדרי ענוי נפש, דהיינו ענוי נפש, מפרש בגמ' דלר' יוסי נדרי ענוי נפש הוא דלא הויין, אבל דברים שבינו לבניה – הויין. **ואלו** דן נדרי ענוי נפש. מסקנא דמילתיה דרבי יוסי היא. **יביא** לה ממדינה אחרת. דכיון דמותרת לאכול מפירות מדינה אחרת – אין זה ענוי נפש. **ואם** לא היתה פרנסתו אלא ממנו. שהנוני זה מקיפו, ולא ימצא אחר שיהא מקיפו, ופעמים שאין לו מעות ונמצאת היא מתענה –

אמר רבי יוסי וכו'. ובגמרא מפרש דאין ענוי נפש אלא כגון "קונם שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין", וכדגרסינן במסכת כתובות בפרק "המדיר", לרבי יוסי. ולרבנן דברים שאין בהן ענוי נפש – כגון שנדרה שלא לאכול עמו בקערה, דהיינו דברים שבינו לבניה. בגמרא מפרש היאך מפיק בעל פירות מדינה זו עלי. בקונם. מפרש בברייתא דרבי חייא: אם יש לו חלק בהן – זהו ענוי נפש אין לו חלק בהן – אין אלו ענוי נפש, ויביא לה ממדינה אחרת. **ואם לא היתה פרנסתו**. של בעל אלא הימנו, שהנוני הזה מעלה לו מזונת – הרי זה יפר, דברי ר' יוסי, דהיינו ענוי נפש. **גמ'** מודקתני: ואלו נדרים שמפר, וקמפרש בהו ענוי נפש – מכלל דשאין ענוי נפש, כגון דברים שבינו לבניה – אינו מיפר. **והתניא**. בספרי: **"בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה"**, מה ת"ל? אם לנדרים שיש בהן ענוי נפש – הרי כבר נאמר "לענות נפש", אלא מלמד שהבעל מפר בנדרים שבינו לבניה. **אמרי**. הני והני: בין נדרי ענוי נפש בין שבינו לבניה – מפר. **מיהו נדרי ענוי נפש מפר לעולם**. אפילו לאחר שתצא מתחתיו, שתתגרש או תתאלמן. וה"ק מתני: אלו נדרים שהוא מפר לעולם. כי מגרש לה או תתאלמן. דנפקא מרשותיה. **חיל ע"ה**. בנדרים שבינו לבניה, אבל יש בהן כו'. התלמוד הוא דקא פשט למילתא. **ומי פצית אמרת דברים שאין בהן ענוי נפש כי מגרש לה דחייא ע"ה והתנן**. במתני: "קונם שאני עושה לפיך" – כל מה שאני עושה להנאת פייך יתא עלי כקרבן. ר' יוחנן בן נורי אומר יפר דשפא יגרשנה ותהא אסורה לו. דבמה שנדרה השתא אין בדבריה כלום, דאינה יכול' לאסור עליה מה שתקנו לו חכמים ממנה. אבל אם יגרשנה – מיד חל הנדר, ותהא אסורה לחזור לו, שהיא מודרת הנאה ממנו. והיינו דברים שבינו לבניה, וקא"ר יוחנן בן נורי. יפר. אלמא, דכי מפר הדר מגרש לה – תו לא חיל ע"ה נדרו אמרי הלין והלין. בין יש בהן ענוי נפש ובין אין בהן ענוי נפש – הויא להו הפרה לעולם, אפי' לאחר שתתגרש. אלא דנדרי ענוי נפש מופרין לעולם, בין לעצמו בין לאחרים, בין יגרשנה ויחזירנה בין תנשא לאחרים. **לעצמו מפר**. כשיגרשנה ויחזירנה, אבל ניסת לאחרים –

חייא ע"ה. וקא מהדר אליבא דרבנן: דהכי קתני דאמרה "אם ארחץ". **אלימא דאמרה** **קונם פירות וכו' למה לי הפרה**. דכיון דלא אמרה "קונם פירות ע"י" סתם, אלא תליא נדרה בהנאה, אמאי מצי מפר? והא אפשר דלא הוי ענוי נפש, דלא תרחץ ולא תחסר בפירותיו והשתא לא סיל דרחיצה עצמה הוי ענוי נפש. ועוד, אי דקאמרה כה"ג, בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש כלל? והא ודאי נדרי ענוי נפש ע"ה. **ואלא**

חייא ע"ה. וקא מהדר אליבא דרבנן: דהכי קתני דאמרה "אם ארחץ". **אלימא דאמרה** **קונם פירות וכו' למה לי הפרה**. דכיון דלא אמרה "קונם פירות ע"י" סתם, אלא תליא נדרה בהנאה, אמאי מצי מפר? והא אפשר דלא הוי ענוי נפש, דלא תרחץ ולא תחסר בפירותיו והשתא לא סיל דרחיצה עצמה הוי ענוי נפש. ועוד, אי דקאמרה כה"ג, בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש כלל? והא ודאי נדרי ענוי נפש ע"ה. **ואלא**

ואלא

אגרות קודש

[אלול, ה'תשל"א]

כיון שבימים אלו ובמיוחד בר"ה מייקרים את גוף בניי וכמש"י אכלו משמנים ושתו ממתקים גוי (נחמ"ח, יו"ד. שו"ע אדה"ז סתקפ"ג ס"ד) אין כדאי להכנס לכל ספקות הנ"ל, ויחוג כל חודש תשרי במקום דירתו ויתפלל בתו"כ בניי שי' דביהכ"ס והש"י יוציא גם אותו בתור שלוחו.

נדרים דף עט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצא

אמר רבי יוסי, אין אלו נדרים עניי נפש. דעת רבי יוסי היא, שמניעת רחיצה או קישוט, אינה עינוי נפש לאשה, ועל כן אין הבעל יכול להפר מטעם זה.

ומוסיף רבי יוסי ומבאר, באלו נדרים מודה הוא שיכול הבעל להפר משום עינוי נפש:

ואלו הן נדרים עניי נפש, אשה שאמרה קונם פירות העולם עלי – יאסרו כל פירות שבעולם עלי בקרבן, חרי זה יכול הבעל להפר, כיון שמניעת אכילת פירות יש בה עינוי נפש, אולם, אם לא אסרה על עצמה כל פירות שבעולם, אלא אמרה יאסרו פירות מדניה זו עלי, אין הבעל רשאי להפר, אלא יביא לה פירות ממדינה אחרת, שמכיון שניתן להביא הפירות ממקום אחר, אין זה נדר של עינוי נפש.

וכן אם אמרה האשה יאסרו פירות חנווני זה עלי, אינו יכול להפר, כיון שניתן לקנות אצל חנווני אחר, ואין עינוי נפש במניעת הקניה מחנווני זה. ואם לא היתה פרנסתו של הבעל, אלא ממנו – מחנווני זה, שרק חנווני זה מוכר לו בהקפה ולא ימצא אחר שימכור לו בהקפה, חרי זה יפר, שהרי לעיתים אין מעות בידי הבעל, ואם לא יוכל לקנות אצל חנווני זה, נמצא שיש בנדר זה עינוי נפש. כל אלו הם דברי רבי יוסי.

נמרא

שנינו במשנה, שהנדרים שרשאי הבעל להפר לאשתו, הם נדרים שיש בהם עינוי נפש לאשה. ועל כך מקשה הגמרא:

מדברי המשנה משמע שרק נדרים עניי נפש הוא דמפר הבעל, אך נדרים שאין בהם עניי נפש, אינו נפש, וכיצד יתכן לומר כן, והא תנאי – הרי שנינו בברייתא, הדורשת את הפסוק שנאמר לגבי הפרת נדרים (במדבר לז), 'אלה החקים אשר צוה ה' את משה, בין איש לאשתו בין אב לבתו', ודרשו חכמים מלשון הפסוק 'בין איש לאשתו', מלמד שהפעל מפר נדרים הנוגעים בדברים שבינו לבניה, ואף כאשר אין בהם עינוי נפש לאשה. ואם כן, מדוע לא פירשה המשנה שרשאי הבעל להפר אף נדרים שבינו לבניה.

מתרצת הגמרא, אמרי – ביארו בני הישיבה, הלן והלן מפר – בין נדרי עניי נפש, ובין נדרים הנוגעים לדברים שבינו לבניה, רשאי הבעל להפר, מיהו – אמנם, יש חילוק בדין בין שני ההפרות הללו. שנדר שמפר הבעל משום שיש בו עניי נפש לאשה, מפר לעולם – חלה הפרתו לעולם, ואף אם יגרש את אשתו אחר כך. אבל נדרים שאין בהם עניי נפש לאשה, שאין הבעל מיפר אותם אלא משום שהם נוגעים לדברים שבינו לבניה, בהם אין ההפרה חלה לעולם, אלא בראיתיה תחתיה הויא הפרה – כאשר היא תחתיו מועילה הפרתו, אבל מפי מפרש לה חיל עליה נדרה – כאשר מגרש הבעל את אשתו, בטילה הפרתו, וחוזרים נדרים אלו וחלים עליה. (בדברים שבינו לבניה שאין בהם עניי נפש, אבל יש בהם עניי נפש לא חיל עליה נדרה). וממילא מבואר מדוע נקטה המשנה רק נדרים שיש בהם עינוי נפש, ולא נקטה גם נדרים שבינו לבניה, כיון שכונת המשנה למנות רק את הנדרים שיכול הבעל להפר לעולם, והיינו נדרים שיש בהם עינוי נפש.

מקשה הגמרא על תירוץ זה, ודברים שאין בהם עניי נפש אלא הם נוגעים לדברים שבינו לבניה, כי מפרש לה חיל עליה – מיד כאשר מגרשה הבעל חוזרים הנדרים וחלים עליה, כיצד יתכן לומר כן, והא תנן – הרי שנינו במשנה לקמן (פה) לגבי אשה שאסרה את מעשה ידיה על בעלה בקונם, שדעת תנא קמא שמאחר שהיא משועבדת לו אין הנדר יכול לחול, ואינו צריך להפרה, אך רבי יוחנן בן נורי אמר, יפר הבעל נדר זה, אף שעתה אין הנדר יכול לחול, שמא יגרשנה לאחר זמן, ואז יחול נדרה, ויאסר עליו ליהנות ממעשה ידיה, ותהא אסורה לו – אם ירצה להחזירה לו לאשה יאסר עליו הדבר, כיון שיש לחשוש שמא ידנה ממעשה ידיה.

ומטעם זה, אנו מייצעים לבעל להפר את נדרה כבר היום, שבאופן זה, אף אם יגרשה לאחר מכן, לא יאסר עליו ליהנות ממעשה ידיה.

אלימא – רואים אנו שאף בנדרים שאין בהם עינוי נפש, כי מפרש לה ומפר לה מעיקרא הויא הפרה – באופן שהיפר הבעל את נדרה מלכתחילה, מועילה הפרתו אף לאחר שמגרשה, ואין אנו אומרים שחזור הנדר וחל לאחר הגירושין. שהרי בזה שהיא אוסרת על הבעל לא מעשה ידיה אין לה עינוי נפש, ואין זה אלא דברים שבינו לבניה. ואם כן, חוזרת השאלה למקומה, מדוע אין המשנה מונה את הנדרים שבינו לבניה בכלל הנדרים שרשאי הבעל להפר לאשתו.

מחמת קושיא זו, חוזרת בה הגמרא מן התירוץ הקודם, ומבארת באופן אחר את החילוק בין נדרי עניי נפש, לנדרים הנוגעים לדברים שבינו לבניה:

אמרי – ביארו בני הישיבה, הלן והלן הויא הפרה – בין נדרי עניי נפש ובין דברים שבינו לבניה, רשאי הבעל להפר, אלא ההבדל ביניהם הוא, שנדרים עניי נפש מפר הבעל בין לעצמו – כלומר, כל זמן שהפרה זו נוגעת לו עצמו, והיינו או כשהאשה תחתיו, או אף אם יגרשה, כל זמן שלא נישאת לאחר ועדיין יכולה היא לחזור אליו, ובין לאחרים – אף אם יגרשה וישאנה אחר, שכבר אינה יכולה לשוב לבעלה הראשון, מכל מקום אין הנדר חוזר וחל. אך נדרים שאין בהם עניי נפש, אלא שהם נוגעים לדברים שבינו לבניה, בזה הדין הוא שלעצמו הבעל מפר – כל זמן שהנדר נוגע לעצמו הפרתו הפרה, דהיינו כל זמן שהיא תחתיו, או כשגרשה ועדיין לא נישאת לאחר, אך לאחרים אינו מפר – שאם יגרשה ונישאת לאחר, בטלה הפרתו וחוזר הנדר וחל עליה. והכי קתני – זו היא כוונת המשנה, אלו נדרים שהיא – הבעל, מפר בין לעצמו ובין לאחרים – שאין ההפרה בטילה לעולם, רק נדרים שיש בהם עניי נפש, אבל נדרים שבינו לבניה מיפר לעצמו ולא לאחרים, ולכן לא נמנו במשנה.

שנינו במשנה, שלדעת חכמים, כשאמרה האשה 'אם אפרח', וזהו נדר שיש בו עינוי נפש:

ומבשרת הגמרא, היכי (קאמר) [קאמרה] – איזה דבר אסרה אשה זו על עצמה. שהרי לשון 'אם אפרח' אינו לשון נדר, אלא משמע שאסרה על עצמה דבר מסוים, בתנאי שאם תרחץ יחול עליה איסור זה.

אלימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם אפרח – אם מדובר באופן שאסרה על עצמה את כל פירות העולם, בתנאי שאם תרחץ יחול עליה איסור זה, למת לה הפרה, לא תרחץ ולא ליתמך פירות עולם (אלו) עליה – מדוע רשאי הבעל להפר נדר זה, הרי יכולה היא שלא לרחוץ ולא יאסרו פירות העולם עליה, ונמצא שלעת עתה אין כאן עינוי נפש, עד שתעבור על תנאה ותרחץ, ותיאסר בכל פירות שבעולם.

קושיא נוספת מקשה הגמרא, על דברי רבי יוסי שנחלק במשנה על חכמים ואמר 'אין אלו נדרי עניי נפש', ומשמע מדבריו שאינו חולק על דעת חכמים שיש מקום לחשוש שמא תרחץ ויחול עליה הנדר, אלא שדעתו היא, שאף אם יחול הנדר אין בו עינוי נפש. ועל כך מקשה הגמרא:

ועוד קשה, בהא לימא רבי יוסי אין אלו נדרי עניי נפש – כיצד יתכן שלדעת רבי יוסי אין בנדר זה של מניעת הפירות עינוי נפש, הרי יש מקום לחשוש דלמא תחצה ואיתפרו פירות עולם עליה – שמא תרחוץ ויאסרו כל פירות שבעולם עליה, ולא יתכן לומר שאין בזה עינוי נפש.

ומחמת קושיות אלו חוזרת בה הגמרא, ומסיקה שלדעת חכמים מניעת רחיצה יש בה עינוי נפש, וממילא מבארת את דברי המשנה כך:

18 אך אם היה בנדר זה עינוי נפש, אף אם בתנאי לא היה עינוי נפש
19 היה הבעל רשאי להפר. והרי אין הדבר כן, אלא אף אם בנדר יש
20 עינוי נפש, אם התנאי אין בו עינוי נפש, אין הבעל רשאי להפר.
21 ואם כן, ליתני קבי – היה על המשנה לומר קבי יוסי אומר תנאי זה
22 אין בו עינוי נפש, שכיון שתלתה את נדרה בתנאי שלא תרחץ פעם
23 אחת, ולדעת רבי יוסי אין במניעת רחיצה עינוי נפש, על כן אין
24 הבעל רשאי להפר, ואף אם היתה נודרת הנאה מכל פירות
25 שבעולם.
26 ומחמת קושיא זו, מעמידה הגמרא אוקימתא אחרת במחלוקתם
27 של רבנן ורבי יוסי במשנתנו:
28 אלא כוונת דברי המשנה 'אם ארחץ', דאמרה האשה, תאסר הנאת
29 רחיצה עלי לעולם, אם ארחץ היום. ולדעת חכמים, יש עינוי נפש
30 אף במניעת רחיצה של יום אחד, וממילא, גם באופן זה יש עינוי
31 נפש בין בנדרה ובין בתנאה, ועל כן, רשאי הבעל להפר.
32 ורבי יוסי סבר, ניוול דחד יומא לא שמייה ניוול – שאין עינוי נפש
33 במניעת רחיצה יום אחד, ונמצא, שאין כאן עינוי נפש לא בתנאי
34 ולא בנדר, ועל כן אין הבעל רשאי להפר.

1 ואלא, יש לבאר את דברי המשנה 'אם ארחץ', דאמרה האשה קונם
2 הנאת רחיצה עלי לעולם, אם ארחץ פעם אחת. ונמצא שיכולה היא
3 לרחוץ עתה, אך מכאן ואילך תיאסר ברחיצה לעולם. ומשום קבי
4 מיפר לה בעלה מיד את נדרה, דהיכי תעביד – כיצד תעשה, אם
5 תרחץ, נתקיים התנאי, וממילא מתקרא הנאת רחיצה עליה לעולם,
6 ואם לא תרחץ כדי שלא יתקיים התנאי, ולא יחול הנדר עליה, בכל
7 זאת עדיין אית לה ניוולא – יש לה צער ועינוי נפש במניעת
8 הרחיצה. ונמצא, שבין בנדרה ובין בתנאה יש עינוי נפש, ועל כן,
9 יכול הבעל להפר. וזו דעת חכמים.
10 ורבי יוסי סבר, שאין בנדר זה עינוי נפש, אלא אפשר דלא רחצה,
11 ולניוול לא חיישינן. שלדעתו, אף אם לא תרחץ האשה כל ימיה,
12 אין בכך עינוי נפש.
13 ולפי אוקימתא זו, נחלקו חכמים ורבי יוסי, האם במניעת רחיצה
14 יש בה עינוי נפש או לא.
15 מקשה הגמרא, אי קבי – אם אכן באופן זה נחלקו רבנן ורבי יוסי,
16 מדוע נקט רבי יוסי בדבריו 'אין אלו נדרי עינוי נפש', שמשמע
17 מדבריו, שמכיון שאין בנדר זה עינוי נפש אין הבעל רשאי להפר.

המשך מעמוד ג

וי"ל הביאור בזה, בהקדים הטעם עפ"י פנימיות הענינים שאורנו של יוסף הי' צריך
ללכת עם בני' במדבר, כי זה נתן להם כח בעבודתם, ללכת במדבר ולקריעת ים סוף, ובזה
הי' צריך להיות "עצמות יוסף", העצם והתוקף של יוסף⁷, כי עצמות הוא ענין התוקף והחוזק
של האדם והבעל-חי⁸. והעצם של יוסף בא לידי ביטוי בשמו⁹ ב"ותקרא את שמו יוסף, לאמר
יוסף הוי' לי בן אחר"¹⁰.

והענין בזה, עבודתו של יוסף היא "יוסף הוי' לי בן" – להוסיף בקדושה¹¹, ולא רק זה
אלא "לאמר יוסף הוי' לי בן אחר" – שגם יהודי שהנהגתו היא באופן של "אחר", שאינו צד
הקדושה¹², מהפך אותו ל"בן", "בנים אתם להוי' אלקיכם"¹³.

ולכן כאשר בני' היו צריכים לצאת ממצרים, שאז התגלה בכל העולם הקיום בפועל של
האמירה "שלח את בני"¹⁴, שיהודים הם בניו של הקב"ה, נדרש אז מבני' "מדה כנגד מדה"¹⁵,
לגלות אצלם הענין של "יוסף הוי' לי בן", ו"בן אחר", שהו"ע ד"עצמות יוסף" (וזה נפעל ע"י
משה, שהוא רועם של ישראל ומוציאם ממצרים)¹⁶.

(7) כן פירש מגלה עמוקות אופן יז בפסוק זה. וראה גם אוה"ת בשלח (כרך ז) ע' ב'תרסג.

(8) להעיר גם מטעמי מצות (בא יב, מו) "ועצם לא תשכרו בו". וראה חינוך מצוה טז.

(9) כמארו"ל (יומא פג, ב) "ר' מאיר הוה מדייק בשמא". וראה שם מעשה רב.

(10) ויצא ל, כד.

(11) ראה אוה"ת ויצא רכ, א ואילך. ויחי שפז, א ואילך. שצ, א ואילך. שצז, ב ואילך. ועוד.

(12) ל' התנאי פ"ו.

(13) פ' ראה יד, א. וראה לקו"ש ח"א ע' 2 ואילך ובהערות שם.

(14) שמות ד, כג.

(15) ראה סוטה ח, ב.

(16) מלקו"ש חכ"ו ע' 85 (משיחות ש"פ בשלח ה'תשכ"ג – ה'תשל"ח, ש"פ וארא ה'תשמ"ה).

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצג

אלא דאמרה קונם הנאת רחיצה עלי אם ארחץ. פעם אחת, שיאסרו לה לעולם כל הנאת רחיצה, כגון כיחול ופירכוס וסיבה שחן צרכי רחיצה, ואף רחיצה עצמה. ואהבי מיפר דהיכי תעביד בו? דקסברי רבנן דרחיצה היינו ענוי נפש. ור"י סבר, אפשר בלא רחיצה ולניחול דרחיצה לא חיישנן, ואהבי קאמר דאין אלו נדרי ענוי נפש. אי הכי, הואיל דאוקמת נדרה ברחיצה לרבי יוסי, דלא חייש לניחול דרחיצה, דליכא ענוי נפש. ליתני הכי ר' יוסי אוימר תנאי זה אין בו ענוי נפש. דהא כל הגדר הזה אינו אלא על תנאי. בתנאי שעוברת – עוברת על הגדר, דאי אפשר בשום ענין להיות בו ענוי נפש (הואיל) דניחול הוא לה ולא הוי ענוי נפש לר' יוסי, ואמאי קנסיב לה בלשון ענוי נפש? דקאמר "אין אלו נדרי ענוי נפש" – מכלל דר' יוסי סבר איכא ענוי נפש בהאי נדרא במצעת. אלא, לעולם לרבי יוסי רחיצה נמי הויא ענוי נפש, ומותינין דהכא בהאי עסקין – כגון דאמרה "אם ארחץ היום", דהיינו טעמא דרבי יוסי דאמר: אין אלו נדרי ענוי נפש, דאפשר דלא אחיא לידי ענוי נפש, דלא רחצה היום ולא מיתסרא הנאת רחיצה עלה, וליכא אלא ניחול דיומיה. דמכאן ואילך רחצה כל אימת דבעיא, והשתא ליכא למיפך לר' יוסי "ליתני תנאי זה", דקאמר לר' יוסי ניחול רחיצה לזמן מרובה הוי נדרי ענוי נפש, ולהכי קתני בלשון הגדר. והיינו טעמא דלא פריך הכא בדפרכין לעיל לר' יוסי: דלמא רחצה היום ומיתסרא הנאת רחיצה עלה. דר' יוסי חייש לניחול מרובה, משום דהתם לא אמרה אלא "אם ארחץ" סתם, ואיכא למיחש דרדלמא רחצה. אבל הכא, דאמרה "היום" ותו לא – ליכא למיחש לדלמא רחצה באותו היום. והוא הדין דאפשר לאוקמה נמי דאמרה הכי בתירוץ זה "קונם פירות עולם עלי אם ארחץ היום", אלא משום דשקבא להדיא ואיירי בהנאת רחיצה, מוקים זה נמי בהנאת רחיצה.

שנית

ואלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ. וכיון דקאמרה הכי – רחיצה ראשונה שריא לה, אבל מזהיא רחיצה ואילך – מתסרא ברחיצה לעולם. לא תרחץ אית לה ניחול, דס"ל השתא דברחיצה איכא ענוי נפש. וכי תימא: אי הכי אמאי נקט תנא דתליא נדרה באם? ליתני 'קונם רחיצה עלי' איכא למימר דרבותא אשמעינן לתנא קמא, דאע"ג דרחיצה קמייתא שריא לה – אפילו הכי יפר מהשתא. ורבי יוסי סבר אפשר דלא רחצה ולניחול לא חיישנן. דס"ל לרבי יוסי דברחיצה לעולם ליכא ענוי נפש. והקשה הרב ר' יונה: דמשמע ודאי דסוגין אתיא דלא כרבי נתן, דס"ל דאין דבעל מפר אלא א"כ חל הגדר, אלא כרבנן דפליגי בשליה פירקין ב'נטולה אני מן היהודים אם משמשת', דרבי נתן אמר לא יפר וחכאי יפר. דאי כר' נתן – התם נמי נימא היכי תעביד? תשמש – מתסרא הנאת תשמש עלה, לא תשמש – הוה להו דברים שבינו לבניה, כדאמרינן הכא. אלא ודאי סוגין דהכא דלא כר' נתן, וכיון שכן, מאי קמקשה בריש סוגין: למה לה הפרה, לא תרחץ ולא ליחסו פירות עולם עלה? דהא לרבנן מפר אע"פ שלא חל הגדר וי"ל: דאין הכי נמי, דתנא דמתניתין כרבנן ס"ל. אלא מיהו, כי אמרי רבנן דמפר אע"פ שלא חל הגדר – ה"מ היכא שאי אפשר לה להנצל אפי' כי מזהירא בתנאה מעניי נפש או מדברים שבינו לבניה, כגון 'נטולה אני מן היהודים אם משמשת', שאינה יכולה לינצל מדברים שבינו לבניה. אי נמי, כגון שתלתה תנאה בדבר שהיא עשויה לעבור עליו, כגון "שאני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא או ע"פ אביך" דטריחא לה מילתא להחזיר שלא לעשות על פיהם. אבל היכא שתלתה נדרה בדבר שאינו לא מעניי נפש ולא מדברים שבינו לבניה, והוא דבר שאפשר לה לעמוד בו, ברחיצה דקס"ד בריש סוגין דלית בה ענוי – בכי האי גוונא אפי' לרבנן לא יפר. ואי קשיא: דהא תניא לקמן (פ"ט) אשת איש שאמרה "הריני נזירה לכשאתגרש" ר"ע אומר יפר, משום דס"ל דבעל מיפר אע"פ שלא חל הגדר, ואמאי? הא התם אבתי לית לה לא צער ענוי נפש, ולית בה נמי משום דברים שבינו לבניה? לאו קושיא היא. דהתם לאו בדידה קאי להנצל מעניי נפש, דלמלא מגרש לה בעלה. אבל היכא דתליא נדרה ברחיצה, לפום מאי דקס"ד בריש סוגין דרחיצה לית בה ענוי נפש – בדידה קאי. א' הכי ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו משום ענוי נפש. פי' הרב ר' יונה דהשתא תנא "אין אלו נדרי ענוי נפש" – משמע דמשום שאין הגדר ענוי נפש לא יפר, אבל אי נדרה מידי דאית ביה ענוי נפש – יפר. וליתא, דכיון דבתנאה ליכא ענוי נפש, אפי' נדרה בפירות עולם לא יפר, וכדאמרינן בריש סוגין: למה לה הפרה? לא תרחץ ולא ליחסו פירות עולם עלה. אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום. דלתנא קמא ניחול דחד יומא שמיא ניחול, ומש"ה יפר. דהיכי תעביד, וכדכתיבנא לעיל. ור"י יוסי סבר ניחול דחד יומא לא שמיא ניחול. היחלך לא יפר, דמצני מוקמא נפשה חד יומא ברחיצה, ותו לא מתסרא בה. וליכא לאקשוויי הכא כדמקשינן לעיל: אי הכי ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש. משום דאי הוה תני הכי – הוה משמע: ענוי נפש הוא דלא הוי, אבל דברים שבינו לבניה הוי, דהאי לישנא הכי משמע כדמוכח לקמן בהדיא. וניחול דחד יומא לר' יוסי אפילו מדברים שבינו לבניה לא הוי. כ' פי' הרב ר' יונה ד"ל. וכו', אבתי קשיא: דכיון דר' יוסי לא פליג אלא אניחול דחד יומא, אבל ניחול דלעולם מודי ביה דהוי ענוי נפש – היכי א"ר יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דהא בעיקר הגדר ענוי נפש? יש בו, וכדמקשינן בריש שמעתין תירץ הרב ר' אליעזר: דליתא, דר' יוסי ארחיצה דלעולם נמי פליג. והכי קאמרינן: ר' יוסי סבר ניחול דחד יומא לא שמיא ניחול, ולא חש תנא לאשמעי' בהדיא מידי, אלא גדולה מזו קאמר – שאין אלו נדרי ענוי נפש. כלומר, דרחיצה גופה לית בה ענוי נפש כלל. ולפירושו של הרב ר' יונה ד"ל תני ליה שפיר טפי, דבניחול דחד יומא פליג – דאפילו משום דברים שבינו לבניה לית ביה, וברחיצה דלעולם פליג – דאין אלו נדרי ענוי נפש, מיהו דברים שבינו לבניה תוויין. ומכלל משמע דכיון דאפילו ברחיצה דלעולם ליכא ענוי נפש – ממילא דחד יומא אפילו דברים שבינו לבניה נמי לא הוי. זה נ"ל. וסוגין לקמן נמי מוכחא דלר' יוסי אפילו ברחיצה דלעולם נמי ליכא ענוי, דמקשינן דר' יוסי אדר' יוסי, מדקאמר דכבישתם קודמת – אלמא דס"ל דרבי יוסי במתניתין אכולהו רחיצה פליג. דליכא ענוי, דאי לא – מאי קושיא?

שנית

אגרות קודש

ב"ה, ו' אלול, תשי"ט
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נ"נ מלאכתו מלאכת שמים מו"ה יצחק ש"י

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מאדרי"ח אלול הוא חדש הרחמים, בו כותב מההכנות להתנחלת זמן הלימודים ואצפה שיבשר טוב מההתנחלה בפועל, ובאופן שגם ההתנחלה תהיי באופן דופרצת וגוי, וכידוע הוראת רבותינו נשיאינו ועד לכ"ק מו"ח אדמו"ר (שבכמה פרטים ועד לקלסתר פנים הי' בדוגמת אדמו"ר מוהר"ש בעל הפתגם): די וועלט זאגט אז מען קען ניט ארונטער דארפמען אריבער, און איך זאג אז מ'דארף לכתחלה אריבער, ויהי' באופן כזה במשך כל השנה בעניני בית הספר וכל השייך לו בתוככי כללות עניני הרשת וכללות עניני חב"ד אשר באה"ק ת"י, ובדואי שיהיי זה צנור וכלים נוספים להצלחה בענינים הכללים והצלחה גם בענינים הפרטים, ובטח גם זוג' תחי' תבוא בכתובים בהנוגע לעניני' היא הן בענינים הכללים והן בענינים הפרטים, ויהי' זה מתוך שמחה וטוב לבב ובריאות הנכונה דוקא.

ברכה לבשו"ט ולכונו"ט.

שנית אם ארץ. וכדפרקינן: "הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארץ" אם לא ארץ היכי דמי מה תלתה בענין זה? **אם** לא ארץ במימי משרה. מים ששורין בהן פשתן, שהן סרוחין ביותר. דהיינו תעביד? תרחץ במי משרה – איכא ענוי, לא תרחץ – מתסרת הנאת רחיצה עלה. **דכוותיה** דקתני אם לא אתקשט בנפש לכלוך הוא. שהוא מטונף ומסריח. ולישנא

בעלמא קשיא ליה. היכי קרא ליה קישוט?

דארברה, לכלוך הוא. **אלא** דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארץ ושבועה שלא ארץ. והשתא לא צריכי לאוקמה באומרת "אם ארץ היום", אלא באומרת "אם ארץ" סתמא, דלעולם משמע. דת"ק סבר דיש בה ענוי נפש, ורבי יוסי סבר דלית בה ענוי נפש. וליכא למיפיר השתא בדרכינן: ליתני רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש. דלא אפשר למיתני הכי, דהא קתני "ושבועה שלא ארץ" דלית ביה ותנאי, ולא שייך למימר "תנאי זה". ונראה בעיני דלחכי נקטינהו תנא לחני תרי גזי, לאשמעינן רבותא דרבנן דרבי יוסי. דרבנן – דאף על פי שלא חל הנדר לגמרי מפר, ומשום רבותא דרבנן נקט מילתיה בתנאי. ומשום רבות' דרבי יוסי נקט "שבועה שלא ארץ" בלא תנאי, ואע"ג דחיללא מהשתא – לא מצי מפר, דברחיצה לרבי יוסי ליכא ענוי כלל. **אין** ענוש כרת אלא על האוכל והשותה. דכתיב "כל הנפש אשר לא תעונה והאבדתה", ויהי ענוי שיש בו אבוד נפש – הוי אומר זו אבילה ושתיה, ועל העשה בו מלאכה, דכתיב בה כרת. **בי** רחץ לייחב כרת. דהא לא מעני נפשיה. ובדין הוא דמצי לשנויי ליה דנהי דרחיצה מוקרא ענוי – אין חייבין עליה כרת, דהא בעינן ענוי נפש שיש בו אבוד נפש, ובענוי רחיצה ליתא. אלא דרבא פרקא אפי' אליבא דהנהו תנאי דלית ליה דך דרשא, כדאיתא פ' "יום הכיפורים". **מילתא** ידיעה ענינא השתא. דהיינו אבילה, דבאותו יום מינבר ענינא. ורחמנא לא קפיד ביום הכיפורים אלא בענוי דמינבר בההוא יומא. **גבי** נדרים דכתיב כל נדר וכל שבעת איסור לענות נפש מילתא דאיתא ביה לידי ענוי. דקרא הכי משמע: דכיון שנדרה מביאתה לענות נפש – מיפר. **ורמי** דרבי יוסי אדר' יוסי. אבל דרבנן אדרבנא לא קשיא, דנהי דמניעת רחיצה הגוף הוי ענוי – כנגדיה ליכא צערא כולי האי. ועוד: דאפילו תמצא לומר דאיכא צערא בכביסה כברחיצה, אפילו הכי מצו אמרי רבנן דחיי אחרים קודמין. אבל דרבי יוסי אדרבי יוסי קשיא, דאי כביסה לדידיה אית בה צערא כולי האי עד ושבכיסתון קודמין לחיי אחרים – כל שכן דסבירא ליה דברחיצה הגוף איכא ענוי נפש. זה נ"ל. **מעין** של בני העיר. היוצא בעיר, ויהי חיי אחרים – חיייהן קודמין לחיי אחרים, שאם אינו מספיק לשתיית כולן – שתייתן קודמת, דחיייהן קודמין – כדדרשין בריש פרק "איתור נשך" (כ"ט סב.) מדכתיב "והי אחיך עמך". **בהמתן** ובהמת אחרים בהמתן קודמת. אם אינו מספיק לבהמת כולן. **כביסתן** וכביסת אחרים. כביסת בגדיהן. **חיי** אחרים וכביסתן. בני עיר אחרת צריכין אותו לשתייתן, ובני אותה העיר לכביסתן בלבד – חיי אחרים קודמין. בני עיר אחרת קודמין לשתייתן, מפני שיש בהן חיי נפש, מה שאין כן בכביסה. **רבי** יוסי אומר בכביסתן של אותה העיר קודמת לשתייתן של בני עיר אחרת. דסבירא ליה לרבי יוסי דכיון דמניעת כביסה איכא צערא טובא – חיי נפש הוא. **השתא** כביסה אמר ר' יוסי יש בה צער. כי ממנוע ליה ולא כיבס. גוף

שנית אם ארץ. זהו דהוי ענוי נפש, לרבי יוסי כדאיתא ליה ולרבנן כדאיתא להו. **אם** לא ארץ דקתני היכי דמי (אילימא) דאמרה תיתסר הנאת רחיצה עלי לעולם אם לא ארץ כפי משרה. תרחץ – איכא ניוול. ואע"ג דרחיצה, מיהו, משום דאין המים יפים ויש להן ריח רע – הויא ניוול. ור' יוסי סבר: תרחץ ואין בכך כלום, דבהחיא וימא לא שמיה ניוול. דכוותיה גבי קישוף. דקתני סיפא "אם לא אתקשט", דאמרה: תיתסר עלי הנאת קישוט, כגון כיוול ופירוס, אם לא אתקשט בנפש. לכלוך הוא – שהנפט מסריח. לעולם. כדאמר מעיקרא, דאסרה הנאת רחיצה עלה לעולם. ומתני חרא קתני, דהכי אמרה: אם ארץ וושבועה שלא ארץ, דאיתסר עלה רחיצה לגמרי אפי' בזמנא חרא. ואי נמי דאמר: הנאת קישוט עלי לעולם, כגון קישוט דבגדי צבעונין וקישוט בשמים, אם אתקשט אפילו פעם אחת, ושבועה שלא אתקשט כלל. ורבי יוסי לטעמיה, דלניוול לא חייש כלל, וליכא ענוי נפש. וליכא למיפיר נמי בדרכינן לעיל דליתני "תנאי זה" אין בו ענוי נפש – דהבא ליכא תנאי כלל, מדאיתא שבועה אבתריה ועקרה לה. **א"ע** שאסור ככולן, בכל הני דאית בהו צד ענוי ברחיצה ובסיכה ובעצלת הסביל ובתשמיש המטה. אינו חייב עליהן כרת אלא על האוכל ועל השותה והעושה בו מלאכה. דלא חייבה תורה אלא בתני דכתיבי בהדיא גבי יום הכיפורים, דכתיב "תענו את נפשותיכם" – משמע שהנפש יודעת הענוי, וזהו ענוי אבילה ושתיה, דרגיל בהו, וכיון דלא אביל ההוא יומא – ידיעה ענינא. רחיצה לא ידיעה ענינא. דלא כל יומא רגיל למרחץ, והשתא נמי כי לא רחץ – לא הוי ניכר הענוי. אבל גבי נדר דכתיב לענות נפש. משמע שעתיד לענות. והיינו נמי רחיצה דאיתא לידי ענוי נפש, ואהוי מיפר לה. מעיין של בני העיר. שמושר והולך לעיר אחרת, ואין בו אלא כדי ספוק שותייתן של בני אותה העיר – השרוש בידן לסותמה, שלא ילך לאותה עיר אחרת שלמטה הימנה. לפי שהמים שלהן הם, והמים ברשות – חיייהן קודמין לחיי אחרים. ואם יש בה כדי חיייהן של אלו ושל אלו, ואין בה להסתפק ממה שנשאר מאותו מעין אלא כדי בהמתן של בני אותה העיר. **וכביסתן** וכביסת אחרים. אם יש בו כדי חיותן וכדי בהמתן של בני אותה העיר, ואין במה שנשאר במעין אלא כדי כביסת בגדיהן של בני העיר. **חיי אחרים** וכביסתן, שיש לבני העיר ולבהמתן להשקות ממעין אחד, ואין בכביסה להם אלא זה, ואף חיי אחרים תלויין בו, ואין בו אלא כדי שיעור של אחד מהן. **חיי אחרים** קודמין לכביסתן. ויניחום לבני אותה עיר אחרת לחייהן, ואל יכבסו בו בגדיהן. **השתא** כביסה. דבגדים, קאמר ר' יוסי דאית ביה צערא, ולחכי כביסת קודמת. גוף כולי **מיכניא**. דאית ביה ענוי כשאינו רוחץ.

כביסת

רבי יוסי אומר בכביסתן של אותה העיר קודמת לשתייתן של בני עיר אחרת. דסבירא ליה לרבי יוסי דכיון דמניעת כביסה איכא צערא טובא – חיי נפש הוא. **השתא** כביסה אמר ר' יוסי יש בה צער. כי ממנוע ליה ולא כיבס. גוף

אגרות קודש

[א' מ"א, תשי"ח]

בשביעת רצון קבלתי מכתבו מכ"ז תמוז, שכותב מהחלטתו טובה בהנוגע לסדרו לשנה הבע"ל. והשי"ת יעזור שתראה רוב הצלחה בלימוד תורתנו הק' שנקראת גם כן תורת חיים, הכוונה שעל ידה יודעים איך לחיות ועל ידה השי"ת מצליח שהחיים יהיו מאושרים בגשמיות וברוחניות, והלימוד יהי כמאמר חז"ל - תלמוד המביא לידי מעשה, ויהי באופן דמוסיף והולך, וברכות השי"ת - ג"כ באופן דמוסיף והולך, ואקוה שדוגמתך יפעל על חבריך להוסיף בתורה ומצות, שאז גם זכות הרבים מסייעת, וגם בעינינו הפרטים.

נדרים דף פ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצה

וְאִמְרוּ רַבְּנֵי רִחֲצָה אֵיךְ כֹּה עֲנִי נִפְשׁ כִּי לֹא רִחֲצָה, וְרִמְיָנְהִי – יֵשׁ
לְהַקְשׁוֹת עַל כָּךְ מִדְּבַרֵי הַבְּרִייתָא (יומא ע"ד), הִדְנָה לִגְבִי אִיסוּרֵי יוֹם
הַכִּיפּוּרִים, וְאוֹמְרִת: אֵיךְ עַל פִּי שְׂאֵדָם אִסּוּר בְּבִלְוֹן, דְּהֵינִי, בְּכָל
חֲמֶשֶׁת הַעֲיֻנוּיִם, וְכֵן בְּעִשִּׂית מִלֹּאכָה, אֵיךְ אֵין עֲנִישׁ בְּרַת אֶלֶּא
בְּאוֹכֵל וְשׁוֹתָה וְעוֹשֶׂה מִלֹּאכָה בְּלָבָד, מִכּוּיִן שְׁנֵאמַר בַּפְּסוֹק (ויקרא כג
כט) כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תִעָדָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מִמַּעֲמִיקָה,
וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים (שם ע"ג) מִהַפְּסוֹק (שם ל) וְהֵאבֵדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ, אִיזְהוּ
עֲנִינִי שִׁישׁ בּו אִיבּוֹד נֶפֶשׁ, הוּא אוֹמֵר זֶה אֲכִילָה וְשִׁתִּיה. וְעַל אִיסוּר
מִלֹּאכָה יֵשׁנּוּ מִקְרָא מְפּוֹרֵשׁ (שם) וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל
מִלֹּאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהֵאבֵדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרָב עֲמָה,
אֵיךְ עַל רִחֲצָה וְשֹׂאֵר הַעֲיֻנוּיִם אֵין עֲנוּשׁ כֶּרֶת כִּיּוֹן שְׂאִינִם בְּכָל
עֲנִינֵי שִׁישׁ בּו אִיבּוֹד נֶפֶשׁ. וְאִי אֶמְרַת שְׁלִישִׁית חֲכָמִים, כִּי לֹא רִחֲצָה
אִיכָּא עֲנִינִי, אִם כֵּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כִּי רִחֵץ לִיחִיב בְּרַת, שְׁהֵרִי לֹא
נִתְּנָה בְּעִינֵי רִחֲצָה, וְהֵרִי הוּא בְּכָל כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנוּהָ
וְגו' וְנִכְרְתָה.
מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא, אֶמְרַר רַבָּא, הֵכָא מַעֲנִינָא דְקָרָא וְהֵכָא מַעֲנִינָא
דְקָרָא – יֵשׁ לְהִתְאִים כָּל מִקְרָא לְפִי הָעֲנִין שְׁנֵאמַר בַּפְּסוֹק הָעוֹסֵק
בּו. גְּבִי יוֹם הַכִּפּוּרִים דְּכִתְבִּי (ויקרא טז כט) וְהָעֲנִין אֶת נִפְשָׁתְכֶם, כּוֹנֵת
הַכְּתוּב הִיא, מִלִּתָּא דְדָעָה עֲנִינָא הַשְׁתָּא – דְּבַר שְׁעִינֵינִי נִיכָר מִיָּד,
וְהֵינִי אֲכִילָה וְשִׁתִּיה, אֲבָל רִחֲצָה לֹא דָעָה עֲנִינָא הַשְׁתָּא – אֵין נִיכָר
מִיָּד בּו בְּיוֹם הַעֲנִינִי בְּמִנְיעַת הַרְחִיצָה, וְעַל כֵּן הָרוּחוֹץ בְּיוֹם
הַכִּיפּוּרִים אֵינוֹ בְּכָלל 'הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנוּהָ, וְאֵינוֹ עֲנוּשׁ כֶּרֶת.
אֲמַנְנָא גְּבִי נִדְרִים דְּכִתְבִּי (במדבר לד) וְכָל נִדְרְךָ שִׁבְעָתָא אֶסְרָה לְעֵנִת
נִפְשָׁךְ, כּוֹנֵת הַכְּתוּב הִיא, מִלִּתָּא דְאֶתְרָא לִיה לִידֵי עֲנִינִי – נִדְרָא או
שְׁבוּעָה שִׁיבְיָא בְּעֵתִיד לִידֵי עֲנִינִי נֶפֶשׁ, יִפְרָ, וְכִי לֹא רִחֲצָה אֶתְרָא
לִידֵי עֲנִינִי בְּעֵתִיד, וְעַל כֵּן אֵיךְ שְׂאִין הַעֲנִינִי נִיכָר מִיָּד, נִכְלָלָת מִנִּיעַת
הַרְחִיצָה בְּסוּג הַנִּדְרִים שִׁיכּוֹל הַבֶּעַל לְהַפֵּר.
הַגְּמָרָא מִקְשָׁה סְתִירָה דְּבַרֵי רַבִּי יוֹסִי:
וְרַבִּי דְרַבִּי יוֹסִי דְּהֵכָא, הַסּוֹבֵר שְׁבִמְנִיעַת רִחֲצָה אֵין עֲנִינִי נֶפֶשׁ,
אֶרְבִּי יוֹסִי בְּתוֹסַפְתָּא (ב"מ פ"א), שְׁמַשְׁמַע מִדְּבַרֵי שִׁישׁ בּוֹזֵה עֲנִינִי
נֶפֶשׁ. שְׁהֵרִי שְׂנִינִי בְּתוֹסַפְתָּא, מַעֲנִין שֶׁל בְּנֵי הָעִיר הַיּוֹצֵא מֵעִיר אַחַת
וּמִמְשָׁךְ לְעִיר אַחֶרֶת, וְיֵשׁ לְדוֹן בּוֹזֵה, הָאֵם רְשָׁאִים הָרָשׁוֹנִים
לַעֲבֹד אֶת הַמֵּיִם לְצוּרָם, אֵיךְ אֵם לֹא יִישָׂאֵר מֵיִם לְצוּרָךְ הָאֲחֵרִים.
הַדִּין בּוֹזֵה הוּא: תִּיָּהֵן וְתִיָּהֵן אֲחֵרִים, תִּיָּהֵן קוֹדֶמִין לְתִיָּהֵן אֲחֵרִים, דְּהֵינִי,
אִם צְרִיכִים הָרָשׁוֹנִים מֵיִם לְשִׁתִּיה, וְאֵין הַמֵּיִם מְסַפִּיקִים אֵיךְ
לְשִׁתִּית הָאֲחֵרִים, רְשָׁאִים הֵם לַעֲבֹד הַמֵּיִם לְעַצְמָם, שְׁהֵרִי נֵאמַר
בַּפְּסוֹק (ויקרא כה לו) וְהָיָה אֲחִירָךְ עֹמֵק, וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים (ב"מ סב) 'דְּחִיךְ
קוֹדֶמִים לְחִי חֲבֵרָךְ. בְּהִקְדָּמָה וּבְהִקְדָּמָה אֲחֵרִים, בְּהִקְדָּמָה קוֹדֶמִים
לְבִקְדָּמָה אֲחֵרִים, דְּהֵינִי, אִם יֵשׁ מֵיִם לְצוּרָךְ שְׁתִּית שְׁתֵּי הָעֵרִים, וְאֵיךְ
נִשְׂאָר מַעַט מֵיִם הַמְּסַפִּיק לְשִׁתִּית בְּהִמּוּת עֵיר אַחַת, גַּם בּוֹזֵה
קוֹדֶמִת הָעִיר הָרָשׁוֹנָה לְשִׁנְיָה. וְכֵן בְּאוֹפֵן שִׁישׁ כְּדִי שְׁתִּית כָּל
הַבְּהִמּוֹת שְׁבִשְׁתֵּי הָעֵרִים, וְנִשְׂאָר מַעַט מֵיִם כְּדִי צְרִכִי כְּבִיסָה שֶׁל
עֵיר אַחַת, הַדִּין הוּא בְּבִקְדָּמָה וּבְבִקְדָּמָה אֲחֵרִים, בְּבִקְדָּמָה קוֹדֶמִים
לְבִקְדָּמָה אֲחֵרִים. אֲמַנְנָא, תִּיָּהֵן אֲחֵרִים וּבְבִקְדָּמָה, תִּיָּהֵן אֲחֵרִים קוֹדֶמִין
לְבִקְדָּמָה, דְּהֵינִי בְּאוֹפֵן שִׁישׁ מֵיִם כְּדִי שְׁתִּית הָעִיר הָרָשׁוֹנָה, אֵיךְ
אִם יִשְׁתַּמְשׁוּ בְּמִים גַּם לְכְּבִיסָה, לֹא יִשָּׂאֵר מֵיִם לְעִיר הָאֲחֵרָה אֵיךְ
לְשִׁתִּיה, בּוֹזֵה יֵשׁ לְהַקְדִּים אֶת הָאֲחֵרִים, שְׁהִשְׁתִּיה בְּשִׁבְלֵם הִיא
צוּרָה חֵי נֶפֶשׁ, לְכְּבִיסַת הָרָשׁוֹנִים. רַבִּי יוֹסִי אֹמְרִי, בְּבִקְדָּמָה קוֹדֶמִים
לְתִיָּהֵן אֲחֵרִים – אֵיךְ בּוֹזֵה יֵשׁ לְהַקְדִּים אֶת הָרָשׁוֹנִים לְאֲחֵרִים, כִּיּוֹן
שְׁבִמְנִיעַת הַכְּבִיסָה יֵשׁ צַעַר מְרֻבָּה, וְהֵרִי זֶה נִידוֹן גַּם כֵּן כְּחֵי נֶפֶשׁ,
וְכֵאמֹר, חִיָּהֵם קוֹדֶמִים לְאֲחֵרִים.
וּמִמִּילָא מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא שְׁבִמְנִיעַת רִחֲצָה יֵשׁ עֲנִינִי נֶפֶשׁ לְרַבִּי יוֹסִי,
וְעַל כֵּךְ מִקְשָׁה הַגְּמָרָא:
הַשְׁתָּא מִנִּיעַת בְּבִקְדָּמָה אֶמְרַר רַבִּי יוֹסִי יֵשׁ כֹּה צֶעַר וְעִינֵי נֶפֶשׁ, וְעַל כֵּן
הִיא קוֹדֶמִת אֵיךְ לְשִׁתִּיתָם שֶׁל אֲחֵרִים,

מִבְּרַת הַגְּמָרָא, שְׁנִית אִם אֶרְחֵץ – נִתְבָּאֵר עַד עֵתָּה פִּירוּשׁ דְּבַרֵי
הַמִּשְׁנָה 'אִם אֶרְחֵץ, דְּהֵינִי, שְׁתַּלְתָּה אֶת נִדְרָה לְאִיסוּר רִחֲצָה
לְעוֹלָם, בְּתַנָּאִי אִם תִּרְחֹץ הַיּוֹם. אֵיךְ עֲדִין לֹא נִתְבָּאֵר פִּירוּשׁ דְּבַרֵי
הַמִּשְׁנָה 'אִם לֹא אֶרְחֵץ, דְּהֵיכִי דְמִי – בְּאִיזָה אוֹפֵן יֵשׁ לְהַעֲמִיד נִדְרָה
זֶה, אֶלִּימָא דְאֶמְרָה תִּתְּקַר הֵנָּת רִחֲצָה לְעוֹלָם עַלִּי אִם לֹא אֶרְחֵץ
הַיּוֹם, אִם כֵּן לְמָה לֹה הַפֶּה, תִּתְּקַר – תִּרְחֹץ, וּמִמִּילָא לֹא יִחוּל
נִדְרָה, וְלֹא תֵאסֵר בְּהִנָּת רִחֲצָה לְעוֹלָם.
מִיִּשְׁבַת הַגְּמָרָא, אֶמְרַר רַבִּי יְהוֹדָה, שִׁישׁ לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה בְּאוֹפֵן
כּוֹה, דְאֶמְרָה הָאֵשֶׁה תֵּאסֵר הֵנָּת רִחֲצָה עַלִּי לְעוֹלָם אִם לֹא אֶרְחֵץ
בְּמִי מִשְׁרָה – מֵיִם שְׁשׁוּרִים בָּהֶם פֶּשֶׁת, שְׁהֵם סְרוּחִים בְּיוֹתֵר,
וּמִמִּילָא בְּאוֹפֵן זֶה יִכּוֹל הַבֶּעַל לְהַפֵּר מִשּׁוּם עֲנִינִי נֶפֶשׁ. שְׁהֵרִי אִם
לֹא תִרְחֹץ בְּמִי מִשְׁרָה, תֵּאסֵר בְּרִחֲצָה לְעוֹלָם, וְיֵשׁ בְּכָךְ עֲנִינִי נֶפֶשׁ,
וְאִם תִּרְחֹץ בְּמִי מִשְׁרָה כְּדִי שְׁלֹא יִתְקִים הַתַּנָּאִי וְיִחוּל הַנִּדְרָה, מִכָּל
מִקּוּם יֵשׁ לֵה עֲנִינִי נֶפֶשׁ בּוֹזֵה שְׁהֵרִי רִחוּצַת בְּמִים סְרוּחִים.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל בִּיאור זֶה, דְּכּוֹנֵתִיה – לְפִי בִיאור זֶה, יִהֵא
הַבִּיאור בְּהַמְשָׁךְ דְּבַרֵי הַמִּשְׁנָה דְּכִתְבִּי: אִם לֹא אֶתְקַשְׁטִי, שְׁאִמְרָה
הָאֵשֶׁה תֵּאסֵר הֵנָּת קִישׁוֹת עַלִּי לְעוֹלָם אִם לֹא אֶתְקַשְׁטִי בְּנִפְשָׁי, וְעַל
כֵּן רְשָׁאִי הַבֶּעַל לְהַפֵּר מִשּׁוּם עֲנִינִי נֶפֶשׁ, שְׁהֵרִי אִם לֹא תִתְקַשְׁטִי
בְּנִפְשָׁי, יֵאסֵר עֲלִיהִי לְהַתְקַשְׁטִי לְעוֹלָם, וְאִם תִּתְקַשְׁטִי כְּדִי שְׁלֹא
יִתְקִים הַתַּנָּאִי וְלֹא יִחוּל הַנִּדְרָה, מִכָּל מִקּוּם יֵשׁ לֵה עֲנִינִי נֶפֶשׁ בּוֹזֵה
שְׁהֵרִי מִתְקַשְׁטִי בְּנִפְשָׁי. וְקִשָּׁה, כִּיצַד יִתְכַּן לֹמֵר לְשׁוֹן קִישׁוֹת לִגְבִי
נֶפֶשׁ, הֵרִי לְבִלְוֹן הוּא וְלֹא קִישׁוֹת. וּמִכּוּיִן שְׁלֹא נִתֵּן לְבִיאור אֶת דְּבַרֵי
הַמִּשְׁנָה כֵּן לִגְבִי קִישׁוֹת, וְזֶהִי הוֹכַחָה שְׂאִין הַבִּיאור כֵּן אֵיךְ לִגְבִי
רִחֲצָה.
וְעַל כֵּן, מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא אֶת דְּבַרֵי הַמִּשְׁנָה בְּאוֹפֵן אַחֵר:
אֶמְרַר רַבִּי יְהוֹדָה, פִּירוּשׁ דְּבַרֵי הַמִּשְׁנָה כֵּךְ הוּא: בִּיאור הַמִּיָּלִים 'אִם
אֶרְחֵץ, הוּא, דְאֶמְרָה הָאֵשֶׁה תֵּאסֵר הֵנָּת רִחֲצָה לְעוֹלָם עַלִּי אִם
אֶרְחֵץ הַיּוֹם, וְכֵאמֹר שְׁתַּבָּאֵר בְּדְבַרֵי הַגְּמָרָא לְעִיל. וּבִיאור הַמִּיָּלִים
'אִם לֹא אֶרְחֵץ, הוּא, שְׁאִמְרָה הָאֵשֶׁה שְׁבִיבָה שְׁלֹא אֶרְחֵץ, דְּהֵינִי,
שְׁלֹא תַלְתָּה אֶת הָאִיסוּר בְּתַנָּאִי, אֲלֹא נִשְׁבַּעָה שְׁלֹא לְרַחוּץ, וּבּוֹזֵה
נִחְלָקוּ רַבִּי יוֹסִי וְחֲכָמִים אִם יֵשׁ בְּמִנְיעַת רִחֲצָה עֲנִינִי נֶפֶשׁ. וְכֵן יִהֵא
הַבִּיאור בְּדְבַרֵי הַמִּשְׁנָה לִגְבִי קִישׁוֹת. שְׁבִיאור דְּבַרֵי הַמִּשְׁנָה 'אִם
אֶתְקַשְׁטִי, הוּא, שְׁאִמְרָה הָאֵשֶׁה תֵּאסֵר הֵנָּת קִישׁוֹת עַלִּי לְעוֹלָם אִם
אֶתְקַשְׁטִי הַיּוֹם, וּבִיאור הַמִּיָּלִים 'אִם לֹא אֶתְקַשְׁטִי, הוּא, שְׁאִמְרָה
הָאֵשֶׁה שְׁבִיבָה שְׁלֹא אֶתְקַשְׁטִי. וְגַם בּוֹזֵה נִחְלָקוּ רַבִּי יוֹסִי וְרַבְּנָן, הָאֵם
יֵשׁ עֲנִינִי נֶפֶשׁ בְּמִנְיעַת קִישׁוֹת.
וְנִמְצָא, שְׁהַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּשִׁנֵּי מִקְרִים שׁוֹנִים, מִקְרָה אֶחָד שְׁבו
אוֹסֶרֶת הָאֵשֶׁה עַל צַעֲמָה רִחֲצָה אוּ קִישׁוֹת לְעוֹלָם, אִם תִּרְחֹץ או
תִּתְקַשְׁטִי הַיּוֹם, וּמִקְרָה נֹסֵף שְׁבו נִשְׁבַּעַת הָאֵשֶׁה שְׁלֹא לְרַחוּץ או
לְהַתְקַשְׁטִי.
הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל בִּיאור זֶה שְׁהַמִּיָּלִים 'אִם לֹא אֶרְחֵץ, אֵינִם
עוֹסְקִים בְּנִדְרָה אֲלֹא בְּשְׁבוּעָה:
אֶמְרַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, אִם כֵּן, מִדּוּעָה פִּתְחָה הַמִּשְׁנָה בְּמִיָּלִים
'אֲלֹא נִדְרִים שְׁהוּא מִיפְרָ, הֵאֵל אֲלֹו נִדְרִים וְשְׁבוּעוֹת מִיפְרָ לִיה
לְמִתְנִי – הִיָּה צְרִיךְ לֹמֵר 'אֲלֹו נִדְרִים וְשְׁבוּעוֹת, מֵאַחַר שְׁהַמְשָׁךְ
הַמִּשְׁנָה עוֹסֵק לֹא רַק בְּנִדְרִים אֲלֹא אֵיךְ בְּשְׁבוּעוֹת.
מִיִּשְׁבַת הַגְּמָרָא בְּשִׁנֵּי אוֹפְנִים:
הָאֶחָד, אֶמְרַר לִיה תְּנִי אֲלֹו נִדְרִים וְשְׁבוּעוֹת – אֲכֵן יֵשׁ לְגִירוֹס בְּדְבַרֵי
הַמִּשְׁנָה 'אֲלֹו נִדְרִים וְשְׁבוּעוֹת. וְהַשְּׁנִי, וְאִיכָּעִית אִימָא, שְׂאִין צוּרָךְ
לְתַקֵּן הַמִּשְׁנָה, אֲלֹא אֵיךְ הַלְשׁוֹן 'אֲלֹו נִדְרִים' נִכּוֹן הוּא, כִּיּוֹן
שְׁשְׁבוּעוֹת נִמְיָ הֵינִי נִדְרִים – שְׂאֵיךְ שְׁבוּעָה הֵרִי הִיא בְּכָלל נִדְרָה.
וְהִרְאִיה לֹזֶה, דְּתַנֵּן בְּמִשְׁנָה לְעִיל (ט), שְׂאֵדָם הָאוֹמֵר 'הֵרִי עַלִּי
בְּנִדְרִי רִשְׁעִים, נִדְרָה בְּנִדְרִי וּבְכִרְבָּן וּבְשְׁבוּעָה – חֵל נִדְרוֹ לְעִנִּין נְזִירוֹת
אוּ קְרָבָן אוּ שְׁבוּעָה. וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִדְּבַרֵי הַמִּשְׁנָה, שְׂאֵיךְ שְׁבוּעָה
כְּלוּלָה הִיא בְּלִשׁוֹן נִדְרָה.
הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל שִׁית חֲכָמִים, הַסּוֹבֵרִים שְׁמִנִיעַת רִחֲצָה יֵשׁ בַּה
עֲנִינִי נֶפֶשׁ:

רבי יוסי, אף לא משום דברים שבינו לבינה,

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י

בבית בנים אלימא ליה לר' יוסי. דאית ביה יותר מרחיצה. דאמר שמואל האי
ערבוביתא דרישא. עפרורית שמתכנס לאדם בראשו, שאינו רוחץ. מתא ליה לידו עירא.
מסמא את עיניו. ערבוביתא דמאני. שנושא בגדים שאינו רוחץ עד ששחורין הרבה. לידו
שעמוביתא. שגוען, חו שעמוביתא קשה מכולן. ערבוביתא דגופא. וזהמא הבאה על בשרו
של אדם מחמת זיעה שאינו רוחץ. והורו
ערבוביתא. בהנהו דפרשי. ואלא תלמודו תורה
אלא בחבורה. שאין אדם מתפלל אלא מתוך
לימוד חבירו. והורו בכני עניים. שלא יהו קלים
בעינים ללמדם תורה. ומפני מה תלמידי
חכמים אין מצויין בו. שאין הדבר מצוי. שלא
יהו אוסרים. בני אדם: תורה ירושה היא להם.
ואין אנו נזקקין ללמוד תורה. שלא יתגדרו. שלא
יתגדלו, שלא ינהגו שררה כשראו שדון אבותם
ובניהם תלמידי חכמים. יתגדרו – כמו "הנהו לו
אבותיו להתגדר בו" (חולין דף א. טז) מפני שהן
מתגברין. ודאי כל מי שהוא ת"ח ובנו ת"ח ודאי
מתגבר. דקרו לאינש חמרי. שאין נוהגין לון
כבוד ומבזין אותן, מפני תורה שבהם. נצתה
סדכר מבלי יושב. ישיבה של ת"ח. נשאל
לחכמים. דכתיב "מי האיש החכם" לנביאים
ומלאכי השרת – דכתיב "ואשר דבר פי ה' אלו
ויגידה. שאין מברכין. כשמשיבין לתלמוד
תורה. ותלמידי חכמים בני תלמידי חכמים,
מתוך שהן וזירין לעסוק בתורה ורגילין בה –
אינו וזירין לברך כשפותחין – לא מקיימא
ברכתא. וכדאמרין בברכת התורה: נדיה אנתו
וצאצאניו מלומדי תורה. ורדימוס בר' יוסי. היינו
ר' מנחם בר' יוסי. דמיתקרי "בנ של קדושים"
(פסחים קד.). טעמא לא ידענא. דאמר למלחיה
שאני יכול לעמוד על סוף דעתו. אמר ליה
דכתיב. גבי לויס "ולכל חיותם". אילימא חיה
משש. שמתפרסת משם. והלא חיה בכלל
בתמא. דכתיב "זאת החיה אשר תאכלו כל
הבהמה" (ויקרא יא). והואיל דכתיב "לבהמות"
– למה לי "חיותם"? ואלא לאו, בבסיסה חיון
חיותם ממש. דבבסיס בגדין היינו חיותם. דאי
לא מבכסי בגדין – איכא צערא דחיותם, היינו
נמי ערבוביתא דאמר לעיל. איבעיא להו לרבי
יוסי. דאמר "לא ארחץ". שלא אתקשט" אינם
נדרים עיניו נפש. ומשום נדרי עיני נפש אינו
מיפר. מהו שיפר משום דברים שבינו לבניה.
שדו מופרין לעצמו, כדאמרן לעיל: אבל אין
בהן עיני נפש – מפר לעצמו. משום דברים
שבינו לבניה היינו קישוט כל הגוף. בין קישוט
תכשיטין בין קישוט דהעברת שער באותו מקום.
דקישוט – כל הגוף משמע. לדידכו דאמרייתו.
דרחיצה הוי עיני נפש בו. אלא דברים שבינו
לבניה, דהא לא נדרה אלא מאותו מקום. מאי.
כלומר, אכתי מביעי לן אי מפר אי לא.
שלא

גוף כולו לית בה צער. רחיצה, דהויא בבוליה גופא, לית בה צער! אלא לאו, ודאי רחיצה
לר' יוסי הויא ניוול. בבסיסה אלימא לר' יוסי. מרחיצה. ערבוביתא דרישא
מסרק ראשו תמיד ומתוך כך איכא ערבוביתא ברישא. מתא ליה לידו עירא.
סמו עינים, שזוהמא הראש מכה מאור עיניו. דמאני מתא ליה לידו שעמוביתא. כשיש
בבגדיו ערבובית של וזהמא, שאינו מבכסן תמיד
לובשן כשהן מוזהמין – מבאי ליה שעמום
ותמחון לב. ערבוביתא דגופא. כשגופ
מוזהם. שאינו רוחץ תמיד – מבאי ליה שחמא
וכיבי, אבעבועות המכאיות. ולאלו יש רפואות,
אבל שעמום קשה מן, אלמא בבסיסה אלימא
מרחיצה. הוזהרו בערבוביתא. כלומר, הוזהרו
בתכבוסות וברחיצה. הוזהרו בחבורה. ללמד
תורה בחבורה, שהתלמידים מחזירים זה את זה
ואת הרב. הוזהרו בכני עניים. להשתדל
ללמדם תורה, שמחן תצא תורה, שאין להם עסק
אחר, ועוד שדעתם שפלה עליהם. לצאת
מבניהם ת"ח. שעל הרוב אינם בני תורה.
ירושה היא להם. לא ילמדו תורה מאחר שהם
סומכים שירושה היא להם. כרי שלא יתגדרו
על הצבור. שאם לא היתה תורה מחזרים מהם –
גייס דעתם. שאין מברכין בתורה תחלה.
תחילת עסקם בכל יום, דהיינו "לעסוק בדברי
תורה" "והערב נא" "ואשר בוח". דבר זה נשאל
לחכמים וכו' ולא פשוטה. מדכתיב "ויאמר ה' על
עובם את תורתו" – מכלל דליכא ידיעה להורו
טעמא אלא קודשא בריך הוא בלחוד. ומצאתי
במגילת סתרים של הר' יונה ד"ל דקרא הכי דייק
דעל שלא ברכו בתורה תחלה אבדה הארץ, דאם
איתא "על עובם את תורתו" כפשטא משמע,
שעובו את התורה ולא היו עוסקין בה, כשנשאל
לחכמים ולנביאים למה לא פשוטו? וחלא דבר
גלוי היה וקל לפרשו אלא ודאי עוסקין היו בתורה
תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמידים על מה
אבדה הארץ, עד שפרשו הקביה בעצמו שהוא
יודע מעמקי הלב, שלא היו מברכין בתורה תחלה
– כלומר, שלא דיתה התורה חשובה בעיניהם
כיב שיהא ראוין לברך עליה. שלא היו עוסקים בה
לשמה, ומתוך כך היו מולולין בברכתה. והיינו לא
הלכו בה – כלומר בבונתה ולשמה. אלו דברי
הרב החסיד ד"ל, והם נאים ראוין למי שאמרם.
טעמא דאבך לא ידענא. דאמר בביתסן
קודמת לחיי אחרים, והא מסברא ליתא. ולהכי
בעי קרא מנלך. אלא לאו בבסיסה. וקרי ליה
חיותם. ולענין הלכה ק"ל כרבנן, דרחיצה וקישוט
נדרי עיני נפש הם, ומפר בין לעצמו בין לאחרים,
דיחיד ורבים הלכה כרבים. ועוד, ודמילתא
דשמואל דשמייה דלוי דלקמן בותייהו שייכא,
כדנפרש עלה בס"ד. ואע"ג דאמר רב הונא כוליה
פירקין ר' יוסי היא לא ק"ל כותיה. אבל הרמב"ם
ד"ל פסק מדרב הונא כרבי יוסי דאין מפר אלא
משום נדרים שבינו לבניה. איבעיא להו לרבי
יוסי מהו שיפר משום דברים שבינו לבניה.
מודה ר' יוסי דמפר. וי"מ, דלרבנן דאמרו עיני נפש
הוי – מפר בין לעצמו בין לאחרים. ולר' יוסי – דוקא לעצמו מפר, לאחרים אינו מפר, דהא הוא דאיכא בין עיני נפש ודברים שבינו לבניה, כדאמר ברש פרקין. ת"ש דא"ר יוסי אין אלו
נדרים עיני נפש. ואם איתא דלר' יוסי אפי' משום דברים שבינו לבניה אינו מפר – ה"ל למימר "לא יפר". מדקאמר אין אלו נדרי עיני נפש משמע: אבל דברים שבינו לבניה הויין. רב אדא
בר אבהו אמר מפר. דאיכא קפידא לבעל הבחי.

שמת בעפר פיר. בעפר חפירתו. שהוא דר בו תמיד. שמתוך שהוא רגיל שם – אינו נתקל בעפר של אותה גומא. כך זה, מתוך שהוא רגיל – אינו חושש שמת תקשר לו נימא אם לא תרחץ. **תנאי** כוחתיה דרב אדא בר אהבה וכו'. מפר, בין בינו לבניה – כגון דאמרה "קונם פירות בעלה עליה", ובין בינה לבין אחרים – שאסרה פירות אחרים עליה. **קונם** שאני עשה לפי אבא וכו'. מפרש ואולי דברים שאין

בהם עינוי נפש, ובניה לבין אחרים. ומפרש לה במקמי בינו לבניה, משום דבבניו לבניה איכא פלוגתא. דזימנן מפר ומנינן אין צריך להפר. **שלא** אתן תבן לפני בהמתך ולפני בקרך אין יכול להפר. משום דלא משעבדא ליה. ואע"ג דברפך "אע"פ" אסיקא דכופה ליתן תבן לפני בהמתו – התם מיירי בשלא הכניסה לו ארבע שפוחות, דקיימאן לו חתם דיושבת כהתורא ואינה חייבת לו בדברים הללו. אפ"ה, נדרה שלא אציע לך מטתך וכו' – אין צריך להפר, משום דקיימא לן התם: אפילו הכניסה לו כמה שפוחות מחייבת בהכי, לפי שהדברים הללו מביאין לידי קירוב הדרת. ר"ג אומר יפר. אע"ג דלא חיל נדרה, אפ"ה צריך להפר מדרבנן, שלא תקל בגדרים ותעבור על "בל יחל". והא סמכתא בעלמא הוא. **דבר** אחר לא יחל דברו מכאן לחכם שאין מתיר נדרי עצמו. וכדדרשין: הוא אינו מחל אבל אחרים מחולין לו. וקשה בעיני: מאי "ד"א? דהא ר"ג דאמר יפר משום תא ד"בל יחל" קאמר, ולא מדרשא דקרא, ומאי "דבר אחר"? ונראה בעיני, דר"ג דאמר יפר – "דבר" קריש, דאפי' מידי דלא מיקרי נדר, אלא דבר בעלמא – אמר קרא ד"לא יחל". נדח דלא לקי עליה, אפ"ה כיון דאפשר בהפרה – בלא הפרה לא יחל. והיינו דקאמר "דבר אחר", וההוא "דבר" נופיה דדריש ר"ג להבי, למידי אחריתא מדרש, דחכם אינו מתיר נדרי עצמו, ומי'דבר" הוא דמשמע לן הכי. **מאן** שמעת ליה דאמר שלא אכחול ושלא אפקוס דברים שבניו לבניה דהי' ר' יוסי. דאילו לרבנן, משום נדרי ענוי נפש הוא דמפר. **משום** שנאמר לא יחל דברו מני ר"ג היא. דדריש "דבר" לומר דאפי' מידי שאינו נדר גמור, אלא דבר בעלמא – אפ"ה לא יחל, כדי שלא ינהוג קלות ראש בגדרים

גמורים. הכא נמי, כיון שנהוג איסור דברים המותרין – הוה ליה לגבייהו דברים האסורים, ומכאן היה אומר הי' יהודה הכהן ד'ל שאם נהג אדם שלא לאכול בשר ושלא לשחות יין בזמן מיוחד, ושבו רוצה לשחות יין או לאכול בשר באותו הזמן – צריך היתר. מתני' בנגעים (פ"ט מ"ה): כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, ר' יהודה אומר: אף לא נגעי קרוביו. כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו. ר' יהודה אומר: אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים. **וגרסי'** בירושלמי (פ"ה ה"א): נדרה אשה ושמע בעלה ולא הפר לה – פשיטא שאינו מפר לה לענין הבעל, מהו שיפר לה לענין הזקן? מה אנו קיימין? אי בגדרים שבניו לבניה – נדרי עצמו הן, אלא כינו קיימין בגדרים שבינה לבין אחרים. וליא ר' יהודה היא: תנינן בשם ר"י, ר' יהודה תנא לה בשם חכמים. ופסק הרמב"ן ד'ל כר' יהודה, מדתני לה ר' חייא בשם חכמים. וכתבתי מהו בפ"ק בס"ד. **ירושלמי**: "קונם הציתתי על בני עירי" – אינו נשאל לזקן שיש שם, "תנא בני עירי עלי" – נשאל לזקן שיש שם. **כעא** מיניה רבא מרב נחמן תשמיש המטה לרבנן עני נפש הוא. ונפקא מינה דמפר בין לעצמו בין לאחרים. או דברים שבניו לבניה הוא. ולעצמו – מפר, לאחרים – אינו מפר. **נפולא** אני מן היהודים. שאסרה הנאת תשמיש עליה. **אמאי** תהא נטולה מן היהודים. דאם איתא דתשמיש עני נפש הוי – מהניא הפרתו בין לעצמו בין לאחרים. **לרבנן** תבעי לך. משום דנטולה אני מן היהודים ר' יוסי קתני לה. ולדידה רדאי לא הוי ענוי נפש, וכדתנא בברייתא דלעיל. **בוליה** פירקין ר' יוסי היא.

כולהו

שלא מצינו שועל שמת בעפר פיר. בעפר חפירתו, והואיל שהוא רגיל בה ומתגדל באותה עפר. כך לא מצינו אדם שנוקם במקום שרגיל לדוש בתוכו, שאין השער מוזק. דברים שיש בהן עינוי נפש מפר בין בינו לבניה כו'. כלומר, כשהוא מפר לה – הו' מופרים לעולם, בין כל זמן שהיא תחתיו ובין בינה לבין אחרים, אפי' לאחר שתתגרש ותנשא לאחר. שאין בהן עינוי נפש בינה לבין אחרים אינו מפר. כדמפרש בריש פירקין, דלאחר שגרשה חליץ עליה. כפי'ד. איזהו ענוי נפש שיהיו מופרין לעולם – אמרה קונם וכו'. **שאני** עושה לפי אבא. אינו לא נדרי עינוי נפש ולא דברים שבניו לבניה, לכך אינו מפר לה. שלא אכחול ושלא אפקוס. דברים שבניו לבניה. שלא אשמש מטתך. כדמפרש לקמן. שלא אציע מטתך כו' אין צריך להפר. משום דרחמנא זכיה ליה בהני מלאכות. רשב"ג אומר יפר משום שנאמר לא יחל דברו. דאורייתא דלאו כל כמינה לאפקועי שעבודו דבעל מינה. והיינו כרב אדא בר אהבה, דאמר: דברים שבניו לבניה יפר: דבר אחר לא יחל דברו מכאן אזהרה לחכם שלא יתיר נדריו לעצמו. דברים המותרים ואחרים שנתנו בו איסור אי אתה רשאי לנהוג כו' מני רשב"ג היא. דאמר לעיל: יפר לה. והואל ונהגה בו איסור והיא סבורה שתהא אסורה להציע לו מטתו ולמוזוג כוס – אינו רשאי לנהוג בזה היתר, אא"כ מפר לה. משום שנאמר לא יחל דברו. דאינו רשאי לבטל דבריה ולנהוג בהן היתר אא"כ מפר לה. האומרת נפולה אני מן היהודים. מודרת אני מהם מתשמיש, שלא ידנה שום יהודי ממנה.

יפר

תשמישך ע"י – יפר, שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו. מאן תנא הא דתנאי: דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור – אי אתה רשאי לנהוג בהם היתר כדי לבטלן, משום שנאמר "לא יחל דברו". דבר אחר: "לא יחל דברו" – מכאן תלמיד חכם שאין מפר נדרי עצמו. מני? ר"ג היא. כעא מיניה רבא מרב נחמן: תשמיש המטה, לרבנן, עינוי נפש הוא או דברים שבניו לבניה? אמר ליה, תניתוח: ו"נפולא אני מן היהודים" – יפר

אגרות קודש

ב"ה, ט' תמוז תשל"א

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

. . . ע"ד סדר בלימוד החסידות – כמובן אינו שווה לכאז"א ולכן כדאי שידבר בזה עם אנ"ש ש' המכירים אותו. ובכלל לת' ישיבות (לבד מתמככי תמימים וכיו"ב): ס' התניא, קונטרס ומעין, סהמ"צ להצמח צדק (באותם המאמרים שם "שלוו חפץ") וכו'.

נדרים דף פא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצט

1 לֹא מִצִּינוּ שׁוּעָל שָׁמַת בְּעֶפֶר פִּיר – אֵין הַשׁוּעַל נִתְקַל בַּעֲפֹר
2 חֲפִירָתוֹ שְׁהוּא דַּר בּוֹ תְּמִיד, מִחֲמַת שְׂרָגִיל הוּא בָּהּ וְיֹדַע לְהַשְׁמֵר
3 שְׁלֵא יִזְקֶה. וּמִשְׁלָה הוּא, שְׁאֵף הִבְעַל אִינוּ מִקְפִּיד עַל מְנִיעַת אִשְׁתּוֹ
4 מִרְחִיצָה וְקִישׁוּט, מִכּוּיִן שְׂרָגִיל הוּא בְּאִשְׁתּוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שִׁיבָא
5 לִידֵי תִקְלָה.
6 וְעַל כֵּן, לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹסִי אֵין נִדְרָ כּוֹחַ נִכְלָל בְּדַבְרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה,
7 וּמִמִּילָא אֵין הִבְעַל רִשְׁאֵי לְחַפֵּר אוֹתוֹ.
8 הַגְמִירָא מְבִיאָה רֵאִיָּה לְדַבְרֵי רַב אַדָּא הַסּוֹבֵר שְׁלַרְבִּי יוֹסִי רִשְׁאֵי
9 הִבְעַל לְחַפֵּר מִשּׁוּם דְּבָרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה:
10 תִּנְיָא בְּיוֹתֵיהּ דְּרַב אֲדָא בְּרִי אֲהֵבָה, שְׁבִינוּ בְּתוֹסַפְתָּא (פ"ו ה"א), שִׁישְׁנָם
11 אַרְבַּעַה חִילוּקֵי דִינִים בְּנִדְרִים שְׁנוּדְרַת הָאִשָּׁה: יֵשׁ מֵהֶם שִׁיכּוּל
12 הִבְעַל לְחַפֵּר בְּכָל עֵינִי, וְיֵשׁ שְׁאִינוּ יִכּוּל לְחַפֵּר כָּלָל, יֵשׁ שְׁאִינוּ יִכּוּל
13 לְחַפֵּר אֲלֵא כְּשֶׁהֵם נוֹגְעִים בִּינוּ לְבִינָה, וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁאִינוּ צָרִיךְ לְחַפֵּר,
14 כִּיּוֹן שְׁמוּעֵבֶדֶת הִיא לוֹ, וְכַפִּי שִׁיבּוּאֵר לְחֵלְךָ. וְתַחֲלִילָה מִבְּאֵרַת
15 הַבְּרִיתָא אֵת הַכָּלָל בּוֹה, דְּבָרִים שְׁנֵשׁ בָּהֶן עֵינֵי נָפֵשׁ לְאִשָּׁה, כְּגוֹן
16 מְנִיעַת אֲכִילַת פִּירוֹת, מִפֵּר הִבְעַל אֵת נִדְרָה בֵּין אִם הִיא הַנִּדֵּר
17 בְּדַבֵּר שְׁבִינוּ לְבִינָה, וְכְּגוֹן שְׁאִסְרָה עַל עֲצֻמָּה אֵת פִּירוֹת בַּעֲלָהּ, וְכֵן
18 אִם הִיא הַנִּדֵּר בְּדַבֵּר שְׁבִינוּ לְבִינָה אֲחֵרִים, שְׁאִסְרָה עַל עֲצֻמָּה פִּירוֹת
19 שֶׁל אֲחֵרִים. אֲבָל נִדְרִים שְׁאִין בָּהֶן עֵינֵי נָפֵשׁ לְאִשָּׁה, אִם הֵם
20 עוֹסְקִים בְּדַבְרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה, מִפֵּר, אֲךָ אִם הֵם עוֹסְקִים בְּדַבְרִים
21 שְׁבִינוּ לְבִינָה אֲחֵרִים, אִינוּ מִפֵּר.
22 וְעַתָּה מְפֹרֶשֶׁת הַבְּרִיתָא אֵת הַמְּקָרִים הַשּׁוֹנִים:
23 בְּצִידָהּ אִם אוֹפְנִים אֲלֹהֵי הָאוֹפֵן הָרִשְׁאוֹן שִׁיכּוּל הוּא לְחַפֵּר בְּכָל
24 מְקָרָה, אִם אֲמָרָה הָאִשָּׁה קוֹנֵם פִּירוֹת הָעוֹלָם עָלַי, הֲרֵי יְהִי יָפֵר, כִּיּוֹן
25 שִׁישׁ עֵינֵי נִפְשׁ בְּמְנִיעַת אֲכִילַת הַפִּירוֹת, וְלִכֵּן מִפֵּר אֵף כִּשְׁלֵא
26 אִסְרָה אֵת פִּירוֹת בַּעֲלָהּ וְאֵין כּוֹחַ מִשּׁוּם דְּבָרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה.
27 הָאוֹפֵן הַשֵּׁנִי, שְׁאִינוּ יִכּוּל לְחַפֵּר כָּלָל, אִם אִמְרָה הָאִשָּׁה קוֹנֵם שְׁאִינוּ
28 עוֹשֶׂה לְפִי אֲמָא לְפִי אֲחִיד לְפִי אֲבִיד לְפִי אֲחִי – דְּהֵינָה, אִינוּ מִנְהָה
29 אֵת אֲבִי, אוֹ אֵת אֲחִיד, אוֹ אֲבִיד, אוֹ אֲחִי, וְאֵין לָהּ עֵינֵי נִפְשׁ בּוֹה
30 שְׁהִיא אוֹסֶרֶת עֲלֵיהֶם אֵת הַנִּתְּנָה, וְאֵף אֵין זֶה מְדַבְּרִים שְׁבִינוּ
31 לְבִינָה, וְכֵן הָאִשָּׁה שְׁאִמְרָה לְבַעֲלָהּ, קוֹנֵם שְׁלֵא אֲתוֹן אֲתוֹן לְפִנִּי
32 בְּהִתְקַדְּשִׁי וְיִמִּים לְפִנִּי בְּקֶרֶךְ, כִּיּוֹן שְׁאִינָה מְשׁוּעֶבֶדֶת לוֹ לְדַבֵּר זֶה, וְאֵין
33 לָהּ כּוֹחַ עֵינֵי נִפְשׁ, וְאֵף אִינוּ נִכְלָל דְּבָרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה, אֵין הִבְעַל
34 יִכּוּל לְחַפֵּר נִדְרִים אֲלֹו כָּלָל.
35 הָאוֹפֵן הַשְּׁלִישִׁי, שִׁיכּוּל הוּא לְחַפֵּר רַק מִשּׁוּם דְּבָרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה,
36 כְּשִׁאֲמָרָה הָאִשָּׁה קוֹנֵם שְׁלֵא אֲכַחֹל – תִּיקוֹן וְיִפְיֵי הָעֵין, שְׁלֵא
37 אֲפָקוּם – תִּיקוֹן וְיִפְיֵי הַשִּׁיעָר, וְשְׁלֵא אֲשַׁמֵּשׁ מִמֶּנִּי, יָפֵר הִבְעַל אֵת
38 נִדְרָה, אֵף שְׁאֵין לָהּ עֵינֵי נִפְשׁ בְּנִדְרִים אֲלֹו, מִשּׁוּם שְׁנִדְרִים אֲלֹו
39 נוֹגְעִים לְדְבָרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה.
40 הָאוֹפֵן הָרְבִיעִי, שְׁאֵין הִבְעַל צָרִיךְ כָּלָל לְחַפֵּר, כְּשִׁאֲמָרָה הָאִשָּׁה
41 קוֹנֵם שְׁלֵא אֲצִיעַ לָךְ אֵת מִסְתָּךְ, וְשְׁלֵא אֲמוּזֵג לָךְ אֵת חֲבוּסִי, וְשְׁלֵא
42 אֲרִחִץ לָךְ מִנִּיךְ יָדִי וְרִגְלִיךְ, שְׁכָל אֲלֹו שִׁימוּשִׁים שֶׁל חִיבָה וְקִירוּב
43 הִדְרַת הָם, וְחִיבַת הָאִשָּׁה לְעִשְׁתּוֹם לְבַעֲלָהּ אֵף כְּאִשֵּׁר יֵשׁ בְּבֵית
44 עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, בְּנִדְרִים אֲלֹו אֵין הִבְעַל צָרִיךְ לְחַפֵּר, מֵאֲחַר שְׁהִיא
45 מְשׁוּעֶבֶדֶת לוֹ, וְאֵין הַנִּדֵּר חָל.
46 מְבִיאָה הַגְמִירָא דַּעַה הַחוּלְקַת עַל אוֹפֵן זֶה, וְסוֹבֶרֶת שְׁאֵף כְּשִׁנְדָּרָה
47 הָאִשָּׁה לְמַנוּעַ מִהִבְעַל דְּבַר שְׁהִיא מְשׁוּעֶבֶדֶת לְעִשְׁוֹת עֲבוּרָה, עֲלִיו
48 לְחַפֵּר אֵת נִדְרָה:
49 רַבִּין גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר, אֵף בְּנִדְרִים אֲלֹו יָפֵר לָהּ הִבְעַל אֵת נִדְרָה,
50 שְׁנֵאֲמָר (בְּמַדְבָּר ל' א') לֹא יִחַל דְּבָרֵי, וְדוֹרֵשׁ רַבִּין גְּמִלְיָאֵל, שְׁאֵף בְּאוֹפֵן
51 כּוֹחַ שְׁלֵא חָל הַנִּדֵּר מִחֲמַת שְׁהִיא מְשׁוּעֶבֶדֶת לְבַעֲלָהּ, וְאִינוּ אֲלֵא
52 בְּגִדֵּר 'דְּבַר' גְּרִידָא, מִכָּל מְקוֹם מוּטֵל עַל הִבְעַל לְחַפֵּר אֵת נִדְרָה,
53 כִּי שְׁלֵא תִקַּל בְּנִדְרִים וְתוֹבֵא לִידֵי אִיסוּר 'לֹא יִחַל'.
54 מְבִיאָה הַגְמִירָא, שִׁישׁ הַחוּלְקַת עַל רַבִּין גְּמִלְיָאֵל, וְלֹמַד מִן הַמִּילָה
55 'דְּבַר' דִּין אֲחֵר:
56 דְּבַר אֲחֵר, 'לֹא יִחַל דְּבָרֵי', מִכָּאֵן לְחֶכֶם שְׁאֵין מְתִיר אֵת נִדְרֵי עֲצֻמָּה,
57 אֲלֵא עֲלִיו לִילֵךְ לְחֶכֶם אֲחֵר שִׁתִּיר לוֹ, וְכִמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ חֲכָמִים (בְּרִכּוֹת

1 לֹא מִצִּינוּ שׁוּעָל שָׁמַת בְּעֶפֶר פִּיר – אֵין הַשׁוּעַל נִתְקַל בַּעֲפֹר
2 חֲפִירָתוֹ שְׁהוּא דַּר בּוֹ תְּמִיד, מִחֲמַת שְׂרָגִיל הוּא בָּהּ וְיֹדַע לְהַשְׁמֵר
3 שְׁלֵא יִזְקֶה. וּמִשְׁלָה הוּא, שְׁאֵף הִבְעַל אִינוּ מִקְפִּיד עַל מְנִיעַת אִשְׁתּוֹ
4 מִרְחִיצָה וְקִישׁוּט, מִכּוּיִן שְׂרָגִיל הוּא בְּאִשְׁתּוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שִׁיבָא
5 לִידֵי תִקְלָה.
6 וְעַל כֵּן, לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹסִי אֵין נִדְרָ כּוֹחַ נִכְלָל בְּדַבְרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה,
7 וּמִמִּילָא אֵין הִבְעַל רִשְׁאֵי לְחַפֵּר אוֹתוֹ.
8 הַגְמִירָא מְבִיאָה רֵאִיָּה לְדַבְרֵי רַב אַדָּא הַסּוֹבֵר שְׁלַרְבִּי יוֹסִי רִשְׁאֵי
9 הִבְעַל לְחַפֵּר מִשּׁוּם דְּבָרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה:
10 תִּנְיָא בְּיוֹתֵיהּ דְּרַב אֲדָא בְּרִי אֲהֵבָה, שְׁבִינוּ בְּתוֹסַפְתָּא (פ"ו ה"א), שִׁישְׁנָם
11 אַרְבַּעַה חִילוּקֵי דִינִים בְּנִדְרִים שְׁנוּדְרַת הָאִשָּׁה: יֵשׁ מֵהֶם שִׁיכּוּל
12 הִבְעַל לְחַפֵּר בְּכָל עֵינִי, וְיֵשׁ שְׁאִינוּ יִכּוּל לְחַפֵּר כָּלָל, יֵשׁ שְׁאִינוּ יִכּוּל
13 לְחַפֵּר אֲלֵא כְּשֶׁהֵם נוֹגְעִים בִּינוּ לְבִינָה, וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁאִינוּ צָרִיךְ לְחַפֵּר,
14 כִּיּוֹן שְׁמוּעֵבֶדֶת הִיא לוֹ, וְכַפִּי שִׁיבּוּאֵר לְחֵלְךָ. וְתַחֲלִילָה מִבְּאֵרַת
15 הַבְּרִיתָא אֵת הַכָּלָל בּוֹה, דְּבָרִים שְׁנֵשׁ בָּהֶן עֵינֵי נָפֵשׁ לְאִשָּׁה, כְּגוֹן
16 מְנִיעַת אֲכִילַת פִּירוֹת, מִפֵּר הִבְעַל אֵת נִדְרָה בֵּין אִם הִיא הַנִּדֵּר
17 בְּדַבֵּר שְׁבִינוּ לְבִינָה, וְכְּגוֹן שְׁאִסְרָה עַל עֲצֻמָּה אֵת פִּירוֹת בַּעֲלָהּ, וְכֵן
18 אִם הִיא הַנִּדֵּר בְּדַבֵּר שְׁבִינוּ לְבִינָה אֲחֵרִים, שְׁאִסְרָה עַל עֲצֻמָּה פִּירוֹת
19 שֶׁל אֲחֵרִים. אֲבָל נִדְרִים שְׁאִין בָּהֶן עֵינֵי נָפֵשׁ לְאִשָּׁה, אִם הֵם
20 עוֹסְקִים בְּדַבְרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה, מִפֵּר, אֲךָ אִם הֵם עוֹסְקִים בְּדַבְרִים
21 שְׁבִינוּ לְבִינָה אֲחֵרִים, אִינוּ מִפֵּר.
22 וְעַתָּה מְפֹרֶשֶׁת הַבְּרִיתָא אֵת הַמְּקָרִים הַשּׁוֹנִים:
23 בְּצִידָהּ אִם אוֹפְנִים אֲלֹהֵי הָאוֹפֵן הָרִשְׁאוֹן שִׁיכּוּל הוּא לְחַפֵּר בְּכָל
24 מְקָרָה, אִם אֲמָרָה הָאִשָּׁה קוֹנֵם פִּירוֹת הָעוֹלָם עָלַי, הֲרֵי יְהִי יָפֵר, כִּיּוֹן
25 שִׁישׁ עֵינֵי נִפְשׁ בְּמְנִיעַת אֲכִילַת הַפִּירוֹת, וְלִכֵּן מִפֵּר אֵף כִּשְׁלֵא
26 אִסְרָה אֵת פִּירוֹת בַּעֲלָהּ וְאֵין כּוֹחַ מִשּׁוּם דְּבָרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה.
27 הָאוֹפֵן הַשֵּׁנִי, שְׁאִינוּ יִכּוּל לְחַפֵּר כָּלָל, אִם אִמְרָה הָאִשָּׁה קוֹנֵם שְׁאִינוּ
28 עוֹשֶׂה לְפִי אֲמָא לְפִי אֲחִיד לְפִי אֲבִיד לְפִי אֲחִי – דְּהֵינָה, אִינוּ מִנְהָה
29 אֵת אֲבִי, אוֹ אֵת אֲחִיד, אוֹ אֲבִיד, אוֹ אֲחִי, וְאֵין לָהּ עֵינֵי נִפְשׁ בּוֹה
30 שְׁהִיא אוֹסֶרֶת עֲלֵיהֶם אֵת הַנִּתְּנָה, וְאֵף אֵין זֶה מְדַבְּרִים שְׁבִינוּ
31 לְבִינָה, וְכֵן הָאִשָּׁה שְׁאִמְרָה לְבַעֲלָהּ, קוֹנֵם שְׁלֵא אֲתוֹן אֲתוֹן לְפִנִּי
32 בְּהִתְקַדְּשִׁי וְיִמִּים לְפִנִּי בְּקֶרֶךְ, כִּיּוֹן שְׁאִינָה מְשׁוּעֶבֶדֶת לוֹ לְדַבֵּר זֶה, וְאֵין
33 לָהּ כּוֹחַ עֵינֵי נִפְשׁ, וְאֵף אִינוּ נִכְלָל דְּבָרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה, אֵין הִבְעַל
34 יִכּוּל לְחַפֵּר נִדְרִים אֲלֹו כָּלָל.
35 הָאוֹפֵן הַשְּׁלִישִׁי, שִׁיכּוּל הוּא לְחַפֵּר רַק מִשּׁוּם דְּבָרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה,
36 כְּשִׁאֲמָרָה הָאִשָּׁה קוֹנֵם שְׁלֵא אֲכַחֹל – תִּיקוֹן וְיִפְיֵי הָעֵין, שְׁלֵא
37 אֲפָקוּם – תִּיקוֹן וְיִפְיֵי הַשִּׁיעָר, וְשְׁלֵא אֲשַׁמֵּשׁ מִמֶּנִּי, יָפֵר הִבְעַל אֵת
38 נִדְרָה, אֵף שְׁאֵין לָהּ עֵינֵי נִפְשׁ בְּנִדְרִים אֲלֹו, מִשּׁוּם שְׁנִדְרִים אֲלֹו
39 נוֹגְעִים לְדְבָרִים שְׁבִינוּ לְבִינָה.
40 הָאוֹפֵן הָרְבִיעִי, שְׁאֵין הִבְעַל צָרִיךְ כָּלָל לְחַפֵּר, כְּשִׁאֲמָרָה הָאִשָּׁה
41 קוֹנֵם שְׁלֵא אֲצִיעַ לָךְ אֵת מִסְתָּךְ, וְשְׁלֵא אֲמוּזֵג לָךְ אֵת חֲבוּסִי, וְשְׁלֵא
42 אֲרִחִץ לָךְ מִנִּיךְ יָדִי וְרִגְלִיךְ, שְׁכָל אֲלֹו שִׁימוּשִׁים שֶׁל חִיבָה וְקִירוּב
43 הִדְרַת הָם, וְחִיבַת הָאִשָּׁה לְעִשְׁתּוֹם לְבַעֲלָהּ אֵף כְּאִשֵּׁר יֵשׁ בְּבֵית
44 עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, בְּנִדְרִים אֲלֹו אֵין הִבְעַל צָרִיךְ לְחַפֵּר, מֵאֲחַר שְׁהִיא
45 מְשׁוּעֶבֶדֶת לוֹ, וְאֵין הַנִּדֵּר חָל.
46 מְבִיאָה הַגְמִירָא דַּעַה הַחוּלְקַת עַל אוֹפֵן זֶה, וְסוֹבֶרֶת שְׁאֵף כְּשִׁנְדָּרָה
47 הָאִשָּׁה לְמַנוּעַ מִהִבְעַל דְּבַר שְׁהִיא מְשׁוּעֶבֶדֶת לְעִשְׁוֹת עֲבוּרָה, עֲלִיו
48 לְחַפֵּר אֵת נִדְרָה:
49 רַבִּין גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר, אֵף בְּנִדְרִים אֲלֹו יָפֵר לָהּ הִבְעַל אֵת נִדְרָה,
50 שְׁנֵאֲמָר (בְּמַדְבָּר ל' א') לֹא יִחַל דְּבָרֵי, וְדוֹרֵשׁ רַבִּין גְּמִלְיָאֵל, שְׁאֵף בְּאוֹפֵן
51 כּוֹחַ שְׁלֵא חָל הַנִּדֵּר מִחֲמַת שְׁהִיא מְשׁוּעֶבֶדֶת לְבַעֲלָהּ, וְאִינוּ אֲלֵא
52 בְּגִדֵּר 'דְּבַר' גְּרִידָא, מִכָּל מְקוֹם מוּטֵל עַל הִבְעַל לְחַפֵּר אֵת נִדְרָה,
53 כִּי שְׁלֵא תִקַּל בְּנִדְרִים וְתוֹבֵא לִידֵי אִיסוּר 'לֹא יִחַל'.
54 מְבִיאָה הַגְמִירָא, שִׁישׁ הַחוּלְקַת עַל רַבִּין גְּמִלְיָאֵל, וְלֹמַד מִן הַמִּילָה
55 'דְּבַר' דִּין אֲחֵר:
56 דְּבַר אֲחֵר, 'לֹא יִחַל דְּבָרֵי', מִכָּאֵן לְחֶכֶם שְׁאֵין מְתִיר אֵת נִדְרֵי עֲצֻמָּה,
57 אֲלֵא עֲלִיו לִילֵךְ לְחֶכֶם אֲחֵר שִׁתִּיר לוֹ, וְכִמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ חֲכָמִים (בְּרִכּוֹת

יִפְרֵי הֶלְקוֹ וּמִשְׁמִשְׁתּוֹ, כלומר, יפר את החלק הנוגע אליו בנדר זה, שהרי אסרה אף את תשמישו עליה, וממילא הרי היא מותרת לשמשו, וְהָאֵלָּה נְטוּלָה מִן הַיְּהוּדִים – אך לגבי כל ישראל אין הנדר מופר, ועל כן אם גירשה הבעל ונישאה לאחר, הרי היא אסורה בתשמישו.

עתה מבארת הגמרא כיצד ניתן לפשוט ממשנה זו את הספק, האם במניעת תשמיש לדברי חכמים יש עינוי נפש: וְאִי אִמְרֵת נָדַר עֵינוֹ נֶפֶשׁ הוּא – אם תאמר שנדר מניעת תשמיש יש בו עינוי נפש, אִמְרֵת נְטוּלָה מִן הַיְּהוּדִים – מדוע לא הופר הנדר אף לגבי כל ישראל, הרי שנינו (לעיל עט), שנדר שיש בו עינוי נפש יכול הבעל להפר אף כלפי אחרים. שְׁמַע מִיָּנָה – בהכרח, שנדר מניעת תשמיש אין בו עינוי נפש, אלא רק דְּבָרִים שְׂבִינֵי לְבִינָה הֵנוּי, ועל כן אין הבעל יכול להפר אלא לעצמו, ולא כלפי כל ישראל.

ידועה הגמרא ראה זו:

אכן יש להוכיח ממשנה זו שמניעת תשמיש אין בה עינוי נפש, אך אין לפשוט כן אלא בדעת רבי יוסי, אבל לְרֵבֶנְיָן תִּבְעִי לָךְ – לשיטת חכמים עדיין יש מקום לספק זה, ודחינו מִשּׁוּם שהמשנה לקמן דְּנְטוּלָה אֵינִי מִן הַיְּהוּדִים, רַבִּי יוֹסִי קִתְּנִי לָהּ – רבי יוסי הוא ששנה משנה זו, ולשיטתו אכן אין במניעת תשמיש עינוי נפש, אלא רק דברים שבינו לבינה, ועל כן אין הבעל יכול להפר אלא לעצמו, ולא כלפי כל ישראל, אך לדעת חכמים לא נפשט ספק זה.

מוכיחה הגמרא שרבי יוסי הוא ששנה את המשנה לקמן לגבי נטולה אני מן היהודים:

דְּאִמְרַת רַב הוּנָא, פּוֹלִיָּה פְּרִיקָן רַבִּי יוֹסִי הִיא – כל המשניות בפרק זה, אף אלו שנשנו כ'סתם משנה', רבי יוסי הוא ששנה אותם, מִפְּאִי, מבארת הגמרא, בֵּין דְּקִתְּנִי בַּמִּשְׁנָה הִרְאִשׁוּנָה (לעיל עט), רַבִּי יוֹסִי אָמַר אֵין אֱלּוֹ נָדַרְי עֵינוֹ נֶפֶשׁ, והוא עצמו ממשיך ואומר 'ואלו הן נדרי עינוי נפש', אם כן יודעים אנו שמכאן ואילך עד סיום המשנה הם דברי רבי יוסי, ואם כן לָמָּה לִיה תּוֹ מִיִּתְנָא בסיום המשנה 'הרי זה יפר דברי רבי יוסי', שְׁמַע מִיָּנָה, שכונת המשנה ללמדנו, שִׁמְכָאן וְאִלָּךְ כל המשניות בפרק זה, רַבִּי יוֹסִי הִיא, ועל כן אין להוכיח ממשניות אלו לדעת חכמים.

אִמְרַת שְׁמוּאֵל מִשְׁמִיָּה דְּלוֹי, כָּל נָדָרִים שִׁישׁ בָּהֶם עֵינוֹ נֶפֶשׁ, פְּעַל מִפְּרִי לְאִשְׁתּוֹ, חוץ מן אשה שאמרה תאסר הָנָתִי עַל פְּלוֹנִי, שְׂאִינוּ מִפְּרִי, כיון שאין לאשה עינוי נפש בזה שאינה מִקְהֵנָה אדם אחר, אִכְלָה אִם אמרה תאסר הָנָתִי פְּלוֹנִי עָלַי, מִפְּרִי לָהּ בַּעֲלָהּ, שהרי מתענה היא בזה, שאינה יכולה ליהנות מאותו אדם.

הגמרא מקשה על מימרא זו מדברי המשנה:

הָנֵן – שנינו בדברי המשנה לעיל (עט), שאשה שאמרה יאסרו פִּירוֹת מִדְּנָהּ זו עָלַי, אין הבעל יכול להפר את נדרה, אלא יִבְיֵא לָהּ פִּירוֹת מִמִּדְּנָהּ אַחֲרָתָהּ, וכיון שיש לה תקנה ממקום אחר, אינו יכול להפר, שאין בזה עינוי נפש.

ומדין זה, ניתן לכאורה להוכיח שלא כדברי שמואל. שהרי לדבריו אף אם אסרה על עצמה ליהנות מאדם אחד, יש בזה עינוי נפש ורשאי הבעל להפר, ולדברי המשנה, אף אם אסרה על עצמה ליהנות ממדינה שלימה, אין בזה עינוי נפש, כיון שיכול הבעל להביא לה ממדינה אחרת.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב סיון, ה'תשל"א

ברוקלין, נ.י.

מרת שרה תחי'

ברכה ושלוש!

בנועם קבלתי הפ"ש על ידי מר ומרת אלתר חיים כהן שיחיו, שבדאי יחזירו פ"ש.

מתרצת הגמרא, אִמְרַת רַב יוֹסֵף, דְּקִאֲמָרָה שְׁתֵּבִיא [אתה], כלומר, המשנה עוסקת באופן שלא אסרה על עצמה את פירות המדינה ההיא לחלוטין, אלא רק את הפירות שיביא לה בעלה ממדינה זו, אך אם יביא לה אדם אחר משם, מותרת בהם. ועל כן אין בנדר זה עינוי נפש, כיון שיכולה היא ליהנות מפירות מדינה זו על ידי אחרים. אבל כשנדרה הנאה מאדם פלוני, יש בנדר זה עינוי נפש, כיון שאינה יכולה ליהנות ממנו באופן מוחלט.

מוסיפה הגמרא להקשות על מימרא דשמואל מהמשך דברי המשנה:

תָּא שְׁמַע, שנינו בהמשך דברי המשנה, שאשה שאמרה יאסרו פִּירוֹת הָנָתִי זו עָלַי, אין הבעל יכול לְהַפֵּר את נדרה. ומדוע, הרי לדברי שמואל אשה שאסרה על עצמה ליהנות מפלוני, יש בזה עינוי נפש.

מתרצת הגמרא, הָכֵא נָמִי דְקָא אִמְרָה שְׁתֵּבִיא אִתָּהּ, דהיינו גם דין זה של המשנה עוסק באופן זה, שאסרה האשה על עצמה את הפירות שיביא לה בעלה מחנוני זה, אך לא אסרה את הפירות שיביאו לה אחרים ממנו. ומכיון שיש לה אפשרות ליהנות אף מחנוני זה על ידי אחרים, אין בנדר זה עינוי נפש.

הגמרא דוחה תירוצים אלו, ומוכיחה שלא ניתן להעמיד את דברי המשנה באומרת 'שתביא אתה': שהרי שנינו בהמשך דברי המשנה, שאם לא הִיתָה פְּרִיקָתוֹ של הבעל, אִלָּא מִכְּנֵו – מחנוני זה, דהיינו שחנוני זה שאסרה האשה על עצמה את הנאתו, הוא היחיד שמוכר לבעל בהקפה, הֲרִי זֶה יָפַר – רשאי הבעל להפר נדר זה, כיון שלעיתים אין לבעל מעות מזומנות אצלו, ואם לא יוכל ליקח בהקפה אצל חנוני זה, יהא עינוי נפש אף לאשה. וְאִי אִמְרֵת שהמשנה עוסקת באופן כזה, דְּקָא אִמְרָה האשה לבעלה, שאוסרת היא על עצמה את הפירות שְׁתֵּבִיא אִתָּה מחנוני זה, אִמְרֵת, הרי יכול הוא ליקח מחנוני זה על ידי אדם אחר, ובאופן כזה לא יהא עינוי נפש לאשה.

אִלָּא מִדְּסִיפָא דְלֵא מִיִּיתֵי פְּעַל הוּא – כיון שהסיפא בהכרח אינה עוסקת באופן כזה שאסרה האשה על עצמה רק את הפירות שיביא לה בעלה מאותו חנוני, אלא אף את הפירות שתביא היא עצמה או אדם אחר, רִישָׁא דְקָא מִיִּיתָא הִיא – ממילא גם הרישא לגבי אשה שאסרה על עצמה פירות מדינה פלונית או חנוני פלוני, עוסקת באופן כזה שאסרה על עצמה את הפירות לחלוטין, אף אם תביאם היא עצמה או אדם אחר, ולמרות זאת אין הבעל רשאי להפר, כיון שניתן להביא ממדינה אחרת, או לקנות אצל חנוני אחר, ואם כן יש להוכיח מדברי המשנה, שבזה שאוסרת האשה על עצמה הנאת אדם פלוני, אין לה עינוי נפש, ואין הבעל רשאי להפר, ודלא כשמואל.

מיישבת הגמרא את שיטתו של שמואל: אִלָּא רִישָׁא אֵין יָכוֹל לְהַפֵּר וְדָקָא מִיִּיתָא הִיא – אכן, ודאי יש להוכיח מדברי המשנה, שאין הבעל יכול להפר לאשתו כאשר אסרה על עצמה ליהנות מאדם פלוני, אף כאשר אסרה עליה את פירותיו לחלוטין, כיון שאין בכך עינוי נפש. אמנם אין להקשות מכאן על דברי שמואל, כיון שהוא אמר את דינו לשיטת חכמים, ולשיטתם אכן יש עינוי נפש גם כאשר אינה יכולה ליהנות מאדם אחד בלבד,

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י ר"נ

יִפְרֹחַ חֵלְקוֹ, שְׂתוּחָא מוֹתֵרָא לוֹ. וְתוּחָא נְטוּלָה מִן הַיְּהוּדִים. לְכַשְׁתַּגְרֵשׁ, שְׂתוּחָא אֲסוּרָה
לְעַלְמָא. וְאַחַר כֵּן תוּחָא נְטוּלָה מִן הַיְּהוּדִים. שְׂמַמְשֵׁרָהּ וְהֶאֱמַר לְעִילָא דְּבָרִים שִׁשׁ בְּהוּן עֵינִי
נִפְשׁ - מִפְּרִין בֵּין לְעַצְמָא בֵּין לְאַחֲרִים אֲלֵא מִדְּקֵתָנִי וְתוּחָא נְטוּלָה מִן הַיְּהוּדִים, דְּאֵינוּ כּוֹל
לְהִפְרִי - שִׁמֵּי מִשּׁוּם דְּרַבְרִים שְׂבִינִי לְבִינָה דְּהוּיָא. לְרַבְנִי תַּבְעִי לָךְ. אִי עֵינִי נִפְשׁ הוּא אִי
דְּבָרִים שְׂבִינִי לְבִינָה, וְדִמְבַּחֵא לִכְבֵּא דְּחֻמְמָא.
יִפְרֹחַ חֵלְקוֹ, וּמִשְׁמָשׁוֹתוֹ, וְתוּחָא
אֲמֵרָתָא נִדְרָא עֵינִי נִפְשׁ הוּא
הַיְּהוּדִים? שׁ"מ: דְּבָרִים
תַּבְעִי לָךְ, מִשּׁוּם דְּ"נְטוּלָה
קִתְנִי לָהּ, דְּאֵמַר רַב הוּנָא:
מִמָּא - בִּינִין דְּקֵתָנִי ר' יוֹסֵי
נִפְשׁ, קִמְּה לָהּ תוֹ קִמְּיָתָא
יִוִּסִי? שְׁמַע מִינָהּ: מִכָּאן
שְׂמוּאֵל מִשְׁמָיָה דְּרֵינִי. כִּלְ
חוּץ מִן "הַנְּאִתִּי עַל פְּלוֹנִי"
פְּלוֹנִי עַל" - מִפְּרִין: תַּנּוּן - "ר'
לָהּ מִמְדִּינָה אַחֲרָתָא. אִי
שְׂתִּיבָא". ת"ש "פִּירוֹת
לְהִפְרִי. הִכָּא נִמֵּי דְקָא אִי
הִיתָה פְּרִינְסָתוֹ אֲלֵא מִמְדִּינָה
דְקָא אַמְרָה "שְׂתִּיבָא אִי
מִדְּסִיפָא דְקָא מִיִּיתָה בְּעַלְמָא
הִיא. אֲלֵא, רִישָׁא אִין יְכִינָא

30 **היתה פרנסתו אלא ממנו.** שהבעל אינו רגיל ליקח אלא מאותו חנווני ולא מאחר, לפי
31 שאינו מאמנו, וזה אינו מאמנו אלא לבעל ולא לשלוחו. **הרי זה יפס.** ויבא לה. ומודרך
32 רישא דקא אתיא אידי – וְהוּא לֹא אִפְשֵׁר לְאוֹמְנָה "שתביא תניה", דאם אינא דקא מייתי
33 הוא – מיתוקמא "כשתביא", והדר קושיין לרבותה. **אלא.** לעולם דהאי כדקאמרת: רישא
34 דקא מייתא אידי, ואפי' הכי לא קשיא ללשמואל, דמתני' ר' יוסי אלא **ונפאי אידי יכול**
35 **להפר** דקאמ'ר, ואע"ג דרישא "פירות מדינה זו" פירות חנווני' דהם – אמר לעצמו
36 דאינו יכול להפר לגמרי, אלא אעיניו נפש קאמר. אבל מפר משום דברים שבנו לבניה,
37 שאפשר לעצמו ולא לאחרים. והא דאמר שמואל משמיה דלוי ד"הנאת פלוני עלי" מפר
38 בין לעצמו בין לאחרים – רבנן דהא, דעיניו נפש יהו'. נ"א אלא הא דקתני סיפא "אם לא
39 היתה פרנסתו אלא ממנו" – שהחנווני מהנהגו לבעל בחנם, הוי רישא דקתני "פירות חנווני
40 זה עלי" כגון דקא מייתא אידי, כלומר דאספחיה דחנווני למיתב ליה בחנם. ומאי איכא
41 בין רבנן דרישא לבבא דסיפא? אלא אבא דרישא הו' מן חנווני, כדקתני "אם לא היתה
42 פרנסתו אלא ממנו", ובבא דרישא לא רמיא פרנסתו עליוהי, אמא לא רמיא דהי דקא
43 ליה מפירותיו. וקאמר דאינו יכול להפר, ואע"ג דהוי כמאן דאמר "הנאת פלוני עלי", והוי
44 חיובתא דשמואל דאמר: "הנאת פלוני עלי" מפר. והא דקא מייתא אידי – לאו דוקא,
45 דהוא הדין קמיתיי בעל. אלא אידי דסיפא נקט שכל בעל – נקט ברישא בדידה, וקאמר
46 כגון דאתיא אידי. **אלא רישא** דקתני "פירות חנווני זה עלי" רבי יוסי אלא, כדקאמר לעיל.
47 **כולה**

ולה

כולוהו סתמי דהאי פירקא ר' יוסי קטני ליה. וביהן דקתני: ר' נפשי, ואידהי גופיה אמר: אלו הן נדרי עוני נפש – למנה לי למינה יוסי! אלא לאשמעינן דכוליה פרקן ר' יוסי היא. ואבהי לרבנן עיניו נפש הוא. ומפר בין לעצמו בין לאחרים. **ולענין** הלכה, נקטין לחומרא, ואיכא שכינה לבינה. ואבהי הכא, אפ"ה אפשר דאמר בסמוך: אבל "ד" מזה – לא אריא, וכ"הן עוני נפש קאן דתשמש דמסא א"ל משמיה הלוי כל נדריה דהו נדרי עוני נפשי. דהא לא הוי לה עיניה עליו מפר. וביהן דאיתא נדחא אלא מאתר – ר' אבא פירות אותה מודיה להפר. וביהן באומריה יכול להפר. **דקאמר** דקאמר "פירות מדיין אבא כשיביאם אתה דיש לה תקנה באתון אתה – לא דמי ליה" תקנה ליהנות מאתו. למיתני: ביא לא אתה למימר: דמשה קטני שאם לא היתה לה תקנה תקנתא ע"י אתה –

באברהם "שתיבא אתה" מתוקבא, דומיא דסיפא, ואפי' אלע"י
 כיון דלית לה תקנתא ע"י בעל - קתני הריז ויפ, משום דדלי
 ומש"ה קתני סיפא ביזא לה מדינתא אחרת, לומר טעמנה דדלי
 דאילו רישא - משום דלית לה תקנה ע"י בעל מצ"י מפר, אבל
 ע"י בעל - לא יפר. תא **שמע** אמת דאמרה ליה
 דאפרש לה לאתנניי מפירותה דהוא תתנוי נגפיה ע"י אתר, ואיהו
 אחרניא - אין יכול להפר. **וא'** אמרת דאמרה ליה שתיבא
 לאתנניי מההוא תתנוי ע"י אתר אלא מדיפסא דקא מייחא דיה
 הוא כן היה עיקר הגמרא. הדין: מדיפסא דקתני הריז ויפ, יפר
 פירותיו אפי' דאמרה גריסא. דאי לא אסרנינא עולא אלא
 אמאי יפר? אלא דאי בכל ענף אסרה דע עצמה. רישא נמי,
 אין יכול להפר - בההוא גזונא נמי מתוקבא. ואפי' קתני אין
 כן רישא לסיפא, אלא דברישא מיידי שלא היתה פרנסתו ממנה
 היתה פרנסתו אלא ממנו. ואיכא נסחי דגרסי: אלא מדיפסא דלא
 מייחא. ויהי' הולך לקחיה אתר, דה"ל: מדיפסא ע"י מיידי
 ליה לתנוי פירות בעל, רישא נמי מיידי בההוא גזונא נגפיה,
 מחסור עולא. ואיכא נסדו אחרניא דגרסי: מדיפסא דקא מייחא
 איהו. הדין: מדיפסא ע"כ בשאי אפשר לה ליתנוי מאותן פירות
 תתנוי רוצה להקפיה ע"י אתר אלא לו ובכזה"א אפשר לה
 לא - אמאי יפר? רישא נמי דקא מייחא איהו. ודרשא נמי ע"כ
 אותות עולות לטעם אתר, אלא דנחשא קמייחא מייחורא טפי,
 ואתר תתנוי איהו, כשתיבאם איהו. ויהי' נפיש - משמע כרבנן סלי.
 אמר רבנן אמאי, ואפילו משום ענין נפש - משמע כרבנן סלי.

וְהָאֵל

המשך מהעמוד הקודם

ות"ח ג"כ בעד שימת לבבה לשלוח על ידם כוס קידוש כסף. ובודאי מסרו שבהתאם למנהגי על יסוד הכתוב שונא מתנות יחי' בקשתי למסור תמורתו.

והשי"ת יברכה באורך ימים ושנים טובות, להמשיך בפעולותי הטובות מתוך בריאות ושמחה וטוב לבב.

בברכה לבשורות טובות.

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

הוא דאצטריך למימר הכא: דאמר רב הונא כוליה פירקא רבי יוסי היא – לאו משום הא מתניתין גופא, דבהא הא מסיים בה דברי ר' יוסי. אלא משום דחש התלמוד דילמא הוה פריך ליה מאידך מתניתין, דקתני "קום שאני נהנית לבריות" – אינו יכול להפר, וסתמא קתני ולא מפרש בה דברי ר' יוסי, להכי הקדים ואמר ליה דכולה פרקין ר' יוסי היא, וליכא למיפרך מינה כלל דשמואל דאמר כרבנן. והאי דאיצטרכין נמי לאורכי ולממור: ומאי אן יכול להפר משום נדרי עיני נפש אבל מפר משום דברי שבתי לבניה, אע"ג דלפרוקה לשמואל לא הוה מצטריך לן, אלא למימר דהא מני ר' יוסי היא, ושמואל דאמר כרבנן. היינו טעמא, משום דאם איתא דלר' יוסי לא מצי מפר אפי' משום דברים שבתי לבניה – ליכא למימר דליהו לרבנן נדר שיש בו עיני נפש, דהא "ארחין" ו"לא ארחין" דלרבנן הוי עיני נפש, ולרבי יוסי הוי דברים שבתי לבניה. משום הכי אמר דלר' יוסי נמי דברים שבתי לבניה הויין, הלכך שפיר מצינן למימר דלרבנן מפר משום עיני נפש. ו**כיון** דאסיקנא דשמואל דאמר כרבנן נקטינן כותידיה. ואע"ג דכולה פרקין רבי יוסי היא – לאו טעמי ניהו, דכיון דקתני תנא "דברי ר' יוסי יתירא – הוה ליה כאלו תנן בהדיא בכולהו מתניתין "אמר ר' יוסי",

וּמְתַנִּי רַבִּי יוֹסִי הִיא. דְּאָמַר רַב הוֹנָא: כּוֹלִיָּה פִּרְקִין ר' יוֹסִי הִיא. וּמַאי אֵין יְכוֹלָּה לְהִפָּרֵי – מִשּׁוּם עֵינֵי נֶפֶשׁ, אֲבָל מִפְּרִי נְדָרִים שְׂבִיתוּ לְבִינָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: נִדְרָה מִשְׁתֵּי כְּפָרוֹת, בְּאַחַת מִתְעַנָּה וּבְאַחַת אֵין מִתְעַנָּה, מִתּוֹךְ שְׁהוּא מִפְּרִי לְמִתְעַנָּה – מִפְּרִי לְשִׁאֲנוּ מִתְעַנָּה. וְרַב אֲסִי אָמַר ר' יוֹחָנָן: מִפְּרִי לְמִתְעַנָּה, וְאֵין מִפְּרִי לְשִׁאֲנוּ מִתְעַנָּה. וְאִיפָּא דְאָמַר, בְּעָא מִיָּנִיָּה רַב אֲסִי מִיָּנִיָּה יוֹחָנָן: נִדְרָה מִשְׁתֵּי כְּפָרוֹת, בְּאַחַת מִתְעַנָּה וּבְאַחַת אֵין מִתְעַנָּה, מִהוּ? א"ל: מִפְּרִי לְמִתְעַנָּה, וְאֵין מִפְּרִי לְשִׁאֲנוּ מִתְעַנָּה. אִיתִיבִיהּ: הֲאִשָּׁה שְׁנִדְרָה בְּגוּיָר, וְהִתְהָ שׁוֹתָה יֵין וּמִפְּמָאָה לְמִתִּים – הרי

כולה פירקא ר' יוסי קתני ליה. ואנא נמי הכי קא אמנא, דכי אמרה "הנאת פלוני עלי" (א) – מפר לעצמו אבל לא לאחרים, כשאר דברים שבתי לבניה. אבל לרבנן (אינו) יכול. באחת מתענה ובאחת אין מתענה. שאם לא תאכל האחת תהא רעיה, ואיכא עיני. ואם תאכל האחת – תהא שבינה, ושוב אין צריכה לשניה, ולית בה בשניה משום עיני. מתוך שמפר לאותה שמתענה. לפי שהוא עיני נפש. מפר נמי לשאין מתענה. דבאותה הפרה שהפר למתענה – עלתה הפרה נמי לאותה שאינה מתענה, ומותרת בשניק, הואיל ונדרה ביחד. ואית דמפרשי: באחת מתענה – שהאחת פת נקיה וטובה, ואם אינה אוכלת ממנה איכא עיני. ובאחת אינה מתענה – שהיא פת סוכין, ואינה חוששת ממנה, וליכא עיני אם לא תאכלנה. אפי' הכי מותרת כשמפר למתענה. ואין מפר לשאינה מתענה. דאינו מופר בהפרת האחרת. ויחזור ויפר לה אי אפשר, לפי שאין לא נדרי עיני נפש ולא דברים שבתי לבניה. אי נמי, למי' כל כי האי גוונא הוי דברים שבתי לבניה. ואי קשיא: הא ק"ל נדר שוהתר מקצתו הותר כולו – הני מילי בהפרת חכם עדעפא, אבל בהפרת בעל לא אמרינן הכי. הפר

וכן דעת הרמב"ן דל, וכבר כתבתי זה למעלה (ק' פא). אבל אחרים אומרים דלמסקנא שמואל כר' יוסי מתוקמא, והכי קאמר: מתני' רבי יוסי היא, ומאי אן יכול להפר – משום נדרי עיני נפש, אבל משום דברים שבתי לבניה מפר. ושמואל נמי משום דברים שבתי לבניה אומר דמפר, וכרבי יוסי. ולא נהירא. דאם כן לא הוי לן למימר מתני' ר' יוסי היא, דאמר רב הונא כוליה פירקין ר' יוסי. דכיון דאמר דמתניתין דקתני לא יפר – משום נדרי עיני נפש קאמר, ושמואל דאמר מפר משום דברים שבתי לבניה – בהכי סגי לן לפרוקה לדשמואל, ומאי איכפת לן תו מתניתין מני? אלא דהא כדאמרן. **אמר** רב יהודה אמר שמואל נדרה משתי ככרות. כגון דאמרה "שתי ככרות אלו עלי". באחת מתענה, שהיא פת נקיה. ובאחת אין מתענה, שהיא פת קיבר. מתוך שהוא מפר למתענה, מפני שיש בה עיני נפש – מפר לשאין מתענה, אע"פ שאין בה עיני נפש. דכיון דשתיהן דבר אכילה – מפר לשאין מתענה בגררא דמתענה, ואפי' הפר סתם – כל הנדר מופר. **ורב** אסי אמר רבי יוחנן מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה. משום דלית ליה דין גררא, הלכך אפי' הפר בפירוש למתענה ואין מתענה – אינו מופר לשאין מתענה. כך פירשו רבותי. ולא ראיתי לאחד מהם בגררא דשמואל טעם למזה. ונראה בעיני דשמואל ורבי יוחנן בהכי פליגי, משום דקרא כתיב "ואישה יפרנו", ומפניכן מהאי קרא לקמן (ק' פא) דצריך הבעל שיפר כל הנדר, ד"יפרנו" כוליה משמע. ואם הפר מקצתו, אפי' מה שהפר – אינו מופר. שכן היא עיקר הגירסא בהדיא שמעתא דלקמן, וכמו שנכתוב עליה בסיעתא דשמיא. משום הכי קאמר דכיון שנדרה משתי ככרות – הוי נדר אחד, וא"א לו להפר לחצאין, ד"יפרנו" כתיב. משום הכי, מתוך שהוא צריך להפר ויכול להפר למתענה, משום עיני נפש – מפר ג"כ לשאין מתענה. דאי אמרת לא מצי מיפר – נמצא שאף הפרתו למתענה אינו כלום. וכיון דרחמנא יחייב ליה רשותא להפר נדרים שיש בהן עיני נפש – על כרחין מפר אף בשאין מתענה, דמתענה בשאין מתענה תליא, ואי אמרת לא מצי מפר – איכא עיני נפש. ורב אסי אמר ר' יוחנן מפר למתענה ואין מפר למה שאין מתענה, דסבירא ליה דנדי ד"יפרנו" אמר רחמנא, דמשמע כוליה ולא פלגיה – היינו לומר שצריך להפר כל הנדר שהוא יכול להפר, ד"יפרנו" דקרא אענו נפש קאי. הילכך, כל שהפר כל מה שיש בו עיני נפש – בהכי סגי, ו"יפרנו" קרינן ביה. ומשום הכי מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה. וכי תימא: א"כ דסבירא ליה לשמואל ד"יפרנו" אכולה נדר קאי, ואפי' להדיא פלגא דליתיה מתנהו גונו דמצי בעל מפר, ובכתיבנא – תקשי ליה מתניתין, דתנן (לקמן ב'): "נטולה אני מן היהודים" – יפר חלקך, ותהא משמשתו, ותהא נטולה מן היהודים. ואמאי? נימא כיון ד"יפרנו" אמר רחמנא, מתוך שמפר חלקך – מפר נמי חלק היהודים, דבלאו הכי לא אפשרו איכא למימר: דאפשר דסבירא ליה לשמואל ד"יפרנו" דמשמע כוליה ולא פלגיה – בעיני נפש בלחוד הוא דכתיב, ולא אשכחן ליה בדברים שבתי לבניה. ובמתניתין דלקמן ובברייתא דמיתיי עלה בגמרא – בגדרי עינו נפש נקט לה, ולא בדברים שבתי לבניה. ומילתא דשיכא בטעמא היא, דנודרי עיני נפש – משום קפידא דידה הוא דמצי מפר, דעיניא גבה היא, ומשום הכי אינו בדין שיפר לחצאין דהא מעני ליה טפי. אבל דברים שבתי לבניה – משום קפידא דבעל הוא. הלכך במאי דלא קפיד – לא קפיד, ובמאי דקפיד – שרי ויול אנדפשיה. כן נראה בעיני. **איתביה** האשה שנדרה בגויר וכו'

הרי

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ט

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נ"מ עוסק בצ"צ וכו' הרב יצחק שי'

שלום וברכה!

בעתו נתקבל מכתבו, ות"ח.

בשים לב לאחריות המוטלת על כל אחד ואחד להיות לעזר לבני ובנות ישראל, הן בגשם והן ברוח, כל אחד לפי מעמדו ומצבו, ואשרי משכיל אל דל לתת לו עזר על טהרת הקדש, הרי עובדא משמחת היא שיש עסקנים פעילים הדואגים לצרכי ילדי ישראל שאינם מסתגלים במסודות החנוך הרגילים.

בטחוני חזק שכת"ר ואתו עמו חבריו ושותפיו בעבודת הקדש, יעשו כל המאמצים המתאימים למלא האחריות המוטלת עליהם לחנך את הילדים שתחת רשותם והשפעתם ברוח התורה והמצוה על טהרת הקדש, והשי"ת יצליחם בעבודתם האחראית הזאת, אשר על ידי כך יזכו ג"כ לברכת השי"ת בענייניהם הפרטיים מנפש ועד בשר.

בברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה.

28 שהבעל אינו יכול להפר את החלק שאין בו עינוי נפש, ההפרה לא
29 תחול כלל, ונמצא שאינו יכול להפר אף את החלק שיש בו עינוי
30 נפש, וזה לא יתכן, שהרי התורה נתנה כח לבעל להפר את נדרי
31 אשתו שיש בהם עינוי נפש, ועל כרחך צריך לומר שהבעל יכול
32 להפר אף את החלק שאין בו עינוי נפש.
33 ורב אסי אמר רבי יוחנן נחלק, וסובר שהבעל מפר למתענה – יכול
34 להפר רק את החלק בנדר שיש בו עינוי נפש, ואין לאבל אינו מפר
35 לשאין מתענה – את החלק בנדר שאין בו עינוי נפש, והאשה
36 נשארת אסורה בו. משום שדין זה שצריך להפר את הנדר כולו
37 כאחד, לא נאמר אלא שצריך הבעל להפר את כל מה שהוא יכול
38 להפר בנדר זה, אך באופן כזה שחלק מהנדר אינו נדר של עינוי
39 נפש, ממילא אין כאן חסרון מצד "פרנו", שהרי הבעל הפר כל מה
40 שהיה יכול להפר, וחלה הפרה לחצאין.
41 ואיכא דאמרי, שלא כך היה המעשה שאמר רב אסי דין זה בשם
42 רבי יוחנן, אלא כעא מיניה – שאל רב אסי מרבי יוחנן כך, אשה
43 שנגדרה הנאה משתי בנות, שבאחת מהן מתענה – יש עינוי נפש,
44 ובאחת מהן אין מתענה – אין עינוי נפש, מהו – האם הבל יכול
45 להפר אף את החלק שאין בו עינוי נפש. אמר רבי – השיב רבי
46 יוחנן לרב אסי, מפר למתענה – הבעל יכול להפר את החלק שיש
47 בו עינוי נפש, ואין לאינו מפר לשאין מתענה – את החלק שאין בו
48 עינוי נפש.
49 איתביה – הקשה רב אסי לרבי יוחנן הסובר שהבעל אינו מפר
50 את החלק שאין בו עינוי נפש, ממה ששינו במשנה (נדר כג), האשה
51 שנגדרה בנות – שקיבלה על עצמה נזירות, ונאסרה לשנות יין
52 ולהטמאות למתים, והיתה עוברת על נזירותה במזיד ושותה יין
53 וממנה – ואו מטמאה למתים,

1 ומתניתין רבי יוסי היא – אך המשנה היא דברי רבי יוסי, הסובר
2 שאין לה עינוי נפש בזה שאינה יכולה ליהנות מאדם פלוני, כיון
3 שיכולה היא ליהנות מאנשים אחרים, ואמר רב הונא פוליה פרקין
4 רבי יוסי היא, וכדוכחת הגמרא לעיל מלשון המשנה.
5 ומוסיפה הגמרא, ואמר אין יכול להפר – כוונתו של רבי יוסי שאין
6 הבעל יכול להפר לאשתו כשנדרה מחנוני פלוני, היינו דווקא
7 משום נדרי עינוי נפש, שהרי לשיטתו אין עינוי נפש בנדר זה, אבל
8 מפר הוא נדר זה משום נדרים שבינו לבניה, שהרי מחמת נדר זה
9 צריך הוא לטרוח ולהביא לה פירות ממדינה אחרת, או מחנוני
10 אחר.
11 שנינו במשנה לעיל (עט), ואלו נדרים שהוא [הבעל] מפר ו
12 לאשתו, דברים שיש בהם משום עינוי נפש. והגמרא דנה, באופן
13 שהאשה נדרה בנדר אחד שלא ליהנות משני דברים, אך רק
14 באחד מהדברים שאסרה על עצמה יש עינוי נפש, האם הבעל
15 יכול להפר את כל הנדר, או רק את החלק שיש בו עינוי נפש:
16 אמר רב יהודה אמר שמואל, אשה שנגדרה שלא ליהנות משתי
17 בנות לחם, כגון שאמרה קונם שתי בכרות אלו עלי, ובאחת
18 מככרות אלו היא מתענה – כלומר, זהו נדר שיש בו עינוי נפש,
19 מאחר שמדובר בפת נקיה, ובאחת מככרות אלו אין מתענה – אין
20 זה עינוי נפש, מאחר שהיא פת קיבר והיא אינה רגילה לאכול פת
21 קיבר. הדין הוא, שעל אף שמדין תורה רשאי הבעל להפר לאשתו
22 רק נדרי עינוי נפש, אף על פי כן מתוך שהוא מפר למתענה – מתוך
23 שהוא מפר את החלק בנדר שיש בו עינוי נפש, מפר גם לשאין
24 מתענה – את החלק בנדר שאין בו עינוי נפש. והטעם, משום
25 שנאמר בתורה (במדבר ל יד) ואישה יפרנו, והגמרא לקמן (פז)
26 לומדת מפסוק זה שאין הבעל יכול להפר את חצי הנדר, אלא רק
27 את כולו, ובנדר זה שבחלקו יש עינוי נפש ובחלקו אין, אם נאמר

המשך מעמוד כז

לקוטי שיחות פרשת ראה

7 יותר מכך – "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה"⁷⁴,
8 ועל-ידי-זה מגיעים לפרשה המופיעה מיד לאחר
9 פרשתנו – "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך",
10 שיקייים "ואשיבה שופטין כבראשונה"⁷⁵, בגאולה
11 האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו
12 בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ ראה תשכ"ח)

1 הדבר קשור לתחילת הפרשה "ראה אנכי נותן
2 לפניכם היום ברכה וקללה": שגם את הקללה הופכים
3 לברכה⁷³,
4 כנאמר לגבי בלעם (אשר שלושת השמות של
5 העבודה-זרה הם כנגד שלוש מדותיו, כדלעיל), שלא זו
6 בלבד ש"ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם", אלא

ה"א וברדב"ז שם). ועצמך ברדב"ז הל' סנה' פי"ד – מעירובין (מג, ב)
"לכ"ד הגדול אתא". ואין לומר דמבני ראובן סמכו ב"ד הגדול זה, או
משיח כשנתגלה תחלה – כהרדב"ז בפ"ד שם – דעדיין יקשה "וזה לא
באו בני ראובן ולא נתגלה משיח" (ובפרט עפמ"כ (רמב"ם הל' סנה'
פי"ד שם) שבטבריא עתיד ב"ד הגדול לחזור תחלה). וי"ל (דלהרדב"ז
עכ"פ) "ב"ד הגדול" דעירובין לאו דוקא סמוכין (ובלאה"כ י"ל כן –
דמאי נפק"מ "סמיכה" – לביאת אלי הנביא), כ"א שיגרא דלישא. והכוונה
לב"ד (הכי) גדול שבדור.

(*) ועצ"ע מי יסמוך משיח.
(**) אין להבדיל דהרמב"ם ס"ל דש"ס דידן לא ס"ל דמשיח יתגלה ויטור אח"כ (וכן – שביד החזקה חזר בו ממש"כ בפי"ה ד"א ואשיבה שופטין" קודם לביאת משיח)
– ועי' דרש"ת (הל' מלכים פי"א ג) ואל יעלה על דעתך כו' שהרי רע"ק כו' אומר עליו (על בן כוזיבא) שהוא המלך המשיח –
כי בן כוזיבא נסתתר משך זמן (במערות) במשך מלחמתו, כן ה' בזמנו ב"ד סמוכין וכו'. – בנוגע לביאת אלי – ראה הל' מלכים פי"ב ב.

42 אין האשה מביאה קרבן כלל, אף שהפטר הבעל אינה עוקרת את
43 הנזירות למפרע, כיון שלא אמרה תורה להביא קרבן אלא על
44 נזירות שלימה.
45 הגמרא מקשה על דברי אביי הסובר שאין מביאים קרבן על נזירות
46 שהיא פחות משלשים יום:
47 מיתני – הקשו בני הישיבה מדברי הברייתא, האשה שנדרה כנזיר
48 – קיבלה על עצמה נזירות, ונטמאה בתוך ימי הנזירות, ועליה
49 להביא בהמה לאשם, חטאת העוף, ועולת העוף, כדין נזיר
50 שנטמא. והפרישה את פהמטה לקרבן אשם, ואחר כך הפך לה
51 בעלה את נזירותה, מביאה חטאת העוף, ואינה מביאה עולת העוף.
52 ואי אמרת שאין מביאים קרבן לחצי נזירות, קשה, אמאי –
53 מדוע מביאה חטאת העוף, הלא הבעל עקר את הנדר מכאן
54 ולהבא, וצריכה להיות פטורה מלהביא קרבן.
55 מבאר הגמרא שגם אם נדחה את דברי אביי מחמת ברייתא זו,
56 עדיין תישאר הברייתא קשה:
57 ואלא מאי, בהכרח צריך לומר שלש קרבן לחצי נזירות, וכיון
58 שהבעל עוקר רק מכאן ולהבא ולא למפרע עדיין יש כאן דין
59 נזירות על חמש עשרה יום, ועל כן מביאה חטאת העוף. אמנם אם
60 כן קשה, מדוע האשה צריכה להביא רק את חטאת העוף, שלש
61 בהמות כפי לאתני – הלא אם לא היתה נטמאת היה עליה להביא
62 לקרבן שלש בהמות, חטאת, עולה, ושלימים, ועכשיו שנטמאה,
63 עליה להביא בהמה לאשם, חטאת העוף, ועולת העוף, כדין כל
64 נזיר שנטמא.
65 מתרצת הגמרא, אלא, לעולם כדברי אביי שאין קרבן לחצי נזירות.
66 וחטאת העוף דמיתני – והטעם שהאשה צריכה להביא חטאת
67 העוף ואף שלא נאמרו דיני קרבנות נזיר בחצי נזירות, הוא משום
68 דחטאת העוף דינה קל שהרי היא באה אף על חטאת, ובאופנים
69 שיש ספק האם חייבים בקרבן חטאת ניתן להביא חטאת העוף
70 לקרבן, וכיון שדינה קל, ניתן להביאה אף על חצי נזירות, אבל את
71 שאר הקרבנות אין להקריב אלא על נזירות שלימה.
72 הגמרא חוזרת להקשות על רבי יוחנן הסובר (לעיל פב:) לגבי נדר
73 שבחלקו יש עינוי נפש ובחלקו אין, שהבעל יכול להפך רק את
74 החלק שיש בו עינוי נפש, ואינו מפר את החלק שאין בו עינוי נפש:
75 מיתני, האשה שנדרה כנזיר – קבלה על עצמה נזירות, ונטמאת
76 בתוך ימי הנזירות, ואחר כך הפך לה בעלה את נדר נזירותה,
77 מביאה חטאת העוף, כמו שנתבאר שחטאת העוף דינה קל ושהרי
78 היא באה אף על הספק, ואין מביאה עולת העוף, כיון ששאר
79 קרבנות נזיר לא נאמרו על נזירות פחותה משלשים יום, ואי אמרת
80 שהבעל מפר למתענה – רק את החלק שיש בו עינוי נפש, ואין מפר
81 לשאין מתענה – את החלק שאין בו עינוי נפש,

1 הרי זו ספקת את הארבעים – דינה ללקות, משום שעברה על
2 איסור שתיית יין וטומאה לנזיר. אמנם, אם הפך לה בעלה את נדר
3 נזירותה, והיא לא ידעה שהפך לה, והיתה שותה יין ומיטמאה
4 למתים במזיד, אינה ספקת את הארבעים, משום שבעלה הפך לה
5 את נדרה, ונמצא שלא עברה איסור בשתיית היין והטומאה.
6 ואי אמרת שהבעל מפר למתענה – רק את החלק שיש בו עינוי
7 נפש, ואין אבל אינו מפר לשאין מתענה – את החלק שאין בו
8 עינוי נפש, קשה, מדוע כאשר הפך לה בעלה אינה סופגת את
9 הארבעים, דלמא – שמא מן יין דאית לה צערא – את איסור שתיית
10 יין שיש לאשה צער בו, הפך לה בעלה, שהרי הבעל יכול להפך
11 נדרי עינוי נפש, אך מן אכילת החרצן – גרעין הענב, ומן אכילת
12 הוג – קליפת הענב, לא הפך לה, דהא לא אית לה צערא – שהרי
13 אין עינוי נפש במניעת אכילתה, ותקפוג את הארבעים אם תאכל
14 חרצן או זג, ומדוע סתמה הברייתא שבאופן שהפך לה בעלה אינה
15 סופגת את הארבעים. אלא מוכח מכאן כדברי שמואל, שכיון
16 שיכול הבעל להפך את נזירותה לגבי שתיית יין שיש בזה עינוי
17 נפש, יכול הוא להפך אף מאכילת חרצן וזג שאין בהם עינוי נפש.
18 דוחה הגמרא, אמר רב יוסף, אין להוכיח מנזירות לשאר נדרים,
19 כיון שבנזירות יש דין מיוחד שאין נזירות לחצאין, כלומר, שאין
20 אדם יכול לקבל על עצמו נזירות רק משתיית יין ולא מאכילת זג
21 וחרצן. וכיון שכך, כאשר אמרה התורה שהבעל יכול להפך את
22 נזירות אשתו, בהכרח שיכול להפך את הנזירות כולה אף בחלקים
23 שאין בהם עינוי נפש, אך לגבי נדרים אחרים יתכן שלא נתנה לו
24 התורה כח להפך אלא כשיש בהם עינוי נפש.
25 אביי הבין מדברי רב יוסף, שכונתו לומר רק שאדם אינו יכול
26 לקבל על עצמו נזירות שאינה שלמה, וכגון, רק משתיית יין ולא
27 מאכילת זג וחרצן. אבל נזירות שלימה יכולה לחול לזמן קצר
28 משלושים יום. שאם לא כן, לא היה על ר' יוסף לומר 'אין נזירות
29 לחצאין, אלא 'אין חצאין בנזירות' או 'אין קרבן לחצאין'. ועל כן
30 הוא מקשה:
31 אמר ליה אביי לרב יוסף, הא קרבן לחצי נזירות איבא – ניתן להדיק
32 מדברין שאם אשה קיבלה על עצמה נזירות לשלושים יום, והפך
33 לה בעלה לאחר חמשה עשר יום, תביא האשה קרבן על חמשה
34 עשר יום שהיתה נזירה בהם. ולא יתכן לומר שכך הוא הדין, שהרי
35 לא אמרה תורה להביא קרבן אלא על נזירות שלימה של שלושים
36 יום.
37 אלא – מחמת קושיא זו אמר אביי, אין נזירות לחצאין ואין קרבן
38 לחצאין – כשם שאדם אינו יכול להפך רק את חלק מדיני הנזירות,
39 ואם הפך את נזירותה לגבי יין אינה נשארת באיסורה לגבי זג
40 וחרצן, כך אינו יכול לקבל נזירות שלימה לזמן מועט משלושים
41 יום. ובאופן שהפך הבעל את נזירות אשתו לאחר חמשה עשר יום,

אגרות קודש

בי"ה, אי אלול, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מו"ה שניאור חיים שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה למכתבו, בו שואל האם כדאי להשקיע מרץ בבנין מקוה חדשה.

ולפלא גם הספק בזה, בה בשעה שידוע גודל הענין וחשיבותו, וכמו ששמעתי כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע עד כמה הקפידו רבותנו נשיאינו, שיהיו השיפורים במדה הכי גדולה [ופשיטא שאין המדובר בשיפורים הנוגעים ע"פ דין, דמאי קמ"ל, כ"א הכוונה לשיפורים חיצוניים אלו

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"נ

הפר לה בעלה והיא לא ידעה בו. ואמאי אינה סופגת? אע"ג דהפר לה תספוג, דהא
אמרין במס' נזיר בפרק "מי שאמר הריני נזיר": "אישה הפרם וה' יסלח לה" – באשה
שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר, שהיא צריכה סליחה וכפרה. דקסבר: בעל
מיעקר עקר. ואי אמרת ספר למתענה ואין מפר לשאינה סתענה. הא הוי גמי יין וזו וחרצן
דומיא דשתי ככרות, דמתענה ליין ואין מתענה
לזו וחרצן. ואמאי קרני "אינה סופגת את
הארבעים", דמשמע דמפר לה מכל וכל? דלמא
מין דאית לה צערא. דאית ביה משום עינוי –
הוא דהפר לה, ולא מזג וחרצן אלא מדקתני
"אינה סופגת" – ש"מ דמיפר לה גמי מזג וחרצן
באותה הפרה דין, וקשיא לר' יוחנן. אין נזירות
לחצאין. כדאמרין בפ' "הריני נזיר מן הגרונרות"
(נזיר יא.) וחבי הוא אומר: "הריני נזיר על מנת
שאהא שותה יין ומטמא למתים" – הרי זה נזיר,
ואסור בכלן, ומפרש בברייתא: מפני שהתנה על
מה שכתוב בתורה. הכא גמי, כי מפר לה בעלה –
מפר הכל. אמר ליה אביי הא קרבן לחצי
נזירות איכא. בתמיה. דאי אמר "הריני חצי נזיר"
מביא חצי קרבן? והא קיימא לן דלא אשכחן
נזירות לפלגא! אלא, אי לרבנן – הוי נזיר גמור
ואסור מכל, אי לר"ש דפלגי עלייהו – לא הוי
נזיר כלל, דאמר: אינו נזיר עד ששיר מכולן, ואי
בעית למימר דיש קרבן לחצי נזירות, אמאינא גמי
דיש נזירות לחצאין, אפילו לענן מלקות, ואיכא
דפורחיה גמי כדמעיקרא. מביאה חטאת העוף.
למה, ואינה צריכה להביא עולת העוף, והתם
מפרש בגמי למאי הלכתא מביאה חטאת העוף
טפי מחטאת בהמה. מביאה חטאת העוף. משום
נזירות שעשתה קודם שהפר לה בעלה. דכיון
דמפר בעלה – הוה בחצי נזירות. דאילו כי מפר
בעל – אינו מפר אלא מה שעתידי לבא, אבל מעיקרא אינו מפר, דקודם הפרה כדקאי
קאי. והתם במסכת נזיר קא דייק דבעל מיגז גיזו, והיכא דהפר לה, ונמצאו דברים
שעשתה קודם הפרה, שנטמאת למתים – סופגת את הארבעים. וחטאת העוף. אהכי
מתיא – דמשום הכי אינה צריכה להביא ולא כלום, דהא הפר לה. אלא משום דר'
אלעזר הקפר, דאמר: הנזיר מביא חטאת על שציער עצמו מן היין, ומביאה זו חטאת
העוף גמי. על הספק. דאמור ציערה עצמה מן היין מתחלת הנדר עד שעת הפרה.
דאשכחן דחטאת העוף אתיא גמי על הספק, דיוולדת שהפילה ואין ידוע מה הפילה, אם
חתיכה אם ולד – מביאה חטאת העוף. והואיל דאשכחן בעלמא דחטאת העוף באה על
הספק – הכא גמי מתיא היא חטאת העוף. האשה שנדרה בנזיר בו. אהכי קאמר. דלמא
מין דאית לה צערא וכו', דלא אפשר למידק בדדייקין לעיל.

דלמא

נזירות. איתיביה. לר' יוחנן פריך, דאמר: אין מפר לשאין מתענה. האשה

הרי זו סופגת את הארבעים. הפר לה בעלה, והיא
לא ידעה שהפר לה, והיתה שותה יין ומיטמאה
למתים – אינה סופגת את הארבעים. ואי אמרת
מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה, דלמא מן
יין דאית לה צערא – הפר לה, מן חרצן ומן זג
– לא הפר לה, דהא לא אית לה צערא, ותספוג
את הארבעים! אמר רב יוסף: אין נזירות לחצאין.
א"ל אביי: הא קרבן לחצי נזירות איכא?! אלא אמר
אביי: אין נזירות לחצאין, ואין קרבן לחצאין. מיתבי:
האשה שנדרה בנזיר והפרישה בהמה, ואח"כ הפר
לה בעלה – מביאה חטאת העוף, ואינה מביאה
עולת העוף. ואי אמרת אין קרבן לחצי נזירות –
אמאי מביאה חטאת העוף? ואמאי מאי – יש קרבן
לחצי נזירות? שלש בהמות בעי לאתווי, חטאת עולה
ושלמים! אלא, לעולם אין קרבן לחצי נזירות. וחטאת
העוף דמתיא – מושם דחטאת על הספק, איתיביה:
האשה שנדרה בנזיר ונטמאת, ואחר כך הפר לה
בעלה מביאה חטאת העוף, ואין מביאה עולת העוף.
ואי אמרת מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה,
דלמא

הרי זו סופגת את הארבעים. מפרשין במסכת נזיר (כז.) דמשום גררא דסיפא נקטה.
דלמא מין דאית לה צערא הפר לה וכו'. והאי דאמר "דלמא" – לאו דווקא, דאפילו
הפר לה בהדיא מזג וחרצן, לר' יוחנן דאמר אין מפר לשאין מתענה – לא מהני, משום טעמא
דבתיבא. ותספוג את הארבעים. ואם איתא דהכי הוא, ה"ל לתנא לשמיעוין דך
רבותא, דאפי' הפר לה בעלה – סופגת, ואפילו בוג
וחרצן. אמר רב יוסף אין נזירות לחצאין. דכיון
דלא משכחת נזירות שלא יחול אף על זג וחרצן,
כי אמר רחמנא "פרינו", דמשמע כוליה – על
כרחין אפילו על זג וחרצן קאמר. אמר ליה
אביי הא קרבן לחצי נזירות איכא. בתמיה.
דמדקאמר "אין נזירות לחצאין" ולא קאמר "אין
חצאין בנזירות" – משמע דבנזירות עצמו הוא
דליכא חצאין, הא יש קרבן לחצי נזירות. כגון
שנדרה ומנתה ט"ו יום והפר לה בעלה, ונמצא
מבטל ט"ו יום הבאים, אבל ט"ו יום שמנתה כבר
לא נעקרו, דקיימא לן בפרק "מי שאמר דריני
נזיר" (נזיר כז.) דבעל מיגז גיזו. ומתמה אביי היאך
תביא קרבן על מקצת מנין. אלא אמר אביי אין
נזירות לחצאין ואין קרבן לחצאין. כי הוכי דאין
נזירות לחצאין, שאי אפשר להפר מקצתו דהיינו
יין. ותאסר עדיין בוג וחרצן – הכי גמי אין קרבן
לחצאין. דכל שהפר לה הבעל בתוך מנין נזירותה
ונתבטל מנין אותו ימים הבאים – שוב אינה
מביאה קרבן בשביל מקצת מנין נזירות שמנתה
כבר, שלא אמרה תורה להביא קרבן לחצאין,
אלא על מנין נזירות שלם. מיתבי האשה
שנדרה בנזיר והפרישה בהמה, כלומר,
שנטמאת כבר קודם הפרשתה של בהמה. דכיון
דקתני "מביאה חטאת העוף" – ממילא משמע
דנטמאה, שאין נזיר מביא חטאת העוף אלא על
עסקי טומאה. והא דקתני "הפרישה בהמה" – היינו לאשם, שכן נזיר טמא מביא בהמה
לאשם. ולרבנות נקטה, לומר שאע"פ שהפרישה בהמותה קודם הפרה – אפי' הכי אין מביאה
עולת העוף משוהר לה. ואי אמרת אין קרבן לחצי נזירות שמנתה כבר, שכיון שלא השלימה
מנין שלם אף מה שמנתה לא חשיב, ולא מקרי נזירות – אם כן אמאי מביאה חטאת העוף
על טומאה שאירעה לה? והא לא מקריא נזירות כלל! אלא מאי יש קרבן לחצי נזירות
שלש בהמות בעיא לאתווי. אם לא נטמאת, דהיינו חטאת עולת ושלמים. והשתא שנטמאת
יש לה להביא אשם ועולת העוף וחטאת העוף. אין גמי, אפי' נטמאת בעיא לאתווי שלש
בהמות, דכיון דבעל לאו מיעקר עקר אלא מיגז גיזו מהפירה ואילך – נמצא דחצי מנין נזירות
שמנתה במקומו עומד, ואי סלקא דעתך יש קרבן לחצי נזירות – היה לה להביא קרבנות של
נזירות דטהרה אחר שתטהר, כדאמרין בנטמא אחר מלאת. מושם דחטאת העוף אתיא
על הספק. וכיון דקיל כולי האי – דעל הספק גמי באה ואינה נאכלת – אתיא גמי לחצי
נזירות. איתיביה. לר' יוחנן פריך, דאמר: אין מפר לשאין מתענה. האשה שנדרה בנזיר
והפר לה בטלו כל דיני נזירות מכאן ואילך.

מטומאת

המשך מעמוד הקודם

שמושכים את לב [...]. דהאדם, ולאו מכללא איתמר אלא בפירוש איתמר מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שלזה
נתכוונן. אלא שפשוט גם זה שצ"ל הבני' עם כל ההדורים גם ע"פ דין וכידוע דברי התשב"ץ שבמקוה
צריכים לצאת ידי כל הדיעות בזה.

ויהי רצון שכיון שטהרה מביאה וכו' אלי' הנביא מבשר ביאת משיח צדקנו יקרב הענין
הנ"ל הגאולה מכל ענינים המבלבלים להפצת היהדות המסורתית כפי הדרוש וכאו"א מאתנו בתכ"י
יעשה בזה ככל התלוי בו, ובאופן דיוגעת ובודאי תקוים ההבטחה דרז"ל ומצאת, וכמבואר באחת
ההתועדות, הדיוק בתיבת ומצאת, שהתוצאות תהיינה שלא בערך יותר מאשר היגיעה עד שיכנונו בשם
מצאה, וק"ל.

נעם לי לקרות בסיום מכתבו אשר מסור בלו"נ למוסדות חב"ד אשר במחנם הטי' ובודאי שגם
בזה הרי יוסיף כהנה וכהנה מתאים לחשיבות הענין וערכו, ויהי רצון שגם בהשתדלותו בזה יהי' הענין
דיוגעת ומצאת וככל הפירוש דלעיל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולכוח"ט בכלל ובפרט.

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פג עמוד ב – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י

מטומאת מת דלית לה צערא לא הפר לה. ונמצא שאפילו לאחר ההפרה היא מוזהרת על הטומאה. וכיון שכן – לא מיקרי לגבי טומאה חצי מניין של נזירות, שהרי חיבת היא להשלים כל מנין נזירותה בטהרה. אלא דאי משמע, דמתוך שמפר לין שמתענה בו – מפר לטומאה שאינה מתענה. אמרי **טומאת** מת נמי אית לה צערא. האי דפריך ליה הכי, ולא פריך אין נזירות לחצאין, כדפריך לעיל –

משום דטומאה אינה תלויה בנזירות. דאשכחן נזירות בלא טומאה, שהרי נזיר שמשוך אסור בין ומטמא למתים, כדאיתא פרק קמא דמס' נזיר (ד). וכיון דלא תליא טומאה בנזירות – אפשר נמי דאיתא לאיסור טומאה בלא איסור שאר דיני נזירות. אי נמי, דקושטא דמילתא בעי לתרוצי, דלא כדקסלקא דעתא דאין בטומאת מת צער – דליתא, אלא צערא אית לה. ונ"מ שאם נדרה שלא תלך לבית האבל – בעלה מפר לה משום עינוי נפש. **מתני'** קונם שאני נהנית לבריות. מה שאני נהנית מן הבריות. היא עלי כקונם. **אינו** יכול להפר. דאע"ג דאמר שמואל "הנאת פלוני עלי" יפר, הא אסוקין עליה דשמואל כרבנן סבירא ליה, דמיקל בעינוי נפש, וכולה פרקין רבי יוסי. **ויבולה** ליהנות בלקט שכחה ופאה. דכיון דכתיב בהו "תעזוב" יתירה, ולא כתיב בהו נתינה – לית בהו טובת הנאה לבעלים. הלכך, כי שקלה לקט שכחה ופאה – אינה נהנית משל בריות. ובגמרא מפרש למתני'. **גמ'** אלמא אפשר דמתונה מדיליה. קא סלקא דעתך דסיפא דקתני: יבולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה – לאו סימא דדישא וטעמא דידה היא, דמשום הכי אין יכול להפר – מפני שיבולה ליהנות בלקט שכחה ופאה. דאם איתא – הוה ליה למתני הכי: מפני שיבולה ליהנות. ועוד: דאם איתא דבעל בכלל בריות הוא, היכי קתני דמפני שיבולה ליהנות בלקט שכחה ופאה אין יכול להפר? וכי בעל וכולוהו בריות גריעי מחזוני שלא היתה פרנסתו אלא ממנו, דאמרין לעיל יפר! אלא ודאי, כי קתני אין יכול להפר – היינו טעמא, משום דאפשר דמתונה מבעלה, דבעל לא הוי בכלל בריות, הלכך לא מקרי עינוי נפש ולא יפר. וכי תימא: אבתי היכי אתאי שפיר? דהא ודאי בעל אין פרנסתו אלא מן הבריות, והוה להו בריות כחזוני שאין פרנסתו אלא ממנו, דאמר יפר! לאו קושיא היא, דהתם אסרה לה לפירות חזוני אפילו בזמן שיביאם לה בעל, וכדאסיקנא לעיל – הלכך יפר. אבל הכא לא אסרה אנפשה פירות הבריות, אלא הנאת הבריות. הלכך, הכי איתא שדבעל לוקח אותם – מותרת בהן, שאינה נהנית מן הבריות אלא מן הבעל. **אימא** סיפא יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה. אבל מן הבעל לא אכלה, דאי אכלה מבעל – היכי מותרת בלקט שכחה ופאה? דהא לאו עניה היא. **אמר** עולא לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא ועוד אין יכול להפר מפני שיבולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה. פירוש: לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא, ומשום הכי אין יכול להפר – דהא מתונה מיניה דבעל. ועוד, דאפי' בעל עני הוא – אין יכול להפר, מפני שיבולה ליהנות בלקט שכחה ופאה. ומבעל נמי לא מתסרא. דאי מתסרא ביה משום שיבולה ליהנות בלקט שכחה ופאה בלחוד – לא אמרינן דלא יפר, דלא גרעי בריות ובעל מחזוני שלא היתה פרנסתו אלא ממנו, דקיימא לן יפר. **רבא** אמר לעולם בעל בכלל בריות הוא. ומה טעם קאמר, מה טעם אין יכול להפר – מפני שיבולה ליהנות מלקט שכחה ופאה. סבירא ליה לרבא דאף על גב דלא קתני "מפני שיבולה ליהנות" – ממילא משמע דמה טעם קאמר. וקשיא טובא: ולרבא מי גרעי בריות ובעל מפירות חזוני שאין פרנסתו אלא ממנו, דקתני יפר משום עינוי נפש, ואפילו ל' יוסי? ויתרין הדימ בר שניאור וזכרו לברכה: דהכא בשלקטא לקט שכחה ופאה, ויבולה היא ליהנות ממנו, וכדקתני: יכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה, וחלכך לא יפר. ולעיל – בשנדרה בימות הגשמים, שאי אפשר לה לקט, ומשום הכי יפר. **רב** נתנן אמר לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא. ומשום הכי לא יפר. שאם לא היתה יכולה ליהנות ממנו, אע"פ שיבולה ליהנות בלקט שכחה ופאה – עינוי נפש הוי, ומפר. והכי קתני: נתגרשה – יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה, דלית בהו טובת הנאה, דעויבה כתיבא בהו. וקא משמע לן דלשנתגרשה יחזור הבעל להיות בכלל איסור הבריות, ואין לה ליהנות אלא בלקט שכחה ופאה. כך פירשו הראשונים וזכונם לברכה, וכן הוא בחדושי הרשב"א וזכרו לברכה בשם התוספתא. **ואני** אמור: דאם איתא דהכי פירושא, הא דגרסינן בירושלמי

דלמא מיין דאית לה צערא הפר. מזג וחרצן לא הפר לה. דהא אמרת אין נזירות לחצאין – אהכי קאמר דמפר כולו ולא שירי אלא טומאת מת, משום דלא אפשר ליה להפר לה. ותייתי נמי עולת העוף, דהא חייל עלה אבתי נזירות לענין טומאת **אפרי טומאת מת**. ודאי הוי נמי בכלל הפרה, משום דאית לה צערא. כדכתיב קרא "והחי יתן אל לברי, וחורא עינוי נפש. **דיספור יספורן** ליה ב'ל, בלומר, יספור לאנשי כי היכי דיספורן ליה נמי. והיינו "והחי יתן אל לבר" – ששתלד לעשות עם אחרים כדי שיזכה ויעשה לו כמו כן, ולעיל מיניה כתיב "טוב ללכת אל בית אבל" וגר. **מתני'** קונם שאני נהנה לבריות. קונם היא עלי כל מה שאזנה מן הבריות. אינו יכול להפר ויבולה ליהנות מלקט שכחה ופאה. דלא של בריות הן אלא של הפקר. **גמ'** מדקאמר דאין יכול להפר – משמע דאין בנדר הזה עינוי נפש, משום דיבולה להתפרנס משלו. אימא **סיפא** יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה אבל משל בעל לא מצי אכלה. אלמא דבעל בכלל בריות הוא: ה"ג. אמר עולא לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא חרא ועוד קתני ב'ל, ר"אין יכול להפר" דמתניתין – אבי"ע קמחודר, דאין יכול להפר אליבא דרב"ע, משום דלאו נדרי עינוי נפש הויין ולאו דברים שביתו לבניה. רב נתנן אמר לעולם בעל לאו בכלל בריות. והאי דקאמר "אין יכול להפר" – א"צ להפר קאמר. ויבולה ליהנות בלקט ב'ל, משנתגרשה קאמר, דהתם לא מציא לאיתחזובי מבעל.

איתוביה

יבולה ליהנות בלקט שכחה ופאה.
איתוביה

כי קתני אין יכול להפר – היינו טעמא, משום דאפשר דמתונה מבעלה, דבעל לא הוי בכלל בריות, הלכך לא מקרי עינוי נפש ולא יפר. וכי תימא: אבתי היכי אתאי שפיר? דהא ודאי בעל אין פרנסתו אלא מן הבריות, והוה להו בריות כחזוני שאין פרנסתו אלא ממנו, דאמר יפר! לאו קושיא היא, דהתם אסרה לה לפירות חזוני אפילו בזמן שיביאם לה בעל, וכדאסיקנא לעיל – הלכך יפר. אבל הכא לא אסרה אנפשה פירות הבריות, אלא הנאת הבריות. הלכך, הכי איתא שדבעל לוקח אותם – מותרת בהן, שאינה נהנית מן הבריות אלא מן הבעל. **אימא** סיפא יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה. אבל מן הבעל לא אכלה, דאי אכלה מבעל – היכי מותרת בלקט שכחה ופאה? דהא לאו עניה היא. **אמר** עולא לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא ועוד אין יכול להפר מפני שיבולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה. פירוש: לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא, ומשום הכי אין יכול להפר – דהא מתונה מיניה דבעל. ועוד, דאפי' בעל עני הוא – אין יכול להפר, מפני שיבולה ליהנות בלקט שכחה ופאה. ומבעל נמי לא מתסרא. דאי מתסרא ביה משום שיבולה ליהנות בלקט שכחה ופאה בלחוד – לא אמרינן דלא יפר, דלא גרעי בריות ובעל מחזוני שלא היתה פרנסתו אלא ממנו, דקיימא לן יפר. **רבא** אמר לעולם בעל בכלל בריות הוא. ומה טעם קאמר, מה טעם אין יכול להפר – מפני שיבולה ליהנות מלקט שכחה ופאה. סבירא ליה לרבא דאף על גב דלא קתני "מפני שיבולה ליהנות" – ממילא משמע דמה טעם קאמר. וקשיא טובא: ולרבא מי גרעי בריות ובעל מפירות חזוני שאין פרנסתו אלא ממנו, דקתני יפר משום עינוי נפש, ואפילו ל' יוסי? ויתרין הדימ בר שניאור וזכרו לברכה: דהכא בשלקטא לקט שכחה ופאה, ויבולה היא ליהנות ממנו, וכדקתני: יכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה, וחלכך לא יפר. ולעיל – בשנדרה בימות הגשמים, שאי אפשר לה לקט, ומשום הכי יפר. **רב** נתנן אמר לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא. ומשום הכי לא יפר. שאם לא היתה יכולה ליהנות ממנו, אע"פ שיבולה ליהנות בלקט שכחה ופאה – עינוי נפש הוי, ומפר. והכי קתני: נתגרשה – יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה, דלית בהו טובת הנאה, דעויבה כתיבא בהו. וקא משמע לן דלשנתגרשה יחזור הבעל להיות בכלל איסור הבריות, ואין לה ליהנות אלא בלקט שכחה ופאה. כך פירשו הראשונים וזכונם לברכה, וכן הוא בחדושי הרשב"א וזכרו לברכה בשם התוספתא. **ואני** אמור: דאם איתא דהכי פירושא,

דנדר

אגרות קודש

ב"ה, ד' אלול, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מו"ה אליעזר ליפא שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"א מני"א עם המצורף אליו, בו כותב גם ע"ד ההתראות עם באי

כח אנ"ש שי' והתוצאות.

המשך בעמוד הבא

1 אם כן קשה, הֲלָמָּא מִיֵּן דְּאִית לָהּ צִעָרָא – את איסור שתיית יין
2 שיש לאשה צער בו, הֲפֹר לָהּ בעלה, אבל מִטּוֹמָאָתָא מִת דְּלִית לָהּ
3 צִעָרָא – את האיסור להיטמאות למתים שאין בו צער, לֹא הֲפֹר לָהּ
4 בעלה, וממילא גם אחרי הפרת הבעל היא מוזהרת שלא
5 להיטמאות למתים, ואם כן לגבי טומאה אין זה נחשב חצי נזירות
6 ושהרי חייבת להשלים את כל מנין נזירותה בטהרה, וכיון
7 שנטמאה היא צריכה להביא את כל הקרבנות שמביא נזיר
8 שנטמא, וכיון שהדין הוא שאינה מביאה בעלה העוף, יש להוכיח
9 מכאן שכאשר מיפר הבעל נדר שיש בו עינוי נפש, יכול הוא להפר
10 אף את החלק שאין בו עינוי נפש.
11 מתרצת הגמרא, אֲמַר, טוֹמָאָת מִת נִמִּי אִית לָהּ צִעָרָא – גם באיסור
12 להיטמאות למתים יש עינוי נפש לאשה, משום דְּכֵתִיב (קהלת א')
13 'וְהָיָה יָתֵן אֶל לְבָבִי, וְתִנָּתִי בְּבִרְיָתָא, הִנֵּה רַבִּי מֵאִיר אֲמַר, מֵאִיר
14 דְּכֵתִיב 'וְהָיָה יָתֵן אֶל לְבָבִי' – איזה דבר צריך החי ליתן אל לבו,
15 דְּיִסְפְּדוּ יִסְפְּדוֹן לֵיהּ – אדם שהיה רגיל בחייו להספיד אחרים,
16 יספידוהו אחרים לאחר מיתתו, דְּיִקְבֹּן יִקְבֹּן לֵיהּ – אדם שהיה
17 בוכה על אחרים, יבכו אחרים עליו כשימות, דְּיִקְרֹב יִקְרֹבֵיהּ –
18 וזה שהיה רגיל להתעסק בקבורתם של אחרים, יתעסקו אחרים
19 בקבורתו, וממילא, יש לאשה צער במה שהיא אסורה להיטמאות
20 למתים, שאינה יכולה להתעסק בקבורת אחרים, ואם כן לא
21 יתעסקו אחרים בקבורתה, ולכן יכול הבעל להפר אף את החלק
22 הזה בנזירות, ואין לחשוש שמא הפר לה רק חצי נזירות.

משנה

23 אשה שנדרה ואמרה קוֹנֵם נְהִינָה לְבִרְיָתָא – שכל מה שאני
24 נהנית מהבריות יהיה עלי בקרבן, וכוונתה לאסור על עצמה
25 ליהנות מכל הבריות, בעלה אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר לָהּ, שאין זה נכלל
26 בנדרי עינוי נפש. ואף על פי שאסרה על עצמה הנאת כל הבריות,
27 יָכוֹלָה הִיא לִיהֲנוֹת בְּלֶקֶט שְׂבָחָה וּבִפְאָה, מכיון שכתוב בהם (ויקרא
28 כג ב') 'לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֹתָם', ולא כתוב בהם לשון נתינה, אין בהם
29 טובת הנאה לבעלים, אלא הבעלים עוזבים אותם בשדה והעניים
30 באים ונוטלים אותם, ולכן אשה הנוטלת לקט שכחה ופאה אינה
31 נהנית מהבריות, אלא היא כנוטלת מזהפקר.
32 דין נוסף שהובא במשנה, בגלל דמיונו לדין הקודם:
33 אדם שנדר ואמר קוֹנֵם בְּהֵנִים לְוִיִּם נְהִינָם לִי – כל מה שהכהנים
34 והלוויים יהיו נהנים משלי יהיה אסור עליהם בקרבן, הכהנים
35 והלוויים יִפְּלוּ תְרוּמָה ומעשר ממנו עַל פְּרָחוֹ, שאין הוא יכול
36 לאסור על כל הכהנים והלוויים ליטול ממנו תרומות ומעשרות.
37 אבל אם נדר ואמר בְּהֵנִים אֵלוֹ וְלְוִיִּם אֵלוֹ נְהִינָם לִי, שלא אסר על
38 כל הכהנים ליהנות ממנו, אלא רק על כהנים ולויים מסוימים, יִפְּלוּ
39 כהנים אֲחֵרִים שלא הדיר אותם, אבל הכהנים שהדירים אסורים
40 ליטול, שהרי הוא אסר עליהם ליהנות ממנו, ונהנים הם במה

המשך מעמוד הקודם

42 שנותן את תרומותיו ומעשרותיו דוקא להם ולא לכהנים ולויים
43 אחרים.

גמרא

44 הגמרא מקשה שיש סתירה במשנה מהרישא לסיפא:

45 ממה שאמרו במשנה שאין בעלה יכול להפר לה, אֲלָמָּא – מוכח
46 שהדין הוא שֶׁאִפְשָׁר דְּסִתְּנָה מִיְדֵיָהּ – שמוותר לה לקבל מזונותיה
47 מבעלה, ולכן אינו יכול להפר נדרה, כיון שאין בנדרה עינוי נפש
48 כי תקבל מבעלה את מזונותיה וכל צרכיה. מְבַלְל – משמע מזה,
49 דְּבַעַל לֹא בְּכָלֵל בְּרִיּוֹת הוּא – שאין הבעל בכלל שאר הבריות,
50 ובשוארה על עצמה הנאת הבריות, אין בכוונתה לאסור את
51 עצמה גם כן מבעלה, ומותרת ליהנות ממנו. אֲיָמָא סִיפָא של
52 המשנה ויְכוֹלָה לִיהֲנוֹת בְּלֶקֶט שְׂבָחָה וּפְאָה – שמוותר לה ליהנות
53 בלקט שכחה ופאה שהם כהפקר, וכי אין לבעלים טובת הנאה
54 בהם, ומשמע אֲבָל מְבַלְל לֹא אֲכָלָה – אבל אין לה רשות לאכול
55 משל בעלה, שאילו מותרת לאכול מבעלה היתה אסורה בלקט
56 שכחה ופאה, שהרי אינה ענייה. אֲלָמָּא – מוכח שפַּעַל בְּכָלֵל בְּרִיּוֹת
57 הוּא, שכשוארה עצמה מהבריות כוונתה גם כן מבעלה, וקשה
58 שיש סתירה מהרישא שמשמע שהבעל לא בכלל בריות, לסיפא
59 שמשמע שהבעל בכלל בריות.

60 תירוצו ראשון על הסתירה מהרישא לסיפא:

61 אֲמַר עוֹלָא, שהעיקר כמו שדייקנו מהרישא, שהטעם שאין בעלה
62 יכול להפר, מכיון שְׁלֵעוּלָם הבעל לֹא בְּכָלֵל בְּרִיּוֹת הוּא ויכולה
63 היא ליהנות מבעלה, ולכן אין בנדרה עינוי נפש, ומה ששנינו,
64 ויכולה היא ליהנות מלקט שכחה ופאה, הוא טעם נוסף מדוע אין
65 יכול בעלה להפר לה. וכך הוא הפירוש במשנה, וְעוֹד טַעַם שֶׁאֵין
66 בעלה יָכוֹל לְהַפֵּר אֶפְיולֵא אִם הוּא עֵנִי ואין לו במה לפרנסה, אף על
67 פי כן אין בנדרה עינוי נפש מִפְּנֵי שְׂיִכּוּלָה לִיהֲנוֹת בְּלֶקֶט שְׂבָחָה
68 וּפְאָה.

69 תירוצו שני על הסתירה:

70 רַבָּא אֲמַר, שהעיקר כמו שמדויק מהסיפא שְׁלֵעוּלָם פַּעַל בְּכָלֵל
71 בְּרִיּוֹת הוּא ואין היא יכולה ליהנות מבעלה, ומה שאמרו בסיפא
72 של המשנה, ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה מִה טַעַם
73 קָאָמַר – נתינת טעם הוא לרישא, מִה טַעַם אֵין בעלה יָכוֹל לְהַפֵּר
74 לָהּ, מִפְּנֵי שְׂיִכּוּלָה לִיהֲנוֹת בְּלֶקֶט שְׂבָחָה וּפְאָה ואין כאן עינוי נפש.
75 תירוצו שלישי על הסתירה:

76 רַב נַחֲמָן אֲמַר, לְעוּלָם פַּעַל לֹא בְּכָלֵל בְּרִיּוֹת הוּא ולכן אין בעלה
77 יכול להפר לה, כי מותרת היא ליהנות מבעלה, ואין בנדרה עינוי
78 נפש, וְהִכֵּי קִתְּנִי ומה שאמרו בסיפא של המשנה ויכולה היא
79 ליהנות בלקט שכחה ופאה, אין זה הטעם מדוע אין בנדרה עינוי
80 נפש, אלא בא התנא ללמדנו שגם אחר שנתַּבְּרַשָׁה, שחוזר בעלה
81 להיות בכלל הבריות, ואסור לה ליהנות ממנו, יָכוֹלָה לִיהֲנוֹת בְּלֶקֶט
82 שְׂבָחָה וּפְאָה.

וכיון שבעניני קדושה נדרשנו להוסיף בקדש, בודאי שלמותר להאריך לדכוותי שגם בהנוגע
תוכן שיחה עם הנ"ל הדרישה האמורה, והרי דרישת תורתנו תורת חיים, הרי היא גם נתינת כח,
וכמבואר בכ"מ שציוויי תוה"ק נאמרו בלשון שפירושו ג"כ הבטחה ואם בכל הענינים כן הוא עאכ"כ
בעניני רבים שזכות הרבים מסייעתם.

ומגלגלין זכות ליומין זכאין ימי רצון כימים הראשונים ימי חדש אלול, שהובטחנו אני לדודי
(שהאדם מתחיל בעבודתו לדודי) ודודי לי (ובפרט בהענינים) הרועה בשושנים (ששונים הלכות, עניני
שיבה וכו' וק"ל).

בברכה לבריאות הנכונה ולהוספה מתוך שמחה וטוב לבב בהנ"ל ובשאר פעולות בקדש
ולבשו"ט בטוב הנראה והנגלה ולכוונ"ט.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ב. ... ויש אומרים שמתר לטעם קדם קדוש שפיוס, הואיל ועיקרו אינו אלא מדברי סופרים לא החמירו
2 בו כל כך, ויש לסמוך על דבריהם בשעת הדחק כגון שאין לו זין ולא שאר משקה חמר מדינה, אפלו אם
3 גם פת אין לו יכול לאכל שאר מאכלים קדם קדוש זה אף אם מצפה שביאו לו אחר זמן על מה לקדש
4 - אין צריך להמתין.
5 ואם יש לו פת, צריך לברך על הפת תחלה קדם שיאכל שאר מאכלים, שהרי יש אומרים שאף לכתחלה
6 יכול לקדש על הפת, דהינו לברך המוציא עליה¹ כמו שנתפאר בסימן ער"ב²². ואם יש לו חמר מדינה
7 אף שאין לו זין לא יטעום בלום אפלו פת קדם שיברך על הכוס^{1א} כמו שנתפאר שם:

סימן רפט, סדר טעודת שחרית של שבת סוף סעיף ב

הלכתא רבתא

- י[המוציא עליה - אפילו אם אין לו לחם-משנה רק
כזית פת, צריך לברך עליו המוציא תחלה²¹.
יא[על הכוס - המקדש על יי"ש צריך שיקדש על
רביעית וישתה מלא לוגמיו, ואם הוא חלוש ואין לו
זין, יכול לסמוך על המקילים שיוצא ידי-חובתו
בטעימה בעלמא²³.

ציונים והוספות

- ומכל-מקום במדינות אלו שהיין ביוקר... אף שיש מי
שאומר שלא תקנו שום קידוש אלא על היין בלבד ולא על
הפת ולא על חמר מדינה מכל-מקום אין להחמיר כל כך
בקידוש של יום שאינו חיוב כל כך כמו של לילה כיון
שהיין ביוקר במדינות אלו. ומכל-מקום מצוה מן המובחר
לקדש לעולם על היין.
23) בקצות-השלחן סי' פט בדה"ש ס"ק ה הביא משו"ת
מהרש"ם או"ח סי' קע"ה שהביא מכמה גדולים שנהגו
לקדש בשבת שחרית על כוס קטן של יי"ש כדרך שתייתו,
שכיון שהרגילות היא לשתות ממנו מעט ומיישב את דעתו,
נחשב כשתיה לענין ברכת בורא נפשות רבות, וכן לענין
קידוש. ופשוט שאין לסמוך על זה אלא כשאי אפשר לו
כלל לקדש על רביעית, ולשתות מלא לוגמיו.
21) קצות השלחן (סי' פט בדה"ש ס"ק ו): דקידוש על
הפת יוצאין אף בכזית פת.
עוד כתב בקצות השלחן שם (ס"ק ז): ולפמ"ש לעיל
בדה"ש סי' פ"ב סק"ג שיש סברא שיוצא י"ח סעודת שבת
בפת הבאה בכסנין, מסתבר שאם אין לו פת יברך בומ"מ
על פת הבאה בכסנין קודם שיאכל שאר מאכלים דהוי כמו
קידוש על הפת.
22) סעיף יא: ביום יוצא ידי חובתו במה שמברך המוציא
על הפת... ואם אין יין בעיר יקדש בלילה על הפת... וביום
יקדש על המשקה שהוא חמר מדינה שאם לא יברך אלא
על הפת איזה היכר יהיה לקידוש זה שאף בלא מצות קידוש
זה היה מברך על הפת אבל אם יש יין בעיר אין לקדש על
הפת אלא על היין בין בלילה בין ביום לפי שיש אומרים
שלא תקנו כלל קידוש על הפת אלא על הכוס.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 1 יא מת המוטל בחמה ואין להם מקום לפנותו או שלא רצו
2 להזיזו ממקומו מותר לעשות עליו אהל עראי על ידי
3 הערמה לצורך החי כיצד באים שני בני אדם ויושבים משני
4 צדדיו על גבי קרקע חם להם מלמטה מחום הקרקע שרתחו
5 חמה זה מביא מטתו ויושב עליה וזה מביא מטתו ויושב
6 עליה חם להם מלמעלה זה מביא מחצלת ופורס על גביו
7 לצל וזה מביא מחצלת ופורס על גביו זה זוקף מטתו
8 ומסירה משם ונשמט והולך לו וזה זוקף ומסיר מטתו
9 ונשמט והולך לו ונמצאת מחיצה עשויה מאליה שהרי
10 מחצלת זה ומחצלת זה גביהן סמוכות זו לזו ושני קצותיהן
11 על הקרקע משני צידי המת שהתירו לעשות אהל עראי
12 בשביל צער החי ולא בשביל המת ולכן הצריכו שישבו
13 מתחלה עד שייחם להם מלמטה ואז יביאו מטות לישב
עליהן אף שאין במטות צורך כלל לעשיית האהל כדי שיהא
נראה שפריסת המחצלות אינה כדי לעשות אהל על המת
בחיבור שתייהן אלא כדי לפרוס כל אחד על עצמו להגן
מפני החמה שהרי גם כשחם להם מלמטה הביא כל אחד
מטתו וישבו עליהן ומטעם זה צריכים לזקוף ולהסיר מטתם
משם ולעמוד פריסת המחצלות כדי שגם בזה יהא נראה
שפריסת המחצלות לא היתה בשביל המת אלא להגן
עליהם מפני החמה שהרי כשחם לו מלמטה הביא מטה
וישב עליה וכשעמד זקפה והלך לו:
יב מותר לסוך את המת ולהדיחו ובלבד שלא יזיז בו שום
אבר שכל מוקצה כשם שאסור לטלטל כולו כך אסור
לטלטל מקצתו ואפילו ע"י דבר המותר אסור לטלטלו כדי
לרצחו אלא אם כן היה מטונף בטיט וצוה עד שמאוס

ואף שבתחלת הגבהתו את הצנן מגביה גם העפר שעליו
אין בכך כלום כיון שבשביל דבר המותר הוא ויש אוסרין
לתחוב בעפר מפני שנראה כעושה גומא ולענין הלכה
בדברי סופרים הלך אחר המיקל.
אבל פירות הטמונים בקש או תבן המוקצים להסקה מותר
לדברי הכל לתחוב כוש או סכין לתוך הפירות ולהוציאם
שארן איסור גומא שייך אלא בעפר וכיוצא בו כמו שיתבאר
בסי' תק"ו ואם ייחד הקש והתבן להטמין בהם הפירות יצאו
מתורת מוקצה ומותרים בטלטול וכן הדין בעפר שייחדו
לכך כמו שנתבאר:

טו וכל זה בטלטול בידיו ע"י דבר אחר אבל לטלטל
המוקצה בגופו שלא בידיו מותר אפילו מטלטלו
לצורך האיסור כגון קש שהוא מוקצה מפני שסתמו עומד
להסקה ואם הוא נתון על המטה שלא לשכב עליו ובשבת
הוא בא לשכב עליו מותר לנענע בגופו כדי שיהא צף ורך
ונוח לשכב עליו.

ואם הניח עליו מבעוד יום כר או סדין נעשה כמו שישב או
שכב עליו מבעוד יום והרי זה מוכן לישיבה או לשכיבה
ומעתה יש תורת כלי עליו ומותר לטלטלו בידיו וכן אם
חשב עליו מבעוד יום לישב או לשכב עליו כמו שנתבאר
בסי' ש"ח בדבר שדרכו ג"כ לייחדו לישיבה או לשכיבה
ואם הזמינו למאכל בהמה מבעוד יום מותר לטלטלו בכל
ענין.

וכל זה במקומות שסתם קש עומד להסקה אבל במקומות
שסתמו עומד למאכל בהמה או לשכיבה מותר לטלטלו בכל
ענין כמו שנתבאר שם:

חלק ב סימן שיא דין מת בשבת ושאר טלטול מן הצד

א משום כבוד הבריות התירו לטלטל אבנים לקנח בהם
בבית הכסא ואפילו אם נפנה על הגג ויש טורח
להעלותן עמו לגג הרי זה מותר וכמה אבנים מותר להכניס
לבית הכסא מי שיש לו מקום קבוע לבית הכסא דהיינו
שלעולם נכנס למקום אחד לפנות שם מותר להכניס שם
אבנים כמלא היד שאם ישתתירו לו מהן ערבית יקנח בהן
שחרית ואין כאן טלטול שלא לצורך ואף שאחרים נכנסים
ג"כ לפנות במקום זה ויש לחוש שיקנחו הם במה שישתייר
ממנו אין בכך כלום שנמצא שטלטול הוא לצורך אחרים
ואין זה טלטול שלא לצורך דמה לי הוא מה לי אחר ואע"פ
שהאחרים יכולין לטרוח בעצמן להכניס להם אבנים מכל-
מקום כיון שאפשר שכל אבנים אלו שהוא מכניס יצטרכו
לו בעצמו אם לא יקדימוהו אחרים לקנח במה שישתייר
ממנו בקינוח זה הרי זה טורח בשביל עצמו:

ב אבל מי שאין לו מקום קבוע לבית הכסא שפעם הולך
למקום זה ופעם למקום אחר מכניס עמו אבנים כשיעור
ראשו של בוכנא שדכין בו בשמים ולא יותר לפי שאם
ישתיירו לו מהן ואח"כ ילך לפנות למקום אחר נמצא
שטלטל בתחלה שלא לצורך ואם ניכר באבן שקנחו בו כבר

בעיני רואיו שלא התירו טלטול במת ע"י דבר המותר אלא
להצילו מבזיון כגון במוטל בחמה שלא יסריח או בזיון אחר
כמו שנתבאר למעלה.
ולכן צריך למחות במה שנהגו להגביה המת מעל הכרים
ע"י דבר המותר אף במקום שאין לחוש שמא יסריח ואף
אם יש לחוש שיסריח מחום הכרים שומטין הכרים מתחתיו
ואין מטלטלים אותו ומותר לזלף חומץ על גבי בגדים של
המת בשביל שלא יסריח למוצאי שבת ויוכלו להתעסק
בטהרתו ואין כאן משום ליבון שהחומץ אינו מלבן וגזרה
שלא יסחוט גם כן אין גזרין אלא במשקה המלבן כמו
שנתבאר בסי' ש"א:

יג אם היה פיו נפתח והולך קושר את הלחי בענין שלא
יוסיף להפתח אבל לא כדי שישגר מה שנפתח או קצתו
שהרי אסור להזיז אבר ומטעם זה אין מעצימין עיניו של
מת בשבת ועכשיו נהגו להעצים עיניו בשבת ולהזיז אבר
שלא יתעקם ואומרים שיש סכנה בדבר ואין למחות בידם:

יד זה הכלל בטלטול ע"י דבר אחר כל שני דברים אחד
אסור לטלטלו ואחד מותר לטלטלו והם סמוכים זה
לזה או זה בזה או זה על זה והוא בענין שלא נעשה ההיתר
בסיס לאיסור ע"ד שנתבאר בסי' ש"ט ובזמן שמטלטל אחד
מהם מיטלטל עמו השני אם מטלטל האיסור בידו וההיתר
מיטלטל עמו לא התירוהו בשום ענין אלא במת בלבד.

ואפילו אם מטלטל ההיתר בידיו והאיסור מיטלטל עמו אם
הוא מתכוין בטלטול זה לצורך האיסור אין צריך לומר אם
מטלטל לצורך האיסור עצמו כדי לשמרו מאיזה קלקול
והפסד או כדי להצניעו או איזה ענין אחר אלא אפילו אם
מטלטל מפני שצריך לו האיסור להשתמש בו איזה תשמיש
המותר כגון לישב או לשכב עליו שזהו מותר כמו שנתבאר
בסי' ש"ח או כגון נר להשתמש לאורו במקום אחר וכל
כיוצא בזה הואיל ומיטלטל בשביל האיסור אסור.

אבל אם אינו צריך כלל לגוף האיסור ואינו מטלטלו ע"י
ההיתר אלא בשביל דבר המותר כגון לפנות מקומו זהו
טלטול מן הצד שהתירו חכמים ע"ד שנתבאר בסי' ש"ט
באבן שעל פי החבית ומעות שעל הכר.

ואין צריך לומר אם אינו מתכוין כלל לטלטול האיסור
שאינו צריך לו כלל רק טלטול ההיתר בלבד אלא שאי
אפשר לו לטלטל ההיתר אלא אם כן יטלטל האיסור על ידו
כגון צנן תלוש הטמון בארץ ומקצת עליו מגולין נוטלו
בהם ומוציאו אע"פ שבנטילתו מזיז עפר ממקומו והוא שלא
השריש שאז אין בו משום תולש אף אם נתכוין לזריעה
כשטמנו שם כמו שנתבאר בסימן ש"י ואף אם הוסיף מחמת
לחות הקרקע אין בכך כלום כל שלא השריש והצנן לא
נעשה בסיס להעפר שעליו אף אם היה בדעתו שישאר מונח
שם כל השבת מפני שלא היתה כוונתו שיהא הצנן משמש
להעפר אלא שיהא העפר משמש להצנן וכן בכל כיוצא
בזה.

ואם אין מקצת עליו מגולין יש מתירין לתחוב כוש או סכין
לתוך הצנן ולהוציאו בהם והעפר שעל גביו ננער מאליו

ט היו לפניו צרור ועשבים מחוברים ששניהם הם מוקצים
 יקנה בעשבים בעודן בחיבורן ולא יזיזם בידי ואל יקנה
 בצרור שיצטרך לטלטלו בידו ואין איסור בקנינו העשבים
 משום משתמש במחובר שלא אסרו אלא באילן אבל לא
 בירק כמו שיתבאר בס' של"ו במה דברים אמורים בעשבים
 לחים אבל ביבשים אין מקנחין בהם מפני שהמקנה בדבר
 שהאור שולט בו שיניו התחתונות נושרות ואף בזמן הזה
 שאין נזהרין מלקנה בדבר שהאור שולט בו כמו שנתבאר
 בס' ג' אין מקנחים בעשבים יבשים מפני שהם חדים
 ומתחתים את הבשר כמו שנתבאר שם:

י אם אין לפניו אפילו צרור ואבן לקנה בהן יש מתירין
 לקנה אפילו באילן המחובר שבמקום כבוד הבריות לא
 גזרו על שימוש במחובר ואף אם צריך לקנה בעלין
 המחוברים בו הרי זה מותר ואין לחוש שמא יתלשו שדבר
 שאינו מתכוין הוא:

יא לא ימשמש בו בצרור של הקינוח להחליקו שלא ישרט
 בבשר כדרך שהוא ממשמש בחול משום איסור כתישה
 אלא ימשמש בשינוי כלאחר יד:

יב היה צריך לנקביו ואינו יכול לפנות שרפואתו למשמש
 בפי הטבעת בצרור וכיוצא בו לא ימשמש בשבת כדרך
 שהוא ממשמש בחול דהיינו שאוחז הצרור בכל היד
 וממשמש לפי שבמשמוש הזה יש בו משום השרת נימין
 ואף שאינו מתכוין לכך מכל"מ מקום פסיק רישיה ולא ימות
 הוא שבוודאי משיר נימין במשמוש זה (ולא הותר משמוש
 זה אלא מפני הסכנה שעמוד החזור מביא את האדם לידי
 הדרוקן) לכן הצריכו לעשות ע"י שינוי כלאחר יד דהיינו
 שאוחז הצרור בב' אצבעותיו וממשמש בנחת:

יג למשמש בברזא בפי הטבעת דינה כצרור שלא יאחזנה
 אלא בשתי אצבעותיו ואסור לצאת בברזא אפילו
 תחובה כולה בגוף שכיון שמכניסה תדיר כדי לחזור
 ולהוציאה אינה בטלה אצל הגוף והרי זה כמוציא בפיו
 ובמרפיקו שאסור מדברי סופרים אבל דבר הבלוע בגוף
 מותר לצאת בו כגון לבלוע מרגלית או זהב ולצאת בהן
 לרשות הרבים:

יד אסור לפנות בשדה ניר בשבת גזרה משום השואת
 גומות כי שמא יטול צרור ממקום גבשושית לקנה בו
 ואח"כ ישליכנו למקום גומא והרי זה משהו את החרישה
 והוא תולדת חורש ואם היא שדה חבירו אף בחול אסור
 ליכנס בה מפני שדש נירו ומקלקלו:

טו אבנים גדולות שמצדדים אותן כמין מושב חלול
 ויושבים עליהם בשדות במקום המיוחד לבית הכסא
 מותר לצדדן בשבת מפני שבנין עראי הוא שאינו עשוי
 להתקיים ובנין עראי אינו אסור אלא מדברי סופרים ומשום
 כבוד הבריות לא גזרו ומכל"מ מקום לעשות כמין אהל עם גג
 אסור אע"פ שהוא אהל עראי:

פעם אחת מותר להכניסו אפילו הוא גדול הרבה או אפילו
 הן הרבה ממלוא היד מותר ליטול כולן דכיון שקנחו בהן
 ורושם הקינוח ניכר בהן הרי הן מוכנין ועומדין לכך ואין
 בהן משום מוקצה וכן אבנים שייחדן לקינוח מבעוד יום
 אע"פ שעדיין לא קינח בהן מעולם מותר להכניסן לבית
 הכסא אפילו הן הרבה והוא שייחדן לכך לעולם אבל יחוד
 לשבת אחת אינו מועיל כמו שנתבאר בס' רנ"ט וש"ח:

ג מי שיש לו בית הכסא סמוך לביתו שאין שום אדם אחר
 נפנה לשם אסור לו להכניס לשם אבנים בשבת אא"כ
 הן מוכנין ועומדים לכך מפני שהיה לו להזמין שם
 מאתמול שהרי מאתמול היה יודע שבוודאי יפנה שם בשבת
 כיון שאין שום אדם אחר נכנס לשם לפנות משא"כ כשגם
 אחרים אפילו בני ביתו נכנסים שם לפנות לא הטריחוהו
 להזמין שם אבנים מבעוד יום על הספק כי שמא למחר
 ימצא אחר נפנה שם ויצטרך לילך לפנות במקום אחר וגם
 שמא יקנחו הם במה שיזמין הוא:

ד יש אומרים שלא התירו לטלטל אבנים לקינוח אלא
 ברשות היחיד או פחות מד' אמות בכרמלית ויש
 אומרים שמותר לטלטלן אפילו ד' אמות בכרמלית
 ומכרמלית לרשות היחיד אם צריך לכך מפני שאיסור
 הכרמלית ג"כ אינה אלא מדברי סופרים כמו איסור הטלטול
 והתירוהו ג"כ משום כבוד הבריות ולענין הלכה מדברי
 סופרים הלך אחר המיקל:

ה אם ירדו גשמים על האבנים ונטבעו אם רישומן ניכר
 מותר ליטלן כדי לקנח ואין בזה משום סותר ולא משום
 טוחן:

ו צרור שעלו בו עשבים מלחות הקרקע מותר לקנח בו
 ואין חוששים שמא יתלשו ממנו עשבים לפי שאף אם
 יתלשו אין כאן איסור שדבר שאין מתכוין הוא ואף שגידול
 העשבים הוא מלחות הקרקע אין בזה משום תולש ועוקר
 דבר מגידולו במה שמגביהם מעל הקרקע לפי שאף כשהם
 באויר הם נהנים וגדילים מריח לחלוחיות הקרקע והרי הם
 כמחוברים עדיין בקרקע ואין בהגבהה זו שום איסור מן
 התורה אלא שמדברי סופרים אסור להגביהם משום שנראה
 כתולש כמו שיתבאר בסימן של"ו ומשום כבוד הבריות לא
 גזרו:

ז לא יטלטל רגב אדמה לקנח בה מפני שאינה ראוייה
 לקינוח לפי שהיא נפרכת:

ח אסור לקנח בחרס אפילו בחול משום סכנה שלא ינתק
 שיני הכרכשתא ואפילו אם חרס חלקה כגון מאוגני
 כלים שהם חלקים ואינם מקרעים את הבשר אין לקנח בה
 בחול מפני שיש לחוש לכשפים וכבר נתבאר בס' ג' שבזמן
 הזה אין חוששים לכשפים אבל בשבת אם יש לפניו חרס
 חלקה וצרור יקנח בהחרס אף בזמן שהיה בה חשש כשפים
 מפני שיש תורת כלי עליה שראוייה לכסות בה פי הכלים
 ולא יקנח בהצרור שהוא מוקצה שלא התירו לקנח בצרור
 ואבן אלא כשאין לו דבר אחר המותר בטלטול לקנח בו:

הדלת אין צריך שיקשרנו בדלת מבעוד יום שאף שלא היה
קשור ותלוי שם מבעוד יום ותוחבו שם בשבת אין בו משום
בונה בשבת הואיל ואינו מבטלו שם אלא עשוי להוציאו
ולהכניסו תדיר.

ומכל-מקום דומה הוא קצת לבנין יותר מפקק החלון
והארוכה ולפיכך אף אם חשב עליו מבעוד יום לנעול בו
בשבת ואף אם ייחדו לכך לעולם ואף אם כבר נעל בו
פעמים רבות בחול והוא מיוחד לכך אסור לנעול בו בשבת
אלא אם כן תקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך בענין
שתיקונו מוכיח עליו שהוא עומד לכך (שאו ניכר הדבר
שאינו מבטלו שם אלא עשוי להוציאו ולהכניסו תדיר שכן
מוכיח מעשה תיקונו שע"י מעשה תיקון זה יש עליו תורת
כלי ואין דרך לשקע כלי בבנין לבטלו שם לעולם) ואז מותר
לנעול בו אף אם עדיין לא נעל בו מעולם מבעוד יום.

וגם מותר לטלטלו אפילו שלא לצורך גופו ומקומו כדין
שאר כל הכלים שמלאכתם להיתר אבל אם הוא בענין
שאסור לנעול בו בשבת אף שהוא מיוחד לנעול בו בחול
אסור לטלטלו כי אם לצורך גופו או מקומו כדין כלי
המיוחד למלאכת איסור:

חלק ב סימן שיג טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת

א פקק החלון כגון לוח או שאר כל דבר שסותמין בו
החלון אפילו הוא דבר שאין עליו תורת כלי כלל וגם
לא פקק בו מעולם בחול ובא לפקק בו בתחלה בשבת אם
חשב עליו מבעוד יום לפקק בו (בשבת או שחשב עליו
שיהיה מוכן ועומד להיות פקק לחלון אע"פ שלא חשב על
השבת בפירוש) הרי זה מותר שע"י מחשבה זו ירדה עליו
תורת כלי והותר בטלטול כשאר כל הכלים (כמ"ש בסי'
ש"ח שמחשבה מועלת בדבר שדרכו לייחדו לכך ואם פקק
בו פעם אחת מבעוד יום אף שלא חשב עליו לפקק בו
בשבת ירדה עליו תורת כלי ע"י פקיקה זו כיון שהוא דבר
שדרכו לייחדו לכך כמ"ש שם).

ואפילו ארוכה שבג מותר לפקק בפקק המותר בטלטול
אע"פ שאינו קשור ותלוי שם מבעוד יום ואין בזה משום
עשיית אהל בשבת מפני שאינו עושה בזה אלא תוספות
לאהל והוספה זו עראי היא שאינה עשויה להתקיים הרבה
שהיא עשויה להפתח תדיר ותוספת אהל עראי מותרת ולא
אסור אלא לעשות כל האהל עראי כמ"ש בסי' שט"ו לפיכך
אם אין פקק זה עשוי להפתח תדיר אלא לעתים רחוקים
אסור לפקק אפילו הוא חלון שבכותל מפני שהוא כמוסף
בנין הקבוע בכותל:

ב וקנה שהתקינו להיות נועל בו שתוחבו בכותל אצל

לקוטי תורה

עיקר עבודת האדם הלא הוא להיות דבוק בה',
ולפי זה ה' מן הראוי שרוב הזמן יהי' האדם עסוק
בלימוד רזי תורה שעל ידם האדם מכיר את בוראו,
או בתפלה כמו חסידים הראשונים שהיו שוהין ט'
שעות ביום בתפלה, "שהיו מקשרים דעתם לאדון
הכל ב"ה ביראה ואהבה עזה ודביקות אמיתית עד
שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות".

ומהו ענין השקידה בלימוד גליא שבתורה
העוסקת בדברים גשמיים.

אלא לפי שבהם נתלכשה חכמתו ית' על ידי
התלכשות בחכמה דבריאח ב' כנ"ל, ובתוכה
שורה אור אינ"סוף ב"ה, וזהו עיקר התכלית
להמשיך גילוי אור אינ"סוף ב"ה שלמעלה
מהאצילות.

תכלית ענין העבודה היא (לא רק דביקות
האדם באלקות בלבד, אלא בעיקר) להמשיך לתוך
העולם את אור אינ"סוף ב"ה בכבודו ובעצמו (כפי
שהוא ית' מרומם אף מן עולם האצילות, העולם
העליון ביותר).

תוכן הפרק: הטעם לעוצם שקידת חכמי המשנה
והגמרא בלימוד גליא שבתורה דוקא
וזהו הטעם לעוצם השקידה בתלמוד תורה של
חכמי המשנה והגמרא, אשר זה היה עבודתם
כל הימים לא פסק פומי' מגירסא, ומהדר
תלמודי' מתלתין יומין לתלתין יומין, וגם רשב"י
[מעיקרא כי הוה מקשי רשב"י הוה מפרק לי'
רפב"י י"ב פירוקי ולבסוף כי הוה מקשי רפב"י
קושיא הוה מפרק לי' רשב"י כ"ה פירוקי]
כנוכר בשבת פ' במה מדליקין. וגם בזוהר נזכר
מארי מתניתא, ומארי קבלה מועמים היו.

מעוצם שקידת חכמי המשנה והגמ' (כולל
אפילו רשב"י, מרא דפנימיות התורה) בלימוד
הלכות התורה מובן, שלימודם לא ה' רק כדי לידע
את המעשה אשר יעשון, אלא מצד עצם מעלת
הלימוד.

ומהו הלימוד, סדר זרעים בצמח הארץ וסדר
טהרות אבות הטומאה בו, שהם הכל מדברים
בענינים גשמיים.

42 את כל הארץ, וזה נפעל על ידי קיום התומ"צ
43 למטה בגשמיות דוקא.

44 ונמצא, "שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים
45 הם תכלית ושלמות בריאת עולם הזה, שלכך נברא
46 מתחילתו".

47 [וזה גופא הוא הטעם שתכלית השכר היא
48 תחיית המתים דוקא, שהיא לנשמות בגופים דוקא,
49 מאחר שזוהי כל כוונת הבריאה בתחילה, שהי' לו
50 ית' דירה בתחתונים דוקא].

51 והיינו על ידי ביטול הנפש והתכללותה באור
52 איך-סוף ב"ה עכשיו על ידי עסק התורה כנ"ל,
53 שלא להיות בבחינת יש בפני עצמו אלא להיות
54 במל לאור איך-סוף ורצונו וחכמתו, שזהו עסק
55 התורה.

56 כדי שאור איך-סוף ב"ה יתגלה בנפש האדם
57 בעסקו בתורה, צריך הלימוד להיות מתוך ביטול.
58 דאע"פ שגם אם מתערב מקצת ישות בלימודו (ורק
59 שעיקר כוונתו לשמה) אין זו מניעה שתהא
60 "עצמיות נשמתו נכללת באיך-סוף ב"ה" - מכל-
61 מקום, אי אפשר שיתגלה במוחו ולבו יחוד זה עם
62 האיך-סוף (ורק "מזליהו חזי", כנ"ל).

63 והגילוי דלעתיד תלוי בכך שהאדם יהי'
64 בבחינת ביטול בשעת עסקו בתורה.

65 וכמ"ש ולא תחללו, שלא לעשות בחינת חלל
66 והעלם אור איך-סוף ב"ה.

67 זהו הפירוש הפנימי בכתוב "ולא תחללו את
68 שם קדשי" - "תחללו" גם מלשון חלל (ומקום
69 פנוי). פירוש, הכתוב מזהיר נגד ישות וגאווה, שהן
70 גורמות העלם על האיך-סוף ב"ה, וכאילו המקום
71 פנוי מאלקות ח"ו.

72 שהוא ית' אינו שורה כמי שהוא יש ודבר, שאין
73 אני והוא יכולים לדור בעולם, אם כן גורם
74 בחינת חלל, שמסתלק אור איך-סוף ב"ה ממנו
75 בו'.

76 אמרו חז"ל על בעל גאווה שהקב"ה אומר "אין
77 אני והוא יכולים לדור בעולם", ד"אין הקב"ה
78 שורה אלא על דבר שבטל אצלו יתברך", וכשאדם
79 הוא יש בעיני עצמו גורם שאור הקדושה יסתלק
80 ממנו, ונמצא שהוא יוצר "חלל".

1 וכיצד ניתן לבן אדם להמשיך אור איך-סוף
2 ב"ה למטה - כאשר הוא ית' רם ונשא מכל
3 העולמות כולם?

4 אין זה אלא על ידי התורה, דעל ידי שהקב"ה
5 נתן לנו את התורה - "כאילו נתן לנו את עצמו
6 כביכול", מאחר שאור איך-סוף ב"ה מלוכש
7 בחכמתו ית' (כנ"ל), והתורה, גם כפי שירדה דרך
8 העולמות - בריאה יצירה עשי' - עד שנתלבשה
9 בדברים גשמיים וענייני עוה"ז, נשארה במהותה
10 הראשון שהיא "חכמה עילאה".

11 ולפיכך, על ידי שהאדם משיג ותופס דברי
12 תורה במוחו, יש בכך גילוי אור איך-סוף ב"ה
13 בנפשו.

14 [משא"כ בהשגת רזי תורה וענייני גדולת השם
15 דלית מחשבה תפיסא ב', שאי אפשר לאדם להשיג
16 את בוראו האיך-סוף, וכן בתפלה, שדביקות האדם
17 באהבה ויראה שלו אינה באיך-סוף ב"ה בעצמו,
18 שלמעלה מגדר הנבראים].

19 וגם המלאכים בקשו התורה בשביל זה, ולא
20 ניתנה להם אלא לישראל דוקא, להמשיך גילוי
21 אור הסובב כל עלמין בעולם הזה דוקא.

22 תכלית בריאת כל העולמות היא "שנתאוהו
23 הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים.. שיאיר אור ה'
24 איך-סוף ב"ה במקום החושך והסטרא-אחרא של
25 כל עולם הזה כולו", ולכן ניתנה התורה לבני
26 דוקא (ולא למלאכים), כי על ידי לימוד התורה
27 שלהם למטה בעולם הזה (שהתורה היא הכלי שעל
28 ידו נמשך אור איך-סוף ב"ה, כנ"ל), ממשיכים אור
29 איך-סוף ב"ה בעצמו - שנקרא "סובב כל עלמין"
30 - בתחתונים.

31 ולכן נתלבשה התורה בעניינים גשמיים דוקא,
32 בכדי שאח"כ בתחיית המתים, שהוא תכלית
33 הבריאה, יהי' גילוי זה לנשמות שבגופים דוקא.

34 המשמעות של נתינת התורה למטה היא -
35 שהקב"ה הוריד את התורה והלביש אותה בדברים
36 גשמיים, שע"ז ניתן הכח שהי' גילוי אור איך-סוף
37 ב"ה לבני כפי שהם למטה, נשמות בגופים.

38 אך גילוי אור איך-סוף ב"ה (הנפעל על ידי
39 התורה) יהי' רק לעתיד לבא, ובעיקר בזמן תחיית
40 המתים, שאז תושלם כוונת ומטרת הבריאה,
41 שהעולם יהי' "דירה" להקב"ה, שימלא כבוד ה'

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 1 (לב) וזהו ליהודים היתה אורה כו'. פי' כי הנה התורה
2 נק' אור וכמ"ש ותורה אור ויש להבין למה
3 נק' התורה בשם אור דוקא. אך הנה פי' ל' תורה הוא
4 ענין ההוראה כמו יורו משפטיך כו' ולהבדיל כו'
5 ולהורות כו'. והענין הוא כמו עד"מ מן אור הגשמי
6 שאין תועלתו לדבר עצמו רק להורות הדרך להולך
7 באישון לילה שלא יפול בבור וכה"ג וכן יש באור
8 החכמה שהיא להורות ולהבדיל בין טוב לרע כו' וע"כ
9 התורה נק' אור כמו אור הנר כן אור התורה מאיר
10 להורות הדרך הישר לפני ה' ולא לנטות ימין ושמאל
11 ולכן נא' דרכיה דרכי כו' ונק' אורחות ה' דרכי ה' כמ"ש
12 כי ישרים דרכי ה' כו' ולכן נק' תורה ל' הוראה וכן אור
- 13 השכל מאיר בכל דבר נכון ומבולבל המעורב טו"ר גם
14 בתערובת דקה ביותר ואור החכמה תברר ותבדיל בין
15 טוב לרע בתכלית הבירור וההבחנה הזאת היא ע"י
16 ראיית השכל כמו שרואין לאור הנר וכמו"כ חכם הרואה
17 את הנולד להבא וכה"ג בכל דבר נעלם וסתום כמו חשך
18 ע"י אור החכמה יתגלה כו' וכמ"ש כיתרון האור מן
19 החשך דוקא ולמעלה היינו מ"ש ישת חשך סתרו בבחי'
20 ההעלם בעצמות והחכמה מאין תמצא מאין ליש בבחי'
21 גלוי אור וז"ש יהי אור שהוא אור דתורה וכמו שהאור
22 הגשמי הוא בבחי' בריאה ע"י מאמר יהי אור כך אור
23 דתורה דמחכמה עילאה כו' ע"י מאמר יהי אור כו'
24 נתהווה מאין ליש כמ"ש והחכמה מאין כו' וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

- 1 חמשה קנינים קנה הקדב"ה בעולמו ואלו הן תורה
2 קנין א' שמים וארץ קנין א' אברהם קנין א'
3 ישראל קנין א' בהמ"ק קנין אחד, תורה מנין דכתי' ה'
4 קנני ראשית דרכו כו', שו"א מנין דכתי' השמים כסאי
5 כו' ואומר מה רבו מעשיך כו', אברהם מנין דכתי'
6 ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים
7 וארץ, ולכאורה צ"ל מה שמדייק ממ"ש קונה שו"א על
8 אברהם, ישראל מנין דכתי' עד יעבור עמך הוי' עם זו
9 קנית, בהמ"ק מנין דכתי' מקדש ה' כוננו ידיך ואומר
- 10 הר זה קנתה ימינו. והנה צ"ל לשון קונה ולמה לא כתי'
11 לשון בורא כדכתי' בעלמא בורא שמים וארץ. והענין
12 הוא דהנה לשון קונה הוא לאפוקי מדעת הכופרים
13 ותועים בדמיונם הכזב ואומרים אף שברא שמים וארץ
14 אעפ"כ עזב ה' את הארץ ביד המזלות, ולשון קונה
15 מורה על התמדת הפעולה והיינו שהוא ית' מחי'
16 ומהוה תמיד כמ"ש ואתה מחי' את כולם ובטובו
17 מחדש בכ"י תמיד מעשה בראשית שמחדש ומהוה
18 תמיד בלי הפסק כלל ח"ו.

חומשה קנינים

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 להבין בתוס' ביאור שורש ענין נטילת ידיים, צ"ל
2 מארז"ל בתד"א הובא בילקוט ות"י כי תשא
3 רמז שפ"ו כל האוכל בלא נט"י כבא על אשת איש,
4 ולכא"ו יפלא הלא נט"י לתרומה הוא מח"י דבר (שבת
5 י"ד) ואיך יהי' בהם חומר כבא על אשת איש חיוב
6 סקילה דאורייתא. וגם מה ענינם זל"ז.
- 7 וצ"ל שורש ענין נט"י, דבסידור מהרי"ק פי' לפי
8 שבחו"ב מלובשי' חו"ג דא"א הם מי החסדי'
9 וצריך להמשיך מים אלו ע"י חו"ב לז"א. וזהו ענין
10 שכל את ידיו ות"א אחכמינון לידוהי פי' ל' שכל
11 שהמשיך שכל בידים ממקור השכל, כי ע"י נט"י
12 מתחברי' א"א בז"א ע"י חו"ב. וכענין שפי' הבחי' כי

12 אביך הוא יעקב קו האמצעי שעולה עד הכתר בחי'
13 א"א וע"י, ול' אל הוא ל' חוזה שז"ע תוקפו דיעקב
14 כו', או י"ל מאל אביך ע"ד הקב"ה קרא ליעקב אל
15 שהוא ל"א נתיבות ושרשם בחי' ש"י עולמות כי יו"ד
16 פעמים ל"א הם ש"י, וש"י הוא מחצה מתר"ך כתר
17 מחצה בחי' א"א כו', והוא הכח והתוקף כי כל הגבוה
18 יותר נותן תוקף בשלמטה הימנו, ולכן מאל תוקף
19 דאביך נמשך לך שתעמוד בנסיון והוא יעזור על להבא
20 כי אל תאמין בעצמך, או הוא יעזור לעלות מעלה
21 מעלה שיש כו"כ ענינים שצריכי להיות בבחי' אתכפיא
22 ואתהפכא שיוכל לבא לזה.

להבין בתוס' ביאור שרש נט"י (ב)

1 נתכוון בעשר אצבעות ידיו להמשיך הברכה ממקור
2 החכ'. ועד"ז יובן ענין נט"י, דהנה כתי' ויפוזו זרועי
3 ידיו, וארז"ל יצא קרי מיו"ד אצבעותיו, והיינו כמו
4 שאברהם יצא ממנו כו' שז"ע והידי' כמו"כ בשפע
5 הפנימי ענין מה שיוצא השפע דרך ה"א הוא מה
6 שמקבלי' תוס' יניקה ע"י יסוד המשפיע, אבל ענין
7 ויפוזו זרועי ידיו הוא שנכנס בגופו ע"ד ר' עמרם
8 חסידא וע' באוה"ח ע"פ וימררוהו ורבו, וע"י שעמד
9 בנסיון וכבש את יצרו המשיך מבחי' א"א, וכמארז"ל
10 איזהו גבור הכובש את יצרו שנא' טוב ארך אפים
11 מגבור ונת' במ"א שממשיך מבחי' א"א. וזהו מאל

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

27 הוא מהז' תחתונות, וכפי שהתבאר בפרקים הקודמים
28 שכל מציאות של המידות היא לצורך הזולת, והג'
29 ראשונות הן לצורך הגילוי בו' כפי שהתבאר בפרק
30 הקודם שהשגת האלוקות וגילוי האלוקות הוא בכח
31 החכמה-בינה-דעת.
32 על מנת להבין את הסוגריים הבאים יש להקדים כי
33 לעיל פרק ט"ז נתבאר על פי הפסוק 'ויקרא הוי'
34 הוי' כי יש ב' דרגות של שם הוי' לפני הצמצום,
35 הוי' בסדר ההשתלשלות והוי' לפני ההשתלשלות,
36 ובפרטיות יותר שניהם לפני הצמצום: דהוי' הב'
37 שהוא הוי' דסדר ההשתלשלות הנה כמו שהוא כלול
38 באור איך-סוף שלפני הצמצום הוא ענין שרש
39 הנבראים כמו שכלולים בהרצון והוא שרש דמלא
40 כל עלמין, ושם הוי' הא' הוא בעצם הרצון שלמעלה
41 משרשי הנבראים הכלולים ברצון - הספירות אין קץ,
42 שרש הסובב כל עלמין.
43 ועל פי זה מבאר הרבי נ"ע: (ובדרך כלל ב' הבחינות
44 הן תחתונות והג' ראשונות שבספירות הגנוזות הוא ענין
45 שם הוי' הב' שהוא לשון מהווה ויש לו כבר שייכות
46 לעולמות כמו שנתבאר לעיל פרק ט"ז, ובוה גופא בתוך
47 שם הוי' הב' יש ב' המדרגות הנזכרות לעיל). ג'
48 ראשונות וז' תחתונות, כי שניהם הם לצורך העולמות,
49 החב"ד לצורך הגילוי, והמידות לצורך עצם ההתהוות.
50 ואילו שם הוי' הא' הוא למעלה משייכות לעולמות, גם
51 למעלה מהג' ראשונות שבספירות הגנוזות.
52 דהנה ב' ענינים הנזכרים לעיל דהגילוי לעצמו החכמה

1 מח.
2 נושא הפרק: גם שרש האור פנימי בספירות הגנוזות
3 לצורך העולמות, אך האור איך-סוף ממש הוא גילוי
4 עצמי ולא לצורך דבר אחר.
5 בפרק הקודם הסביר הרבי נ"ע על פי דברי הפרד"ס
6 שגם החכמה והבינה - למרות שבמהותם אינם צריכים
7 זולת - הרי גם הם נאצלו לצורך העולמות, וביאר ענין
8 זה בכמה אופנים ודרגות.
9 ועוד יש לומר דהנה נתבאר לעיל פרק ח' דאמצעות
10 אצילות כלומר מטרת האצלת עולם האצילות, כממוצע
11 בין האור איך-סוף לנבראים הוא בב' ענינים: א. הוא
12 בשביל עצם ההתהוות דבריאה-יצירה-עשיה שבכלל
13 יהיו קיימים. ב. וגם בשביל שיהיה הגילוי בבריאה-
14 יצירה-עשיה בו', שגם הנבראים יוכלו להכיר ולהרגיש
15 ענין של אלוקות.
16 ויש לומר - מחדש הרבי נ"ע, שענין זה שעולם
17 האצילות הוא ממוצע לצורך ההתהוות ולצורך גילוי
18 האלוקות הוא לא רק בעולם האצילות הפרטי שבסדר
19 השתלשלות העולמות אלא זהו גם בבחינה דהעשר
20 ספירות הגנוזות שהן בחינת אצילות דכללות בו' כידוע
21 שאור איך-סוף לפני הצמצום נקרא עולם האצילות
22 דכללות, ועולם 'אדם קדמון' נקרא בריאה דכללות וכו'.
23 ובתוך העשר ספירות הגנוזות ישנה חלוקה בין ז'
24 הספירות התחתונות (מידות) וג' הספירות הראשונות
25 (חב"ד): בחינת הו' תחתונות דהעשר ספירות הן לצורך
26 ההתהוות כלומר עצם זה שיהיה מציאות של עולמות

שהחכם בכח חכמתו מסוגל להשפיע על הנהגת העיר
יותר מעשרה שליטים, אך הרמז שבזה הוא שיש
השפעה לחכמה (ובכללות זה כל הג' ראשונות) על
הנבונים להיות בחינת הגילוי בו.
וכמו כן – כפי שזה בעולם האצילות יש לומר שחלוקה
זו היא גם בעשר ספירות הננויות דו' תחתונות הן
בשביל ההתהוות וג' ראשונות הן בשביל הגילוי בו'
(ועיין מה שהתבאר בהמשך המאמרים הפותחים בדיבור
המתחיל יונת, תר"מ,

בינה ודעת והגילוי לזולתו המידות מבואר במקום אחר
שוהו ענין בחינת חייה וגרמוהי, כדברי האר"י³⁹ על
הזוהר⁴⁰ "איהו וחייה חד איהו וגרמוהי חד" שהחייה
זה בחינת המוחין והגרמוהי זה המידות, דגרמוהי הוא
בשביל הזולת שנעשה מקור להתהוות וכפי שלמדנו
שהז' תחתונות הם לצורך עצם ההתהוות, וחייה הוא
מה שלמעלה מבחינת מקור להתהוות, והוא דרגת הג'
ראשונות שהם למעלה מעצם ההתהוות ועניינם לפעול
הגילוי בעולמות והוא ענין מה שכתוב⁴¹ החכמה תעזו
לחכם יותר מעשרה שליטים שהפשט בפסוק הוא

שבת פרשת ואתחנן ער"ב

40. תיקוני זוהר בהקדמה.
41. קהלת ז, יט.

39. עץ חיים שער מ"ב פרק ה'. וראה מה שהתבאר לעיל
פרק ה' דאין זה סתירה לדברי האדמו"ר הזקן באגרת הקודש
שחייה וגרמוהי הם האורות והכלים.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תרצ"ו

מדת בשר ודם, כלי מלא אינו מחזיק, כי דברים גשמיים הם בגדר מקום, ואין מספיק
מקום לכל תאוות האדם. תכלית הבריאה שהאדם יקיים תומ"צ, אנכי עשיתי ארץ,
בשביל – אדם עליה בראת"י – תרי"ג.

לקבל עוד, ויש לרמז בזה מה שאמרו "אין אדם מת
וחצי תאנתו בידו"⁸, והינו דכאשר האדם מתאנה תאנה
לדברים הגשמיים, דהדברים הגשמיים תופסים מקום
ומציאות, אז הנה האדם לא יוכל למלא תאנתו,
דהאדם הוא מגבל ואין המקום שלו מכיל כל מה שהוא
מתאנה, וטעם הדבר הוא משום שהאדם הנה תכלית
בריאתו בעולם היא בשביל העבודה בלמוד התורה
וקיום המצות, וכמו שכתוב (ישעיה מה י"ב) "אנכי
עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי", דזה מה שעלה
ברצונו יתברך לברא את העולם הוא לפי שנתאנה
הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים⁹,
ואשר דירה זו תהיה על ידי עבודת האדם דוקא, וזהו
"אנכי עשיתי ארץ", דזה מה שאנכי מי שאנכי¹⁰ עשיתי
ארץ הלזו הגשמיית הוא בשביל האדם, דהאדם הנה

(ב) ולהבין כל זה צריך להקדים תחלה מה שאמרו
רז"ל (ספ"ה דף מו עמוד א) "בא וראה שלא
במדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם
כלי ריקן מחזיק (מה שנותנין לתוכו, רש"י) מלא אינו
מחזיק (מה שתוסף עליו, רש"י), אבל מדת הקדוש-
ברוך-הוא מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק, שנאמר "והיה
אם שמוע תשמע", אם שמוע – תשמע (אם הרגלת
לשמע, אז תשמע, תוכל ללמד ולהוסיף) ואם לאו (שלא
הסית און בלדוהף לשמע, רש"י), לא תשמע" (לאחר זמן
לא יספיקו בידך, רש"י). והנה⁷ המאמר הנה הוא גם כן
בגמרא ברכות (דף מ עמוד א), "ויאמר אם שמוע
תשמע" (שמות ט"ו כ"ו), ויש בחדושי אגדות
מהמהרש"א פתב דהדברים הגשמיים הם בגדר מקום,
ועל כן פשהו ריקן מחזיק ופשהו מלא הרי אין מקום

שערי תשובה לרבינו יונה ב, כו. במנורת המאור לאלנקוה חלק
ד עמוד 250. ובמנורת המאור בהקדמה לנו א: נפטר. - הערת
כ"ק אדמו"ר בספר המאמרים היש"ת ותש"ג הנ"ל הערה 1.
(9) מדרש תנחומא נשא טז. תניא פרק לו. ועוד.
(10) ראה לקוטי תורה פינחס פ, סוף עמוד ב. ובכמה מקומות.

(7) ראה גם [מאמר] דיבור המתחיל כי בועליך עושיך תרל"ד
(ספר המאמרים תרל"ד עמ' שב). דיבור המתחיל תקעו תרל"ה
(ספר המאמרים שם עמ' שיג) דיבור המתחיל הנ"ל דשבת פרשת
נצבים תשח"י. וראה דיבור המתחיל מי אל כמוך תרח"ץ (ספר
המאמרים תרח"ץ עמ' רפב) [וראה גם לקמן עמ' 911].
(8) בקהלת רבה א, יג: יוצא מן העולם, וכן הוא שם ג, י.

7 וְלִהְיוֹת דְּעֶקֶר פְּנוֹת הַקְדוּשׁ-כְּרוּף־הוּא בְּכִרְיַת הָאָדָם
8 הִיא בְּשִׁבִּיל הָעֲבוּדָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, עַל כֵּן אֵין מְקוֹמוֹ
9 שֶׁל הָאָדָם מְכִיל אֶת הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים, וּבִיּוֹתֵר פֶּאֶשֶׁר
10 הָאָדָם נוֹתֵן אֶת עֲצָמוֹ חֶסֶד-וְשִׁלּוּם לַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים
11 וּמִתְאַוָּה לָהֶם בִּיּוֹתֵר, שֶׁזֶה הַפֶּךְ מֵהוּתוֹ הָעֲצָמִי, עַל כֵּן
12 אֵינוֹ מְמַלֵּא גַם חֲצֵי תַּאֲוָתוֹ.

[יוס] ג' כ"א אלול [תרצ"ו]. וויען

1 לְבַד זֹאת שֶׁהוּא בְּחִיר הַנִּבְכָּרָאִים, הִנֵּה הָאָדָם הוּא תְּכֵלִית
2 הַבְּרִיָּאָה כְּלָה, וְלִכֵּן הִנֵּה הָאָדָם הוּא כְּלוּל מִהֶעָלְיוֹנִים
3 וְתַחְתּוֹנִים כְּמֵאֲמַר רַז"ל¹¹, וְזֶהוּ "וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרִאתִי",
4 דְּזֶה שֶׁעָשִׂיתִי אֶרֶץ הוּא בְּשִׁבִּיל הָאָדָם, אֲמַנֵּם בְּרִיַּת
5 הָאָדָם הִיא בְּשִׁבִּיל בְּרִאתִי, בְּגִימְטְרִיָּא תַרְי"ג¹²,
6 שֶׁהָאָדָם יָקִים הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם¹³,

(13) "יִכְמוּ שִׁמְבוּרָא בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בְּדִיבּוּר הַמִּתְחִיל וְאִתְחַנֵּן
[ב], א" - סֵפֶר הַמֵּאמְרִים עֲטֻרָת (הַנִּלְעָרָה 1) ע' תִּרְנָא.

(11) בְּרִאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה יב, ח. וְרָאָה שֶׁם פֶּרֶשָׁה ח, א.
(12) מְקַדֵּשׁ מֶלֶךְ לְזוּהַר חֶלֶק א רה, ב. וְרָאָה אוֹר הַתּוֹרָה
בְּרִאשִׁית (כרך ו) תִּרְמוֹד, ב. וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת.

סֵפֶר הַשִּׁיחּוֹת - ה'ש"ת-תש"א בלח"ק

24 שְׁעִלְיָה לְבַצֵּעַ, שֶׁכֵּל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שֶׁהָאָדָם
25 עוֹשֶׂה, מֵאִיר לוֹ בְּמִצְוָה אוֹ עֲנִין שֶׁלֹּשְׁמוֹ שֶׁלַח הַשִּׁי"ת
26 אֶת נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם הַזֶּה.

27 בְּאַחַד מֵמֵאמְרֵי הַקּוּדֵשׁ שֶׁאִמַּר רַבֵּנוּ נ"ע לִפְנֵי
28 תַלְמִידֵי חֹדֶר אִי³⁵ בִּשְׁנַת תַּקל"ו - אִזּוֹ אָמַר הַרְבֵּי
29 מֵאמְרֵים קֶצְרִים - אָמַר:

30 כֵּל נִשְׁמָה יֵשׁ לָהּ שְׁלִיחוֹת לְבַצֵּעַ בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן.
31 זֹהִי הַכוּוֹנָה הַכִּלְלִית בִּירִידַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף. וְלִכֵּל
32 נִשְׁמָה יֵשׁ מִצְוָה פֶּרִטִית וּמִדָּה פֶּרִטִית שְׁעִלְיָה לְעֶסֶק
33 בָּהּ וּלְתַקְנָהּ³⁶. זֶהוּ מֵה שֶׁרַב יוֹסֵף שׁוֹאֵל אֶת רַב יוֹסֵף
34 בְּרִי' דְּרַבָּה³⁷ אֲבוּךָ בְּמֵאִי הוּא זֹהִיר טַפִּי. לֵאמֹתוֹ שֶׁל
35 דְּבַר, הִרִי "אֵל תְּהִי יוֹשֵׁב וְשׁוֹקֵל בְּמִצְוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה³⁸,
36 אֵלֹא רַב יוֹסֵף שׁוֹאֵל "אֲבוּךָ בְּמֵאִי הוּא זֹהִיר טַפִּי" -
37 אִיזוֹ מִצְוָה הָאִירָה בּוֹ, שֶׁכֵּן אוֹתָהּ מִצְוָה הִתֵּה מִצְוָה
38 פֶּרִטִית שֶׁל רַבָּה.

39 הַכוּוֹנָה הַפֶּרִטִית בְּכָל אָדָם, הִיא הַזֶּה הַשַּׁעַר לַה"י
40 הַפֶּרִטִי שֶׁלּוֹ. כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּזֹהֲר³⁹ דָּא תִּרְעָא לֵאעֲלָא.
41 שַׁעַר מִשְׁמַשׁ לְכִנְסָה וּיְצִיאָה. הַכוּוֹנָה הַפֶּרִטִית הִיא
42 הַשַּׁעַר שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהָאָדָם מְקִיֵּם, הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
43 לּוֹמֵד וְהַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת וְאִהְבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא נוֹהֵג
44 בָּהֶן, עוֹלִים לַה' דְּרָכּוֹ. וְעַל יְדֵי הַשַּׁעַר שֶׁל הַכוּוֹנָה
45 הַפֶּרִטִית נִמְשָׁךְ לֵאדָם שֶׁפַּע בְּרַכָּה הָעֲלִינָה בְּרוּחָנוֹת
46 וּבְגִשְׁמִיּוֹת.

ט"ו אדר שני, שווען פורים

1 כּוּוֹנָה וְתַכְלִית הֵן שְׁנֵי עֲנִינִים. עֲנִין זֶה הוֹסֵבֶר
2 בִּיסוּדִיּוֹת בְּאַחַד הַמֵּאמְרִים שֶׁנִּכְתְּבוּ בְּשִׁמּוּנִים וְאַחַד
3 יְמֵי הָאִימִים בְּגִיחָנוֹם וְרִשָּׁה. תּוֹכֵן הָעֲנִין הוּא שְׁעִבּוּדַת
4 הָאָדָם צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּכוּוֹנָה, וְהַתַּכְלִית הִיא הָעֲזָרָה
5 הָאֱלֹקִית בְּעִבּוּדַת הָאָדָם בְּכוּוֹנָה.

6 רַבָּא אוֹמַר³⁴: תַּכְלִית חֲכָמָה, תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים
7 טוֹבִים. עֲבוּדַת הָאָדָם בְּחֲכָמָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַכוּוֹנָה
8 הַטּוֹבָה שֶׁחֲכָמַת הַתּוֹרָה תִּשְׁפִּיעַ עָלָיו, וּבִאֵה אִזּוֹ
9 הָעֲזָרָה הָאֱלֹקִית בְּתַכְלִית שֶׁהִיא תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים
10 טוֹבִים, שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ מִגִּיעַ הָאָדָם בְּעִבּוּדָתוֹ לְמִדְרִיגָה
11 הַגְּבוּהָה שֶׁל תַּכְלִית הַכוּוֹנָה.

12 בְּכוּוֹנָה יִשְׁנֵן שְׁתֵּי דְרָגוֹת כּוֹלְלוֹת: כּוּוֹנָה כִּלְלִית
13 וְכוּוֹנָה פֶּרִטִית. כְּפִי שֶׁרַבֵּנוּ נ"ע מְצִיֵּר אֶת עֲנִין הַכוּוֹנָה
14 בְּמִצְוֹת: כּוּוֹנָה כִּלְלִית הִיא מֵה שֶׁהֲרָצוֹן וְכוּחַ הַמִּצְוָה
15 שׁוּיִים בְּכָל הַצִּיּוּיִם, וְהַכוּוֹנָה הַפֶּרִטִית הִיא בְּכָל מִצְוָה
16 פֶּרִטִית לְפִי עֲנִינָה.

17 בְּבִרְיַת הָאָדָם וּירִידַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף יִשְׁנָה כּוּוֹנָה
18 אֱלֹקִית, וּבְכוּוֹנָה זֶה יִשְׁנֵן גַּם כֵּן שְׁתֵּי דְרָגוֹת, הַכוּוֹנָה
19 הַכִּלְלִית וְהַכוּוֹנָה הַפֶּרִטִית. הַכוּוֹנָה הַכִּלְלִית הִיא
20 שֶׁהַנִּשְׁמָה תֹּאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹר הַתּוֹרָה, וְהַכוּוֹנָה
21 הַפֶּרִטִית בְּכָל נִשְׁמָה בְּפֶרֶט הִיא הָעֲבוּדָה הַפֶּרִטִית שֶׁל
22 כָּל נִשְׁמָה.

23 לְכָל נִשְׁמָה פֶּרִטִית - שְׁלִיחוֹת פֶּרִטִית בְּעוֹלָם

(36) בִּשְׁ הַגִּלְגּוּלִים הַקְּדָמָה ט"ז וּבִקְוִנְטֵרֶס הָעֲבוּדָה ספ"ו מְבוּאָר כֵּן
בְּנִשְׁמוֹת יִשְׁנוֹת אֲבָל בְּהַקְדָּמַת הַר"ח לְשַׁעַר הַהַקְדָּמוֹת וּבִאֲגָה"ק סס"ז
מִשְׁמַע דָּגִם בְּנִשְׁמוֹת חֲדָשׁוֹת כֵּן הוּא.

(37) שַׁבַּת קִיח, ב.

(38) יל"ש רִמּוֹ רַצּוֹ.

(39) חֶלֶק א. ח, א.

(34) בְּרִכּוֹת יז, א.

(35) בְּרִאשִׁית הַתִּיסּוּדוֹת חֲסִידוֹת חב"ד סִידֵּר רַבֵּנוּ הִזְקֵן כְּתוּת מֵאֲבָרְכִים
בְּעָלֵי כְּשָׁרוֹן מְצוּיִן לְלַמֵּד עִמָּהֶם תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת. הַכְּתוּת נִקְרָאוּ בִּשְׁם חֹדֶר.
תִּנְיָא הַקְּבֵלָה לְחֹדֶר א' ה' יִשְׁהִי בִקְיָאִים בִּשְׁם מוֹדֵשׁ עֲקָרִים כּוֹזִיר
וְלִהְיוֹת בְּעִהְבֵּנָה'ס בּוֹהֵר. רָאָה הַתָּמִים חוֹבֵרֵת ב' אוֹת יב. וְע"פ הַכְּתוּב
שֶׁם צִרְךָ לְתַקֵּן ב"לִקוּטֵי דִיבּוּרִים" י"ט כִּסְלוֹ תִרְצ"ג אוֹת כ"ב.

יגיד נא ברכה בשמי לכללות אנ"ש יחיו ולכאו"א מן
השואלים ודורשים בשלומנו בפרט, ויזכנו השי"ת לשמוע
להשמיע אך טוב בגו"ר.

ידידו הדו"ש ומברכו בחג כשר ושמח

יוסף יצחק.

כבוד ידידי הנעלה הרה"ג המפורסם
ווי"ח אי"א כו' מוהר"ר שמעון שי

שלום וברכה

1

נהניתי לקרוא מכתב כבוד ידידי אשר ת"ל עלה בידם

2

להשיג קמח של פסח, ומכרו במקח השוה לכל, אשר היא

3

באמת טובת הרבים ותפארת לעושי, והשי"ת ימלא

4

אג"ק מוהר"צ כר"ך יד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מנ"א, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום השלישי שהוכפל בו כי טוב.

ובבקשתו יזכירו את בנו שליט"א עוד הפעם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

וכמו שכתבתי כמדומה לי גם בעבר, הרי גזע צור מחצבתו מסייעתו לבריאות הגוף והנפש גם
יחד, וכידוע פתגם הבעש"ט על הפסוק כי תראה חמור וגו' עוזב תעזוב עמו (נדפס בהיום יום (כ"ח
שבט תשי"ג)).

ומענין לענין ולפתיחת מכתבו, למלאות מאתים שנה להסתלקות הילולא של הבעש"ט.

מובן שכוון הדבר במאד מאד שתהי' התעוררות הכי גדולה להפצת מעינות תורתו ותורת
תלמידיו ותלמידי תלמידיו, אשר חד הוא, וכידוע האגה"ק של הבעש"ט, על שאלתו אימתי קאתי מר,
והמענה לכשיפוצו מעינותיך חוצה, אשר בזה הדיוק בכל: דוקא עד שיגיעו חוצה, ובאופן דהפצה דוקא,
ולא רק הסברות וביאורים אלא המעינות, ודלא כאותם הטועים, אשר בכדי לקיים ההפצה, מוכרחים
להעתיק תוכן המאמרים למושגים של חכמות חיצוניות להבדיל ולהלבישם דוקא באותיות וענינים של
הטבע ולשלול הנס ואפשרותו, ולשלול הקישור שבין התורה והמצות מעשיות שבתוכן וכו'.

ומובן גם בשכל דנפש הבהמית, אשר פשרות אפשר להיות ככו"כ אופנים ועאכו"כ ענין השקר,
משא"כ האמת היא כוללת רק אחת [אף שיכולים להשיגה ולבוא אלי' בכמה דרכים; אם דרך חב"ד,
השכל שבנשמה, או דרך חג"ת (הרגש שללב) או דרך נה"י (מעשה) שברגל וכללות האברים, אבל סו"ס
מוכרח] שהתורה והמצוה יחדרו כל כחות הנפש, האברים הרוחניים והאברים הגשמיים, למן חב"ד
עד נה"י, מקדקדו ועד כף רגלו, וגם כחות התענוג והרצון, אף שההליכה לקדושה ולטוב הוא כמצוה
בתורתנו, מעט מעט וגו'.

ותקוטי, מתאים לכתבו, אשר ינצל השפעתו בהאמור ובאופן האמור, ז.א. לההדרת האמת,
אשר תורת החסידות תורה שלימה היא ולא רק ענין של לימוד והרצאות פילוסופיות מופשטות, אלא
גם בהנוגע להנהגה גם בימות החול, אלא שכיון שאין דיעותיהם שוות, ישנו סוג שהתחלת הדבור עמו
צ"ל בענינים של "רגל", סוג שהתחלת הדבור עמו בענינים של רגש, וסוג בענינים של שכל, ובודאי
לדכוותי האריכות בזה אך למותר.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

פרק ה משנה כב

הוא הִיה אֹמֵר, בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים לְמִקְרָא, בֶּן עֶשֶׂר לְמִשְׁנָה, בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְמִצְוֹת, בֶּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה לְתַלְמוּד, בֶּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְחֻפָּה, בֶּן עֶשְׂרִים לְרֵדוּף, בֶּן שְׁלֹשִׁים לְבֵית, בֶּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, בֶּן חֲמִשִּׁים לְעֵצָה, בֶּן שִׁשִּׁים לְקִנְיָה, בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָה, בֶּן שְׁמוֹנִים לְגִבּוּרָה, בֶּן תְּשַׁעִים לְשׁוּת, בֶּן מֵאָה כָּאֵלוּ מֵת וְעֹבֵר וְכֵטֵל מִן הָעוֹלָם:

נקודות משיחת קודש

כאמור, מסירות-נפש של קדושה).

(לקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 150)

מדוע אם-כן נהגו בדורות האחרונים להתחיל ללמוד גמרא עם נערים, כמה שנים לפני הגיעם לגיל חמש-עשרה. ניתן להסביר זאת על-פי דברי רבינו הזקן⁹, שעבודת ה' בתורה ומצוות מיוסדת על ענין "רצוא ושוב" (העלאה והתכחלות באלוקות, ולאחר מכן המשכת אלוקות למטה). בלימוד התורה מתבטאת עבודת ה'"רצוא ושוב" בלימוד באופן של "פלפולא דאורייתא" - שזהו לימוד הגמרא - שבו מתייגע השכל בהעלאת סברות לכאן ולכאן, בקושיות ותירוצים; ולאחר שתורצה קושייתו, מתבונן הוא ומעמיק יותר בהענין ומתעוררת אצלו קושייה חדשה, וכן הלאה. מעלה זו של "רצוא ושוב" בלימוד התורה נתגלתה במיוחד בדורות האחרונים, הסמוכים לגאולה העתידה; כי במשך הדורות שבהם התקרבנו יותר ויותר אל הגאולה נתגלו הרבה ענינים שהם בדוגמת הגילויים שיהיו לעתיד לבוא ובכלל זה שלימות בלימוד התורה, כולל "פלפולא דאורייתא". ולכן דוקא בדורות האחרונים מתחילים ללמוד גמרא עם נערים אפילו לפני גיל חמש עשרה.

(ספר השיחות התש"ז, עמ' 357)

יש הבדל משמעותי בין עבודת האדם קודם הגיעו לגיל עשרים לעבודתו לאחר גיל עשרים:

עד גיל עשרים עיקר עבודתו היא בלימוד התורה - "בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, בן חמש עשרה לגמרא". כאשר האדם עסוק בלימוד, עיקר עבודתו היא עם עצמו¹⁰. זאת ועוד: לצורך לימוד התורה בהבנה ובהעמקה, ישנה מעלה בהתבודדות של האדם ובהתנתקותו מהעולם. אך בהגיעו לגיל עשרים, אומרת המשנה - "בן עשרים לרדוף"; "מ"בן עשרים שנה ומעלה" נקרא האדם "יוצא צבא" ועליו לצאת החוצה ו"לכבוש" את העולם, באופן ד"פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה"¹¹. על-ידי זה "עושים" את העולם דירה לה' יתברך.

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1021)

"דכתיב איש או אשה אשר יעשו מכל חטאות האדם וגו' ואין קריי איש עד שהוא בן שלוש-עשרה וכדאשכחן התם ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה ואז היה לוי בן שלוש-עשרה שנה" - רש"י.

מכיון שכל עניני התורה הם בדיוק מוחלט, יש לתמוה אם-כן, כיצד יתכן שענין כל-כך עיקרי ביהדות - זמן קבלת עול המצוות וזמן כניסת היצר טוב¹, נלמד דוקא מ"ויקחו... איש חרבו", הנהגה בלתי רצויה, וכפי שהוכיחם יעקב אביהם קודם פטירתו² "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם"?

בהכרח לומר כי יש גם ענין חיובי במעשה זה של שמעון ולוי, וכמובן מדברי המדרש³ על הפסוק "כי באפם הרגו איש" - "שלא היו כולם לפני הקב"ה אלא כאיש אחד". מזה מובן שהדבר לא היה מנוגד לרצון העליון, שאם לא כן מה הקשר בין פעולתם לבין העובדה ש"לפני הקב"ה חשובים הם כאיש אחד"!

נמצא אפוא שתוכחתו של יעקב לא היתה מכוונת לעצם החלטתם לפעול, שבמהות הענין היתה חיובית, אלא על האופן בו הם פעלו - אופן הענישה שלהם נעשה בצורה שגרמה לחילול ה' (עכרתם אותי להבאישיני⁴).

ואכן בגמרא⁵ מבואר הענין החיובי שבמעשיהם, שזו היתה קנאות של קדושה דוגמת פינחס שקינא את קנאת ה' במעשהו לזמרי בן סלוא. ואדרבה, פעולתם של שמעון ולוי היוותה דוגמה לפינחס "שקינא במעשה דינה דכתיב "הכזונה יעשה את אחותנו"⁶.

זוהי ההוראה לכל יהודי בקבלתו עול מצוות: כאשר הוא עומד בפני נסיון של חטא, שהרי על כל עבירות התורה נאמר⁷ "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם"; כיון שעל-ידי עבירות נעשים "נפרדים" מהקב"ה (רחמנא-ליצלן) בדוגמת זונה שנאסרת על בעלה⁸ - בכל ענין כזה צריך אדם להעמיד את עצמו באופן של מסירות-נפש, למעלה מכל מדידה והגבלה וזהו אכן ה"יסוד" לקבלת עול מצוות.

אחרי ההקדמה של מסירות נפש זו מתחילה העבודה באופן של "איש" - על-פי טעם ודעת (אבל היסוד הוא,

(1) קהלת רבה על הפסוק ד, יג. (2) ויחי מט, ה. (3) בראשית רבה צט, ז. (4) וישלח לר ל. (5) סנהדרין פב, ב. (6) רש"י סנהדרין שם. (7) שלח טו, לט. (8) ראה לקוטי תורה קורח נג, ג. (9) לקוטי תורה חוקת נו, א. (10) ראה מאמרי חז"ל (עירובין נד, א) בצורך שיש לעבודת האדם עם עצמו כדי ללמוד תורה. (11) בראשית א, כח.

פרשת ראה

נְכִי נָתַן לַפְּנִיכָה

וְנִדְרִיכֶם וְנִדְבַתִּיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקִרְכֶם וְצֹאנֵכֶם:
וְאִכְלֹתֶם-שֶׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם
בְּכָל מַשְׁלַח יָדְכֶם אֹתָם וּבְתִיבֹכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָךְ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ה' לֹא תַעֲשֹׂון כָּכָל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ
עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כִּלְהִישָׁר בְּעֵינָיו: ט פִּי
לֹא-בֹאֵתָם עַד-עֲתָה אֶל-הַמְּנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה
אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: וְעַבְרֹתֶם אֹת-
הַיַּרְדֵּן וּיִשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהִנִּיחַ לָכֶם מִפְּלִאיִכֶם מִסָּבִיב
וּיִשְׁבַּתֶּם-בְּטוֹחַ: עַד כָּאן בַּחוּל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 121)

פִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם

בְּאִשֶּׁר מִתְרַחֵשׁ דְּבַר הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכֹב אֶת עֲבוֹדַת ה', יִשְׁכַּח לְדַעַת שְׂכָל מִה שְׁקוּרָה בְּעוֹלָם הוּא מֵאֵת ה', וְלִכְן לֹא יִתְכַּן שֶׁהַדָּבָר יִגָּד בְּאֵמֶת לְעֲבוֹדַת ה', וְאִין זֶה אֵלָּא נִסְיוֹן, "כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֹתְכֶם". וּמִטְּרַחְתּוֹ הַתְּחַזְּקוֹת וְהַתְּעַלּוֹת בְּעֲבוֹדַת ה'. בְּאִשֶּׁר יִדְעָה זֶה נִקְלָטֶ'ת' בְּאֵדָם בְּאֵמֶת - הוּא רֹאֶה בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר, גַּם בְּעֵינֵי בִשָּׁר, אֶת הָאוֹר הַנוֹסֵף עַל יְדֵי הַהֶעֱלֵם וְהַסְתֵּר.

שני יא וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ
לִשְׁכַּן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תִּבְּאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר
אֲנִי מֵצִוָּה אֲתֶכֶם עֹלְתֵיכֶם וּזְבִיחֵכֶם
מֵעֲשֹׂרֵיכֶם וּתְרַמַּת יָדְכֶם וְכָל מִבְחָר גִּדְּרֵיכֶם
אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה: י וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם
וְאִמָּהֵתֵיכֶם וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ
חֶלֶק וְנִחְלָה אַתֶּכֶם: י״ה הַשְּׁמֹר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה
עֲלֵתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: י״ז כִּי אִם־
בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ שָׁם
תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָל אֲשֶׁר אֲנִי
מֵצִוָּה: י״ח רַק בְּכָל־אוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח ׀ וְאָכַלְתָּ
בָּשָׂר בְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ
בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר וְאָכַלְנוּ כָּצִי
וּבָאִיל: י״ט רַק תִּדֹם לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ

בנראה במוחש, שששמחליטים בתקף המתאים ללכת בדרך הישרה על פי 'ספר הישר' תורתנו הקדושה, וראים שהקשיים פחותים מאשר שצרום מראש, והכחות להתגבר עליהם בפירים יותר מאשר היו בהשערה.

שלישי כ כִּי־יִכְרִיתִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וַיִּרְשֶׁתָּ אֹתָם וַיֵּשְׁבֶתָ בָּאָרֶץ: ה השמר לך פֶּן־תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וַאֲעֲשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי: ז לא־תַעֲשֶׂה כֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֶת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם: יג אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצִּוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּקֶף עָלָיו וְלֹא תִגָּרַע מִמֶּנּוּ: פ כִּי־יָקוּם בְּקֶרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֵלֶם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: ג וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרַיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם וְנַעֲבֹדָם: ח לֹא תִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְּפֹה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לִדְעַת הַיֹּשֶׁבֶת אֲהַבִּים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְכֶּם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: ה אַחֲרַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְכוּ תִדְבְּקוּ: ו הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דִבֶּר סֵרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּדֵךְ מִבֵּית עֲבָדִים לְחַדִּיחֵךְ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵלְכַת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבְּךָ: ז כִּי יִסִּיתֶךָ אַחִיךָ בֶן־אִמְךָ אוֹ־בִנְךָ אוֹ־בִתְךָ אוֹ אִשְׁתְּ חִיקְךָ אוֹ רַעֲךָ אֲשֶׁר בְּנַפְשְׁךָ בִּסְתֵּר לֵאמֹר גִּלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אַחֲרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאַבְתִּיךָ:

תִּשְׁפָּכֵנוּ כַּמָּיִם: י לא־תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מִעֵשֶׂר דָּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכְרֶת בְּקֶרֶךָ וְצִאָנְךָ וְכָל־נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹר וְנִדְבָתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ: יא כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֵּאכְלֵנוּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְךָ וְחֵלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׁמְחַת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדֶךָ: יב השמר לך פֶּן־תַּעֲזֹב אֶת־הַלֵּוִי כָל־יְמֶיךָ עַל־אֲדָמְתְךָ: ס כִּי־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ בָּאֵשׁ וּדְבַר־לְךָ וְאָמַרְתָּ אֵכֶלָה בָּשָׂר כִּי־תֵאָוֶה נַפְשְׁךָ לֵאכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אוֹת נַפְשְׁךָ תֵּאכַל בָּשָׂר: ט כִּי־יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקֶרֶךָ וּמִצִּיאָנְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ בָּאֵשׁ צִוִּיתְךָ וְאֵכֶלְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אוֹת נַפְשְׁךָ: כ אֲךָ בָּאֵשׁ יֵאָכַל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל כֵּן תֵּאכְלֵנוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחֲדוֹ יֵאכְלֵנוּ: כג כָּךְ חֹזֵק לְבַלְתִּי אֵכֶל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֵאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר: כד לֹא תֵאכְלֵנוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפָּכֵנוּ כַּמָּיִם: כה לֹא תֵאכְלֵנוּ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי יְהוָה: כו כָּךְ קִדְשֶׁיךָ אֲשֶׁר־יִהְיוּ לְךָ וְנִדְרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: כז וְעָשִׂיתָ עֲלֵיתֶךָ הַבָּשָׂר וְהָדָם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־זֶבֶחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֵּאכַל: כח שְׁמֹר וְשִׁמַּעְתָּ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצִּוֶּךָ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחותי כב עמ' 361 ממכתב)

כִּי מִנְּפֹה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם

מבאר בספרי מוסר, וביקור באור בספרי חסידות, הענין דלפום גמלא שיחנא, היינו שביחד עם הנסיונות נתנו גם כן הכחות המתאימים להתגבר עליהם. אלא שזכה דורנו,

רביעי יד « כָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תתְגַדְּדוּ וְלֹא תִשְׁמְצוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֹת: כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתֶּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבֶן בְּתֵר יְהוָה לַהּוּת לֹא לָעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: ס לֹא תֹאכַל כְּלִיתֹעֲבָה: וְזֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁהַכְּשִׁים וְשֶׁהָעֵזִים: ה אֵיל וְצִבִּי וְיַחְמוֹר וְאֶקֶוּ וְדִישָׁן וְתֵאֵז וְזֶמֶר: ו וְכֹל־בְּהֵמָה מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעֵל שְׁתֵּי פִרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבֵהֶמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ: ז אֵךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלִּי הַגֵּרָה וּמִמְּפָרִיסֶי הַפִּרְסָה הַשְּׂסוּעָה אֶת־הַנֶּמֶל וְאֶת־הָאֲרָנְבַת וְאֶת־הַשֹּׁפֵן כִּי־מַעֲלָה גֵּרָה הִמָּה וּפִרְסָהּ לֹא הַפְּרִיסוּ טִמְאִים הֵם לָכֶם: ח וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְרִיס פִּרְסָה הוּא וְלֹא גֵרָה טִמְאָה הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְגִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ: ט אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בָּפִים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹּאכְלוּ: וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טִמְאָה הוּא לָכֶם: י כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: יא וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהַעֲזוּנִיָּה: יב וְהָרֹאֵל וְאֶת־הָאִיָּה וְהַדִּיהַ לְמִינָהּ: יג וְאֶת־כָּל־עֶרֶב לְמִינֹו: יד וְאֶת־כָּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲסֵם וְאֶת־הַשֹּׁחַף וְאֶת־הַנֶּנֶץ לְמִינָהּ: טו אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף וְהַתְּנַשְׁמַת: יז וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשִּׁלָּד: יח וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפָת וְהַעֲמָלָה: יט וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף טִמְאָה הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ: כ כָּל־עוֹף טְהוֹר תֹּאכְלוּ: כא לֹא־תֹאכְלוּ כָּל־נֶבֶלָה לְגֵר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ תִּתְנַנֶּה וְאֹכְלָה אוֹ מִכָּר לְנֹכְרֵי כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתֶּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 292)

כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם

כָּאֲשֶׁר יְהוָה מַעֲמִיד אֶת עַצְמוֹ בְּהַקְףָּ לֹא לְהַתְפַּעֵל מִן

ח מִאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם הַקְרִיבִים אֵלֶיךָ אוֹ הִרְחִיקִים מִמֶּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ: ט לֹא־תִאָּכַל לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא תַחֲסֹם עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמַל וְלֹא־תִכְסֶּה עָלָיו: י כִּי הָרֹג תַּהַרְגֵנוּ יָדְךָ תַּהֲיֶה־כּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה: יא וּסְקַלְתוּ בְּאֲבָנִים וְמוֹת כִּי בָקַשׁ לְהַדִּיחַ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: יב וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא־יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: ס כִּי־תִשְׁמָע בְּאַחַת עֲרִיד אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבַת שָׁם לֵאמֹר: יז יִצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־כְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיַּדִּיחוּ אֶת־יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יַדְעֵתֶם: טו וְדַרְשַׁת וְחִקְרַת וְשִׁאלַת הַיָּטִב וְהַנָּה אִמָּת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ: טז הִכָּה תִכָּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי־חֶרֶב הַחֵרֶם אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֵמָתָהּ לְפִי־חֶרֶב: יז וְאֶת־כָּל־שְׂלָלָהּ תִקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשִׁרְפָתָהּ בָּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׂלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד: יח וְלֹא־יִדְבַק בִּידְךָ מְאוֹמָה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן־לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמִיךָ וְהִרְבֶּךָ כָּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: יט כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶנְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 388 – ממכתב)

כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם

ידוע פתגם כבוד קדושת מורי ורבי אדמו"ר, שְׂכַשְׂכַּב מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יִצְטָעְרוּ וְיִתְחַרְטוּ בְּיוֹתֵר עַל הַיָּמִים וְהַתְּקוּפָה הַכִּי טוֹבָה שְׂכִסּוּף זְמַן הַגְּלוּת, שֶׁהֵיוּ יְכוּלִים לַפְּעַל בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת בְּהַתְּנַבְּרוּת עַל כָּל הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים דָּאז, שְׁאֵז הַעֲבוּדָה נְעִימָה יוֹתֵר וְחִבִּיבָה יוֹתֵר, הֵן לְעוֹבֵד וְהֵן לְזֶה שְׂצוּנָה עַל הַעֲבוּדָה, בּוֹרָא הָעוֹלָם וּמְנַהִיגוֹ, מִה־שְּׁאִין־כֵּן כְּשֶׁרוּחַ הַשְּׂמָאָה יַעֲבֵר מִן הָאָרֶץ וְאֵין מְנַגְדִּים.

הנפסיון - מתגלה כיצד הפנהגה הפנימית של הנפסיון גופא היא תוספת ועלוי בעבודתו, וכפרוש רבנו הזקן ש"מנסה" הוא מלשון גם ותרמה, "ארים נסי".

חמישי כב עשר תעשר את כל־תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה: כ ואכלת לפני | יהוה אלהיך במקום אשר־יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד לראות את־יהוה אלהיך כל־הימים: כ וכי־ירפה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי־ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם כי יברכך יהוה אלהיך: כ ונתתה בפסך וצרת הפסך בידך והלכת אל־המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו: כ ונתתה הפסך בכל אשר־תאוו נפשך בפקר ובצאן ובין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך ושמתה אתה וביתך: כ והלוי אשר־בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה עמך: ס מקצה | שלש שנים תוציא את־כל־מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך: כ ובא הלוי כי אין־לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו למען יברכך יהוה אלהיך בכל־מעשה ידך אשר

תעשה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד ענן' 40)

כי מנסה ה' אלקיכם אתכם

בעבודת הברורים מתעסקים עם דבר גשמי כדי לגלות את תכליתו, שנבדק לשמש את קונו, וכן לגלות את הנציון האלקי שבו. אף הנציון האלקי שבנפסיון נפל למטה ביותר, עד שהוא בהעלם לגמרי, וכדי לגלותו יש לבטל העלם זה. ואף בעבודת האדם בעצמו כך: בעבודת הברורים הוא 'פוחח' את כחותיו, שכלו ומדותיו; ובנפסיון הוא פועל הפך טבעו, מתוך מסירות נפש.

שישי טו « מקץ שבע־שנים תעשה שמטה: ד וזה דבר השמטה שמוט כל־פעל משה ידו

אשר ישה ברהו לא־יגש את־רעהו ואת־ אחיו כי־קרא שמטה ליהוה: א את־הנכרי תגש ואשר יהיה לך את־אחיד תשמט ידך: א אפס כי לא יהיה בך אביון כי־ברך יברכך יהוה בארץ אשר יהוה אלהיך נתן־לך נחלה לרשתה: ה רק אם־שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את־כל־המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום: ו כי־יהוה אלהיך ברכך כאשר דבר־לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים וכן לא ימשלו: ס כי־יהיה בך אביון מאחד אחיד באחד שעריך בארץך אשר־יהוה אלהיך נתן לך לא תאמץ את־לכבך ולא תקפץ את־ידך מאחיד האביון: ה כי־פתח תפתח את־ידך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו: ט השמר לך פני־יהוה דבר עם־לכבך כל־על לאמר קרבה שנת־השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיד האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל־יהוה והיה בך חסא: ו נתון תתן לו ולא־ירע לבבך בתתך לו כי בגלל | הדבר הזה יברכך יהוה אלהיך בכל־מעשך ובכל משלך ידך: י כי לא־יחדל אביון מקרב הארץ על־כן אנכי מצוה לאמר פתח תפתח את־ידך לאחיד לעניך ולאביוןך בארץך: ס כי־ימכר לך אחיד העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך: י וכי־תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם: י העניק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך אשר ברכך יהוה אלהיך נתן־לו: ט וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך יהוה אלהיך על־כן אנכי מצוה את־הדבר הזה היום: ט והיה כי־יאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת־ביתך פייטוב לו עמך: י ולקחת את־הפרצע ונתתה

בְּאֲזֹנוֹ וּבִדְלַת וְהָיָה לָךְ עֶבֶד עוֹלָם וְאִךָ לְאַמְתְּךָ תַּעֲשֶׂה־כֵּן: ^ח לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מַעֲמֹד כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָּךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 426 – ממכתב)

כי מנסה ה' אלקיכם אתכם

כל ענינו של היצר הרע הוא להלחם נגד אשורו של האדם, הרוחני והגשמי, בהסברות שאין להן יסוד בשכל הפריא, וכל מציאותן היא "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם". וכשמתאמץ ועומד בנסיון – רואה גם האדם עצמו איך שבטלה כל מציאותו המדמה.

שביעי ^ט בְּלִי־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצִאֲנֶךָ הַזֶּכֶר תִּקְדָּשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכֹּר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגַּז בְּכוֹר צֹאנֶךָ: ^ז לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנָה בְּשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתֶךָ: ^ח וְכִי־יִהְיֶה כּוֹ מוֹם פֶּסַח אוֹ עוֹר כָּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ט בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטְּהוֹר יִחַדּוּ בְּצִבִּי וּכְאִיל: ^י רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם: פ ^י מִזֶּה שְׁמוֹר אֶת־חֲדָשׁ הָאֵזִיב וְעֵשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֲדָשׁ הָאֵזִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לֵילָה: ^ב וּבִבְחַת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם: ^ג לֹא־תֹאכַל עָלָיו חֲמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹאכַל־עָלָיו מִצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בַחֲפוּזִן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: ^ד וְלֹא־יִרְאֶה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל־גִּבְלֶךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֵרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר: ^ה לֹא תֹאכַל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעֲרֶיךָ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: וְכִי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בָּעֵרֶב כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם: וּבִשְׁלַתְךָ

וּבִשְׁלַתְךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בְּבָקָר וְחִלַּכְתָּ לְאֱלֹהֶיךָ: ^ה שֵׁשֶׁת יָמִים תֹאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: ^ס שִׁבְעָה שָׁבָעַת תִּסְפֹּר־לָךְ מִהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקָמָה תַּחֲלֵ לְסֹפֵר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת: וְעֵשִׂיתָ חֹג שָׁבָעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת גִּדְּבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תָּתֵן בְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ז וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָהּ וּבִגְדְךָ וּבִתְיֶיךָ וּבְעִבְדְךָ וּבְאִמְתְּךָ וְהַלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיִּתּוֹם וְהָאִלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם: ^ח וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמַּרְתָּ וְעֵשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: פ ^ט חֹג הַסֵּכֶת תַּעֲשֶׂה לָךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפֹּךְ מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבְּךָ: ^י וְשִׁמַּחְתָּ בַּחֲנוּךְ אֹתָהּ וּבִגְדְךָ וּבִתְיֶיךָ וּבְעִבְדְךָ וּבְאִמְתְךָ וְהַלּוֹי וְהַגֵּר וְהַיִּתּוֹם וְהָאִלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ: ^{יא} שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאֹתֶיךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אִךָ שְׂמֵחַ: ^{יב} שְׁלוֹשׁ פַּעַמִּים | בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחֹג הַמִּצּוֹת וּבְחֹג הַשָּׁבָעוֹת וּבְחֹג הַסֵּכֶת וְלֹא יִרְאֶה אֶת־פָּנָי יְהוָה רִיקָם: ^{יג} אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ בְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ: ססס

♦ ♦ ♦

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותיה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מכרד לעלם ולעלמי עלמאי. יתבדך: יהא שמה רבא מכרד לעלם

וְלַעֲלֹמִי עֲלֻמָּיָא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמָם, וְיִתְנַשָּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. אֲמֵן לַעֲלֹא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֻלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט 288)

איש כמתנת ידו (טז, יז)

כאן נקט לשון מתנה, ואלו לעיל (פסוק י) נקט מסת נדבת ידך. ויש לבאר, דהנה פסוק זה מדבר בעשיר (כפרוש רש"י), ולכן לא מתאים לשון נדבה, שהרי עשירות היא בגדר פקדון, ונתינת הצדקה היא בסף-הכל מלוי חובה ומפקיד - להעביר לעני את הכסף שלו, של העני. אף עליו לתת צדקה זו בדרך נתינה, בסבר פנים יפות, כמאמר כל הנותן צדון יפה נותן. ואלו לעיל מדבר באדם שאינו עשיר, ובאדם כזה יתכן שפספו נתן לו כדי לפרנס את בני ביתו, לא בשביל עניים; זה כסף שלו. ומלמדנו הכתוב, שאף-על-פי-כן עליו להיות נדיב לב ולהפריש מפספו לצדקה. וקדמה נדבה למתנה, כי מי שנותן צדקה בדרך נדבה זוכה לתת בדרך מתנה.

מפטיר י. חג הספית תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך: י. ושמחת בחגך אתה

וּבְנֶךְ וּבָתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיִּתּוֹם וְהָאִלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: טז שְׁבַעַת יָמִים תַּחֲגֹל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאֶתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ שִׂמְחָה: טז שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים | בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זְכוּרְךָ אֶת-פָּנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבָעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת-פָּנָי יְהוָה רִיקָם: יז אִישׁ כְּמַתְנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 427 – ממכתב)

פי מנסה ה' אלקיכם אתכם

ידועים דברי רבנו הזקן, אשר מהנסיגות עצמם צריך להתעורר בתוספת אמץ להיות חיים על פי הוראת אלקים חיים. שהרי בודאי אין הקב"ה בא בטרינא עם בריותיו, ואינו מבקש אלא לפי כחן, ואם נתוסף בנפיון - בודאי ובודאי שמקדם לזה הוסיפו בכחות פנימיים של העומד בנפיון.

כ"ו פסוקים, פליא"ה סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עץ-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארך ימים בימנה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

רכה
לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרות לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) הַשָּׁמַיִם בְּסֵאִי, בְּלוֹמַר, מִן הַשָּׁמַיִם תִּבְאֶנָּה הַנּוֹרוֹת עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּשְׁבָתוֹ עַל בְּסֵאִי תִצְאֶנָּה הַנּוֹרוֹת מִלִּפְנֵי. וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלִי, בְּלוֹמַר, כָּל הָעוֹלָם הוּא שְׁלִי וּבְרִשׁוֹתִי. אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי, אִם כֵּן מִה שֶׁיֵּד כְּבוֹד לִי בֵּית וּמִקוֹם מְנוּחָה. (ב) וְאֵל זֶה אֲבִימִי, אֶרְעִילִי שֶׁהַשָּׁמַיִם בְּסֵאִי וְכו', אֲבִים וְאֲשִׁים עֵינִי אֵל עֵינִי וְנִכְה רִוּחַ. וְחָרַד עַל דְּבָרִי, מוֹדִיעַ לַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוֹתִי. (ג) שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכָּה אִישׁ, בְּלוֹמַר, קִרְבָּנוֹת הַרְשָׁעִים אֵינֶם מִקְבָּלִים לִפְנֵי, וְהַשּׁוֹחֵט אֶת הַשּׁוֹר לְקַרְבָּן אֵין קִרְבָּנוֹ מִרְצָה לִפְנֵי, וְעוֹד נִחָשֵׁב כְּאֵלוֹ מִכָּה אִישׁ. זֹכֵחַ הַשֵּׁה עוֹרָף פֶּלֶב, אִם הִבִּיא שֶׁה לְקַרְבָּן, הֲרִי הוּא נִחָשֵׁב לִפְנֵי כְּאֵלוֹ עוֹרָף פֶּלֶב. מַעֲלָה מְנוּחָה דָם חִזִּיר, אִם הוּא מַעֲלָה קִרְבָּן מְנוּחָה, הֲרִי הוּא נִחָשֵׁב כְּאֵלוֹ הַעֲלָה דָם חִזִּיר. מוֹזְבִּיר לְבוֹנָה מְכַרֵּךְ אֵין, אִם הוּא מִקְטִיר לְבוֹנָה, הֲרִי הוּא כְּאֵלוֹ מְכִיא דָּבָר אֵין. "מְכַרֵּךְ", מְכִיא מִתְנַה, כְּמוֹ "קַח נָא אֶת בְּרִכְתִּי" (בראשית 27:29). גַּם הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם, בְּלוֹמַר, הוֹאִיל וְגַם הֵם בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם הָרָעִים מִתּוֹךְ רָצוֹן, וְלֹא שָׂפָד הוֹדִיעַם לָהֶם. (ד) אֲבָחֵר בְּתַעֲלִילֵיהֶם, אֲבָחֵר לְהַתְעַלֵּל בָּהֶם. וּמִגּוֹרֲתָם, מִה שֶׁהם מַפְחִידִים פֶּן יִבֹּאוּ. יַעֲזֹר קְרָאתִי, מִשּׁוֹם שֶׁקְרָאתִי לָהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. וְאֵין עוֹנָה, בְּלוֹמַר, אֵין

עטרת מרים

א פה אמר יהוה השמים בְּסֵאִי אינו צריך לבית המקדש שלכם והארץ הָדָם עֵינִי שֶׁרָפָה רַגְלִי אֵינָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵינָה מְקוֹם תְּרִצוֹ לַחֲדָר בַּעֲת מְנוּחָתִי לַהֲשִׁרוֹת שְׂכִנְתִּי, אֵינִי כְּדָא לִי: ב וְאֶת-כָּל-אֶלֶּה שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ יְדִי עֲשֵׂתָה וְרַק אֲחֵרִי כֵן וְיִהְיוּ כָל-אֶלֶּה שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְאֵינֶם קְדוּמִים כְּמוֹנֵי נְאֻם יְהוָה וְעַם שְׂאֵנִי רַם עַל רִמִּים, עַם כָּל זֶה וְאֵלֶּיָּה אֲבִיט אֶל-עֵינִי וְנִכְחֵל-רוּחַ שְׂרִיחֵי נִשְׁבָּת בַּעֲבוּר הַצֵּעֵר וְהַתָּנִן, וּבְכָל זֹאת וְחָרַד עַל-דְּבָרִי וְיִהְיֶה לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹלִי: ג אֲבִל עֲתָה אֵין לִי חֶפֶץ בָּכֶם, שֶׁהִי שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר הוּא מִכָּה-אִישׁ אֶת בְּעֻלּוֹ שֶׁל הַשּׁוֹר וְגוֹלָו מִמֶּנּוּ, לְפִיכָךְ זֹכֵחַ הַשֵּׁה דוֹמָה לִפְנֵי פֶּעֶרֶף פֶּלֶב וְהַמַּעֲלָה מְנוּחָה הֲרִי הוּא לִפְנֵי פֶּדֶם-חִזִּיר מוֹזְבִּיר וְהַמִּקְטִיר לְבוֹנָה מְכַרֵּךְ אוֹתִי אֵין בְּתַשׁוּרַת אֹנֶם, גַּם-הֵמָּה שִׁשְׁחָטִים הַשּׁוֹר וְזֹכְחִים הַשֵּׁה, גַּם הֵמָּה כְּמוֹ עוֹרָף פֶּלֶב וְהַמַּעֲלָה דָם חִזִּיר הוֹאִיל כִּי בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה: ד לָכֵן גַּם-אֲנִי אֲבָחֵר בְּתַעֲלִילֵיהֶם לְהַתְעַלֵּל בָּהֶם בְּהַבָּאת הָרָעוֹת וּמִגּוֹרֲתָם וְדָבָר אֲשֶׁר הֵם יִרְאִים אֲבִיא לָהֶם יַעֲזֹר בַּעֲבוּר קְרָאתִי אֲלֵיהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים לְהוֹדִיעַם לָשׁוּר דְּרָכָם וְאֵין עוֹנָה לִישׁוּר דְּרָכֵי דְבָרִיתִי וְלֹא שִׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבְאֲשֶׁר לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: ה הַשְׁמָעוּ דְּבַר-יְהוָה אֲתֶם הַחַיִּיקִים וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבְאֲשֶׁר לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: הַשְׁמָעוּ דְּבַר-

הפטרות שבת ראש חודש לשנים מקרא

ואחד תרגום ולקריאה בציבור

בישיעהו פרק סו

סו א פה אמר יהוה השמים בְּסֵאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלִי אֵינָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵינָה מְקוֹם מְנוּחָתִי: ב וְאֶת-כָּל-אֶלֶּה יְדִי עֲשֵׂתָה וְיִהְיוּ כָל-אֶלֶּה נְאֻם יְהוָה וְאֵלֶּיָּה אֲבִיט אֶל-עֵינִי וְנִכְה רִוּחַ וְחָרַד עַל-דְּבָרִי: ג שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכָּה-אִישׁ זֹכֵחַ הַשֵּׁה עוֹרָף פֶּלֶב מַעֲלָה מְנוּחָה דָם חִזִּיר מוֹזְבִּיר לְבוֹנָה מְכַרֵּךְ אֵין גַּם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה: ד גַּם-אֲנִי אֲבָחֵר בְּתַעֲלִילֵיהֶם וּמִגּוֹרֲתָם אֲבִיא לָהֶם יַעֲזֹר קְרָאתִי וְאֵין עוֹנָה דְבַרִיתִי וְלֹא שִׁמְעוּ דְּבַר-

שי למורא

עטרת מרים

החרדים אל־דברו באמת, אמרו פושעי ישראל הצבועים שמתדמים שהם אחיכם והם באמת שנאיכם השונאים אתכם מנדיכם ומגרים אתכם, אלה אוקרים לכם לאמר רק למען בעבור פרסום שמו יכבד יהוה על ידי הקרבנות, משיב להם הנביא, לא כן הוא בדבריהם כי בעינינו ונראה בשמחתכם והם הרשעים יבשו

ויראו כי לא ירצה ה' בחוננו רק בעבודת הלב באמת, וכך בא כבוד לה': ו אז לימות המשיח יצא קול שאון מעיר ירושלים על גוג ומגוג קול מהיכל יצא קול יהוה היוצא לאים על עכו"ם וכו' משלים ה' גמול לאיביו ונלחם בגוים: 1 על ציון יאמר במרם תחיל מתחילים כאבי ילדה כבר ילדה ותקבצו בניה לתוכה במרם יבוא חבל לה שהיא מלחמות גוג ומגוג והמליטה תלדה זכר ואז יתחיל הקיבוץ הגדול הכללי: 2 מירשמו פלא בזאת מי ראה פלא פלא הניחל האם מעולם בא חיל ילדה לכל נשי ארץ ביום אחד האם מעולם אסילד גוי פעם אחת כירחלה גסילדה ציון את־בניה פולם פאחר יצאו מקומם גלותם וכאו לציון: 3 האני אשפיר אביא את אשה על המשבר - מקום מושב הניחלת - ולא אוליד ולא אפתח רחמי שחלד, רוצה לומר: שגא אתחיל בדבר ולא אוכל למור יאמר יהוה אם אני המוליד ועצרת, בתמיח אמר אללהי: 4 אתם הבאים מן הגולה שמחו את־ירושלם בבואכם אליה וגילו בה פלא־הביה כל מי שתאב לראותה בבניה שישו אתה מישוש פלא־המתאבלים עליה בעת

חרבנה: 5 יא המתאבלים עליה למען שתראו בשמחתה ותינקו מלשון יגיעה ושבעתם משר משרי תנחמיה למען תמצו תחיו מוצצים והתענגותם ומתענגים מניו ממשען כבודיה שיתיה אחר הנאולה: 6 כי־כח 1 אמר יהוה הנני נטה־אליה אשה אל ירושלים שלום הרבה בנהר כמו נהר שלום אשה לה לבוא במרוצה וכנחל שומף את כבוד גוים עשרם וינקתם תחיו ונקים את העושר הזה על־צד תנשאו בתנוק הינוק שנושאים אותו על הורוע בצד הנוף ועל־ברפים תשעשעו משעשעים אותו:

תנחמיה. תמצו והתענגותם, ותחיו מוצצים ומתענגים. מניו כבודיה, מהכבוד הגדול הנו וממשש לבוא לה. 6 על צד תנשאו ועל ברפים תשעשעו, וכבודכם הגוים מאד. והמשיל הכבוד שיעשו להם כמו שנושאים התנוק על הורוע בצד הנוף, ומשעשעים אותו על הברפים

מקבל דברי. ה) החרדים אל דברו, הצדיקים המודרנים לעשות את דבר ה'. אמרו אחיכם, אמרו פושעי ישראל שהם אחיכם וכו'. שונאיכם מנדיכם, השונאים אתכם (ומגרים) ומרמיקים אתכם. למען שמו יכבד ה', כל אחד מהם אמר, בגלל פרסום שמי בא כבוד לה,

כי אני קרוב אליו והוא מתכבד בי. ונראה בשמחתכם והם יבשו, והנביא אמר לחרדים אל דבר ה', לא כן הוא בדברי פושעי ישראל, ונראה בעינינו בשמחתכם שלכם החרדים אל דבר ה', והרשעים ההם יבשו, כי הלכו אחרי ההבל. 1 קול שאון מעיר, קול רעש יצא אז מעיר ציון. קול מהיכל, קול מההיכל העומד בציון. משלם גמול לאיביו, לשלם גמול לאיביו, הם גוג ומגוג שילחמו על ירושלים. כמו שכתוב "ווצא ה' ונלחם בגוים ההם" (זכריה יד.ג). 2 במרם תחיל ילדה, במרם תחיל ציון חבלי תלדה תלד, כלומר יתקבצו בניה לתוכה כאלו ילדה אותם זה עתה, מבלי פחד וחבלי לדה, כי כל האמות יביאום לתוכה. 3 מי שמע בזאת, מי שמע דבר פלא פשמועה הזאת. הניחל ארץ ביום אחד, האם מעולם באו חבלי לדה לכל נשי הארץ ביום אחד. אם ילד גוי פעם אחת, האם מעולם נולדה אמה שלמה בפעם אחת. כי חלה גם ילדה, כי זה הפלא נעשה בציון, שהתכוונה ללדה וגם תלדה היו ביחד בבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם פאחד באו מקומם לציון.

4 האני אשפיר ולא אוליד, האם אני אביא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמי שחלד. כלומר, וכי אני אתחיל בדבר ולא אוכל למור. אם אני המוליד ועצרת, אני הוא המוליד ארצות הגוים עד היום הזה, ואז אעצר אותם מלדה, כי הגדלה והכבוד יהיו לישראל לבדם. 5 שמחו את ירושלים, אתם הבאים מן הגולה, שמחו עם ירושלים בבואכם אליה. כל המתאבלים עליה, כל אלו שהתאבלו עליה בעת חרבנה. 6 למען תינקו ושבעתם משר תנחמיה, מה שהתאבלים עליה הביא לכם שתראו בשמחתה ותינקו ותשבעו משרי

לְשִׁמְחוֹ. יג) אֲשֶׁר אִמּוֹ תִּנְחַמְנוּ, דָּרָךְ הָאֵם לְנַחַם אֶת בְּנָתָּהּ יוֹתֵר מִן הָאָב. וּבִירוּשָׁלַיִם תִּנְחַמְנוּ, כָּל הַתַּנְחוּמִּים שְׁלָכֶם יִהְיוּ בִירוּשָׁלַיִם, כִּי שָׁם תִּקְבְּלוּ הַרְבֵּה טוֹבָה וְזֶה יִחָשֵׁב לְנַחֲמִים עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ. (יד) וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לְבָבְכֶם, כָּאֲשֶׁר תֵּרְאוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּכִנּוּנָהּ וְשֵׁשׁ לְבָבְכֶם. וְעֲצֹמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא תִפְרַחְנָהּ, כְּלוֹמֵר יִתְחַזְּקוּ בְּכִרְיָאוֹת.

וְגוֹדְעָה יֵר ה' אֶת עֲבָדָיו, אִי יֵדְעוּ עֲבָדָיו אֶת כַּח גְּבוּרַת ה'. (טו) בָּאֵשׁ יִבֹּא, לֵאמֹר אֶת חֵיל גֹּז וּמִנּוּ. וְכִסְפוֹהָ מִרְכָּבוֹתָיו, כְּלוֹמֵר גְּזוּרָתוֹ הַיּוֹדוֹת מִן הַשָּׁמַיִם, יֵרְדוּ עֲלֵיהֶם בְּרוּחַ סוּפָה. לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אֶפֶס, לְהַשִּׁיב לְצִרְיוֹ גְּמוּלָה בָּאֵף וּבְחִמָּה רַבָּה. (טז) נִשְׁפָּט, מִתּוֹכָהּ. וְרַבּוֹ חֲלָלִי ה', הַחֲלָלִים שֶׁיִּפְּלוּ בְּמִלְחָמָה גֹז וּמִנּוּ. (יז) הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל הַגְּזוֹת, הַמְזוּמִּיִּם עֲצָמָם וְהַמְטַהֲרִים עֲצָמָם מִתְּהַרְרֵם אֶל הַפְּסָלִים הַמְזוּמִּיִּם בְּגִזְיוֹת. אַחֵר אַחֵר, קְבוּצָה אַחֵר קְבוּצָה, אַחֵר שְׁמֵרָה הַרְאִשׁוֹנָה אֶת עֲבוֹדָתָהּ בְּנִסְתָּ הַשְּׁנִיָּה. בְּתִנּוּךְ, בְּאֻמָּצֵה הַנֶּחֱדָה מִקּוֹם מַעֲמַד הַפְּסָל. וְהַשְּׁקִיץ, כָּל סוּגֵי הַשְּׁרָצִים. יִסְפּוּ, יִכְלוּ. (יח) וְאִנְכִי, וְאִנְכִי מִה עָלִי לַעֲשׂוֹת. מַעֲשִׂיהֶם וּמַחְשְׁבוֹתֵיהֶם בָּאֵה, כָּל מַעֲשֵׂה וְכָל מַחְשְׁבָה בָּאֵה אֵלַי, וְהִיא תִּזְקֶנִי לְקַבֵּץ אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְגו'. וְרֵאוּ אֶת כְּבוֹדִי, בְּהִלָּמְתִּי בָהֶם בְּמִפְתַּח "הַמָּק בְּשָׂרוֹ וְגו'" כְּכַתּוּב בְּנִבְאוֹת זְכַרְיָה (זכריה יד.ב). יט) וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים, פְּלִיטִים יִצְּלוּ מִן הַמִּלְחָמָה בְּשִׁבִּיל לְלַבֵּת לְבִשֵׁר לְאִיִּם הַרְחוֹקִים אֶת כְּבוֹדִי אֲשֶׁר רָאוּ בְּמִלְחָמָה. וְגַם בְּאוֹתָם פְּלִיטִים אִשִּׁים אֶחָד מִן הָאוֹתוֹת שֶׁנִּדְּוָנוּ חֲבֵרָהֶם בָּהֶם, כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְרַחוּקִים שֶׁבְּמִנְפָּה זֶה נִגְפּוֹ הַצּוֹבָאִים עַל יְרוּשָׁלַיִם. מוֹשְׁכֵי קֶשֶׁת, הַמִּלְחָמִים לִירוֹת

חֲצִים בְּקֶשֶׁת. יט) וְהִבִּיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם, כְּשִׁישְׁמֵעוּ הַגּוֹיִם אֶת הַפְּלָאִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעָשָׂה הַקִּבָּה בְּמִנְחָה גֹז וּמִנּוּ, וְיִבִּיאוּ אֶת אוֹתָם

יג בָּאֵשׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תִּנְחַמְנוּ כִּן אִנְכִי אֲנַחֲמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמְנוּ עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיכֶם כִּי שָׁמָּה רָאִהָ כְּבוֹדִי עֲלֵיכֶם: יד כַּעֲשׂוֹתוֹ נִקְמוֹתָיו וְנִזְרָאוֹתָיו וְרֵאוּתָם וְתֵרְאוּ יְרוּשָׁלַם בְּכִנּוּנָהּ וְשֵׁשׁ לְבָבְכֶם וְעֲצֹמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא תִפְרַחְנָהּ יִתְחַזְּקוּ בְּכִרְיָאוֹת אִי וְגוֹדְעָה כַּח גְּבוּרַת יְדִיהוָה אֶת עַם עֲבָדָיו לְטוֹבָה גַּם יֵדְעוּ אֲשֶׁר וְזָעַם אֶת־אִיָּבּוֹ בְּמִלְחָמָה גֹז וּמִנּוּ: טו כִּי־הִנֵּה יִהְיֶה בָּאֵשׁ יִבֹּא לֵאמֹר כּוֹ אֶת חֵיל גֹּז וּמִנּוּ וְכִסְפוֹהָ כִּסְפָּרָה יִבֹּאוּ מִרְכָּבוֹתָיו גְּזוּרָתוֹ לְהַשִּׁיב לְצִרְיוֹ גְּמוּלָה בַּחֲמָה אֶפֶס רַבָּה וְגַעֲרָתוֹ תִּהְיֶה בְּלִחְבֵי־אֵשׁ: טז כִּי בָּאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וְהִיא מִתְנַפֵּחַ עֲקָהּ וּבְחִרְבּוֹ אִישׁ בְּאִחִיו יִהְיֶה אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ וְיִתְרַבּוֹ חֲלָלִי יִהְיֶה (ע' יחזקאל יג יא): יז הַמִּתְקַדְּשִׁים הַמְזוּמִּיִּם יִתְדוּ וְהַמְטַהֲרִים עֲצָמָם לְלַבֵּת אֶל הַעֲבוֹתִים הַעוֹמְדוֹת אֶל־הַגְּזוֹת אַחֵר אַחֵר קְבוּצָה אַחֵר קְבוּצָה, בְּתִנּוּךְ בְּאֻמָּצֵה הַנֶּחֱדָה מִקּוֹם מַעֲמַד הַפְּסָל. וְהַשְּׁקִיץ וְהַשְּׁקִיץ וְהַעֲכָבֵר יִתְדוּ בִּינָם יִתְדוּ יִסְפּוּ וְיִכְלוּ וְיִסְפּוּ נְאֻם־יְהוָה: יח וְאִנְכִי מַעֲשִׂיהֶם שֶׁל בְּעָלֵי זֹאת הָאֻמוֹת וּמַחְשְׁבוֹתֵיהֶם וְאֻמוֹתָם הַנִּפְסָדָה בָּאֵה כְּדִי לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנּוֹת אֶל יְרוּשָׁלַם (זכריה יד). לְהוֹדִיעַ לָהֶם שִׁמְעִיהֶם הִבֵּל, וְאוּ וְכִבּוֹ וְרֵאוּ אֶת־כְּבוֹדִי אֲחִידוֹת ה' כִּי נִשְׁכַּח שְׂמוֹ לְדָוִד: יט וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת בָּהֶם אִשִּׁים אֶחָד מִן הָאוֹתוֹת שֶׁנִּדְּוָנוּ חֲבֵרָהֶם בָּהֶם, כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְרַחוּקִים שֶׁבְּמִנְפָּה זֶה נִגְפּוֹ הַצּוֹבָאִים עַל יְרוּשָׁלַיִם. מוֹשְׁכֵי קֶשֶׁת, הַמִּלְחָמִים לִירוֹת

עֲבָדָיו לְטוֹבָה גַּם יֵדְעוּ אֲשֶׁר וְזָעַם אֶת־אִיָּבּוֹ בְּמִלְחָמָה גֹז וּמִנּוּ: טו כִּי־הִנֵּה יִהְיֶה בָּאֵשׁ יִבֹּא לֵאמֹר כּוֹ אֶת חֵיל גֹּז וּמִנּוּ וְכִסְפוֹהָ כִּסְפָּרָה יִבֹּאוּ מִרְכָּבוֹתָיו גְּזוּרָתוֹ לְהַשִּׁיב לְצִרְיוֹ גְּמוּלָה בַּחֲמָה אֶפֶס רַבָּה וְגַעֲרָתוֹ תִּהְיֶה בְּלִחְבֵי־אֵשׁ: טז כִּי בָּאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וְהִיא מִתְנַפֵּחַ עֲקָהּ וּבְחִרְבּוֹ אִישׁ בְּאִחִיו יִהְיֶה אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ וְיִתְרַבּוֹ חֲלָלִי יִהְיֶה (ע' יחזקאל יג יא): יז הַמִּתְקַדְּשִׁים הַמְזוּמִּיִּם יִתְדוּ וְהַמְטַהֲרִים עֲצָמָם לְלַבֵּת אֶל הַעֲבוֹתִים הַעוֹמְדוֹת אֶל־הַגְּזוֹת אַחֵר אַחֵר קְבוּצָה אַחֵר קְבוּצָה, בְּתִנּוּךְ בְּאֻמָּצֵה הַנֶּחֱדָה מִקּוֹם מַעֲמַד הַפְּסָל. וְהַשְּׁקִיץ וְהַשְּׁקִיץ וְהַעֲכָבֵר יִתְדוּ בִּינָם יִתְדוּ יִסְפּוּ וְיִכְלוּ וְיִסְפּוּ נְאֻם־יְהוָה: יח וְאִנְכִי מַעֲשִׂיהֶם שֶׁל בְּעָלֵי זֹאת הָאֻמוֹת וּמַחְשְׁבוֹתֵיהֶם וְאֻמוֹתָם הַנִּפְסָדָה בָּאֵה כְּדִי לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנּוֹת אֶל יְרוּשָׁלַם (זכריה יד). לְהוֹדִיעַ לָהֶם שִׁמְעִיהֶם הִבֵּל, וְאוּ וְכִבּוֹ וְרֵאוּ אֶת־כְּבוֹדִי אֲחִידוֹת ה' כִּי נִשְׁכַּח שְׂמוֹ לְדָוִד: יט וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת בָּהֶם אִשִּׁים אֶחָד מִן הָאוֹתוֹת שֶׁנִּדְּוָנוּ חֲבֵרָהֶם בָּהֶם, כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְרַחוּקִים שֶׁבְּמִנְפָּה זֶה נִגְפּוֹ הַצּוֹבָאִים עַל יְרוּשָׁלַיִם. מוֹשְׁכֵי קֶשֶׁת, הַמִּלְחָמִים לִירוֹת חֲצִים בְּקֶשֶׁת. יט) וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַרְחוֹקִים שֶׁאֵל עָלָיו אֶת־אֲחֵיהֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם | וְיִבִּיאוּ אוֹתָם הַעֲבוֹתִים

הַפְּלָא הַגְּדוֹל שֶׁעָשָׂה מִקּוֹם בְּמִנְחָה גֹז וּמִנּוּ וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַרְחוֹקִים שֶׁאֵל עָלָיו אֶת־אֲחֵיהֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם | וְיִבִּיאוּ אוֹתָם הַעֲבוֹתִים

שי למורא

עטרת מרים

מישראל שלא עלו לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מחפות. ובכפרות, סוג של גמלים שהם קלים מאוד בהליכתם וצורת הליכתם פעין וקרה. פרוש אחר, "בכפרות", בקרודים של שמחה, כמו "ודור מכפר בכל עו" (שמואל ב' ויד). וגם מהם אקח לפנהנים ללויים, גם מן העמים

המביאים אותם, וגם מן בני ישראל המובאים, אקח מהם פנהנים ולויים שהיו מערבים בין הגוים באנש, ולפני גלויים הפנהנים והלויים שבהם, ואברר אותם מהם ויהיו משמשים לפני. אמר ה', והיכן אמר, "הנסתרות לה' אליהנו" (דברים כט, כח).

כב) השמים החדשים, קראם חדשים, כי הם עומדים תמיד בחדושם כמו שנבראו ולא יכלו. והארץ החדשה, שהארץ עומדת בחדושה תמיד כמו שנבראה ולא תכלה, אלא שתלוותיה בלים. וכן אמר שלמה "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א, ד).

אשר אני עושה, אשר אני מעמידם בחדושם. עומדים לפני, שאני סבת קיומם ועמידתם. בן יעמד ורעכם ושמכם, באותה המובנה שתהיו אתם שתהיה הנאלה בימכם, בן יעמדו גם ורעכם אתריכם כל ימי עולם, ולא תגלו עוד מארצם כפי שחשבו אלו הגוים שבאו עם גוג להחלים על ירושלים, שחשבו להגלות את ישראל ולאבר את שכם, אלא לעולם יעמד ורעכם ושמכם. כג) מדי חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. בד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, אותם הגוים שיבואו להשתחות לה', יצאו מירושלים לעמק יהושפט, וראו את פגרי מחנה גוג ומוגוג שפשעו בה' וחשבו לעשות כנגדו להגלות את ישראל מארצם. (וזה יהיה בתוך

למנחה | ליהוה בסוסים וברכב עגלות צב (במדבר ז') ובפרדים הם הנולדים מן הסוס והחמור ובכפרות בקרודים של שמחה על הר קדשי ירושלם אמר יהוה כאשר יביאו בני ישראל את-המנחה בכלי טהור בן יביאו העכו"ם את ישראל בכנדים טהורים ונאים עד בית יהוה:

כא וגם-מהם מהמובאים מכל הגוים, אף אם מהם נשתכח יחוסם אקח להיות לפנהנים ללויים אמר יהוה כי לפני גלוי מי היה ממשפחת כהונה ולויה: כב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני כי אני סבת קיומם ועמידתם בחדושם נאם-יהוה בן יעמד ורעכם אתריכם ושמכם כל ימי עולם בימי השמים על הארץ כי לעולם לא יאבד שם ישראל ולא יגלו עוד מארצם: כג והיה מדי-חדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים לעמק יהושפט וראו העכו"ם הבאים להשתחות לפני ה' בפגרי האנשים הפושעים בי בפגרי מחנה גוג ומוגוג כי תולעתם הרפה האוכלת בשר החרוגים בהם לא תמות בהם ואשם והאש הבוער בהם לא תכבה והיו פגרי מחנה גוג ומוגוג דראון לחרפה ולבזיון לכל-בשר: כה והיה מדי-חדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה:

רק לקריאה בציבור

ה' ויאמר-לו' יהונתן מחר חדש ונפקדת בי יפקד מושבך: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך ובין זרעי וביין זרעך עד-עולם:

שבעה חדשים בשעור לא יספיקו לקבר את החללים). תולעתם, הרפה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבוערת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומוגוג יהיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה'. כג) מדי חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

אגרות קודש

בי"ה, א' אלול, תשי"א

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"מ וכו' מהו"ר סעדי' שי' שד"ר

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מכ"ו מני"א עם הרשימות, ועדיין מחכים להדיעה מהלשכה שקבלו הספרים.

שבע רצון הנני ממה שכותב במכ' שהגיש עוד הפעם בקשה על מכנס, ויתן השי"ת שיהי
בהצלחה מופלגה למעלה מן הטבע בטבע. וכמבואר במאמר שנדפס ליי"ב תמוז.

מוסג"פ קטע מהשיחה בהתועדות דש"מ אלול, ובטח יפרסם זה באופן המתאים בחוגים
היותר רחבים.

בברכת הצלחה וכוח"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת ראה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:02	6:06	8:45	8:47	9:22	9:24	10:32	10:32	19:30	19:24	19:58	19:51	19:05	20:02
חיפה (ק)	5:59	6:03	8:42	8:44	9:20	9:22	10:30	10:31	19:35	19:29	20:00	19:53	19:00	20:04
ירושלים (ק)	6:00	6:04	8:43	8:45	9:20	9:22	10:30	10:30	19:34	19:28	19:57	19:51	18:49	20:02
תל אביב (ק)	6:01	6:05	8:44	8:46	9:22	9:23	10:31	10:32	19:32	19:26	19:59	19:53	19:07	20:04
אוסטריה, וינה (ק)	5:40	5:48	8:23	8:29	9:18	9:21	10:33	10:35	20:19	20:09	20:57	20:46	19:53	21:01
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:13	7:06	9:10	9:06	9:47	9:43	10:42	10:39	17:40	17:45	18:08	18:13	17:26	18:24
אוקראינה, אודסה (ק)	5:47	5:55	8:31	8:36	9:23	9:26	10:37	10:39	20:17	20:08	20:53	20:43	19:51	20:57
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:15	5:23	7:58	8:03	8:52	8:56	10:08	10:10	19:53	19:43	20:31	20:19	19:27	20:34
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:24	5:33	8:07	8:13	9:03	9:06	10:18	10:20	20:05	19:55	20:43	20:32	19:39	20:47
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:45	5:54	8:26	8:33	9:26	9:29	10:42	10:44	20:36	20:25	21:16	21:04	20:09	21:20
אוקראינה, קייב (ק)	5:37	5:46	8:18	8:25	9:18	9:22	10:34	10:36	20:29	20:18	21:09	20:57	20:02	21:13
איטליה, מילאנו (ק)	6:16	6:23	9:00	9:05	9:50	9:53	11:04	11:06	20:43	20:34	21:16	21:06	20:17	21:20
אקוואדור, קיטו (ח)	6:16	6:15	8:46	8:46	9:16	9:15	10:18	10:17	18:23	18:22	18:46	18:44	18:04	18:53
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:40	7:34	9:42	9:38	10:18	10:14	11:13	11:10	18:20	18:24	18:47	18:51	18:05	19:01
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:44	8:36	10:36	10:32	11:15	11:11	12:09	12:05	18:58	19:04	19:29	19:35	18:45	19:46
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:14	6:19	8:58	9:01	9:41	9:43	10:52	10:53	20:10	20:02	20:41	20:33	19:45	20:45
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:00	6:06	8:44	8:48	9:28	9:31	10:41	10:42	20:02	19:54	20:34	20:25	19:37	20:38
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:00	6:06	8:45	8:48	9:29	9:31	10:41	10:42	20:03	19:55	20:34	20:26	19:38	20:38
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:33	6:39	9:17	9:21	10:03	10:06	11:16	11:17	20:42	20:34	21:15	21:06	20:17	21:19
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:45	6:49	9:28	9:30	10:04	10:05	11:13	11:13	20:09	20:03	20:35	20:29	19:46	20:40
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:09	6:14	8:53	8:55	9:31	9:33	10:41	10:42	19:45	19:39	20:14	20:07	19:22	20:18
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:51	6:54	9:32	9:34	10:07	10:07	11:14	11:15	20:02	19:57	20:27	20:22	19:40	20:32
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:55	6:01	8:39	8:43	9:24	9:26	10:36	10:37	19:59	19:51	20:31	20:23	19:34	20:35
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:52	5:58	8:36	8:40	9:22	9:25	10:35	10:36	19:59	19:51	20:32	20:23	19:34	20:36
בוליביה, לה-פס (ח)	6:54	6:51	9:13	9:11	9:44	9:42	10:43	10:42	18:23	18:24	18:46	18:47	18:06	18:57
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:19	6:28	8:59	9:06	10:01	10:05	11:18	11:20	21:16	21:05	21:57	21:44	20:49	22:01
בלגיה, בריסל (ק)	6:20	6:29	9:01	9:08	10:02	10:06	11:18	11:21	21:15	21:04	21:56	21:43	20:48	22:00
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:37	6:33	8:50	8:48	9:23	9:20	10:21	10:18	17:52	17:54	18:13	18:15	17:36	18:24
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:24	6:20	8:38	8:36	9:10	9:08	10:08	10:06	17:37	17:39	18:01	18:03	17:21	18:13
בריטניה, לונדון (ק)	5:36	5:45	8:16	8:23	9:19	9:23	10:36	10:38	20:37	20:25	21:16	21:04	20:12	21:20
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:37	5:48	8:14	8:23	9:24	9:28	10:42	10:44	20:50	20:38	21:35	21:21	20:25	21:38
גרמניה, ברלין (ק)	5:38	5:48	8:17	8:25	9:23	9:27	10:40	10:43	20:46	20:34	21:27	21:14	20:18	21:31
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:05	6:14	8:47	8:53	9:46	9:50	11:02	11:04	20:56	20:45	21:35	21:23	20:29	21:39
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:41	6:37	8:52	8:50	9:25	9:22	10:22	10:20	17:51	17:54	18:10	18:13	17:35	18:22
הודו, מומבאי (ח)	6:18	6:19	8:57	8:57	9:29	9:29	10:35	10:35	19:10	19:07	19:35	19:31	18:49	19:40
הודו, פונה (ח)	6:14	6:16	8:53	8:54	9:25	9:26	10:32	10:31	19:06	19:02	19:30	19:26	18:45	19:36
הונגריה, בודפשט (ק)	5:31	5:39	8:14	8:20	9:08	9:11	10:23	10:25	20:06	19:57	20:43	20:33	19:40	20:47
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:04	6:10	8:48	8:52	9:33	9:35	10:45	10:46	20:08	20:00	20:40	20:31	19:43	20:44
יוון, אתונה (ק)	6:35	6:40	9:19	9:22	10:00	10:03	11:12	11:13	20:26	20:19	20:57	20:49	20:02	21:01
מולדובה, קישיניב (ק)	5:53	6:01	8:37	8:42	9:30	9:33	10:44	10:46	20:26	20:16	21:03	20:52	20:00	21:07

רלא

לוח זמנים לשבוע פרשת ראה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:15	6:16	8:54	8:54	9:26	9:26	10:32	10:32	19:08	19:04	19:32	19:28	18:47	19:38
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:38	7:29	9:22	9:17	10:05	10:00	10:56	10:53	17:33	17:40	18:06	18:12	17:20	18:25
נפאל, קטמנדו (ח)	5:31	5:34	8:13	8:14	8:48	8:49	9:56	9:57	18:47	18:42	19:14	19:08	18:25	19:19
סינגפור, סינגפור (ח)	7:05	7:04	9:36	9:35	10:06	10:05	11:09	11:08	19:15	19:14	19:38	19:37	18:56	19:46
פולין, ורשא (ק)	5:09	5:19	7:48	7:56	8:53	8:57	10:10	10:13	20:13	20:01	20:56	20:42	19:45	20:59
פרו, לימה (ח)	6:24	6:22	8:47	8:45	9:17	9:15	10:17	10:16	18:03	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, לאיון (ק)	6:33	6:40	9:17	9:22	10:07	10:10	11:21	11:23	20:59	20:49	21:34	21:24	20:33	21:38
צרפת, פריז (ק)	6:34	6:43	9:17	9:23	10:13	10:17	11:29	11:31	21:19	21:08	21:56	21:44	20:52	21:59
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:53	5:53	8:26	8:25	8:55	8:55	9:59	9:58	18:11	18:09	18:34	18:32	17:51	18:41
קנדה, טורונטו (ק)	6:15	6:22	8:59	9:04	9:47	9:50	11:00	11:02	20:33	20:24	21:04	20:55	20:08	21:08
קנדה, מונטריאל (ק)	5:47	5:54	8:31	8:36	9:21	9:24	10:35	10:37	20:13	20:03	20:47	20:37	19:47	20:51
קפריסין, לרנקה (ק)	6:01	6:05	8:44	8:47	9:24	9:25	10:34	10:35	19:41	19:34	20:10	20:03	19:17	20:14
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:19	5:30	7:52	8:04	9:08	9:13	10:27	10:30	20:43	20:30	21:29	21:14	20:14	21:33
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:49	5:00	7:18	7:31	8:40	8:45	9:59	10:02	20:24	20:10	21:08	20:52	19:54	21:12
רוסיה, ווסטוב על-הדון (ח)	5:09	5:17	7:53	7:58	8:46	8:49	10:01	10:03	19:43	19:33	20:20	20:09	19:17	20:24
שווייץ, ציריך (ק)	6:14	6:22	8:57	9:02	9:50	9:54	11:05	11:07	20:53	20:43	21:25	21:14	20:27	21:29
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:04	6:05	8:41	8:41	9:12	9:12	10:17	10:17	18:43	18:40	19:07	19:04	18:23	19:13

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלמה, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואזרב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00490
09/07/2015

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7